

Het aanbod vervat in dit prospectus is uitsluitend gericht aan, en bestemd voor, beleggers met woonplaats in België

CRELANCo C.V.B.A.
Sylvain Dupuislaan 251, 1070 Brussel, België
BTW BE 0403.263.840 - RPR Brussel

PROSPECTUS
voor het openbaar aanbod van
COOPERATIEVE AANDELEN

Uitgifteprijs : 12,40 EUR per aandeel
Duur van het aanbod : 1 jaar vanaf de datum van dit prospectus

(03/07/2018)

WAARSCHUWING MET BETREKKING TOT DE RISICO'S

*De belegging in aandelen zoals coöperatieve aandelen van CrelanCo heeft een risicogehalte.
De belegger loopt het risico om een deel of het geheel van zijn belegging te verliezen.*

Alvorens in te schrijven op de aandelen dienen potentiële beleggers aandachtig het hele prospectus, die een beschrijving van het aanbod en de risicofactoren bevat, te lezen, met bijzondere aandacht voor de risicofactoren (zie Deel 1 (Samenvatting), p. 16, en Deel 2 (Risicofactoren), p. 20 tot 27).

De kandidaat-investeerder dient in het bijzonder aandacht te schenken aan de volgende risico's :

- *gelet op het feit dat CrelanCo samen met de NV Crelan deel uitmaakt van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" (zie prospectus punt 4.1. en 4.6.1.), investeert de houder van coöperatieve aandelen onrechtstreeks in de activiteiten van deze Federatie en draagt aldus de risico's die verbonden zijn aan deze activiteiten;*
- *het "bail-in" principe is op CrelanCo van toepassing en coöperanten genieten niet van het depositogarantiestelsel;*
- *de aandelen zijn niet vrij verhandelbaar;*
- *bij uittreding heeft de coöperant maximaal recht op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).*

Dit prospectus werd opgesteld overeenkomstig Bijlagen I, III, XI en XXII van de Prospectusverordening 809/2004 en werd op 03/07/2018 door de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) goedgekeurd overeenkomstig artikel 23 van de Wet van 16 juni 2006 betreffende de openbare aanbidding van beleggingsinstrumenten en de toelating van beleggingsinstrumenten tot de verhandeling op een gereguleerde markt.

Deze goedkeuring door de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) houdt geen beoordeling in van de opportuniteit en de kwaliteit van de verrichting, noch van de toestand van de persoon die ze verwezenlijkt.

Het Prospectus is beschikbaar in de CRELAN-agentschappen en op de website www.crelan.be, zowel in het Nederlands als in het Frans.

INHOUDSOPGAVE

1. SAMENVATTING	5
<i>Afdeling A — Inleiding en waarschuwingen</i>	5
<i>Afdeling B — Uitgevende instelling en eventuele garant</i>	5
<i>Afdeling C — Effecten</i>	13
<i>Afdeling D — Risico's</i>	16
<i>Afdeling E — Aanbieding</i>	17
2. RISICOFACTOREN	20
2.1. Algemeenheden in verband met de risicofactoren	20
2.2. Risicofactoren eigen aan de coöperatieve aandelen	21
2.2.1. Risico's verbonden aan de belegging in het kapitaal van de onderneming	21
2.2.2. Bail-in - Geen garantiesysteem	21
2.2.3. Waarde van de coöperatieve aandelen	22
2.2.4. Verhandelbaarheid	22
2.2.4.1. Ontslag	22
2.2.4.2. Overdracht	23
2.2.4.3. Openbare aanbiedingen tot aankoop	23
2.3. Risicofactoren eigen aan de uitgever	23
2.3.1. Kredietrisico	24
2.3.2. Marktrisico	24
2.3.3. Liquiditeitsrisico	25
2.3.4. Operationeel risico	26
2.3.5. Aandeelhouderschap van de NV Crelan	26
2.3.6. Regulatorisch risico	26
2.3.7. Risico met betrekking tot de evolutie naar digitalisering	27
3. GEGEVENS BETREFFENDE DE COÖPERATIEVE AANDELEN	28
3.1. Verantwoordelijke personen	28
3.2. Kerngegevens	28
3.2.1. Verklaring inzake het werkkapitaal - Eigen vermogen	28
3.2.2. Belang van de natuurlijke- en rechtspersonen die aan de uitgifte / het aanbod deelnemen	29
3.2.3. Redenen van het aanbod en aanwending van de opbrengst	29
3.3. Informatie over de aangeboden coöperatieve aandelen	30
3.3.1. Aard en categorie van effecten	30
3.3.2. Toepasselijke wetgeving	30
3.3.3. Vorm van de uitgifte	30
3.3.4. Munt van uitgifte	30
3.3.5. Rechten verbonden aan de coöperatieve aandelen	30
3.3.5.1. Dividend	30
3.3.5.2. Algemene Vergadering	31
3.3.5.3. Voordelenprogramma	31
3.3.5.4. Ontbinding	32
3.3.6. Besluiten, machtigingen en goedkeuringen	32
3.3.7. Datum van uitgifte	32
3.3.8. Verhandelbaarheid	32
3.3.8.1. Ontslag	32
3.3.8.2. Overdracht	33
3.3.8.3. Minderjarigheid - Overlijden	33
3.3.9. Verplicht openbare aanbiedingen tot aankoop	34
3.3.10. Belastingstelsel	34

3.4. Voorwaarden van het aanbod	34
3.4.1. Algemene intekeningsvoorwaarden	34
3.4.2. Personen die kunnen intekenen en aandeelhouder worden	35
3.4.3. Uitgifteprijs en kosten	35
3.4.4. Tussenpersonen belast met de financiële dienst	36
3.5. Kosten van de uitgifte/aanbieding	36
3.6. Verwatering	36
4. GEGEVENS BETREFFENDE CRELANCO	36
4.1. Voorafgaandelijke opmerking	36
4.2. Verantwoordelijke personen	38
4.3. Commissarissen	38
4.4. Geselecteerde financiële informatie	39
4.4.1. Kerncijfers – Balans en resultatenrekening	39
4.4.2. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans en de resultatenrekening 2015	40
4.4.3. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans en de resultatenrekening 2016	42
4.4.4. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans en de resultatenrekening 2017	43
4.5. Risicobeheer en Kapitaal management	45
4.5.1. Algemene organisatie van het risicobeheer binnen de groep	45
4.5.1.1. De risicocomités	46
4.5.1.2. Basel	46
4.5.2. Kredietrisico	47
4.5.2.1. Het beheersen van het kredietrisico	47
4.5.2.2. Maximaal kredietrisico	60
4.5.2.3. Risicoconcentratie	61
4.5.3. Marktrisico	61
4.5.3.1. ALM renterisico	61
4.5.3.2. Marktrisico in de handelsportefeuille	64
4.5.3.3. Marktrisico in de niet-handelsportefeuille	64
4.5.3.4. Valutarisico	66
4.5.4. Liquiditeitsrisico	66
4.5.5. Operationeel risico	69
4.5.5.1. Cartografie	69
4.5.5.2. Incidenten	70
4.5.5.3. KRI's	70
4.5.6. Risicobeheer van de verzekeringsactiviteiten	70
4.5.6.1. Liquiditeitsrisico	70
4.5.6.2. Gevoeligheid voor verzekeringsrisico's	71
4.5.6.3. Kredietrisico	71
4.5.6.4. Verzekeringstechnisch risico	71
4.5.6.5. Solvency II	72
4.5.7. Kapitaal management	72
4.5.7.1. Analyse voor het jaar 2015	72
4.5.7.2. Analyse voor het jaar 2016	76
4.5.7.3. Analyse voor het jaar 2017	80
4.6. Benaming, historiek en evolutie van de uitgever	85
4.6.1. Benaming en statuut	85
4.6.2. Historiek	86
4.6.3. Belangrijkste investeringen	87
4.6.4. Andere recente gebeurtenissen met betrekking tot de solvabiliteit	87
4.7. Overzicht van de activiteiten	88
4.8. Organogram	89
4.9. Onroerende goederen, technische installaties en uitrusting	89
4.10. Financiële situatie, bedrijfsresultaten, thesaurie en middelen	90
4.11. Informatie over de tendensen	90
4.12. Bestuurs-, leidinggevende en toezichhoudende organen	90
4.12.1. Raad van Bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo	90

4.12.2. Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo	91
4.12.3. Verklaringen met betrekking tot de leden van het Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo	91
4.13. Bezoldigingen en voordelen	91
4.14. Werking van de bestuurs- en directieorganen	92
4.14.1. Mandaat van de Bestuurders-Directeurs	92
4.14.2. Dienstencontracten	92
4.14.3. Comités	92
4.14.4. Corporate Governance	93
4.15. Werknemers	93
4.16. Belangrijkste aandeelhouders	93
4.17. Transacties met verbonden partijen	93
4.18. Aanvullende informatie	94
4.18.1. Maatschappelijk kapitaal	94
4.18.2. Oprichtingsakte en statuten	94
4.18.2.1. Maatschappelijk doel	94
4.18.2.2. Bestuurs- en controleorganen	95
4.18.2.3. Wijziging van de rechten van de aandeelhouders	95
4.18.2.4. Algemene Vergadering	95
4.18.2.5. Bepalingen die een controlewijziging kunnen vertragen, uitstellen of verhinderen	96
4.18.3. Dividendbeleid	96
4.18.4. Verklaringen	97
4.19. Belangrijke contracten	98
4.20. Vermelde documenten en voor het publiek beschikbare documenten	99
4.21. Informatie over deelnemingen	99
4.22. Financiële gegevens	100
4.22.1. Jaarrekening	100
4.22.1.1. Geconsolideerde balans	101
4.22.1.2. Geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	103
4.22.1.3. Kasstroomoverzicht	105
4.22.1.4. Geconsolideerd overzicht van de eigenvermogenswijzigingen	110
4.22.1.5. Boekhoudkundige methode en gehanteerde waarderings- en andere grondslagen	111
4.22.1.6. Toelichting bij de balans	125
4.22.1.6.1. Jaarrekening 2015	125
4.22.1.6.2. Jaarrekening 2016	152
4.22.1.6.3. Jaarrekening 2017	179
4.22.1.7. Toelichting bij de resultatenrekening	205
4.22.1.7.1. Jaarrekening 2015	205
4.22.1.7.2. Jaarrekening 2016	211
4.22.1.7.3. Jaarrekening 2017	217
4.22.1.8. Toelichting bij de buiten balans	223
4.22.1.8.1. Jaarrekening 2015	223
4.22.1.8.2. Jaarrekening 2016	223
4.22.1.8.3. Jaarrekening 2017	224
4.22.2. Geconsolideerde bestuursverslagen	225
4.22.2.1. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2015	225
4.22.2.2. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2016	251
4.22.2.3. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2017	280
4.22.3. Controle van de financiële informatie	312
4.22.3.1. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2015	313
4.22.3.2. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2016	315
4.22.3.3. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2017	317

1. SAMENVATTING

Afdeling A — Inleiding en waarschuwingen

Element	
A.1	<p><i>Inleiding en waarschuwingen</i></p> <ul style="list-style-type: none">- deze samenvatting moet gelezen worden als een inleiding op het prospectus;- iedere beslissing om te beleggen in de effecten moet gebaseerd zijn op de bestudering van het volledige prospectus;- wanneer een vordering met betrekking tot de informatie in het prospectus bij een rechterlijke instantie aanhangig wordt gemaakt, moet de belegger die als eiser optreedt volgens de nationale wetgeving van de lidstaten de kosten voor de vertaling van het prospectus eventueel dragen voordat de rechtsvordering wordt ingesteld;- alleen de personen die de samenvatting, met inbegrip van een vertaling ervan, hebben ingediend, kunnen wettelijk aansprakelijk worden gesteld indien de samenvatting, wanneer zij samen met de andere delen van het prospectus wordt gelezen, misleidend, onjuist of inconsistent is, of indien zij, wanneer zij samen met de andere delen van het prospectus wordt gelezen, niet de kerngegevens bevat om beleggers te helpen wanneer zij overwegen in die effecten te investeren.
A.2	Niet van toepassing.

Afdeling B — Uitgevende instelling en eventuele garant

Element	
B.1	<p><i>Officiële en handelsnaam van de uitgevende instelling</i></p> <p>De benaming van de vennootschap luidt "CrelanCo" of, naar keuze, "Crelanco".</p>
B.2	<p><i>Vestigingsplaats en rechtsvorm van de uitgevende instelling, wetgeving waaronder de uitgevende instelling werkt en land van oprichting</i></p> <p>Coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (CVBA) naar Belgisch recht, met zetel Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Brussel, ondernemingsnummer BTW BE 0403.263.840 – RPR Brussel.</p>

<p>B.3</p>	<p><i>Beschrijving van, en kerngegevens die verband houden met, de aard van de huidige werkzaamheden en belangrijkste activiteiten van de uitgevende instelling</i></p> <p>De activiteiten van CrelanCo zijn gebonden aan de Federatie van kredietinstellingen “Crelan”. Deze Federatie is een operationele eenheid die momenteel samengesteld is uit twee banken : de CVBA CrelanCo en de NV Crelan. Ze bieden een volledige bankdienst aan particulieren, zelfstandigen en ondernemingen.</p> <p>Deze dienstverlening omvat het toekennen van kredieten (kredieten aan de land- en tuinbouw, investeringskredieten, hypothecaire kredieten en consumentenkredieten), het openen van bankrekeningen (zichtrekeningen, depositorekeningen, effectenrekeningen), het ter beschikking stellen van betaalmiddelen, traditioneel of elektronisch, zoals kaarten, het aanbieden van beleggingsinstrumenten (kasbons, euro-obligaties, euro medium term notes, beleggingsfondsen, ...) en het aanbieden van diensten van vermogensbeheer.</p> <p>De Federatie van kredietinstellingen “Crelan” is hoofdzakelijk actief op de Belgische markt.</p> <p>Daarnaast heeft de NV Crelan twee dochtermaatschappijen : Europabank NV en Crelan Insurance NV.</p> <p>Europabank NV is een nichebank gespecialiseerd in kredietverlening aan klanten met een ander risicoprofiel dan die van het Crelan cliënteel. De kredietverlening gebeurt via een eigen kantorennet en via zelfstandige makelaars. Aan de depositokant ligt de nadruk op de traditionele spaarproducten. Daarnaast heeft Europabank ook een internationale Visa- en Mastercard-licentie en een leasingaanbod via EB-Lease NV, de dochtermaatschappij van Europabank.</p> <p>Crelan Insurance commercialiseert verzekeringen van het type schuldsaldo verzekeringen met het oog op een dekking bij overlijden voor de terugbetaling van een krediet (hypothecair krediet, lening op afbetaling).</p>
<p>B.4a</p>	<p><i>Beschrijving van de belangrijkste tendensen die zich voordoen voor de uitgevende instelling en de sectoren waarin zij werkzaam is</i></p> <p><u>Toestand Crelan in de Belgische Banksector</u></p> <p>Crelan heeft in 2017 bemoedigende resultaten behaald. De nettowinst komt uit op 49,9 miljoen EUR. Deze resultaten werden gehaald in een moeilijke context met lage rentevoeten, hoge bankenheffingen en onzekere politieke en institutionele vooruitzichten.</p> <p>De kredieten toegekend aan de klanten zijn op groepsniveau met 1,3% gestegen tot 16,4 miljard EUR, terwijl de klantendeposito's met 4% toenamen tot 16,4 miljard euro.</p> <p>De exploitatiekosten en de risicokost bleven onder controle en de dekkingsgraad steeg.</p> <p>Crelan heeft een tier 1-kapitaalratio van 18,11 %.</p> <p>Deze voorzichtige aanpak in het beleid van de bank past in de coöperatieve cultuur waarbij de constante van de resultaten de prioriteit is. In een wereld die onophoudelijk evolueert werkt Crelan aan een innovatieve en duurzame bank.</p> <p>Vandaag wordt Crelan geconfronteerd met een maatschappelijke evolutie waar het consumptiepatroon grondig wijzigt, met een reglementaire evolutie zoals de komst van PSD2, GDPR, ..., maar ook met een niet aflatende technologische revolutie, zoals artificiële intelligentie. Crelan grijpt deze verandering aan om de dienstverlening voor haar klanten te verhogen en de maatschappelijke waarde te verrijken.</p> <p>2017 was een jaar van grondige verandering op het vlak van governance. Luc Versele, tot dan CEO, werd op 27 april 2017 Voorzitter van de Raad van Bestuur, het Directiecomité werd in sterke mate vernieuwd en er werd een nieuw groeiplan opgemaakt dat de link maakt</p>

tussen de digitale strategie en de lokale verankering via de zelfstandige agenten, de hoeksteen van onze klantenrelatie.

Crelan is de enige Belgische bank met 100% coöperatieve roots. De klant is een stuk mede-eigenaar van de bank.

Crelan is ervan overtuigd dat zij een belangrijke pijler is van de maatschappij en de verantwoordelijkheid heeft om daar een rol te spelen. Crelan bewijst haar nut door zich te engageren en te handelen in het belang van de maatschappij.

In dat kader heeft de bank de Crelan Foundation gelanceerd, waarmee zij een nieuwe dimensie geeft aan haar maatschappelijk engagement. De coöperanten kunnen een aanvraag indienen voor steun aan een maatschappelijk project waar ze zelf actief in zijn. Ook de medewerkers van de bank worden actief betrokken in de Crelan Foundation via verschillende interne initiatieven.

Crelan heeft ook haar engagementen in de land- en tuinbouwsector versterkt via steunacties, uitgewerkt om soelaas te bieden bij sectorproblemen, menselijke moeilijkheden en heel wat crisissen. Daarnaast heeft ze een plan uitgewerkt om haar dienstverlening aan ondernemingen uit te breiden.

2017 was dus een intens maar vruchtbaar jaar.

Toestand financiële markten (volgens eigen inschattingen van de uitgever)

2017 kunnen we bestempelen als het jaar waarin de groei voor Europa en op wereldniveau sterk verbeterde.

De bedrijfsinvesteringen verhoogden als gevolg van het vooruitzicht van dalende lasten. Bovendien stegen de consumentenuitgaven door de verbeterende arbeidsmarkt en een zekere spaarmoeheid. De landen die de scherpste invloeden van de crisis ondervonden, werden in 2017 de koplopers. België surfte mee op deze groeigolven, maar bleef toch wat achter op de ons omringende landen.

Ondanks de verbeterde economische toestand, bleef de Europese Centrale Bank (ECB) vasthouden aan de lage vergoeding van -0.40% voor overtollige liquiditeiten en hield ze haar aankoopprogramma van obligaties in 2017 ongewijzigd. Pas in het laatste trimester van 2017 was er de aankondiging van een geleidelijke afbouw in 2018.

De rentevoeten handhaafden zich op extreem lage niveaus, wat leidde tot euforie op de financiële markten met stijgende aandelenmarkten en een daling van de spreads op (risicovolle) obligaties als resultaat. Het hoeft geen betoog dat investeerders hun risicoprofiel opwaarts dienden aan te passen om hun rendementen te handhaven.

Binnen Crelan bleven zowel het financieel als het investeringsbeleid in de obligatieportefeuille gestoeld op veiligheid en zekerheid. Door de lage rentestand werd de voorkeur gegeven om de overtollige liquiditeiten te mobiliseren in de kredietportefeuille eerder dan in de obligatieportefeuille. Ter vergelijking, het wettelijke minimum van 0,11% op de gereglementeerde spaartegoeden stemde op basis van de rentecurve eind 2017 overeen met een investering in een Belgische overheidsobligatie op 6,5 jaar. Voegen we hier bovenop de taksen en operationele kosten toe, dan bekomen we al snel investeringslooptijden van meer dan 12 jaar. De vervaldagen in de obligatieportefeuille werden dan ook slechts gedeeltelijk herbelegd in bedrijfsobligaties met een hoge kredietkwaliteit.

Het basisprincipe van het financieel beleid is gebaseerd op het vrijwaren van het inkomen per boekjaar en op het eigen vermogen, dit bij diverse gestreste marktomstandigheden. Zo worden de invloeden van verschillende rentescenario's berekend op alle rentegevoelige posten binnen en buiten balans. Bij een ernstige verstoring buiten de opgelegde grenzen worden dekkingen uitgevoerd. In 2017 werden zo, als gevolg van de waargenomen

	<p>groeiversnelling, bijkomende dekkingen op de langlopende kredietportefeuille uitgevoerd die de bank dienden te beschermen tegen een mogelijke stijging van de rentecurve.</p> <p>De liquiditeitspolitiek hanteert hetzelfde basisprincipe. De bank dient te allen tijde voldoende cashbeleggingen en gemakkelijk te mobiliseren obligaties aan te houden om een potentiële liquiditeitsstress eenvoudig te overbruggen. Deze gezonde beleidsprincipes hebben ertoe geleid dat Crelan tijdens de diverse crisissen in de voorbije 10 jaar geen noemenswaardige problemen hiervan ondervond.</p>
B.4b	<p><i>Beschrijving van enige bekende tendensen die zich voordoen voor de uitgevende instelling en de sectoren waarin zij werkzaam is</i></p> <p>Zie hierboven punt B.4a</p>
B.5	<p><i>Beschrijving van de groep waarvan de uitgevende instelling deel uitmaakt en plaats die zij daarin inneemt</i></p> <p>De CVBA CrelanCo is een lid van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan", die ook de NV Crelan omvat.</p> <p>De NV Crelan is de Centrale instelling van deze Federatie die geregeld is door de artikelen 239 tot 241 van de wet van 25 april 2014 op het statuut en het toezicht op de kredietinstellingen en door de Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan.</p> <p>De NV Crelan vormt samen met haar 100% dochtermaatschappijen Europabank en de N.V. Crelan Insurance, de Groep Crelan.</p> <p>Het organogram van de groep op datum van dit prospectus is het volgende :</p>

	<pre> graph TD CrelanCo["CrelanCo*"] -- 95% --> CrelanNV["Crelan NV*"] Federatie["Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet"] -- 5% --> CrelanNV CrelanNV -- 100% --> Europabank["Europabank"] CrelanNV -- 100% --> CrelanInsurance["Crelan Insurance"] Europabank -- 100% --> EBLease["EB-Lease"] </pre> <p>* Crelan NV en CrelanCo vormen de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'</p> <p>NB. De CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet maakt geen deel uit van de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'.</p>
<p>B.6</p>	<p style="text-align: center;"><i>Belangrijkste aandeelhouders en zeggenschap</i></p> <p>Er is geen belangrijkste of meerderheidsaandeelhouder van CrelanCo. Het maatschappelijk kapitaal is over ongeveer 276.486 aandeelhouders gespreid (cijfer op 17 mei 2018).</p> <p>Artikel 16 van de statuten van CrelanCo bepaalt dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de NV Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het dagelijks bestuur van de vennootschap waargenomen wordt door het Directiecomité van de NV Crelan.</p>
<p>B.7</p>	<p style="text-align: center;"><i>Belangrijke historische financiële informatie</i></p> <p>De kerncijfers die de financiële situatie op geconsolideerde basis samenvatten van de Groep Crelan, waarvan CrelanCo een lid is, zijn de volgende :</p>

	31/12/2015	31/12/2016	31/12/2017
Aantal coöperanten	289.608	290.074	282.873
Aantal klanten	1.257.538	1.037.438	919.389
Aantal kantoren	733	701	671
Aantal medewerkers	3.348	3.118	2.984

Verdeling kredietomloop	31/12/2015	31/12/2016	31/12/2017
Land- en tuinbouw	14,4%	13,7%	13,39%
Ondernemingen	14,4%	13,7%	13,56%
Particulieren	71,2%	72,6%	73,05%

Ratio's van de Groep	31/12/2015	31/12/2016	31/12/2017
Cost income	79,26%	76,71%	73,77%
Loan Loss	0,11%	0,20%	0,03%
ROE	3,43%	6,24%	4,26%
Tier 1	13,60%	17,04%	18,11%

Geconsolideerd resultaat Groep Crelan (in miljoen euro)	31/12/2015	31/12/2016	31/12/2017
Deposito's van de cliënteel	17.588,37	18.124,43	17.859,42
Kredieten aan de cliënteel	15.286,05	16.131,89	16.346,89
Leningen en vorderingen	15.886,45	16.506,05	16.469,10
Financiële portefeuille	2.168,55	2.141,50	1.615,87
Eigen vermogen	1.182,21	1.171,96	1.177,22
Totaal activa	22.634,87	20.363,99	19.973,10
Netto resultaat	40,59	55,19	49,95

Significante veranderingen in de financiële situatie

Er zijn geen significante veranderingen gebeurd in de financiële situatie van CrelanCo en de bedrijfsresultaten gedurende of volgende op de periode waarop de belangrijke historische financiële informatie betrekking heeft.

B.8	<i>Belangrijke pro forma financiële informatie</i> Niet van toepassing.
B.9	<i>Winstprognose</i> Er wordt geen winstprognose gemaakt.
B.10	<i>Beschrijving van de aard van enig voorbehoud in de afgifte van verklaring betreffende de historische financiële informatie</i> Alle goedkeurende verklaringen waren zonder enig voorbehoud.

<p>B.11</p>	<p style="text-align: center;"><i>Werkkapitaal</i></p> <p>Het werkkapitaal is toereikend om aan de huidige behoeften van de uitgevende instelling te voldoen.</p>
<p>B.12</p>	<p style="text-align: center;"><i>Belangrijke historische financiële informatie betreffende de uitgevende instelling</i></p> <p>Zie ook hierboven punt B.7.</p> <p>Geen negatieve wijziging van betekenis heeft zich voorgedaan in de vooruitzichten van de uitgevende instelling sinds de datum van bekendmaking van de laatst gepubliceerde gecontroleerde financiële overzichten.</p>
<p>B.13</p>	<p style="text-align: center;"><i>Beschrijving van recente gebeurtenissen die van bijzonder belang zijn voor de uitgevende instelling en die van grote betekenis zijn voor de beoordeling van haar solvabiliteit</i></p> <p>De belangrijkste financiële gebeurtenis in de loop van de laatste drie jaren worden hierna beschreven.</p> <p>Tot 18/06/2015 hadden de CVBA Lanbokas en de CVBA Agricaïsse samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van de erkende coöperatieve Kassen en op hun vertegenwoordiging in de NV Crelan - 50% van het totale aantal van de NV Crelan aandelen (Lanbokas : 22,5%, Agricaïsse : 22,5% en de Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet : 5%).</p> <p>De overige 50% van de aandelen van de NV Crelan waren in handen van de SAS Belgium CA, een vennootschap naar Frans recht.</p> <p>Op 18/06/2015 heeft de Franse aandeelhouder zijn participatie in de NV Crelan aan de Belgische aandeelhouders overgedragen.</p> <p>De verdeling van de aandelen met evenredig stemrecht alsook de dividendverdeling was tot dan als volgt : Lanbokas 47,5%, Agricaïsse 47,5 % en de Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet 5%.</p> <p>Deze transactie werd door de overnemende kassen met eigen middelen gefinancierd. Om te blijven voldoen aan de prudentiële vereisten inzake eigen vermogen en solvabiliteit op groepsniveau diende Crelan dan, ingevolge deze operatie, het eigen vermogen te verhogen met +/- 200 miljoen EURO. Dit werd gerealiseerd door het ophalen van bijkomend maatschappelijk kapitaal en door winstreservering.</p> <p>Nadien werd er op 05/11/2015 in het kader van het beheer van de Groep CRELAN en van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" een fusie doorgevoerd tussen de CVBA Lanbokas en de CVBA Agricaïsse. De acht regionale coöperatieve kassen gingen eveneens op in deze fusie. De nieuwe vennootschap ontstaan uit deze fusie is de CVBA CrelanCo.</p> <p>Op 14 januari 2016 werd vastgesteld dat de bank het slachtoffer was geworden van een grote internationale fraude. Het betreft een zogenaamde "fake president fraude". Dit betekent dat fraudeurs valselijk de identiteit van de CEO aannemen en op die manier interne medewerkers instructies geven om via valse voorwendsels transacties uit te voeren.</p> <p>Het gaat om een van de vernuftigste fraudetechnieken in de bedrijfswereld, die via criminele organisaties met vertakkingen in verschillende landen over de hele wereld, de laatste jaren vaak toegepast werden.</p>

	<p>De bank werd op die manier opgelicht door fraudeurs uit het buitenland.</p> <p>Er gelden bij Crelan nochtans strikte procedures om fraude te voorkomen en Crelan sensibiliseert haar medewerkers hierover dan ook voortdurend.</p> <p>Het bedrag van de fraude bedroeg bijna 70 miljoen EUR.</p> <p>De feiten kwamen aan het licht bij de interne controles. Als gevolg van de feiten werden bijkomende, uitzonderlijke maatregelen genomen om de interne veiligheidsprocedures en het toezicht hierop te versterken.</p> <p>De klanten en coöperanten werden niet geïmpacteerd door deze schade.</p> <p>Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kon worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact, ook de solvabiliteit werd niet aangetast.</p> <p>Er werd zowel een intern als een extern onderzoek bevolen en onder de noemer "Safe & Sound" werden verschillende interne projecten opgezet om een brede waaier aan frauderisico's te identificeren en te analyseren met de bedoeling fraude in de toekomst te vermijden. Bovendien werd een grote sensibilisering opgestart rond fraudepreventie, waarbij telkens een specifiek fraudescenario onder de aandacht werd gebracht.</p> <p>Crelan verleent haar volledige medewerking aan de gerechtelijke instanties die dit fraudegeval onderzoeken.</p> <p>In de loop van 2016 heeft Crelan van haar verzekeraar een tussenkomst ontvangen van 10 mio EUR voor de schade geleden nav de fraude. Dit was het maximale bedrag waarop de bank aanspraak kon maken in het kader de betreffende verzekeringspolis.</p> <p>Begin 2016 hebben de Belgische coöperatieve bank Crelan en de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa bekend gemaakt dat ze een overeenkomst hadden gesloten over de verkoop van de dochtermaatschappij Keytrade Bank.</p> <p>Na goedkeuring van dit akkoord door de toezichthoudende autoriteiten werd de verkoop van Keytrade Bank aan Crédit Mutuel Arkéa afgerond in de loop van het eerste semester van 2016. De verkoop van Keytrade Bank heeft toen een meerwaarde gegenereerd van 109,1 miljoen euro in de geconsolideerde jaarrekening, wat een duurzame bijdrage was aan het kernkapitaal van de groep.</p>
<p>B.14</p>	<p><i>Indien de uitgevende instelling afhangt van andere entiteiten in de groep, moet dit duidelijk worden vermeld</i></p> <p>Binnen de Groep Crelan heeft de CVBA CrelanCo de plaats beschreven hierboven onder punt B.5.</p>
<p>B.15</p>	<p><i>Belangrijkste activiteiten van de uitgevende instelling</i></p> <p>Samen met de NV Crelan, is CrelanCo een retailbank die een volledige bankdienst aanbiedt aan particulieren, zelfstandigen en ondernemingen.</p> <p>Deze dienstverlening omvat het toekennen van kredieten (kredieten aan de land- en tuinbouw, investeringskredieten, hypothecaire kredieten en consumentenkredieten), het openen van bankrekeningen (zichtrekeningen, depositorekeningen, effectenrekeningen), het ter beschikking stellen van betaalmiddelen, traditioneel of elektronisch, zoals kaarten, het aanbieden van beleggingsinstrumenten (kasbons, euro-obligaties, euro medium term notes, beleggingsfondsen, ...) en het aanbieden van diensten van vermogensbeheer.</p>

B.16	<p style="text-align: center;"><i>Eigendom van de uitgevende instelling</i></p> <p>Het aandeelhouderschap van CrelanCo, alsmede haar plaats in de Groep Crelan worden hierboven onder punt B.5 en B.6 beschreven.</p>
B.17	Niet van toepassing.
B.18 tot en met B.50	Niet van toepassing.

Afdeling C — Effecten

Element	
C.1	<p style="text-align: center;"><i>Beschrijving van het type en de categorie effecten die worden aangeboden</i></p> <p>De coöperatieve aandelen zijn beleggingsinstrumenten van het type "aandeel" die een eigendomsrecht op een deel van het kapitaal van de onderneming vertegenwoordigen. Dit betekent dat de houder van een coöperatief aandeel een vennoot wordt van CrelanCo. Ze hebben geen ISIN-code (internationaal nummer tot identificatie van de effecten) noch een andere gelijkaardige code. Ze worden niet toegelaten tot de handel.</p>
C.2	<p style="text-align: center;"><i>Munteenheid waarin de effecten worden uitgegeven</i></p> <p>De uitgifte gebeurt in euro.</p>
C.3	<p style="text-align: center;"><i>Aantal uitgegeven, volgestorte aandelen en aantal uitgegeven, niet-volgestorte aandelen Nominale waarde per aandeel</i></p> <p>Op 17 mei 2018 waren er 65.431.698 uitgegeven aandelen van CrelanCo. Ze zijn allemaal volgestort. Het maximum bedrag van het aanbod is niet bepaald. De nominale waarde van een aandeel is 12,40 EUR.</p>
C.4	<p style="text-align: center;"><i>Aan de effecten verbonden rechten</i></p> <p>De coöperatieve aandelen geven recht op een jaarlijks dividend op de eventuele winst, mits beslissing in die zin van de Algemene Vergadering van CrelanCo, op voorstel van de Raad van Bestuur. Dit dividend zal 6% van de nominale waarde van de aandelen, na aftrek van de roerende voorheffing, niet kunnen overschrijden. Dit is de huidige maximale rentevoet toegelaten door het koninklijk besluit van 8/01/1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen.</p> <p>De coöperatieve aandelen geven eveneens het recht om deel te nemen aan de Algemene Vergadering van de vennoten en om een stemrecht uit te oefenen.</p>

	<p>Elke vennoot beschikt over één stem. Hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen. Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken. Niemand mag aan de stemming deelnemen, voor zichzelf en als mandataris, voor een aantal stemmen dat het tiende van de stemmen verbonden aan de aanwezige en vertegenwoordigde aandelen overschrijdt.</p> <p>Zonder afbreuk te doen aan de bijzondere bepalingen van het Wetboek van Vennootschappen, worden de beslissingen van de Algemene Vergadering genomen bij volstreekte meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.</p> <p>Er dient opgemerkt te worden dat uit artikel 27 van de statuten van CrelanCo voortvloeit de vennoten hoogstens recht hebben, in geval van vrijwillige ontbinding van de vennootschap, op de terugbetaling van het bedrag dat ze werkelijk gestort hebben. Desnoods zullen ze maar recht hebben op een proportioneel gedeelte van dit bedrag indien het beschikbaar saldo ontoereikend is.</p> <p>In geen geval zullen de vennoten meer kunnen bekomen dat hun nominaal inleg.</p> <p>De aandeelhouders die het minimum aantal aandelen bepaald door de Raad van Bestuur bezitten en die in orde zijn met de jaarlijkse bijdrage kunnen ook genieten van de voordelen die hen toegekend worden in het kader van een voordelenprogramma voor coöperanten.</p>
<p>C.5</p>	<p><i>Beschrijving van eventuele beperkingen op de vrije overdraagbaarheid van de effecten</i></p> <p>Er is en er zal geen aanvraag ingediend worden tot toelating tot de handel van de coöperatieve aandelen met het oog op de verspreiding ervan op een gereguleerde markt of een gelijkwaardige markt. Deze aandelen zullen aldus niet op dergelijke markten verkocht worden.</p> <p>Daarnaast is de verhandelbaarheid van de coöperatieve aandelen ook aan de volgende beperkingen onderworpen.</p> <p>De persoon die het geïnvesteerde bedrag wenst terug te krijgen moet hetzij zijn ontslag aanbieden, hetzij zijn aandelen afstaan, rekening houdend met het feit dat de coöperatieve aandelen alleen aan vennoten mogen afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, voorzien in artikel 7 van de statuten van CrelanCo.</p> <p>Wat het ontslag betreft, mogen de vennoten slechts hun ontslag aanbieden tijdens de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar en de terugbetalingen als gevolg van het ontslag slechts na goedkeuring door de Algemene Vergadering van de balans van het jaar tijdens hetwelk het ontslag werd aangevraagd zullen mogen plaatsvinden.</p> <p>De Raad van Bestuur mag onvoorwaardelijk het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen weigeren.</p>
<p>C.6</p>	<p><i>Toelating tot de handel</i></p> <p>Er is en er zal geen aanvraag ingediend worden tot toelating tot de handel van de coöperatieve aandelen met het oog op de verspreiding ervan op een gereguleerde markt of een gelijkwaardige markt.</p>
<p>C.7</p>	<p><i>Dividendenbeleid</i></p> <p>Behoudens wat in de aansluitingsregels is bepaald zijn er geen specifieke of andere afspraken of overeenkomsten inzake dividendbeleid.</p> <p>De Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan (artikel 16 en 17) bepalen dat de economische doelstelling van de aangesloten instellingen erin bestaat om ten alle tijde een positief resultaat te boeken en een resultaat te bereiken, zonder het te overschrijden, dat nodig is voor de dekking van</p>

hun werkingskosten, de vorming van de wettelijke reserve en de uitkering aan de coöperanten van een dividend dat beperkt is tot het maximumbedrag bepaald overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen of van de coöperatieve vennootschappen. Deze maximum bedraagt momenteel 6% van de nominale waarde van het aandeel na aftrek van de roerende voorheffing.

De toekenning van voormeld dividend mag echter niet tot gevolg hebben dat het resultaat van de NV Crelan negatief zou zijn. Het dividend dat de aangesloten instellingen als aandeelhouder van de NV Crelan krijgen en de meer- of minderwaarde gerealiseerd bij de overdracht van aandelen van de NV Crelan komen, rekening houdende met de fiscale gevolgen, niet in aanmerking voor de berekening van het resultaat bedoeld in de eerste paragraaf.

Zonder afbreuk te doen aan voormelde bepalingen zal het resultaat van de federatie Crelan zoveel mogelijk worden gerealiseerd bij de centrale instelling, zijnde de NV Crelan.

Om deze doelstellingen te realiseren kunnen tussen de NV Crelan en de aangesloten instellingen bijzondere overeenkomsten worden gesloten.

Artikel 26 van de statuten van CrelanCo bepaalt dat de nettowinst als volgt zal worden aangewend :

1) vijf procent minimum zal gestort worden in de wettelijke reserve; de verplichting tot deze afnemning houdt op wanneer het reservefonds het wettelijk minimum heeft bereikt;

2) een dividend kan aan de vennoten worden toegekend, berekend op het volgestorte bedrag van het kapitaal, aan een rentevoet die niet hoger mag zijn dan wat is toegelaten door de wettelijke bepalingen genomen krachtens het koninklijk besluit van acht januari negentienhonderd tweeënzestig betreffende de erkenning door de Nationale Raad voor de Coöperatie, in voorkomend geval prorata temporis vanaf de volstorting;

3) het eventueel overschot zal gestort worden in een beschikbaar reservefonds of in elk ander voorzorgsfonds dat de Algemene Vergadering nuttig acht om de belangen van de vennootschap te vrijwaren.

Op voorstel van de Raad van Bestuur, zal de Algemene Vergadering de uitkering van dividenden opschorten of verbieden indien de belangen van Crelan in gevaar zijn.

Het eventueel debetsaldo zal overgedragen worden op het volgend boekjaar en vóór elke winstuitkering onder de vorm van een dividend of een ristorno, met de latere winsten worden gedelgd, behalve indien de Algemene Vergadering beslist het geheel of gedeeltelijk aan te zuiveren met behulp van de reserves.

Daarnaast zou de overdracht van de aandelen van de Franse aandeelhouder van de NV Crelan aan de Belgische aandeelhouders in 2015 indirect een invloed kunnen hebben op het coöperatief dividend dat aan de coöperanten wordt uitgekeerd.

De Belgische aandeelhouders en dus ook de coöperatoren zijn nu de enige aandeelhouders daar waar tot nog toe de Franse aandeelhouder ook voor 50% was van Crelan NV. Dit impliceert dat de houders van de coöperatieve aandelen samen dus indirect voor 95% aandeelhouder zijn van Crelan NV en dus onderhevig zijn aan de risico's eigen aan Crelan NV.

Door de uitstap van de Franse aandeelhouders is de kapitaalstructuur van de bank (omvang, meer coöperatief kapitaal,...) gewijzigd. De Franse aandeelhouder zal niet langer fungeren als lender of the last resort. Dit betekent dat indien er door onverwachte gebeurtenissen of stress in de markt bijkomend kapitaal zou zijn vereist, dit enerzijds kan gerealiseerd worden door bijkomend coöperatief kapitaal te werven, maar anderzijds kan de bank genoodzaakt worden meer winst te moeten reserveren om de kapitaalsbasis aan

	<p>te dikken. Dit impliceert dat er mogelijks minder winst overblijft om uit te keren als coöperatief dividend. Een andere mogelijkheid die wordt voorzien is dat er op zoek wordt gegaan naar een partner om te participeren in het kapitaal.</p> <p>Voor de laatste 3 jaren werden de volgende dividenden uitgekeerd (volgens percentage toegepast op de nominale waarde van de aandelen) : 2015 : 3,25% - 2016 : 2,75% - 2017 : 3%.</p> <p>De dividenden die in het verleden werden betaald zijn geen garantie naar dividenden die in de toekomst kunnen worden betaald.</p> <p>Op algemene wijze zijn de dividenden die aan de bestaande en de nieuwe coöperatieve aandeelhouders zullen worden uitbetaald, afhankelijk van het resultaat van de Groep Crelan.</p>
C.8 Tot en met C.22	Niet van toepassing

Afdeling D — Risico's

Element	
D.1	<p><i>Kerngegevens over de voornaamste risico's die specifiek zijn voor de uitgevende instelling of de sector</i></p> <p>De CVBA CrelanCo is van oordeel dat de volgende elementen de belangrijkste risico's zijn die voor haar specifiek zijn :</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ het kredietrisico, d.i. het risico dat de uitgever door zijn eigen schuldenaars niet wordt terugbetaald, rekening houdend met de concentratiedimensies van de kredietportefeuille, in het bijzonder wat hypothecair krediet betreft; ➤ het marktrisico, d.i. het risico dat de uitgever verliezen lijdt ten gevolge van een ongunstige evolutie van de markten, in het bijzonder in het kader van een scenario met een stijging van de renteniveaus; ➤ het liquiditeitsrisico, d.i. het risico van een slechte inschatting door de uitgever van zijn liquiditeitsbehoeften om zijn verplichtingen te kunnen naleven of het feit dat hij moeilijk liquiditeiten op de markten kan vinden omwille van een economische crisis of een uitzonderlijke situatie; gezien het hoge volume aan spaardeposito's op de balans van Crelan, een belangrijke bron van liquiditeitsrisico is het risico dat een groot deel van de cliënteel op een gegeven moment de terugbetaling zou vragen van haar deposito's; ➤ het operationele risico, d.i. het risico dat verband houdt met de goede interne werking van de uitgever en haar bekwaamheid om aan externe gebeurtenissen het hoofd te kunnen bieden; ➤ de structuur van het aandeelhouderschap van de NV Crelan met CrelanCo als hoofdaandeelhouder ten belope van 95%. Houders van coöperatieve aandelen van CrelanCo zijn samen indirect voor 95% aandeelhouder van Crelan NV, en dus onderhevig aan de risico's eigen aan Crelan NV, in een situatie waarin de Franse aandeelhouder niet langer als lender of the last resort zal fungeren; dit betekent dat indien bijkomend kapitaal vereist zou zijn, dit rechtstreeks of onrechtstreeks ten laste van de huidige aandeelhouders zou komen; ➤ het regulatorisch risico, d.i. de risico's verbonden aan wijzigingen in de wet- en regelgeving die van toepassing is op de uitgever en op de banksector, alsmede het risico dat bepaalde reglementeringen niet zouden worden gerespecteerd.

<p>D.2</p>	<p><i>Kerngegevens over de voornaamste risico's die specifiek zijn voor de uitgevende instelling</i></p> <p>Zie hierboven punt D.1.</p>
<p>D.3</p>	<p><i>Kerngegevens over de voornaamste risico's die specifiek zijn voor de effecten</i></p> <p>De CVBA CrelanCo is van oordeel dat de volgende elementen de belangrijkste risico's zijn die voor coöperatieve aandelen specifiek zijn :</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ het gaat om eigen vermogen van de uitgever zodat in geval van ontbinding of vereffening van CrelanCo, de coöperatieve aandelen slechts kunnen terugbetaald worden na aanzuivering van het passief en in de mate dat er een beschikbaar saldo overblijft; ➤ coöperanten worden onderworpen aan het bail-in principe of principe van de interne versterking : dit betekent dat de financiële moeilijkheden van de bank door haar aandeelhouders en schuldeisers zullen moeten opgevangen worden, zonder tussenkomst van de Belgische Staat; bovendien komen de coöperatieve aandelen niet in aanmerking voor het depositogarantiestelsel vermits dergelijke belegging geen deposito is; ➤ de coöperatieve aandelen worden niet op een beurs genoteerd en hun waarde kan niet stijgen als gevolg van de evolutie van de financiële markten; ze bieden geen bescherming tegen inflatie of monetaire erosie; ➤ de coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet <ul style="list-style-type: none"> - zich terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden, rekening houdend met het feit dat het ontslag onderworpen is aan bepaalde voorwaarden en in sommige gevallen geweigerd kan worden, - of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer die hij zelf moet vinden gezien deze aandelen niet verhandeld worden op een beurs of handelsplatform.
<p>D.4. tot en met D.6</p>	<p>Niet van toepassing</p>

Afdeling E — Aanbieding

Element	
<p>E.1</p>	<p><i>Totale netto-opbrengsten en geraamde totale kosten van de uitgifte/aanbieding, met inbegrip van de geraamde kosten die door de uitgevende instelling of de aanbieder aan de belegger worden aangerekend</i></p> <p>De omvang van het aanbod is onbeperkt.</p> <p>Er zijn geen uitgiftekosten aangerekend aan de belegger.</p> <p>De CVBA CrelanCo moet ongeveer 22.000,00 EUR aan de FSMA betalen voor de controle en de goedkeuring van huidige prospectus.</p>

<p>E.2a</p>	<p><i>Redenen voor de aanbieding, bestemming van de opbrengsten, geraamde netto-opbrengsten</i></p> <p>CrelanCo biedt het publiek de mogelijkheid aan coöperatieve aandelen te verwerven ten einde zijn eigen vermogen en zijn financiële draagkracht te versterken in overeenstemming met de reglementering op het eigen vermogen van de kredietinstellingen.</p> <p>Deze versterking maakt het haar mogelijk haar kredietactiviteiten aan de cliënteel uit te breiden.</p> <p>Daarnaast kadert het aanbod van coöperatieve aandelen in de wil van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" om haar aandeelhouderschap te stabiliseren en haar coöperatieve verankering te versterken.</p>
<p>E.2b</p>	<p>Niet van toepassing.</p>
<p>E.3</p>	<p><i>Beschrijving van de voorwaarden van de aanbieding</i></p> <p>De periode van de aanbieding is één jaar vanaf de datum van dit prospectus.</p> <p>Het aanbod vervat in dit prospectus is uitsluitend gericht aan, en bestemd voor, beleggers met woonplaats in België.</p> <p>Mogen als leden van de vennootschap worden aanvaard, de natuurlijke personen vanaf 12 jaar die tot één van de volgende categorieën behoren :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord; 2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking; 3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed. <p>Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.</p> <p>Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen vennoot zijn : VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen.</p> <p>Eén aandeel heeft een nominale waarde van 12,40 EUR.</p> <p>Een belegger mag maximaal 323 aandelen van CrelanCo onderschrijven en bezitten, hetzij een maximumbedrag van 4.005,20 EUR. Beleggers die reeds coöperant zijn voor een bedrag lager dan 4.005,20 EUR kunnen nog maximaal intekenen voor het bedrag dat overeenstemt met het verschil tussen het bedrag aan aandelen dat ze reeds hebben en 4.005,20 EUR.</p> <p>Er zijn geen instap- of uitstapkosten voorzien.</p> <p>Een jaarlijkse bijdrage van 36,00 EUR is verschuldigd per vennoot voor de beheerskosten van de aan de vennoten toegekende voordelen in het kader van het voordelenprogramma. Op de dag van deze prospectus moet men minstens 10 aandelen hebben om van deze voordelen te kunnen genieten. CrelanCo kan voorzien dat coöperanten kunnen worden vrijgesteld van deze bijdrage als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen.</p> <p>De coöperatieve aandelen worden in de agentschappen van Crelan onderschreven.</p>

<p>E.4</p>	<p><i>Belangen, met inbegrip van tegenstrijdige belangen, die van betekenis zijn voor de uitgifte/aanbieding</i></p> <p>Er bestaan geen belangen, met inbegrip van tegenstrijdige belangen, die van betekenis zijn voor de uitgifte.</p>
<p>E.5</p>	<p><i>Naam van de persoon of entiteit die aanbiedt de effecten te verkopen Lock-up-overeenkomsten: betrokken partijen; en duur van de lock-up</i></p> <p>De entiteit die aanbiedt is de CVBA CrelanCo (zie hierboven punt B.1 en B.2). Er is geen lock-up-overeenkomst.</p>
<p>E.6</p>	<p><i>Bedrag en percentage van de onmiddellijke verwatering die het gevolg is van de aanbieding Ingeval het een aanbieding aan bestaande effectenhouders betreft, bedrag en percentage van de onmiddellijke verwatering indien zij niet op de nieuwe aanbieding inschrijven</i></p> <p>CrelanCo is van mening dat de verwatering van de aandelen bij uitgifte van nieuwe aandelen onbestaande of minstens zeer beperkt is omwille van de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elk aandeel behoudt haar nominale waarde van 12,40 EUR, ongeachte het aantal uitgegeven aandelen; - alle beleggers, met inbegrip van de bestaande houders, kunnen op gelijke manier tot maximaal 4.005,20 EUR (323 aandelen) onderschrijven; - het stemrecht is beperkt : elke vennoot beschikt over één stem; hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen, met een maximum van vijf stemmen. <p>Op die manier kan geen enkele aandeelhouder een controlerende meerderheid opbouwen en is er geen sprake van verwatering bij de uitgifte van aandelen. Dit is een specificiteit van een coöperatieve vennootschap zoals CrelanCo.</p>
<p>E.7</p>	<p><i>Geraamde kosten die door de uitgevende instelling of de aanbieder aan de belegger worden aangerekend.</i></p> <p>Zie hierboven punt E.1.</p>

2. RISICOFACTOREN

2.1. Algemeenheden in verband met de risicofactoren

CrelanCo is van mening dat de hieronder beschreven elementen de voornaamste risicofactoren zijn die een invloed kunnen hebben op de coöperatieve aandelen of op de mogelijkheid van CrelanCo om een dividend te storten of om het kapitaal terug te betalen.

Ten eerste gaat het om risico's verbonden aan de coöperatieve aandelen, met name :

- het gaat om eigen vermogen van de uitgever zodat in geval van ontbinding of vereffening van CrelanCo, de coöperatieve aandelen slechts kunnen terugbetaald worden na aanzuivering van het passief en in de mate dat er een beschikbaar saldo overblijft;
- coöperanten worden onderworpen aan het bail-in principe of principe van de interne versterking : dit betekent dat de financiële moeilijkheden van de bank door haar aandeelhouders en schuldeisers zullen moeten opgevangen worden, zonder tussenkomst van de Belgische Staat; bovendien komen de coöperatieve aandelen niet in aanmerking voor het depositogarantiestelsel vermits dergelijke belegging geen deposito is;
- de coöperatieve aandelen worden niet op een beurs genoteerd en hun waarde kan niet stijgen als gevolg van de evolutie van de financiële markten; ze bieden geen bescherming tegen inflatie of monetaire erosie;
- de coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet
 - zich terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden, rekening houdend met het feit dat het ontslag onderworpen is aan bepaalde voorwaarden en in sommige gevallen geweigerd kan worden; bij uittreding heeft de coöperant maximaal recht op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde),
 - of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer die hij zelf moet vinden gezien deze aandelen niet verhandeld worden op een beurs of handelsplatform.

Ten tweede gaat het om risico's verbonden aan de uitgever, met name :

- het kredietrisico, d.i. het risico dat de uitgever door zijn eigen schuldenaars niet wordt terugbetaald, rekening houdend met de concentratiedimensies van de kredietportefeuille, in het bijzonder wat hypothecair krediet betreft;
- het marktrisico, d.i. het risico dat de uitgever verliezen lijdt ten gevolge van een ongunstige evolutie van de markten, in het bijzonder in het kader van een scenario met een stijging van de renteniveaus;
- het liquiditeitsrisico, d.i. het risico van een slechte inschatting door de uitgever van zijn liquiditeitsbehoeften om zijn verplichtingen te kunnen naleven of het feit dat hij moeilijk liquiditeiten op de markten kan vinden omwille van een economische crisis of een uitzonderlijke situatie; gezien het hoge volume aan spaardeposito's op de balans van Crelan, een belangrijke bron van liquiditeitsrisico is het risico dat een groot deel van de cliënteel op een gegeven moment de terugbetaling zou vragen van haar deposito's;
- het operationele risico, d.i. het risico dat verband houdt met de goede interne werking van Crelan en haar bekwaamheid om aan externe gebeurtenissen het hoofd te kunnen bieden;
- de structuur van het aandeelhouderschap van de NV Crelan met CrelanCo als hoofdaandeelhouder ten belope van 95%. Houders van coöperatieve aandelen van CrelanCo zijn samen indirect voor 95% aandeelhouder van Crelan NV, en dus onderhevig aan de risico's eigen aan Crelan NV, in een situatie waarin de Franse aandeelhouder niet langer als lender of the last resort zal fungeren; dit betekent dat indien bijkomend kapitaal vereist zou zijn, dit rechtstreeks of onrechtstreeks ten laste van de huidige aandeelhouders zou komen;
- het regulatorisch risico, d.i. de risico's verbonden aan wijzigingen in de wet- en regelgeving die van toepassing is op de uitgever en op de banksector, alsmede het risico dat bepaalde reglementeringen niet zouden worden gerespecteerd;

Crelan stelt elk jaar een bestuursverslag op dat de belangrijkste punten van zijn risicobeleid vermeldt. Dit verslag wordt in dit prospectus opgenomen (sectie 4.22.2.) en is ook geïntegreerd in het Jaarverslag dat beschikbaar is op de website van de bank (www.crelan.be).

2.2. Risicofactoren eigen aan de coöperatieve aandelen

2.2.1. Risico's verbonden aan de belegging in het kapitaal van de onderneming

De persoon die coöperatieve aandelen aankoopt krijgt de hoedanigheid van vennoot van CrelanCo en het geïnvesteerde bedrag wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van de onderneming.

Gelet op het feit dat CrelanCo deel uitmaakt van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" (zie hierna punt 4.1. en 4.6.1.), investeert de houder van coöperatieve aandelen onrechtstreeks in de activiteiten van deze Federatie en draagt aldus de risico's die verbonden zijn aan deze activiteiten.

In geval van ontbinding of vereffening van de vennootschap zal het eigen vermogen eerst gebruikt worden voor de aanzuivering van het passief. Na betaling van het passief zal het kapitaal aan de vennoten terugbetaald worden ten belope van het bedrag dat ze werkelijk gestort hebben of van een proportioneel gedeelte van dit bedrag, ingeval het beschikbaar saldo ontoereikend is. Indien de ontbinding of vereffening het gevolg is van een faillissement of een gelijkaardige gebeurtenis, is het mogelijk dat de aandeelhouder het geïnvesteerd kapitaal slechts gedeeltelijk of helemaal niet terugkrijgt.

Krachtens artikel 27 van de statuten van CrelanCo zal het eventueel overschot na vereffening op een zichtrekening geplaatst worden bij de NV Crelan. Indien binnen de vijf jaar na het deponeren, de activiteit van de ontbonden vennootschap overgenomen wordt door een andere kredietkas, erkend door de NV Crelan, dan zullen de sommen die op de rekening staan in het reservefonds van deze kredietkas gestort worden. Indien binnen dezelfde termijn het werkgebied van de ontbonden vennootschap verdeeld wordt onder meerdere kredietkassen erkend door de NV Crelan, dan zullen de sommen die op de rekening staan gestort worden in de reservefondsen van de verschillende kredietkassen.

De sommen die eventueel op de rekening overblijven na het verstrijken van de vijf jaar, zullen door de NV Crelan verworven worden.

Er dient ook opgemerkt te worden dat uit artikel 371 van het Wetboek van vennootschappen vloeit voort dat de vennoot van een coöperatieve vennootschap die uitgesloten of uitgetreden is, of die gedeeltelijk zijn aandelen heeft teruggenomen, gedurende vijf jaar te rekenen van deze gebeurtenis persoonlijk blijft instaan, binnen de grenzen van zijn verbintenis als vennoot (= in verhouding met de waarde van de aandelen die hij had), voor alle verbintenissen door de vennootschap aangegaan vóór het einde van het jaar waarin zijn uitsluiting, uittreding of gedeeltelijke terugneming zich heeft voorgedaan.

Naast het feit dat CrelanCo deel uitmaakt van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" is CrelanCo tevens aandeelhouder van de NV Crelan. Tot 18 juni 2015 was dit aandeelhouderschap beperkt tot 22,5% van de totaliteit van de aandelen. Door de aandelentransactie vermeld onder punt 4.19. hierna, is CrelanCo tot 47,5 % aandeelhouder geworden van de NV Crelan.

En door de fusie daarna met de CVBA Agricaisse is CrelanCo voor 95% aandeelhouder geworden van Crelan NV.

Dit impliceert dat de houders van de coöperatieve aandelen samen dus indirect voor 95% aandeelhouder zijn van Crelan NV en dus onderhevig zijn aan de risico's eigen aan Crelan NV. Individueel is dit risico beperkt tot de nominale waarde of het bedrag waarvoor zij hebben geïnvesteerd in CrelanCo.

De resultaten en de solvabiliteit van de Groep Crelan, waarvan de NV Crelan de centrale instelling is, zullen bepalend zijn voor het dividend van de coöperatieve aandeelhouders alsook voor een eventuele terugbetaling van de aandelen door CrelanCo op verzoek van de coöperatieve aandeelhouder.

2.2.2. Bail-in - Geen garantiesysteem

Als gevolg van de bankcrisis van 2008, zijn verschillende Staten tussengekomen om sommigen banken in financiële problemen te redden, en op die manier om te vermijden dat de financiële sector in elkaar stortte.

Op Europese vlak heeft men dan regels aangenomen om dergelijke tussenkomst in de toekomst te vermijden. Men spreekt van regels inzake het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen.

Het principe is dat banken in moeilijkheden door de aandeelhouders en door haar schuldeiser moeten gered worden, en niet door de Staat.

Er zijn onder meer regels waarbij banken plannen moeten hebben, onder toezicht van de overheid (de Nationale Bank van België voor Crelan) waarin ze de te nemen maatregelen moeten bepalen om de bank leefbaar te houden in geval van financiële problemen.

Daarnaast kan de afwikkelingsautoriteit (voor Crelan is dit de Afwikkelingscollege opgericht binnen de Nationale Bank van België) beslissen om kapitaalinstrumenten van kredietinstellingen af te schrijven of ze om te zetten in aandelen of andere eigendomsinstrumenten van de kredietinstelling die in afwikkeling is. Dit wordt het "instrument van interne versterking" of van "bail-in" genoemd.

Met andere woorden heeft de afwikkelingsautoriteit de bevoegdheid bij falen of bij waarschijnlijkheid van falen om ervoor te zorgen dat de aandeelhouders zoals coöperanten van CrelanCo en bijzondere categorieën van schuldeisers een passend aandeel van de verliezen dragen.

De autoriteiten dienen het instrument van bail-in wel op zodanige wijze toe te passen dat de gelijke behandeling van de schuldeisers en de wettelijke rangorde van vorderingen volgens het toepasselijk insolventierecht worden gerespecteerd. Bijgevolg dienen verliezen eerst door instrumenten van het toetsingsvermogen worden opgevangen en op aandeelhouders worden verhaald, ofwel door intrekking of overdracht van aandelen, ofwel door ernstige verwatering.

De coöperatieve aandelen komen bovendien niet in aanmerking voor het depositogarantiestelsel dat in België werd ingevoerd. Een belegging in coöperatieve aandelen is geen deposito bij de bank en aandeelhouders zullen geen beroep op een garantie kunnen doen in geval van insolventie van CrelanCo.

2.2.3. Waarde van de coöperatieve aandelen

De coöperatieve aandelen worden niet op een beurs genoteerd en zijn ook niet gebonden aan een referentie-index. Ze zijn dus niet onderhevig aan de evolutie van de financiële markten.

De nominale waarde van de coöperatieve aandelen kan bijgevolg niet stijgen of dalen ten gevolge van een beurswaardering of de evolutie van een referentie-index.

Tegelijkertijd bieden de coöperatieve aandelen geen bescherming tegen inflatie of monetaire erosie. De "return on investment" gebeurt door middel van de storting van een dividend.

2.2.4. Verhandelbaarheid

De coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. Ze worden niet verhandeld op een beurs of op een andere handelsplatform waar ze verkocht zouden kunnen worden. Daarnaast moet men ook rekening houden met de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen over de coöperatieve vennootschap.

De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet zich ofwel terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden, of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer.

2.2.4.1. Ontslag

De aandeelhouder mag, via zijn Crelan-agentschap, de terugbetaling vragen van zijn aandelen. Dit betekent dat hij wenst zich terug te trekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbiedt.

Krachtens artikel 9 van de statuten, mogen de vennoten hun ontslag slechts aanbieden tijdens de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar en de terugbetalingen volgend op het ontslag zullen slechts mogen plaatsvinden na goedkeuring door de Algemene Vergadering van de balans van het jaar waarin het ontslag werd aangevraagd.

Dit brengt met zich mee dat een ontslag ingediend in de tweede helft van het jaar slechts in het begin van het volgende jaar zal aangerekend worden. In dergelijke situatie zal dus de terugbetaling van de aandelen slechts kunnen gebeuren na de Algemene Vergadering (eind van de maand april) van het tweede jaar volgend op de indiening van de aanvraag tot ontslag.

Bovendien mag de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onvoorwaardelijk weigeren. Zo zal de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onder meer weigeren:

1. aan de vennoten die verplichtingen hebben tegenover de vennootschap of die ten opzichte van deze laatste door bepaalde overeenkomsten gebonden zijn;
2. indien door het ontslag of de vermindering, het vaste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bepaald in artikel 4 van de statuten zou aangetast worden;
3. indien door dit feit het aantal vennoten dat op het einde van het vorige boekjaar bestond, of het bedrag van het ingeschreven kapitaal dat in de laatste balans voorkomt, met meer dan een tiende zou verminderen;
4. in het algemeen, indien door dit feit de financiële toestand van de vennootschap schade zou lijden, of indien door de terugbetaling van aandelen, Crelan, op basis van haar gezamenlijke situatie, haar reglementaire normen en verplichtingen, zoals vastgesteld in uitvoering van de wet van vijftiend april tweeduizend veertien, niet meer zou halen.

Krachtens artikel 11 van de statuten van CrelanCo hebben de ontslagnemende vennoten recht op hun aandeel zoals dit zal blijken uit de balans van het boekjaar waarin het lidmaatschap ophield; in geen geval zullen zij meer mogen ontvangen dan het gestorte bedrag van hun inschrijving op het kapitaal. Dit betekent dat bij uittreding de coöperant maximaal recht heeft op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).

2.2.4.2. Overdracht

De aandeelhouder mag zelf een overnemer vinden voor de overname van zijn aandelen. Hiervoor moet hij rekening houden met de volgende regels.

De coöperatieve aandelen mogen alleen aan vennoten afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, zoals voorzien in artikel 7 van de statuten en dit mits akkoord van de Raad van Bestuur, die niet verplicht is een eventuele weigering te rechtvaardigen.

Artikel 7 van de statuten bepaalt dat :

" Als leden van de vennootschap komen in aanmerking :

1. *de landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord;*
2. *alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking;*
3. *en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed.*

Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.

Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen, vennoot zijn."

Iedere overdracht van aandelen die buiten deze regels zou gebeuren zou niet tegenstelbaar zijn aan CrelanCo.

2.2.4.3. Openbare aanbiedingen tot aankoop

De beperkingen inzake verhandelbaarheid, samen met andere elementen zoals de beperkingen inzake het aantal stemmen per vennoot of nog inzake de personen die mogen intekenen, vormen potentiële belemmeringen voor openbare aanbiedingen tot aankoop.

2.3. Risicofactoren eigen aan de uitgever

In dit hoofdstuk volgt een bespreking van de diverse soorten risico's waaraan de groep Crelan onderhevig is.

Aangezien CrelanCo deel uitmaakt van een groter geheel, met name de Federatie van kredietinstellingen "Crelan", dat op een solidariteitsprincipe steunt waarbij de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen wordt gewaarborgd door de andere leden (zie ook punt 4.1. hierna), en aangezien het beheer van de risico's op het niveau van de groep Crelan georganiseerd is, zijn de risico's waaraan de Federatie en de groep Crelan blootgesteld zijn, de relevante risico's die op CrelanCo rusten.

2.3.1. Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico dat de tegenpartij, in het kader van een transactie, niet tijdig betaalt wat zij aan de bank verschuldigd is.

Het kredietrisico is veruit het voornaamste risico waaraan de groep is blootgesteld.

Dit risico wordt voornamelijk gegenereerd door de klassieke kredietactiviteit van de bank (risico dat de kredietnemers onvermogen worden en hun krediet zoals bijvoorbeeld de hypothecaire kredieten niet terugbetalen) en, in mindere mate, de marktenzaalactiviteit gecentraliseerd bij de NV Crelan (risico dat een financiële instelling niet meer kan terugbetalen wat zij aan de bank verschuldigd is).

Binnen de ICAAP oefening worden er drie belangrijke concentratierisico's beschreven.

- Concentratie in hypothecaire kredieten (10,9 miljard euro)
- Concentratie op de Belgische Staat (481 miljoen euro)
- Concentratie op LCH Clearnet (778 miljoen euro)

De portefeuille hypothecaire kredieten bevat 156.683 individuele contracten verspreid over diverse socio-professionele categorieën en over geheel België. Volgens interne evaluatie op basis van eigen criteria, vertegenwoordigen 83% van de dossiers een laag risicoprofiel. Dit is het resultaat van het gebruik van degelijke interne modellen en een gedurende ruime tijd volgehouden strenge acceptatiepolitiek. Dit resulteert ook in een bijzonder lage risicokost.

De Belgische staat wordt momenteel steeds beschouwd als een tegenpartij waarop geen of nauwelijks enig risico aanwezig is.

LCH Clearnet, een centraal clearinghuis voor het afhandelen van transacties in derivaten, wordt gezien de aard van het bedrijf niet beschouwd als risicovol.

Daarnaast deelt Crelan de bezorgdheden van de NBB aangaande de markt van de woningkredieten in België, zoals onder meer uitgedrukt in haar Financial Stability Report 2017. Inderdaad, NBB refereert naar de risico's verbonden met hypothecaire kredieten, vooral naar een mogelijke overwaardering van de onroerende goederen en een verhoging van de schuldgraad van de huishoudens die geïsoleerde risico's in de kredietportefeuille kunnen veroorzaken. In dat geval zouden we kunnen geconfronteerd worden met een verslechtering van het tegenpartijrisico, een verhoging van betalingsachterstanden en een recuperatieniveau lager dan de onderliggende waarborgen. Die situatie zou kunnen leiden tot een verhoging van de risicokost met een impact op de rendabiliteit van de bank en een verhoging van de kapitaalsbehoeften.

Daarom wordt erop toegezien om in de mate van het mogelijke de looptijden en quotiteiten van de woningkredieten te beperken en de marges te verbeteren.

Rekening houdend met de lokalisatie van het agentennetwerk van Crelan, is haar kredietactiviteit geconcentreerd op de Belgische markt. Crelan beoogt geen enkele uitbreiding naar het buitenland aangezien ze daar geen actieve aanwezigheid heeft.

De bank is een belangrijke speler op de landbouwmarkt en levert een sterke bijdrage in de financiering ervan. Deze sector wordt regelmatig geconfronteerd met crisissen zoals recent de Fipronil crisis. Tot vandaag hebben deze crisissen weinig impact op de resultaten van de bank, dankzij een goede interne expertise wat betreft het inschatten van risico's en een spreiding van risico's onder verschillende subsectoren binnen de landbouwmarkt. Nochtans, in kader van een voorzichtige aanpak en met het oog op mogelijke toekomstige crisissen, heeft de bank een algemene provisie van 6.8 mios EUR aangelegd.

2.3.2. Marktrisico

Onder marktrisico verstaan we de mogelijkheid dat de bank een verlies lijdt op de waarde van de tegoeden die zij in haar financiële portefeuille of kredietportefeuille heeft, ten gevolge van ongunstige marktevoluties. Dit betreft de risico's van wijziging van de rentevoeten, van de wisselkoersen en van de koers van aandelen en obligaties.

Wijzigingen van de rentevoeten kunnen de rente marge tussen de kosten voor uitlening en ontlening aantasten. Wisselkoersschommelingen tasten de waarde van activa en passiva aan die in vreemde munten worden uitgedrukt, alsmede de inkomsten op transacties in vreemde munten. De evolutie van de markten van aandelen en obligaties kan ook de waarde van de beleggings- en handelsportefeuille van de bank beïnvloeden.

Het marktrisico situeert zich op 3 niveaus binnen de Groep:

1. De structurele positie van de balans die beheerd wordt binnen het Asset en Liability Management (ALM renterisico).
2. Overige prijsrisico's in de portefeuille van de bank.
3. Het valutarisico op balansposities aangehouden in vreemde valuta.

In kader van het recovery plan van Crelan wordt er een scenario met een plotse sterke stijging van de renteniveaus gesimuleerd. Dit scenario houdt rekening met de kloof dat er bestaat tussen de geleidelijke rentestijging van de kredieten in functie van de nieuwe productie en de onmiddellijke rentestijging van de deposito's. Dit heeft een verslechtering van de bruto intrestmarge als gevolg. In een extreme situatie kan de bank overwegen de rentestijging van de deposito's te vertragen en zo de negatieve impact op de brutomarge te verkleinen. Daarbij zou de bank kunnen geconfronteerd worden met een wantrouwen van het cliënteel (minder goed imago van de bank) en met een liquiditeitscrisis (zie volgende sectie).

Buiten de impact op de liquiditeit, tonen berekeningen aan dat de rendabiliteit en solvabiliteit negatief beïnvloed worden; maar dankzij de huidige indekkingspolitiek, meent Crelan dat alle ratio's op een aanvaardbaar niveau blijven, volgens eigen berekeningen en inschattingen.

2.3.3. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat verbonden is aan het vermogen van de uitgever om juist te kunnen anticiperen op zijn liquiditeitsbehoeften, rekening houdend met de beschikbare financieringsbronnen, om zijn financiële verbintenissen te kunnen naleven.

Dit risico kan gebonden zijn aan een gebrek aan beschikbare liquiditeiten op de markt, en inzonderheid de interbancaire markt, ten gevolge van een crisis of een uitzonderlijke economische toestand.

De liquiditeitsstrategie van de Groep kent vier belangrijke componenten.

De eerste betreft het onderhouden van goede relaties met de investeerders, met bijvoorbeeld een dagelijkse aanwezigheid op de monetaire markt.

De tweede component betreft het aanhouden van een adequate mix van financieringsbronnen. De Groep streeft naar een goed gediversifieerde « fundingmix » als het gaat om financiële producten of tegenpartijen. Crelan heeft een vrij brede « funding » voor particulieren, voornamelijk bestaande uit rekeningen-courant, spaarboekjes, termijndeposito's en kasbons. Hoewel deze rekeningen grotendeels op korte termijn of direct opvraagbaar zijn, worden ze beschouwd als een stabiele bron van « funding », gezien de omvang van de klantenkring.

Het derde element van de liquiditeitsstrategie van de Groep is het behoud van een brede portefeuille van verhandelbare en te mobiliseren activa die kunnen worden gebruikt om verstoringen in de kasstroom in evenwicht te brengen. De Groep heeft relatief grote portefeuilles met onbezwaarde, verhandelbare activa, die gemakkelijk kunnen worden omgezet in liquiditeiten via repo-overeenkomsten of via verkoop. Het merendeel van de verhandelbare activa van de Groep bestaat uit effecten die door de Europese Centrale Bank als waarborg worden aanvaard.

Als vierde component is er het belang dat wordt gehecht aan het meten van het liquiditeitsrisico, niet alleen op de korte termijn (op dagelijks basis), maar ook op een maandelijkse basis met een horizon tot 24 maanden via een dynamisch proces, zodat ook de gebudgetteerde toekomstige balansontwikkelingen worden gefinancierd, met behoud van het toekomstige niveau van liquiditeitsindicatoren binnen wettelijke of interne limieten.

Gezien het hoge volume aan spaardeposito's op de balans van Crelan, een belangrijke bron van liquiditeitsrisico is het risico dat een groot deel van de cliënteel op een gegeven moment de terugbetaling zou vragen van haar deposito's.

In het kader van het recovery plan van Crelan wordt er een scenario met een sterke afvloei met meer dan 10% van deze deposito's gesimuleerd. In dergelijk scenario is het mogelijk dat de liquiditeitsratio (LCR) zwaar onder het opgelegde minimumniveau zakt. Maar aangezien Crelan over een kredietportefeuille beschikt die volgens haar inschatting kwaliteitsvol is, is er steeds de mogelijkheid om een deel hiervan te verkopen en de liquiditeit voldoende te herstellen. Indien de financiële markten

echter niet voldoende liquide hiervoor zouden zijn, zal er overgegaan worden tot de verkoop van de dochtermaatschappijen of het aantrekken van een externe aandeelhouder.

2.3.4. Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico verbonden aan de goede werking van de uitgever en zijn vermogen om een groot aantal verrichtingen te verwerken.

Operationele gebreken kunnen onder meer het gevolg zijn van onvolledige interne procedures, menselijke fouten, defecten van apparatuur, het niet naleven van wettelijke voorschriften of externe evenementen (fraude, brand, natuurrampen, ...).

Dergelijke evenementen kunnen belangrijke verliezen voor de bank met zich meebrengen.

2.3.5. Aandeelhouderschap van de NV Crelan

Tot begin juni 2015 was de NV Crelan verbonden met het Franse Crédit Agricole via haar aandeelhouderschap.

Op 18 juni 2015 heeft de Franse aandeelhouder zijn participatie in de NV Crelan, zijnde 50% van het totale aantal aandelen, overgedragen aan de Belgische aandeelhouders, met name de CVBA Lanbokas, de CVBA Agricaisse.

Gelet op het feit dat CrelanCo ontstaan is uit de fusie tussen Lanbokas en Agricaisse, bezit ze vandaag 95% van de aandelen van de NV Crelan.

Dit impliceert dat de houders van de coöperatieve aandelen van CrelanCo samen dus indirect voor 95% aandeelhouder zijn geworden van Crelan NV en dus onderhevig zijn aan de risico's eigen aan Crelan NV. Individueel zal dit risico niettemin beperkt zijn tot de nominale waarde of het bedrag waarvoor zij hebben geïnvesteerd in CrelanCo.

Door de uitstap van de Franse aandeelhouder is de kapitaalstructuur van de bank (omvang, meer coöperatief kapitaal,...) gewijzigd. De Franse aandeelhouder zal niet langer fungeren als lender of the last resort. Dit betekent dat indien er door onverwachte gebeurtenissen of stress in de markt bijkomend kapitaal zou zijn vereist, dit zou moeten gerealiseerd worden door meer winst te moeten reserveren om de kapitaalsbasis aan te dikken, door bijkomend coöperatief kapitaal te werven voor CrelanCo of nog door de tussenkomst van een nieuwe partner om te participeren in het kapitaal van de NV Crelan.

Met andere woorden betekent dit dat indien bijkomend kapitaal vereist zou zijn, dit rechtstreeks of onrechtstreeks ten laste van de huidige aandeelhouders zou komen.

2.3.6. Regulatorisch risico

Met regulatorisch risico bedoelt men de risico's verbonden aan wijzigingen in de regelgeving die van toepassing is op de uitgever en op de banksector.

Het kan gaan om wijzigingen van de wetten en regels die een algemene toepassing hebben op de ondernemingen (bijvoorbeeld : de inwerkingtreding op 25/05/2018 van de nieuwe Algemene verordening gegevensbescherming).

Het kan gaan om wetten en regels die meer specifiek zijn voor de banken of financiële instellingen (bijvoorbeeld : regelgeving inzake betalingsdiensten of inzake de financiële markten, taksen op banken).

Het kan ook gaan om prudentiële regels zoals nieuwe verplichtingen inzake solvabiliteitsmarges, nieuwe verplichtingen inzake minimum reglementair kapitaal en liquiditeit.

Al die wijzigingen kunnen de kosten van de bank doen verhogen om zich in orde te stellen met het nieuw wetgevend kader.

Het kan gaan om rechtstreekse kosten wanneer bijvoorbeeld de taksen op de bank worden verhoogd. Het kan ook gaan om onrechtstreekse kosten wanneer de wijzigingen zware informatica aanpassingen met zich meebrengen, of wanneer de documenten van de banken zoals de kredietcontracten en informatiedocumenten voor de cliënteel aangepast moeten worden. Soms moet de bank ook beroep doen op externe deskundigen. Al deze kosten kunnen zwaar wegen op de rentabiliteit van de bank.

Momenteel werkt de Nationale Bank van België aan de invoering van drempels met betrekking tot MREL (minimum requirement for own funds and eligible liabilities) voor de banken die onder haar toezicht vallen. Deze drempels moeten de kapitaalsbasis van banken versterken en de financieringsbronnen diversifiëren zodat het afwikkelen van banken bij faillissement makkelijker wordt. Deze nieuwe regels kunnen ervoor zorgen dat minder resultaat kan worden uitgekeerd door financiële instellingen en dat het dividend bijgevolg in de negatieve zin wordt beïnvloed.

Een verhoging van de weging van de portefeuille hypothecaire kredieten met 33% zal leiden tot een verhoging van de risk weighted assets en zal de kapitaalratio's negatief beïnvloeden. Dergelijke verhoging van 33% op de weging van de hypothecaire kredieten zal meer bepaald een impact hebben van -0.71% op de kapitaalratio's.

Het risico dat bepaalde reglementeringen niet zouden worden gerespecteerd, wordt vooral opgevangen door de interne Audit die dit risico steeds meeneemt daar waar dit relevant is.

Indien Crelan toch niet in de mogelijkheid zou zijn om bepaalde reglementeringen te respecteren, zal ze streng bestraft worden door de NBB. In dat geval zouden er strenge maatregelen kunnen genomen worden door de controleautoriteit zoals boetes, bijkomende conserveringsbuffers voor de kapitaalsbehoeften, de verplichting om bepaalde aspecten van de governance aan te passen,... in functie van de betrokken reglementering. Dergelijke maatregelen zouden als gevolg kunnen hebben dat Crelan niet meer in staat zou zijn om dividenden uit te keren.

In een extreem scenario zou de banklicentie van Crelan ingetrokken kunnen worden.

2.3.7. Risico met betrekking tot de evolutie naar digitalisering

In het kader van de moeilijke economische context, de aanhoudende lage rente en de hoge bankentaksen enerzijds en van de digitalisering en de wijzigende bankgewoonten van de klanten anderzijds, zijn de banken genoodzaakt om na te denken over hun toekomstig model.

Ook Crelan heeft haar plan uitgetekend om de toekomst van de bank veilig te stellen met haar project « Fit for the Future » dat de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet dekt. Hoe het financiële landschap er in de toekomst zal uitzien is onvoorspelbaar. Het belangrijkste is dat Crelan een voldoende flexibele en wendbare organisatie is, die snel kan inspelen op veranderingen.

Tegelijkertijd, aangezien de middelen om te investeren in de huidige digitalisering en technologische ontwikkelingen voor Crelan steeds beperkt zullen zijn in vergelijking met de grootbanken, is het niet de bedoeling om pionier hierin te zijn.

Crelan is ervan overtuigd dat het steeds mogelijk zal zijn om zich te blijven onderscheiden van de grootbanken door een persoonlijke dienstverlening. De digitalisering is voor Crelan geen doel op zich, maar een ondersteuning voor het agentennet dat steeds een toegevoegde waarde zal blijven hebben. Daarom werd de strategie aangepast, prioriteiten gesteld en een roadmap uitgetekend om digitaliseringsprojecten te realiseren.

Mocht Crelan toch niet snel genoeg mee-evolueren met de markt bestaat het risico dat ze klanten en marktaandeel verliest, wat uiteindelijk een impact zal hebben op de rendabiliteit. Dit is echter een heel geleidelijke evolutie waardoor het mogelijk is om indien nodig strategieën bij te sturen.

3. GEGEVENS BETREFFENDE DE COÖPERATIEVEE AANDELEN

3.1. Verantwoordelijke personen

De C.V.B.A. CrelanCo is lid van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan". Artikel 16 van haar statuten bepaalt dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de N.V. Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo waargenomen wordt door het Directiecomité van de N.V. Crelan.

De C.V.B.A. CrelanCo, met maatschappelijke zetel aan de Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Brussel, vertegenwoordigd door de heer Philippe VOISIN, Voorzitter van het Directiecomité van Crelan, en de heer Jean-Paul GRÉGOIRE, lid van het Directiecomité van Crelan, is verantwoordelijk voor het prospectus.

Na hiertoe alle redelijke maatregelen te hebben getroffen, verklaart de C.V.B.A. CrelanCo dat, voor zover haar bekend, de gegevens in het prospectus in overeenstemming zijn met de werkelijkheid en geen gegevens zijn weggelaten waarvan de vermelding de strekking van het prospectus wijzigt.

3.2. Kerngegevens

3.2.1. Verklaring inzake het werkkapitaal - Eigen vermogen

Het concept werkkapitaal is op zich niet van toepassing op een bank : banken beschikken niet over de boekhoudposten voorraden of leveranciersschulden en bovendien gebeurt de financiering van de bancaire activiteit via deposito's waarvan de looptijd niet eenduidig kan bepaald worden. De basis van de werkmiddelen van een bank wordt echter gevormd door de kapitalisatie. De beoordeling van de beschikbare liquiditeiten worden bepaald door de verschillende liquiditeitsratio's.

Boekhoudkundig eigen vermogen

De volgende cijfers zijn gebaseerd op de geconsolideerde jaarrekening volgens IFRS dd 31/12/2017. Sinds 31/12/2017 zijn er geen elementen naar voor gekomen die een materiële impact kunnen hebben op onderstaande cijfers.

Op vlak van kapitalisatie bedraagt het boekhoudkundig eigen vermogen dd. 31/12/2017 1,177 MIA EUR voor een balanstotaal van 19,973 MIA EUR. Het boekhoudkundig eigen vermogen bestaat uit 3 elementen :

- Het geplaatst kapitaal tbv 829 MIO EUR
- De andere componenten van het eigen vermogen tbv 49,9 MIO EUR. Dit heeft voornamelijk betrekking op de latente meerwaarde op de beleggingsportefeuille
- De reserves en baten uit het lopende jaar tbv 298 MIO EUR.

Op vlak van het kapitaal wordt de evolutie bepaald door de netto-fluctuatie van het coöperatief kapitaal: in de loop van het jaar worden aandelen verkocht via het net van zelfstandige agenten van Crelan. Daarentegen worden, nav de algemene vergadering, aandelen terugbetaald aan coöperanten die hierom hebben verzocht in de loop van het jaar.

De anderen componenten van het eigen vermogen hebben vooral betrekking op de latente meerwaarden van de beleggingsportefeuille. Door de transitie naar IFRS 9 zal een groot deel van de portefeuille van Crelan gewaardeerd worden als amortised cost tov aan fair value vandaag, hierdoor zal de post andere componenten van het eigen vermogen dalen. Dit heeft gevolgen op vlak van het boekhoudkundig eigen vermogen en de solvabiliteitsratio's van de bank, maar beïnvloed het werkkapitaal niet.

De reserves bestaan uit de resultaten van de onderneming die niet werden uitgekeerd aan de aandeelhouders. In de loop van mei 2018 werd een dividend van 24,7 MIO EUR uitgekeerd aan de aandeelhouders. Jaarlijks groeien de reserves aan met het bedrag van het resultaat dat niet werd uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Los van het eigen vermogen heeft Crelan in het verleden ook achtergestelde certificaten (Tier 2) uitgegeven. Het boekhoudkundig saldo van deze certificaten bedroeg per 31/12/2017 276 MIO EUR. Momenteel worden geen nieuwe achtergestelde certificaten uitgegeven door de groep Crelan.

Voor de opvolging van de liquiditeiten die in feite het werkkapitaal op de korte termijn inhouden verwijzen we naar de sectie mbt het beheer van het liquiditeitsrisico onder sectie 4.5.4.

Op 31 mei 2018 bedroeg het eigen vermogen op geconsolideerde basis van de Groep Crelan (met inbegrip van het coöperatief kapitaal) 1.108.938.206 EUR. Dit bedrag wordt als volgt opgesplitst : kapitaal : 811.739.861 EUR – OCI : 1.682.971 EUR – Reserves : 279.459.132 EUR – Resultaat van het jaar : 16.056.241 EUR.

Op dezelfde datum bedroeg het actief van de geconsolideerde balans 20.293.899.180 EUR en het totaal van de verplichtingen (buiten eigen vermogen) 19.184.960.974 EUR.

Er wordt hier eveneens verwezen naar punt 4.22. dat de laatste goedgekeurde jaarrekening bevat alsmede historische gegevens met betrekking tot de boekjaren 2015, 2016 en 2017.

Liquiditeiten:

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de Liquidity Coverage Ratio (LCR) en Net Stable Funding Ratio (NSFR) van Crelan groep. Deze ratio's zijn een maatstaf voor de liquiditeitsposities van de Groep op respectievelijke korte en middenlange termijn:

Liquidity	31/03/2018	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
Liquidity Coverage Ratio (Conso)	207,90%	200,20%	224,20%	356,40%
Net Stabel Funding Ratio (Conso)	118,10%	117,60%	125,70%	144,40%

Op basis van deze ratio's voldoet Crelan aan alle reglementaire vereisten mbt liquiditeit die op haar van toepassing zijn binnen de nationale en Europese regelgeving.

Solvabiliteitsratio's

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de solvabiliteitsratio's van de groep:

	31/03/2018	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
CAD (%) - phased-in definition	NVT	20,42%	20,17%	17,36%
CAD (%) - fully loaded definition	19,39%	20,46%	19,27%	NVT
Tier 1 (ratio %) - phased-in definition	NVT	18,11%	17,04%	13,60%
Tier 1 (ratio %) - fully loaded definition	17,30%	18,15%	16,15%	NVT

Op basis van deze ratio's voldoet Crelan aan alle reglementaire vereisten mbt solvabiliteit die op haar van toepassing zijn binnen de nationale en Europese regelgeving.

Gelet op bovenstaande gegevens verklaart de uitgever dat hij, naar zijn oordeel, over toereikende middelen beschikt om aan zijn huidige en toekomstige (over een tijdshorizon van 12 maanden tov de uitgifte van de prospectus) verbintenissen te voldoen.

3.2.2. Belang van de natuurlijke- en rechtspersonen die aan de uitgifte / het aanbod deelnemen

De uitgever heeft geen kennis van enige belang dat het aanbod op betekenisvolle manier zou kunnen beïnvloeden in hoofde van de natuurlijke- of rechtspersonen die deelnemen aan het aanbod.

3.2.3. Redenen van het aanbod en aanwending van de opbrengst

CrelanCo biedt het publiek de mogelijkheid aan coöperatieve aandelen te verwerven ten einde zijn eigen vermogen en zijn financiële draagkracht te versterken in overeenstemming met de reglementering op het eigen vermogen van de kredietinstellingen.

Deze versterking maakt het haar mogelijk haar kredietactiviteiten aan de cliënteel uit te breiden. Daarnaast kadert het aanbod van coöperatieve aandelen in de wil van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" om haar aandeelhouderschap te stabiliseren en haar coöperatieve verankering te versterken.

3.3. Informatie over de aangeboden coöperatieve aandelen

3.3.1. Aard en categorie van effecten

De coöperatieve aandelen zijn financiële instrumenten van het type "aandeel" die een eigendomsrecht op een deel van het kapitaal van de onderneming vertegenwoordigen. Dit betekent dat de houder van een maatschappelijk aandeel een vennoot wordt van CrelanCo.

De coöperatieve aandelen hebben geen ISIN-code (internationaal nummer tot identificatie van de effecten) noch een andere gelijkaardige code.

3.3.2. Toepasselijke wetgeving

De coöperatieve aandelen waarvan sprake in huidig prospectus worden onder het Belgisch recht uitgegeven. Enkel de Belgische rechtbanken zijn bevoegd om eventuele geschillen te behandelen.

3.3.3. Vorm van de uitgifte

De coöperatieve aandelen worden uitgegeven onder de vorm van effecten op naam door inschrijving in het aandelenregister. Aan elke inschrijving in dit register wordt een nummer (in de vorm van een rekeningnummer) toegekend. De vennoten ontvangen rekeninguittreksels die de inschrijvingen en de terugbetalingen vaststellen. Deze rekeninguittreksels gelden als certificaat van inschrijving. Ingeval van betwisting hebben enkel de inschrijvingen in het aandelenregister bewijskracht. Een kopie van de vermeldingen die voorkomen in het aandelenregister en die op hen betrekking hebben, kan worden afgeleverd aan de vennoten die dit vragen, in een brief gericht aan de zetel van de vennootschap.

3.3.4. Munt van uitgifte

De uitgifte gebeurt in euro.

3.3.5. Rechten verbonden aan de coöperatieve aandelen

3.3.5.1. Dividend

De coöperatieve aandelen geven recht op een jaarlijks dividend op de eventuele winst, mits beslissing in die zin van de Algemene Vergadering van CrelanCo, op voorstel van de Raad van Bestuur.

De bank heeft geen dividendpolitiek. In afwachting van dergelijke politiek en de goedkeuring hiervan door de beslissingsorganen, zal de beslissing om een dividend uit te keren en om de hoogte ervan te bepalen genomen worden door de vertegenwoordigers op de Algemene Vergadering, waarbij ze in overweging nemen het voorstel van de Raad van Bestuur dat rekening houdt met de solvabiliteit, de gerealiseerde resultaten en vergelijkingen met de markt in deze materie en met respect van de reglementeringen.

De uitkering van dividenden moet ook gebeuren met naleving van de statutaire regels aangaande de winstverdeling (zie ook punt 4.18.3. hierna inzake het Dividendbeleid) en wettelijke beperkingen. Zo bepaalt artikel 617 van het Wetboek van vennootschappen dat geen uitkering mag geschieden indien op de datum van afsluiting van het laatste boekjaar het netto-actief, zoals dat blijkt uit de jaarrekening, gedaald is of ten gevolge van de uitkering zou dalen beneden het bedrag van het gestorte of, indien dit hoger is, van het opgevraagde kapitaal, vermeerderd met alle reserves die volgens de wet of de statuten niet mogen worden uitgekeerd.

Het dividend is ook beperkt door de maximum rentevoet bepaald door het koninklijk besluit van 8/01/1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen. Deze maximum rentevoet bedraagt momenteel 6% van de nominale waarde van de aandelen, na aftrek van de roerende voorheffing.

Wanneer de belegger slechts gedurende een deel van het jaar aandeelhouder is geweest (aanschaf of overdracht in de loop van het jaar), zijn de dividenden slechts pro rata temporis verschuldigd.

In geval van ontslag in overeenstemming met de statuten (zie punt 2.2.4.1. hierboven) loopt het recht op dividenden tot 31 december van het jaar voorafgaand aan de Algemene Vergadering die zich over de resultaten van het voorbije jaar zal buigen. Deze Algemene Vergadering vindt plaats eind april.

Met andere woorden loopt het recht op dividenden in geval van ontslag tot 31 december van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de aandeelhouder zijn aandelen terugbetaald krijgt (normaliter in de loop van de maand mei).

De dividenden (alsmede de terugbetalingen van aandelen) worden gestort op de bankrekening geopend bij CrelanCo of de NV Crelan en aangeduid door de vennoot als de "gemandateerde rekening" voor de verrichtingen op zijn aandelen.

Bij gebrek aan aanduiding van een bankrekening zal, in overeenstemming met artikel 11bis van de statuten, het bedrag geplaatst worden op een wachtrekening van de bank in afwachting van een schriftelijke aanvraag tot storting vanwege de vennoot of zijn rechthebbenden. De bedragen zullen gedurende 3 jaar door de bank op de wachtrekening aangehouden worden. Eens de termijn van 3 jaar verstreken is, vervalt de schuldvordering ten aanzien van CrelanCo.

Voor de laatste 3 jaren werden de volgende dividenden uitgekeerd (volgens percentages toegepast op de nominale waarde van de aandelen) : 2015 : 3,25% - 2016 : 2,75% - 2017 : 3%.

De dividenden die in het verleden werden betaald zijn geen garantie naar dividenden die in de toekomst kunnen worden betaald. Op algemene wijze zijn de dividenden die aan de bestaande en de nieuwe coöperatieve aandeelhouders zullen worden uitbetaald, afhankelijk van het resultaat van de Groep Crelan.

3.3.5.2. Algemene Vergadering

De coöperatieve aandelen geven eveneens het recht om deel te nemen aan de Algemene Vergadering van de vennoten en om een stemrecht uit te oefenen.

Krachtens artikel 4 van de Statuten kan de Raad van Bestuur het maximum bedrag beperken dat éénzelfde persoon kan aanhouden in het maatschappelijk kapitaal.

Krachtens artikel 21 van de statuten beschikt elke vennoot over één stem.

Hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen. Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken.

Bovendien mag niemand aan de stemming deelnemen, voor zichzelf en als mandataris, voor het aantal stemmen dat één tiende van de stemmen verbonden aan de aanwezige en vertegenwoordigde aandelen overschrijdt.

De beslissingen van de Algemene Vergadering worden genomen bij volstrekte meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.

Daarnaast, krachtens artikel 24 van de statuten, dienen de beslissingen van de Algemene Vergadering betreffende de wijzigingen aan de statuten, met inbegrip van de besluiten betreffende de ontbinding van de vennootschap, bij meerderheid van twee derden van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen genomen te worden.

De Algemene Vergadering bijeengeroepen om de statuten te wijzigen, zal alleen dan geldige beslissingen kunnen nemen indien het voorwerp van de voorgestelde wijzigingen op de dagorde vermeld is en indien de aanwezige en vertegenwoordigde vennoten ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen.

Zo deze laatste voorwaarde niet vervuld is, zal een nieuwe Algemene Vergadering bijeengeroepen worden en deze zal geldig beraadslagen ongeacht de belangrijkheid van het door de aanwezige vennoten ingeschreven kapitaal.

3.3.5.3. Voordelenprogramma

Krachtens artikel 4 van de statuten van CrelanCo kan de Raad van Bestuur voordelen toekennen aan vennoten die aan objectieve criteria beantwoorden en kan zij daartoe het minimumbedrag bepalen dat dient aangehouden te worden in het maatschappelijk kapitaal om van deze voordelen te kunnen genieten. Op de dag van deze prospectus moet men minstens 10 aandelen hebben om van deze voordelen te kunnen genieten.

De Raad mag ook beslissen een forfaitaire bijdrage aan de vennoten te vragen ter dekking van de beheerskosten van de hun toegestane voordelen. Deze bijdrage is definitief door de vennootschap verworven. De Raad bepaalt het bedrag, de periodiciteit en afnamemodaliteit van deze bijdrage.

In toepassing hiervan heeft CrelanCo een voordelenprogramma voor coöperanten uitgewerkt. Deze voordelen kunnen bestaan uit zowel voordelen bij de bank zelf of voordelen bij externe partners. De aandeelhouders die het voorziene minimum aantal aandelen bezitten (10 aandelen op de dag van deze prospectus) en die in orde zijn met de verplichte voorziene bijdrage (zie sectie 3.4.3. hierna) alsmede met de eventuele bijzondere toekenningsvoorwaarden, kunnen genieten van deze voordelen.

Voor meer informatie over de voordelen en de toekenningsvoorwaarden kan men terecht bij elk Crelan agentschap of de website www.crelan.be (in het gedeelte gewijd aan de coöperanten) raadplegen.

Coöperanten genieten van de voordelen tot het moment dat ze hun aandelen aan een derde overdragen of, in geval van uittrekking, tot 31 december van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin ze hun aandelen terugbetaald krijgen (deze terugbetaling gebeurt normaal in de maand mei).

Bij beslissing tot uitsluiting van een coöperant door de Raad van Bestuur van CrelanCo in overeenstemming met artikel 8 van de statuten, kan beslist worden om onmiddellijk een einde te maken aan de voornoemde voordelen.

3.3.5.4. Ontbinding

Er dient opgemerkt te worden dat uit artikel 27 van de statuten van CrelanCo voortvloeit de vennoten hoogstens recht hebben, in geval van vrijwillige ontbinding van de vennootschap, op de terugbetaling van het bedrag dat ze werkelijk gestort hebben (zie ook hierboven sectie 2.2.1.). Desnoods zullen ze maar recht hebben op een proportioneel gedeelte van dit bedrag indien het beschikbaar saldo ontoereikend is.

In geen geval zullen de vennoten meer kunnen bekomen dat hun nominaal inleg.

3.3.6. Besluiten, machtigingen en goedkeuringen

Krachtens haar statuten is CrelanCo een coöperatieve vennootschap met een onbeperkt kapitaal. Onder toezicht van de Raad van bestuur is haar kapitaal doorlopend geopend voor potentiële beleggers die aan de voorwaarden van de statuten voldoen (zie in het bijzonder punt 3.4.2. hierna).

3.3.7. Datum van uitgifte

De uitgifte in het kader van dit prospectus begint op de datum van dit prospectus zoals goedgekeurd door de FSMA en is onbeperkt in de tijd. Deze uitgifte kan niettemin op elk moment geschorst of gestopt worden bij beslissing van de directie- en bestuursorganen van de uitgever.

Aangezien dit prospectus slechts één jaar geldig is, zal de uitgifte niettemin slechts na één jaar kunnen voortgezet worden mits het opstellen van een nieuw door de FSMA goedgekeurd prospectus of het vervullen van de wettelijke voorwaarden waarbij het opstellen van een prospectus niet verplicht zou zijn voor een verdere uitgifte.

3.3.8. Verhandelbaarheid

De coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar.

Ten eerste worden ze niet verhandeld op een beurs of op een andere handelsplatform waar ze verkocht zouden kunnen worden.

Daarnaast moet men ook rekening houden met de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen over de coöperatieve vennootschappen.

De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet zich ofwel terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer.

3.3.8.1. Ontslag

De aandeelhouder mag, via zijn Crelan-agentschap, de terugbetaling vragen van zijn aandelen. Dit betekent dat hij wenst zich terug te trekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbiedt.

Krachtens artikel 9 van de statuten, mogen de vennoten hun ontslag slechts aanbieden tijdens de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar en de terugbetalingen volgend op het ontslag zullen slechts mogen plaatsvinden na goedkeuring door de Algemene Vergadering van de balans van het jaar waarin het ontslag werd aangevraagd.

Dit brengt mee dat een ontslag ingediend in de tweede helft van het jaar slechts in het begin van het volgende jaar zal aangerekend worden. In dergelijke situatie zal dus de terugbetaling van de aandelen slechts kunnen gebeuren na de Algemene Vergadering (eind van de maand april) van het tweede jaar volgend op de indiening van de aanvraag tot ontslag.

Bovendien mag de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onvoorwaardelijk weigeren. Zo zal de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onder meer weigeren:

1. aan de vennoten die verplichtingen hebben tegenover de vennootschap of die ten opzichte van deze laatste door bepaalde overeenkomsten gebonden zijn;
2. indien door het ontslag of de vermindering, het vaste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bepaald in artikel 4 van de statuten zou aangetast worden;
3. indien door dit feit het aantal vennoten dat op het einde van het vorige boekjaar bestond, of het bedrag van het ingeschreven kapitaal dat in de laatste balans voorkomt, met meer dan een tiende zou verminderen;
4. in het algemeen, indien door dit feit de financiële toestand van de vennootschap schade zou lijden, of indien door de terugbetaling van aandelen, Crelan, op basis van haar gezamenlijke situatie, haar reglementaire normen en verplichtingen, zoals vastgesteld in uitvoering van de wet van vijftiend april tweeduizend veertien, niet meer zou halen.

Krachtens artikel 11 van de statuten van CrelanCo hebben de ontslagnemende vennoten recht op hun aandeel zoals dit zal blijken uit de balans van het boekjaar waarin het lidmaatschap ophield; in geen geval zullen zij meer mogen ontvangen dan het gestorte bedrag van hun inschrijving op het kapitaal.

Dit betekent dat bij uittreding de coöperant maximaal recht heeft op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).

3.3.8.2. Overdracht

De aandeelhouder mag zelf een overnemer vinden voor de overname van zijn aandelen. Hiervoor moet hij rekening houden met de volgende regels.

De coöperatieve aandelen mogen alleen aan vennoten afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, zoals voorzien in artikel 7 van de statuten en dit mits akkoord van de Raad van Bestuur, die niet verplicht is een eventuele weigering te rechtvaardigen.

Artikel 7 van de statuten bepaalt dat :

" Als leden van de vennootschap komen in aanmerking :

- 1. de landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord;*
- 2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking;*
- 3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed.*

Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.

Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen, vennoot zijn."

Iedere overdracht van aandelen die buiten deze regels zou gebeuren zou niet tegenstelbaar zijn aan CrelanCo.

3.3.8.3. Minderjarigheid - Overlijden

Bijzondere aandacht moet eveneens geschonken worden aan de situatie van de aandeelhouders die minderjarig zijn. Gelet op de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het ouderlijk gezag en de voogdij, kan de verkoop van een aandeel of het ontslag als een daad van vervreemding van een goed worden beschouwd waarvoor de machtiging van de vrederechter nodig is, die zal nazien of de verrichting in het belang van de minderjarige is.

Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat bij overlijden het lidmaatschap niet overgaat op de erfgenamen. Deze hebben enkel de rechten die bepaald zijn ten gunste van de ontslagnemende vennoten, met name het recht op terugbetaling van de aandelen.

3.3.9. Verplicht openbare aanbiedingen tot aankoop

In België worden de openbare aanbiedingen onderworpen aan de wet van 1 april 2007 op de openbare overnamebiedingen, aan het koninklijk besluit van 27 april 2007 op de openbare overnamebiedingen en aan het koninklijk besluit van 27 april 2007 op de openbare uitkoopbiedingen.

De uitgever verklaart dat hij in de loop van het laatste en het lopende boekjaar niet het voorwerp is geweest van een openbaar overnamebod.

Er dient in ieder geval opgemerkt te worden dat de coöperatieve aandelen niet genoteerd zijn op een gereguleerde of gelijkwaardige markt en dat er beperkingen zijn inzake het aantal stemmen per vennoot (zie hierboven sectie 3.3.5.2.), inzake verhandelbaarheid (zie hierboven punt 3.3.8.), inzake het maximum bedrag dat per persoon kan belegd worden (zie hierna sectie 3.4.1.) of nog inzake de personen die mogen intekenen (zie hierna sectie 3.4.2.). Deze situatie vormt een belemmering voor openbare aanbiedingen tot aankoop.

3.3.10. Belastingstelsel

Op de dividenden gestort door CrelanCo wordt een roerende voorheffing ingehouden. Voor inkomsten van het jaar 2018 bedraagt deze voorheffing 30%.

Ingevolge artikel 21, lid 1, 14° van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen wordt vanaf aanslagjaar 2019 (inkomstenjaar 2018) een bedrag aan dividenden tot 640 euro (per belastingplichtige per jaar) vrijgesteld van belasting. Deze vrijstelling geldt voor alle type dividenden, al dan niet coöperatief, en wordt niet aan de bron toegepast. De belastingplichtige zal zelf een terugbetaling moeten vragen van de roerende voorheffing op de eerste schijf van vrijgesteld dividend via zijn belastingaangifte.

De aandacht wordt gevestigd op het feit dat wanneer minderjarige kinderen dividenden ontvangen, deze dividenden toegevoegd moeten worden aan de dividenden ontvangen door de ouders, elk voor de helft.

De voormelde informatie houdt rekening met de wetgeving zoals deze op datum van dit prospectus van toepassing is en wordt meegedeeld zonder enige garantie naar de toekomst. Het is raadzaam voor beleggers om zich regelmatig te informeren omtrent de fiscale behandeling van coöperatieve aandelen.

3.4. Voorwaarden van het aanbod

3.4.1. Algemene intekeningvoorwaarden

Behoudens wat onder punt 3.4.2. hierna wordt uitgelegd, wordt het aanbod enkel naar natuurlijke personen gericht die de leeftijd van 12 jaar bereikt hebben.

De coöperatieve aandelen zijn op naam en worden vrijgegeven bij de intekening en storting van het met de verworven aandelen overeenstemmende bedrag.

Bij de eerste intekening wordt een aandeelhoudersrekening geopend. Het geheel van de aandeelhoudersrekeningen geopend bij CrelanCo vormt het elektronisch aandelenregister van de vennoten.

De inschrijvingen in het aandelenregister gebeuren op basis van de gedagtekende en ondertekende inschrijvingsborderellen, of op basis van gelijkwaardige documenten.

De vennoten ontvangen een rekeninguittreksel dat de inschrijvingen en de terugbetalingen vaststelt. Dit rekeninguittreksel geldt als certificaat van de inschrijving.

Bij de eerste intekening moet ook een zichtrekening bij Crelan geopend en gemandateerd worden voor alle verrichtingen in verband met de coöperatieve aandelen (afname aandelenbedrag waarop ingeschreven wordt, storting dividenden, terugbetalingen aandelen).

Deze zichtrekening moet aangehouden worden zolang men op coöperatieve aandelen van CrelanCo is ingeschreven en tot terugbetaling van de aandelen.

Er is geen maximum bedrag aan het aanbod. Dit heeft tot gevolg dat alle aanvragen tot onderschrijving die voldoen aan de voorwaarden van dit prospectus zullen bediend worden.

Het aanbod heeft een duur van één jaar vanaf de datum van dit prospectus. Ze mag niettemin op elk moment worden opgeschort of gestopt bij beslissing van de directie- en bestuursorganen van de uitgever. Dergelijke beslissing zal enkel gevolgen hebben voor de toekomst en zal de rechten van de personen die reeds aandeelhouder zijn geenszins aantasten.

Een beslissing tot opschorting of stopping zal openbaar gemaakt worden door middel van een Aanvulling bij deze prospectus.

Een maatschappelijk aandeel heeft een nominale waarde van 12,40 EUR.

Een belegger mag maximaal 323 aandelen van CrelanCo onderschrijven en bezitten, hetzij een maximumbedrag van 4.005,20 EUR. Beleggers die reeds coöperant zijn voor een bedrag lager dan 4.005,20 EUR kunnen nog maximaal intekenen voor het bedrag dat overeenstemt met het verschil tussen het bedrag aan aandelen dat ze reeds hebben en 4.005,20 EUR.

Elke intekening is vast en kan niet worden herroepen door de partijen.

De Raad van Bestuur van CrelanCo heeft niettemin de bevoegdheid om op elk moment de persoon te weigeren of uit te sluiten die de voorwaarden gebonden aan de hoedanigheid van aandeelhouder niet vervult.

3.4.2. Personen die kunnen intekenen en aandeelhouder worden

Het aanbod vervat in dit prospectus is uitsluitend gericht aan, en bestemd voor, beleggers met woonplaats in België.

In het bijzonder zijn de coöperatieve aandelen niet geregistreerd in overeenstemming met enige wettelijke of reglementaire bepaling van de Verenigde Staten van Amerika en mogen ze niet worden aangeboden of verkocht in de Verenigde Staten.

Personen die de Amerikaanse nationaliteit hebben of die Amerikaanse belastingplichtigen zijn kunnen niet intekenen op de coöperatieve aandelen.

Onverminderd deze principes mogen als leden van de vennootschap worden aanvaard, de natuurlijke personen vanaf 12 jaar die tot één van de volgende categorieën behoren :

1. landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord;
2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking;
3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed.

Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.

Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen vennoot zijn : VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen.

Daarnaast bepaalt artikel 8 van de statuten van CrelanCo dat de Raad van Bestuur soeverein beslist over de toetreding en de uitsluiting van de leden van de vennootschap. De uitsluiting kan uitgesproken worden wanneer een vennoot niet of niet langer aan de voorwaarden van toetreding voldoet of handelingen verricht die met de belangen van de vennootschap strijdig zijn, of omwille van een andere gegronde reden. De vennoot wiens uitsluiting wordt gevraagd heeft de mogelijkheid om zijn opmerkingen schriftelijk te kennen te geven aan de Raad van Bestuur.

3.4.3. Uitgifteprijs en kosten

De prijs van een maatschappelijk aandeel is op 12,40 EUR vastgesteld.

Er zijn geen instap- of uitstapkosten voorzien.

Een jaarlijkse bijdrage van 36,00 EUR is verschuldigd per vennoot voor de beheerskosten van de aan de vennoten toegekende voordelen in het kader van het voordelenprogramma voor coöperanten.

CrelanCo kan voorzien dat coöperanten kunnen worden vrijgesteld van deze bijdrage als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen (bijvoorbeeld bij gebruik van specifieke betalingsdiensten van de bank).

In het eerste jaar is deze slechts gedeeltelijk verschuldigd vanaf de maand volgend op de intekening. Voor jongeren moet de bijdrage pas betaald worden vanaf het moment dat ze 24 worden.

De bijdrage is verschuldigd tot op het moment dat de aandelen worden overgedragen of, in geval van uittreding, voor de periode waarvoor de coöperant recht op een dividend heeft.

3.4.4. Tussenpersonen belast met de financiële dienst

De coöperatieve aandelen worden in de agentschappen van Crelan onderschreven aan de hand van een borderel, of op de hoofdzetel van de bank (Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Bruxelles) volgens de overeengekomen vormen.

De overdracht van de aandelen of het ontslag van de vennoot moet via de agentschappen gebeuren.

3.5. Kosten van de uitgifte/aanbieding

Er zijn geen uitgiftekosten aangerekend aan de belegger.

De CVBA CrelanCo moet ongeveer 22.000,00 EUR aan de FSMA betalen voor de controle en de goedkeuring van huidige prospectus.

3.6. Verwatering

Verwatering betekent dat, ten gevolge van de uitgifte van nieuwe aandelen, het percentage aandelen dat door de oude aandeelhouders wordt aangehouden ten aanzien van het totaal van de aandelen automatisch kleiner wordt. Het betekent ook dat de mogelijke invloed die de oude aandeelhouder kan hebben op de vennootschap via zijn stemrecht bij de algemene vergadering kleiner wordt.

CrelanCo is van mening dat de verwatering van de aandelen bij uitgifte van nieuwe aandelen onbestaande of minstens zeer beperkt is omwille van de volgende elementen :

- elk aandeel behoudt haar nominale waarde van 12,40 EUR, ongeachte het aantal uitgegeven aandelen;
- alle beleggers, met inbegrip van de bestaande houders, kunnen op gelijke manier tot maximaal 4.005,20 EUR (323 aandelen) onderschrijven;
- het stemrecht is beperkt : elke vennoot beschikt over één stem; hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen, met een maximum van vijf stemmen.

Op die manier kan geen enkele aandeelhouder een controlerende meerderheid opbouwen en is er geen sprake van verwatering bij de uitgifte van aandelen.

Dit is een specificiteit van een coöperatieve vennootschap zoals CrelanCo.

4. GEGEVENS BETREFFENDE CRELANCO

4.1. Voorafgaandelijke opmerking

De uitgever, de C.V.B.A. CrelanCo is een kredietkas erkend door de N.V. Crelan. Deze is de Centrale instelling van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" zoals bekrachtigd door artikel 240 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

De Federatie van kredietinstellingen "Crelan" is geregeld door de artikelen 239 tot 241 van de wet van 25 april 2014 op het statuut en het toezicht op de kredietinstellingen en door de Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen van Crelan en de werking van de Federatie Crelan.

Vandaag is deze Federatie uit twee banken samengesteld : de NV Crelan en de CVBA CrelanCo.

Een belangrijke werkingsregel van de Federatie is deze van de hoofdelijkheid tussen haar leden. In toepassing van de voornoemde wet van 25 april 2014 vormen de verplichtingen van de aangesloten instellingen en van de centrale instelling hoofdelijke verplichtingen. Dit principe wordt opgenomen in artikel 2 van de statuten van CrelanCo dat onder meer bepaalt dat : "De vennootschap staat niet alleen

in voor haar eigen verbintenissen. Zij waarborgt ook de goede afloop van de verbintenissen van de N.V. Crelan alsmede de verbintenissen van de door de N.V. Crelan erkende kredietkassen. Door deze regeling ontstaat een zodanige solidariteit dat, wanneer een deelnemende instelling in gebreke blijft, de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen door de andere deelnemende instellingen wordt gewaarborgd".

Een andere belangrijke regel van de wet is dat de centrale instelling van de Federatie, met name de N.V. Crelan, rechtstreeks toezicht moet uitoefenen op de aangesloten instellingen en bevoegd is om hen instructies te geven voor hun beleid, hun verrichtingen en hun organisatie.

Zo wordt het dagelijks beheer van de erkende kassen overgedragen aan het Directiecomité van de N.V. Crelan. Bovendien kunnen sommige belangrijke beslissingen (wijziging van de statuten, voortijdige ontbinding, fusie met andere vennootschappen) slechts genomen worden mits voorafgaandelijke toelating van de Raad van Bestuur van de N.V. Crelan.

Op boekhoudkundig vlak, in toepassing van een beslissing van de Commissie voor het Bank- en Financiewezen (waarvan de bevoegdheden nu door de Nationale Bank van België worden uitgeoefend) van 29 maart 1994, worden de rekeningen van de groep Landbouwkrediet (nu Crelan) geglobaliseerd en bevat de perimeter de N.V. Crelan, de S.C.R.L. Agricaisse, de C.V.B.A. Lanbokas evenals 8 regionale kassen (cvba Divilan, cvba Interlan, cvba Invelan, cvba Rentalan, srl Agricas, srl Divicas, srl Ecupa, srl Rentacas). Vandaag, ten gevolge van fusie tussen de verschillende kassen, zijn alleen CrelanCo en de NV Crelan vervat in deze perimeter.

In dit kader slaan de opdrachten en plichten van de bij de N.V. Crelan werkzame erkende commissarissen-revisoren op de Federatie in haar geheel.

Het kapitaal van CrelanCo wordt gehouden door de coöperatoren maar maakt deel uit van het eigen vermogen van de Groep Crelan. Een onvoorwaardelijk recht voor de Raad van Bestuur van deze vennootschap om de aanvragen tot terugbetaling van de coöperatieve aandelen te weigeren aan de aandeelhouders werd toegevoegd in artikel 9 van de statuten, wat toelaat het coöperatief kapitaal op te nemen in de geconsolideerde balans van de Groep als eigen vermogen (Equity) en niet langer als verplichtingen (Liability). Deze methode wordt gebruikt zowel voor de boekhoudkundige als prudentiële rapportering.

De Regels voor de aansluiting bij de federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan (artikel 16 en 17) bepalen dat de economische doelstelling van de aangesloten instellingen erin bestaat om ten alle tijde een positief resultaat te boeken en een resultaat te bereiken, zonder het te overschrijden, dat nodig is voor de dekking van hun werkingskosten, de vorming van de wettelijke reserve en de uitkering aan de coöperanten van een dividend dat beperkt is tot het maximumbedrag bepaald overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen of van de coöperatieve vennootschappen. De toekenning van voormeld dividend mag echter niet tot gevolg hebben dat het resultaat van de NV Crelan negatief zou zijn. Het dividend dat de aangesloten instellingen als aandeelhouder van de NV Crelan krijgen en de meer- of minderwaarde gerealiseerd bij de overdracht van aandelen van de NV Crelan komen, rekening houdende met de fiscale gevolgen, niet in aanmerking voor de berekening van het resultaat.

Zonder afbreuk te doen aan voormelde bepalingen zal het resultaat van de federatie Crelan zoveel mogelijk worden gerealiseerd bij de centrale instelling, zijnde de NV Crelan.

Om deze doelstellingen te realiseren kunnen tussen de NV Crelan en de aangesloten instellingen bijzondere overeenkomsten worden gesloten (zie eveneens hierna punt 4.18.3. inzake het Dividendbeleid).

Het bestaan van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en haar organisatie volgens de voorwaarden vastgesteld in de wet en in de aansluitingsregels, hebben tot gevolg dat de instellingen van de Federatie een werkelijke operationele en economische eenheid uitmaken die onder het merk "Crelan" handelt. Artikel 2 van de statuten van CrelanCo vermeldt trouwens dat "Samen met de N.V. Crelan en haar erkende kredietkassen vormt de vennootschap een collectiviteit die als geheel naar buiten treedt onder de benaming Crelan.

Tot slot dient ook opgemerkt te worden dat door de verwerving van de bank Europabank alsmede door de oprichting van de verzekeringsmaatschappij N.V. Crelan Insurance, de balans van de Groep Crelan uitgebreid en geconsolideerd werd met deze vennootschappen.

Er valt op te merken dat de dochtermaatschappijen Europabank en Crelan Insurance geen deel uitmaken van de Federatie van kredietinstellingen van Crelan. Ze genieten dus niet van het principe van solidariteit tussen de leden van de Federatie en zijn ook niet gehouden tot dit principe.

In dit kader moet de investeerder die coöperatieve aandelen verwerft er zich bewust van zijn dat door aandeelhouder van de CVBA CrelanCo te worden zijn echte partner, in het bijzonder in termen van risico, veel groter is dan enkel de uitgever.

De werkelijk pertinente informatiegegevens voor hem zijn deze van de Groep Crelan zoals voorgesteld in de geconsolideerde jaarrekening. Dit is de reden waarom het hoofdstuk gewijd aan de “gegevens betreffende CrelanCo” veel ruimer is dan de CVBA CrelanCo alleen en op het geheel van de groep slaat.

4.2. Verantwoordelijke personen

De C.V.B.A. CrelanCo is lid van de Federatie van kredietinstellingen “Crelan”. Artikel 16 van haar statuten bepaalt dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de N.V. Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo waargenomen wordt door het Directiecomité van de N.V. Crelan.

De C.V.B.A. CrelanCo, met zetel aan de Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Brussel, vertegenwoordigd door de heer Philippe VOISIN, Voorzitter van het Directiecomité van Crelan, en de heer Jean-Paul GRÉGOIRE, lid van het Directiecomité van Crelan, is verantwoordelijk voor het prospectus.

Na alle redelijke maatregelen hiertoe te hebben getroffen, verklaart de C.V.B.A. CrelanCo dat, voorzover haar bekend, de gegevens in het prospectus in overeenstemming zijn met de werkelijkheid en geen gegevens zijn weggelaten waarvan de vermelding de strekking van het prospectus wijzigt.

4.3. Commissarissen

De jaarrekeningen van de Groep Crelan voor boekjaar 2015 en 2016 werden gecontroleerd en goedgekeurd door Deloitte bedrijfsrevisoren CVBA, Gateway building, Luchthaven Nationaal 1 J, 1930 Zaventem, vertegenwoordigd door de heer Philippe Maeyaert en de heer Bernard De Meulemeester, leden van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren.

De jaarrekening voor boekjaar 2017 werd gecontroleerd en goedgekeurd door Ernst & Young Bedrijfsrevisoren bcvba, De Kleetlaan 2, 1831 Diegem, vertegenwoordigd door dhr. Jean-François Hubin.

De verslagen van deze bedrijfsrevisoren werden aan de Groep Crelan gegeven in het kader van hun controle van de jaarrekening en werden opgenomen in dit prospectus met de techniek van de copy/paste van de inhoud ervan. CrelanCo heeft geen enkel element of feit weggelaten waardoor de weergegeven informatie onjuist of misleidend zou worden.

4.4. Geselecteerde financiële informatie

4.4.1. Kerncijfers – Balans en resultatenrekening

Activa	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
(in EUR)			
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.290.781.526	977.321.144,23	774.198.565,99
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	22.502.871	24.751.698,59	23.468.490,56
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	0	0,00	0,00
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.555.468.167	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	37.895.896	18.669.182,00	0,00
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	16.469.099.501	16.506.054.720,69	15.886.446.737,20
Derivaten gebruikt ter afdekking	23.694.540	29.178.564,32	40.254.636,69
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	472.975.773	588.034.033,72	562.689.935,32
Materiële vaste activa	19.858.987	19.859.723,22	24.162.958,50
Goodwill	23.642.632	23.642.631,79	23.642.632,30
Immateriële activa	13.531.759	19.527.905,53	19.093.179,19
Belastingvorderingen	31.719.726	40.717.234,88	41.275.855,58
<i>Actuele belastingen</i>	826.562	1.901.009,41	1.161.798,61
<i>Uitgestelde belastingen</i>	30.893.164	38.816.225,47	40.114.056,97
Andere activa	11.932.355	18.138.545,47	14.027.376,60
Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	0	0,00	3.080.533.000,19
Totaal Activa	19.973.103.733	20.363.988.427,69	22.634.874.910,26
Verplichtingen	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
(in EUR)			
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	21.816.745	23.526.202,78	25.258.721,87
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.005.797.476	18.252.092.557,97	17.701.318.863,25
<i>Deposito's</i>	16.432.578.727	15.803.475.267,02	14.774.537.856,42
<i>Kredietinstellingen</i>	24.988.319	32.879.108,93	34.963.884,67
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	16.407.590.409	15.770.596.158,09	14.739.573.971,75
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	1.175.306.785	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
<i>Achtergestelde verplichtingen</i>	276.524.700	320.118.146,84	324.091.854,75
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	121.387.264	94.787.195,07	78.043.672,89
Derivaten gebruikt ter afdekking	602.013.078	735.723.259,05	738.325.542,14
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	2.781.291	6.432.085,53	0,00
Voorzieningen	78.715.954	86.678.795,56	38.908.197,42
Belastingverplichtingen	8.933.860	14.633.333,55	15.110.727,83
<i>Actuele belastingen</i>	330.165	1.306.754,52	1.381.026,91
<i>Uitgestelde belastingen</i>	8.603.695	13.326.579,03	13.729.700,92
Andere verplichtingen	75.828.665	72.943.297,94	58.242.868,11
Verplichtingen i.v.m. groepen activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	0	0	2.875.491.034,09
Totaal Verplichtingen	18.795.887.069	19.192.029.532,38	21.452.655.954,71
Eigen Vermogen	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
(in EUR)			
Geplaatst kapitaal	829.133.638	838.774.650,78	834.972.203,47
<i>Gestort kapitaal</i>	829.133.638	838.774.650,78	834.972.203,47
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>	0	0,00	0,00
Andere componenten van het eigen vermogen	49.933.825	62.186.682,53	104.641.456,11
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	50.787.710	63.096.316,30	62.866.226,10
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, ,,,,,,geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>	0	0,00	39.774.035,96
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>	-853.886	-909.633,77	2.001.194,05
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	248.201.631	215.804.178,56	202.010.953,46
Baten uit het lopende jaar	49.947.569	55.193.383,44	40.594.342,50
Minderheidsbelangen	0	0	0,00
Totaal Eigen Vermogen	1.177.216.664	1.171.958.895,31	1.182.218.955,54
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen	19.973.103.733	20.363.988.427,69	22.634.874.910,26

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
(in EUR)			
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten	323.822.486	306.790.554,26	339.875.858,50
Rentebaten	461.710.203	533.996.606,22	641.192.406,16
Rentelasten	-197.045.231	-267.331.151,99	-312.097.846,94
Dividenden	13.020	1.678.636,60	8.748,75
Baten uit provisies en vergoedingen	95.357.960	88.563.844,37	106.084.543,05
Lasten uit provisies en vergoedingen	-94.482.547	-87.961.408,91	-105.502.175,17
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	5.703.787	2.956.592,22	1.683.650,72
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	-414.471	292.929,41	3.950.573,29
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	0	0,00	-2.358,72
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	2.859.080	-2.757.840,52	-2.004.308,13
Herwaarderingen van valutakoersverschillen	1.488.790	1.882.084,21	1.107.180,02
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	59.254	18.083,60	-7.641,56
Andere exploitatiebaten	48.572.642	50.747.536,70	51.894.389,37
Andere exploitatielasten		-15.295.357,65	-46.431.302,34
Administratiekosten	-222.302.933	-245.588.153,66	-254.792.052,39
Personeelsuitgaven	-94.373.272	-102.412.677,30	-115.378.994,18
Algemene en administratieve uitgaven	-127.929.661	-143.175.476,36	-139.413.058,21
Afschrijvingen	-17.450.776	-18.071.324,81	-14.609.418,51
Materiële vaste activa	-5.868.792	-9.692.183,05	-9.114.743,27
Immateriële activa (andere dan goodwill)	-11.581.984	-8.379.141,76	-5.494.675,24
Voorzieningen	-1.678.266	-47.714.255,03	-4.131.966,11
Bijzondere waardeverminderingen	-5.005.158	-34.895.688,94	-17.515.022,11
Bijzondere waardevermindervingsverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	-5.005.158	-34.895.688,94	-17.515.022,11
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen kostprijs</i>	0	0,00	0,00
<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	255.000	-254.999,59	488.986,49
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>	-5.260.158	-34.640.689,35	-18.004.008,60
Bijzondere waardevermindervingsverliezen op materiële vaste activa	0	0	0,00
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst- en verliesrekening	0	0	0,00
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0	109.101.314,77	-302.618,80
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG	77.385.354	69.622.446,59	48.524.780,58
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	-27.437.785	-14.429.063,15	-7.930.438,08
<i>Actuele belastingen</i>	-13.090.931	-13.042.945,63	-19.923.673,73
<i>Uitgestelde belastingen</i>	-14.346.854	-1.386.117,52	11.993.235,65
NETTOWINST OF -VERLIES	49.947.569	55.193.383,44	40.594.342,50
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	-12.308.606	230.090,20	-23.445.674,19
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		-39.774.035,96	
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegde pensioenregelingen</i>	55.748	-2.910.827,82	1.373.219,99
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)	-12.252.858	-42.454.773,58	-22.072.454,20

4.4.2. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans en de resultatenrekening 2015

4.4.2.1. Commentaar bij de evolutie van de balans

Door de beslissing om Keytrade Bank in 2016 te verkopen werd IFRS 5 toegepast, waardoor alle activa en passiva van Keytrade op één lijn worden weergegeven in de balans. Dit zorgde zowel op het actief als passief voor verschuivingen tussen de verschillende balansposten t.o.v. 2014 (cfr. noot 4.10).

Het balanstotaal daalde in 2015 met 622,3 miljoen EUR tot 22.634,9 miljoen EUR. Op de actiefzijde zien we de grootste daling in de rubriek “leningen en vorderingen”. Zonder rekening te houden met de herclassificatie van de leningen en vorderingen van Keytrade, daalt deze rubriek met 1.058 miljoen EUR. Deze daling is voornamelijk het gevolg van minder plaatsingen bij andere banken (-436,3 miljoen EUR) en van een groot aantal vervroegde terugbetalingen van kredieten in 2015.

Verder ziet men, zonder de her-rubricering van Keytrade in rekening te nemen, een stijging van plaatsingen bij de Nationale Bank van België (+226 miljoen EUR) en van de portefeuille voor verkoop beschikbare activa (+350 miljoen EUR).

Langs de passiefzijde zien we vooral een afname van de omloop aan kasbons (-151 miljoen EUR). Ook de evolutie van de marktwaardering van afdekkingsderivaten zorgt voor een daling van 146 miljoen EUR. Het volume van de deposito's blijft stabiel t.o.v. 2014.

Het eigen vermogen onder IFRS daalde in 2015 met 234 miljoen EUR tot 1.182,2 miljoen EUR. Deze daling is te wijten aan de overname van de participatie van de Franse aandeelhouder in Crelan NV voor een bedrag van 250 miljoen EUR. De overname werd volledig gefinancierd met eigen middelen.

4.4.2.2. Algemene commentaar bij de evolutie van de resultatenrekening

Financiële en exploitatiebaten en -lasten

Door de huidige marktomstandigheden van zeer lage rentevoeten merkt men een daling van zowel de renteopbrengsten als van de rentekosten. De daling van de rentekosten, voornamelijk tengevolge van de lagere rentevoeten op spaarboekjes, was weliswaar kleiner dan de daling van de renteopbrengsten. Hierdoor is het netto renteresultaat (rentebaten t.o.v. rentelasten) in 2015 gedaald met 14,9 miljoen EUR tot 329 miljoen EUR.

Een belangrijke oorzaak van deze daling is het hoge aantal vervroegde terugbetalingen in 2015. Ondanks de hogere hoeveelheid wederbeleggingsvergoedingen die de bank ontving, zorgen deze vervroegde terugbetalingen voor minder rente inkomsten. Ook de rente opbrengsten op de portefeuille voor verkoop beschikbare activa daalde in 2015 met 6,6 miljoen EUR en de rente kosten m.b.t. de derivaten steeg met 7,9 miljoen EUR.

Het renteresultaat werd in 2015 ook beïnvloed door het vervroegd afsluiten van enkele plaatsingen bij de vroegere Franse aandeelhouders (positief). Daarnaast werden in de loop van het jaar enkele renteswaps met negatieve marktwaarde vervroegd afgesloten. De netto impact van deze transacties was + 5 miljoen EUR.

De ontvangen commissies stegen in de loop van 2015 met 9 miljoen EUR ten gevolge van sterke commerciële prestaties op gebied van buiten balans producten (fondsen en notes) en financiële dienstverlening, terwijl de betaalde commissies min of meer constant bleven.

Het resultaat op de portefeuille aangehouden voor handelsdoeleinden stijgt in 2015 met 9,6 miljoen EUR en de aanpassingen van de reële waarde van afdekkingstransacties met 3,8 miljoen EUR. Dit voornamelijk ten gevolge van een positieve impact op de marktwaardering van derivaten.

De andere exploitatielasten werden in 2015 negatief geïmpacteerd door een fraudegeval dat ontdekt werd bij de bank, waardoor deze in 2015 44,6 miljoen EUR lager uitvallen dan in 2014. Dit is volledig te wijten aan de bruto impact van de fraude op het boekjaar 2015 die 44,6 miljoen EUR bedraagt. Ondanks dit voorval blijft de TIER I ratio met 13,6% nog ruim boven de reglementaire vereisten.

Administratiekosten en afschrijvingen

De personeelskosten stegen in 2015 ten gevolge van het aanleggen van een provisie voor brugpensioenen van 3,1 miljoen EUR. De andere algemene en administratieve kosten daalden daarentegen met 4,4 miljoen EUR, voornamelijk door de terugvordering van belastingen betaald voor 2013 na een uitspraak van het Grondwettelijk Hof dit jaar. Zonder deze terugvordering blijven de bankentaksen in 2015 min of meer constant.

De afschrijvingskosten daalden in 2015, o.a. door de verkoop van het gebouw van het vroegere Centea in Antwerpen, wat al voor 1,2 miljoen EUR minder afschrijvingen zorgt.

Voorzieningen en bijzondere waardeverminderingen

De kost van de voorzieningen bedraagt 4,1 miljoen EUR t.o.v. 7,1 miljoen in 2014. T.o.v. van vorig jaar werd er voor 1,3 miljoen EUR minder technische provisie aangelegd bij Crelan Insurance.

De teruggenomen waardeverminderingen op de beleggingsportefeuille bedraagt in 2015 0,5 miljoen EUR en heeft betrekking op effecten waarvan de kredietkwaliteit significant verbeterd is. De waardeverminderingen voor leningen en vorderingen zijn gestegen met 0,5 miljoen EUR. In het kader van de gewijzigde Europese regelgeving m.b.t. landbouwsubsidies, werd er op de landbouwkredieten een bijkomende IBNR provisie aangelegd voor 0,9 miljoen EUR.

In 2014 werd er een bijzondere waardevermindering geboekt op de gebouwen van Crelan in Antwerpen (de voormalige hoofdzetel van Centea). Dit gebeurde met het oog op de verkoop van de Antwerpse site, waarbij de gebouwen aan marktwaarde werden geboekt op de balans onder de categorie van de vaste activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. In 2015 werd hierop nog een extra

waardevermindering geboekt van 0,3 miljoen EUR onder “winsten en verliezen op vaste activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop”. In juli 2015 werd de verkoop afgerond.

Belastinglasten

De belastinglasten zijn in 2015 gedaald met 4,1 miljoen EUR tot 7,9 miljoen EUR. Dit is voornamelijk het gevolg van een lagere belastbare basis bij NV Crelan.

4.4.3. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans en de resultatenrekening 2016

4.4.3.1. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans

Op 27 januari 2016 maakten de Belgische coöperatieve bank Crelan en de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa bekend dat ze een overeenkomst hadden gesloten over de verkoop van Keytrade Bank.

Na goedkeuring van dit akkoord door de toezichhoudende autoriteiten is de verkoop van Keytrade Bank aan Crédit Mutuel Arkéa afgerond in de loop van het eerste semester van 2016.

Het totaal van de balans is in 2016 gedaald met 2.270,9 miljoen euro om te eindigen op 20.364 miljoen euro, voornamelijk als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank, waarvan de activa en passiva geklasseerd werden onder de rubriek « Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten » volgens de normen van IFRS 5 op 31 december 2015.

Op de actiefzijde zien we een sterke stijging van 619,6 miljoen euro in de post Leningen en vorderingen. Dit gaat hoofdzakelijk om de hypothecaire leningen en de Andere leningen en voorschotten.

Daarnaast zien we ook een stijging van de plaatsingen bij de Nationale Bank van België (+ 191 miljoen euro). Daarbij is geen rekening gehouden met de Monetaire reserve.

Op de passiefzijde zien we naast de daling door de verkoop van Keytrade Bank, een sterke toename van de deposito's van 1.028,9 miljoen euro op de zichtrekeningen en de spaarboekjes. Deze stijging wordt gedeeltelijk gecompenseerd met de daling van de uitstaande kasbons (-490,9 miljoen euro) door de historisch lage markttrentes.

Het Eigen vermogen onder IFRS is in 2016 gedaald met 10,3 miljoen euro tot 1.172,0 miljoen euro. Deze daling is voornamelijk toe te schrijven aan de verkoop van Keytrade Bank en hun meerwaarde op de portefeuille (-39,8 miljoen euro) die gedeeltelijk wordt gecompenseerd met de stijging van het coöperatief kapitaal met +3,8 miljoen euro en door het resultaat van het boekjaar met +55,2 miljoen euro verminderd met de dividenden uitbetaald in 2016 voor -26,8 miljoen euro.

4.4.3.2. Algemene commentaar bij de evolutie van de resultatenrekening

Als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank in juni 2016 tellen hun resultaten slechts 5 maand mee in het geconsolideerde resultaat van de Groep Crelan. Dit verklaart de daling in de verschillende rubrieken van de resultatenrekening ten opzichte van vorig jaar.

Financiële en exploitatiebatens en -lasten

Vanwege de aanhoudende marktomstandigheden met een zeer lage rentevoet, blijven zowel de renteopbrengsten als de rentekosten dalen. De daling van de rentekosten, voornamelijk ten gevolge van de lagere rentevoeten op spaarboekjes, was weliswaar kleiner dan de daling van de renteopbrengsten. Hierdoor is het netto renteresultaat (rentebatens t.o.v. rentelasten) in 2016 gedaald met 62,4 miljoen euro tot 266,7 miljoen euro. Als we de resultaten van Keytrade Bank voor 2015 en 2016 buiten beschouwing laten, zou deze daling 40,8 miljoen euro bedragen. Een belangrijke oorzaak van deze daling is het hoge aantal vervroegde terugbetalingen van kredieten in 2016 en in 2015. Ondanks de hogere hoeveelheid wederbeleggingsvergoedingen die de bank ontving, zorgen deze vervroegde terugbetalingen voor minder rente inkomsten. Ook de renteopbrengsten op de portefeuille voor verkoop beschikbare activa daalde in 2016 met 26 miljoen euro hoofdzakelijk door de verkoop van Keytrade Bank. De rentekosten met betrekking tot de derivaten zijn eveneens gedaald met 16 miljoen euro.

Het resultaat op de portefeuille aangehouden voor handelsdoeleinden daalt in 2016 met 3,7 miljoen euro en de aanpassingen van de reële waarde van afdekkingstransacties met 0,8 miljoen euro. Dit voornamelijk ten gevolge van een negatieve impact op de marktwaardering van derivaten.

Fraude

Na interne controles begin januari 2016 kwam aan het licht dat Crelan het slachtoffer is geworden van een belangrijke fraude, die vanuit het buitenland werd georganiseerd. De totale schade bedraagt 69,1 miljoen euro. Hiervan heeft 44,6 miljoen euro betrekking op het jaar 2015. Conform IFRS, is de resterende kost van 24,5 miljoen euro in de resultatenrekening van 2016 opgenomen. Een bedrag van 10 miljoen euro werd gerecupereerd via de verzekering. Deze kosten zijn (inclusief de recuperatie van de verzekeraar) geboekt onder de rubriek andere netto-exploitatiebaten.

Ondanks dit voorval blijft de TIER I ratio met 17,04% nog ruim boven de reglementaire vereisten (13,6% in 2015).

Administratiekosten en afschrijvingen

De personeelskosten daalden met 12,9 miljoen euro. Enerzijds ten gevolge van de kosten van Keytrade Bank die slechts voor 5 maanden (-6,5 miljoen euro) meetellen. Anderzijds is er een daling op niveau van Crelan ten gevolge van een daling van het aantal personeelsleden. De andere algemene en administratieve kosten zijn gestegen met 3,8 miljoen euro. Deze stijging is langs de ene kant te wijten aan een daling van 9,1 miljoen euro bij Keytrade Bank, daar de resultaten van Keytrade Bank maar werden opgenomen gedurende de eerste vijf maanden van 2016. Langs de andere kant merken we een stijging van 12,2 miljoen euro bij Crelan, gelinkt aan kosten van digitalisering, van outsourcing en consultancy in het kader van de reorganisatie en van een project om de veiligheid van de bank te verhogen.

De afschrijvingskosten zijn gestegen in 2016 met 3,5 miljoen euro.

Voorzieningen en waardeverminderingen op financiële activa

De rubriek van de Voorzieningen is samengesteld uit wettelijke voorzieningen, technische voorzieningen van Crelan Insurance en voorzieningen in het kader van lopende projecten.

De kost van de voorzieningen bedraagt 47,7 miljoen euro tegenover 4,1 miljoen euro in 2015. Voorzieningen zijn voor 38,8 miljoen euro getroffen in het kader van het project « Fit for the Future ». Dit project dekt de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet. De technische provisie aangelegd bij Crelan Insurance is gestegen met 1,2 miljoen euro tegenover vorig jaar. De juridische voorzieningen zijn gestegen met 3,4 miljoen euro.

In 2016 werd in IFRS een waardevermindering aangelegd op een vastgoedcertificaat voor 0,25 miljoen euro.

De waardeverminderingen voor leningen en vorderingen zijn gestegen met 16,6 miljoen euro in 2016 omwille van de aanleg van een bijkomende provisie op de kredietportefeuille, vooral in de landbouw.

Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

De verkoop van Keytrade Bank heeft een meerwaarde gegenereerd van 109,1 miljoen euro in de geconsolideerde jaarrekening. Deze meerwaarde is geklasseerd onder de rubriek « Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop » en werd berekend volgens de normen van IFRS 5.

Belastinglasten

De belastinglasten zijn in 2016 gestegen met 6,5 miljoen euro tot 14,4 miljoen euro. Deze toename is grotendeels gelinkt aan een stijging van de uitgestelde belastingen. Vorig jaar werd er nog een bijkomende deferred taks asset opgezet ten gevolge van het fiscale verlies op niveau van Crelan NV veroorzaakt door de fraude. De actuele belastingen dalen als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank in juni 2016.

4.4.4. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans en de resultatenrekening 2017

4.4.4.1. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans

Het totaal van de activa bedraagt op 31 december 2017 EUR 19,97 Mrd, wat neerkomt op een zeer beperkte daling van -2% ten opzichte van eind 2016. De leningen en vorderingen vertegenwoordigen nog steeds het grootste deel (82,5%) van de totale activa. De belangrijkste evolutie langs de actiefkant

van de balans betreft de afbouw van de beleggingsportefeuille (voor verkoop beschikbare financiële activa) van de bank. Aangezien de rentevoeten historisch laag blijven, heeft de bank ervoor gekozen om op een zeer gematigd ritme te herinvesteren. De rubriek leningen en vorderingen ten opzichte van kredietinstellingen (EUR -252 Mio) daalt eveneens ten voordele van de geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken. Een sterke kredietproductie zorgde voor een stijging van EUR 215 Mio voor de leningen en vorderingen ten opzichte van klanten. De totale post leningen en vorderingen daalde op die manier met EUR 37 Mio.

Het passief bestaat op de eerste plaats uit de financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Dit is de som van de depositowerving (zicht-, spaar- en termijnrekeningen) en de in schuldbewijzen belichaamde schulden (kasbon-activiteit). De depositoportefeuille stijgt met EUR +629 Mio of +4%. De kasbonportefeuille anderzijds daalt met EUR -858 Mio of -42%. Gezien de lage marktrentevoeten wensen de klanten, wiens kasbons op eindvervaldag komen niet meer actief te beleggen in producten met langere looptijden. Bovendien focust Crelan op de verdere uitbouw van de buitenbalansactiviteit waarbij de klanten ondersteund worden in het beleggen in fondsen of gestructureerde producten. De verkoop van buitenbalansproducten bereikte een record in 2017 (EUR 1,2 Mrd) en de buiten balans portefeuille (incl. beleggingsverzekeringen) bedraagt ondertussen EUR 5,4 Mrd.

Onder de IFRS-normen bedraagt het geconsolideerd eigen vermogen op 31 december 2017 EUR 1,18 Mrd tegenover EUR 1,17 Mrd het jaar daarvoor. De herwaarderingsreserve daalt licht ten gevolge van de vervaldagen in de portefeuille. Het coöperatief kapitaal daalt licht tot EUR 829 Mio. De aangroei van de reserves is het gevolg van het verschil tussen het dividend dat werd uitbetaald in 2017 (over het boekjaar 2016) en het resultaat over 2016.

De CAD-ratio bedraagt eind 2017 20,42% tegenover 20,17% eind 2016, wat hoger is dan de reglementaire vereiste. De Tier 1 ratio bedraagt per einde 2017 18,11% t.o.v. 17,04% per einde 2016.

4.4.4.2. Algemene commentaar bij de evolutie van de resultatenrekening

In 2016 was er nog gedurende een periode van 5 maanden een resultaat opgenomen voor Keytrade Bank NV. Dit verklaart de daling in de verschillende rubrieken van de resultatenrekening ten opzichte van vorig jaar. De netto bijdrage aan het resultaat door Keytrade Bank NV bedroeg in 2016 slechts EUR 0,7 Mio.

Financiële en exploitatiebaten en -lasten

Vanwege het in 2017 aanhoudende lage rentepeil zet de neerwaartse druk op de rentewinst zich verder door. De lagere opbrengsten uit de kredietportefeuille (versterkt door de periode met hoge prepayments en herfinancieringen) en uit de beleggingsportefeuille kunnen niet volledig worden gecompenseerd door de lagere kosten van de rentende cliëntenwerkmiddelen aangezien de tarieven van de spaarrekeningen nagenoeg op de wettelijke bodemtarieven zijn beland. Toch daalt de rentewinst met slechts EUR 2 Mio omdat de rentewinst van 2016 in grote mate belast werd met de onmiddellijke kost van de swapherschikkingen die toen is doorgevoerd.

Door het verminderde belang van de rentewinst binnen het totale bankproduct van de bank groeit het belang van de activiteiten die provisiebaten genereren. Betreffende inkomsten nemen sterk toe dankzij de groei van de effectenhandel, waar zowel de productie als de omlopen fors verder klimmen en dankzij de hogere inkomsten uit het betalingsverkeer gegenereerd door de hogere activiteit en de vernieuwde tariefstructuur ervan. Een belangrijk deel van de hogere inkomsten wordt weliswaar genivelleerd door de commissies die betaald worden aan de agenten en die eveneens toenemen; deze commissies zijn immers in hoge mate gebonden aan de volumes van de omlopen spaarrekeningen en zichtrekeningen en van de producties en omlopen met betrekking tot de effectenhandel. De andere exploitatielasten dalen sterk tov 2016. 2016 werd immers nog uitzonderlijk belast door het fraudegeval dat aan het licht kwam begin 2016; enerzijds was er een kost van de fraude tbv 25 M EUR toegerekend aan 2016, anderzijds werd er een tussenkomst van de verzekeraar ontvangen tbv 10 M EUR in 2016.

Administratiekosten en afschrijvingen

De bedrijfskosten dalen sterk met EUR 23,3 Mio. EUR 17,05 Mio van deze daling heeft betrekking op het wegvallen van de kosten gerelateerd aan Keytrade Bank NV.

NB. De verkoop van Keytrade Bank heeft ook een impact op het niveau van de inkomsten. Enerzijds is er een daling van de opbrengsten uit de beleggingsportefeuille, maar deze werd gecompenseerd door een toename op niveau van Crelan, de renteopbrengsten van Crelan werden in 2016 immers belast door de stopzetting van enkele swaps. Ook op niveau van het commissieresultaat was er een nettodaling tgv

de verkoop van Keytrade, maar deze daling werd eveneens gecompenseerd door een sterker resultaat op niveau van Crelan.

De resterende daling is het gevolg van de blijvende en doorgedreven focus op kostenbesparing en efficiëntieverbetering.

In de loop van 2017 werd bovendien een niet-recurrente afschrijving geboekt van EUR 4,8 Mio op het NEXT project, dit project werd opgezet om de IT infrastructuur van de bank te vernieuwen, maar problemen tijdens de eerste implementatie van het project hebben ertoe geleid dat het project werd opgeschort. Ondertussen heeft de bank ervoor geopteerd om via een ander programma prioriteit te geven aan de versterking van de digitale slagkracht waardoor bepaalde investeringen in het kader van het NEXT project versneld moesten worden afgeschreven.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR daalt naar 73,7% tegenover 76,7% eind 2016. In 2016 werd voor de berekening van deze coëfficiënt geen rekening gehouden met de impact van de fraude noch met de niet-operationele kosten verbonden aan de digitalisatie.

Voorzieningen en waardeverminderingen op financiële activa

In 2016 waren de voorzieningen uitzonderlijk hoog door het boeken van voorzieningen in het kader van het project Fit for the Future (herstructurering van de centrale diensten) en van de herstructurering van het net voor EUR 38,8 Mio. Dit jaar werd EUR -2 Mio aangewend. De technische voorziening van Crelan Insurance stijgt dit jaar met EUR 5,4 Mio. Verder zijn de provisies voor rechtsgeschillen gedaald met EUR -1,9 Mio. De kost van de waardeverminderingen (impairment) daalt met EUR 30 Mio ten opzichte van eind 2016. In 2016 werden nog bijkomende voorzieningen aangelegd op de kredietportefeuille (vooral in de landbouwsector). In 2017 bleven de waardeverminderingen zeer beperkt dankzij de voorzichtige acceptatiepolitiek van de afgelopen jaren.

Totale resultaten

Onder het resultaat van 2016 zien we nog steeds de meerwaarde van EUR 109,1 Mio op de verkoop van Keytrade Bank NV.

Het resultaat voor belasting stijgt met EUR 8 Mio tot EUR 77 Mio.

Met betrekking tot de belastingen heeft de wijziging van de tarieven in de vennootschapsbelasting gezorgd voor een herwaardering van de latente belastingen. De daling van het tarief van de vennootschapsbelasting leidde aldus tot een waardevermindering van EUR 7,7 Mio in het resultaat.

Het nettoresultaat van de Groep bedraagt EUR 50 Mio tegenover EUR 55 Mio in 2016. Het rendement op eigen vermogen bedraagt 4,24% op 31 december 2017.

Er zijn begin 2018 geen andere belangrijke gebeurtenissen geweest die de in dit verslag gepubliceerde resultaten significant zouden kunnen beïnvloeden.

4.5. Risicobeheer en Kapitaal management

4.5.1. Algemene organisatie van het risicobeheer binnen de groep

In het algemeen zijn het de verschillende "business lines" binnen de bank die zelf hun risico's beheren. Het Risk Management vormt de tweedelijnsverdediging van de bank. De rol van het Risk Management is om er op toe te zien dat de identificatie, meting en sturing van de risico's correct verloopt.

Het Risk Management beoefent zijn activiteiten op een onafhankelijke wijze en rapporteert rechtstreeks aan de CRO (Chief Risk Officer) die zetelt in het directiecomité.

De voornaamste activiteiten van het Risk Management bestaat uit:

- Het berekenen en opvolgen van de solvabiliteitsratio's (Eigen vermogen en RWA)
- Het opstellen van een Capital Planning
- Het definiëren van een Risk strategie
- Het opstellen van bepaalde officiële rapporteringen (ICAAP, COREP, ILAAP, Recovery Plan, RACI...)
- Het uitvoeren en berekenen van de impact van bepaalde stress testen
- De ontwikkeling en de interne validatie van kredietscoringsmodellen, met inbegrip van de modellen die ontwikkeld werden in het kader van IFRS9
- Adviesverlening m.b.t. kredietaanvragen waarvan de beslissing onder de verantwoordelijkheid van het directiecomité vallen

- Het opvolgen van evoluties op het vlak van het krediet risico, het financieel risico en het operationeel risico aan de hand van interne boordtabellen
- De implementatie van de Solvency II vereisten binnen Crelan Insurance NV.

4.5.1.1. De risicocomités

Sinds meerdere jaren heeft het Risk Management verschillende risicocomités opgericht:

Het comité CredRisk behandelt het kredietrisico en houdt zich vooral bezig met de kredietacceptatiepolitiek van de bank, het opvolgen van verbeteringen inzake risicobeheer, boordtabellen en de implementatie van de limieten.

Het FinRisk comité behandelt het financiële risico van de bank, het renterisico en liquiditeitsrisico. Het zorgt ook voor de implementatie van bepaalde financiële limieten. Zij valideert eveneens de financiële politiek en de methodologische keuzes die door de business lines worden voorgesteld

Het OpRisk comité behandelt de operationele risico's en de permanente controle. Zij volgt de evolutie op van incidenten en valideert de politiek inzake operationele risico's..

Het IT Risk houdt zich bezig met de veiligheid van de informatica systemen.

Het FilRisk comité volgt de risico's op met betrekking tot dochtermaatschappij Europabank NV.

In 2015 werd in het kader van de nieuwe bankenwet het Risico comité opgericht. Dit comité is samengesteld uit 4 leden van de Raad van Bestuur, waarvan 2 onafhankelijke bestuurders. Haar rol en verantwoordelijkheden werden beschreven in een charter.

4.5.1.2. Basel

De bank heeft een reeks maatregelen omtrent risicobeheer ontwikkeld en geïmplementeerd die conform zijn aan de IRB regelgeving m.b.t. het eigen vermogen. Hierbij wordt een rating toegewezen aan elke schuldenaar en aan elke transactie. Deze parameters worden gebruikt om de ICAAP-eisen te meten in functie van de risico's aan welke de bank is onderworpen, dit zowel onder normale omstandigheden als in economische ongunstige periodes (stress).

Dit rating-systeem wordt eveneens gebruikt voor het beheren van het operationeel risico van kredieten en voor het implementeren van de huidige politiek m.b.t. het kredietrisico.

De resultaten van het rating-systeem worden regelmatig gecontroleerd en één keer per jaar gevalideerd.

De volgende tabel geeft een historisch overzicht van de rapporteringsmethode met betrekking tot de Basel-normen voor elke entiteit binnen de Groep Crelan:

Roll-out Basel III pillar 1	2010	2011	2012	2013	2014 ⁽³⁾	2016 ⁽⁴⁾ -2017
IRB Advanced approach		Landbouwkrediet ⁽¹⁾	Landbouwkrediet	Creland ⁽²⁾	Creland ⁽²⁾	Creland ⁽²⁾
Standardised approach	Landbouwkrediet					
	Centea	Centea	Centea			
	Keytrade	Keytrade	Keytrade	Keytrade	Keytrade	
	Europabank	Europabank	Europabank	Europabank	Europabank	Europabank

(1) Sedert 31/12/2011

(2) Kredietomloop ex-Centea blijft in de Standaard Benadering

(3) Rapportering volgens de CRD iV (Basel III normen)

(4) Verkoop Keytrade

4.5.2. Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico dat de wederpartij bij een transactie in gebreke blijft vóór de definitieve afwikkeling van de met de transactie samenhangende kasstromen heeft plaatsgevonden. De groep is onderhevig aan kredietrisico ten gevolge van het toestaan van leningen en voorschotten en het aanhouden van een beleggingsportefeuille. De voornaamste oorzaak van dit type risico is het uitblijven van betaling door de tegenpartij.

Het kredietrisico is veruit het voornaamste risico waaraan de groep is blootgesteld en wordt binnen elke entiteit nauw opgevolgd door het bevoegde comité. Bovendien wordt het kredietrisico elk kwartaal in detail gerapporteerd. Via de CRO van Crelan worden de verslagen van deze laatste vervolgens voorgelegd en besproken op het Directiecomité.

In deze sectie wordt uitsluitend het kredietrisico op de leningen en vorderingen en de voor verkoop beschikbare financiële activa besproken.

4.5.2.1. Het beheersen van het kredietrisico

4.5.2.1.1. Leningen en vorderingen

Het kredietrisico ten gevolge van het toestaan van leningen en voorschotten, wordt door alle entiteiten van de groep actief beheerd gebruik makende van aan de entiteit aangepaste informatiesystemen en beoordelingsmethoden van tegenpartijen. Vooraleer een krediet wordt toegestaan, wordt de aanvraag onderworpen aan een diepgaand onderzoek van de tegenpartij, het te financieren project en de structuur van de opgezette transactie. De analyse gebeurt aan de hand van een formeel vastgelegd beslissingssysteem. De kredietbeslissing wordt ten slotte genomen door de bevoegde personen of het bevoegde niveau binnen de business lines.

Er wordt jaarlijks geïnvesteerd in informatisering van real-time kwaliteitsgegevens vanwege interne en externe gegevensbronnen voor de opvolging van de kredieten. Deze informatie ligt aan de basis voor de opmaak van de boordtabellen ter opvolging van de kredietactiviteit, alsook ter voeding van de diverse risico-opvolgingssystemen.

Het kredietrisico wordt binnen de groep op verschillende manieren beheerd. Elke operationele entiteit is verantwoordelijk voor het toekennen van ratings en de opvolging van het kredietrisico van haar eigen cliënteel. De verschillende entiteiten van de groep opereren dan ook in volledig verschillende segmenten en niches van de markt. Belangrijke risico's worden echter via de bevoegde kredietrisicocomités gerapporteerd naar het Global Risk Comité. Desgewenst kan Risk Management van de groep bijkomende limieten opleggen en bestaande risico's bijsturen.

Het is omwille van de specifieke aard van de risico's en de opvolging ervan dat de Groep Crelan beslist heeft om haar dochteronderneming Europabank in de STA-methode te laten op reglementair vlak. Enkel de retail perimeter van Crelan zal in de IRBA methode worden opgevolgd.

De ratings worden berekend in het departement kredieten op het moment van de kredietaanvraag. Ze worden er eveneens up-to-date gehouden in functie van gebeurtenissen gedurende de looptijd van het krediet en in functie van de typologie van de risico's.

Op 1 april 2013 fuseerden Landbouwkrediet en Centea tot Crelan NV. Er werd hierbij een uniforme kredietpolitiek opgesteld op basis van deze bij het ex-Landbouwkrediet, die als de strengste werd beschouwd. Deze nieuwe politiek werd vervolgens over het hele netwerk gecommuniceerd. De Bazel IRB methode die van toepassing was bij het ex-Landbouwkrediet, is sinds de fusie ook van toepassing in het ex-Centea netwerk.

Zodoende wordt elk krediet aan retail klanten die werd aangegaan na 30 juni 2013 beheerd conform de Bazel IRB methode van Crelan. Om de volledigheid en kwaliteit van de kredietinformatie voor het rating-systeem te verzekeren, werden de interne en permanente controle gereorganiseerd.

De kredieten van ex-Centea worden op reglementair niveau volgens de standaard methode behandeld, maar ze worden wel volgens het rating-systeem van Crelan beheerd voor alle operationele processen m.b.t. het kredietrisico. Deze historische portefeuille maakt deel uit van het IRB roll-out plan en Crelan heeft in 2015 de nodige acties ondernomen waarbij werd aangetoond dat haar risicomodellen

performant zijn op de kredietportefeuille van ex-Centea. Dit dossier werd na een intern validatieproces in 2015 overgemaakt aan de regulator voor officiële aanvraag voor toelating van de interne rating benadering. De Nationale Bank van België heeft in 2015 een inspectie uitgevoerd o.a. op de performance van de modellen op de kredieten van Ex-Centea. Naar aanleiding van deze inspectie, die gefinaliseerd werd in de loop van 2016, heeft de NBB een aantal aanbevelingen geformuleerd. In afwachting van de implementatie van deze aanbevelingen, heeft de NBB de toepassing van een factor 1,2 op de RWA (Risk Weighted Assets) in de IRB Advanced portfolio opgelegd.

Daar de fusie het aandeel van de hypothecaire kredieten in de kredietportefeuille sterk heeft verhoogd, werd er meer geïnvesteerd in tools en systemen voor het beheersen van de risico's op dit type product. De kredietprocessen m.b.t. waardeverminderingen werden eveneens geharmoniseerd. Momenteel kunnen we de kredietactiviteit van de Groep Crelan segmenteren in verschillende activa klassen :

- Europabank investeert voornamelijk in consumenten- en hypothecaire kredieten en in overheidsschuld;
- Crelan investeert voornamelijk in kredieten aan particulieren, waaronder voornamelijk hypothecaire kredieten, maar ook in kredieten aan landbouwers en kleine ondernemingen.

Elke entiteit beschikt over een specifieke operationele filières met hun eigen vakspecialisten en instrumenten voor risicobeheer. Binnen Crelan worden ratingsystemen gebruikt voor de markt van de land- en tuinbouwers en de markt voor kleine ondernemingen en zelfstandigen, alsook een credit scoring-systeem voor consumptiekredieten.

De uitstaande kredieten worden voortdurend opgevolgd en gerangschikt volgens hun risicograad, rekening houdende met gebeurtenissen die de kredietkwaliteit beïnvloeden. Een standaard opvolging werd ingebouwd in het informatiesysteem van de kredieten dat zorgt voor het automatisch versturen van rappels ingeval van achterstallen. De kwalitatieve indicatoren worden eveneens opgevolgd aan de hand van leveranciers van commerciële inlichtingen. Bovendien worden door alle entiteiten van de groep risicoreducerende technieken toegepast, waarvan de meest voorkomende het nemen van waarborgen is.

De voornaamste waarborgen bij het toestaan van leningen en voorschotten zijn onroerende goederen, roerende goederen en financiële activa. Voor de zekerheden werden duidelijke schattingsnormen bepaald, die zowel de juridische aspecten van de waarborg in aanmerking nemen als de economische kenmerken van de bezwaarde goederen. Er wordt eveneens rekening gehouden met de samenloop tussen de andere schuldeisers om de recuperatiewaarde te bepalen.

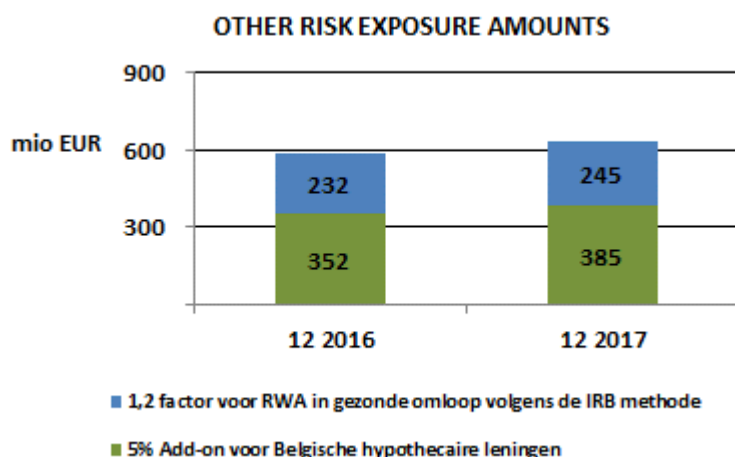
Wanneer het waarschijnlijk is dat de tegenpartij niet aan haar verplichtingen zal kunnen voldoen, worden de kredieten beschouwd als individueel in waarde verminderd. Deze worden vervolgens individueel opgevolgd met als doel het risico op een aanvaardbaar niveau te houden en trachten de achterstallige sommen in der minne te recupereren. Indien dit niet mogelijk blijkt, worden de kredieten doorgegeven aan het departement juridische zaken en geschillen voor uitwinning van de waarborgen.

De waardeverminderingen op kredieten worden bepaald aan de hand van modellen gebaseerd op historische verliesgegevens, alsook op basis van het professioneel oordeel van de experts die zetelen in het comité waardeverminderingen.

De volgende tabellen geven een overzicht van de EAD (Exposure at default), RWA (Risk Weighted Assets) en gemiddelde RW (Risk Weight) in procent voor 31 december 2017 en 31 december 2016 naargelang de rapportering in het kader van de Bazel III normen: De RWA en gemiddelde RW zijn gebaseerd op de gerapporteerde cijfers in Corep tabel 7 (ie. Standaard benadering), tabel 8 (ie. Interne noteringsbenadering) en tabel 12 (ie. Effectisering op basis van Standaard benadering). Tabel 8 houdt, conform met de richtlijn van de NBB, geen rekening met de 5% add-on, die door de Belgische regulator wordt opgelegd aan Belgische banken die Belgische hypothecaire leningen volgens de IRB-methode rapportering. In tabel 8 wordt tevens, conform met de richtlijn van de NBB, geen rekening gehouden met de 1,2 factor die sinds september 2016 door de Belgische regulator specifiek wordt opgelegd op de door Crelan gerapporteerde RWA in gezonde omloop onder de IRB-methode.

De bijkomende vereisten op vlak van RWA in de IRB methode van enerzijds een 5% add-on voor Belgische hypothecaire leningen en anderzijds een 1,2 factor toegepast op de RWA van kredieten in gezonde omloop, worden apart gerapporteerd in tabel 2 van de COREP onder rubriek « Other Risk Exposure Amounts ».

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de evolutie voor "Other Risk Exposure Amounts". Deze bedroeg in totaal EUR 583,6 Mio op 31 december 2016 en EUR 630,6 Mio in totaal op 31 december 2017.

Standaard benadering

In miljoen EUR - 31 12 2016	Balans	Buiten-Balans	Derivaten	Repo-style transacties	Totaal
Totaal EAD	9.014	209	150	1	9.374
Totaal RWA	2.678	152	23	0	2.853
Gemiddelde RW in %	29,7%	72,8%	15,5%	21,1%	30,4%

In miljoen EUR - 31 12 2017	Balans	Buiten-Balans	Derivaten	Repo-style transacties	Totaal
Totaal EAD	8.346	196	140	1	8.683
Totaal RWA	2.433	140	19	0	2.592
Gemiddelde RW in %	29,1%	71,2%	13,7%	20,0%	29,9%

Internal Rating Based benadering

In miljoen EUR - 31 12 2016	Balans	Buiten-Balans	Derivaten	Repo-style transacties	Totaal
Totaal EAD	10.604	889	-	-	11.493
Totaal RWA	1.764	182	-	-	1.946
Gemiddelde RW in %	16,6%	20,5%	NA	NA	16,9%

In miljoen EUR - 31 12 2017	Balans	Buiten-Balans	Derivaten	Repo-style transacties	Totaal
Totaal EAD	11.532	818	-	-	12.349
Totaal RWA	1.788	170	-	-	1.959
Gemiddelde RW in %	15,5%	20,8%	NA	NA	15,9%

Voor 31 december 2017 is het gemiddelde risico gewicht van de blootstellingen die onder de standaard benadering worden gerapporteerd 29,9%. Dit is een daling ten opzichte van het gemiddelde risico gewicht van 30,4% op 31 december 2016. De daling van de totale blootstellingen onder de standaard benadering is voornamelijk te wijten aan de omloop hypothecaire kredieten ex-Centea die worden terugbetaald.

Het gemiddelde risico gewicht van de blootstellingen gerapporteerd onder de Internal Rating Based benadering is gedaald van 16,9% op 31 december 2016 naar 15,9% op 31 december 2017.

In de onderstaande tabel wordt het aandeel van elk krediet scoringsmodel in de evolutie van het risico gewicht aangegeven voor de periode 31 december 2016 tot 31 december 2017:

Gewogen gemiddelde RW	31/12/2016	16,9%
Landbouwers		-0,5%
Zelfstandigen		0,6%
Particulieren		0,0%
Kleine ondernemingen		-0,1%
Homogene groepen van risico's		-1,1%
Gewogen gemiddelde RW	31/12/2017	15,9%

De daling in risico gewicht is merkbaar op niveau van de meeste kredietscoringsmodellen, behalve voor het segment zelfstandigen. Voor het segment particulieren is er geen wijziging van het risicogewicht. De groep homogene groepen van risico's, zijn groepen waar voor de tegenpartij nog geen individuele rating bestaat.

Volgende tabellen geven een overzicht van de EAD, RWA en gemiddelde risico gewicht per type tegenpartij die gerapporteerd worden volgens de standaard benadering, respectievelijk voor 31 december 2017 en 31 december 2016:

Standaard Benadering

In miljoen EUR - 31 12 2017	EAD	RWA	RW
Total	8.683	2.592	29,9%
Instellingen	978	118	12,0%
Ondernemingen	267	208	77,8%
Korte termijnevorderingen op instellingen en ondernemingen	-	-	NA
Overheden en centrale banken	2.316	-	0,0%
Garanties op vastgoed	3.618	1.340	37,0%
Vorderingen op het cliënteel	893	614	68,7%
Regionale overheden	20	-	0,0%
Administratieve en niet commerciële instellingen	22	4	19,9%
Multilaterale ontwikkelingsbanken	-	-	NA
Internationale organisaties	74	-	0,0%
Vervallen items	175	189	108,0%
Elementen die behoren tot de categorie van hoge risico's	-	-	NA
Covered bonds	94	9	10,0%
Vorderingen in collectieve investeringsvennootschappen	32	32	100,0%
Andere elementen	179	74	41,1%
Effectisering	16	5	29,2%

Standaard Benadering

In miljoen EUR - 31 12 2016	EAD	RWA	RW
Total	9.374	2.853	30,4%
Instellingen	1.383	253	18,3%
Ondernemingen	380	312	82,0%
Korte termijnevorderingen op instellingen en ondernemingen	-	-	NA
Overheden en centrale banken	2.450	-	0,0%
Garanties op vastgoed	3.692	1.449	39,3%
Vorderingen op het cliënteel	806	546	67,8%
Regionale overheden	36	-	0,0%
Administratieve en niet commerciële instellingen	22	4	20,0%
Multilaterale ontwikkelingsbanken	-	-	NA
Internationale organisaties	105	-	0,0%
Vervallen items	162	165	101,7%
Elementen die behoren tot de categorie van hoge risico's	-	-	NA
Covered bonds	108	11	10,0%
Vorderingen in collectieve investeringsvennootschappen	35	35	100,0%
Andere elementen	171	71	41,3%
Effectisering	23	7	32,1%

De totale blotstellingen en risico gewogen activa binnen de Groep Crelan onder de standaard benadering en de Internal Rating Based benadering worden in onderstaande tabel weergegeven.

Standaard & Internal Rating Based benadering

In miljoen EUR - 31 12 2016	Balans	Buiten-Balans	Derivaten	Repo-style transacties	Totaal
Totaal EAD	19.617	1.098	150	1	20.867
Totaal RWA	4.441	334	23	0	4.799
Gemiddelde RW in %	22,6%	30,4%	15,5%	21,1%	23,0%

In miljoen EUR - 31 12 2017	Balans	Buiten-Balans	Derivaten	Repo-style transacties	Totaal
Totaal EAD	19.878	1.014	140	1	21.033
Totaal RWA	4.221	310	19	0	4.551
Gemiddelde RW in %	21,2%	30,6%	13,7%	20,0%	21,6%

Om de verschillende risicoklassen en de verschillende segmenten vergelijkbaar te maken, maakt de Groep Crelan gebruik van een Masterscale. Via deze masterscale kan de portefeuille vergeleken worden met internationale standaarden.

In onderstaande tabel wordt een ventilatie van de kredietportefeuille weergegeven in termen van EAD en risico gewogen activa gebruik makende van de diverse gehanteerde risicoklassen volgens de Masterscale. Het betreft hier uitsluitend het retail-segment van Crelan die volgens de IRB-methode worden gerapporteerd.

In miljoen EUR

PD Masterscale	Bruto Exposure (EAD) RWA Gemiddelde RW in %	31/12/2016	31/12/2017
		Retail	Retail
A+ 0,001	EAD som	-	-
	RWA som	-	-
	Gewogen gemiddelde RW	NA	NA
A 0,010	EAD som	-	-
	RWA som	-	-
	Gewogen gemiddelde RW	NA	NA
B+ [0,02 - 0,04]	EAD som	785	958
	RWA som	10	12
	Gewogen gemiddelde RW	1%	1%
B] 0,04 - 0,08]	EAD som	2.869	2.991
	RWA som	94	94
	Gewogen gemiddelde RW	3%	3%
C+] 0,08 - 0,16]	EAD som	1.684	1.892
	RWA som	74	83
	Gewogen gemiddelde RW	4%	4%
C] 0,16 - 0,32]	EAD som	682	748
	RWA som	49	54
	Gewogen gemiddelde RW	7%	7%
C-] 0,32 - 0,64]	EAD som	2.530	2.894
	RWA som	490	582
	Gewogen gemiddelde RW	19%	20%
D+] 0,64 - 0,85]	EAD som	97	44
	RWA som	21	5
	Gewogen gemiddelde RW	22%	12%
D] 0,85 - 1,28]	EAD som	914	1.035
	RWA som	311	362
	Gewogen gemiddelde RW	34%	35%
D-] 1,28 - 2,56]	EAD som	973	792
	RWA som	248	196
	Gewogen gemiddelde RW	26%	25%
E+] 2,56 - 5,12]	EAD som	286	300
	RWA som	187	192
	Gewogen gemiddelde RW	65%	64%
E] 5,12 - 15]	EAD som	398	423
	RWA som	271	267
	Gewogen gemiddelde RW	68%	63%
E-] 15 - 99,999]	EAD som	21	35
	RWA som	12	21
	Gewogen gemiddelde RW	58%	59%
F/Z 100	EAD som	253	237
	RWA som	179	90
	Gewogen gemiddelde RW	71%	38%
Totaal Bruto exposure		11.493	12.349
Totaal Risk-Weighted Assets		1.946	1.959
Totaal gewogen gemiddelde RW(%)		17%	16%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de EAD die onder de IRB benadering wordt gerapporteerd gestegen is van een niveau van EUR 11,5 Mrd op 31 december 2016 naar een niveau van EUR 12,4 Mrd op 31 december 2017. In termen van risico gewogen activa is dit een lichte stijging van EUR 1,95 Mrd op 31 december 2016 naar EUR 1,96 Mrd op 31 december 2017. Aldus is het gewogen gemiddelde risico

gewicht van de blootstellingen licht gedaald van een niveau van 17% op 31 december 2016 naar een niveau van 16% op 31 december 2017.

Wanneer de masterscale wordt vertaald in een equivalente externe rating, krijgen we volgende onderverdeling van de EAD volgens rating:

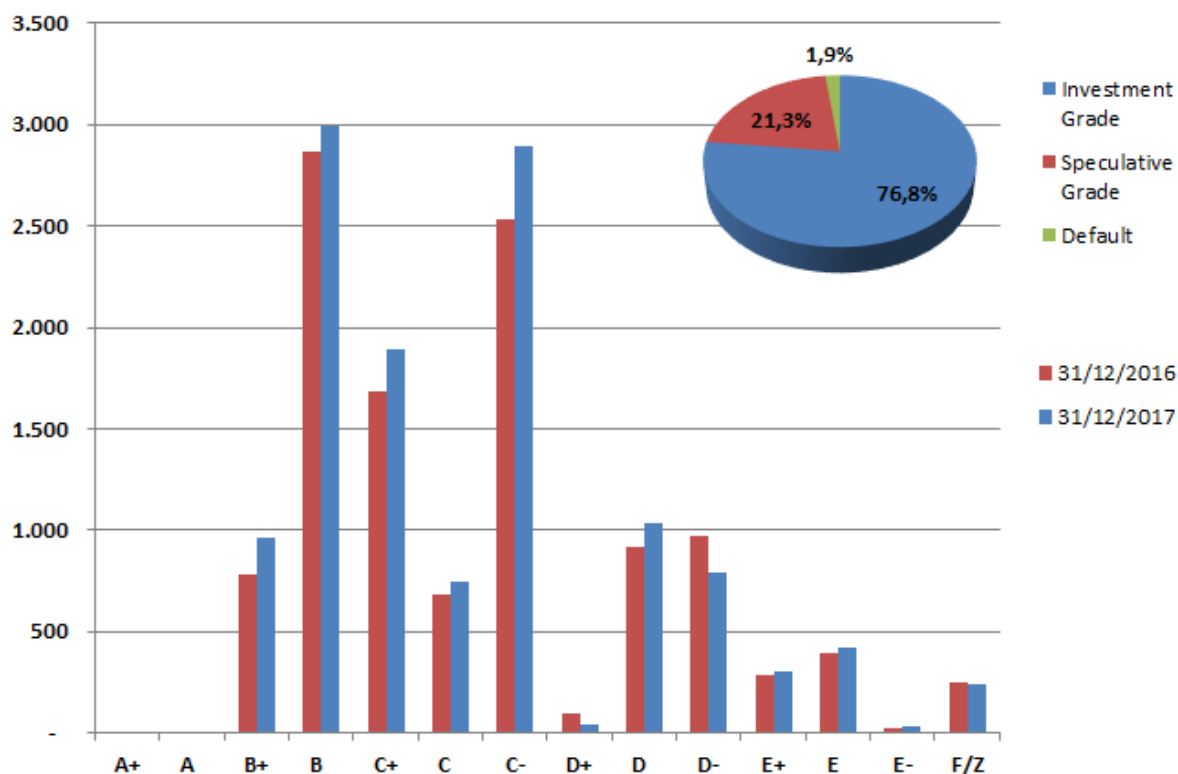
					31/12/2016	31/12/2017
External Rating	MASTER SCALE			Bruto exposure (EAD) (mio EUR)	Bruto exposure (EAD) (mio EUR)	
	Rating	Reference PD (as percentage)	PD Range (as percentage)			
Inv. Grade	AAA	A+	0,001	0,001	-	-
	AA+ to AA	A	0,01	0,01	-	-
	AA- to A+	B+	0,02	[0,02 - 0,04]	785	958
	A to A-	B	0,06] 0,04 - 0,08]	2.869	2.991
	BBB+	C+	0,16] 0,08 - 0,16]	1.684	1.892
	BBB	C	0,30] 0,16 - 0,32]	682	748
	BBB-	C-	0,60] 0,32 - 0,64]	2.530	2.894
Speculative Grade	BB+	D+	0,75] 0,64 - 0,85]	97	44
	BB	D	1,25] 0,85 - 1,28]	914	1.035
	BB-	D-	1,90] 1,28 - 2,56]	973	792
	B+ to B	E+	5,00] 2,56 - 5,12]	286	300
	B-	E	12,00] 5,12 - 15]	398	423
	CCC to C	E-	20,00] 15 - 99,999]	21	35
Default	D	F/Z	100	100	253	237
					11.493	12.349

			31/12/2016	31/12/2017
Investment Grade			74,4%	76,8%
Speculative Grade			23,4%	21,3%
Default			2,2%	1,9%
Totaal IRB			100%	100%

Van deze blootstellingen die onder de IRB benadering worden gerapporteerd op 31 december 2017 is dus 76,8% van investment grade kwaliteit (ten opzichte van 74,4% op 31 december 2016), 21,3 % is speculative grade (ten opzichte van 23,4% op 31 december 2016) en 1,9% is in default (ten opzichte van 2,2% op 31 december 2016). De definitie van default is deze die gehanteerd wordt binnen Basel III, met name een achterstand in betaling van minimaal 90 dagen. De hierboven vermelde opsplitsing betreft niet geauditeerde gegevens.

De rating wordt berekend bij elke nieuwe kredietaanvraag of bij periodieke herzieningen van de portefeuille zoals hierboven beschreven. Hij fungeert als beslissingsondersteunend instrument, onder meer voor het vastleggen van de rente- en waarborgvoorwaarden. Stapsgewijs worden de procedures van het kredietbeslissingsproces aangepast zodanig dat de gevraagde waarborgen in overeenstemming zijn met de rating van de desbetreffende cliënt.

Onderstaande grafiek geeft een overzicht van 31 december 2017 ten opzichte van 31 december 2016 van de distributie van de retail portefeuille van Crelan per masterscale rating :

F/Z betreffen de kredieten respectievelijk in default (F) en de opgezegde kredieten (Z). We merken inderdaad vooral een toename in de investment grade en een afname in de speculative en default grades.

De volgende tabel geeft per masterscale rating een overzicht van de EAD, het bedrag op de balans, het bedrag buiten balans, de gemiddelde credit conversion factor (CCF %) die wordt toegepast op het niet-getrokken gedeelte van een krediet en de EAD-gewogen Loss Given Default (LGD) percentage:

In mio EUR 31 december 2016															
Masterscale Rating	A+	A	B+	B	C+	C	C-	D+	D	D-	E+	E	E-	F/Z	Totaal
EAD	-	-	785	2.869	1.684	682	2.530	97	914	973	286	398	21	253	11.493
Balans bedrag	-	-	745	2.719	1.590	615	2.303	81	811	855	246	370	20	247	10.604
Buiten balans bedrag	-	-	39	148	94	67	222	15	101	118	39	28	1	6	878
Gemiddelde CCF %	0,0%	0,0%	100,1%	101,3%	100,1%	100,0%	102,1%	104,2%	101,5%	100,8%	101,5%	101,6%	100,4%	103,9%	101,3%
LGD%	0,0%	0,0%	12,6%	15,3%	12,6%	12,6%	19,5%	21,8%	22,5%	15,9%	24,1%	16,4%	13,4%	26,8%	16,7%

In mio EUR 31 december 2017															
Masterscale Rating	A+	A	B+	B	C+	C	C-	D+	D	D-	E+	E	E-	F/Z	Totaal
EAD	-	-	958	2.991	1.892	748	2.894	44	1.035	792	300	423	35	237	12.349
Balans bedrag	-	-	924	2.851	1.813	696	2.668	37	929	686	264	399	33	232	11.532
Buiten balans bedrag	-	-	34	139	79	53	221	6	103	105	36	24	2	5	807
Gemiddelde CCF %	0,0%	0,0%	100,1%	101,4%	100,2%	100,1%	102,2%	106,6%	101,7%	100,8%	101,6%	101,6%	100,2%	104,1%	101,4%
LGD%	0,0%	0,0%	12,6%	15,1%	12,7%	12,6%	19,8%	13,8%	23,3%	15,9%	23,5%	15,4%	13,8%	27,3%	16,7%

Het gemiddelde toegepaste CCF percentage op 31 december 2017 bedraagt 101,4% en is dus nagenoeg gelijk aan de gemiddelde CCF toegepast op 31 december 2016. Het EAD-gewogen gemiddelde LGD percentage op 31 december 2017 bedraagt 16,7% en is dus gelijk aan het EAD-gewogen gemiddelde LGD percentage op 31 december 2016.

EUROPABANK NV :

De blootstellingen van Europabank worden gerapporteerd in het kader van Basel III volgens de standaard benadering. Het gemiddelde risico gewicht (RW) geeft een indicatie van de kwaliteit van de onderliggende activa. Hoe hoger dit risico gewicht, hoe hoger het risico van de exposures. De volgende tabellen geven een overzicht van de EAD, RWA en risico gewichten per type tegenpartij:

Standaard Benadering

In miljoen EUR - 31 12 2017	EAD	RWA	RW
Total	1.386	600	43,3%
Instellingen	67	53	78,7%
Ondernemingen	11	9	76,2%
Korte termijnvorderingen op instellingen en ondernemingen	-	-	NA
Overheden en centrale banken	280	-	0,0%
Garanties op vastgoed	579	217	37,5%
Vorderingen op het clienteel	250	172	68,7%
Regionale overheden	-	-	NA
Administratieve en niet commerciële instellingen	-	-	NA
Multilaterale ontwikkelingsbanken	-	-	NA
Internationale organisaties	-	-	NA
Vervallen items	76	79	104,9%
Elementen die behoren tot de categorie van hoge risico's	-	-	NA
Covered bonds	-	-	NA
Vorderingen in collectieve investeringsvennootschappen	-	-	NA
Andere elementen	124	71	57,4%
Effectisering	-	-	NA

Standaard Benadering

In miljoen EUR - 31 12 2016	EAD	RWA	RW
Total	1.374	575	41,9%
Instellingen	105	71	67,3%
Ondernemingen	11	8	73,6%
Korte termijnvorderingen op instellingen en ondernemingen	-	-	NA
Overheden en centrale banken	289	-	0,0%
Garanties op vastgoed	552	207	37,6%
Vorderingen op het clienteel	247	171	69,3%
Regionale overheden	6	-	0,0%
Administratieve en niet commerciële instellingen	-	-	NA
Multilaterale ontwikkelingsbanken	-	-	NA
Internationale organisaties	-	-	NA
Vervallen items	48	50	103,9%
Elementen die behoren tot de categorie van hoge risico's	-	-	NA
Covered bonds	-	-	NA
Vorderingen in collectieve investeringsvennootschappen	-	-	NA
Andere elementen	116	68	58,9%
Effectisering	-	-	NA

Het gemiddelde risico gewicht op 31 december 2017 bedraagt 43,3% en is hoger als het risico gewicht op 31 december 2016 (41,9%). De kredietkwaliteit van de kredietportefeuille bij Europabank NV ligt min of meer in lijn met die van vorig jaar. Enkel bij instellingen en ondernemingen is er een verhoogd risico merkbaar.

OVERZICHT LENINGEN & VORDERINGEN GROEP CRELAN

Onderstaande tabellen geven de uitsplitsing op 31 december van de geconsolideerde portefeuille leningen en vorderingen met gezonde omloop, leningen en vorderingen die reeds vervallen zijn maar waarvoor (nog) geen bijzondere waardevermindering werd aangelegd en leningen en vorderingen waarvoor een bijzondere waardevermindering werd aangelegd.

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Gezonde omloop	14.905.624.260	15.130.567.741
Vervallen	1.222.208.989	1.012.015.352
Met bijzondere waardevermindering	540.509.465	593.393.606
Totaal	16.668.342.714	16.735.976.699
Aangelegde waardeverminderingen	199.243.213	229.921.978
Totaal leningen en vorderingen	16.469.099.501	16.506.054.721

De kredieten met gezonde omloop kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Leningen en vorderingen - gezonde omloop		
- interbancaire leningen	122.210.857	374.160.851
- consumentenkredieten	666.210.044	632.363.086
- hypothecaire kredieten	9.918.917.515	9.794.652.976
- landbouw kredieten	1.144.723.611	1.326.165.212
- professionele kredieten	1.030.535.059	1.123.204.369
- kredieten korte termijn	231.703.406	218.134.965
- andere	1.791.323.768	1.661.886.282
Totaal gezonde omloop	14.905.624.260	15.130.567.741
Waardeverminderingen - IBNR	17.703.888	15.004.807
Totaal gezonde leningen en vorderingen	14.887.920.372	15.115.562.934

De kredieten met betalingsachterstand waarvoor (nog) geen individuele waardevermindering werd aangelegd, kunnen per 31 december als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017			
	<= 30 dagen	> 30 dagen en <= 90 dagen	> 90 dagen en <= 180 dagen	> 180 dagen
Vervallen kredieten				
- interbancaire leningen	0	0	0	0
- consumentenkredieten	60.502.757	1.277.261	2.013	68.503
- hypothecaire kredieten	727.165.006	35.152.447	1.774.246	3.180.831
- landbouw kredieten	102.379.671	425.957	50.667	4.922
- professionele kredieten	120.347.078	5.774.125	385.755	816.856
- kredieten korte termijn	6.962.494	393.478	0	0
- andere	153.411.885	1.710.723	2.536	419.777
Totaal	1.170.768.891	44.733.991	2.215.217	4.490.889
Waardeverminderingen - IBNR	9.244.337	255.628	0	0
Totaal vervallen leningen en vorderingen	1.161.524.554	44.478.363	2.215.217	4.490.889

(in EUR)	31/12/2016			
	<= 30 dagen	> 30 dagen en <= 90 dagen	> 90 dagen en <= 180 dagen	> 180 dagen
Vervallen kredieten				
- interbancaire leningen	0	0	0	0
- consumentenkredieten	42.703.067	1.182.038	22.430	192.422
- hypothecaire kredieten	575.172.385	29.952.905	1.148.887	2.697.078
- landbouw kredieten	101.531.361	833.721	0	0
- professionele kredieten	122.550.280	9.785.473	477.684	1.001.504
- kredieten korte termijn	6.132.199	183.142	0	0
- andere	115.131.291	826.116	34.693	456.676
Totaal	963.220.583	42.763.395	1.683.694	4.347.680
Waardeverminderingen - IBNR	8.664.090	305.060	0	0
Totaal vervallen leningen en vorderingen	954.556.493	42.458.335	1.683.694	4.347.680

Bestaande maar niet gerapporteerde (« IBNR ») waardeverminderingen worden aangelegd op de portefeuille gezonde kredieten en de portefeuille vervallen kredieten waarvoor nog geen bijzondere waardevermindering werd aangelegd. Bij de bepaling van de IBNR waardevermindering houdt men

rekening met historische gegevens van verliezen en mogelijke betalingsmoeilijkheden bij vergelijkbare kredietrisico's, het huidige economische klimaat en diverse macro-economische factoren.

De dossiers op meer dan 90 dagen betreffen voornamelijk kredieten default bij Europabank waarvoor voldoende collaterals zijn en waar dus geen waardevermindering voor werd aangelegd.

De afgelopen jaren heeft de bank bijkomende IBNR provisies aangelegd om het hoofd te bieden aan onverwachte risico's in de landbouwsector.

Onderstaande tabel detailleert de leningen en vorderingen waarvoor een bijzondere waardevermindering werd aangelegd :

(in EUR)		31/12/2017	
Leningen en vorderingen met bijzondere waardevermindering	Bruto	Individuele waardeverminderingen	
- interbancaire leningen	0	0	
- consumentenkredieten	57.345.293	19.358.926	
- hypothecaire kredieten	197.734.225	41.460.325	
- landbouw kredieten	90.053.070	32.766.042	
- professionele kredieten	114.873.333	36.407.843	
- kredieten korte termijn	20.071.577	11.324.757	
- andere	60.431.967	30.721.465	
Totaal impaired	540.509.465	172.039.358	
(in EUR)		31/12/2016	
Leningen en vorderingen met bijzondere waardevermindering	Bruto	Individuele waardeverminderingen	
- interbancaire leningen	0	0	
- consumentenkredieten	54.578.897	21.566.872	
- hypothecaire kredieten	226.521.364	49.080.003	
- landbouw kredieten	106.293.462	39.227.715	
- professionele kredieten	117.564.508	44.444.514	
- kredieten korte termijn	26.653.160	14.032.016	
- andere	61.782.215	37.596.901	
Totaal impaired	593.393.606	205.948.021	

Bijzondere waardeverminderingen worden aangelegd wanneer er objectieve aanwijzingen zijn dat de cliënt niet (meer) aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen. Onder objectieve aanwijzingen wordt bijvoorbeeld verstaan: betalingsachterstand en inzet van de faillissementsprocedure. De bijzondere waardeverminderingen geven het verlies weer dat de Groep verwacht te zullen lijden. Dit bedrag wordt bepaald als zijnde het maximaal kredietrisico van de cliënt, verminderd met de reële waarde van de ontvangen zekerheidsstellingen en andere kredietverbeteringen.

Indien een tegenpartij in gebreke blijft na herhaaldelijke pogingen van de Groep om een minnelijke regeling te treffen, worden de ontvangen waarborgen en garanties uitgewonnen. Wanneer alle normale inspanningen ter recuperatie van de vordering werden benut, wordt het openstaand saldo afgeschreven.

4.5.2.1.2. Voor verkoop beschikbare financiële activa

De kredietkwaliteit van de beleggingseffecten wordt opgevolgd aan de hand van een interne rating welke een weerspiegeling is van de externe rating van de gekende ratingbureaus. Een minimale interne rating van 3B (overeenstemmend met BBB bij Fitch en S&P en Baa2 bij Moody's) wordt opgelegd voor investeringen in de financiële portefeuille. Effecten met een lagere rating worden uitsluitend aangekocht op basis van een uitdrukkelijke en specifieke beslissing van het Directiecomité. Indien een effect ten gevolge van een downgrade onder het niveau 3B noteert, dan is een beslissing betreffende het behoud of de verkoop van het desbetreffende effect noodzakelijk. De effecten zonder rating betreffen voornamelijk fondsen en financiële vaste activa.

31/12/2017	3A	2A	1A	Lager dan 1A	Not rated	TOTAL
Effectisering	3.750.320	7.942.836	3.873.958	0	0	15.567.114
Financiële sector	41.856.436	16.992.614	22.493.054	29.574.222	8.956.166	119.872.492
Private sector	3.035.510	38.266.605	55.439.554	8.013.661	5.076.615	109.831.945
Overheidseffecten	116.024.549	1.006.305.585	0	90.311.950	1.710.734	1.214.352.818
Covered Bonds	95.843.798	0	0	0	0	95.843.798
Totale AFS portefeuille	260.510.613	1.069.507.640	81.806.566	127.899.833	15.743.515	1.555.468.167
31/12/2016	3A	2A	1A	Inférieur à 1A	Not rated	TOTAL
Effectisering	2.146.766	11.838.609	8.828.908	0	0	22.814.283
Financiële sector	47.255.001	29.699.330	25.113.029	12.104.378	29.275.571	143.447.309
Private sector	0	17.986.405	48.277.742	2.110.762	5.104.832	73.479.741
Overheidseffecten	107.422.831	1.247.147.776	257.809.973	134.693.105	928.433	1.748.002.118
Covered Bonds	110.349.592	0	0	0	0	110.349.592
Totale AFS portefeuille	267.174.190	1.306.672.120	340.029.652	148.908.245	35.308.836	2.098.093.043

In 2017 daalde de globale omloop van de portefeuille met EUR -0,54 Mrd tot EUR 1,56 Mrd. In 2017 werden omwille van de lage rente-omgeving aankopen beperkt. De kwaliteit van de beleggingsportefeuille blijft zeer hoog vermits het 85% effecten betreft met een rating van minimaal 2A, tegenover 75% eind 2016.

Het aandeel van overheidsobligaties in portefeuille daalde tot 78% van de totale portefeuille, dit als gevolg dat de beperkte investeringen in 2017 werden uitgevoerd in ondernemingsobligaties. Van de totale portefeuille overheidsobligaties werd een bedrag van EUR 670 Mio belegd in Belgische overheidsobligaties, EUR 27 Mio in Belgische regionale overheden, EUR 125 Mio in Oostenrijkse overheidsobligaties, EUR 78 Mio in Franse overheidsobligaties, EUR 97 Mio in Finse overheidsobligaties, EUR 94 Mio in Nederlandse overheidsobligaties, EUR 30 Mio in Italiaanse overheidsobligaties en tenslotte EUR 59 Mio in Spaanse. Het resterend bedrag werd belegd in supranationale instellingen.

We melden ook verkopen in de financiële portefeuille voor een bedrag van EUR 265 Mio. Het betreft kortlopende overheidsobligaties die vervielen in hetzelfde boekjaar en met sterk negatieve marktrendementen.

De Groep Crelan entte zijn investeringsbeleid op de activaklassen die in aanmerking komen als liquide activa in het kader van de Bazel III regelgeving. Behoudens obligaties uitgegeven door overheden en supranationale instellingen worden bijgevolg enkel de covered bonds en ondernemingsobligaties in aanmerking genomen. Het volume in covered bonds bedraagt EUR 96 Mio, voor de ondernemingsobligaties is dit EUR 110 Mio.

De volumes in de geëffectiseerde obligaties (RMBS) doofde verder uit tot EUR 15,6 Mio. De emissies in portefeuille dateren van de jaren 2005 en ervoor. Het risico op verliezen blijft dan ook zeer klein.

De geografische spreiding van de totale portefeuille wordt in de volgende tabel weergegeven:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
België	717.212.542	996.948.066
Eurozone	619.444.392	867.622.817
Overige landen uit EU	28.578.481	37.365.176
Rest van de Wereld	116.541.880	91.142.733
Supra nationale instellingen	73.690.871	105.014.251
Totaal	1.555.468.167	2.098.093.043

Voor de beheersing van het kredietrisico uit beleggingsactiviteiten werden per entiteit en op niveau van de Groep uniforme limieten per productgroep en per tegenpartij opgesteld. De limieten op professionele tegenpartijen en banken worden in de back-office van de marktenzaal opgevolgd. De limieten en de ratings van tegenpartijen en de benuttingen worden permanent gecontroleerd door de back-office. Bij eventuele limietoverschrijdingen wordt een rapportering aan het management en aan de afdeling risicobeheer overgemaakt.

Het pre-settlement tegenpartij- en afwikkelingsrisico blijft beperkt aangezien al deze activiteiten afgewikkeld worden met andere financiële instellingen. Het toezicht op het post-settlement kredietrisico wordt dagelijks opgevolgd op basis van de bepalingen vervat in de investeringspolitiek van de Groep.

Een waardevermindering moet worden opgemaakt wanneer er een objectieve aanwijzing van waardevermindering bestaat die het gevolg is van één of meerdere gebeurtenissen die tot stand kwamen na de aanschaffing van de betreffende effecten. Er worden geen waardeverminderingen aangelegd voor de effecten gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening.

Voor eigen vermogensinstrumenten vormt een duurzame of significante waardedaling van de betreffende titel een objectieve aanwijzing.

Voor schuldbewijzen vormt een significante verslechtering van het kredietrisico, die tot uiting komt via een risico op niet-inning, een objectieve aanwijzing.

Voor de eigen vermogensinstrumenten hanteert de Group Crelan kwantitatieve factoren als indicator van mogelijke waardeverminderingen. Het gaat voornamelijk om een waardedaling van minstens 30% gedurende een periode van 6 opeenvolgende maanden. Ook factoren als financiële moeilijkheden van de emittent, perspectieven op korte termijn,... worden in rekening genomen. Bovenop voormelde criteria wordt een waardevermindering toegepast bij een waardedaling van meer dan 50% of gedurende een periode van minstens 3 jaar.

Voor de schuldbewijzen worden de criteria toegepast die van toepassing zijn op leningen en vorderingen. Een waardevermindering wordt maar in rekening genomen voor het deel van het geïnvesteerde bedrag dat niet zal kunnen gerecupereerd worden:

- voor effecten gewaardeerd aan amortised cost wordt de waardevermindering geboekt via een aparte rekening in resultaat, met een mogelijke terugname in geval van objectieve aanwijzingen van later herstel;
- voor de voor verkoop beschikbare financiële activa wordt de waardevermindering geboekt via een transfer van het gecumuleerde verwachte verlies vanuit het eigen vermogen naar het resultaat. In geval van een later herstel kan de waardevermindering worden teruggenomen voor de schuldbewijzen.

In de loop van 2016 werd er op één effect een waardevermindering aangelegd ten belope van 254.999,59 euro. Vermits dit effect werd verkocht in 2017, werd de aangelegde waardevermindering terug genomen.

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet- vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2017				
Openingsbalans	0	0	255.000	255.000
Toevoeging van waardeverminderingen	0	0	0	0
Terugname van waardeverminderingen	0	0	-255.000	-255.000
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	0	0

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet- vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2016				
Openingsbalans	0	0	0	0
Toevoeging van waardeverminderingen	0	0	255.000	255.000
Terugname van waardeverminderingen	0	0	0	0
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	255.000	255.000

4.5.2.1.3. Financiële activa aangehouden tot einde looptijd

Dit compartiment werd voor het eerst in gebruik genomen in het laatste trimester van 2016. Per 31 december 2017 noteren we 4 investeringen in overheidsobligaties uit de Europese kernlanden voor een totaal bedrag van EUR 37,6 Mio, dit is een verhoging met EUR 18,9 Mio tegenover eind 2016.

4.5.2.1.4. Derivatens

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement en een CSA (Credit Support Annex) afgesloten. Deze contracten bepalen

immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om cash collateral te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten.

De toepassing van IFRS 13 houdt in dat bij de waardebepaling van derivaten het risico dat de tegenpartij of Crelan zijn verplichtingen niet zou nakomen, mee moet worden opgenomen. Dit leidt tot de berekening van een CVA (Credit Valuation Adjustment) en een DVA (Debt Valuation Adjustment). De berekening gebeurt op basis van de vervangingswaarde van de derivaten en een potentiële toename ervan (add-on). De kredietwaardigheid wordt bepaald op basis van gequoteerde credit default swaps. De kredietwaardigheid van Crelan meten we aan de hand van de CDS van entiteiten in de markt die representatief zijn voor Crelan. De waardering van de derivaten in IFRS dienen aangepast te worden met de resultaten van de berekening in CVA/DVA. De impact op het resultaat van het boekjaar is EUR +196.086.

In 2013 besliste de Groep Crelan om de nieuwe regelgeving rond derivaten en zoals beschreven in de EMIR verordening aan te vatten. Deze verordening heeft tot doel het regelgevingskader van de Europese Unie voor derivatentransacties te versterken door de stabiliteit, de transparantie en de efficiëntie op de derivatenmarkten te verbeteren. Ze beoogt de krediet-, liquiditeits- en operationele risico's van de tegenpartijen bij de clearing van OTC derivatentransacties te reduceren. In dit kader sloot Crelan zich aan bij een centrale tegenpartij voor het afwickelen van renteswaps.

4.5.2.2. Maximaal kredietrisico

Onderstaande tabel geeft voor elke categorie van financiële instrumenten het bedrag weer dat het best het maximaal kredietrisico weergeeft waaraan de entiteit op balansdatum is blootgesteld, zonder rekening te houden met eventuele zekerheidstellingen of andere kredietverbeteringen.

Het maximaal kredietrisico is de bruto boekwaarde verminderd met de reeds opgenomen waardevermindervingsverliezen voor wat betreft de balansposten. Voor de niet-opgenomen kredietlijnen is het maximaal kredietrisico gelijk aan het niet-opgenomen bedrag en voor de bankwaarborgen het bedrag van de waarborg.

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.290.781.526	977.321.144
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	22.502.871	24.751.698
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	0	0
Leningen en vorderingen		
- interbancaire leningen	122.210.857	374.160.851
- consumentenkredieten	763.816.425	707.485.243
- hypothecaire kredieten	10.834.369.259	10.573.285.132
- landbouw kredieten	1.296.647.167	1.490.195.011
- professionele kredieten	1.232.061.050	1.325.462.252
- kredieten korte termijn	247.259.818	236.379.005
- andere	1.972.734.926	1.799.087.227
Voor verkoop beschikbare financiële activa		
- eigen vermogensinstrumenten	9.406.805	7.911.752
- schuldbewijzen	1.539.668.912	2.088.803.520
- fondsen	1.393.957	1.377.771
- andere	4.998.492	0
Tot einde looptijd aangehouden deelnemingen	37.895.896	18.669.182
Herverzekeringsactiva	418.550	418.550
Niet-opgenomen kredietlijnen	987.609.435	1.089.954.763
Bankwaarborgen	40.647.425	43.200.002
Kredietrisico voor activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0	0
Maximaal kredietrisico	20.404.423.371	20.758.463.103

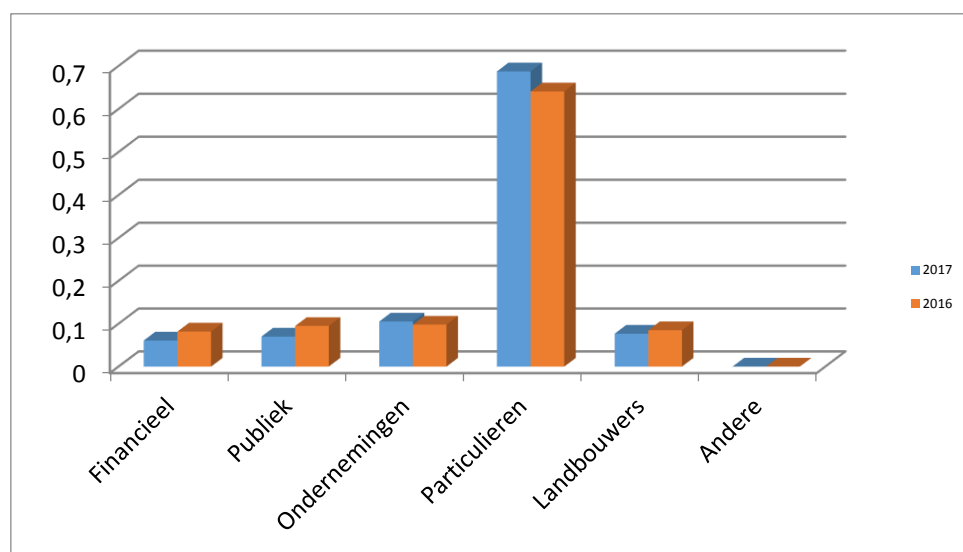
De andere leningen en vorderingen hebben in hoofdzaak betrekking op leasingvorderingen voorschotten in rekening courant en op gestorte collaterals in het kader van de CSA op derivaten.

Om het kredietrisico te beperken ontvangt de Groep bepaalde zekerheden of collaterals. Voor de leningen en vorderingen aan klanten (excl. consumentenkredieten en voorschotten in rekening courant) betreft het hoofdzakelijk hypotheken, handelsfondsen en landbouwvoorrechten. Daarnaast ontvangt de Groep cash collateral voor de meeste derivaten met een positieve netto marktwaarde.

4.5.2.3. Risicoconcentratie

In het kader van het beheer van de concentratierisico's, is het beleid van de verschillende entiteiten van de groep gericht op het optimaal vastleggen en opvolgen van individuele en sectoriële limieten teneinde te voldoen aan de betrokken regelgeving.

Onderstaande tabel geeft een beeld van de risicoconcentraties waaraan de groep onderhevig is per 31 december:

Het kredietrisico situeert zich hoofdzakelijk in België, aangezien de kredietverleningsactiviteit van de Groep zich hier concentreert.

4.5.3. Marktrisico

Het marktrisico is het risico dat de reële waarde of de toekomstige kasstromen van een financieel instrument zullen schommelen als gevolg van veranderingen in de marktprijzen.

Het marktrisico situeert zich op 3 niveau's binnen de groep :

1. De structurele positie van de balans die beheerd wordt binnen het Asset en Liability Management (ALM renterisico).
2. Overige prijsrisico's in de portefeuille van de bank (Handelsrisico).
3. Het valutarisico op balansposities aangehouden in vreemde valuta.

4.5.3.1. ALM renterisico

Het ALM renterisico wordt beheerd en opgevolgd door het Financieel Comité (FinCom) dat maandelijks vergadert. Het FinCom bestaat uit de leden van het Directiecomité, het Financiële-, het Risico- en het Commerciële departement. Dit comité geeft de nodige mandaten aan de financiële directie inzake beheer van het rente- en liquiditeitsrisico.

Het FinCom Groep comité werd in 2009 opgericht. Trimestrieel verenigen de bestuurders van Crelan en Europabank (en Keytrade Bank tot de verkoop op datum van 5 juni 2016) zich met de bedoeling de financiële intra groepsrelaties te optimaliseren en een geconsolideerde visie op het financieel beheer te bepalen.

Het financieel comité behandelt volgende onderwerpen:

- Economische context
- Liquiditeitsrisico
- Renterisico
- Optionele risico's (rentevoet)
- Opvolging van vervroegde terugbetalingen en arbitrages bij woonleningen
- De financiële portefeuille
- Dekkings- of beleggingsmandaten (gevolgd door de toegekende mandaten en nieuwe voorstellen)
- Limieten

Het financieel comité behandelt in eerste instantie de wijziging van de voornaamste financiële indicatoren (rente, beurzen, kredietspreads) sinds het vorige comité en de macro-economische gegevens uit Europa en de V.S. Hierop volgend wordt kort de rentevoorzichten besproken.

Het renterisico is het risico dat de reële waarde of de toekomstige kasstromen van een financieel instrument zullen schommelen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

Het basisinstrument dat door de bank wordt gebruikt, is een « reversed cumulative gap »-rapport met een overzicht van de respectieve gemiddelde gaps per tijdsinterval, gelijk aan het verschil tussen alle vastrentende activa en alle verplichtingen met een vaste rente. Alle rentedragende activa en passiva worden chronologisch gerangschikt volgens resterende looptijd tot de maand waarop de rente op vervaldag komt of tot de maand waarop een renteherziening zal plaats vinden. Overschotten of tekorten per toekomstige periode van vastrentende activa (vastrentende activa - verplichtingen met vaste rente) worden dus bepaald en vormen de positie van het niet-discretionaire renterisico van de bank.

De rentegevoeligheid berekend door de « reversed cumulative gap » wordt aangevuld door de rentegevoeligheid van de optionele renteposities van type « caps » voor de berekening van renterisicolimieten.

Gezien de omvang van de vervroegde terugbetalingen van hypothecaire leningen die vanaf eind 2014 werden waargenomen, zijn de negatieve variaties in geval van rente stresstests (die de risicogrenzen niet kunnen overschrijden) sinds 2016 gebaseerd op uitstaande hypothecaire leningen zelf afhankelijk van de gesimuleerde rentestress.

Dit betekent dat in onze « reversed cumulative gap » modellen, in geval van een sterke rentestijgingsstress, de rentevaste hypotheektermijn zal verlengen: vervroegde terugbetalingen van hypothecaire leningen met hogere historische rentetarieven zullen de neiging hebben om te dalen (minder financieel voordeel voor klanten om een nieuwe hypothecaire lening af te sluiten om de oude vroegtijdig terug te betalen). Deze verlenging in onze duurtijd modellen van de vaste renteduur van activa in het geval van stress van een sterke rentestijging heeft een negatieve impact op de waarde van de bank (behoud van activa tegen een vaste historische koers die vaak lager zal zijn dan het tarief van de nieuwe productie van dit type activa).

Dit betekent ook dat in onze « reversed cumulative gap » modellen, in geval van stress van dalende tarieven, de rentevaste hypotheektermijn zal verkorten: vervroegde terugbetalingen van hypothecaire leningen met hogere historische rentetarieven zullen de neiging hebben om toe te nemen (verhoogd financieel voordeel voor klanten om een nieuwe hypothecaire lening af te sluiten om de oude af te lossen). Deze verlaging in onze duurtijd modellen van de vaste renteduur van activa in het geval van stress van scherpe renteverlagingen heeft een negatief effect op de waarde van de bank (snellere uitstromen van activa tegen een vaste historische koers die vaak hoger zal zijn dan het tarief van de nieuwe productie van dit type activa).

Het model (waarvan de parameters jaarlijks worden herzien) gebruikt voor rente stresstests sinds 2016 probeert daarom de negatieve convexiteit van vastrentende hypotheekleningen in België te integreren (vooruitbetalingen door de klant toegestaan zonder rechtvaardiging, tegen betaling van 3 maanden rente aan de bank): lagere meerwaarde dan een vergelijkbare obligatieportefeuille in geval van een daling van de rente en minderwaarde die meer nadelig is dan een vergelijkbare obligatieportefeuille in geval van een stijging van de rentetarieven.

De impact van verschillende schokken op de rentecurve (bijv. + 2%, -2%, + 1% op de korte termijn en - 1% op de lange termijn, enz.) op de toekomstige jaarlijkse rentebaten van de bank (inclusief de optionele renteposities) kan bepaalde limieten niet overschrijden. Deze limieten (in EUR Mio), bepaald op basis

van het eigen vermogen en van het netto bankproduct, worden jaarlijks vastgesteld en goedgekeurd door de Raad van Bestuur.

Voor het beheer van het ALM-renterisico worden financiële derivaten gebruikt. Naast de opties die op de markt zijn gekocht om caps af te dekken in hypothecaire kredieten met variabele rentevoeten, kan het niet-optionele renterisico worden afgedekt door middel van renteswaps.

Dit is een afdekking omdat, in geval van een wijziging in de referentierentecurve, de verandering in de netto contante waarde van de renteposities van de bank wordt verminderd door een omgekeerde verandering van de netto contante waarde van het afdekkingsinstrument.

Crelan heeft drie portefeuilles van balansactiva en -passiva samengesteld als afgedekte positie waarop de reële waarde-afdekking van het renterisico (portfolio hedge accounting) wordt toegepast met renteswapovereenkomsten. Voor alle reële waarde-afdekkingen worden de vereiste efficiëntietesten op elke rapportagedatum uitgevoerd.

Onderstaande tabel toont de gevoeligheid van de winst en het eigen vermogen van de Groep (zonder Crelan Insurance NV) op 31 december 2017 voor een verschuiving in de rentecurve met +/- 100bps.

(in 000 EUR)	31/12/17		31/12/16	
	+100 bp	-100 bp	+100 bp	-100 bp
Impact op het resultaat	-38.261	4.001	-46.233	6.523
Impact op het eigen vermogen	-26.754	14.503	-37.219	13.673

De gevoeligheid van het eigen vermogen voor rentetarieven vloeit voort uit de invloed van een koerswijziging op niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de portefeuille van voor verkoop beschikbare financiële activa.

Gezien de extreem lage opbrengsten van overheidseffecten in de niet-perifere eurozone (tot 2 jaar lager dan -0,40% van de beleggingen bij de NBB en 5 jaar in de orde van 0%), heeft de Groep Crelan in 2017 weinig in effecten herbelegd. Dit resulteert in een daling van ongeveer 25% van het uitstaande bedrag aan obligaties tussen eind 2016 en eind 2017, wat de inkrimping van de negatieve impact van een stijging van de rente op het eigen vermogen verklaart (via herwaardering van effecten AFS).

Het niveau ver beneden 1% (en zelfs negatief voor de korte en middellange termijn) van de IRS-koersen op 31 december 2016 en in iets mindere mate op 31 december 2017 verklaart de asymmetrie waargenomen voor de 31 december 2016 en 31 december 2017 tussen de impact van een rentestijging van 1% en de impact van een rentedaling van 1% (waarvoor een minimum wordt toegepast van 0% of (indien voor deze resterende periode negatieve koersen werden vastgesteld in EUR) tegen de laagste negatieve koers dat werd waargenomen tot de desbetreffende verslagdatum).

De ALM afdeling berekent de gevoeligheid van het resultaat en het eigen vermogen uitsluitend op het banking-book van de Groep. Het marktrisico van de Trading portefeuille wordt opgevolgd met behulp van een Value-at-Risk model.

Deze analyse wordt uitgevoerd op basis van een looptijdbalans van rentedragende activa en verplichtingen in analogie met de methode met vastrentende gap, met een looptijd van 1 maand over een tijdshorizon van 12 maanden. Men veronderstelt een onmiddellijke beweging van de rente met +/- 1% voor 12 maanden, zonder dat de rentes negatief kunnen worden (of negatiever kunnen worden dan het meest negatieve niveau waargenomen in EUR tot de rapportagedatum indien van toepassing).

Verder werd bij de berekening eveneens rekening gehouden met volgende elementen :

- verwachte vervroegde kredietterugbetalingen volgens het gebruikte intern model;
- voorziene trekkingen van goedgekeurde kredieten, maar nog niet volledig opgenomen
- opportuniteitskost gebonden aan de uitoefening, in geval van rentestijging, van rentecaps (plafonds) op kredieten met herzienbare rente
- variatie van de IFRS-herwaarderingen van de IRS no-hedge.

De herwaardering van de hedging renteswapovereenkomsten genereert weinig impact op resultaat en eigen vermogen bij een verschuiving van de rente met +/- 100bps. De herwaardering van de afgedekte

financiële instrumenten genereert inderdaad een bijna identieke maar tegengestelde variatie (behalve bij inefficiëntie).

In de berekening van de gevoeligheid van het resultaat aan de rentevoeten hierboven, worden de rentevoeten van spaarboekjes en half gevoelige zichtrekeningen aangepast vanaf de eerste dag naargelang van de stresstest. Bij de stresstest van -1% kan de rentevoet van de semi-gevoelige zichtrekeningen niet onder de 0% komen en de koersen op boekjes niet onder de 0,11%.

4.5.3.2. Marktrisico in de handelsportefeuille

In 2013 werden alle posities in de handelsportefeuille van de groep Crelan afgebouwd. Bijgevolg wordt geen marktrisico gerapporteerd in het kader van de Basel III normen.

4.5.3.3. Marktrisico in de niet-handelsportefeuille

Het marktrisico in de niet-handelsportefeuille (inclusief de retail portefeuille) wordt voor alle entiteiten binnen de Groep Crelan opgevolgd door een uniforme methodologie en omvat de volgende risicofactoren :

- Het renterisico is het risico dat de waarde van een financieel instrument verandert als gevolg van veranderingen in de markrentevoeten. De vastrentende gap vormt de basis voor het bepalen van het renterisico.
- Het 'credit spread'-risico op de portefeuille, dat voortkomt uit veranderingen in de kredietwaardigheid van een emittent.
- Het optie-risico afkomstig van de opties verbonden aan hypothecaire kredieten met variabele rentevoeten met cap en de indekking van deze door middel van aangekochte caps en swaptions.
- Overige risico's in de vorm van investeringen in fondsen.

In 2015 werd besloten om het globale risico op te volgen vanuit een stressscenario benadering. Hierbij wordt voor elke type risicofactor binnen het globale risico van de bank een specifieke stress toegepast:

- Voor het bepalen van het renterisico wordt op basis van de vastrentende gap het marge verlies berekend aan de hand van 6 verschillende rentescenario's
 - met name een 2% parallelle opwaartse schok,
 - een 2% parallelle neerwaartse schok,
 - een versteiling van de rentecurve (min 1,5% van de korte termijn rente en plus 1,5% van de lange termijn rente),
 - een vervlaking van de rentecurve (plus 1,5% van de korte termijn rente en min 1,5% van de lange termijn rente),
 - een opwaartse schok van 1% van de korte termijn rente,
 - een neerwaartse schok van 1% van de korte termijn rente.

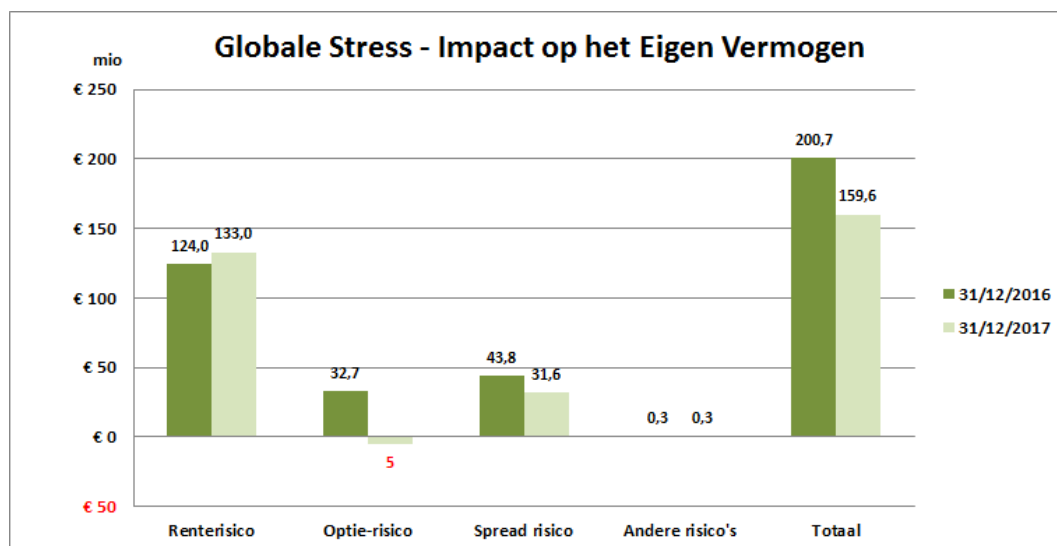
Het rentescenario met de hoogste negatieve impact op de netto actuele waarde van de bank wordt weerhouden als renterisico. Het optie-risico wordt gelijkaardig aan het renterisico opgevolgd door berekening van het margeverlies bij bovenvermelde rentescenario's.

- Het 'credit spread'-risico op de portefeuille, wordt op basis van een value-at-risk methodologie berekend aan de hand van een parametrische VaR met 99,5% betrouwbaarheidsinterval en voor een tijdshorizon van 3 maanden.
- De marktprijs van investeringen in fondsen met kapitaalsgarantie wordt gestresseerd door middel van een 20% waardedaling en 30% waardedaling voor fondsen zonder kapitaalsgarantie.

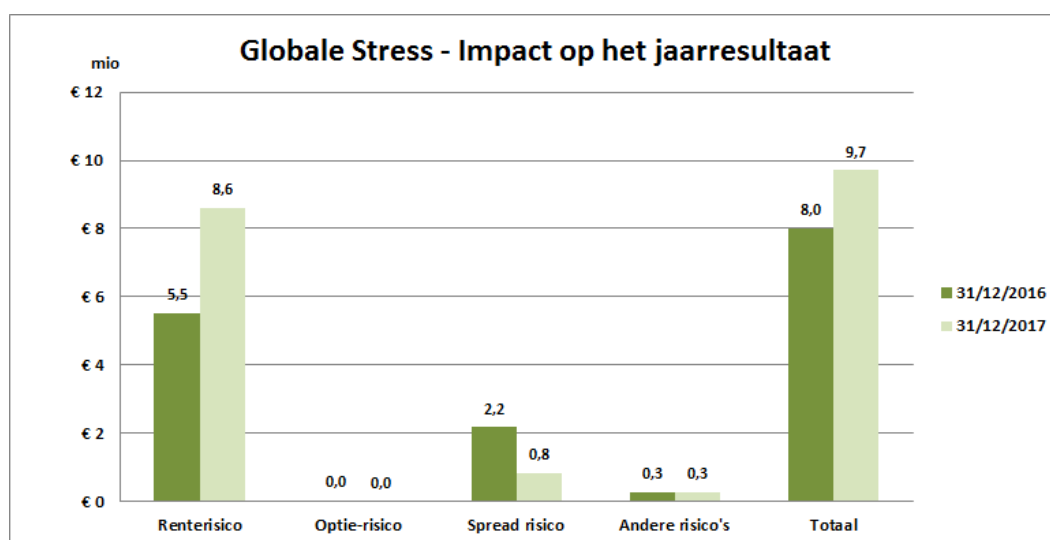
De aldus berekende stress op de verschillende risicofactoren worden bij elkaar opgeteld tot een globale stress. Er wordt dus geen rekening gehouden met onderlinge diversificatie effecten tussen risicofactoren.

Eenzijds wordt de impact op het eigen vermogen van de bank berekend van de verschillende risicofactoren op de globale portefeuille van de bank in geval van stress (inclusief op de retail portefeuille). Anderzijds wordt er ook een globale stress berekend die de impact berekent op het lopende boekjaar van de verschillende risicofactoren op de globale portefeuille van de bank.

Volgende grafieken geven de evolutie van de globale stress voor de Groep Crelan voor 31 december 2016 en 31 december 2017 :

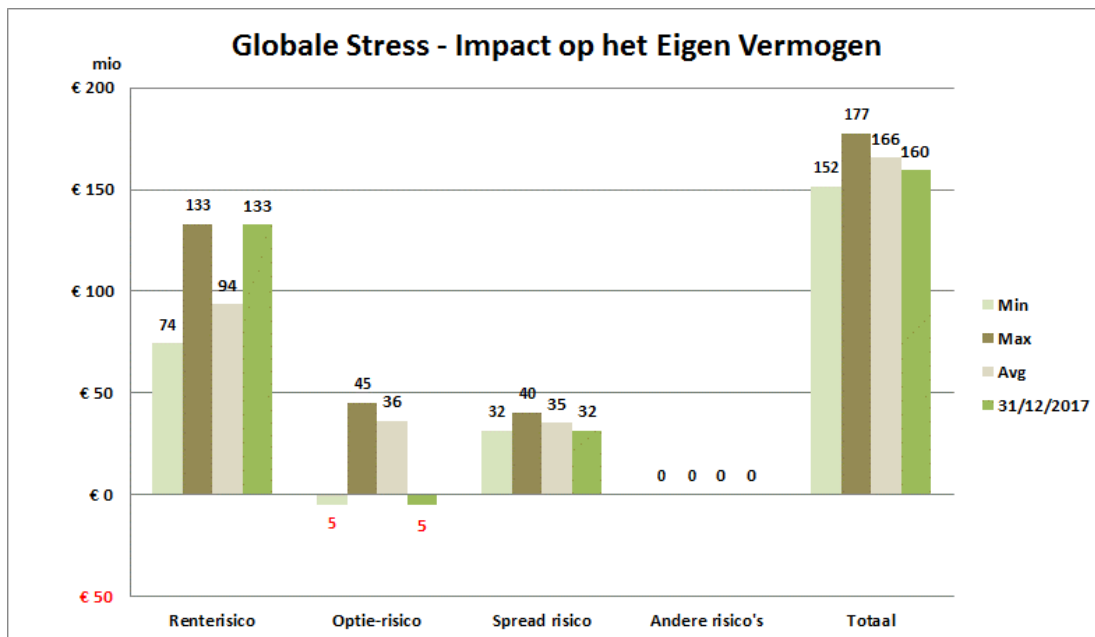

De globale stress die de impact op het eigen vermogen berekent, bedraagt EUR 159,6 Mio op 31 december 2017. Ten opzichte van 31 december 2016 is dit een daling met EUR 41,1 Mio. Het grootste risico in de globale stress is afkomstig van het renterisico.

De globale stress die de impact berekent op het jaarresultaat bedraagt 9,7 Mio EUR op 31 december 2017. Ten opzichte van 31 december 2016 is dit een stijging met 1,7 Mio EUR. Het grootste deel van deze globale stress is afkomstig van het renterisico.

Onderstaande grafiek geeft eveneens een overzicht van respectievelijk de minimum, maximum en gemiddelde stress waarden voor de verschillende risicofactoren die werden vastgesteld in de loop van 2017:

Maandelijks worden beide globale stressindicatoren berekend en gerapporteerd aan het FinCom. In geval van overschrijding van de door het management vastgelegde limieten moet het FinCom de nodige acties ondernemen om dit risico te verminderen.

4.5.3.4. Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de reële waarde of toekomstige kasstromen van een financieel instrument zullen schommelen als gevolg van wisselkoerswijzigingen.

Het valutarisico binnen de groep is uitermate beperkt. Balansposities in vreemde valuta worden meteen afgedekt met een financiering in overeenkomstige valuta. Bovendien worden de posities in vreemde valuta van de balans dagelijks door de back office opgevolgd en gerapporteerd, en mag de globale positie in vreemde valuta de door het management vastgelegde limiet niet overschrijden.

4.5.4. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat een entiteit problemen zal hebben om te voldoen aan haar financiële verplichtingen.

Gedurende de Financiële Comités (FinCom) wordt in het liquiditeitsoverzicht de dag-positie opgevolgd alsmede de maandelijkse interne dynamische liquiditeitsrapportering. Dit laat toe om op korte en middellange termijn de liquiditeitsbehoeften van de Bank te meten.

Consolidated		Total weighted value	Total weighted value	Total weighted value	Total weighted value
EUR					
Quarter ending on		31 3 2017	30 6 2017	30 9 2017	31 12 2017
Number of data points used in the calculation of averages		3	3	3	3
21	LIQUIDITY BUFFER	2.692.473.429	2.796.537.155	2.603.469.687	2.475.798.432
22	TOTAL NET CASH OUTFLOWS	1.247.741.727	1.198.171.440	1.261.097.351	1.234.349.143
23	LIQUIDITY COVERAGE RATIO (%)	215,8%	233,4%	206,4%	200,6%

	31/12/2016	31/03/2017	30/06/2017	30/09/2017	31/12/2017
NSFR	125,70%	124,90%	118,76%	117,18%	117,60%

Deze interne rapporten samen met de door de regulering van de Europese Bankautoriteit (LCR (horizon van 1 maand), NSFR (1-jarige horizon)) opgelegde liquiditeitsstresstrategie's worden daar besproken en opgevolgd. Het respecteren van de door de Raad van Bestuur opgelegde limieten in termen van liquiditeit wordt hierbij gecontroleerd.

De liquiditeitsstrategie van de Groep kent vier belangrijke componenten.

De eerste betreft het onderhouden van goede relaties met investeerders, met bijvoorbeeld een dagelijkse aanwezigheid op de monetaire markt.

De tweede component betreft het aanhouden van een adequate mix van financieringsbronnen. De groep streeft naar een goed gediversifieerde "fundingmix" als het gaat om financiële producten of tegenpartijen. Crelan heeft een vrij brede « funding » voor particulieren, voornamelijk bestaande uit rekeningen-courant, spaarboekjes, termijndeposito's en kasbons. Hoewel deze rekeningen grotendeels op korte termijn of direct opvraagbaar zijn, worden ze beschouwd als een stabiele bron van «funding», gezien de omvang van de klantenkring..

Extra maandelijks gereguleerde rapporteringen inzake liquiditeiten (Additional Liquidity Monitoring Metrics), van kracht sinds de toestand van 30 april 2016, bevestigen dit grote aantal depositarissen daar geen enkele schuldeiser van de Groep Crelan meer vertegenwoordigt dan 1% van de totale funding (tabel EBA C67.00).

Het derde element van de liquiditeitsstrategie van de Groep is het behoud van een brede portefeuille van verhandelbare en te mobiliseren activa die kunnen worden gebruikt om verstoringen in de kasstroom in evenwicht te brengen. De Groep heeft relatief grote portefeuilles met onbezwaarde, verhandelbare activa, die gemakkelijk kunnen worden omgezet in liquiditeiten via repo-overeenkomsten of via verkoop. Het merendeel van de verhandelbare activa van de Groep bestaat uit effecten die door de Europese Centrale Bank als waarborg worden aanvaard.

Gezien de rentevoeten van de EUR-effecten uitgegeven door niet aangrenzende Europese landen (zelfs negatiever dan de depositeurrente bij de ECB), waren de herplaatsingen en obligatieaankopen zeer beperkt in 2017 en het bedrag van uitstaande effecten daalde met ongeveer EUR 500 Mio tussen eind 2016 en eind 2017.

Zeker daalden de beschikbare liquiditeitsvoorraden in 2017 maar die bleven dan ook op een hoog niveau dankzij de toename rondom en nabij de EUR 300 Mio in de vorm van een zichtdeposito bij de ECB (gestegen van EUR 777 Mio op 31 december 2016 tot EUR 1,1 Mrd op 31 december 2017), opgenomen in de liquiditeitsbuffer voor de berekening van de Liquidity Coverage Ratio.

Als vierde component is er het belang dat wordt gehecht aan het meten van het liquiditeitsrisico, niet alleen op de korte termijn (op dagelijks basis), maar ook op een maandelijks basis met een horizon tot 24 maanden via een dynamisch proces, zodat ook de gebudgetteerde toekomstige balansontwikkelingen worden gefinancierd, met behoud van het toekomstige niveau van liquiditeitsindicatoren binnen wettelijke of interne limieten.

In 2017, om de negatieve impact op de winstgevendheid van de (te) sterke liquiditeit van de Groep te verminderen, overtrof de toename van uitstaande leningen (2,7% stijging) die van de uitstaande deposito's (afname van -1,5%). Deze lagere liquiditeit om de winstgevendheid te verbeteren (met name door buitenbalansinvesteringen aan te bieden, wat helpt om het aantal niet-kredietdeposito's te verminderen) heeft geresulteerd in een beperkte daling van de geconsolideerde LCR ratio, die gaat van 224% op 31 december 2016 tot een nog steeds zeer goede 200% op 31 december 2017.

De timing en financieringsbronnen van onze financiële verplichtingen worden getoond aan de hand van de analyse van de resterende looptijd hieronder:

31/12/2017 (in 000 EUR)	<= 1 maand	>1 maand en <=3 maanden	>3 maanden en <=6 maanden	>6 maanden en <=1 jaar	>1 jaar en <=2 jaar	>2 jaar en <=5 jaar	>5 jaar en <=10 jaar	>10 jaar	TOTAAL
Zichtrekeningen	3.013.657	0	0	0	0	0	0	0	3.013.657
Gereguleerde spaardeposito's	12.623.152	0	0	0	0	0	0	0	12.623.152
Termijnrekeningen	24.274	15.946	82.333	64.770	209.582	305.972	105.943	0	808.821
Interbancaire verplichtingen	14.815	91	137	274	547	11.071	18	0	26.953
In schuldbewijzen belichaamde schulden	36.870	65.575	103.382	232.361	222.772	661.002	170.588	0	1.492.549
Andere verplichtingen	262.168	0	0	0	0	0	0	0	262.168
Contractuele vervaldagen van de verplichtingen, exclusief derivaten	15.974.936	81.612	185.852	297.405	432.900	978.045	276.549	0	18.227.299
IRS (op basis van Euribor Forward)	5.424	19.349	32.072	46.052	85.479	201.934	152.806	36.338	579.455
Contractuele vervaldagen van de derivaten	5.424	19.349	32.072	46.052	85.479	201.934	152.806	36.338	579.455

31/12/2016 (in 000 EUR)	<= 1 maand	>1 maand en <=3 maanden	>3 maanden en <=6 maanden	>6 maanden en <=1 jaar	>1 jaar en <=2 jaar	>2 jaar en <=5 jaar	>5 jaar en <=10 jaar	>10 jaar	TOTAAL
Zichtrekeningen	2.748.042	0	0	0	0	0	0	0	2.748.042
Gereguleerde spaardeposito's	12.192.883	0	0	0	0	0	0	0	12.192.883
Termijnrekeningen	24.657	26.136	93.641	60.353	124.171	404.488	145.623	0	879.070
Interbancaire verplichtingen	20.690	91	137	274	547	11.618	0	0	33.356
In schuldbewijzen belichaamde schulden	46.026	215.331	521.994	353.771	439.628	696.509	124.731	0	2.397.990
Andere verplichtingen	301.142	0	0	0	0	0	0	0	301.142
Contractuele vervaldagen van de verplichtingen, exclusief derivaten	15.333.440	241.558	615.772	414.398	564.346	1.112.615	270.354	0	18.552.483
IRS (op basis van Euribor Forward)	7.535	19.432	31.752	42.663	98.139	231.783	205.457	62.373	699.133
Contractuele vervaldagen van de derivaten	7.535	19.432	31.752	42.663	98.139	231.783	205.457	62.373	699.133

Deze vervaldagkalender van onze verplichtingen omvat, binnen het bereik van de volgende residuele contractuele looptijd (≤ 1 maand) de zichtrekeningen en gereguleerde spaarboekjes. Deze vertegenwoordigen op 31 december 2017, respectievelijk 17% en 69% van de verplichtingen, in plaats van respectievelijk 15% en 66% op 31 december 2016.

Tijdens 2017 daalde er ongeveer EUR 950 Mio aan termijndeposito's (voornamelijk in de vorm van kasbons). In een context van zeer lage tarieven voor termijndeposito's ($\pm 0,5\%$ op 5 jaar en $\pm 1\%$ op 10 jaar, vóór roerende voorheffing van 30%), zijn de hoge termijndeposito looptijden van 2017 vaak ofwel gedeponeerd in zichtrekeningen of in boekjes ofwel gebruikt voor aankopen van beleggingsfondsen of notes.

Zowel de EBA (European Banking Authority) liquiditeitsratio's (LCR en NSFR) veronderstellingen die door de Management Crelan zijn ingeschat, als de waargenomen saldi aflossingen op zichtrekeningen en gereguleerde boekjes zullen afwijken van de theoretische terugbetalingsdata zoals weergegeven in de tabel hier boven. In de praktijk merken we inderdaad op dat het uitstaande bedrag aan deposito's zonder termijn in de loop der jaren is blijven toenemen.

Hoewel het totale uitstaande bedrag aan klantendeposito's tussen 31 december 2016 en 31 december 2017 met ongeveer EUR 300 Mio is gedaald, is de relatie met deposanten vaak bewaard gebleven, met name via de verwerving door deze spaarders van meer fondsen en notes (met uitzondering van de herwaarderingsimpact voor effectenprijzen en wisselkoersen, overschreden de netto-inschrijvingen van buiten-balanspapier 2017 met meer dan EUR 300 Mio de vervaldagen van buiten-balanspapier 2017).

De liquiditeitsstructuur van onze activa is verder uitgewerkt in de vervaldagenbalans hieronder :

31/12/2017 (in 000 EUR)									
	<= 1 maand	>1 maand en <=3 maanden	>3 maanden en <=6 maanden	>6 maanden en <=1 jaar	>1 jaar en <=2 jaar	>2 jaar en <=5 jaar	>5 jaar en <=10 jaar	>10 jaar	TOTAAL
Interbancaire vorderingen	1.979.454	8.066	296	0	0	10.000	0	0	1.997.815
Hypothecaire kredieten	69.801	133.134	199.368	397.406	779.190	2.225.185	3.177.008	3.716.603	10.697.695
Andere kredieten toegestaan aan het cliënteel	203.372	227.050	279.930	528.709	673.868	1.342.735	1.019.814	516.588	4.792.065
Effecten in aanmerking komend bij de ECB - niet gemobiliseerd	34.063	23.369	66.583	59.049	365.806	626.079	101.908	86.794	1.363.652
Effecten in aanmerking komend bij de ECB - gemobiliseerd	0	0	0	0	0	0	0	28.992	28.992
Effecten niet in aanmerking komend bij de ECB - niet gemob.	0	0	4.987	2.079	12.043	24.918	47.418	11.212	102.656
Effecten niet in aanmerking komend bij de ECB - gemobiliseerd	0	0	0	0	0	0	0	8.148	8.148
Andere activa	858.720	0	0	0	0	0	0	0	858.720
Contractuele vervaldagen van de activa	3.145.410	391.619	551.164	987.242	1.830.907	4.228.917	4.346.148	4.368.336	19.849.743

31/12/2016 (in 000 EUR)									
	<= 1 maand	>1 maand en <=3 maanden	>3 maanden en <=6 maanden	>6 maanden en <=1 jaar	>1 jaar en <=2 jaar	>2 jaar en <=5 jaar	>5 jaar en <=10 jaar	>10 jaar	TOTAAL
Interbancaire vorderingen	1.806.038	10.079	229.360	5.996	6.000	10.000	0	0	2.067.472
Hypothecaire kredieten	68.118	126.439	191.063	378.672	749.616	2.140.731	3.072.781	3.689.346	10.416.766
Andere kredieten toegestaan aan het cliënteel	191.223	212.059	273.114	511.778	659.971	1.315.613	1.002.943	499.314	4.666.016
Effecten in aanmerking komend bij de ECB - niet gemobiliseerd	15.009	124.751	245.555	123.530	185.457	909.645	200.837	94.123	1.898.906
Effecten in aanmerking komend bij de ECB - gemobiliseerd	0	0	0	0	0	0	0	28.125	28.125
Effecten niet in aanmerking komend bij de ECB - niet gemob.	0	0	4.740	5.735	8.040	17.866	26.845	20.449	83.675
Effecten niet in aanmerking komend bij de ECB - gemobiliseerd	0	0	0	0	0	0	0	11.127	11.127
Andere activa	1.088.098	0	0	0	0	0	0	0	1.088.098
Contractuele vervaldagen van de activa	3.168.485	473.328	943.832	1.025.711	1.609.084	4.393.855	4.303.406	4.342.484	20.260.185

Een grote portefeuille (EUR ±1,3 Mrd) aan in aanmerking komende ECB-effecten die op elk moment mobiliseerbaar zijn en interbancaire vorderingen op de NBB (EUR ±1,1 Mrd bovenop de verplichte monetaire reserve) vormde op 31 december 2017 onze liquiditeitsreserve om mogelijke opnames van deposito's af te handelen.

Bovendien, met 54% van de activa van de Groep bestaande uit hypothecaire kredieten op 31 december 2017, beschikt de Groep, indien nodig, over garanties voor de uitgifte van obligaties van type covered bonds. In overeenstemming met de bepalingen van de Belgische Wet op de covered bonds, zou de Groep dit type gedekte obligaties kunnen uitgeven tot 8% van de totale balans (dat wil zeggen EUR ± € 1,5 Mrd voor Crelan op een sociale basis).

4.5.5. Operationeel risico

Het operationeel risico betreft het risico van verlies of kost als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, mensen en systemen, veroorzaakt door externe gebeurtenissen.

Het operationeel risico wordt beheerd en opgevolgd door de dienst Operational Risk Management (ORM) en wordt gestuurd door het OpRisk Comité met behulp van trimestriële rapporteringen.

Het beheer van de operationele risico's is gebaseerd op:

1. Een OR strategie en politiek die jaarlijks herzien worden, met het bepalen van een risico-tolerantie en waarschuwingsslimieten;
2. Een proces van RCSA (Risk & Control Self-Assessment) door de eigenaars van een twintigtal sleutelactiviteiten van de bank, onder de vorm van een cartografie van de risico's van het type ERM (Enterprise Risk Management);
3. De online aangifte van incidenten door de correspondenten in een gedecentraliseerde applicatie, hun beoordeling en de opvolging van noodzakelijke corrigerende maatregelen. Significante incidenten worden gerapporteerd aan het OpRisk comité;
4. KRI's (Key Risk Indicators) onder de vorm van risico-indicatoren, gebaseerd op de permanente controles gerealiseerd door de operationele risico correspondenten in de diverse business lijnen en waaraan remediëringsplannen zijn gekoppeld.

4.5.5.1. Cartografie

De ERM cartografie werd opgeleverd in februari 2017 door een gespecialiseerd bureau en werd daarna gedurende 2017 door ORM bijgesteld teneinde de verwerking ervan te automatiseren. Deze cartografie werd tevens overgezet in een specifieke geïntegreerde applicatie, dewelke op termijn in 2018 - 2019 een gedelocaliseerd beheer bij de ORM correspondenten zal toelaten, de collecte van de incidenten alsook de resultaten van de KRI's bevat.

Tijdens deze ERM oefening hebben de eigenaars van de in kaart gebrachte processen enerzijds de risico's van hun processen geïnventariseerd, beschreven en gemeten en anderzijds een beoordeling gegeven van hun risicobeheersingsgraad. In totaal werden 620 risico's door de proceseigenaars geïdentificeerd en geëvalueerd en voor 62 van deze risico's (10%) worden actieplannen opgesteld door de betrokken business lijnen, dewelke worden opgevolgd door ORM.

4.5.5.2. Incidenten

De incidenten worden gerapporteerd via een net van ORM correspondenten via een specifieke applicatie. De kostprijs van de incidenten wordt opgesplitst in een direct financieel verlies (gerapporteerd aan de NBB in het kader van de Corep C17) en/of indirecte kosten verbonden aan het aantal gepresteerde werkuren van interne en/of externe werknemers voor het behandelen van de incidenten (analytische opvolging). In 2017 bedragen de directe financiële verliezen EUR 589.369 voor een totaal van 352 incidenten.

4.5.5.3. KRI's

Een boordtabel van iets meer dan 200 risico-indicatoren wordt trimestrieel opgemaakt door ORM op basis van de aangeleverde permanente controles vanuit de diverse business lijnen. Deze indicatoren worden opgemaakt teneinde een beoordeling weer te geven van de design van de onderliggende controles, de effectieve uitvoering ervan, de controleresultaten en, indien van toepassing, de door de betrokken business lijnen voorziene en uitgerolde remediërsacties. Per einde 2017 zijn een tiental indicatoren ontoereikend beoordeeld (oranje of rode evaluatie door ORM) en maken het onderwerp uit van een nauwlettend toezicht. In totaal worden een vijftigtal actieplannen trimestrieel opgevolgd bij ORM voor deze ontoereikende indicatoren maar eveneens voor andere indicatoren voor minder kritieke aspecten.

4.5.6. Risicobeheer van de verzekeringsactiviteiten

4.5.6.1. Liquiditeitsrisico

Omwille van de eigenschappen van de gevoerde verzekeringsproducten, is het voornaamste liquiditeitsrisico de uitbetaling van de schadegevallen. Voornamelijk bij realisatie van een verzekerd risico dienen soms aanzienlijke bedragen uitgekeerd te worden in vergelijking met de aanwezige technische voorzieningen van de verzekeringsovereenkomst. De risicokapitalen overlijden per 31 december 2017 bedragen EUR 8,4 Mrd (2016: EUR 7,5 Mrd) en de technische voorzieningen bedragen EUR 48 Mio (2016: EUR 42,4 Mio). De overige verzekerde risico's (arbeidsongeschiktheid, overlijden door ongeval) zijn beperkt in omvang.

Crelan Insurance NV heeft de risico's van volgende productgroepen als volgt herverzekerd:

- De financieringssaldoverzekeringen werden tot einde 2016 volledig herverzekerd. Vanaf boekjaar 2017 worden ze met een eigenbehoud van EUR 2.000 herverzekerd.
- De schuldsaldo verzekeringen en tijdelijke verzekeringen overlijden met constant kapitaal worden met een eigenbehoud van EUR 10.000 herverzekerd.

De herverzekeringsovereenkomst werd einde 2016 voor alle producten hernieuwd voor 3 jaren. Voor de herverzekeringsovereenkomst geldt een stilzwijgende hernieuwing. Het liquiditeitsrisico blijft ook na deze herziening op dit vlak vrij beperkt.

De nieuwe herverzekeringsovereenkomst voorziet dat voor belangrijke schadegevallen de herverzekeraar tot een contante betaling overgaat. Voor minder belangrijke schadegevallen en i.h.b. voor alle schadegevallen van de financieringssaldoverzekering wordt periodiek een afrekening gemaakt waardoor een timing verschil van maximaal enkele maanden ontstaat.

De technische voorzieningen worden momenteel belegd in een aantal beleggingscategorieën (overheidsobligaties, bedrijfsobligaties, covered bonds, termijn- en zichtrekeningen). Een mogelijk liquiditeitsprobleem zou kunnen ontstaan wanneer een groot deel van de verzekeringnemers de afkoopwaarde van hun contract zouden opvragen op een moment dat door een (tijdelijke) lage marktwaarde van de beleggingsinstrumenten deze liquiditeitsbehoefte niet of moeilijk kan voldaan worden. Het lijkt aannemelijk dat dit risico eerder beperkt is omwille van het gevoerde productengamma (risicoverzekeringen) aangezien de verzekeringen niet onderschreven zijn vanuit een 'beleggingsperspectief' waardoor het afkoopgedrag minder gecorreleerd is met de evolutie op de financiële markten.

4.5.6.2. Gevoeligheid voor verzekeringsrisico's

Het technisch resultaat en het eigen vermogen worden voornamelijk beïnvloed door de verhouding van de marges in het verzekeringstarief ten opzichte van de werkelijke opbrengsten en kosten.

- Het voorvalsresultaat wordt gevormd door de marge tussen de gebruikte voorvalswetten (overlijden, arbeidsongeschiktheid) in het tarief en de voorgevallen schadegevallen;
- Het beheersresultaat wordt gevormd door de kosten vervat in de premies en de diverse werkingskosten (administratie & commissielonen);
- Het beleggingsresultaat wordt gevormd door de technische intrestvoet vervat in het tarief versus de beleggingsopbrengsten.

De sensitiviteit voor ongunstige evoluties wordt door een aantal maatregelen in de hand gehouden, met name:

- Door een herverzekeringpolitiek die gericht is op een (quasi) volledige herverzekering van de verzekerde risico's waardoor het voorvalsresultaat op korte termijn in beperkte mate gevoelig is voor een negatieve evolutie.
- Door de mogelijkheid voor de schuldsaldoverzekeringen tot een tariefherziening voor bestaande en nieuwe verzekeringsovereenkomsten om de eventuele negatieve impact van verslechterde omstandigheden op te vangen.

De technische voorzieningen en het eigen vermogen worden momenteel belegd in een aantal beleggingscategorieën (overheidsobligaties, bedrijfsobligaties, covered bonds, termijn- en zichtrekeningen). Omwille van het huidige productengamma (risicoverzekeringen) en omwille van het feit dat de maatschappij einde 2007 haar activiteit gestart heeft, is momenteel het totale bedrag van de beleggingen eerder beperkt. Hoewel het beleggingsresultaat op zich niet de belangrijkste component is voor het technisch resultaat, kan een sterke daling in het beleggingsresultaat wel een impact hebben op de solvabiliteitspositie (de risicokapitalen overlijden per 31 december 2017 bedragen 8,4 Mrd EUR (2016: EUR 7,5 Mrd) en de technische voorzieningen bedragen EUR 48 Mio (2016: EUR 42,4 Mio) aangezien de marge tussen de beleggingen enerzijds en de technische voorzieningen en vereiste solvabiliteitsmarge anderzijds nog beperkt is. De beleggingsstrategie is omwille van die reden een aandachtspunt dat zeer nauw opgevolgd wordt.

4.5.6.3. Kredietrisico

Het kredietrisico situeert zich in hoofdzaak op vlak van de kredietwaardigheid van de emittenten van de schuldbewijzen die deel uitmaken van de beleggingsportefeuille, alsook op vlak van de kredietwaardigheid van de herverzekeraar.

Voor het beheer van het kredietrisico van de beleggingsportefeuille van Crelan Insurance werd een afzonderlijke investeringspolitiek uitgewerkt, rekening houdende met de wettelijke richtlijnen ter zake. Hierin werden onder andere de toegestane effecten, de beperkingen per effect, de beperkingen per emittent en de minimale rating bij uitgifte vastgelegd. Elke afwijking op de investeringspolitiek wordt zonder uitstel voorgelegd aan het Directiecomité aan de hand van een gedocumenteerde nota.

Maandelijks wordt een overzicht van de beleggingsportefeuille voorgelegd aan het Financieel Comité van Crelan Insurance. Van zodra een effect een in de investeringspolitiek vastgelegd percentage van zijn waarde verliest, wordt dit gemeld aan het Directiecomité. De te volgen strategie wordt vervolgens besproken in het Financieel Comité.

Het kredietrisico van de herverzekeraar wordt opgevolgd aan de hand van de kredietrating toegekend door de rating agencies. Indien er objectieve aanwijzingen zouden zijn dat de kredietwaardigheid van de herverzekeraar achteruit gaat, zal dienovereenkomstig een bijzondere waardevermindering worden aangelegd voor de herverzekeringsactiva. Dit is tot op heden niet het geval. Het maximaal kredietrisico van de herverzekeringsactiva bedroeg per 31 december 2017 1,8 miljoen euro (2016: 1,5 Mio euro).

4.5.6.4. Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico bestaat enerzijds uit de onzekerheid met betrekking tot de frequentie van het zich voordoen van schadegevallen en anderzijds uit de grootte van het schadegeval. Dit risico wordt onder controle gehouden met behulp van een aan Crelan Insurance aangepaste onderschrijvingspolitiek, herverzekeringpolitiek, reserveringspolitiek en tarifieringspolitiek.

4.5.6.4.1. Onderschrijvingspolitiek

NV Crelan Insurance verkoopt via haar agentennet schuldsaldoverzekeringen, tijdelijke verzekeringen overlijden en financieringssaldoverzekeringen, voornamelijk voor het cliënteel van de bank. In 2009 werd voor de financieringssaldoverzekeringen een bijkomende distributie via Europabank NV opgestart. In samenwerking met de herverzekeraar werd een uitgebreide cliëntenacceptatieprocedure opgezet.

4.5.6.4.2. Herverzekeringpolitiek

Via herverzekering beschermt de verzekeringsmaatschappij zich tegen het risico van vele en/of grote schadegevallen. Er werd geopteerd om de volledige verzekeringsportefeuille schuldsaldo verzekeringen, tijdelijke verzekeringen overlijden en financieringssaldoverzekeringen te herverzekeren. Vanaf 2011 voor de schuldsaldo verzekeringen en vanaf 2017 voor financieringssaldoverzekeringen wordt een beperkt eigenbehoud genomen (op korte termijn bedraagt het eigenbehoud minder dan 10% van het verzekerd risicokapitaal).

4.5.6.4.3. Reserveringspolitiek

De technische reserves worden berekend aan de hand van geldende actuariële principes en beoordeeld door een erkend actuaaris.

4.5.6.4.4. Tarifieringspolitiek

De tarieven worden bepaald in functie van enerzijds het verzekerde risico en anderzijds het profiel van de cliënt dat blijkt uit de acceptatieprocedure. Bovendien kunnen de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische interestvoeten) aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen. Omwille van de evolutie op de financiële markten werd ook beslist om de technische interestvoet voor alle producten schuldsaldoverzekeringen, tijdelijke verzekeringen overlijden met constant kapitaal en financieringssaldoverzekeringen te verlagen voor de nieuwe overeenkomsten. Voor financieringssaldoverzekeringen werd de verlaging in 2016 doorgevoerd, voor de overige producten gaat de verlaging in vanaf 1 januari 2018. De tarieven voor de bestaande schuldsaldoverzekeringen en financieringssaldoverzekeringen werden niet gewijzigd.

4.5.6.5. Solvency II

Crelan Insurance is onderworpen aan de Solvency II wetgeving. De niet geauditeerde Solvency II ratio bedraagt eind 2017 181,01 % (2016: 183%).

4.5.7. Kapitaal management

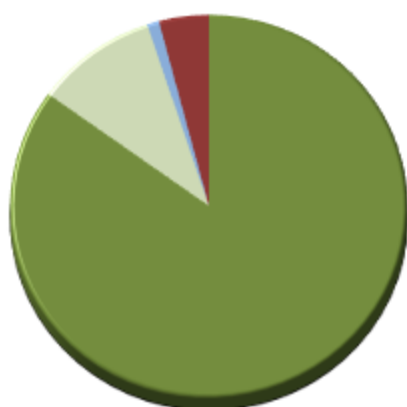
4.5.7.1. Analyse voor het jaar 2015

De opvolging van de risico's en het hieraan gealloceerd kapitaal wordt door de afdeling risicobeheer verzorgd. Elk kwartaal wordt aan het global Risk Comité een rapportering opgemaakt die het verband legt tussen de gelopen risico's en het eigen vermogen.

Het kapitaalbeheer gebeurt in eerste instantie binnen het reglementair kader. Het management legde een interne CAD-ratio (capital adequacy directive-ratio) limiet op van 10%, zijnde 2% hoger dan het reglementaire minimum van 8 %. Het kapitaalmanagement van de bank valt in belangrijke mate samen met het reglementair kapitaalsbeheer.

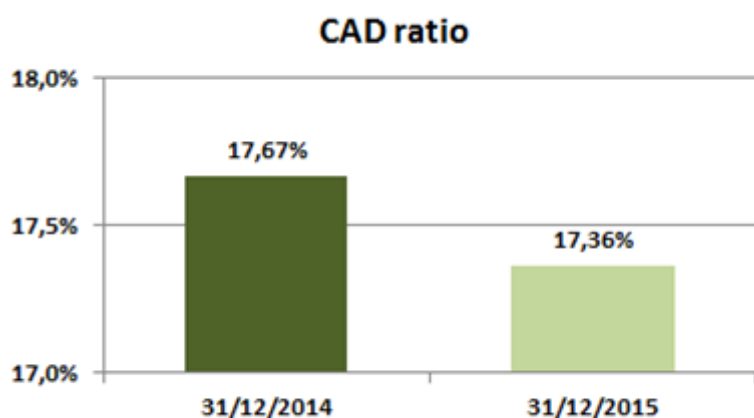
Op geconsolideerd niveau is op 31 december 2015 de samenstelling en allocatie van het eigen vermogen aan de diverse risico's als volgt:

Verbruik kapitaal per Basel risico

Tegenpartijrisico	84,9%
Marktrisico	0,0%
Operationeel risico	10,0%
Credit Value Adjustment (CVA)	1,0%
Andere	4,1%

Het Kapitaal

Op 31 december 2015 was de CAD-ratio geconsolideerd 17,36%, ten opzichte van een CAD-ratio van 17,67% op 31 december 2014.

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

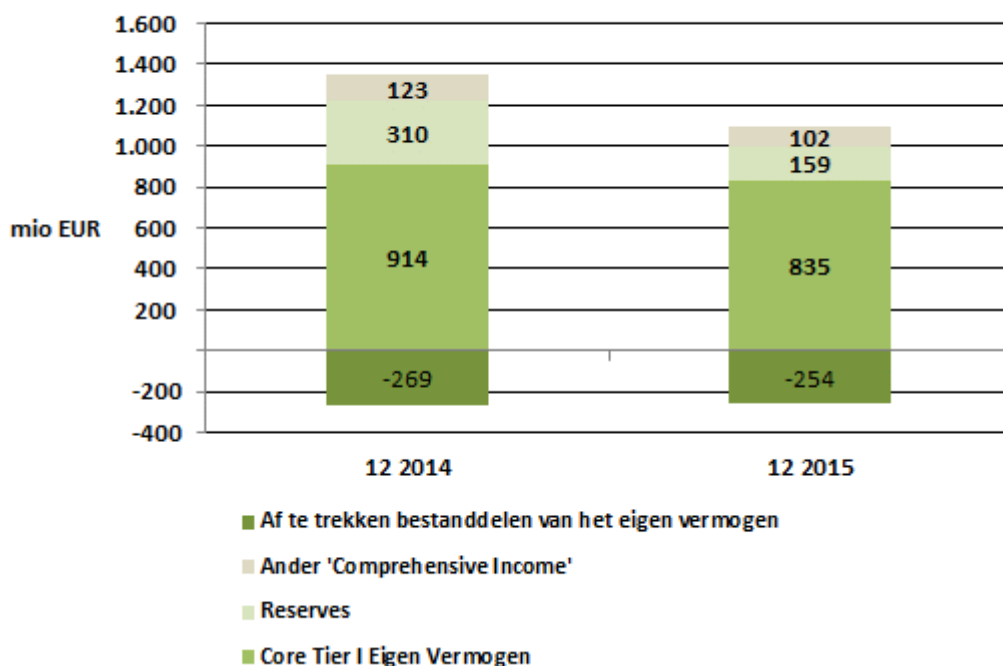
Het beschikbaar eigen vermogen bedroeg per 31 december 2015 EUR 1.121 miljoen EUR en is als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Kapitaal	834.972.203,47	914.101.459,30
Reserves	196.104.856,57	310.014.069,25
Aanpassingen aan reserves uit de herwaardering in het eigen vermogen	101.756.437,85	123.261.147,56
Uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten	-48.555.283,66	-37.102.716,00
Overgangsmaatregelen Basel III	-65.951.006,64	-92.950.806,00
Overschot/tekort bij IRB provisie	-9.615.055,00	-11.142.316,00
Goodwill en andere immateriële vaste activa	-130.089.791,68	-127.634.954,01
Achtergestelde certificaten	242.725.084,93	278.474.668,59
Andere aanpassingen	-48.727,48	-62.519,00
Beschikbaar eigen vermogen	1.121.298.718,36	1.356.958.033,69

Volgens de definitie van het Basel Comité voor Banktoezicht bevat het TIER I kapitaal het volgestorte aandelenkapitaal, alle reserves inclusief herwaarderingsreserve maar exclusief goodwill en andere immateriële activa, het pensioenvermogen op basis van vaste uitkeringen en een deel van de uitgestelde belastingvorderingen. Het TIER I kapitaal wordt ook aangeduid als het kernkapitaal van de groep Crelan.

Na de overgang naar de Basel III reglementering zijn er een aantal overgangsmaatregelen voorzien bij het berekenen van het TIER I kapitaal. Zo worden de herwaarderingsreserves op voor verkoop beschikbare financiële activa en de uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten slechts voor een bepaald percentage opgenomen in het beschikbaar eigen vermogen. Deze overgangsmaatregelen zijn van toepassing tot en met 2017.

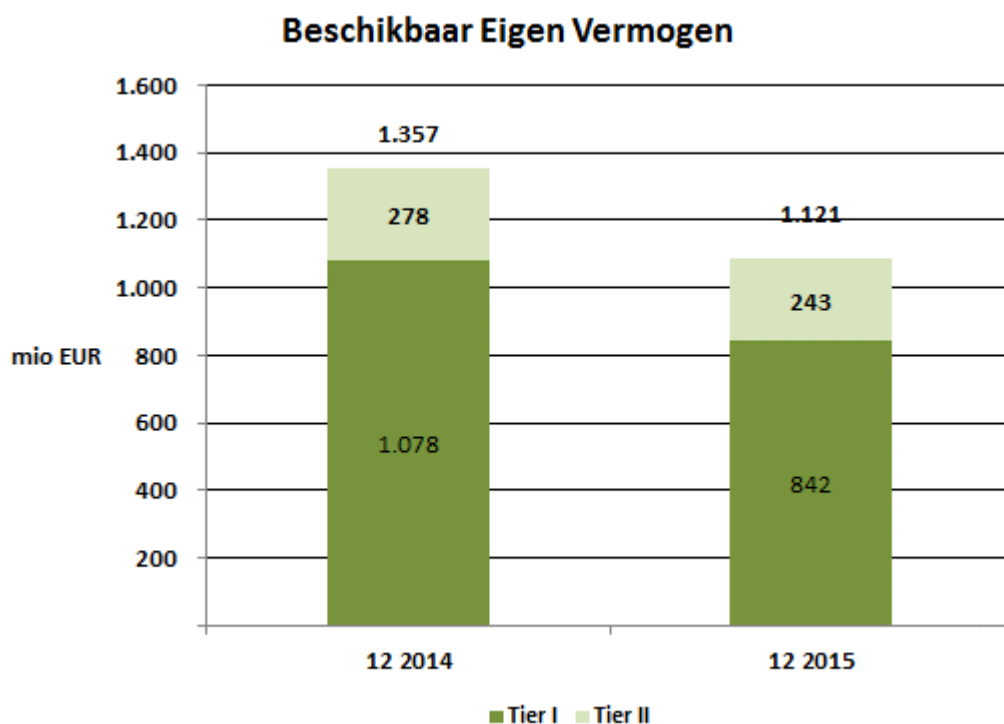
Samenstelling Tier I kapitaal

TIER II kapitaal, of aanvullend kapitaal, bestaat voornamelijk uit achtergestelde certificaten waaraan voldaan wordt aan de voorwaarden van het Basel Comité, en vormt eveneens een onderdeel van de kapitaalpositie van de groep Crelan.

In lijn met artikel 64 van Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 worden Tier 2 instrumenten met een resterende looptijd van minder dan 5 jaar opgenomen a rato van het bedrag dat bekomen wordt door het kapitaal te vermenigvuldigen met het resultaat van de breuk met in de teller het aantal kalenderdagen van de resterende looptijd en in de noemer het aantal kalenderdagen in de periode van 5 jaar.

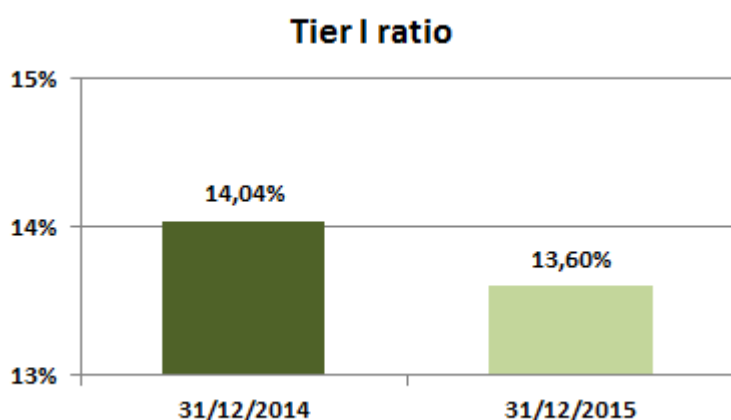
Het TIER I en TIER II kapitaal vormen samen het beschikbaar vermogen.

De TIER I ratio geeft het TIER I kapitaal van de groep Crelan weer als percentage van haar totale risicogewogen activa. De regulator heeft bepaald dat dit minimaal 9,5% moet zijn voor de groep Crelan voor het jaar 2015.

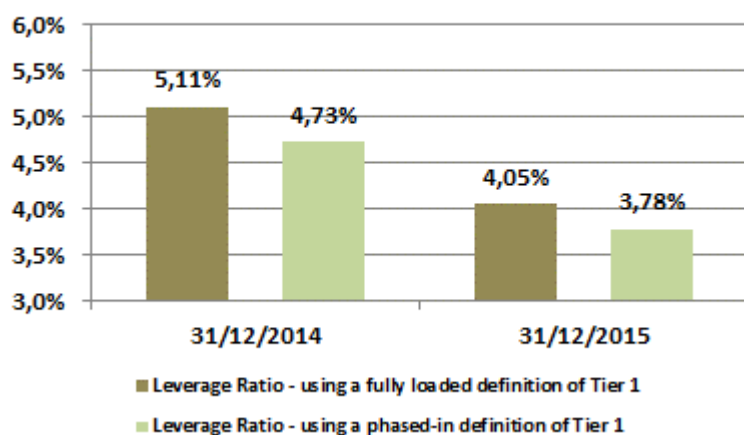
De TIER I ratio bedraagt 13,60% op 31 december 2015 ten opzichte van een TIER 1 ratio van 14,04% op 31 december 2014.

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Deze vormt een onderdeel van Basel III en wordt gedefinieerd als het Tier 1 kapitaal gedeeld door de totale risicoposities van binnen- en buitenbalans posten gedefinieerd volgens Basel III. Deze moet minstens 3% bedragen. De leverage ratio wordt sedert 1 januari 2014 gerapporteerd onder Pijler II. Met ingang 1 januari 2018 zou de leverage ratio onder Pijler I moeten gerapporteerd worden.

Leverage Ratio

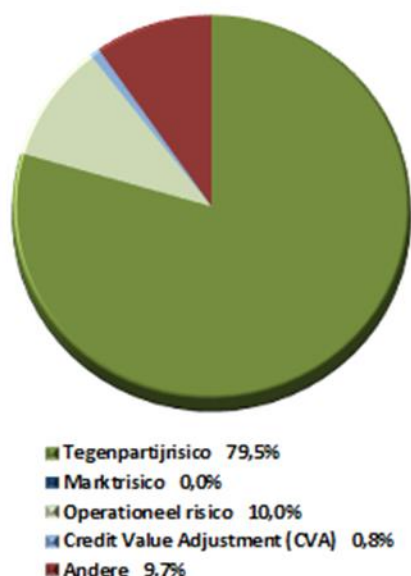
4.5.7.2. Analyse voor het jaar 2016

De opvolging van de risico's en het hieraan gealloceerd kapitaal wordt door de afdeling risicobeheer verzorgd. Elk trimester wordt aan het Global Risk Comité een rapportering opgemaakt die het verband legt tussen de gelopen risico's en het eigen vermogen.

Het kapitaalbeheer gebeurt in eerste instantie binnen het reglementair kader. Het management legt een interne Tier 1 Capital ratio limiet op van 10%, zijnde 2% hoger dan het reglementaire minimum van 8%. Het kapitaalmanagement van de bank valt in belangrijke mate samen met het reglementair kapitaalbeheer.

Op 31 december 2016 is de samenstelling en allocatie van het eigen vermogen aan de diverse risico's op geconsolideerd niveau als volgt:

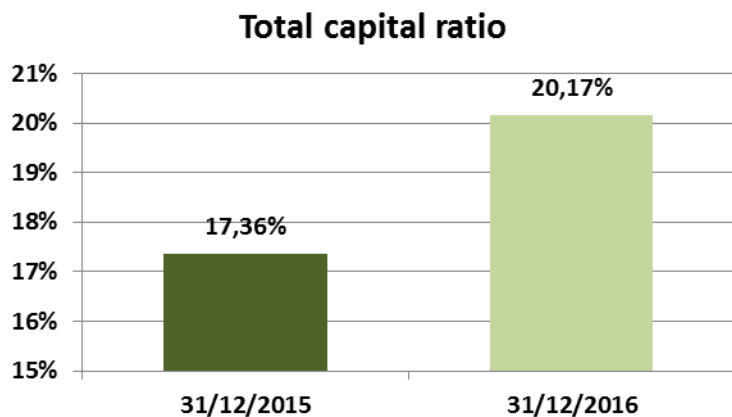
Verbruik kapitaal per Basel risico

Hierbij vertegenwoordigt het tegenpartijrisico met 79,5% het grootste risico voor de Groep. Daarnaast is er het operationeel risico dat 10% van het totaal gerapporteerde risico vertegenwoordigt volgens Basel normen. De « Credit Value Adjustment » is een extra kapitaalbuffer dat moet worden aangelegd voor derivaten die niet via een centrale clearingpartij worden afgesloten. Er wordt geen marktrisico gerapporteerd. 9,7% van het benodigde kapitaal gaat naar « andere » risico's, dat is samengesteld uit

het extra benodigd kapitaal voor enerzijds Belgische hypothecaire leningen die volgens de IRB-methode worden gerapporteerd en een 5% extra risicogewicht toeslag krijgen en anderzijds een 1,2 factor waarmee risico gewogen activa, gerapporteerd volgens de IRB-methode moeten worden vermenigvuldigd.

Het Kapitaal

Op 31 december 2016 was de Total capital ratio op geconsolideerd niveau 20,17%, ten opzichte van een Total capital ratio van 17,36% op 31 december 2015.

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

De toepassing van de "fully loaded" methode zou een ratio van 19,27% geven voor het jaar 2016.

Het beschikbaar eigen vermogen bedroeg per 31 december 2016 EUR 1.217 miljoen EUR en is als volgt samengesteld:

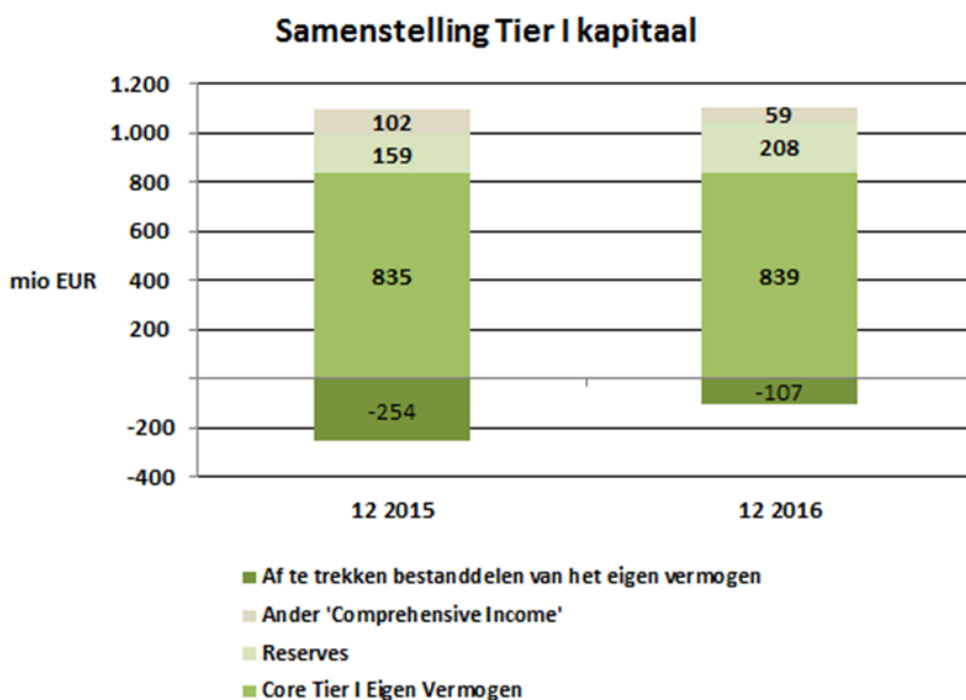
(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Kapitaal	838.774.650,78	834.972.203,47
Reserves	238.221.821,73	196.104.856,57
Aanpassingen aan reserves uit de herwaardering in het eigen vermogen	58.728.994,03	101.756.437,85
Uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten	-45.778.501,57	-48.555.283,66
Overgangsmaatregelen Basel III	-5.544.050,54	-65.951.006,64
Overschot/tekort bij IRB provisie	-12.203.905,00	-9.615.055,00
Goodwill en andere immateriële vaste activa	-43.165.070,02	-130.089.791,68
Achtergestelde certificaten	188.530.037,24	242.725.084,93
Andere aanpassingen	-48.277,90	-48.727,48
Beschikbaar eigen vermogen	1.217.515.698,75	1.121.298.718,36

Volgens de definitie van het Basel Comité voor Bankentoezicht bevat het TIER I kapitaal het volgestorte aandelenkapitaal, alle reserves inclusief herwaarderingsreserve maar exclusief goodwill en andere immateriële activa, het pensioenvermogen op basis van vaste uitkeringen en een deel van de uitgestelde belastingvorderingen. Het TIER I kapitaal wordt ook aangeduid als het kernkapitaal van de groep Crelan.

De andere aanpassingen hebben betrekking op de correctie voor « Prudent Valuation ».

Na de overgang naar de Basel III reglementering zijn er een aantal overgangsmaatregelen voorzien bij het berekenen van het TIER I kapitaal. Zo worden de herwaarderingsreserves op voor verkoop beschikbare financiële activa en de uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winst-

gevendheid berusten slechts voor een bepaald percentage opgenomen in het beschikbaar eigen vermogen. Deze overgangsmaatregelen zijn van toepassing tot en met 2017.

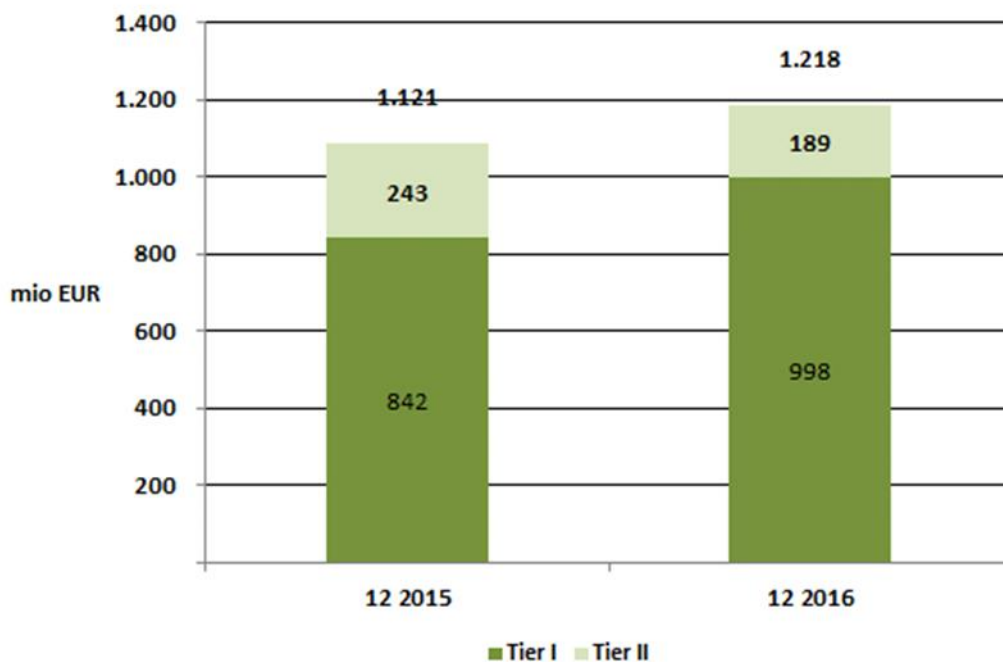

TIER II kapitaal, of aanvullend kapitaal, bestaat voornamelijk uit achtergestelde certificaten waaraan voldaan wordt aan de voorwaarden van het Basel Comité, en vormt eveneens een onderdeel van de kapitaalpositie van de groep Crelan.

In lijn met artikel 64 van Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 worden Tier 2 instrumenten met een resterende looptijd van minder dan 5 jaar opgenomen a rato van het bedrag dat bekomen wordt door het kapitaal te vermenigvuldigen met het resultaat van de breuk met in de teller het aantal kalenderdagen van de resterende looptijd en in de noemer het aantal kalenderdagen in de periode van 5 jaar.

Het TIER I en TIER II kapitaal vormen samen het beschikbaar vermogen.

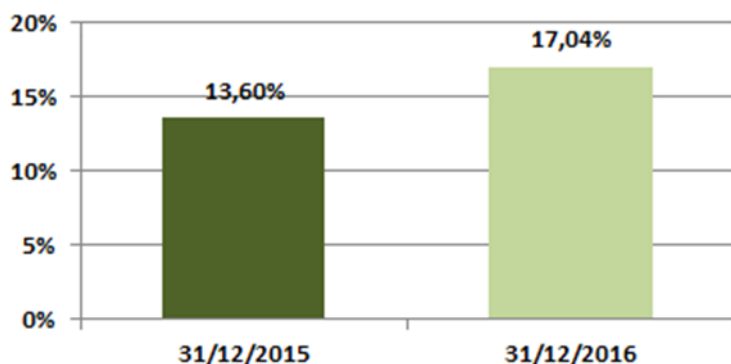
Beschikbaar Eigen Vermogen

De TIER I ratio geeft het TIER I kapitaal van de groep Crelan weer als percentage van haar totale risicogewogen activa. De regulator heeft bepaald dat dit minimaal 9,5% moet zijn voor de groep Crelan voor het jaar 2016.

De TIER I ratio bedraagt 17,04% op 31 december 2016 ten opzichte van een TIER 1 ratio van 13,60% op 31 december 2015.

Tier I ratio

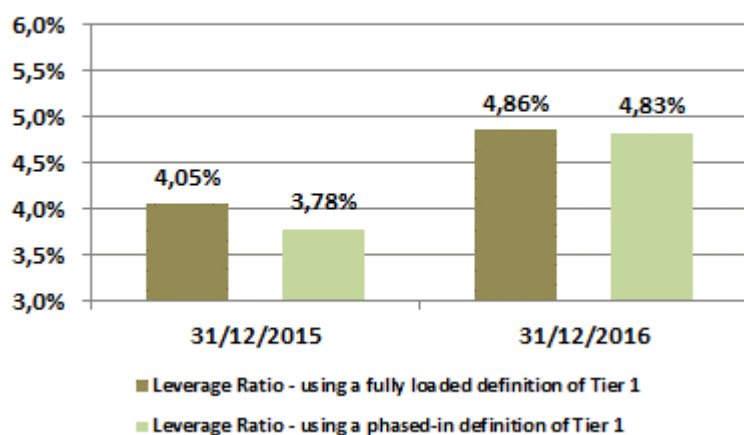

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

De toepassing van de "fully loaded" methode zou een ratio van 16,15% geven voor het jaar 2016.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Deze vormt een onderdeel van Basel III en wordt gedefinieerd als het Tier 1 kapitaal gedeeld door de totale risicoposities van binnen- en buitenbalans posten gedefinieerd volgens Basel III. Deze moet minstens 3% bedragen. De leverage ratio wordt sedert 1 januari 2014 gerapporteerd onder Pijler II. Met ingang 1 januari 2018 zou de leverage ratio onder Pijler I moeten gerapporteerd worden.

Leverage Ratio

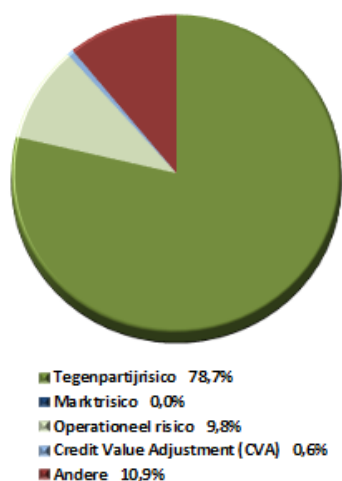
4.5.7.3. Analyse voor het jaar 2017

De risico's en het kapitaal die aan deze risico's worden toegewezen, worden elk kwartaal opgevolgd.

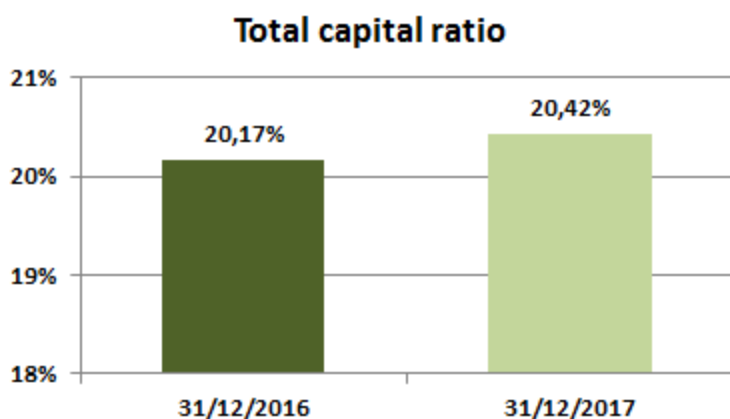
Het toezicht op kapitaalvereisten gebeurt binnen het reglementair kader. De Nationale Bank van België legt ons een target op van 10%, maar intern streven we naar een minimale Tier I ratio van 12%. Het kapitaalmanagement van de bank valt in belangrijke mate samen met het reglementair kapitaalsbeheer.

Op 31 december 2017 is het de samenstelling en allocatie van het eigen vermogen aan de diverse risico's op geconsolideerd niveau als volgt:

Verbruik kapitaal per Basel risico

Hierbij vertegenwoordigt het tegenpartijrisico met 78,7% het grootste risico voor de Groep. Daarnaast is er het operationeel risico dat 9,8% van het totaal gerapporteerde risico vertegenwoordigt volgens Basel normen. De « Credit Value Adjustment » is een extra kapitaalbuffer die moet worden aangelegd voor derivaten die niet via een centrale clearingpartij worden afgesloten. Er wordt geen marktrisico gerapporteerd. 10,9% van het benodigde kapitaal gaat naar « andere » risico's, dat is samengesteld uit het extra benodigd kapitaal voor enerzijds Belgische hypothecaire leningen die volgens de IRB-methode worden gerapporteerd en een 5% extra risicogewicht toeslag krijgen en anderzijds een 1,2 factor waarmee risico gewogen activa, gerapporteerd volgens de IRB-methode, moeten worden vermenigvuldigd.

Op 31 december 2017 was de Total Capital Ratio 20,42%, ten opzichte van een CAD van 20,17% op 31 december 2016.

De Nationale Bank van België heeft een target van 13,5 % opgelegd vanaf 30/06/2017.

Deze cijfers worden berekend volgens de "phased in" methode.

De toepassing van de "fully loaded" methode geeft de volgende cijfers :

- 31/12/2017 : 20,46 %
- 31/12/2016 : 19,27%.

Het beschikbaar eigen vermogen bedroeg per 31 december 2017 1,18 Mrd EUR en is als volgt samengesteld:

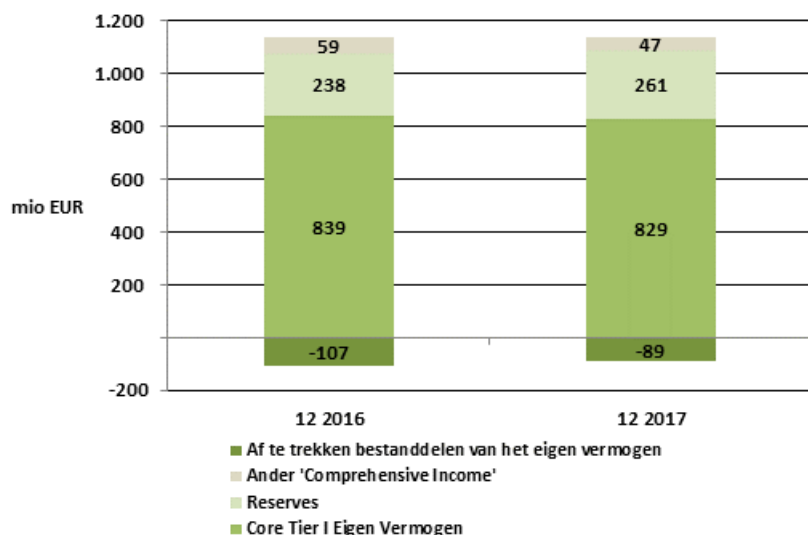
(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Kapitaal	829.133.638	838.774.651
Reserves	260.711.998	238.221.822
Aanpassingen aan reserves uit de herwaardering in het eigen vermogen	46.967.172	58.728.994
Uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten	-37.680.384	-45.778.502
Overgangsmaatregelen Basel III	-2.028.134	-5.544.050
Overschot/tekort bij IRB provisie	-12.210.090	-12.203.905
Goodwill en andere immateriële vaste activa	-37.174.391	-43.165.070
Achtergestelde certificaten	133.620.093	188.530.037
Andere aanpassingen	-44.320	-48.278
Beschikbaar eigen vermogen	1.181.295.582	1.217.515.699

Volgens de definitie van het Basel Comité voor Banktoezicht bevat het TIER I kapitaal het volgestorte aandelenkapitaal, alle reserves inclusief herwaarderingsreserve maar exclusief goodwill en andere immateriële activa, het pensioenvermogen op basis van vaste uitkeringen en een deel van de uitgestelde belastingvorderingen. Het TIER I kapitaal wordt ook aangeduid als het kernkapitaal van de groep Crelan.

Na de overgang naar de Basel III reglementering zijn er een aantal overgangsmaatregelen voorzien bij het berekenen van het TIER I kapitaal. Zo worden de herwaarderingsreserves op voor verkoop beschikbare financiële activa en de uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten slechts voor een bepaald percentage opgenomen in het beschikbaar eigen vermogen. Deze overgangsmaatregelen zijn van toepassing tot en met 2017.

Zonder overgangsmaatregelen zou het beschikbaar eigen vermogen in 2017 2.028.134,55 EUR hoger zijn terwijl de gewogen risicovolumes niet beïnvloed worden. Dit zou een positief impact hebben op de kapitaalratio's van 0.04%. Het einde van de overgangsmaatregelen heeft dus een marginaal impact.

Samenstelling Tier I kapitaal

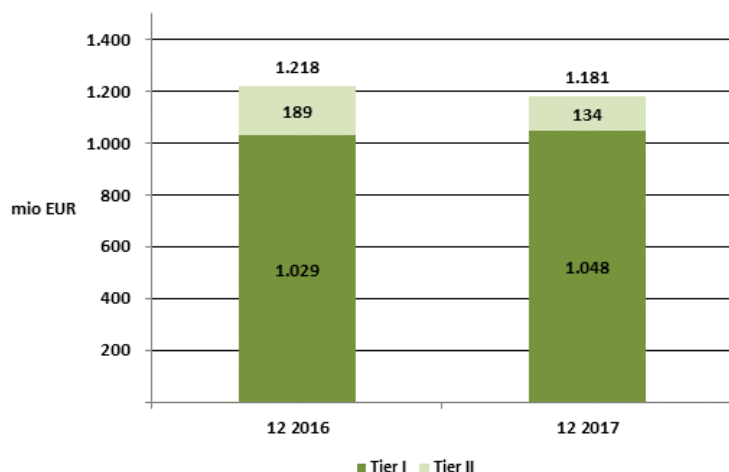

TIER II kapitaal, of aanvullend kapitaal, bestaat voornamelijk uit achtergestelde certificaten waaraan voldaan wordt aan de voorwaarden van het Basel Comité, en vormt eveneens een onderdeel van de kapitaalpositie van de groep Crelan.

In lijn met artikel 64 van Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 worden Tier 2 instrumenten met een resterende looptijd van minder dan 5 jaar opgenomen a rato van het bedrag dat bekomen wordt door het kapitaal te vermenigvuldigen met het resultaat van de breuk met in de teller het aantal kalenderdagen van de resterende looptijd en in de noemer het aantal kalenderdagen in de periode van 5 jaar.

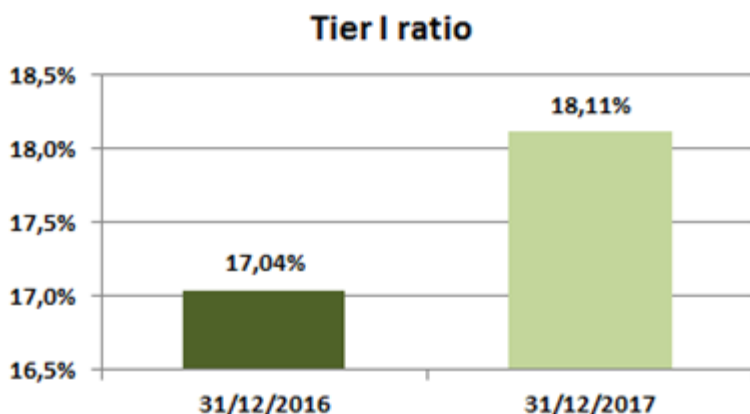
Het TIER I en TIER II kapitaal vormen samen het beschikbaar vermogen.

Beschikbaar Eigen Vermogen

De TIER I ratio geeft het TIER I kapitaal van de Groep Crelan weer als percentage van haar totale risicogewogen activa. De regulator heeft bepaald dat dit minimaal 10% moet zijn voor 2017 voor de Groep Crelan.

De TIER I ratio bedraagt 18,11% op 31 december 2017 ten opzichte van een TIER 1 ratio van 17,04% op 31 december 2016.

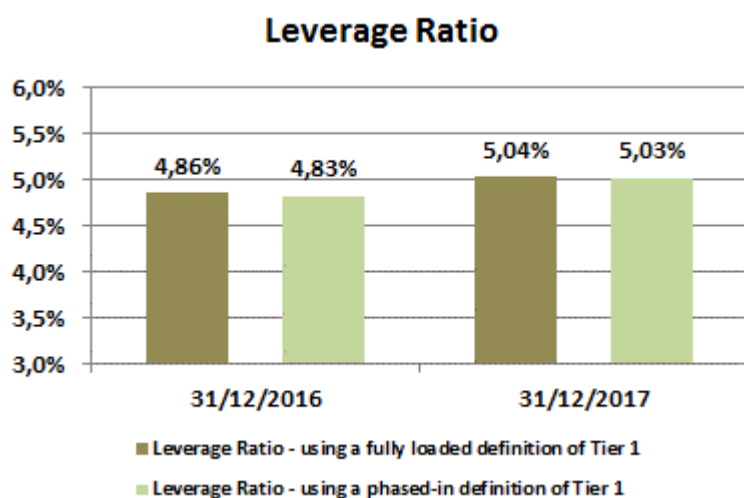

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

De toepassing van de "fully loaded" methode geeft de volgende cijfers :

- 31/12/2017 : 18,15%
- 31/12/2016 : 16,15%.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Deze vormt een onderdeel van Basel III en wordt gedefinieerd als het Tier 1 kapitaal gedeeld door de totale risicoposities van binnen- en buitenbalans posten gedefinieerd volgens Basel III . Deze moet minstens 3% bedragen. De leverage ratio wordt sedert 1 januari 2014 gerapporteerd onder Pijler II. Met ingang op 1 januari 2018 moet de leverage ratio onder Pijler I worden gerapporteerd.

IFRS 9 :

In de loop van het jaar 2017 werd gestart met de implementatie van IFRS 9 binnen de Groep Crelan. Het project wordt getrokken vanuit de boekhouding, voor de opbouw van het model voor kredietrisico gebeuren de analyses binnen de departementen Risk (kredietportefeuille) en Finance (beleggingsportefeuille).

Overleg wordt gevoerd met de dochteronderneming Europabank NV om een zekere consistentie te waarborgen van de implementatie van IFRS 9.

Classification & Measurement:

De portefeuilles van de Groep werden geanalyseerd op basis van de richtlijnen voor de indeling en waardering van financiële activa. De categorie van classificatie is gebaseerd op het business model en de test van betalingen van hoofdsom en interesten (SPPI – test, d.i. “solely payments of principal and interest”). Op basis van het business model gedocumenteerd via de groepspolitiek financieel beleid wordt de portefeuille in zijn bijna totaliteit toegewezen aan de categorie HTC (“hold to collect”). Het business model van Crelan bestaat er inderdaad in om te beleggen in activa met een laag risico en deze aan te houden tot aan de vervaldag. Verkopen in de beleggingsportefeuille kunnen enkel voorkomen in uitzonderlijke gevallen (eg verhoogd kredietrisico, vervaldag binnen hetzelfde kalenderjaar,...). De analyse van de verkopen van obligaties zal op jaarbasis uitgevoerd worden waarbij verkopen minder dan 5% van de globale portefeuille als aanvaardbaar worden beschouwd (weliswaar met uitsluiting van die obligaties die een sterk verhoogd kredietrisico dragen of vervallen binnen het jaar).

Een beperkt bedrag aan achtergestelde Tier1 leningen werden gecatalogeerd als kapitaalsinstrument onder de categorie FVOCI (“Fair value through other comprehensive income”). Tenslotte werd een investering in een obligatie- en aandelenfonds verplicht gecatalogeerd als FVPL (“fair value through profit and loss”) vermits niet in overeenstemming met de criteria voor HTC.

Ten gevolge van de wijzigingen in de presentatie wordt het grootste deel van de portefeuille dus gewaardeerd aan amortised cost waardoor de latente waardes wegvallen. Hierdoor is er een daling in de OCI ten bedrage van EUR 47 Mio voor 2018 vóór belasting (ten opzichte van de situatie van 31 december 2017).

Impairment:

Het model voor de berekening van de impairment werd in de loop van 2017 geïmplementeerd, dit model is gebaseerd op de bestaande IRB modellen die binnen de bank worden gebruikt voor de inschatting van het kredietrisico.

- **Segmentatie:**

De kredietportefeuille werd opgesplitst in homogene segmenten van probability of default (PD) en loss given default (LGD). Voor de credit conversion factors (CCF) en vervroegde terugbetalingen werd er gesegmenteerd per product type.

- **Probability of default modelling (PD):**

De PD in functie van de maturiteit van het krediet werd berekend op basis van migratiematrices uit historische default gegevens van de bank. Door middel van een lineaire regressie tussen de default rates en macro economische indicatoren (werkloosheidsgraad en BBP) wordt de PD “Through The Cycle” (TTC) omgevormd tot een PD “Point In Time” (PIT).

- **Loss given default (LGD):**

De LGD waarden gebruikt voor IFRS 9 zijn, mits bepaalde correcties specifiek aan IFRS 9, dezelfde als die gebruikt worden voor de IRB modellen over de periode 2006 – 2016. Voor de hypothecaire kredieten wordt de LGD gesegmenteerd op basis van de “Loan to Value”(LTV). Hoe beter (lager) de LTV, hoe lager de LGD.

- **Exposure at Default (EAD):**

De portefeuille wordt onderverdeeld in verschillende types producten. Voor elk type werd een “Credit Conversion Factor” (CCF) berekend, die bepaalt welk deel van het buiten balans gedeelte van het krediet wordt toegevoegd aan het saldo op de balans.

- **Vervroegde terugbetalingen:**

In de toekomstige cash flows van het krediet wordt rekening gehouden met eventuele vervroegde terugbetalingen. De kans op een vervroegde terugbetaling wordt per product bepaald door het departement ALM in lijn met de modellen die gebruikt worden in het kader van de opvolging van de liquiditeit.

- **Staging:**

Om te bepalen of een exposure onderhevig is aan significante stijging van het kredietrisico werd een selectie gemaakt van parameters die wijzen op een toegenomen kredietrisico. De aanwezigheid van 1 of meer van deze parameters veroorzaakt vervolgens de stagetransfer in het kader van IFRS 9. Het gaat zowel om kwantitatieve als kwalitatieve factoren:

- De interne rating
- De interne score binnen de kredietopvolging
- Al dan niet forbearance
- De uitkomst van kwalitatieve review procedures in het kader van de kredietopvolging
- Melding bij de kredietcentrale NBB.

Dertig dagen betalingsachterstand wordt, in lijn met de standaard als backstop gebruikt.

- Economische scenario's:

In het model zijn verschillende parameters opgenomen waarvoor de Groep een schatting maakt met betrekking tot de toekomstige situatie van deze parameters (inkomen, vastgoedprijzen, prijzen voor de landbouwproducten,...). In functie van de economische verwachtingen van de Groep worden deze parameters aangepast en is er een gewijzigd resultaat op niveau van de waardeverminderingen. Op basis van 3 verschillende scenario's (base, upside and down) wordt vervolgens het bedrag van de waardeverminderingen bepaald.

Langs de kant van de impairments werd voor de kredietportefeuille reeds een IBNR (Incurred but not reported) voorziening geboekt. Onder de IFRS 9 regels kan deze provisie niet behouden worden en wordt deze vervangen door de waardeverminderingen die worden berekend op de dossiers onder stage 1 en stage 2. Anderzijds wordt ook een provisie geboekt voor de beleggingsportefeuille. Per 1 januari 2018 bevonden alle effecten in deze portefeuille zich in stage 1. Het toepassen van deze impairments had een positieve invloed op het eigen vermogen ten bedrage van EUR 6,8 Mio (niet-geauditeerd).

Hedging:

De Groep Crelan past op de eerste plaats macro hedging toe. Gezien de nieuwe IFRS9-reglementering rond macro-dekkingen nog in opbouw is, blijven de huidige regels onder IAS39 van toepassing.

Financiële impacts:

Er zijn 2 bronnen van financiële impacts: enerzijds is er een impact langs de kant van de waardeverminderingen op de activa, anderzijds zorgen de wijzigingen op niveau van classification & measurement voor een aangepaste waardering van sommige activa waarbij deze aan amortised cost gewaardeerd worden ten opzichte van de marktwaarde in het verleden.

Impact CAD-ratio:

De impact op niveau van de CAD-ratio Tier I (zowel Tier 1 – ratio als total capital ratio, zowel phased in als fully loaded) bedraagt -50bps. Deze daling is enerzijds het gevolg van de daling van de OCI en anderzijds de stijging van het eigen vermogen ten gevolge van de netto daling van de impairments.

4.6. Benaming, historiek en evolutie van de uitgever

4.6.1. Benaming en statuut

De uitgevende instelling is de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid "CrelanCo", vennootschap naar Belgisch recht, met maatschappelijke zetel in de Sylvain Dupuislaan, 251, te 1070 Brussel (België), en met ondernemingsnummer BTW BE 0403.263.840 - RPR Brussel (Tel. : 02/558.71.11).

CrelanCo werd op 20/12/1966 opgericht onder de benaming "Coöperatieve Deposito- en Kredietkas voor de Landbouw, afgekort "Lanbokas".

CrelanCo is een kredietinstelling die valt onder de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen. Ze maakt deel uit van de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'. Deze Federatie steunt op een solidariteitsprincipe waarbij de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen wordt gewaarborgd door de andere leden. Ze wordt ook erkend door artikel 240 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

CrelanCo is sinds haar oprichting een erkende coöperatieve vennootschap die lid is van de Nationale Raad voor de Coöperatie.

Uit het Koninklijk besluit van 4 mei 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen (BS 17.05.2016) vloeit voort dat de reeds

erkende coöperatieve vennootschappen beschouwd worden als erkend voor onbepaalde duur, voor zover zij blijven voldoen aan de erkenningsvoorwaarden.

De erkende coöperatieve vennootschap is een manier om anders te ondernemen. Essentieel zijn onder meer de vrijwillige toetreding, de gelijkheid of de beperking van het stemrecht tijdens de algemene vergadering en een matige rentevoet (het dividend is bijvoorbeeld momenteel beperkt tot maximum 6% van de nominale waarde van het aandeel, na aftrek van de roerende voorheffing).

Dankzij deze erkenning kan CrelanCo eveneens deelnemen aan de werkzaamheden van de Nationale Raad voor de Coöperatie die twee belangrijke opdrachten heeft :

- passende maatregelen bestuderen en bevorderen tot verspreiding van de beginselen en het ideaal van de coöperatie, zoals met name gedefinieerd door de Internationale Coöperatieve Alliantie;
- adviezen of voorstellen in verband met de vraagstukken over de coöperatieve bedrijvigheid overmaken aan de minister en, voor de aangelegenheden waarvoor hij bevoegd is, aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

4.6.2. Historiek

De geschiedenis van CrelanCo is onlosmakelijk verbonden met die van de N.V. Landbouwkrediet / Crelan waarvan het één van de aandeelhouders is.

Het Landbouwkrediet (nu Crelan NV) werd in 1937 door de overheid opgericht als openbare kredietinstelling met de bedoeling kredieten te verstrekken aan de land- en tuinbouwers.

Nu is Crelan, samen met de CVBA CrelanCo, uitgegroeid tot een volwaardige, autonome privé-bank die een volledige service verstrekt aan particulieren, zelfstandigen, ondernemingen en uiteraard ook aan de historische doelgroep de land- en tuinbouwers.

Mijlpalen in de geschiedenis :

1937 : oprichting van het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK), een openbare kredietinstelling met als doel kredieten te verstrekken aan land-en tuinbouwsector.

Jaren '60 : oprichting van de Belgische erkende coöperatieve Kassen, Lanbokas en Agricaïsse op 20 december 1966 en de eerste samenwerking tussen de bank en de Kassen. De fusie van deze kassen (Lanbokas en Agricaïsse) in 2015 heeft geleid tot de oprichting van CrelanCo.

1992 : omvorming van de parastatale NILK tot een publiekrechtelijke naamloze vennootschap : de NV Landbouwkrediet. Begin van de privatisering.

1993 : oprichting van een federatie van kredietinstellingen. De Belgische coöperatieve Kassen en de CVBA Federatie van de Kassen worden de eerste aandeelhouders van de NV Landbouwkrediet.

1995: Swiss Life Belgium wordt aandeelhouder

1996 : Bacob wordt aandeelhouder. Bacob, Swiss Life en de Belgische coöperatieve Kassen hebben elk een derde van de aandelen.

2003 : het Franse Crédit Agricole S.A. wordt aandeelhouder. De Belgische coöperatieve Kassen en het Franse Crédit Agricole hebben elk de helft van de aandelen.

2004 : overname Europabank

2005 : overname Keytrade Bank

2006 : lancering Fidelio-concept, de commerciële vertaling van het coöperatieve gedachtegoed.

2007 : start Crelan Insurance (toen onder de naam Landbouwkrediet Verzekeringen)

2008 : opstart van de activiteiten Personal & Private Banking.

2009 : overname klanten Kaupthing Bank Belgium.

2010 : opstart onlineverkoopkanaal "Landbouwkrediet Direct".

2011 : overname Centea, meteen de grootste stap in het groeiproces.

2013 : fusie Landbouwkrediet en Centea, nieuwe naam: Crelan.

2015 : de Belgische coöperatieve Kassen worden de enige aandeelhouders van Crelan na overname van de participatie van de Franse aandeelhouders. Sindsdien is Crelan een 100% Belgische en 100% coöperatief verankerde bank.

De coöperatieve kassen achter Crelan zijn ook gefusioneerd om één grote coöperatieve kas te vormen die de naam CrelanCo kreeg. De organisatiestructuur van Crelan werd hierdoor eenvoudiger en transparanter.

2016 : verkoop van Keytrade Bank aan Crédit Mutuel Arkéa. Crelan kiest volledig voor het 100% coöperatieve bankmodel.

2017 : Philippe Voisin wordt CEO van Crelan in opvolging van Luc Versele.

2018 : lancering van Crelan Foundation om een concrete invulling te geven aan het maatschappelijk engagement van Crelan.

4.6.3. Belangrijkste investeringen

De belangrijkste investering in de loop van de laatste drie jaren is de overname door de Belgische aandeelhouders van de NV Crelan, waaronder CrelanCo, van de aandelen van de NV Crelan in handen van de Franse aandeelhouder. Meer informatie over deze transactie wordt onder meer gegeven onder sectie 4.18. hierna.

De geplande investeringen behelzen een geheel van 60 projecten met een geschatte kostprijs van 11,9 MIO EUR op de horizon 2018-2020. Ongeveer 5 MIO EUR van dit bedrag is gepland om gerealiseerd te worden in 2018 of het begin van 2019. Deze projecten situeren zich over 5 domeinen:

- Digitalisering
- Groei
- Veiligheid
- Efficiëntie
- Talent ontwikkeling.

4.6.4. Andere recente gebeurtenissen met betrekking tot de solvabiliteit

Op 14 januari 2016 werd vastgesteld dat de bank het slachtoffer was geworden van een grote internationale fraude. Het betreft een zogenaamde "fake president fraude". Dit betekent dat fraudeurs valselyk de identiteit van de CEO aannemen en op die manier interne medewerkers instructies geven om via valse voorwendsels transacties uit te voeren.

Het gaat om een van de vernuftigste fraudetechnieken in de bedrijfswereld, die via criminele organisaties met vertakkingen in verschillende landen over de hele wereld, de laatste jaren vaak toegepast werden. De bank werd op die manier opgelicht door fraudeurs uit het buitenland.

Er gelden bij Crelan nochtans strikte procedures om fraude te voorkomen en Crelan sensibiliseert haar medewerkers hierover dan ook voortdurend.

Het bedrag van de fraude bedroeg bijna 70 miljoen EUR.

De feiten kwamen aan het licht bij de interne controles. Als gevolg van de feiten werden bijkomende, uitzonderlijke maatregelen genomen om de interne veiligheidsprocedures en het toezicht hierop te versterken.

De klanten en coöperanten werden niet geïmpacteerd door deze schade.

Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kon worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact, ook de solvabiliteit werd niet aangetast.

Er werd zowel een intern als een extern onderzoek bevolen en onder de noemer "Safe & Sound" werden verschillende interne projecten opgezet om een brede waaier aan frauderisico's te identificeren en te analyseren met de bedoeling fraude in de toekomst te vermijden. Bovendien werd een grote sensibilisering opgestart rond fraudepreventie, waarbij telkens een specifiek fraudescenario onder de aandacht werd gebracht.

Crelan verleent haar volledige medewerking aan de gerechtelijke instanties die dit fraudegeval onderzoeken.

In de loop van 2016 heeft Crelan van haar verzekeraar een tussenkomst ontvangen van 10 mio EUR voor de schade geleden naar aanleiding van de fraude. Dit was het maximale bedrag waarop de bank aanspraak kon maken in het kader van de betreffende verzekeringspolis.

Tot slot werd begin 2016 aangekondigd dat een overeenkomst bereikt werd over de verkoop van Keytrade Bank, waardoor de soliditeit en solvabiliteit de komende jaren nog ging stijgen. Deze verkoop werd op 6/06/2016 gefinaliseerd. Ze heeft een significante impact gehad op het resultaat van 2016. De netto gerealiseerde meerwaarde op de verkoop (na belastingen) op het geconsolideerde IFRS resultaat bedroeg 109,1 mio EUR.

4.7. Overzicht van de activiteiten

De activiteiten van CrelanCo zijn gebonden aan de Federatie van kredietinstellingen "Crelan". Deze Federatie is momenteel een operationele eenheid die samengesteld is uit twee banken : de CVBA CrelanCo en de NV Crelan. Ze bieden een volledige bankdienst aan particulieren, zelfstandigen en ondernemingen.

Deze dienstverlening omvat het toekennen van kredieten (kredieten aan de land- en tuinbouw, investeringskredieten, hypothecaire kredieten en consumentenkredieten), het openen van bankrekeningen (zichtrekeningen, depositorekeningen, effectenrekeningen), het ter beschikking stellen van betaalmiddelen, traditioneel of elektronisch, zoals kaarten, het aanbieden van beleggingsinstrumenten (kasbons, euro-obligaties, euro medium term notes, beleggingsfondsen, ...) en het aanbieden van diensten van vermogensbeheer.

Op het vlak van de spreiding van de taken, worden de zichtrekeningen en spaarrekeningen traditioneel bij de aangesloten kredietkassen geherbergd, terwijl beleggingsproducten (termijnrekeningen, kasbons, achtergestelde certificaten) en de interbancaire verrichtingen bij de NV Crelan geherbergd worden. Inzake kredieten worden de hypothecaire kredieten en de kredieten aan de landbouwsector sinds een aantal jaren normaal bij de NV Crelan geherbergd, terwijl de leningen op afbetalingen en de beroepskredieten (anders dan deze voor de landbouw) bij de kassen geherbergd zijn. In dit kader komt CrelanCo voornamelijk tussen voor het toekennen van leningen op afbetaling en de opening van rekeningen.

Op 31.12.2017 bedroeg de kredietomloop van de Groep Crelan ongeveer 16,346 miljard euro, verdeeld over 73,05% voor particulieren, 13,56% voor ondernemingen en 13,39% voor land- en tuinbouwers. De cliëntendeposito's bedroegen 17,859 miljard euro.

De Federatie van kredietinstellingen "Crelan" is hoofdzakelijk actief op de Belgische markt.

Daarnaast heeft de NV Crelan twee dochtermaatschappijen : Europabank NV en Crelan Insurance NV.

Europabank NV is een nichebank gespecialiseerd in kredietverlening aan klanten met een ander risicoprofiel dan die van het Crelan cliënteel. De kredietverlening gebeurt via een eigen kantorennet en via zelfstandige makelaars. Aan de depositokant ligt de nadruk op de traditionele spaarproducten. Daarnaast heeft Europabank ook een internationale Visa- en Mastercard-licentie en een leasingaanbod via EB-Lease NV, de dochtermaatschappij van Europabank.

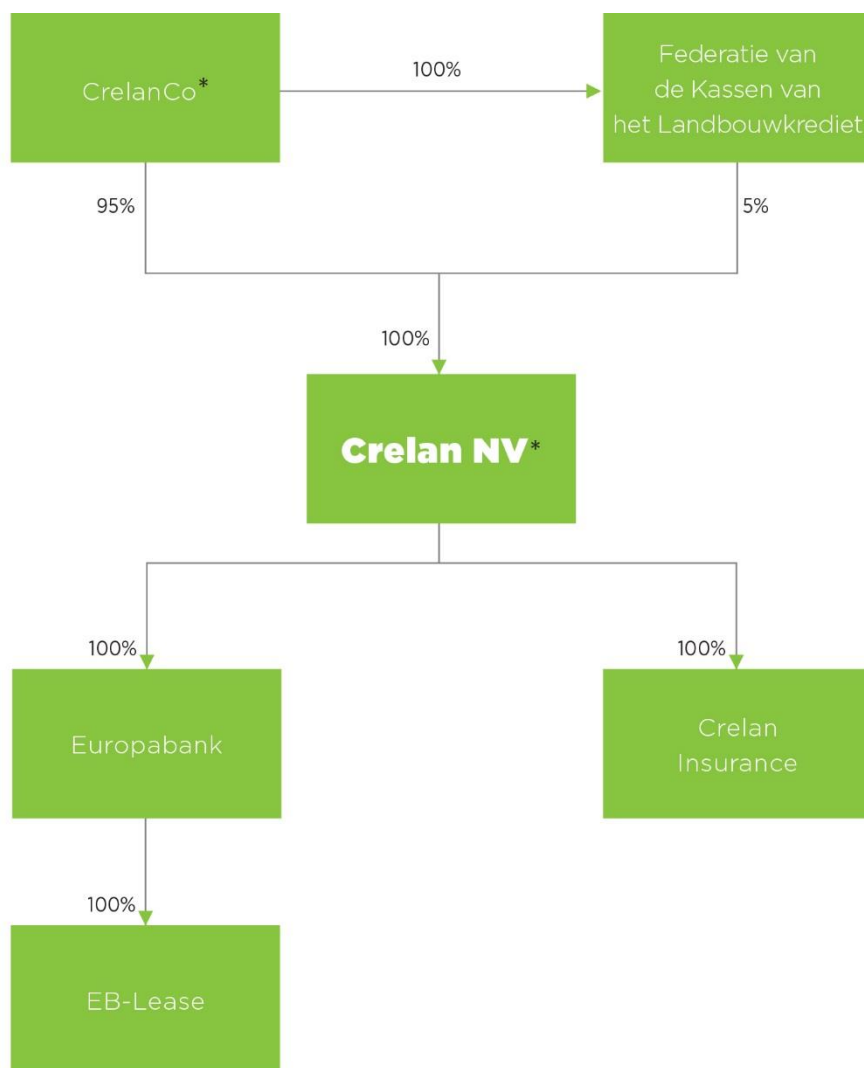
Crelan Insurance commercialiseert verzekeringen van het type schuldsaldo verzekeringen met het oog op een dekking bij overlijden voor de terugbetaling van een krediet (hypothecair krediet, lening op afbetaling).

4.8. Organogram

CrelanCo maakt deel uit van de Federatie van kredietinstellingen van Crelan en verder van de Groep Crelan, die ook de dochtermaatschappijen Europabank en Crelan Insurance omvat, die voor 100 % tot de N.V. Crelan toebehoren.

Het aandeelhouderschap van de N.V. Crelan is verdeeld als volgt : de erkende kas CVBA CrelanCo en de Federatie van de Kassen van Crelan hebben samen 100% van het kapitaal in handen (CVBA CrelanCo: 95%; de CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet 5%).

Het volgende organogram geeft een schets van de structuur van de Groep Crelan zoals die op datum van deze prospectus eruit ziet.

* Crelan NV en CrelanCo vormen de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'

NB. De CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet maakt geen deel uit van de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'.

4.9. Onroerende goederen, technische installaties en uitrusting

De N.V. Crelan en de C.V.B.A. CrelanCo zijn samen eigenaar van het gebouw van de hoofdzetel aan de Sylvain Dupuislaan, 251, te 1070 Brussel.

4.10. Financiële situatie, bedrijfsresultaten, thesaurie en middelen

Punt 4.22. bevat de financiële gegevens voor de boekjaren 2015, 2016 en 2017, met in het bijzonder :

- de balans : punt 4.22.1.1.
- de resultatenrekening : punt 4.22.1.2.
- de thesaurie : punt 4.22.1.3.
- het eigen vermogen : punt 4.22.1.4.

Daarnaast geven de punten 4.22.1.6. en 4.22.1.7. een toelichting bij deze rubrieken.

4.11. Informatie over de tendensen

Sinds de datum van bekendmaking van de laatst gepubliceerde gecontroleerde financiële overzichten heeft zich geen negatieve wijziging van betekenis voorgedaan in de vooruitzichten van de uitgevende instelling of van de Federatie van Crelan.

4.12. Bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen

4.12.1. Raad van Bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo

<u>Naam en adres</u>	<u>Functie</u>	<u>Betekenisvolle externe functies</u>
De heer Jean-Pierre DUBOIS rue Saint-Georges, 5 1370 JODOIGNE	Voorzitter Raad van Bestuur	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Bestuurder NV Crelan Insurance
Luc VERSELE NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Ondervoorzitter Raad van Bestuur	- Voorzitter Raad van Bestuur NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Bestuurder NV Crelan Insurance
De heer Hendrik VAN DAMME, Kruishofstraat, 2 8400 OOSTENDE	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank
De heer Robert JOLY Avenue du Val Saint Georges, 2 5000 NAMUR	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer Yvan HAYEZ Chaussée de Namur, 47 5030 GEMBLOUX	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer Prof. dr. Xavier GELLYNCK Beekstraat, 35 9920 LOVENDEGEM	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer Clair YSEBAERT Moregemplein, 9 9790 WORTEGEM-PETEGEM	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
Mevrouw Ann DIELEMAN Heirweg, 24 9180 MOERBEKE	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
Mevrouw Marianne STREEL Rue du Spinoy, 3 5080 RHISNES	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer René BERNAERDT Rue de Huy, 123 / 2 4300 WAREMME	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan

4.12.2. Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo

<u>Naam en adres</u>	<u>Functie</u>	<u>Betekenisvolle externe functies</u>
De heer Philippe VOISIN NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Voorzitter Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Voorzitter Raad van Bestuur NV Crelan Insurance
De heer Jean-Paul GRÉGOIRE NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder en Voorzitter van het Directiecomité NV Crelan Insurance
Mevrouw Heidi CORTOIS NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Lid Directiecomité NV Crelan Insurance
De heer Filip DE CAMPENAERE NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Lid Directiecomité NV Crelan Insurance
De heer Joris CNOCKAERT NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Lid Directiecomité NV Crelan Insurance

4.12.3. Verklaringen met betrekking tot de leden van het Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo

In de voorgaande 5 jaar hebben de leden van het Directiecomité geen bestuursmaandag dat een deelname aan het dagelijks bestuur betreft, uitgeoefend in een vennootschap of een commanditaire vennootschap buiten Crelan behalve Mevr. Heidi Cortois en dhr. Filip De Campenaere.

De heer Filip De Campenaere is Bestuurder-Directeur geweest bij de bank Nagelmackers tussen 2008 en 2017.

Mevrouw Heidi Cortois was Directeur bij TriFinance tussen 2011 en 2016.

In de voorgaande 5 jaar werd geen lid van het Directiecomité van Crelan

- veroordeeld voor fraudemisdrijven,
- betrokken in een faillissement, surséance of liquidatie,
- openbaar beschuldigd of gesanctioneerd, of door een rechtbank onbekwaam verklaard om een bestuursfunctie uit te oefenen.

Er zijn geen potentiële belangenconflicten tussen de plichten van de personen van de bestuursorganen van de bank jegens deze als uitgever en hun privé-belangen of andere plichten die op hen zouden rusten.

4.13. Bezoldigingen en voordelen

Voor het jaar 2017 heeft de Groep Crelan een beloning van 5,4 miljoen EUR toegekend aan de leden van de Directiecomités en de Raden van Bestuur.

De commissarissen hebben voor 2017 een totale vergoeding gekregen van 366.175 EUR voor hun opdrachten voor de groep Crelan.

4.14. Werking van de bestuurs- en directieorganen

4.14.1. Mandaat van de Bestuurders-Directeurs

De heer Philippe VOISIN werd tot bestuurder-lid van het Directiecomité benoemd door de Buitengewone Algemene Vergadering van 20 september 2012 van de NV Crelan. Dit mandaat werd door de statutaire Algemene Vergadering van 27 april 2017 voor 6 jaar verlengd. Dhr. Philippe VOISIN werd eveneens benoemd als Voorzitter van het Directiecomité van de NV Crelan vanaf 27 april 2017.

De Buitengewone Algemene Vergadering van de NV Crelan van 10 juni 2014 heeft dhr. Jean-Paul GRÉGOIRE benoemd als bestuurder-lid van het Directiecomité voor een mandaat met een looptijd van 6 jaar dat vervalt op de Algemene Vergadering van 2020.

De Buitengewone Algemene Vergadering van de NV Crelan van 18 juni 2015 heeft Mevrouw Heidi CORTOIS benoemd als bestuurder voor een mandaat met looptijd die vervalt op de Algemene Vergadering van 2021. Mevrouw Heidi Cortois trad op 1 januari 2017 toe tot het Directiecomité van de NV Crelan.

De Buitengewone Algemene Vergadering van 23 februari 2017 heeft dhr. Filip De CAMPENAERE benoemd als bestuurder-lid van het Directiecomité, dit met ingang op 1 maart 2017 tot de Algemene Vergadering van 2022.

De heer Joris CNOCKAERT werd benoemd als bestuurder-lid van het Directiecomité met ingang op 1 juli 2017 tot de Algemene vergadering van 2023.

4.14.2. Dienstencontracten

Er zijn geen dienstencontracten die de leden van bestuur-, directie- en toezichtorganen met de uitgever verbinden.

4.14.3. Comités

Overeenkomstig artikel 27 van de wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014 werden er binnen de Raad van Bestuur 4 comités opgericht :

- een auditcomité,
- een risicocomité,
- een rémunératiecomité,
- een benoemingscomité.

Het Auditcomité is samengesteld uit mevrouw Agnes Van den Berge (Voorzitter), mevrouw Catherine Houssa en de heer Jean-Pierre Dubois.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur van Crelan en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van het Auditcomité.

Het Risicocomité is samengesteld uit de heer Alain Diéval (Voorzitter), de heren Jan Annaert, Xavier Gellynck en Robert Joly.

Het lid van het Directiecomité verantwoordelijk voor Risk kan worden uitgenodigd op het Riskcomité.

Het Remuneratiecomité is samengesteld uit de heren Alain Diéval (Voorzitter), Jan Annaert, Robert Joly en Clair Ysebaert.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergadering van het Remuneratiecomité.

Het Benoemingscomité is samengesteld uit de heren Luc Versele (Voorzitter), Jean-Pierre Dubois, Yvan Hayez, Hendrik Vandamme en mevrouw Agnes Van den Berge.

De Voorzitter van het Directiecomité kan worden uitgenodigd op de vergaderingen van het Benoemingscomité.

Daarnaast is er ook een Strategisch Comité dat de strategische krijtlijnen voor de Raad voorbereidt.

4.14.4. Corporate Governance

CrelanCo verklaart dat binnen de Groep Crelan een Memorandum van Deugdelijk Bestuur opgesteld werd, in overeenstemming met circulaire NBB_2015_29 tot invoering van een handboek governance voor de banksector, en in overeenstemming met de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

4.15. Werknemers

Op 31/12/2017 makten 1.189 personeelsleden deel uit van de Groep Crelan waarvan er 836 voor Crelan werkten, 16 voor Crelan Insurance en 337 voor Europabank.

Indien bij het bezoldigd personeel in de verschillende entiteiten van de Groep de 1.795 medewerkers gevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als bezoldigde van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 2.984 personen.

Er is geen beleid van stock options. De medewerkers van de bank mogen coöperatieve aandelen van CrelanCo aankopen onder dezelfde voorwaarden als wie dan ook.

4.16. Belangrijkste aandeelhouders

Er is geen belangrijkste of meerderheidsaandeelhouder van CrelanCo. Het maatschappelijk kapitaal is over ongeveer 276.486 aandeelhouders gespreid (op 17 mei 2018).

Krachtens de statuten van CrelanCo beschikt elke vennoot over één stem en heeft hij recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen.

Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken.

4.17. Transacties met verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2017 heeft Crelan een uitstaand bedrag van EUR 3,4 Mio leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité gegarandeerd door EUR 1,7 Mio Leningsverplichtingen, financiële garanties en overige gedane toezeggingen.

Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Daarnaast, in het kader van het gemeenschappelijk beheersbeleid van de liquiditeiten van de Groep Crelan, plaatste Europabank liquiditeiten bij Crelan voor een bedrag van 38 miljoen euro (bedrag op 31/12/2017) met looptijden tot maximaal 1 jaar.

Crelan heeft 10 miljoen euro aan Europabank uitgeleend met looptijden tussen 4 en 5 jaar.

Er dient hierbij opgemerkt te worden dat dergelijke intra-groepsverrichtingen belangenconflicten kunnen meebrengen.

Op algemene wijze kunnen belangenconflicten ontstaan op twee niveaus, enerzijds tussen één of meer entiteiten van de Groep en een of andere aandeelhouder van de Bank en, anderzijds, tussen de verschillende entiteiten zelf van de Groep.

Belangenconflicten kunnen bijvoorbeeld bestaan uit intra-groepstransacties, de aanwending van kapitalen binnen de Groep, de toewijzing binnen de Groep van groeiopportuniteiten of de besluitvorming op Groepsniveau die op verschillende of tegengestelde wijze toegepast wordt binnen de verschillende entiteiten van de Groep.

Crelan voert rond dergelijke belangenconflicten een voorkomings- en beheersingsbeleid.

De voorkoming en de oplossing van mogelijke belangenconflicten met de aandeelhouders, indien deze zich zouden voordoen, behoren tot de bevoegdheid van het Strategisch Comité van de Bank. Dit Comité is belast met het onderzoek van het belangenconflict en zal oplossingen voorstellen aan de Raad van

Bestuur, onder andere op basis van de Aandeelhoudersovereenkomst en de Toetredingsregels tot de Federatie van kredietinstellingen.

De voorkoming en de oplossing van mogelijke belangenconflicten tussen de verschillende entiteiten van de Groep zijn opgedragen aan het General Management Committee dat in voorkomend geval het Strategisch Comité zal vatten.

4.18. Aanvullende informatie

4.18.1. Maatschappelijk kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal van CrelanCo is niet beperkt. Het bestaat uit aandelen op naam met een nominale waarde van 12,40 EUR.

CrelanCo is een coöperatieve vennootschap en zijn kapitaal is samengesteld uit een vast gedeelte en een veranderlijk gedeelte.

Het vast gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bedraagt 2.628.800,00 EUR en is volledig volstort.

Het volledig maatschappelijk kapitaal voor de laatste drie jaar is het volgende :

31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
829.133.638 EUR	838.774.651 EUR	834.972.203 EUR

Op vlak van het kapitaal wordt de evolutie bepaald door de netto-fluctuatie van het coöperatief kapitaal: in de loop van het jaar worden aandelen verkocht via het net van zelfstandige agenten van Crelan. Daarentegen worden, nav de algemene vergadering, aandelen terugbetaald aan coöperanten die hierom hebben verzocht. In 2016 was er een beperkte stijging tov 2015. In 2017 was er een lichte daling tov 2016 (-1,15%).

De Raad van Bestuur stelt het tijdstip en de modaliteiten vast van de onderschrijving en de volstorting van de ingetekende coöperatieve aandelen; de gedeeltelijke terugbetaling van het volgestorte bedrag van een aandeel is niet toegelaten.

De Raad van Bestuur kan het maximum bedrag beperken dat éénzelfde persoon kan aanhouden in het maatschappelijk kapitaal.

4.18.2. Oprichtingsakte en statuten

4.18.2.1. Maatschappelijk doel

Krachtens artikel 2 van haar statuten heeft CrelanCo tot doel:

- 1) elke bedrijvigheid verenigbaar met het statuut van kredietinstelling: zij kan onder andere, deposito's of terugbetaalbare gelden in ontvangst nemen en kredieten van verschillende aard verlenen. Deze verrichtingen kunnen worden gedekt door persoonlijke of zakelijke zekerheden van alle aard, onder andere door hypotheek en door pand op handelszaak;
- 2) tegenover de NV Crelan en haar erkende kredietkassen de goede afloop van kredietverrichtingen te waarborgen;
- 3) activiteiten van verzekeringsbemiddeling uit te oefenen in de hoedanigheid van makelaar, al dan niet verbonden agent of subagent;
- 4) deel te nemen in het kapitaal van de NV Crelan of van elke andere vennootschap met als doel de activiteiten van de erkende kredietkassen rechtstreeks of onrechtstreeks te bevorderen of uit te breiden;
- 5) hulp te verlenen aan alle kassen en vennootschappen die zich bij de federatie Crelan zouden aansluiten, onder meer door hun gepaste plaatsingsvoorwaarden te verzekeren en door hun, in welke vorm ook, de financiële bijstand te verlenen die zij nodig zouden hebben;
- 6) in nauwe samenwerking met de NV Crelan en haar erkende kredietkassen het beleid van de federatie Crelan te bepalen en de middelen te bestuderen om dit beleid uit te voeren;
- 7) de werking van de erkende kredietkassen van de federatie Crelan te coördineren, hun gemeenschappelijke belangen te verdedigen, hun structuren en beheermethodes te harmoniseren

en ze te vertegenwoordigen bij de NV Crelan en andere binnen-en buitenlandse instellingen van publiek- en privaat recht.

- 8) al de entiteiten van de federatie Crelan en haar dochtermaatschappijen bij te staan, door gemeenschappelijke diensten ter beschikking te stellen en door hen, onder gelijk welke vorm, alle hulp te verlenen die ze nodig zouden hebben.

De vennootschap staat niet alleen in voor haar eigen verbintenissen. Zij waarborgt ook de goede afloop van de verbintenissen van de NV Crelan alsmede de verbintenissen van de door de NV Crelan erkende Kredietkassen (momenteel enkel CrelanCo zelf). Door deze regeling ontstaat een zodanige solidariteit dat, wanneer een deelnemende instelling in gebreke blijft, de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen door de andere deelnemende instellingen wordt gewaarborgd.

Samen met de NV Crelan en haar erkende kredietkassen (momenteel enkel CrelanCo) vormt de vennootschap een collectiviteit die als geheel naar buiten treedt onder de benaming Crelan.

De vennootschap kan alle handelingen stellen, zowel roerend als onroerend, die direct of indirect betrekking hebben op haar maatschappelijk doel of die van die aard zijn bij te dragen tot de verwezenlijking ervan.

4.18.2.2. Bestuurs- en controleorganen

Wat het bestuur van CrelanCo betreft bepaalt artikel 12 van de statuten onder meer dat de Raad van Bestuur uit maximum tien leden/vennoten is samengesteld die zijn gekozen door de Algemene Vergadering en zijn onderverdeeld in twee categorieën. De eerste categorie bestaat uit vier leden, gekozen onder de kandidaten voorgedragen door de beroepsverenigingen erkend door de Raad van Bestuur. De tweede categorie bestaat uit zes leden gekozen uit personaliteiten, onafhankelijk van de beroepsverenigingen, die door hun kennis en/of hun eerbaarheid de ontwikkeling van de vennootschap zullen bevorderen; de kandidaten worden voorgedragen door de Bestuurders van deze categorie. De Raad van Bestuur bevat evenveel Franstalige als Nederlandstalige leden en dat in beide categorieën.

De Raad van Bestuur kiest onder zijn leden een Voorzitter en een Ondervoorzitter.

De leden van de Raad van Bestuur worden verkozen voor zes jaar en zijn herkiesbaar.

Artikel 16 van de statuten bepaalt daarnaast dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de N.V. Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het bestuur van de vennootschap wordt waargenomen door het Directiecomité van de N.V. Crelan.

4.18.2.3. Wijziging van de rechten van de aandeelhouders

Elke wijziging van in de statuten vastgelegde rechten van de vennoten impliceert een wijziging van de statuten door de Algemene Vergadering van de vennoten.

De beslissingen van de Algemene Vergadering betreffende de wijzigingen aan de statuten, met inbegrip van de besluiten betreffende de ontbinding van de vennootschap, dienen genomen te worden bij meerderheid van twee derden van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.

De Algemene Vergadering bijeengeroepen om de statuten te wijzigen, zal alleen dan geldige beslissingen kunnen nemen indien het voorwerp van de voorgestelde wijzigingen op de dagorde vermeld is en indien de aanwezige en vertegenwoordigde vennoten ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen.

Zo deze laatste voorwaarde niet vervuld is, zal een nieuwe Algemene Vergadering bijeengeroepen worden en deze zal geldig beraadslagen ongeacht de belangrijkheid van het door de aanwezige vennoten ingeschreven kapitaal.

4.18.2.4. Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering is samengesteld uit alle vennoten. De Raad van Bestuur roept de Algemene Vergadering bijeen zo dikwijls als zij het nodig acht. In elk geval moet de Algemene Vergadering eenmaal per jaar bijeengeroepen worden vóór de eerste mei, op de maatschappelijke zetel van de vennootschap of op elke andere aangeduide plaats.

Op aanvraag van de Commissarissen, of van één tiende van de leden, moet de Raad van Bestuur de Algemene Vergadering bijeenroepen binnen de vier weken die volgen op het indienen van de aanvraag die schriftelijk aan de Voorzitter wordt gericht.

De oproepingen tot de Algemene Vergaderingen gebeuren door middel van een aankondiging, ten minste tien bankdagen vóór de Algemene Vergadering, geplaatst in een landelijk verspreide krant en in een blad van de landbouwpers; de aankondiging vermeldt van wie de oproeping uitgaat en bevat de dagorde.

Om te worden toegelaten tot de Algemene Vergadering dienen de vennoten hun voornemen dienaangaande per brief, fax of mail te melden aan het secretariaat generaal op de zetel van de vennootschap met de coördinaten zoals die in de oproeping zijn vermeld.

Deze melding moet om geldig te zijn toekomen op de zetel van de vennootschap ten laatste twee bankwerkdagen vóór de datum van de Algemene Vergadering, met vermelding van naam, adres en het aantal aandelen waarover de vennoot beschikt.

Krachtens artikel 4 van de Statuten kan de Raad van Bestuur het maximum bedrag beperken dat éénzelfde persoon kan aanhouden in het maatschappelijk kapitaal.

Krachtens artikel 21 van de statuten beschikt elke vennoot over één stem. Hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen. Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken.

Niemand mag aan de stemming deelnemen, voor zichzelf en als mandataris, voor een aantal stemmen dat het tiende van de stemmen verbonden aan de aanwezige en vertegenwoordigde aandelen overschrijdt.

Zonder afbreuk te doen aan de bijzondere bepalingen van het Wetboek van Vennootschappen, worden de beslissingen van de Algemene Vergadering genomen bij volstreekte meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.

Daarnaast, krachtens artikel 24 van de statuten, dienen de beslissingen van de Algemene Vergadering betreffende de wijzigingen aan de statuten, met inbegrip van de besluiten betreffende de ontbinding van de vennootschap, bij meerderheid van twee derden van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen genomen te worden.

De Algemene Vergadering bijeengeroepen om de statuten te wijzigen, zal alleen dan geldige beslissingen kunnen nemen indien het voorwerp van de voorgestelde wijzigingen op de dagorde vermeld is en indien de aanwezige en vertegenwoordigde vennoten ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen.

Zo deze laatste voorwaarde niet vervuld is, zal een nieuwe Algemene Vergadering bijeengeroepen worden en deze zal geldig beraadslagen ongeacht de belangrijkheid van het door de aanwezige vennoten ingeschreven kapitaal.

Elke vennoot mag volmacht geven aan een ander vennoot om hem op de Algemene Vergadering te vertegenwoordigen. Dit moet gebeuren in overeenstemming met artikel 22 van de statuten.

4.18.2.5. Bepalingen die een controlewijziging kunnen vertragen, uitstellen of verhinderen

In overeenstemming met de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen, en meer in het bijzonder artikel 366 en 367 hiervan, bepaalt artikel 6 van de statuten dat de coöperatieve aandelen alleen aan vennoten mogen afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, voorzien in artikel 7 van de statuten en zulks mits akkoord van de Raad van Bestuur, die niet verplicht is een eventuele weigering te rechtvaardigen.

4.18.3. Dividendbeleid

Behoudens wat in de aansluitingsregels is bepaald zijn er geen specifieke of andere afspraken of overeenkomsten inzake dividendbeleid.

De Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan (artikel 16 en 17) bepalen dat de economische doelstelling van de aangesloten instellingen erin bestaat om ten alle tijde een positief resultaat te boeken en een resultaat te bereiken, zonder het te overschrijden, dat nodig is voor de dekking van hun werkingskosten, de vorming van de wettelijke reserve en de uitkering aan de coöperanten van een dividend dat beperkt is tot het maximumbedrag bepaald overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen of van de coöperatieve vennootschappen (deze maximum bedraagt momenteel **6%** na aftrek van de roerende voorheffing op de dag van dit prospectus).

De toekenning van voormeld dividend mag echter niet tot gevolg hebben dat het resultaat van de NV Crelan negatief zou zijn. Het dividend dat de aangesloten instellingen als aandeelhouder van de NV Crelan krijgen en de meer- of minderwaarde gerealiseerd bij de overdracht van aandelen van de NV Crelan komen, rekening houdende met de fiscale gevolgen, niet in aanmerking voor de berekening van het resultaat bedoeld in de eerste paragraaf.

Zonder afbreuk te doen aan voormelde bepalingen zal het resultaat van de federatie Crelan zoveel mogelijk worden gerealiseerd bij de centrale instelling, zijnde de NV Crelan.

Om deze doelstellingen te realiseren kunnen tussen de NV Crelan en de aangesloten instellingen bijzondere overeenkomsten worden gesloten.

Artikel 26 van de statuten van CrelanCo bepaalt dat de nettowinst als volgt zal worden aangewend :

1) vijf procent minimum zal gestort worden in de wettelijke reserve; de verplichting tot deze afnemering houdt op wanneer het reservefonds het wettelijk minimum heeft bereikt;

2) een dividend kan aan de vennoten worden toegekend, berekend op het volgestorte bedrag van het kapitaal, aan een rentevoet die niet hoger mag zijn dan wat is toegelaten door de wettelijke bepalingen genomen krachtens het koninklijk besluit van acht januari negentienhonderd tweeënzestig betreffende de erkenning door de Nationale Raad voor de Coöperatie, in voorkomend geval prorata temporis vanaf de volstorting;

3) het eventueel overschot zal gestort worden in een beschikbaar reservefonds of in elk ander voorzorgs fonds dat de Algemene Vergadering nuttig acht om de belangen van de vennootschap te vrijwaren.

Op voorstel van de Raad van Bestuur, zal de Algemene Vergadering de uitkering van dividenden opschorten of verbieden indien de belangen van Crelan in gevaar zijn.

Het eventueel debetsaldo zal overgedragen worden op het volgend boekjaar en vóór elke andere winstuitkering onder de vorm van een dividend of ristorno, met de latere winsten worden gedelgd, behalve indien de Algemene Vergadering beslist het geheel of gedeeltelijk aan te zuiveren met behulp van de reserves.

Voor de laatste 3 jaren werden de volgende dividenden uitgekeerd (volgens percentages berekend op de nominale waarde): 2015 : 3,25% - 2016 : 2,75% - 2017 : 3%.

De dividenden die in het verleden werden betaald zijn geen garantie naar dividenden die in de toekomst kunnen worden betaald.

De dividenden die aan de bestaande en de nieuwe coöperatieve aandeelhouders zullen worden uitbetaald zijn en blijven afhankelijk van het resultaat van de Groep Crelan. De wijzigingen in de aandeelhoudersstructuur verandert daar niets aan.

4.18.4. Verklaringen

In de voorbije twaalf maanden werd noch CrelanCo noch de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" verwickeld in gerechtelijke of arbitrage procedures die betekenisvolle gevolgen kunnen hebben op hun financiële situatie en hun vermogen om hun verplichtingen ten overstaan van de beleggers na te komen.

Sinds het laatst gecontroleerd en goedgekeurd boekjaar werd geen betekenisvolle wijziging van de financiële of commerciële situatie genoteerd.

4.19. Belangrijke contracten

De laatste twee jaar werden de overeenkomsten vermeld onder punt 4.5.3. (Belangrijkste investeringen) en 4.16. (Transacties met verbonden partijen) ondertekend die als belangrijk dienen te worden beschouwd.

Daarnaast moet nog het volgende worden vermeld.

Tot 18/06/2015 hadden de CVBA Lanbokas en de CVBA Agricaisse samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van de erkende coöperatieve Kassen en op hun vertegenwoordiging in de NV Crelan - 50% van het totale aantal aandelen (Lanbokas : 22,5%, Agricaisse : 22,5% en de Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet : 5%) van de NV Crelan.

De overige 50% van de aandelen van de NV Crelan waren in handen van de SAS Belgium CA, een vennootschap naar Frans recht.

Op 18/06/2015 heeft de Franse aandeelhouder zijn participatie in de NV Crelan aan de Belgische aandeelhouders overgedragen.

Deze overdracht is gebeurd zonder de toekomst van de groep Crelan in gevaar te brengen. Hiervoor werden de nodige zekerheden ingebouwd. Crelan voldeed reeds aan de strengste vereisten inzake solvabiliteit, liquiditeit en eigen vermogen zoals opgelegd door de prudentiële toezichhouders, en dit is ook zo gebleven tijdens de transactie met de Franse aandeelhouder.

De verdeling van de aandelen met evenredig stemrecht alsook de dividendverdeling waren als volgt : Lanbokas 47,5%, Agricaisse 47,5 % en de Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet 5%.

Deze transactie werd door de overnemende kassen gefinancierd met eigen middelen.

Om te blijven voldoen aan de prudentiële vereisten inzake eigen vermogen en solvabiliteit op groepsniveau diende Crelan, ingevolge deze operatie, het eigen vermogen te verhogen met +/- 200 miljoen EURO. Dit werd gerealiseerd door het ophalen van bijkomend maatschappelijk kapitaal en door winstreservering.

Er bestond ook in het kader van het beheer van de Groep CRELAN en van de Federatie van kredietinstellingen van CRELAN, een fusieproject tussen de volgende vennootschappen van de groep:

- de CVBA Lanbokas,
- de CVBA Agricaisse,
- de CVBA Ecupa,
- de CVBA Divicas,
- de CVBA Rentacas,
- de CVBA Agricas,
- de CVBA Interlan,
- de CVBA Divilan,
- de CVBA Rentalan,
- de CVBA Invelan,

De CVBA Ecupa, de CVBA Divicas, de CVBA Rentacas, de CVBA Agricas, de CVBA Interlan, de CVBA Divilan, de CVBA Rentalan en de CVBA Invelan (die als "regionale kassen" worden bestempeld) hadden geen operationele activiteiten en zijn geen kredietinstellingen. Ze werden opgericht om de ontwikkeling en de notoriëteit van de Federatie van kredietinstellingen van het Landbouwkrediet (nu Crelan) op regionaal niveau te bevorderen (deze worden als "regionale kassen" bestempeld), alsmede om, met de hulp van het verkoopnet van Lanbokas en Agricaisse, een commercieel beleid te ontwikkelen om de eigen middelen te verhogen.

Hun aandeelhouders waren dezelfde als deze van Lanbokas en Agricaisse, met name cliënten van de bank Crelan die in haar coöperatieve verankering hebben geïnvesteerd.

Deze regionale kassen gaven niettemin al enkele jaren geen coöperatieve aandelen meer uit.

De effectieve fusie werd goedgekeurd op 05/11/2015 door de Buitengewone Algemene Vergaderingen van de betrokken vennootschappen.

De CVBA Lanbokas heeft meer bepaald Agricaïsse en de regionale kassen overgenomen in het kader van een fusie door overname krachtens de artikelen 693 tot 704 van het Wetboek van vennootschappen.

De CVBA Lanbokas, als overnemende vennootschap, heeft bovendien haar naam in Crelanco gewijzigd.

Na deze fusie zijn Lanbokas (Crelanco) en de CVBA Federatie van de Kassen van Crelan de enige aandeelhouders van de NV Crelan geworden.

Tot slot kondigde Crelan eind 2015 aan dat ze exclusieve onderhandelingen voerde over de verkoop van haar dochter Keytrade Bank aan de Franse bank Crédit Mutuel Ark a. Deze verkoop werd op 6/06/2016 gefinaliseerd en heeft een significante impact gehad op het resultaat van 2016. De netto gerealiseerde meerwaarde op de verkoop (na belastingen) in het geconsolideerde IFRS resultaat bedroeg 109,1 mio EUR.

4.20. Vermelde documenten en voor het publiek beschikbare documenten

De gecoördineerde tekst van de statuten van de CVBA CrelanCo kan bekomen worden bij het Departement Communicatie of per e-mail aan communication@crelan.be.

De statuten kunnen ook bekomen worden op de zetel van Crelan, Sylvain Dupuislaan 251, 1070 Brussel, of via de agentschappen van Crelan.

Crelan publiceert een Jaarverslag dat informatie bevat met betrekking tot de evolutie van de Groep en zijn financiële situatie. Dit Verslag is beschikbaar op de website van de bank (www.crelan.be).

Bijkomende relevante informatie over Crelan (persberichten, jaarverslagen en cijfers, geschiedenis, ...) is ook beschikbaar op de website www.crelan.be.

4.21. Informatie over deelnemingen

CrelanCo is aandeelhouder van de NV Crelan en maakt deel uit van de structuur van de Groep Crelan zoals beschreven onder punt 4.8. hierboven.

4.22. Financiële gegevens

De financiële informatie die hieronder volgt betreft de laatste drie boekjaren van de Groep Crelan op geconsolideerde basis.

Deze groep is samengesteld uit de volgende vennootschappen :

- de NV Crelan,
- de CVBA CrelanCo,
- de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet,
- de NV Crelan Insurance,
- de NV Europabank NV.

Voor meer toelichting over de Groep Crelan wordt naar punt 4.1. hierboven verwezen.

4.22.1. Jaarrekening

Hieronder worden tabellen opgenomen met

- de geconsolideerde balans,
 - een geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten,
 - kasstroomoverzichten,
 - een geconsolideerd overzicht van de eigenvermogenswijzigingen,
- in verband met de laatste drie boekjaren.

Opmerking

Voor een goede lezing van cijfers in de kolom "Noot" in het tabel met de Geconsolideerde balans onder sectie 4.21.1.1. hierna, alsmede in het tabel met het Geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet gerealiseerde resultaten onder sectie 4.21.1.2., moet men rekening gehouden worden met de volgende elementen :

- de eerste cijfer "4" dient gelezen te worden als een verwijzing naar de sectie houdende Toelichting bij de balans (4.21.1.6.).
- de eerste cijfer "5" dient gelezen te worden als een verwijzing naar de sectie houdende Toelichting bij de resultatenrekening (4.21.1.7.).

De volgende cijfer(s) verwijst(zen) naar de overeenstemmende rubrieknummers in de sectie houdende Toelichting bij de balans of de sectie houdende Toelichting bij de resultatenrekening.

4.22.1.1. Geconsolideerde balans

Activa	Noot	31/12/2016	31/12/2015
(in EUR)			
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	4.1.	977.321.144,23	774.198.565,99
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	24.751.698,59	23.468.490,56
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening		0,00	0,00
Voor verkoop beschikbare financiële activa	4.3.	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	4.4.	18.669.182,00	0,00
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	4.5.	16.506.054.720,69	15.886.446.737,20
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	29.178.564,32	40.254.636,69
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	588.034.033,72	562.689.935,32
Materiële vaste activa	4.6.	19.859.723,22	24.162.958,50
Goodwill	4.7.	23.642.631,79	23.642.632,30
Immateriële activa	4.7.	19.527.905,53	19.093.179,19
Belastingvorderingen	4.8.	40.717.234,88	41.275.855,58
<i>Actuele belastingen</i>		1.901.009,41	1.161.798,61
<i>Uitgestelde belastingen</i>		38.816.225,47	40.114.056,97
Andere activa	4.9.	18.138.545,47	14.027.376,60
Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*	4.10.	0,00	3.080.533.000,19
Totaal Activa		20.363.988.427,69	22.634.874.910,26
Verplichtingen			
(in EUR)			
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	23.526.202,78	25.258.721,87
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.252.092.557,97	17.701.318.863,25
<i>Deposito's</i>	4.11.1.	15.803.475.267,02	14.774.537.856,42
<i>Kredietinstellingen</i>		32.879.108,93	34.963.884,67
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>		15.770.596.158,09	14.739.573.971,75
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	4.11.2.	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
<i>Achternestelde verplichtingen</i>	4.11.3.	320.118.146,84	324.091.854,75
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	4.11.4.	94.787.195,07	78.043.672,89
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	735.723.259,05	738.325.542,14
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	6.432.085,53	0,00
Voorzieningen	4.13.	86.678.795,56	38.908.197,42
Belastingverplichtingen	4.8.	14.633.333,55	15.110.727,83
<i>Actuele belastingen</i>		1.306.754,52	1.381.026,91
<i>Uitgestelde belastingen</i>		13.326.579,03	13.729.700,92
Andere verplichtingen	4.9.	72.943.297,94	58.242.868,11
Verplichtingen i.v.m. groepen activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*	4.10.	0,00	2.875.491.034,09
Totaal Verplichtingen		19.192.029.532,38	21.452.655.954,71
Eigen vermogen			
(in EUR)			
Geplaatst kapitaal	4.18.	838.774.650,78	834.972.203,47
<i>Gestort kapitaal</i>		838.774.650,78	834.972.203,47
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>		0,00	0,00
Andere componenten van het eigen vermogen	4.18.	62.186.682,53	104.641.456,11
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		63.096.316,30	62.866.226,10
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		0,00	39.774.035,96
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>		-909.633,77	2.001.194,05
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	4.18.	215.804.178,56	202.010.953,46
Baten uit het lopende jaar		55.193.383,44	40.594.342,50
Minderheidsbelangen		0,00	0,00
Totaal Eigen Vermogen		1.171.958.895,31	1.182.218.955,54
Totaal verplichtingen en eigen vermogen		20.363.988.427,69	22.634.874.910,26

* Naar aanleiding van de beslissing om Keytrade Bank in 2016 te verkopen, werden op 31 december 2015 de activa en passiva van Keytrade Bank op een aparte lijn weergegeven als groepen van activa die worden afgestoten (cfr. paragraaf 4.10.2)

Activa	Noot	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)			
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	4.1.	1.290.781.526	977.321.144
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	22.502.871	24.751.699
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening		0	0
Voor verkoop beschikbare financiële activa	4.3.	1.555.468.167	2.098.093.043
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	4.4.	37.895.896	18.669.182
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	4.5.	16.469.099.501	16.506.054.721
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	23.694.540	29.178.564
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	472.975.773	588.034.034
Materiële vaste activa	4.6.	19.858.987	19.859.723
Goodwill	4.7.	23.642.632	23.642.632
Immateriële activa	4.7.	13.531.759	19.527.906
Belastingvorderingen	4.8.	31.719.726	40.717.235
<i>Actuele belastingen</i>		826.562	1.901.009
<i>Uitgestelde belastingen</i>		30.893.164	38.816.226
Andere activa	4.9.	11.932.355	18.138.545
Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	4.10.	0	0
Totaal Activa		19.973.103.733	20.363.988.428
Verplichtingen	Noot	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)			
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	21.816.745	23.526.203
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.005.797.477	18.252.092.558
<i>Deposito's</i>	4.11.1.	16.432.578.728	15.803.475.267
<i>Kredietinstellingen</i>		24.988.319	32.879.109
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>		16.407.590.409	15.770.596.158
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	4.11.2.	1.175.306.785	2.033.711.949
<i>Achtergestelde verplichtingen</i>	4.11.3.	276.524.700	320.118.147
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	4.11.4.	121.387.264	94.787.195
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	602.013.078	735.723.259
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	2.781.291	6.432.085
Voorzieningen	4.12.	78.715.954	86.678.795
Belastingverplichtingen	4.8.	8.933.860	14.633.334
<i>Actuele belastingen</i>		330.165	1.306.755
<i>Uitgestelde belastingen</i>		8.603.695	13.326.579
Andere verplichtingen	4.9.	75.828.665	72.943.298
Verplichtingen i.v.m. groepen activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	4.10.	0	0
Totaal Verplichtingen		18.795.887.069	19.192.029.532
Eigen Vermogen	Noot	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)			
Geplaatst kapitaal	4.17.	829.133.638	838.774.651
<i>Gestort kapitaal</i>		829.133.638	838.774.651
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>		0	0
Andere componenten van het eigen vermogen	4.17.	49.933.825	62.186.683
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		50.787.710	63.096.316
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		0	0
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>		-853.886	-909.634
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	4.17.	248.201.631	215.804.179
Baten uit het lopende jaar		49.947.569	55.193.383
Minderheidsbelangen		0	0
Totaal Eigen Vermogen		1.177.216.664	1.171.958.895
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen		19.973.103.733	20.363.988.428

4.22.1.2. Geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten (in EUR)	Noot	31/12/2016	31/12/2015
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten		306.790.554,26	339.875.858,50
Rentebaten	5.1.	533.996.606,22	641.192.406,16
Rentelasten	5.1.	-267.331.151,99	-312.097.846,94
Dividenden	5.3.	1.678.636,60	8.748,75
Baten uit provisies en vergoedingen	5.2.	88.563.844,37	106.084.543,05
Lasten uit provisies en vergoedingen	5.2.	-87.961.408,91	-105.502.175,17
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	5.4.	2.956.592,22	1.683.650,72
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	5.5.	292.929,41	3.950.573,29
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	5.6.	0,00	-2.358,72
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	5.7.	-2.757.840,52	-2.004.308,13
Herwaarderings van valutakoersverschillen		1.882.084,21	1.107.180,02
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	5.8.	18.083,60	-7.641,56
Andere exploitatiebaten	5.9.	50.747.536,70	51.894.389,37
Andere exploitatielasten	5.9.	-15.295.357,65	-46.431.302,34
Administratiekosten		-245.588.153,66	-254.792.052,39
Personeelsuitgaven	5.10.1.	-102.412.677,30	-115.378.994,18
Algemene en administratieve uitgaven	5.10.2.	-143.175.476,36	-139.413.058,21
Afschrijvingen		-18.071.324,81	-14.609.418,51
Materiële vaste activa	4.6.	-9.692.183,05	-9.114.743,27
Immateriële activa (andere dan goodwill)	4.7.	-8.379.141,76	-5.494.675,24
Voorzieningen	4.12.	-47.714.255,03	-4.131.966,11
Bijzondere waardeverminderingen	5.11.	-34.895.688,94	-17.515.022,11
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening		-34.895.688,94	-17.515.022,11
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen kostprijs</i>		0,00	0,00
<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		-254.999,59	488.986,49
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>		-34.640.689,35	-18.004.008,60
Bijzondere waardeverminderingverliezen op materiële vaste activa		0	0,00
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst-en verliesrekening		0	0,00
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop	4.10.	109.101.314,77	-302.618,80
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG		69.622.446,59	48.524.780,58
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	5.12.	-14.429.063,15	-7.930.438,08
<i>Actuele belastingen</i>		-13.042.945,63	-19.923.673,73
<i>Uitgestelde belastingen</i>		-1.386.117,52	11.993.235,65
NETTOWINST OF -VERLIES		55.193.383,44	40.594.342,50
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		230.090,20	-23.445.674,19
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa, geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		-39.774.035,96	0,00
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegd pensioenregelingen</i>		-2.910.827,82	1.373.219,99
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)		-42.454.773,58	-22.072.454,20
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van het boekjaar		12.738.609,86	18.521.888,30

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	Noot	31/12/2017	31/12/2016
<i>(in EUR)</i>			
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten		323.822.486	306.790.554
Rentebaten	5.1.	461.710.203	533.996.606
Rentelasten	5.1.	-197.045.231	-267.331.152
Dividenden	5.3.	13.020	1.678.637
Baten uit provisies en vergoedingen	5.2.	95.357.960	88.563.844
Lasten uit provisies en vergoedingen	5.2.	-94.482.547	-87.961.409
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	5.4.	5.703.787	2.956.592
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	5.5.	-414.471	292.930
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	5.6.	0	0
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	5.7.	2.859.080	-2.757.841
Herwaarderingen van valutakoersverschillen		1.488.790	1.882.084
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	5.8.	59.254	18.084
Andere exploitatiebaten	5.9.	48.572.641	50.747.537
Andere exploitatielasten	5.9.	0	-15.295.358
Administratiekosten		-222.302.933	-245.588.154
Personeelsuitgaven	5.10.1.	-94.373.272	-102.412.677
Algemene en administratieve uitgaven	5.10.2.	-127.929.661	-143.175.477
Afschrijvingen		-17.450.776	-18.071.325
Materiële vaste activa	4.6.	-5.868.792	-9.692.183
Immateriële activa (andere dan goodwill)	4.7.	-11.581.984	-8.379.142
Voorzieningen		4.12.	-1.678.266
Bijzondere waardeverminderingen	5.11.	-5.005.158	-34.895.689
Bijzondere waardevermindervingsverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening		-5.005.158	-34.895.689
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen kostprijs</i>		0	0
<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		255.000	-255.000
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>		-5.260.158	-34.640.689
Bijzondere waardevermindervingsverliezen op materiële vaste activa		0	0
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst- en verliesrekening		0	0
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeer als aangehouden voor verkoop	4.10.	0	109.101.315
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG		77.385.354	69.622.447
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	5.12.	-27.437.785	-14.429.064
<i>Actuele belastingen</i>		-13.090.931	-13.042.946
<i>Uitgestelde belastingen</i>		-14.346.854	-1.386.118
NETTOWINST OF -VERLIES		49.947.569	55.193.383
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		-12.308.606	230.091
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		0	-39.774.036
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegde pensioenregelingen</i>		55.748	-2.910.828
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)		-12.252.858	-42.454.773
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van het boekjaar		37.694.711	12.738.610

4.22.1.3. Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht 2014 – 2015

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Nettowinst (-verlies)	40.594.342,50	61.648.057,77
<u>Aanpassingen om nettowinst of -verlies te doen aansluiten bij de nettokasstroom met betrekking tot bedrijfsactiviteiten</u>	<u>21.007.349,27</u>	<u>103.034.861,79</u>
Actuele en uitgestelde belastinglasten, opgenomen in de winst- en verliesrekening	7.930.438,08	12.075.605,51
Niet-gerealiseerde winst of verlies op wisselkoersverschillen	-1.107.180,02	-715.122,88
INVESTERINGS- EN FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Afschrijving	14.609.418,51	16.176.320,36
Bijzondere waardeverminderingen	17.515.022,11	21.542.389,99
Nettovoorzieningen (terugboekingen)	4.131.966,11	7.099.566,37
Nettowinst (-verlies) op de verkoop van beleggingen, i.e. tot einde looptijd aangehouden beleggingen, geassocieerde deelnemingen, dochterondernemingen, materiële activa, ...	7.641,56	5.388,33
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Netto niet-gerealiseerde winst op voor verkoop beschikbare beleggingen	-23.445.674,19	45.296.474,56
Andere aanpassingen	1.373.358,67	1.554.238,76
Kasstroom uit exploitatiewinsten voor wijzigingen in bedrijfsactiva en -verplichtingen	61.601.691,77	164.682.918,77
<u>Stijging (daling) van bedrijfactiva (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)**</u>	<u>-3.473.731.254,20</u>	<u>446.003.275,53</u>
Stijging (daling) van zichtrekeningen bij centrale banken	0,00	-704.797.002,24
Stijging (daling) van leningen en vorderingen	-1.305.839.976,08	143.978.072,44
Stijging (daling) van voor verkoop beschikbare activa	-2.272.568.899,45	1.024.832.037,45
Stijging (daling) van financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	-4.440.517,19	-30.465.069,22
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening	-5.002.515,66	7.345,96
Stijging (daling) van activa-derivaten gebruikt ter afdekking	-17.448.036,82	6.597.343,30
Stijging (daling) van te ontvangen baten uit financiële activa	0,00	0,00
Stijging (daling) van vaste activa en groepen activa die worden afgestoten, aangehouden voor verkoop	134.270.500,49	0,00
Stijging (daling) van andere activa (definitie balans)	-2.701.809,49	5.850.547,83
<u>Stijging (daling) van bedrijfsverplichtingen (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)**</u>	<u>-3.231.820.800,81</u>	<u>784.633.478,96</u>
Stijging (daling) van voorschotten van centrale banken	-828.726,42	1.834.110,67
Stijging (daling) van deposito's van kredietinstellingen	-33.257.770,54	-65.840.489,59
Stijging (daling) van deposito's van andere instellingen dan kredietinstellingen	-2.815.775.501,98	745.889.869,64
Stijging (daling) van in schuldbewijzen belichaamde schulden	-150.962.783,78	-234.387.312,77
Stijging (daling) van financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	-4.349.164,67	-21.871.586,60
Stijging (daling) van verplichtingen-derivaten gebruikt ter afdekking	-152.814.296,74	320.379.208,71
Stijging (daling) van te betalen lasten in verband met financiële instrumenten	0,00	0,00
Stijging (daling) van andere verplichtingen (definitie balans)	-73.832.556,68	38.629.678,89
Stijging (daling) van werkkapitaal, netto	241.910.453,39	338.630.203,43
Kasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	303.512.145,17	503.313.122,20
(Betaalde) terugbetaalde winstbelastingen	-21.549.499,50	-19.833.507,13
Nettokasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	281.962.645,67	483.479.615,07

INVESTERINGSACTIVITEITEN		
(Contante betalingen om materiële activa te verwerven)	5.010.599,40	5.327.482,37
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa	132.755,16	39.103,40
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa aangehouden voor verkoop	15.775.000,00	0,00
(Contante betalingen om immateriële activa te verwerven)	10.328.282,93	4.752.123,31
Contante ontvangsten uit de verkoop van immateriële activa	0,00	0,00
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	576.514,39	-10.040.502,28
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
(Betaalde dividenden)	23.579.610,51	24.305.833,00
Contante ontvangsten uit de uitgifte van achtergestelde verplichtingen	0,00	0,00
(Contante terugbetalingen van achtergestelde verplichtingen)	6.669.878,43	10.743.031,03
Contante ontvangsten uit de uitgifte of terugbetaling van aandelen of andere eigen-vermogensinstrumenten	20.577.440,40	193.444.922,80
Andere contante ontvangsten uit financieringsactiviteiten	0,00	0,00
(Andere contante betalingen van financieringsactiviteiten)***	250.000.000,00	0,00
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	-259.672.048,54	158.396.058,77
Gevolgen van wisselkoerswijzigingen op geldmiddelen en kasequivalenten	5.163.751,76	2.814.918,47
NETTOSTIJGING VAN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	22.867.111,52	631.835.171,56
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET BEGIN VAN DE PERIODE	891.964.251,25	257.314.161,22
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET EINDE VAN DE PERIODE	919.995.114,53	891.964.251,26
<u>Componenten van geldmiddelen en kasequivalenten</u>		
Contanten	53.616.576,86	53.673.139,88
Tegoeden bij centrale banken	720.581.989,13	612.016.805,00
Leningen en vorderingen	145.796.548,54	226.274.306,37
Totale geldmiddelen en kasequivalenten aan het einde van de periode*	919.995.114,53	891.964.251,26
Waaronder : bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten die door de onderneming worden aangehouden, doch niet beschikbaar zijn voor gebruik door de groep	138.462.047,65	336.018.714,72
<u>Aanvullende informatie over de kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten :</u>		
Ontvangen rentebaten	677.611.664,92	771.223.731,12
Ontvangen dividenden	8.748,75	30.507,01
Betaalde rentelasten	371.543.041,90	450.141.243,86

Kasstroomoverzicht 2015 – 2016

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Nettowinst (-verlies)	55.193.383,44	40.594.342,50
<u>Aanpassingen om nettowinst of -verlies te doen aansluiten bij de nettokasstromen met betrekking tot bedrijfsactiviteiten</u>	<u>110.576.068,26</u>	<u>21.007.349,27</u>
Actuele en uitgestelde belastinglasten, opgenomen in de winst- en verliesrekening	14.429.063,15	7.930.438,08
Niet-gerealiseerde winst of verlies op wisselkoersverschillen	-1.882.084,21	-1.107.180,02
INVESTERINGS- EN FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Afschrijving	18.071.324,81	14.609.418,51
Bijzondere waardeverminderingen	34.895.688,94	17.515.022,11
Nettovoorzieningen (terugboekingen)	47.714.255,03	4.131.966,11
Nettowinst (-verlies) op de verkoop van beleggingen, i.e. tot einde looptijd aangehouden beleggingen, geassocieerde deelnemingen, dochterondernemingen, materiële activa, ...	-18.083,60	7.641,56
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Netto niet-gerealiseerde winst op voor verkoop beschikbare beleggingen	230.090,20	-23.445.674,19
Andere aanpassingen	-2.864.186,06	1.373.358,67
Kasstromen uit exploitatiewinsten voor wijzigingen in bedrijfsactiva en -verplichtingen	165.769.451,70	61.601.691,77
<u>Stijging (daling) van bedrijfactiva (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)**</u>	<u>597.213.536,57</u>	<u>-3.473.731.254,20</u>
Stijging (daling) van zichtrekeningen bij centrale banken	0,00	0,00
Stijging (daling) van leningen en vorderingen	792.116.564,84	-1.305.839.976,08
Stijging (daling) van voor verkoop beschikbare activa	-47.931.844,89	-2.272.568.899,45
Stijging (daling) van financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	1.283.208,03	-4.440.517,19
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening	0,00	-5.002.515,66
Stijging (daling) van activa-derivaten gebruikt ter afdekking	-11.076.072,37	-17.448.036,82
Stijging (daling) van te ontvangen baten uit financiële activa	0,00	0,00
Stijging (daling) van vaste activa en groepen activa die worden afgestoten, aangehouden voor verkoop	-134.270.500,49	134.270.500,49
Stijging (daling) van andere activa (definitie balans)	-2.907.818,55	-2.701.809,49
<u>Stijging (daling) van bedrijfsverplichtingen (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)**</u>	<u>571.545.115,81</u>	<u>-3.231.820.800,81</u>
Stijging (daling) van voorschotten van centrale banken	0,00	-828.726,42
Stijging (daling) van deposito's van kredietinstellingen	-2.084.775,74	-33.257.770,54
Stijging (daling) van deposito's van andere instellingen dan kredietinstellingen	1.037.454.271,87	-2.815.775.501,98
Stijging (daling) van in schuldbewijzen belichaamde schulden	-490.933.530,15	-150.962.783,78
Stijging (daling) van financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	-1.732.519,09	-4.349.164,67
Stijging (daling) van verplichtingen-derivaten gebruikt ter afdekking	-2.602.283,09	-152.814.296,74
Stijging (daling) van te betalen lasten in verband met financiële instrumenten	0,00	0,00
Stijging (daling) van andere verplichtingen (definitie balans)	31.443.952,01	-73.832.556,68
Stijging (daling) van werkkapitaal, netto	-25.668.420,76	241.910.453,39
Kasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	140.101.030,94	303.512.145,17
(Betaalde) terugbetaalde winstbelastingen	-19.431.245,43	-21.549.499,50
Nettokasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	120.669.785,51	281.962.645,67

INVESTERINGSACTIVITEITEN		
(Contante betalingen om materiële activa te verwerven)	-5.163.177,43	-5.010.599,40
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa	234.966,61	132.755,16
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa aangehouden voor verkoop	0,00	15.775.000,00
(Contante betalingen om immateriële activa te verwerven)	-13.711.665,23	-10.328.282,93
Contante ontvangsten uit de verkoop van immateriële activa	0,00	0,00
Contante ontvangsten uit de verkoop van verbonden ondernemingen en dochterondernemingen, aftrek van afgestoten geldmiddelen en kasequivalenten	33.569.222,68	0,00
(Contante betalingen om tot einde looptijd aangehouden beleggingen te verwerven)	-18.598.010,00	0,00
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	-3.668.663,37	568.872,83
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
(Betaalde dividenden)	-26.802.458,46	-23.579.610,51
Contante ontvangsten uit de uitgifte van achtergestelde verplichtingen	0,00	0,00
(Contante terugbetalingen van achtergestelde verplichtingen)	-3.973.707,91	-6.669.878,43
Contante ontvangsten uit de uitgifte of terugbetaling van aandelen of andere eigen-vermogensinstrumenten	3.802.447,31	20.577.440,40
Andere contante ontvangsten uit financieringsactiviteiten	0,00	0,00
(Andere contante betalingen van financieringsactiviteiten)***	0,00	-250.000.000,00
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	-26.973.719,06	-259.672.048,54
Gevolgen van wisselkoerswijzigingen op geldmiddelen en kasequivalenten	571.381,52	5.163.751,76
NETTOSTIJGING VAN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	90.027.403,08	22.867.111,52
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET BEGIN VAN DE PERIODE	919.995.114,53	891.964.251,25
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET EINDE VAN DE PERIODE	1.010.593.899,13	919.995.114,53
<u>Componenten van geldmiddelen en kasequivalenten</u>		
Contanten	54.068.576,66	53.616.576,86
Tegoeden bij centrale banken	923.252.567,57	720.581.989,13
Leningen en vorderingen	33.272.754,90	145.796.548,54
Totale geldmiddelen en kasequivalenten aan het einde van de periode*	1.010.593.899,13	919.995.114,53
Waaronder : bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten die door de onderneming worden aangehouden, doch niet beschikbaar zijn voor gebruik door de groep	150.375.867,64	138.462.047,65
<u>Aanvullende informatie over de kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten :</u>		
Ontvangen rentebaten	531.443.685,33	677.611.664,92
Ontvangen dividenden	593.008,63	8.748,75
Betaalde rentelasten	290.784.814,96	371.543.041,90
<u>Aanvullende informatie over overnames en afstotingen van dochterondernemingen</u>		
Totaal aankoop- of verkoopbedrag	303.819.000,00	0,00
Gedeelte van het aankoop- of verkoopbedrag dat in geldmiddelen en kasequivalenten is voldaan	303.819.000,00	0,00
Bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	262.777.320,39	0,00
Bedrag van de activa en verplichtingen die geen geldmiddelen of kasequivalenten zijn in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	-145.102.662,66	0,00

Kasstroomoverzicht 2016 - 2017

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Nettowinst (-verlies)	49.947.569	55.193.383
<u>Aanpassingen om nettowinst of -verlies te doen aansluiten bij de nettokasstromen met betrekking tot</u>	<u>37.771.083</u>	<u>110.576.069</u>
Actuele en uitgestelde belastinglasten, opgenomen in de winst- en verliesrekening	27.437.785	14.429.063
Niet-gerealiseerde winst of verlies op wisselkoersverschillen	-1.488.790	-1.882.084
INVESTERINGS- EN FINANCIERINGSACTIVITEITEN	0	0
Afschrijving	17.450.776	18.071.325
Bijzondere waardeverminderingen	5.005.158	34.895.689
Nettovoorzieningen (terugboekingen)	1.678.266	47.714.255
Nettowinst (-verlies) op de verkoop van beleggingen, i.e. tot einde looptijd aangehouden beleggingen, verbonden ondernemingen, dochterondernemingen, materiële activa, ...	-59.254	-18.084
BEDRUFSACTIVITEITEN		
Netto niet-gerealiseerde winst op voor verkoop beschikbare beleggingen	-12.308.606	230.091
Andere aanpassingen	55.748	-2.864.186
Kasstromen uit exploitatiewinsten voor wijzigingen in bedrijfsactiva en -verplichtingen	87.718.652	165.769.452
<u>Stijging (daling) van bedrijfactiva (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)</u>	<u>-708.274.882</u>	<u>597.213.537</u>
Stijging (daling) van zichtrekeningen bij centrale banken	0	0
Stijging (daling) van leningen en vorderingen	-147.939.596	792.116.565
Stijging (daling) van voor verkoop beschikbare activa	-546.323.519	-47.931.845
Stijging (daling) van financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	-2.248.828	1.283.208
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening	0	0
Stijging (daling) van activa-derivaten gebruikt ter afdekking	-5.484.024	-11.076.072
Stijging (daling) van te ontvangen baten uit financiële activa	0	0
Stijging (daling) van vaste activa en groepen activa die worden afgestoten, aangehouden voor verkoop	0	-134.270.500
Stijging (daling) van andere activa (definitie balans)	-6.278.915	-2.907.819
<u>Stijging (daling) van bedrijfsverplichtingen (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)</u>	<u>-348.600.533</u>	<u>571.545.116</u>
Stijging (daling) van voorschotten van centrale banken	0	0
Stijging (daling) van deposito's van kredietinstellingen	-7.890.790	-2.084.776
Stijging (daling) van deposito's van andere instellingen dan kredietinstellingen	633.343.456	1.037.454.272
Stijging (daling) van in schuldbewijzen belichaamde schulden	-858.405.164	-490.933.530
Stijging (daling) van financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	-1.709.457	-1.732.519
Stijging (daling) van verplichtingen-derivaten gebruikt ter afdekking	-133.710.181	-2.602.283
Stijging (daling) van te betalen lasten in verband met financiële instrumenten	0	0
Stijging (daling) van andere verplichtingen (definitie balans)	19.771.603	31.443.952
Stijging (daling) van werkkapitaal, netto	359.674.349	-25.668.421
Kasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	447.393.001	140.101.031
(Betaalde) terugbetaalde winstbelastingen	-24.139.749	-19.431.245
Nettokasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	423.253.252	120.669.786
INVESTERINGSACTIVITEITEN		
(Contante betalingen om materiële activa te verwerven)	6.087.655	5.163.177
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa	59.254	234.967
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa aangehouden voor verkoop	0	0
(Contante betalingen om immateriële activa te verwerven)	5.386.534	13.711.665
Contante ontvangsten uit de verkoop van immateriële activa	0	0
Contante ontvangsten uit de verkoop van verbonden ondernemingen en dochterondernemingen, aftrek van afgestoten geldmiddelen en kasequivalenten	0	33.569.223
(Contante betalingen om tot einde looptijd aangehouden beleggingen te verwerven)	19.226.714	18.598.010
Andere contante ontvangsten uit investeringsactiviteiten	20.296	0
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	-30.621.353	-3.668.663
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
(Betaalde dividenden)	22.795.672	26.802.458
Contante ontvangsten uit de uitgifte van achtergestelde verplichtingen	0	0
(Contante terugbetalingen van achtergestelde verplichtingen)	43.593.447	3.973.708
Contante ontvangsten uit de uitgifte of terugbetaling van aandelen of andere eigen-vermogensinstrumenten	-9.641.012	3.802.447
Andere contante ontvangsten uit financieringsactiviteiten	0	0
(Andere contante betalingen van financieringsactiviteiten)	258	0
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	-76.030.390	-26.973.719
Gevolgen van wisselkoerswijzigingen op geldmiddelen en kasequivalenten	-1.954.853	571.382
NETTOSTIJGING VAN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	316.601.509	90.027.403
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET BEGIN VAN DE PERIODE	1.010.593.899	919.995.115
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET EINDE VAN DE PERIODE	1.325.240.555	1.010.593.900
Componenten van geldmiddelen en kasequivalenten		
Contanten	56.015.619	54.068.577
Tegoeden bij centrale banken	1.234.765.907	923.252.568
Leningen en vorderingen	34.459.029	33.272.755
Totale geldmiddelen en kasequivalenten aan het einde van de periode*	1.325.240.555	1.010.593.899
Waaronder: bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten die door de onderneming worden aangehouden, doch niet beschikbaar zijn voor gebruik door de groep	166.994.277	150.375.868
Aanvullende informatie over de kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten:		
Ontvangen rentebaten	475.631.121	531.443.685
Ontvangen dividenden	13.020	593.009
Betaalde rentelasten	231.182.842	290.784.815
Aanvullende informatie over overnames en afstotingen van dochterondernemingen		
Totaal aankoop- of verkoopbedrag	0	303.819.000
Gedeelte van het aankoop- of verkoopbedrag dat in geldmiddelen en kasequivalenten is voldaan	0	303.819.000
Bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	0	262.777.320
Bedrag van de activa en verplichtingen die geen geldmiddelen of kasequivalenten zijn in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	0	-145.102.663

4.22.1.4. Geconsolideerd overzicht van de eigenvermogenswijzigingen

(in EUR)	Aandelenkapitaal	Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	Herwaarderings-reserve: geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop	Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	Baten uit het lopende jaar
Openingsbalans per 1 januari 2015	914.101.459,30	126.085.936,26	0,00	627.974,05	314.235.666,21	61.648.057,52
Kapitaalverhoging	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Kapitaalvermindering	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Aandelenoverdracht Crédit Agricole France*	-99.706.696,23	0,00	0,00	0,00	-150.293.303,77	0,00
Toe-en uittredingen coöperatoren	20.577.440,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Uitbetaalde dividenden	0,00	0,00	0,00	0,00	-23.579.610,51	0,00
Uitbetaalde tantièmes	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Transacties met aandeelhouders	-79.129.255,83	0,00	0,00	0,00	-173.872.914,28	0,00
Overdracht naar ingehouden winsten					61.648.057,52	-61.648.057,52
Herwaardering van de activa	0,00	-37.234.183,94	0,00	0,00	0,00	0,00
Verkochte en vervallen effecten	0,00	-5.383.842,35	0,00	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking micro hedge	0,00	601.387,22	0,00	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking macro hedge	0,00	6.699.472,58	0,00	0,00	0,00	0,00
Winsten/verliezen m.b.t. pensioenplannen	0,00	0,00	0,00	2.080.321,16	0,00	0,00
Uitgestelde belastingen	0,00	11.871.492,29	0,00	-707.101,16	0,00	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	144,01	0,00
Herclassificatie als "aangehouden voor verkoop"	0,00	-39.774.035,96	39.774.035,96	0,00	0,00	0,00
Resultaat van het boekjaar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	40.594.342,50
Niet-aandeelhouders transacties	0,00	-63.219.710,15	39.774.035,96	1.373.219,99	61.648.201,53	-21.053.715,02
Eindbalans per 31 december 2015	834.972.203,47	62.866.226,10	39.774.035,96	2.001.194,05	202.010.953,46	40.594.342,50

(in EUR)	Aandelenkapitaal	Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	Herwaarderings-reserve: geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop	Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	Baten uit het lopende jaar
Openingsbalans per 1 januari 2016	834.972.203	62.866.226	39.774.036	2.001.194	202.010.953	40.594.342
Kapitaalverhoging	0	0	0	0	0	0
Kapitaalvermindering	0	0	0	0	0	0
Toe-en uittredingen coöperatoren	3.802.448	0	0	0	0	0
Uitbetaalde dividenden	0	0	0	0	-26.802.458	0
Uitbetaalde tantièmes	0	0	0	0	0	0
Transacties met aandeelhouders	3.802.448	0	0	0	-26.802.458	0
Overdracht naar ingehouden winsten	0	0	0	0	40.594.342	-40.594.342
Herwaardering van de activa	0	-862.430	0	0	0	0
Verkochte en vervallen effecten	0	-2.003.800	0	0	0	0
Reële waarde-afdekking macro hedge	0	2.983.964	0	0	0	0
Winsten/verliezen m.b.t. pensioenplannen	0	0	0	-4.409.677	0	0
Uitgestelde belastingen	0	112.357	0	1.498.849	0	0
Andere	0	0	0	0	1.342	0
Verkoop van Keytrade	0	0	-39.774.036	0	0	0
Resultaat van het boekjaar	0	0	0	0	0	55.193.383
Niet-aandeelhouders transacties	0	230.091	-39.774.036	-2.910.828	40.595.684	14.599.041
Eindbalans per 31 december 2016	838.774.651	63.096.317	0	-909.634	215.804.179	55.193.383

(in EUR)	Aandelenkapitaal	Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	Herwaarderings-reserve: geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop	Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	Baten uit het lopende jaar
Openingsbalans per 1 januari 2017	838.774.651	63.096.317	0	-909.634	215.804.179	55.193.383
Kapitaalverhoging	0	0	0	0	0	0
Kapitaalvermindering	0	0	0	0	0	0
Toe-en uittredingen coöperatoren	-9.641.013	0	0	0	0	0
Uitbetaalde dividenden	0	0	0	0	-22.795.672	0
Uitbetaalde tantièmes	0	0	0	0	0	0
Transacties met aandeelhouders	-9.641.013	0	0	0	-22.795.672	0
Overdracht naar ingehouden winsten	0	0	0	0	55.193.384	-55.193.383
Herwaardering van de activa	0	-17.582.573	0	0	0	0
Verkochte en vervallen effecten	0	-12.657.516	0	0	0	0
Reële waarde-afdekking macro hedge	0	6.787.846	0	0	0	0
Winsten/verliezen m.b.t. pensioenplannen	0	0	0	52.843	0	0
Uitgestelde belastingen	0	11.143.636	0	2.906	0	0
Andere	0	0	0	0	-260	0
Verkoop van Keytrade	0	0	0	0	0	0
Resultaat van het boekjaar	0	0	0	0	0	49.947.569
Niet-aandeelhouders transacties	0	-12.308.607	0	55.749	55.193.124	-5.245.814
Eindbalans per 31 december 2017	829.133.638	50.787.710	0	-853.885	248.201.631	49.947.569

4.22.1.5. Boekhoudkundige methode en gehanteerde waarderings- en andere grondslagen

Overeenstemmingsverklaring IAS/IFRS

De geconsolideerde jaarrekeningen van de in de Europese Unie beursgenoteerde vennootschappen moeten vanaf 1 januari 2005, met openingsbalans 1 januari 2004, worden opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (« IFRS ») zoals aanvaard door de Europese Unie. In verscheidene landen, waaronder België, werd door de nationale regelgevers bepaald dat alle financiële instellingen die een geconsolideerde jaarrekening opstellen dit eveneens volgens IFRS moeten doen, onafhankelijk van het feit of zij beursgenoteerd zijn of niet. Derhalve maakt ook de Groep Crelan geconsolideerde cijfers op volgens de IFRS-normen zoals aanvaard door de Europese Unie.

De geconsolideerde jaarrekening (periodieke rapportering) werd opgesteld in overeenstemming met de op balansdatum van toepassing zijnde IAS- en IFRS-normen zoals aanvaard door de Europese Unie.

Belangrijkste bronnen van schattingsonzekerheden

Het opstellen van jaarrekeningen op basis van IFRS vereist een aantal schattingen en veronderstellingen. Hoewel alle beschikbare informatie wordt aangewend om deze schattingen en veronderstellingen zo betrouwbaar mogelijk te maken, kunnen de werkelijke resultaten daar toch van afwijken.

Schattingen en veronderstellingen worden voornamelijk gemaakt in de volgende gebieden :

- schatting van de realiseerbare waarde bij bijzondere waardeverminderingen;
- bepaling van de reële waarde van niet-genoteerde financiële instrumenten;
- bepaling van de verwachte gebruiksduur van materiële en immateriële activa;
- schatting van de bestaande verplichtingen die voortvloeien uit gebeurtenissen in het verleden bij de opname van voorzieningen;
- actuariële veronderstellingen bij de waardering van pensioenverplichtingen;
- actuariële veronderstellingen bij de waardering van de technische reserves.

Overzicht van de belangrijkste gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving

1. Algemeen

De geconsolideerde jaarrekening van de Groep Crelan werd voor het laatste opgesteld per 31 december 2017. De verslagdatum is identiek voor alle geconsolideerde entiteiten. De waarderingsgrondslagen die werden gebruikt voor de opmaak van de geconsolideerde financiële staten per 31 december 2017 zijn consistent met deze die werden toegepast per 31 december 2016.

De geconsolideerde jaarrekening werd opgesteld volgens het historische kostprijsconcept, doch gewijzigd voor de voor handelsdoeleinden aangehouden financiële activa en financiële verplichtingen, de voor verkoop beschikbare financiële activa en de derivaten. Zowel de functionele valuta als de presentatievaluta is de euro.

De opmaak van de financiële staten in overeenstemming met IFRS vereist een aantal boekhoudkundige schattingen en beoordelingen vanwege het management. De voornaamste bronnen van schattingsonzekerheden worden hierboven besproken.

2. Consolidatie

2.1. Consolidatieperimeter

Zoals reeds eerder aangegeven vormen de NV Crelan en de erkende coöperatieve Kas CVBA CrelanCo, een federatie van kredietinstellingen, waarvan de NV Crelan de centrale instelling is. Vanuit die optiek fungeert deze op boekhoudkundig vlak als moederonderneming van de Groep Crelan. Daarnaast wordt de Groep Crelan vervolledigd door de ondernemingen waarin Crelan NV meer dan 50% van de stemrechten bezit.

De consolidatieperimeter van de Groep Crelan bestaat bijgevolg uit de volgende entiteiten :

- Crelan NV
- CrelanCo CVBA
- Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet CVBA
- Crelan Insurance NV
- Subconsolidatie Groep Europabank
 - Europabank NV
 - EB-Lease NV

2.2. Consolidatiemethode

Een dochtermaatschappij is een entiteit waarover de Groep zeggenschap heeft. Er is sprake van zeggenschap wanneer een onderneming macht heeft over de andere entiteit, blootgesteld is aan de variabele inkomsten van de betreffende entiteit en de onderneming kan haar macht gebruiken om de hoogte van de variabele inkomsten te beïnvloeden. Een dochteronderneming wordt integraal geconsolideerd vanaf de datum waarop voor het eerst sprake is van zeggenschap. De baten en de lasten van een dochteronderneming worden in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen tot de datum waarop de Groep geen zeggenschap meer uitoefent.

Bij de opmaak van de geconsolideerde jaarrekening integreert de Groep Crelan de jaarrekening van alle te consolideren entiteiten post voor post, door gelijke posten van activa, verplichtingen, eigen vermogen, baten en lasten bij elkaar op te tellen.

Om te bekomen dat de geconsolideerde jaarrekening van de Groep informatie verschaft alsof het de jaarrekening van een afzonderlijke economische entiteit betreft, worden volgende stappen uitgevoerd:

- De boekwaarde van de investering in elke dochteronderneming en het aandeel in het eigen vermogen van elke dochtermaatschappij worden volledig geëlimineerd;
- Saldi en transacties binnen de Groep, waaronder baten, lasten en dividenden, worden volledig geëlimineerd;
- Winsten en verliezen uit transacties binnen de Groep die zijn opgenomen in de activa, worden volledig geëlimineerd;
- De tijdelijke verschillen die ontstaan uit de eliminatie van winsten en verliezen uit transacties binnen de Groep zijn onderhevig aan IAS 12 Winstbelastingen.

3. Transactiedatum en afwikkelingsdatum

Alle financiële verplichtingen van de Groep Crelan, andere dan derivaten, worden steeds in de balans opgenomen op de afwikkelingsdatum.

Alle aan- en verkopen van financiële activa, die moeten worden afgewikkeld binnen het tijdsbestek dat door regelgeving of een marktconventie is vastgesteld, worden in de balans opgenomen op de afwikkelingsdatum, de datum waarop een actief aan of door de groep Crelan wordt geleverd.

4. Financiële activa

De Groep Crelan waardeert financiële activa op basis van het doel van het aangaan van de transacties.

De waardering en de allocatie van de resultaten hangen af van de IFRS-categorie waartoe de financiële activa behoren, namelijk: (1) leningen en vorderingen; (2) financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden, (3) financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening en (4) voor verkoop beschikbare financiële activa.

De gebruikte IFRS-categorie bepaalt de waardering en de allocatie van de resultaten als volgt :

4.1. *Leningen en vorderingen*

Waardering

De categorie leningen en vorderingen omvat vooreerst leningen en al de hieraan gerelateerde vorderingen op banken en cliënten dewelke de Groep Crelan heeft geïnitieerd door rechtstreeks geld te verschaffen aan de ontleners. Vallen eveneens onder leningen en vorderingen, de schuldtitels waarvoor

geen actieve markt bestaat. De door de bank toegestane leningen zijn niet overdraagbaar, zijn niet genoteerd op een actieve markt en hun toekomstige kasstromen zijn vast of bepaalbaar.

Leningen en vorderingen worden bij eerste opname gewaardeerd tegen de reële waarde vermeerderd met de transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van het financiële actief.

Na eerste opname worden leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve rentemethode. Bij het bepalen van de toekomstige kasstromen wordt rekening gehouden met initiële kosten die direct toewijsbaar zijn aan het verwerven van het leningdossier. Deze kosten worden gespreid over de looptijd van de lening, waarbij de periodieke amortisatie, bepaald op basis van de effectieve rente wordt verwerkt als renteresultaat.

De toekomstige kasstromen die in aanmerking worden genomen in het geval van kredieten met vaste rentevoet en variabele rentevoet zijn alle contractueel gekende kasstromen bij de initiële opname van het krediet.

Voor leningen met een variabele rentevoet wordt ervan uitgegaan dat de toekomstige kasstromen niet zullen wijzigen. Op het moment van rente-aanpassing wordt de effectieve rentevoet herberekend. De (gewijzigde) toekomstige kasstromen worden dan aan de hand van deze nieuwe effectieve rentevoet verdisconteerd om tot eenzelfde geamortiseerde kostprijs te komen.

In het geval van herfinancieringen is er een afboeking van het uitstaande saldo, daar bij een herfinanciering de oude overeenkomst wordt afgesloten (IAS 39.17.a) en een nieuwe overeenkomst wordt opgemaakt. De eventuele ontvangen wederbeleggingsvergoeding wordt rechtstreeks opgenomen in de resultatenrekening (IAS 39.26).

Bijzondere waardeverminderingen – Algemeen

De Groep beoordeelt regelmatig en op elke balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen.

Een bijzondere waardevermindering op een lening of een groep van leningen wordt toegepast van zodra er objectieve aanwijzingen zijn dat niet alle contractuele verschuldigde bedragen zullen worden terugbetaald ten gevolge van een of meer gebeurtenissen na het bekomen van het actief en dewelke een effect hebben op de geschatte toekomstige kasstromen van de lening of een groep van leningen. Bijzondere waardeverminderingen worden opgenomen op een correctierekening binnen de rubriek leningen en vorderingen en worden aldus niet rechtstreeks op de desbetreffende kredietdossiers geboekt. Wanneer een vordering niet meer kan geïnd worden en alle waarborgen en garanties werden uitgewonnen, wordt deze onmiddellijk afgeboekt tegen de hiervoor aangelegde voorziening voor bijzondere waardevermindering. Eventuele intresten die nog geïnd worden nadat de vordering volledig afgeboekt is, worden in het resultaat opgenomen.

Zodra een financieel actief of een groep van vergelijkbare financiële activa een bijzonder waardeverminderverslies heeft ondergaan, worden de rentebaten daarna opgenomen op basis van de rentevoet die is gebruikt bij de contante waardeberekening voor het bepalen van het bijzondere waardeverminderverslies.

Indien het bedrag van de bijzondere waardevermindering in een volgende periode afneemt en de daling objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die na de afboeking plaatsvond, wordt het voorheen opgenomen bijzondere waardeverminderverslies geheel of gedeeltelijk teruggenomen. Het teruggenomen bedrag wordt in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Bijzondere waardevermindering op individuele basis

De groep Crelan beoordeelt eerst op individuele basis of er objectieve aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering.

Indien er voor individuele leningen en vorderingen objectieve aanwijzingen zijn dat er een bijzonder waardeverminderverslies is opgetreden, wordt dit verliesbedrag bepaald als het verschil tussen enerzijds de boekwaarde van het actief en anderzijds de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen (met uitzondering van de toekomstige kredietverliezen), contant gemaakt tegen de

oorspronkelijke effectieve rentevoet van het actief. De boekwaarde van vorderingen op banken en vorderingen op klanten wordt verminderd door de aanleg van een voorziening die ten laste wordt genomen van de winst- en verliesrekening. De schatting van de toekomstige kasstromen gebeurt op basis van historische gegevens en deskundige ervaring.

Bijzondere waardevermindering op collectieve basis

Een 'bestaande maar niet gerapporteerde' ('incurred but not reported', IBNR) waardevermindering op leningen en vorderingen wordt aangelegd wanneer er objectieve aanwijzingen zijn van verliezen zonder dat er voor deze leningen en vorderingen reeds een bijzondere waardevermindering werd gealloceerd.

De IBNR waardevermindering wordt geschat op basis van verschillende factoren: de historische gegevens van verliezen bij vergelijkbare kredietrisico's, mogelijke betalingsmoeilijkheden bij vergelijkbare kredietrisico's, het huidige economische klimaat en diverse macro-economische parameters.

Als er geen aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering op individuele basis, neemt de Groep Crelan activa op in een portefeuille met vergelijkbare kredietrisico's (zoals het soort actief, de externe rating, de bedrijfstak, het onderpand en andere objectieve beoordelingsgronden) en vergelijkbare interne en externe indicatoren (zoals een betalingsachterstand, een daling van de marktprijs van immobiëlen of een landbouwcrisis).

De Groep onderscheidt vier grote portefeuilles: landbouw, ondernemingen, woonkredieten en consumptiekredieten. Aan de hand van historische ervaring van kredietverliezen en het niveau van betalingsachterstand bepaalt de Groep voor elke collectieve portefeuille een bijzondere waardevermindering. Activa waarvoor op individuele basis een bijzonder waardeverminderingverlies wordt opgenomen, worden niet betrokken bij een collectieve beoordeling op bijzondere waardevermindering.

Bijzondere waardeverminderingen – Actualisatie

De bijzondere waardevermindering wordt geraamd aan de hand van de actualisatie van verwachte toekomstige kasstromen. Deze actualisatie heeft uitsluitend betrekking op de te recupereren bedragen en gebeurt tegen de oorspronkelijke effectieve rentevoet.

Het inningsritme tijdens de terugvorderingsperiode wordt bepaald op basis van ervaringsgegevens en de historische evolutie van de opgezegde leningen en vorderingen met vergelijkbare kredietrisico's. Per groep van leningen en vorderingen worden de terug te vorderen bedragen opgesplitst in opeenvolgende kasstromen dewelke geactualiseerd worden tegen de gemiddelde rentevoet van de betrokken leningen en vorderingen. Het actualisatie-effect wordt in rekening gebracht om zo het bedrag van de bijzondere waardevermindering te bepalen.

4.2. Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden

De Groep classificeert een financieel actief als aangehouden voor handelsdoeleinden indien het:

- verworven of aangegaan is hoofdzakelijk met het doel dit actief op korte termijn te verkopen of terug te kopen;
- deel uitmaakt van geïdentificeerde financiële instrumenten die gezamenlijk worden beheerd en waarvoor aanwijzingen bestaan van een recent, feitelijk patroon van winstnemingen op korte termijn;
- een derivaat is dat niet in een afdekkingsrelatie wordt gebruikt.

Eigen vermogensinstrumenten, schuldbewijzen en andere vastrentende effecten en derivaten die worden verworven met de bedoeling op korte termijn winsten te genereren, worden beschouwd als financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden.

Activa aangehouden voor handelsdoeleinden worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde en blijven eveneens na eerste opname gewaardeerd aan reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in winst- en verliesrekening. Transactiekosten worden onmiddellijk in de resultatenrekening opgenomen. Ontvangen rente op financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden wordt opgenomen in het renteresultaat. Dividenden op financiële activa

aangehouden voor handelsdoeleinden worden in de resultatenrekening opgenomen op het moment dat de entiteit het recht heeft verkregen op ontvangst van de betaling.

4.3. Financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

Een financieel actief wordt aangemerkt als gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening ("Fair Value Option") indien hierdoor een inconsistentie in waardering of opname ("accounting mismatch") wordt geëlimineerd of aanzienlijk wordt beperkt die anders zou ontstaan uit de waardering van deze activa of uit de opname van de winsten en verliezen hierop op basis van verschillende grondslagen.

4.4. Voor verkoop beschikbare financiële activa

Voor verkoop beschikbare financiële activa zijn niet-afgeleide financiële activa die niet worden geclassificeerd als leningen en vorderingen of financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden.

De Groep Crelan brengt alle beleggingseffecten met een vaste vervaldag die kunnen aangehouden worden tot einde looptijd onder in de categorie voor verkoop beschikbare financiële activa. De groep beschouwt eveneens als voor verkoop beschikbare financiële activa de voor onbepaalde duur aangehouden beleggingseffecten, dewelke kunnen worden verkocht omwille van liquiditeitsbehoeften of bij veranderingen in de rentevoeten, de wisselkoersen of de aandelenprijzen.

Voor verkoop beschikbare financiële activa worden bij eerste opname tegen reële waarde (inclusief transactiekosten) gewaardeerd. Na eerste opname worden voor verkoop beschikbare financiële activa eveneens gewaardeerd tegen reële waarde waarbij niet-gerealiseerde winsten of verliezen uit reële waardeschommelingen in het eigen vermogen worden verwerkt, totdat het financiële actief niet langer wordt opgenomen.

Ontvangen rente op voor verkoop beschikbare activa wordt opgenomen in het renteresultaat. Dividenden op voor verkoop beschikbare eigen-vermogensinstrumenten worden in de resultatenrekening opgenomen op het moment dat de entiteit het recht heeft verkregen op ontvangst van de betaling.

4.5. Tot einde looptijd aangehouden effecten

Tot einde looptijd aangehouden effecten zijn niet-derivatieve financiële activa met vaste of variabele terugbetalingen die de Groep wil en kan in bezit houden tot op eindvervaldag en die niet voldoen aan de definitie van leningen en vorderingen en die bij aankoop niet beschouwd werden als financiële activa tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening of als voor verkoop beschikbare activa. Ze worden gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

4.6. Waardeverminderingen op financiële activa

Een waardevermindering moet worden opgemaakt wanneer er een objectieve aanwijzing van waardevermindering bestaat die het gevolg is van één of meerdere gebeurtenissen die tot stand kwamen na de aanschaffing van de betreffende effecten. Er worden geen waardeverminderingen aangelegd voor de effecten gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening.

Voor eigen vermogensinstrumenten vormt een duurzame of significante waardedaling van de betreffende titel een objectieve aanwijzing.

Voor schuldbewijzen vormt een significante verslechtering van het kredietrisico, die tot uiting komt via een risico op niet-inning, een objectieve aanwijzing.

Voor de eigen vermogensinstrumenten hanteert de Group Crelan kwantitatieve factoren als indicator van mogelijke waardeverminderingen. Het gaat voornamelijk om een waardedaling van minstens 30% gedurende een periode van 6 opeenvolgende maanden. Ook factoren als financiële moeilijkheden van de emittent, perspectieven op korte termijn,... worden in rekening genomen. Bovenop voormelde criteria wordt een waardevermindering toegepast bij een waardedaling van meer dan 50% of gedurende een periode van minstens 3 jaar. Voor de schuldbewijzen worden de criteria toegepast die van toepassing

zijn op leningen en vorderingen. Een waardevermindering wordt maar in rekening genomen voor het deel van het geïnvesteerde bedrag dat niet zal kunnen gerecupereerd worden:

- voor effecten gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs wordt de waardevermindering geboekt via een aparte rekening in resultaat, met een mogelijke terugname in geval van objectieve aanwijzingen van later herstel;
- voor de voor verkoop beschikbare financiële activa wordt de waardevermindering geboekt via een transfer van het gecumuleerde verwachte verlies vanuit het eigen vermogen naar het resultaat. In geval van een later herstel kan de waardevermindering worden teruggenomen voor de schuldbewijzen.

5. Financiële verplichtingen

Onder financiële verplichtingen wordt verstaan de financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden, schulden aan kredietinstellingen, schulden aan cliënten, de in schuldbewijzen belichaamde schulden, de achtergestelde schulden en de overige financieringen.

De waardering en de allocatie van de resultaten hangen af van de IFRS-categorie waartoe de financiële verplichtingen behoren, namelijk (1) financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden en (2) overige financiële verplichtingen.

5.1. Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden.

De Groep classificeert een financiële verplichting als aangehouden voor handelsdoeleinden indien het:

- verworven of aangegaan is hoofdzakelijk met het doel deze verplichting op korte termijn te verkopen of terug te kopen;
- deel uitmaakt van geïdentificeerde financiële instrumenten die gezamenlijk worden beheerd en waarvoor aanwijzingen bestaan van een recent, feitelijk patroon van winstnemingen op korte termijn;
- een derivaat is dat niet in een afdekkingsrelatie wordt gebruikt.

Bij eerste opname worden de financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden opgenomen aan reële waarde en vervolgens worden de reële waardeschommelingen verwerkt in de winst- en verliesrekening.

5.2. Overige financiële verplichtingen

De overige financiële verplichtingen omvatten schulden aan kredietinstellingen, schulden aan cliënten, de in schuldbewijzen belichaamde schulden, de achtergestelde schulden en de overige financieringen.

Het betreft meer bepaald de uitstaande saldi op zicht- of termijnrekeningen van andere kredietinstellingen bij de Groep Crelan, de zichtdeposito's, de termijndeposito's en de spaarrekeningen van klanten, alsook de (achtergestelde) depositocertificaten.

De financiële verplichtingen worden bij eerste opname gewaardeerd tegen de reële waarde vermeerderd met rechtstreeks toewijsbare transactiekosten. Vervolgens worden de financiële verplichtingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve-rentemethode. De periodieke amortisatie wordt in de winst- en verliesrekening verwerkt als rentelast.

6. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen

De reële waarde van financiële activa en verplichtingen is de genoteerde prijs van deze of identieke activa en verplichtingen op een actieve markt (Level 1). Indien er voor een financieel instrument geen actieve markt is, wordt de reële waarde bepaald aan de hand van een contante-waardeberekening gebaseerd op observeerbare marktgegevens (Level 2). Indien een reële waardebepaling uitsluitend op basis van observeerbare marktgegevens niet mogelijk is, wordt de reële waarde bepaald met behulp van niet-observeerbare gegevens (Level 3).

7. Verkoop- en terugkoopovereenkomsten van effecten

De effecten die verbonden zijn aan een terugkoopovereenkomst (repo) blijven op de actiefzijde van de balans. De schuld die voortvloeit uit de verplichting tot terugkoop van de activa bevindt zich op de passiefzijde van de balans in schulden aan kredietinstellingen of schulden aan andere dan kredietinstellingen, afhankelijk van de tegenpartij.

De effecten die verbonden zijn aan een terugkoopovereenkomst (reverse repo) worden niet opgenomen in de balans. De uitgeleende geldmiddelen echter worden op de actiefzijde van de balans ingeschreven als vorderingen op kredietinstellingen of vorderingen op andere dan kredietinstellingen, afhankelijk van de tegenpartij.

Het verschil tussen de verkoop- en terugkoop prijs van de effecten wordt verwerkt als renteresultaat, gespreid over de looptijd van de overeenkomst.

8. Saldering van een financieel actief en een financiële verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en het nettobedrag wordt uitsluitend in de balans opgenomen indien de Groep een in rechte afdwingbaar recht heeft om de opgenomen bedragen te salderen en voornemens is om hetzij de verplichting op nettobasis af te wikkelen, ofwel om het actief te realiseren op hetzelfde moment dat de verplichting wordt afgewikkeld.

9. Derivaten en afdekkingstransacties

9.1. Opname en waardering

Derivaten zijn financiële instrumenten waarvan de waarde wijzigt als gevolg van veranderingen in onderliggende waarde (rentevoet, wisselkoers, index, aandeel), die weinig of geen netto aanvangsinvestering vergen en die worden afgewikkeld op een tijdstip in de toekomst. Derivaten zijn financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld swaps, termijncontracten, futures en opties (geschreven en gekochte).

De eerste opname van alle derivaten geschiedt tegen hun reële waarde. Na de eerste opname worden de waardeveranderingen in de reële waarde (exclusief gelopen intresten) opgenomen in de winst- en verliesrekening. De gelopen rente wordt pro rata temporis in de winst- en verliesrekening verwerkt.

De Groep classificeert derivaten als volgt:

- Derivaten die geen afdekkingsderivaten zijn worden aangehouden als financiële activa of financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden; of
- Afdekkingsderivaten.

9.2. Afdekkingstransacties

Bij afsluiten van het derivaat wordt het contract opgenomen als een reële waardeafdekking, zijnde de afdekking van het risico van veranderingen in de reële waarde van een opgenomen actief of verplichting. De Groep onderscheidt reële waardeafdekking van een individueel actief of individuele verplichting ('micro-hedging') en reële-waardeafdekking van portefeuilleafdekkingen van renterisico's ('macro-hedging'). In het laatste geval definieert de groep een groep van afdekkingsinstrumenten ter afdekking van het renterisico van een groep van financiële activa en/of verplichtingen.

Documentatie

De afdekkingsderivaten voldoen aan de voorwaarden en criteria voor afdekkingsinstrumenten opgelegd door IAS 39. De afgedekte activa en/of verplichtingen voldoen aan de voorwaarden en criteria van afgedekte posities opgelegd door IAS 39. Bij het aangaan van de afdekkingstransactie wordt de afdekkingsrelatie formeel aangewezen en gedocumenteerd, evenals de doelstelling van de Groep ten aanzien van het risicobeheer en de strategie bij het aangaan van de afdekkingsrelatie. De documentatie bevat een aanduiding van het (de groep van) afdekkingsinstrument(en), de afgedekte positie(s), de aard van het af te dekken risico en hoe de Groep zal bepalen of het (de groep van) afdekkingsinstrument(en) effectief is bij het compenseren van het risico van veranderingen in de reële waarde van de afgedekte positie(s).

Efficiëntietesten

De Groep gaat uitsluitend afdekkingstransacties aan die bij de start en eveneens naar verwachting in de daaropvolgende perioden zeer effectief zullen zijn voor wat betreft het compenseren van aan het afgedekte risico toe te schrijven veranderingen in reële waarde. De werkelijke effectiviteit van de afdekkingstransacties wordt op trimestriële basis bepaald. Het resultaat van de verhouding tussen de reële waardeschommeling van het (de groep van) afdekkingsinstrument(en) en de afgedekte positie(s)

dient binnen een bereik van 80-125 procent te vallen. Indien dit niet het geval is, wordt de afdekkingsrelatie stop gezet.

Waardering

De winst of het verlies ten gevolge van reële waardeschommelingen van het (de portefeuille van) afdekkingsinstrument(en) wordt onmiddellijk in de resultatenrekening opgenomen. De winst of het verlies van de afgedekte positie(s) toe te rekenen aan het afgedekte risico leidt enerzijds tot een aanpassing van de boekwaarde van de afgedekte positie(s) en wordt anderzijds in de resultatenrekening opgenomen. Aldus worden de reële waardeschommelingen in de resultatenrekening voortvloeiend uit het (de portefeuille van) afdekkingsinstrument(en) enerzijds en de afgedekte positie(s) anderzijds geheel of gedeeltelijk gecompenseerd en wordt eventuele ineffectiviteit van de afdekkingsrelatie in resultaat verwerkt.

Indien een afdekkingsrelatie niet langer voldoet aan de criteria voor afdekkingstransacties zoals gedefinieerd door IAS 39, wordt de afdekkingsrelatie prospectief stop gezet. De afdekkingsderivaten worden geherclassificeerd naar 'Financiële activa of verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden'. De boekwaarde van de afgedekte positie(s) wordt verder behandeld zoals deze onder IFRS behandeld zou worden zonder afdekkingsrelatie. De op de balans gepresenteerde reële waardeschommelingen uit het verleden worden gespreid over de resterende looptijd van de afgedekte positie(s) ten laste van het resultaat genomen.

De rentebaten en –lasten uit afdekkingsinstrumenten enerzijds en afgedekte posities anderzijds worden in renteresultaat verwerkt.

10. Materiële vaste activa

De Groep verwerkt materiële vaste activa volgens het kostprijsmodel. Dit betekent dat materiële vaste activa in de balans worden opgenomen tegen kostprijs (inclusief de rechtstreeks toerekenbare kosten van de aanschaffing), verminderd met de geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs is het bedrag dat werd betaald om het actief te verwerven, verhoogd met alle rechtstreeks toerekenbare kosten die werden gemaakt om het actief op de bedoelde locatie en/of in de bedoelde staat te brengen.

Het af te schrijven bedrag van een actief betreft zijn kostprijs verminderd met zijn restwaarde. In de praktijk is de restwaarde meestal onbeduidend. Indien dit het geval is, besliste de groep geen rekening te houden met de restwaarde bij het bepalen van het af te schrijven bedrag. De afschrijvingen worden toegewezen over de verwachte gebruiksduur van het actief. De geschatte gebruiksduur van een actief wordt op elke balansdatum herbekeken. Terreinen en kunstwerken worden niet afgeschreven, maar zijn onderhevig aan bijzondere waardeverminderingen. Ieder bestanddeel van een materieel vast actief met een substantiële kostprijs in relatie tot de totale kostprijs van het actief wordt afzonderlijk afgeschreven ('component approach'). De afschrijvingskosten over elke periode worden opgenomen in de winst- en verliesrekening.

De Groep gebruikt volgende afschrijvingstermijnen:

Gebouwen	
Ruwbouw niet-commerciële gebouwen	33 jaar
Inrichting niet-commerciële gebouwen	10 jaar
Ruwbouw commerciële gebouwen	30 – 40 jaar
Inrichting commerciële gebouwen	9 – 10 jaar
Hardware	5 jaar
Installaties	10 jaar
Koffers	10 – 20 jaar
Lichtreclames	3 – 5 jaar
Machines en materiaal	3 – 5 jaar
Meubilair	10 jaar
Rollend Materieel	4 – 5 jaar

Uitgaven voor onderhoud en herstellingen worden als last opgenomen in de winst- en verliesrekening in de periode waarin deze uitgaven plaatsvinden. De kostprijs van vervangingsonderdelen wordt geactiveerd en vervolgens afgeschreven indien deze uitgaven toekomstige economische voordelen

voor de groep zullen opleveren. De eventuele boekwaarde van de vervangen onderdelen wordt niet langer op de balans opgenomen.

De winst of het verlies dat voortvloeit uit het niet langer in de balans opnemen van een actief wegens vervreemding of verwijdering wordt opgenomen in resultaat. Bij vernietiging van een actief wordt het resterende af te schrijven bedrag onmiddellijk opgenomen in de winst- en verliesrekening.

Indien een vast actief aangehouden wordt voor verkoop, wordt dit actief geclassificeerd als aangehouden voor verkoop, worden de afschrijvingen stopgezet en wordt het actief gewaardeerd tegen de laagste waarde van zijn boekwaarde en zijn reële waarde minus de verkoopkosten.

11. Bedrijfscombinaties (IFRS 3R)

Overnames worden verwerkt op basis van de overnamemethode. De Groep koopt de nettoactiva en neemt de verworven activa en de overgenomen verplichtingen (inclusief voorwaardelijke verplichtingen) op. De verworven identificeerbare activa en de overgenomen verplichtingen worden gewaardeerd tegen hun reële waarde op de overnamedatum.

Een in een bedrijfscombinatie overgenomen voorwaardelijke verplichting wordt opgenomen als het gaat om een bestaande verplichting die voortvloeit uit gebeurtenissen in het verleden en waarvan de reële waarde betrouwbaar kan worden bepaald.

Goodwill betaald bij de verwerving van ondernemingen uit de consolidatiekring (een dochtermaatschappij) wordt in de balans opgenomen als immaterieel actief en wordt initieel op de overnamedatum gewaardeerd als het verschil tussen:

- a) Het totaal van:
 - i. de overgedragen vergoeding gewaardeerd in overeenstemming met IFRS 3R, die doorgaans de reële waarde op de overnamedatum vereist
 - ii. Het bedrag van enig minderheidsbelang in de overgenomen partij
- b) het netto saldo van de op de overnamedatum vastgestelde bedragen van de verworven identificeerbare activa en de overgenomen verplichtingen.

Negatieve goodwill wordt onmiddellijk in de winst- en verliesrekening verwerkt.

De in een bedrijfscombinatie verworven goodwill wordt niet afgeschreven. De Groep Crelan toetst de waardering van goodwill op een bijzondere waardevermindering op jaarlijkse basis, of frequenter indien bepaalde gebeurtenissen aangeven dat de boekwaarde mogelijkwijze boven de realisatiewaarde ligt. Eerder geboekte bijzondere waardeverminderingen met betrekking tot goodwill worden niet teruggeboekt.

De jaarlijkse waarderingstest van de goodwill gebeurt op basis van het discounted cash flow model. Indien de netto actuele waarde van de winstprognoses, gebaseerd op het strategisch plan van de desbetreffende dochtermaatschappij, lager is dan de opgenomen goodwill, wordt het verschil tussen beide bedragen onmiddellijk opgenomen in de winst- en verliesrekening. De actualisatievoet wordt bepaald als de risicovrije rentevoet verhoogd met een risicopremie in functie van het risicoprofiel van de desbetreffende dochtermaatschappij.

12. Andere immateriële vaste activa

Een immaterieel actief is een identificeerbaar, niet-monetair actief zonder fysieke vorm dat uitsluitend op de balans wordt opgenomen indien het waarschijnlijk is dat de verwachte toekomstige economische voordelen die kunnen worden toegerekend aan het actief naar de entiteit zullen vloeien en de kostprijs van het actief betrouwbaar kan bepaald worden.

Andere immateriële vaste activa betreft gekochte of intern gegenereerde software voor intern gebruik en gekochte klantenbestanden. Voor intern gegenereerde software activeert men uitsluitend de direct toewijsbare ontwikkelingskosten van software die voltooid is en effectief gebruikt wordt met de bedoeling economische voordelen te verwerven.

Een immaterieel actief wordt bij eerste opname aan kostprijs gewaardeerd. Vervolgens wordt het kostprijsmodel toegepast. De software wordt in de balans opgenomen tegen kostprijs, verminderd met de geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. De software en klantenbestanden worden lineair afgeschreven. Het af te schrijven bedrag van een

immaterieel vast actief betreft zijn kostprijs, verminderd met zijn restwaarde. In de praktijk is de restwaarde meestal onbeduidend. Indien dit het geval is, besliste de groep geen rekening te houden met de restwaarde bij het bepalen van het af te schrijven bedrag.

Voor immateriële vaste activa worden volgende afschrijvingstermijnen toegepast:

Intern ontwikkelde software	3-5 jaar
Verworven software	5 jaar
klantenbestanden	10 jaar

13. Bijzondere waardeverminderingen op niet-financiële activa

De Groep beoordeelt op elke verslagdatum of er een indicatie is die wijst op een mogelijke bijzondere waardevermindering van een niet-financieel actief. Een bijzondere waardevermindering ontstaat indien de realiseerbare waarde van het actief lager is dan de boekwaarde. Deze realiseerbare waarde is de hoogste waarde van de reële waarde minus de verkoopkosten of de bedrijfswaarde.

De boekwaarde van niet-financiële activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan, wordt verlaagd tot hun geschatte realiseerbare waarde en het bedrag van de bijzondere waardevermindering wordt in de lopende verslagperiode geboekt in de winst- en verliesrekening.

Als het bedrag van de bijzondere waardevermindering op niet-financiële activa (met uitzondering van goodwill) in een volgende periode afneemt en de daling objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die na de afboeking plaatsvond, wordt het voorheen opgenomen bijzonder waardeverminderingverlies teruggenomen.

14. Voorzieningen en voorwaardelijke verplichtingen

Voorzieningen zijn verplichtingen met onzekerheden inzake de omvang van de toekomstige uitgaven en het tijdstip waarop deze uitgaven moeten worden gedaan. De groep neemt een voorziening op in de balans indien er op de verslagdatum een bestaande verplichting is ten gevolge van gebeurtenissen in het verleden, indien het waarschijnlijk is dat de verplichting een uitgaande kasstroom vereist en indien de verplichting op een betrouwbare manier kan geschat worden.

Bij de Groep Crelan bestaan de voorzieningen voornamelijk uit juridische zaken, schadegevallen, belastingsverplichtingen en pensioenverplichtingen.

- Voor juridische zaken en schadegevallen worden de voorzieningen individueel berekend (per juridisch dossier of per schadegeval), op basis van verschuldigde bedragen aan de begunstigden. Het bedrag en de spreiding van de toekomstige kasstromen zijn onzeker en afhankelijk van het tijdstip van afwikkeling van de juridische zaken of van de schadegevallen.
- Voor de voorzieningen voor pensioenverplichtingen verwijzen we naar het hoofdstuk over de personeelsbeloningen.
- Alle individualiseerbare verplichtingen met onzekerheden inzake de omvang van de toekomstige uitgaven en het tijdstip waarop deze uitgaven moeten worden gedaan die niet kunnen ondergebracht worden in de bovenstaande categorieën, worden opgenomen onder overige voorzieningen.
- Provisies voor het strategische plan « Fit for the Future » dat betrekking heeft op de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet.

Een voorwaardelijke verplichting wordt vermeld indien de Groep een bestaande verplichting heeft die voortvloeit uit gebeurtenissen uit het verleden, maar waarvan het niet waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen zal vereist zijn of waarvan het bedrag van de verplichting niet betrouwbaar kan bepaald worden.

15. Rentebaten en rentelasten

Rentebaten- en lasten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt voor alle rentedragende instrumenten op basis van de effectieve rentemethode. Deze methode wordt gebruikt voor het berekenen van de amortisatie van een financieel actief of een financiële verplichting en voor het toerekenen van rentebaten en –lasten aan de desbetreffende periode. De effectieve rentevoet is de rentevoet die de verwachte stroom van toekomstige gelddbetalingen of –ontvangst tijdens de verwachte looptijd van het financieel instrument exact disconteert tot de nettoboekwaarde van het financieel actief of de financiële verplichting. Bij de berekening van de effectieve rentevoet maakt de groep een schatting van de kasstromen. In deze berekening worden alle door de contractpartijen betaalde of ontvangen provisies en vergoedingen opgenomen die integraal deel uitmaken van de

effectieve rentevoet, alsmede de transactiekosten. Transactiekosten verwijzen naar extra kosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving of vervreemding van een financieel actief of een financieel passief. Deze bevatten de commissies die worden betaald aan agenten, adviseurs, makelaars en effectenhandelaar, evenals heffingen door de regelgevende instanties, beurzen en diverse soorten van belasting.

De gelopen rente op derivaten die worden aangehouden voor handelsdoeleinden worden pro rata temporis in de winst- en verliesrekening verwerkt.

16. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De Groep maakt een onderscheid tussen verschillende soorten commissies:

- Bij commissies ontvangen voor de uitvoering van een specifieke opdracht geschiedt de opname in de winst- en verliesrekening op het ogenblik dat de opdracht is uitgevoerd. Dit is het geval voor commissies ontvangen voor vermogensbeheer en verzekeringsactiviteiten.
- Productiecommissies betaald op de productie van kredieten en kasbons worden gespreid over de looptijd van de desbetreffende kredieten en kasbons in resultaat genomen aan de hand van de effectieve rentevoet.
- Andere commissies met betrekking tot kredieten en kasbons worden jaarlijks afgerekend en in resultaat genomen.

17. Dividenden

De ontvangen dividenden worden in de winst- en verliesrekening opgenomen op het ogenblik dat het definitieve recht ontstaat om deze te innen.

18. Gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen

De gerealiseerde winsten of verliezen uit verkopen en vervreemdingen van financiële instrumenten die als voor verkoop beschikbaar worden geclassificeerd, zijn het verschil tussen de ontvangen opbrengsten en de initiële boekwaarde van het verkochte actief of passief, na aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen die zouden zijn opgenomen in de winst- en verliesrekening en nadat rekening is gehouden met de impact van eventuele aanpassingen vanwege een afdekking.

Het verschil tussen de reële waarde op het einde van de huidige periode en op het einde van voorgaande periode van financiële activa en verplichtingen die worden aangehouden voor handelsdoeleinden wordt opgenomen in de rubriek 'Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden'. Voor derivaten wordt de reële waardenschommeling van de periode exclusief gelopen rente in deze rubriek opgenomen. De gelopen rente wordt verwerkt in de rentebaten en –lasten.

De niet-gerealiseerde winsten of verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa die in het eigen vermogen werden opgenomen, worden in de winst- en verliesrekening opgenomen bij verwijdering van de desbetreffende financiële instrumenten of bij het aanleggen van een bijzondere waardevermindering.

19. Winstbelastingen

Deze post bevat de actuele en uitgestelde belastingen van het boekjaar.

Uitgestelde belastingverplichtingen worden erkend voor alle belastbare tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van de activa en de verplichtingen en hun fiscale waarde.

Voor de belastingverplichtingen van het boekjaar worden voorzieningen opgenomen op basis van het verwachte te betalen bedrag aan verschuldigde belastingen, berekend op basis van de op de verslagdatum vigerende belastingvoeten.

Uitgestelde belastingvorderingen worden erkend voor alle aftrekbare tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van de activa en de verplichtingen en hun fiscale waarde, in de mate dat het waarschijnlijk is dat er toekomstige belastbare winst zal aanwezig zijn waarmee de tijdelijke verschillen kunnen verrekend worden.

De uitgestelde belastingen worden berekend aan de hand van het belastingtarief dat verwacht wordt van toepassing te zijn in het jaar van realisatie van het actief of de vereffening van de verplichting.

20. Lease-overeenkomsten

De Groep als leasinggever

De Groep Crelan treedt op als leasinggever (lessor) en staat aan zijn cliënten uitsluitend financiële lease-overeenkomsten toe. Daarbij worden de risico's en voordelen die verbonden zijn aan de eigendom van het geleasede goed (behalve de juridische eigendom), overgedragen aan de leasingnemer (lessee). De volledige eigendom wordt op het einde van de overeenkomst al dan niet overgedragen.

Financiële lease-overeenkomsten worden bij eerste opname op de balans opgenomen als vorderingen met een bedrag dat gelijk is aan de netto-investering in de lease, zijnde de bruto-investering in de lease gediscoteerd tegen de impliciete rentevoet van de lease-overeenkomst. Het bedrag van de vordering omvat eveneens de initiële direct toewijsbare kosten en de residuwaarde van de lease-overeenkomst, zijnde de contractueel vastgestelde waarde waartegen de leasingnemer op het einde van het contract het geleasede goed kan aankopen.

Op basis van de toekomstige kasstromen wordt de effectieve rentevoet berekend. Aan de hand van deze effectieve rentevoet worden op het tijdstip van het aangaan van de overeenkomst de toekomstige minimale leasebetalingen en de restwaarde verdisconteerd om tot een netto actuele waarde te komen, dewelke overeenstemt met de reële waarde van het geleasede actief (inclusief directe eerste kosten).

De onverdiende rentebaten, zijnde het verschil tussen de bruto lease-vordering en de initiële netto actuele waarde, wordt in de resultatenrekening opgenomen op basis van bovenvermelde effectieve rentevoet, gespreid over de looptijd van de leasingvordering.

De leasingvorderingen worden in de balans opgenomen voor hun nettobedrag, dit is onder aftrek van de erop betrekking hebbende bijzondere waardeverminderingen.

De Groep als leasingnemer

De Groep Crelan gaat uitsluitend operationele lease-overeenkomsten aan voor de huur van materieel. Bij operationele lease-overeenkomsten worden nagenoeg niet alle risico's en voordelen verbonden aan de eigendom overgedragen naar de leasingnemer. Alle betalingen die voortvloeien uit operationele lease-overeenkomsten worden lineair over de looptijd van de lease-overeenkomst geboekt in de winst- en verliesrekening.

Als een operationele lease-overeenkomst wordt beëindigd vóór de leaseperiode is afgelopen, worden de vergoedingen die bij wijze van boete aan de leasinggever moeten worden betaald, geboekt onder lasten in de verslagperiode waarin de beëindiging plaatsvindt.

21. Personeelsbeloningen

Kortetermijnpersoneelsbeloningen

Kortetermijnpersoneelsbeloningen, zoals lonen, salarissen en socialezekerheidsbijdragen, worden ten laste genomen in de periode waarin de prestaties werden verricht. Voor kortetermijnpersoneelsbeloningen dewelke binnen het jaar na de afsluitingsdatum van de lopende periode zullen uitbetaald worden, zoals vakantiegeld en bonussen, worden niet-geactualiseerde voorzieningen aangelegd.

Ontslagvergoedingen worden slechts opgenomen indien er een aantoonbare verbintenis is.

Pensioenverplichtingen

De Groep heeft verschillende toegezegde-pensioenregelingen en verschillende toegezegde bijdrageregelingen. De pensioenverplichtingen worden allemaal gefinancierd door collectieve verzekeringscontracten.

De Belgische toegezegde-bijdragenregelingen zijn onderworpen aan een gegarandeerd minimumrendement. Na de wijziging van de Belgische wetgeving inzake aanvullende pensioenregelingen en meer bepaald met betrekking tot de minimum rendement, worden alle Belgische pensioenplannen behandeld als toegezegde pensioenregelingen volgens IAS 19 sinds eind 2015.

Bij pensioenstelsels toegezegde-bijdrageregeling wordt de vorming van het pensioenkapitaal gefinancierd door bijdragen van werkgever en werknemer. De verschuldigde bijdrage wordt enerzijds opgenomen als een deel van het passief en anderzijds als deel van de kosten voor de periode waarin de werknemer de diensten heeft verleend.

Voor de toegezegde pensioenregelingen worden de periodieke lasten bepaald door actuariële berekeningen die eenmaal per jaar worden uitgevoerd. Er wordt gebruik gemaakt van de « Projected Unit Credit » (PUC) methode voor de berekening van de contante waarde van de bruto verplichting die dient te worden opgenomen op de balans en de aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten, die ten laste worden genomen van de winst- en verliesrekening.

Pensioenkosten uit diensten uit het verleden worden onmiddellijk verwerkt in de winst- en verliesrekening.

De fondsbeleggingen van de Groep omvatten in aanmerking komende verzekeringscontracten zoals gedefinieerd in IAS 19. De verzekeringscontracten zijn uitgegeven door verzekeraars die geen verbonden partij zijn en de opbrengsten van de contracten kunnen uitsluitend worden gebruikt voor de financiering van personeelsbeloningen uit hoofde van toegezegde-pensioenregelingen.

Andere lange termijn personeelsbeloningen

Voor andere lange termijn personeelsbeloningen, dewelke na het jaar na de afsluitingsdatum van de lopende periode betaald worden, zoals lange termijnbonussen, brugpensioen en hospitalisatieverzekering, geldt eveneens een berekening van de contante waarde van de bruto verplichtingen, doch de actuariële verschillen ingevolge periodieke herziening van de veronderstellingen en schattingen worden onmiddellijk opgenomen in de winst- en verliesrekening.

22. Kas en kasequivalenten en kasstroomoverzicht

De kas en kasequivalenten omvatten de contanten, de tegoeden bij centrale banken en de andere financiële activa met een looptijd van maximum drie maanden vanaf de verwervingsdatum.

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij de nettowinst of het nettoverlies wordt aangepast om rekening te houden met de gevolgen van transacties van niet-contante aard, latenties of voorzieningen voor reeds of nog te ontvangen of te betalen kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten, en baten of lasten die verband houden met investerings- of financieringskasstromen.

23. De gevolgen van wisselkoerswijzigingen

Monetaire en niet-monetaire bestanddelen in vreemde valuta worden bij de eerste opname omgerekend in euro tegen de dagkoers op transactiedatum.

Vervolgens vindt er voor de monetaire bestanddelen dagelijks een monetair waarderingsproces plaats op saldobasis, waarbij alle uitstaande monetaire saldi in deviezen worden omgerekend tegen de eindemaandslotkoers. Alle positieve en negatieve verschillen worden opgenomen in de winst- en verliesrekening, ongeacht de waarderingscategorie.

Niet-monetaire bestanddelen bij de Groep Crelan bestaan uitsluitend uit aandeleninstrumenten in vreemde valuta. Deze worden vooreerst gewaardeerd tegen de reële waarde. Vervolgens wordt er gekeken naar de waarderingscategorie. In het geval van de categorie financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden worden de wisselresultaten ingevolge omrekening tegen de slotkoers eveneens opgenomen in de winst- en verliesrekening als verandering in de reële waarde van het onderliggende instrument. In het geval van de categorie beschikbaar voor verkoop (voor verkoop beschikbare financiële activa) wordt dit wisselresultaat uitgesteld in het eigen vermogen.

Monetaire en niet-monetaire bestanddelen in vreemde valuta worden bij de verwijdering uit de balans omgerekend in euro tegen de dagkoers op transactiedatum.

In het geval van niet-monetaire bestanddelen in vreemde valuta behorende tot de categorie beschikbaar voor verkoop (voor verkoop beschikbare financiële activa) wordt het volledige wisselresultaat tussen de eerste opname en de verwijdering uit de balans als gerealiseerde meer- of minderwaarde in de winst- en verliesrekening opgenomen.

24. Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit het aandelenkapitaal van de gewone en de coöperatieve aandelen, de reserve uit de herwaardering van de reële waarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa en de gereserveerde winsten.

25. Technische voorzieningen

Voorziening van de verzekeringen

Deze voorziening wordt berekend volgens de geldende actuariële principes (universal life techniek) en wordt voor elk verzekeringcontract afzonderlijk berekend.

Elke afzonderlijke overeenkomst bevat een verzekeringsrekening. Hierop worden geldstortingen (cash-in-flows) bijgeboekt en geldonttrekkingen (cash-out-flows) afgeboekt. Cash-in flows zijn bijvoorbeeld premiestortingen door de verzekeringnemer. Cash-out flows zijn bijvoorbeeld kostenaanrekeningen voor het beheer en de verzekerde risico's.

De tegoeden op de verzekeringsrekening (ook reserves van de verzekeringsrekening genoemd) worden belegd in één of meerdere beleggingsvormen en genereren op die manier een rendement in het voordeel van de verzekeringnemer.

De reserves worden op een generieke wijze berekend voor alle onderschreven risico's (overlijden alle oorzaken, overlijden door ongeval, opeenvolgende overlijden, arbeidsongeschiktheid) zodat er structureel bovenop de door de verzekeringnemer opvraagbare reserves ook vergrijzingsreserves (arbeidsongeschiktheid) en risicoreserves worden aangelegd.

Voorziening voor schadegevallen

De voorzieningen voor schadegevallen worden op individuele basis bepaald door de schadebeheerder in functie van de kenmerken van het schadegeval. Wanneer een schadevergoeding de uitkering van een periodieke betaling betreft wordt de voorziening berekend als de actuele waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen.

26. Verzekeringscontracten IFRS 4

Toereikendheidstoets

De Groep Crelan bepaalt aan het einde van elke verslagperiode of de opgenomen verzekeringsverplichtingen toereikend zijn. Indien de opgenomen verzekeringsverplichtingen ontoereikend zijn, dan wordt het tekort integraal in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Herverzekering

De tegoeden van herverzekeraars worden als actief in de balans opgenomen. Indien er objectieve aanwijzingen zijn dat mogelijks niet alle bedragen uit hoofde van het herverzekeringscontract zullen ontvangen worden, wordt de boekwaarde van het herverzekeringsactief dienovereenkomstig verminderd en wordt de bijzondere waardevermindering opgenomen in de winst- en verliesrekening.

4.22.1.6. Toelichting bij de balans

4.22.1.6.1. Jaarrekening 2015

1. Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken

De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Contanten	53.616.576,86	53.673.139,88
Deposito's bij centrale banken	582.119.941,48	275.998.090,28
Monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België	138.462.047,65	336.018.714,72
Totaal geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	774.198.565,99	665.689.944,89
waarvan opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten	774.198.565,99	665.689.944,89

Deze rubriek bestaat uitsluitend uit direct opvraagbare kasgelden, deposito's bij centrale banken en de monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België.

Voor een bespreking van de geldmiddelen en kasequivalenten verwijzen wij naar noot 21.

De cijfers van 2015 houden geen rekening met 118 miljoen EUR geldmiddelen van Keytrade die geplaatst zijn bij de Nationale Bank van België (2014: 195 miljoen EUR).

2. Financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Activa		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	23.468.490,56	27.909.007,75
Schuldbewijzen	0,00	0,00
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	23.468.490,56	27.909.007,75
Verplichtingen		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	25.258.721,87	29.607.886,54
Schuldbewijzen	0,00	0,00
Totaal verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	25.258.721,87	29.607.886,54

Zowel in 2014 als in 2015 werden er geen financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden als zekerheid verstrekt voor verplichtingen of voor voorwaardelijke verplichtingen.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. De Groep Crelan oefent dus geen trading activiteiten uit. Bij de overname van Centea werd Crelan echter geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden.

3. Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via winst- en verliesrekening.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Leningen en vorderingen	0,00	5.002.515,66
Andere	0,00	0,00
Totaal financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met waardeveranderingen via winst- en verliesrekening	0,00	5.002.515,66

In de loop van 2015 kwam het enige krediet in deze portefeuille op eindvervaldag.

4. Voor verkoop beschikbare financiële activa

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Overheidsobligaties		
- genoteerd	1.662.821.302,92	3.353.392.101,91
- niet-genoteerd	88.572.912,30	50.467.178,38
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	303.152.908,41	901.639.813,38
- niet-genoteerd	44.223.313,28	114.477.789,03
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	36.337.161,34	6.827.509,52
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	9.973.943,89	5.578.025,74
Totaal	2.145.081.542,14	4.432.382.417,96
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	163.895.533,91	746.972.620,06
Langlopend	1.981.186.008,23	3.685.409.797,90

De sterke daling van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa is het gevolg van de herclassificatie van de activa van Keytrade als "aangehouden voor verkoop". Keytrade heeft namelijk een groot aandeel in de effectenportefeuille van de Groep, met een totale waarde van 2,6 miljard EUR eind 2015.

Per einde 2015 bedroeg de boekwaarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa die als zekerheid werden verstrekt voor verplichtingen in diverse terugkoopovereenkomsten EUR 14.401.603,79 (2014: EUR 42.905.439,65).

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de portefeuille voor verkoop beschikbare activa in de loop van de boekjaren 2015 en 2014.

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Openingsbalans	4.432.382.417,96	3.407.550.380,51
Aanschaffingen	1.153.582.208,27	1.425.611.646,33
Verkopen en op vervalddag gekomen	-720.517.684,69	-467.128.474,53
Actuariële op- en afrentingen	-42.195.512,94	-31.147.414,86
Reële waardeschommelingen via eigen vermogen	-42.618.026,29	79.746.512,89
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00
Aanwending en terugname van waardeverminderingen	1.274.236,49	516.302,60
Wisselkoersschommelingen	0,00	17.233.465,01
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	-2.636.826.096,65	0,00
Eindbalans	2.145.081.542,14	4.432.382.417,96

In de loop van 2015 werd er voor 1,15 miljard EUR geïnvesteerd in de financiële portefeuille, waarvan 596 miljoen EUR bij Keytrade die wordt geclassificeerd als "aangehouden voor verkoop". De overige 558 miljoen EUR werden maximaal gediversifieerd tussen de diverse activaklassen en tegenpartijen. Het betreft voornamelijk Europese overheidsobligaties uit België, Nederland, Finland, Oostenrijk en supranationale instellingen. Ook werd er verder geïnvesteerd in covered bonds en obligaties uitgegeven door ondernemingen met een investment grade kredietkwaliteit.

Gezien de stabiliteit van de financiële markten en het licht herstel, werden in 2015 2 nieuwe activaklassen geactiveerd. Het betreft 62 miljoen EUR in Italiaanse en Spaanse overheidsobligaties en 30 miljoen EUR in een fonds dat voornamelijk investeert in obligaties uitgegeven door ondernemingen en financiële instellingen met kredietkwaliteit gelijk aan investeringsgraad.

In de loop van 2015 en 2014 werden er geen waardeverminderingen aangelegd op effecten. Daarentegen werd er in 2015 voor EUR 488.986,49 aan waardeverminderingen teruggenomen op financiële activa waarvan de kredietkwaliteit verbeterde. EUR 785.250,00 waardevermindering op financiële vaste activa werd aangewend naar aanleiding van de verkoop van de betrokken participatie.

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet-vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2015				
Openingsbalans	1.738.986,49	0,00	785.250,00	2.524.236,49
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Terugname van waardeverminderingen	-488.986,49	0,00	-785.250,00	-1.274.236,49
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	-1.250.000,00	0,00	0,00	-1.250.000,00
Eindbalans	0,00	0,00	0,00	0,00
31/12/2014				
Openingsbalans	2.255.289,09	0,00	785.250,00	3.040.539,09
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Terugname van waardeverminderingen	-516.302,60	0,00	0,00	-516.302,60
Eindbalans	1.738.986,49	0,00	785.250,00	2.524.236,49

Op een gedeelte van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa wordt macro hedging toegepast. Het renterisico van een portefeuille obligaties met analoge kenmerken wordt afgedekt met behulp van een portefeuille van renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de obligatieportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, geeft aanleiding tot een aanpassing van de boekwaarde van deze obligaties tegenover de resultatenrekening. Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkings-transacties".

5. Leningen en vorderingen

5.1. Leningen en vorderingen aan banken

Per 31 december zijn de leningen en vorderingen aan banken als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Plaatsingen bij andere banken	600.650.095,38	1.239.383.822,68
<i>waarvan opgenomen in kasequivalenten</i>	<i>145.796.548,37</i>	<i>226.274.306,37</i>
Leningen en voorschotten aan andere banken	0,00	0,00
Waardeverminderingen	0,00	0,00
Totaal leningen en voorschotten aan banken	600.650.095,38	1.239.383.822,68
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	356.044.709,66	513.543.237,11
Langlopend	244.605.385,72	725.840.585,57

Van de leningen en vorderingen aan banken heeft EUR 163.683.833,18 (2014: EUR 244.447.300,10) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie (International Swaps and Derivatives Association) op derivaten.

De sterke daling van plaatsingen bij banken is deels het gevolg van de herclassificatie van de plaatsingen van Keytrade voor 202,4 miljoen EUR. Ook ziet men een verschuiving van 226,3 miljoen EUR naar de categorie "zichtrekeningen bij centrale banken" (inclusief Keytrade).

Per einde 2015 en 2014 werden er geen bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen aan banken opgenomen.

Voor een bespreking van de geldmiddelen en kasequivalenten verwijzen wij naar noot .21.

5.2. Leningen en vorderingen aan cliënten

De leningen en vorderingen aan cliënten zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Totale omloop	15.500.183.201,33	16.157.616.953,04
Consumentenkredieten	670.738.050,25	639.538.137,74
Hypothecaire kredieten	9.960.003.992,97	10.374.643.702,37
Landbouwkredieten	1.747.268.357,48	1.953.532.769,65
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	1.497.525.007,33	1.715.873.785,79
Leningen op korte termijn	251.277.856,41	291.340.625,02
Andere leningen en voorschotten	1.373.369.936,90	1.182.687.932,47
Bijzondere waardeverminderingen	-214.386.559,51	-224.818.951,42
Consumentenkredieten	-22.407.305,22	-21.415.643,71
Hypothecaire kredieten	-57.494.238,20	-61.385.479,51
Landbouwkredieten	-31.029.226,87	-28.010.775,95
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	-50.126.357,17	-54.319.112,26
Leningen op korte termijn	-16.302.106,22	-20.874.369,69
Andere leningen en voorschotten	-37.027.325,84	-38.813.570,30
Totaal leningen en voorschotten aan cliënten	15.285.796.641,82	15.932.798.001,62
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	2.630.600.442,39	2.774.425.435,42
Langlopend	12.413.341.938,30	12.893.155.193,01
Onbepaald	241.854.261,13	265.217.373,20

Crelan past reële waardeafdekking door portefeuille indekking van het renterisico op een portefeuille van kredieten toe. De portefeuille afgedekte kredieten bestaat uit:

- consumentenkredieten
- investeringskredieten op korte termijn
- investeringskredieten aan de landbouwsector op lange termijn
- investeringskredieten aan KMO's op lange termijn
- hypothecaire kredieten

De afdekkingsinstrumenten bestaan uit renteswapovereenkomsten en sinds 2011 ook uit caps en swaptions. Wijzigingen in de reële waarde van de kredietportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek "Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille". Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

Van de andere leningen en voorschotten heeft EUR 656.288.680,53 (2014: EUR 669.880.855,10) betrekking op gestorte collaterals aan een centrale tegenpartij in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten. Sinds eind 2013 is Crelan aangesloten bij een centrale tegenpartij voor het clearen van derivaten. In 2014 en 2015 werd het overbrengen van bestaande derivaten naar deze centrale tegenpartij verdergezet.

Volgende tabellen detailleren de evolutie van de bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen in de loop van 2015 en 2014:

31/12/2015	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	21.415.643,71	61.385.479,52	28.010.775,95	54.319.112,26	20.874.369,69	38.813.570,30	224.818.951,42
Toevoegingen	8.187.040,89	12.852.053,19	9.750.743,47	10.002.818,92	5.686.237,39	8.581.529,50	55.060.423,36
Terugnages							
gerecupereerd	3.268.163,13	10.349.893,77	6.026.080,80	8.515.403,60	5.077.953,40	3.818.920,06	37.056.414,76
afgeschreven	3.927.216,25	6.393.400,74	706.211,74	4.470.728,11	5.180.547,47	3.913.288,05	24.591.392,36
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-53.345,08	-53.345,08
Herclassificatie Keytrade	0,00	0,00	0,00	-1.209.442,30	0,00	-2.582.220,77	-3.791.663,07
Eindbalans	22.407.305,22	57.494.238,20	31.029.226,87	50.126.357,16	16.302.106,22	37.027.325,84	214.386.559,51
31/12/2014	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	23.126.101,03	57.694.023,53	28.610.592,36	57.066.688,50	20.566.731,57	44.529.674,70	231.593.811,68
Toevoegingen	6.913.861,07	19.505.497,22	5.430.817,94	11.427.331,71	3.423.335,87	8.454.013,26	55.154.857,07
Terugnages							
gerecupereerd	5.139.095,33	8.935.876,89	5.454.782,87	9.800.114,64	3.480.281,31	4.798.729,36	37.608.880,41
afgeschreven	3.485.223,06	6.878.164,34	575.851,48	4.374.793,31	1.165.955,40	7.840.849,34	24.320.836,93
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	1.530.538,96	-1.530.538,96	0,00
Eindbalans	21.415.643,71	61.385.479,52	28.010.775,95	54.319.112,26	20.874.369,69	38.813.570,30	224.818.951,42

De hoge bedragen van zowel de toevoegingen als terugnames wordt verklaard doordat er geen netting wordt toegepast per contract. Bijgevolg worden waardeverminderingen die in eenzelfde jaar worden aangelegd en teruggenomen twee keer weergegeven (zowel in de toevoegingen als in de terugnames).

De totale omloop daalde in 2015 met 657,4 miljoen EUR, waarbij de impact van de herclassificatie van Keytrade zeer beperkt is (-66 miljoen EUR). De daling ligt grotendeels bij de daling van de omloop hypothecaire kredieten met 421 miljoen EUR, als gevolg van het hoge aantal externe herfinancieringen van hypothecaire kredieten in 2015.

Onder de 'andere leningen' bevinden zich onder andere de leasingcontracten. De financiële lease-vorderingen kunnen per 31 december als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Bruto-investering		
- op ten hoogste één jaar	20.177.562,23	30.330.086,72
- >= 1 jaar en < 5 jaar	114.903.966,73	123.766.164,59
- >= 5 jaar	1.520.575,05	985.122,67
Onverdiende financieringsbaten	16.888.622,09	16.389.334,32
Netto-investering in financiële leases		
- op ten hoogste één jaar	19.219.827,29	30.408.468,26
- >= 1 jaar en < 5 jaar	99.318.529,28	108.064.338,48
- >= 5 jaar	1.175.125,35	712.679,92

Per einde 2015 bedroeg het totaal van de bijzondere waardeverminderingen op lease-vorderingen EUR 8.329.750,82 (2014: EUR 9.766.622,70).

5.3. Forbearance

Vorderingen die onderhevig zijn aan forbearance worden door de EBA gedefiniëerd als contracten waarbij de klant omwille van financiële moeilijkheden zijn verplichtingen niet meer kan nakomen, waardoor de instelling een van de volgende maatregelen moet nemen:

- De looptijd of voorwaarden van het contract aanpassen, zodat de klant zijn schuld kan aflossen.
- Een volledige of gedeeltelijke herfinanciering van het contract.

Voor de Groep zijn het enkel kredieten bij Crelan NV en Europabank die onderhevig zijn aan forbearance. Het aandeel van Keytrade Bank in de leningen en vorderingen aan cliënten van de Groep is zeer beperkt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen en vorderingen die binnen de Groep als forborne worden beschouwd:

31/12/2015			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	81.069.669,80	35.704.871,98	116.774.541,78
Omloop met bijzondere waardevermindering	84.099.212,67	14.203.811,37	98.303.024,04
Bijzondere waardevermindering	-13.003.010,38	-2.032.017,82	-15.035.028,20
Totaal forborne Leningen en vorderingen	152.165.872,09	47.876.665,53	200.042.537,62
31/12/2014			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	106.773.076,42	32.787.415,99	139.560.492,41
Omloop met bijzondere waardevermindering	56.390.579,06	23.502.421,69	79.893.000,75
Bijzondere waardevermindering	-8.063.287,04	-1.093.586,95	-9.156.873,99
Totaal forborne Leningen en vorderingen	155.100.368,44	55.196.250,73	210.296.619,17

Bijzondere waardeverminderingen op geherstructureerde kredieten worden pas teruggenomen wanneer volgende voorwaarden zijn voldaan:

- Het contract heeft geen enkele dag achterstand en er zijn geen aanwijzingen meer van problemen met terugbetaling
- Er is minstens 1 jaar voorbij sinds de forbearance maatregelen werden genomen

Wanneer aan beide voorwaarden werd voldaan en de waardevermindering werd teruggenomen, blijft het contract gedurende 2 jaar onder verhoogd toezicht. Dit houdt in dat wanneer het contract meer dan 30 dagen achterstand heeft er opnieuw een bijzondere waardevermindering wordt bepaald. Eind 2015 was er een omloop van 26,8 miljoen EUR onder verhoogd toezicht.

Leningen en vorderingen worden niet langer als forborne beschouwd wanneer er aan volgende voorwaarden is voldaan:

- Er werd in de voorbije 2 jaar geen bijzondere waardevermindering geboekt op openstaande vorderingen van de schuldenaar.
- De schuldenaar heeft geen enkele openstaande vorderingen met een achterstand van meer dan 30 dagen.

6. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa per 31 december is als volgt:

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2014					
Aanschaffingsprijs	75.035.455,03	39.020.092,25	25.138.914,47	17.980.771,88	157.175.233,63
Gecumuleerde afschrijvingen	41.005.192,51	27.887.813,72	18.220.681,79	13.908.051,74	101.021.739,76
Nettoboekwaarde	34.030.262,52	11.132.278,53	6.918.232,68	4.072.720,14	56.153.493,87
Mutaties 2014					
Aanschaffingen	1.156.068,17	2.151.468,47	534.498,68	1.485.447,05	5.327.482,37
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	39.103,40	39.103,40
Afschrijvingen	2.269.313,46	5.552.128,07	720.320,91	2.720.495,51	11.262.257,95
Bijzondere waardeverminderingen	4.512.715,93	0,00	0,00	0,00	4.512.715,93
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	-15.775.000,00	0,00	0,00	0,00	-15.775.000,00
Andere	0,00	0,00	0,00	-36.401,87	-36.401,87
Eindbalans 31 december 2014	12.629.301,30	7.731.618,93	6.732.410,45	2.762.166,41	29.855.497,09
Openingsbalans 1 januari 2015					
Aanschaffingsprijs	55.903.807,27	41.171.560,72	25.673.413,15	19.390.713,66	142.139.494,80
Gecumuleerde afschrijvingen	43.274.505,97	33.439.941,79	18.941.002,70	16.628.547,25	112.283.997,71
Nettoboekwaarde	12.629.301,30	7.731.618,93	6.732.410,45	2.762.166,41	29.855.497,09
Mutaties 2015					
Aanschaffingen	259.743,22	2.414.356,75	647.914,04	1.599.916,94	4.921.930,95
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	140.396,72	140.396,72
Afschrijvingen	1.136.560,01	4.849.751,08	698.019,41	2.430.412,77	9.114.743,27
Bijzondere waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	-556.067,00	-122.239,00	-735.346,00	-1.413.652,00
Andere	96.736,41	-12.608,19	-4.629.727,34	4.599.921,57	54.322,45
Eindbalans 31 december 2015	11.849.220,92	4.727.549,41	1.930.338,74	5.655.849,43	24.162.958,50
Eindbalans 31 december 2015					
Aanschaffingsprijs	36.890.518,03	33.851.341,35	17.588.534,00	21.536.862,57	109.867.255,95
Gecumuleerde afschrijvingen	25.041.296,76	29.123.792,37	15.658.195,72	15.881.012,60	85.704.297,45
Nettoboekwaarde	11.849.221,27	4.727.548,98	1.930.338,28	5.655.849,97	24.162.958,50

De materiële vaste activa van Keytrade worden in een aparte lijn weergegeven als "geclassificeerd als aangehouden voor verkoop" voor een totaal van 1,4 miljoen EUR

De Groep stelde geen materiële vaste activa als zekerheid voor verplichtingen.

7. Goodwill en andere immateriële activa

De samenstelling van de goodwill en andere immateriële activa per 31 december is als volgt:

(in EUR)	Goodwill	Intern ontwikkelde software	Verworven software	Andere immateriële activa	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2014					
Aanschaffingsprijs	111.009.940,66	12.276.047,25	31.546.317,88	1.958.421,89	156.790.727,68
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	4.364.240,84	23.451.749,11	1.156.655,47	28.972.645,42
Nettoboekwaarde	111.009.940,66	7.911.806,41	8.094.568,77	801.766,42	127.818.082,26
Mutaties 2014					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0,00	2.566.105,70	2.186.017,61	0,00	4.752.123,31
- via bedrijfscombinaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Afschrijvingen	0,00	2.242.999,59	2.526.796,10	144.266,72	4.914.062,41
Bijzondere waardeverminderingverliezen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Eindbalans 31 december 2014	111.009.940,66	8.234.912,52	7.753.790,28	657.499,70	127.656.143,16
Openingsbalans 1 januari 2015					
Aanschaffingsprijs	111.009.940,66	14.842.152,95	33.732.335,49	1.958.421,89	161.542.850,99
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	6.607.240,43	25.978.545,21	1.300.922,19	33.886.707,83
Nettoboekwaarde	111.009.940,66	8.234.912,52	7.753.790,28	657.499,70	127.656.143,16
Mutaties 2015					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0,00	5.264.153,13	5.064.129,80	0,00	10.328.282,93
- via bedrijfscombinaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Afschrijvingen	0,00	2.593.480,17	2.708.234,35	192.960,72	5.494.675,24
Bijzondere waardeverminderingverliezen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	-87.367.308,36	-887.422,00	-1.429.674,00	-103.881,00	-89.788.285,36
Andere	0,00	0,00	-14.745,00	49.091,00	34.346,00
Eindbalans 31 december 2015	23.642.632,30	10.018.163,48	8.665.266,73	409.748,98	42.735.811,49
Eindbalans 31 december 2015					
Aanschaffingsprijs	23.642.632,30	15.405.850,08	34.925.646,04	1.143.485,89	75.117.614,31
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	5.387.686,60	26.260.378,61	733.737,61	32.381.802,82
Nettoboekwaarde	23.642.632,30	10.018.163,48	8.665.267,43	409.748,28	42.735.811,49

De goodwill en andere immateriële vaste activa van Keytrade worden in een aparte lijn weergegeven als "geclassificeerd als aangehouden voor verkoop" voor een totaal van respectievelijk 87,4 miljoen EUR en 2,4 miljoen EUR. Voor meer informatie met betrekking tot de activa aangehouden voor verkoop verwijzen we naar noot 4.10.

Alle immateriële activa hebben een beperkte economische levensduur. Voor Goodwill is dit echter niet het geval. Goodwill wordt, in tegenstelling tot de immateriële activa niet afgeschreven, maar wordt jaarlijks onderworpen aan een test op bijzondere waardeverminderingen (impairment test) als gevolg van de toepassing van IAS 36. Indien de boekwaarde van betreffende entiteit de schatting van de realiseerbare waarde van deze entiteit overstijgt, wordt een bijzondere waarde-vermindering (impairment) in resultaat opgenomen.

IAS 36.134 vereist toelichtingen per kasstroom genererende eenheid waarvan de boekwaarde van de goodwill en/of immateriële vaste activa met een oneindige levensduur significant is ten opzichte van het totaal.

Per 31 december wordt enkel nog de goodwill van Europabank in deze rubriek weergegeven. De goodwill m.b.t. Keytrade werd overgezet naar de rubriek van activa aangehouden voor verkoop.

De situatie per 31 december is als volgt:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Europabank	23.642.632,30	23.642.632,30
Keytrade	0,00	87.367.308,36
Totaal goodwill	23.642.632,30	111.009.940,66

Het realiseerbare bedrag wordt bepaald op basis van de Discounted Cash Flow-methode. Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt het realiseerbare bedrag van een investering berekend als de netto actuele waarde van alle toekomstige kasstromen van de desbetreffende rapporterende eenheid.

Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt uitgegaan van een aantal veronderstellingen:

Een groeiprognose reflecteert de gemiddelde verwachte groei op lange-termijn van elk filiaal. Voor 2016 en 2017 werd rekening gehouden met de huidige maatregelen van de ECB om de economische groei te herstellen via diverse monetaire stimuli. Deze maatregelen hebben tot gevolg dat de rente in de Eurozone nog geruime tijd laag zal blijven en misschien zelfs nog negatiever kan worden. De rente op Belgische overheidsobligaties met looptijden tot 6 jaar zijn negatief. Voor Europabank wordt daarom bij de berekening van de goodwill een daling van de winst

voorspeld voor de eerstkomende jaren. Er wordt algemeen aangenomen dat pas ten vroegste in 2017 en allicht pas in 2018 er opnieuw groei van de economie mag worden verwacht met een stijging van de rente als gevolg.

Voor Europabank wordt een daling van de winst voorspeld van 0,5% tot 1%. Pas na 2017 wordt er terug groei verwacht van om en bij de 2%.

Na 5 jaar wordt een jaarlijkse conservatieve groei voorspeld van 1,5% (idem als in 2015) en dit tot in het oneindige.

De discountvoet

De netto actuele waarde van de verwachte kasstromen van elk filiaal wordt berekend aan de hand van een toepasselijke discountvoet. De discountvoet reflecteert de rendementseis voor het eigen vermogen. Deze discountvoet is gebaseerd op de CAPM-theorie (Capital Asset Pricing Model) en is samengesteld uit een risicovrije marktrentevoet en een marktrisicopremie die vermenigvuldigd wordt met een activiteitsafhankelijke beta. De risicovrije marktrentevoet is gebaseerd op de 10 jaars IRS rentevoet. Deze bedroeg per 31 december 2015 1,00% (in 2014: 0,81%). Beta is het systematische risico van een belegging, afgezet tegenover de markt als geheel. De beta van elke rapporterende eenheid werd bepaald in functie van haar specifiek risicoprofiel. Dit resulteert in een discountvoet van 8,50% voor Europabank (2014: 8,31%).

Kasstroom assumpties Europabank

Op financieel vlak heeft de lage rentestand zich verdergezet, wat een neerwaartse druk op rentemarges tot gevolg had. Voor 2016 en 2017 wordt weinig beterschap verwacht. Er wordt aangenomen dat de rente nog lange tijd laag zal blijven waardoor rendabele beleggingen van overschotten aan liquiditeit een probleem blijft. Het management gaat daarom uit van de veronderstelling dat voor 2016 en 2017 er geen groei is van het netto bank product. Na 2017 wordt een jaarlijkse groei verwacht van 2% van het netto bank product van Europabank. Het bepalen van de toekomstige exploitatiekosten gebeurt op basis van de verhouding exploitatiekosten/netto bank product van 2015 en er wordt verondersteld dat deze verhouding voor de komende jaren onveranderd blijft.

Er wordt een gedetailleerde prognose gemaakt van de activiteiten voor de eerstvolgende 5 jaar. Na de expliciete voorspellingsperiode van 5 jaar wordt rekening gehouden met de terminale waarde van het bedrijf door middel van een extrapolatie van de kasstromen tot in het oneindige. Hierbij wordt uitgegaan van een terminale groeivoet na 5 jaar van 1,5% op jaarbasis. Deze terminale groeivoet wordt door het management bepaald op basis van de langetermijngemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit.

De sensitiviteit van de netto actuele waarde of realisatiewaarde van de entiteit wordt eveneens berekend. Hierbij wordt de impact op de netto actuele waarde van de entiteit ten gevolge van een respectievelijke incrementele daling en stijging van de risicovrije interestvoet en activiteitsafhankelijke beta gesimuleerd. Eveneens wordt de impact van een daling van de prognose van de groei van de kasstromen tot in het oneindige gesimuleerd. Ten slotte wordt een stress test uitgevoerd door een negatieve jaarlijkse groei van 0,25% toe te passen op de toekomstige kasstromen tot in het oneindige en de netto waarde van toekomstige kasstromen te actualiseren met een gestresseerde actualisatievoet van 12,6%. Zowel de sensitiviteitstesten als de stress test wijzen uit dat de aldus bekomen realisatiewaardes hoger liggen dan de boekwaarden voor Europabank.

8. Actuele en uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de actuele en uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen per 31 december. De uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden per juridische entiteit van de Groep gesaldeerd.

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Actuele belastingen		
Activa	1.161.798,61	718.374,09
Verplichtingen	1.381.026,91	1.912.983,58
Totaal actuele belastingen	-219.228,30	-1.194.609,49
Uitgestelde belastingen		
Activa	40.114.056,97	24.303.129,25
Verplichtingen	13.729.700,92	41.533.421,76
Totaal uitgestelde belastingen	26.384.356,05	-17.230.292,51

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de uitgestelde belastingvorderingen en verplichtingen per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Opgenomen in de resultatenrekening	60.455.866,68	47.955.067,23
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-22.841.930,32	-21.255.428,87
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	14.228.451,30	14.801.638,05
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	3.116.647,47	3.549.268,12
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	29.557.314,99	33.720.010,11
<i>Personeelsbeloningen</i>	3.863.899,64	3.495.350,87
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	354.170,91	147.603,27
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0,00	1.533.872,14
<i>Voorzieningen</i>	4.283.105,38	5.201.416,22
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	45.778.501,57	33.828.045,48
<i>Goodwill</i>	0,00	0,00
<i>Impact overname Centea</i>	-17.885.333,45	-27.080.431,75
<i>Andere</i>	1.039,19	13.723,59
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	-34.071.510,63	-65.185.359,74
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-32.509.984,45	-64.862.002,10
<i>Personeelsbeloningen</i>	-1.561.526,18	-323.357,64
Totaal uitgestelde belastingen	26.384.356,05	-17.230.292,51

De stock aan uitgestelde belastingen die afhankelijk zijn van toekomstige winsten en verliezen (impact DBI) wordt op basis van de huidige budgetten verwacht volledig gerecupereerd te worden binnen een periode van 5 tot 10 jaar.

De evolutie van de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen in 2015 en 2014 kan als volgt voorgesteld worden:

(in EUR)	2015	2014
Openingsbalans	-17.230.292,51	3.165.674,86
Opgenomen in resultaat van het boekjaar	11.993.235,65	4.405.644,94
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-1.586.501,27	-3.523.414,38
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	-573.186,57	-323.610,09
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-432.620,49	312.908,48
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	-4.144.098,25	-1.529.456,61
<i>Personeelsbeloningen</i>	-162.518,61	-591.888,60
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	211.473,65	-343.962,83
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	-1.533.872,14	1.533.872,14
<i>Voorzieningen</i>	-918.310,84	209.716,71
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	11.950.456,09	3.849.182,45
<i>Goodwill</i>	0,00	0,00
<i>Opvolging overname Centea</i>	9.195.098,30	4.612.978,95
<i>Andere</i>	-12.684,22	199.318,72
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	11.164.391,13	-24.801.612,31
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	11.871.492,29	-23.288.526,73
<i>Personeelsbeloningen</i>	-707.101,16	-1.513.085,58
Herclassificatie Keytrade als aangehouden voor verkoop	20.457.021,78	0,00
Eindbalans	26.384.356,04	-17.230.292,51

De stijging van de netto-balanspositie is voornamelijk het gevolg van de waarde schommeling in de portefeuille voor verkoop beschikbare activa, de herclassificatie van Keytrade en de stijging van de stock definitief belaste inkomsten (DBI).

Uitgestelde belastingvorderingen worden uitsluitend opgenomen indien het waarschijnlijk is dat de uitgestelde belastingvordering zal kunnen verrekend worden met verwachte toekomstige winsten. Per 31 december werden onderstaande uitgestelde belastingvorderingen niet in de balans verantwoord wegens onvoldoende bewijs van toekomstige belastbare winst:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Waardeverminderingen op kredieten	1.260.171,42	1.428.128,37
Voorzieningen	0,00	223.242,71
Fiscale verliezen	2.029,97	524.669,55
Niet opgenomen impact van definitief belaste inkomsten (DBI)	4.317.475,56	3.465.569,10
Notionele interesten	9.704.998,60	11.666.211,80
in de balans	15.284.675,54	17.307.821,53

9. Andere activa en verplichtingen

De andere activa zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Vooruitbetaalde kosten	1.582.677,96	3.298.105,62
Te ontvangen baten	8.788.248,83	4.802.770,15
Edele metalen, goederen en grondstoffen	89.099,71	134.385,87
Andere voorschotten	2.851.280,54	4.883.282,74
Overige	716.069,56	3.610.641,71
Totaal overige activa	14.027.376,60	16.729.186,09
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	13.674.869,76	16.520.666,03
Langlopend	352.506,84	208.520,06

De andere verplichtingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Toegezegd-pensioenregelingen	6.773.678,92	9.332.136,63
Andere personeelsbeloningen	4.700.371,40	1.540.548,98
Sociale lasten	14.707.512,30	17.096.649,31
Toe te rekenen kosten	9.327.891,23	9.664.271,82
Over te dragen opbrengsten	1.467,00	68.455,17
Schulden mbt belastingen	4.026.097,82	6.684.410,75
Overige verplichtingen	18.705.849,44	28.268.322,89
Totaal overige verplichtingen	58.242.868,11	72.654.795,55
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	46.768.817,79	61.782.109,94
Langlopend	11.474.050,32	10.872.685,61

De overige verplichtingen bestaan hoofdzakelijk uit nog te ontvangen of te betalen facturen.

Voor een bespreking van de personeelsbeloningen verwijzen wij naar noot 14.

In 2015 werd er voor 5,7 miljoen EUR overige activa en 8,7 miljoen EUR overige verplichtingen overgebracht naar de categorie "aangehouden voor verkoop" n.a.v. de verkoop van Keytrade Bank.

10. Vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

10.1. Vaste activa aangehouden voor verkoop

In de loop van 2014 heeft de bank beslist om de terreinen en gebouwen van de oude hoofdzetel van Centea in Antwerpen te verkopen. Bijgevolg werden deze gebouwen aan marktwaarde geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. De marktwaarde werd vastgelegd op EUR 15.775.000,00. In 2015 leidde dit tot een waardevermindering van EUR 302.618,80 in het resultaat onder de categorie "Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop". Deze bijkomende waardevermindering had betrekking op kosten gerelateerd aan deze verkoop.

Begin 2015 werd de verkoop afgerond met een vastgoedontwikkelaar die in de loop van het jaar een deel van de gebouwen in gebruik heeft genomen. Het resterende deel werd onmiddellijk terug verhuurd aan Crelan, tot uiterlijk eind 2016.

10.2. Groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

Nadat Crelan in juni 2015 een 100% Belgische bank is geworden, werd de strategische keuze gemaakt dat Crelan zich nog meer zou focussen op het coöperatieve bankmodel. Binnen deze strategische denkoefening werden de verschillende opties in verband met de toekomst van Keytrade Bank onderzocht. De uitgangspunten hierbij waren enerzijds een goede toekomst verzekeren voor Keytrade Bank en anderzijds de focus die Crelan wil leggen op het coöperatieve bankmodel. Er werd geopteerd om op zoek te gaan naar een kandidaat-overnemer die garant kon staan voor de verdere groei en ontwikkeling van Keytrade. Een verkoopproces werd opgestart en vele kandidaat-kopers betuigden hun interesse.

Eind 2015 werden exclusieve onderhandelingen opgestart met de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa, wat resulteerde in een finaal akkoord begin 2016. Na goedkeuring door de toezichthouders, zal de verkoop gefinaliseerd worden in de loop van 2016.

Op 31/12/2015 werden de activa en passiva van Keytrade volgens IFRS 5 aan boekwaarde geklasseerd als "groepen van activa aangehouden voor verkoop". Er werden geen waardevermindingsverliezen opgenomen. Omdat Keytrade geen afzonderlijke bedrijfsactiviteit of geografisch bedrijfsgebied vertegenwoordigt, wordt de verkoop niet beschouwd als een beëindigde bedrijfsactiviteit.

De belangrijkste activa en verplichtingen van Keytrade die werden geklasseerd als "aangehouden voor verkoop" worden in onderstaande tabel weergegeven:

Activa	31/12/2015
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	117.807.944,28
Voor verkoop beschikbare financiële activa	2.636.826.096,65
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	228.144.467,13
Materiële vaste activa	1.413.658,65
Goodwill	87.367.308,36
Immateriële activa	2.420.975,95
Belastingvorderingen	680.283,37
Andere activa	5.866.265,80
Totaal Activa	3.080.527.000,19
Verplichtingen	31/12/2015
Deposito's	2.811.053.632,38
Andere financiële verplichtingen	27.985.469,76
Derivaten gebruikt ter afdekking	6.480.788,15
Belastingverplichtingen	20.486.860,57
Andere verplichtingen	9.484.283,23
Totaal Verplichtingen	2.875.491.034,09
Netto boekwaarde	205.035.966,10

In het eigen vermogen wordt een bedrag van EUR 39.774.035,96 opgenomen als herwaarderings-reserve op voor verkoop beschikbare financiële activa.

Voor wat de goodwill m.b.t. Keytrade betreft, werd er geen impairment test uitgevoerd op basis van de Discounted Cash Flow-methode (cfr. paragraaf 4.7.). Door de geplande verkoop van Keytrade aan Crédit Mutuel Arkéa in 2016 werd namelijk een marktconforme prijs bepaald die de boekwaarde van Keytrade in ruime mate overstijgt en bijgevolg geen bijzondere waardevermindering dient te worden geboekt.

Onderstaande tabel geeft de reële waarde weer van de belangrijkste klassen activa en passiva van Keytrade die worden weergegeven als "aangehouden voor verkoop":

(in EUR)	31/12/2015				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Voor verkoop beschikbare financiële activa	2.636.826.096,65	2.636.826.096,65	2.529.128.984,00	102.543.670,00	5.153.442,65
Leningen en Vorderingen	228.144.467,13	229.442.105,13	0,00	0,00	229.442.105,13
<i>Interbancaire kredieten</i>	166.142.543,13	166.972.927,13	0,00	0,00	166.972.927,13
<i>Consumentenkredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Hypothecaire kredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Landbouwkredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Professionele kredieten</i>	24.853.756,00	25.321.010,00	0,00	0,00	25.321.010,00
<i>Kredieten op korte termijn</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Andere</i>	37.148.168,00	37.148.168,00	0,00	0,00	37.148.168,00
Verplichtingen					
Deposito's	2.811.053.632,38	2.811.084.320,38	0,00	2.811.084.320,38	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Achtergestelde verplichtingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten gebruikt ter afdekking	6.480.788,15	6.480.788,15	0,00	6.480.788,15	0,00

11. Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs

11.1. Deposito's

De deposito's zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Deposito's van kredietinstellingen	19.367.213,50	29.961.977,27
- zichtdeposito's	7.667.137,69	14.673.889,93
- deposito's met vaste looptijd	11.700.075,81	14.558.561,34
- overige deposito's	0,00	729.526,00
Deposito's (andere dan van kredietinstellingen)	14.739.573.971,76	17.548.887.773,41
- zichtdeposito's	2.171.565.170,86	3.020.590.515,29
- deposito's met vaste looptijd	881.276.325,85	1.025.169.521,97
- spaardeposito's	11.547.806.331,43	13.333.496.850,26
- overige deposito's	138.926.143,62	169.630.885,89
Totaal deposito's	14.758.941.185,26	17.578.849.750,68
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	13.974.154.914,67	16.712.654.381,44
Langlopend	784.786.270,58	866.195.369,24

Van de deposito's van kredietinstellingen heeft EUR 5.010.000 (2014: EUR 6.510.000) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De sterke daling van de deposito's is het gevolg van de herclassificatie van Keytrade als "aangehouden voor verkoop" (-2,8 miljard EUR). Zonder rekening te houden met deze herclassificatie zijn de deposito's van klanten in 2015 relatief stabiel gebleven vergeleken met 2014 (-6,3 miljoen EUR).

De overige deposito's aan klanten betreft voornamelijk notarisrekeningen en derden rekeningen van advocaten.

11.2. In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties

De in schuldbewijzen belichaamde schulden bestaan uitsluitend uit kasbons en zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Kasbons	2.524.645.479,19	2.675.608.262,97
Obligaties	0,00	0,00
Totaal in schuldbewijzen belichaamde schulden	2.524.645.479,19	2.675.608.262,97
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	734.213.357,72	252.590.550,24
Langlopend	1.790.432.121,47	2.423.017.712,73

Crelan past reële waardeafdekking van het renterisico van zijn portefeuille kasbons toe. De afdekkingsinstrumenten bestaan uitsluitend uit renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de kasbonportefeuille, toegewezen aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek "Wijzigingen in de

reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille". Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie worden in resultaat genomen via de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

11.3. Achtergestelde verplichtingen

De achtergestelde verplichtingen bestaan uitsluitend uit achtergestelde certificaten. De resterende looptijd per 31 december kan als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Vervaldatum		
Lopend jaar	0,00	0,00
Lopend jaar +1	4.766.911,63	7.456.082,84
Lopend jaar +2	44.187.006,47	4.764.968,87
Lopend jaar +3	34.971.385,67	44.071.291,34
Lopend jaar +4	64.018.437,51	34.883.859,38
Meer dan lopend jaar +4	176.148.113,47	239.585.530,75
Totaal achtergestelde verplichtingen	324.091.854,75	330.761.733,18

11.4. Andere financiële verplichtingen

De andere financiële verplichtingen zijn op korte termijn en betreffen voornamelijk te betalen bedragen aan agenten en cliënten, zoals nog te incasseren bankencheques, opeisbare kasbons en openstaande protosaldi.

12. Transfers van financiële activa

12.1. Verkoop- en terugkoopovereenkomsten

De Groep had per 31 december diverse lopende terugkoopovereenkomsten met een maximale looptijd van 3 maanden. Deze verplichtingen hebben een omvang van EUR 14.379.248,02 (2014: EUR 37.042.254,78). Inzake deze overeenkomsten werden voor verkoop beschikbare financiële activa met een totale boekwaarde van EUR 14.401.603,79 (2014: EUR 42.905.439,65) verkocht en geleverd. De desbetreffende financiële activa blijven op de balans en de Groep blijft onderhevig aan rente- en kredietrisico op deze stukken. Omdat de Groep de contractuele rechten op de cash flows van deze effecten verkoopt, mag het deze effecten niet gebruiken gedurende de looptijd van de terugkoopovereenkomst. Het verschil tussen de boekwaarde van de financiële verplichtingen en activa wordt verklaard door het feit dat de financiële activa tegen marktwaarde worden verantwoord in tegenstelling tot de financiële verplichtingen, welke worden gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

De verplichtingen m.b.t. een terugkoopovereenkomst bij Keytrade Bank ter waarde van 10 miljoen EUR worden in de balans weergegeven onder de rubriek "Verplichtingen i.v.m. groepen activa die worden afgestoten".

Onderstaande tabel geeft een overzicht van waarde van de overgedragen financiële activa van de Groep:

31/12/2015	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0,00	14.401.603,79	0,00
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0,00	14.379.248,02	0,00
31/12/2014	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0,00	42.905.439,65	0,00
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0,00	37.042.254,78	0,00

12.2. Effectisering

Sinds de liquidatie van Hypolan NV in 2014 maakt de Groep geen gebruik meer van effectiseringstransacties op hypothecaire kredieten.

13. Voorzieningen

De voorzieningen kunnen per over de jaren 2014 en 2015 als volgt gedetailleerd worden:

31/12/2014				
(in EUR)	Lopende rechtsgeschillen	Technische voorziening Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	6.002.077,12	23.128.854,21	1.552.396,58	30.683.327,91
Toevoegingen	1.183.711,87	15.842.589,14	-8.337.580,97	8.688.720,04
Gebruikte bedragen	-1.466.439,15	-9.473.771,58	-725.717,61	-11.665.928,34
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	-461.817,00	0,00	-88.453,31	-550.270,31
Toename van het gediscoteerde bedrag (verstrijken van tijd) en gevolg van enige wijziging in de disconteringsvoet	0,00	0,00	4.273,84	4.273,84
Andere bewegingen	350,00	0,00	-240.942,00	-240.592,00
Eindbalans	5.257.882,84	29.497.671,77	1.637.748,11	36.393.302,72

31/12/2015				
(in EUR)	Lopende rechtsgeschillen	Technische voorziening Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	5.257.882,84	29.497.671,77	1.637.748,11	36.393.302,72
Toevoegingen	1.001.435,33	18.627.533,61	191.531,55	19.820.500,49
Gebruikte bedragen	-1.020.989,91	-13.574.912,14	-473.526,59	-15.069.428,64
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	-1.041.422,72	0,00	0,00	-1.041.422,72
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	-124.999,92	0,00	-498.900,00	-623.899,92
Andere bewegingen	0,00	0,00	-570.854,51	-570.854,51
Eindbalans	4.071.905,62	34.550.293,24	285.998,56	38.908.197,42

De lopende rechtsgeschillen hebben betrekking op diverse juridische zaken en schadegevallen. Het bedrag van de voorziening wordt individueel per dossier berekend door de juridische dienst, of door de personeelsdienst indien het een schadegeval met een medewerker betreft.

De andere voorzieningen hebben voornamelijk betrekking op specifieke dossiers die geen rechtsgeschillen zijn en waarvoor de bedragen gekend en zeker zijn.

Voor een gedetailleerde bespreking van de technische voorziening verwijzen wij naar noot 4.19.

Van het totaal van de voorzieningen wordt er geraamd dat een bedrag van 1,8 miljoen EUR zal verschuldigd zijn in de loop van het boekjaar 2016.

14. Personeelsbeloningen

14.1. Toegezegd-pensioenregelingen

Verplichtingen uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling worden opgenomen onder de 'Overige verplichtingen'. Activa uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling worden opgenomen onder de 'Overige activa'. Crelan heeft twee toegezegd-pensioenregelingen, één van ex-Landbouwkrediet en één van ex-Centea. De andere entiteiten van de Groep hanteerden tot eind 2015 toegezegde-bijdragenregelingen.

Sinds 2012 zijn er geen toetredingen meer tot de toegezegd-pensioenregelingen. Deze zijn gedekt via groepsverzekeringen of individuele pensioenverbintenissen onderschreven bij Belgische verzekeraars. De financiering van deze pensioenplannen gebeurt door een collectieve financiering van de groepsverzekering. De jaarlijkse bijdrage wordt bepaald rekening houdend met de verwachte loonsverhogingen, inflatie, actualisatievoet, pensioenleeftijd en personeelsverloop. Dit alles teneinde de wettelijke minimum financiering te respecteren.

Op de pensioenleeftijd (60 jaar voor ex-Landbouwkrediet, 65 jaar voor ex-Centea) krijgen de werknemers een bepaald kapitaal, berekend op basis van de jaarlijkse remuneratie en anciënniteit. De werknemers hebben ook de mogelijkheid om dit kapitaal gespreid te laten uitbetalen.

De toegezegd-pensioenregelingen zorgen voor een actuair risico, voornamelijk renterisico, marktrisico en inflatierisico.

Tot voor kort had Crelan twee toegezegde-bijdragenregelingen, één voor ex-Landbouwkrediet medewerkers in dienst vanaf 2008 en één voor de ex-Centea medewerkers, in dienst voor 1999. Ook de ex-Landbouwkredietmedewerkers die een toegezegd-pensioenregeling hadden, werden vanaf de leeftijd van 60 jaar getransfereerd naar een toegezegde-bijdragenregeling. Ook dochterondernemingen Keytrade en Europabank hadden hun eigen toegezegde-bijdragenregelingen voor al hun werknemers. Al deze pensioenplannen worden gefinancierd door groepsverzekeringen, waarbij de verzekeraar een wettelijk minimumrendement garandeert.

De Belgische toegezegde bijdragenregelingen werden tot voor kort onderworpen aan een door de wet opgelegd minimum rendement van 3,25% op de patronale bijdragen en 3,75% op de bijdragen van de werknemers. Deze gegarandeerde rendementen konden dan door een koninklijk besluit worden gewijzigd. In dat geval was voorzien dat de nieuwe gegarandeerde rendementen worden toegepast op de al gecumuleerde bijdragen uit het verleden

en op al de toekomstige bijdragen. Gelet op het beperkte risico werden verzekerde pensioenplannen in essentie als toegezegde bijdrageregelingen geboekt.

Per einde 2015 werd deze regeling door een wetswijziging aangepast waardoor het minimum gegarandeerd rendement varieert in functie van het rendement op de OLO 10 jaar, met een minimum van 1,75% en een maximum van 3,75%. Voor de bijdragen gestort in 2016 bedraagt het minimum gegarandeerd rendement 1,75%. In het geval van verzekerde plannen blijven de hiervoor vermelde 3,25% of 3,75% normaliter echter van toepassing op de gecumuleerde bijdragen per 31 december 2015 tot de datum van uitdiensttreding van de deelnemer. De facto kunnen deze Belgische toegezegde bijdrageregelingen dus vanaf eind 2015 behandeld worden als toegezegd pensioenregelingen.

Als gevolg van deze wetswijziging, heeft de Groep een impactanalyse gemaakt voor de verandering van de boekhoudkundige behandeling van zijn toegezegde-bijdragenregelingen, wat bevestigde dat er geen materieel tekort is voor deze pensioenplannen. De toekomstige verplichtingen worden gedekt door de opgebouwde reserves, inclusief de gegarandeerde rendementen op deze reserves. De activa en verplichtingen van deze pensioenplannen werden per 31/12/2015 opgenomen in onderstaande detail tabellen van toegezegd-pensioenregelingen. In de tabellen m.b.t. actuariële assumpties en toekomstige cash flows werden echter geen gegevens opgenomen van deze voormalige toegezegde-bijdragenregelingen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de contante waarde van de brutoverplichting van de toegezegd-pensioenregelingen:

(in EUR)	31/12/2015			31/12/2014	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea	Europabank	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Openingsbalans	55.274.147,58	9.250.704,44	0,00	55.606.853,41	7.732.121,50
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	1.979.771,58	901.632,23	0,00	2.164.752,85	754.423,68
Rentekosten	651.525,82	173.966,45	0,00	1.380.721,18	259.001,44
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	205.458,58	0,00	0,00	227.113,56	0,00
Belastingen	-297.216,10	-122.895,15	0,00	-441.540,77	-134.360,74
Actuariële winsten en verliezen - ervaring	-700.043,19	292.722,04	0,00	-3.488.904,88	331.591,96
Actuariële winsten en verliezen - demografische assumpties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Actuariële winsten en verliezen - financiële assumpties	-790.644,15	-326.363,04	0,00	4.244.174,31	1.646.135,07
Betaalde vergoedingen	-6.084.194,71	-908.381,92	0,00	-4.419.022,08	-1.338.208,47
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	3.402.810,18	23.983.464,94	17.437.668,83	0,00	0,00
Afwikkelingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Eindbalans	53.641.615,57	33.244.850,00	17.437.668,83	55.274.147,58	9.250.704,44

De toewijzing van de bruto-verplichting kan als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2015			31/12/2014	
	Crelan	Ex-Centea	Europabank	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Active werknemers	49.236.587,15	31.368.366,94	17.437.668,83	51.137.162,47	6.821.579,82
Ex-werknemers	3.568.403,58	1.494.016,00	0,00	2.983.724,63	1.360.926,62
Gepensioneerden	447.121,30	0,00	0,00	482.746,21	673.125,00
Belastingen	389.503,54	382.467,06	0,00	670.514,27	395.073,00
Totaal	53.641.615,57	33.244.850,00	17.437.668,83	55.274.147,58	9.250.704,44

Er worden beleggingen aangehouden tegenover het geheel van de toegezegd-pensioenverplichtingen. Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de reële waarde van de fondsbeleggingen:

(in EUR)	31/12/2015			31/12/2014	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea	Europabank	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Openingsbalans	49.316.518,20	5.876.196,14	0,00	41.901.078,06	5.912.837,48
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	603.951,25	116.926,66	0,00	1.081.963,86	216.230,15
Excess rendement op fondsbeleggingen (excl. interesten)	516.954,61	39.039,15	0,00	7.270.876,69	-86.318,78
Bijdragen van de werkgever	2.470.488,55	993.666,15	0,00	3.696.048,88	1.306.016,50
Bijdragen van de deelnemers aan de regeling	205.458,58	0,00	0,00	227.113,56	0,00
Betaalde vergoedingen	-6.084.194,71	-908.381,92	0,00	-4.419.022,08	-1.338.208,47
Belastingen	-297.216,10	-122.895,15	0,00	-441.540,77	-134.360,74
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	3.402.810,18	23.983.464,94	17.437.668,83	0,00	0,00
Eindbalans	50.134.770,56	29.978.015,98	17.437.668,83	49.316.518,20	5.876.196,14

Het werkelijk rendement op de fondsbeleggingen in de loop van 2015 bedroeg EUR 1.120.906,00 voor het pensioenplan van ex-Landbouwkrediet (2014: EUR 8.352.841,00) en EUR 155.966,00 voor dat van ex-Centea (2014: EUR 129.911,00). Het hoge rendement in 2014 was voornamelijk het gevolg van de daling van de actualisatievoeten op de reële waarde van de individuele verzekeringscontracten. Onder de fondsbeleggingen bevinden zich geen door de Groep uitgegeven financiële instrumenten en geen beleggingen in vastgoed of activa in gebruik door de Groep. Het totaal van de fondsbeleggingen wordt geïnvesteerd in verzekeringscontracten Tak 21.

Onderstaande tabel detailleert de aansluiting tussen de contante waarde van de bruto-verplichting en de reële waarde van de fondsbeleggingen uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling met de in de balans opgenomen activa en verplichtingen:

(in EUR)	31/12/2015			31/12/2014	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea	Europabank	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen	53.641.615,57	33.244.850,00	17.437.668,83	55.274.147,58	9.250.704,44
Reële waarde van de fondsbeleggingen	-50.134.770,56	-29.978.015,98	-17.437.668,83	-49.316.518,20	-5.876.196,14
Netto verplichtingen voor plannen met toegezegd-pensioenregelingen	3.506.845,01	3.266.834,02	0,00	5.957.629,38	3.374.508,30
Bedragen opgenomen in de balans					
Verplichtingen voor plannen met toegezegd-pensioenregelingen	3.506.845,01	3.266.834,02	0,00	5.957.629,38	3.374.508,30
Activa voor plannen met vaste toezeggingen				0,00	0,00
Netto verplichtingen voor plannen met toegezegd-pensioenregelingen	3.506.845,01	3.266.834,02	0,00	5.957.629,38	3.374.508,30

Onderstaande tabel detailleert de totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2015			31/12/2014	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea	Europabank	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	1.979.771,58	901.632,23	0,00	2.164.752,85	754.423,68
Rentelasten	651.525,82	173.966,45	0,00	1.380.721,18	259.001,44
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	-603.951,25	-116.926,66	0,00	-1.081.963,86	-216.230,15
Totale lasten opgenomen in de gerealiseerde resultaten	2.027.346,15	958.672,02	0,00	2.463.510,17	797.194,97
Herwaarderingsreserves opgenomen in het eigen vermogen	-2.007.641,96	-72.679,20	0,00	-6.515.607,27	2.064.045,81
Totale lasten opgenomen in het totaalresultaat	19.704,19	885.992,82	0,00	-4.052.097,09	2.861.240,78

De herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen heeft geen impact gehad op het resultaat van 2015. De lasten met betrekking tot de toegezegd-pensioenregeling worden in de resultatenrekening opgenomen als personeelskosten.

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de bruto-verplichting worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2015		2014	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Disconteringsvoet	1,50%	2,20%	1,25%	2,00%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen, worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2015		2014	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Disconteringsvoet	1,25%	2,00%	2,60%	3,40%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	3,00%	3,00%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	2,00%	2,00%

De disconteringsvoet gehanteerd voor het bepalen van de waarde van de verplichtingen m.b.t. de toegezegde pensioenregeling is verschillend voor ex-Centea en ex-Landbouwkrediet aangezien in het Defined Benefits plan ex-landbouwkrediet (relatief) oudere medewerkers zitten. Het DB-plan ex-Centea werd pas ingevoerd vanaf 2009 en is van toepassing voor al wie na 1998 in dienst is gekomen. De gemiddelde te financieren looptijd is langer bij ex-Centea dan bij ex-Landbouwkrediet, met als gevolg een hogere discontovoet voor de berekening van de Defined Benefit Obligations. De disconteringsvoet werd bepaald op basis van het "Rate:Link" model van Towers Watson: *"In deze methode wordt een curve geconstrueerd op basis van bedrijfsobligaties die als hoogwaardig worden beschouwd. .../... Deze methodiek gaat uit van het gehele universum aan bedrijfsobligaties volgens Bloomberg. Daaruit worden de bonds geselecteerd die naar de opvatting van Towers Watson voldoen aan de voorschriften. In het bijzonder dienen de obligaties hoogwaardige bedrijfsobligaties te zijn. Towers Watson beschouwt een obligatie als hoogwaardig indien ten minste de helft van de toegekende ratings AA is. Obligaties met optienmerken worden uitgesloten. Verder zijn onder meer minima gesteld aan de totale marktkapitalisatie per obligatie.*

De zo geselecteerde bedrijfsobligaties (voor de Eurozone momenteel circa 700 in getal) vormen gezamenlijk het universum waarop de yield curve ter bepaling van de discount rate wordt gebaseerd. De obligaties worden ingedeeld in een negental 'mandjes'. Voor elk van de mandjes wordt een gewogen gemiddelde looptijd en een gewogen gemiddelde rendement bepaald. De negen datapunten die hiermee ontstaan vormen de basis voor de curve. Uit de yield curve wordt vervolgens een spot curve afgeleid, waarbij de spot rates vanaf dertig jaar constant worden gehouden." (Bron: www.towerswatson.com).

De verwachte cashflows in 2016 met betrekking tot de toegezegd-pensioenregelingen van de Groep (exclusief de voormalige toegezegde bijdrageregelingen) worden in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	31/12/2016	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
Bijdragen van de werkgever	2.280.324,59	895.152,59
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	211.211,42	0,00
Betaalde vergoedingen	3.051.404,24	953.396,15
Betaalde vergoedingen door de werknemer	79.092,29	0,00
Belastingen	311.664,34	126.336,22

De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de toegezegd-pensioenregelingen is 7 jaar voor ex-Landbouwkrediet en 16 jaar voor ex-Centea.

Onderstaande tabel toont de sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen met +50bp op de brutoverplichting van beide pensioenplannen (exclusief de voormalige toegezegde bijdrageregelingen):

(in EUR)	31/12/2015	
	Ex-Landbouwkrediet	Ex-Centea
1 Brutoverplichting op het einde van de periode gebaseerd op hypothesen van vorig jaar		
a. Brutoverplichting - Nominale waarde	51.029.449,54	9.587.747,15
2 Sensitiviteit disconteringsvoet		
a. Oorspronkelijke hypothese	1,50%	2,20%
b. Brutoverplichting	50.238.805,39	9.261.385,06
a. Hypothese - Variatie 1	2,00%	2,70%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	48.565.562,82	8.505.695,09
a. Hypothese - Variatie 2	1,00%	1,70%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	51.902.551,61	10.103.933,00
3 Sensitiviteit van de verwachte procentuele salarisstijgingen		
a. Oorspronkelijke hypothese	2,80%	2,80%
b. Brutoverplichting	50.238.805,39	9.261.385,06
a. Hypothese - Variatie 1	3,30%	3,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	52.292.883,85	10.160.447,47
a. Hypothese - Variatie 2	2,30%	2,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	48.377.110,92	8.466.503,73
4 Sensitiviteit van het sterftcijfer		
a. Oorspronkelijke hypothese	MR-3 / FR-3	MR-3 / FR-3
b. Brutoverplichting	50.238.805,39	9.261.385,06
a. Hypothese - Variatie 1	MR / FR	MR / FR
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	49.884.941,00	9.347.910,00
5 Sensitiviteit van de verwachte inflatie		
a. Oorspronkelijke hypothese	1,80%	1,80%
b. Brutoverplichting	50.238.805,39	9.261.385,06
a. Hypothese - Variatie 1	2,30%	2,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	51.680.793,26	9.990.996,92
a. Hypothese - Variatie 2	1,30%	1,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	48.661.188,25	8.599.900,22

15. Derivaten

Een derivaat is een financieel instrument waarvan de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde onderliggende waarde (rentevoet, valutakoers, aandelenkoers, index ed), waarvoor geen of een geringe aanvangsinvestering nodig is en dat op een tijdstip in de toekomst wordt afgewikkeld.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. Bij de overname van Centea werd Crelan geconfronteerd met derivaten die volgens de eigen risicomodellen niet in aanmerking kwamen als afdekking. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden. Het betreft renteswapovereenkomsten, caps, swaptions en wisselverrichtingen op termijn.

Een renteswap is een overeenkomst waarbij twee partijen akkoord gaan om periodiek rentebetalingen te ruilen. In het vaakst voorkomende geval gaat een partij ermee akkoord om voor de hele looptijd van het contract op afgesproken data vaste rentebetalingen te doen, terwijl de andere partij zich ertoe verbindt rentebetalingen te doen die vloten ten aanzien van een bepaalde referentierente. Doorgaans ruilen beide partijen enkel interest en geen kapitaal. De Groep houdt eveneens één renteinstrument aan waarvan het ene been afhangt van de vlottende rente en het andere been afhangt van een bepaalde marktstrategie.

Een cap is een rente-optie waarmee de maximale rente voor de koper van de cap beperkt wordt tot een vooraf vastgelegd niveau voor verschillende periodes.

Een swaption is een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Bij wisselverrichtingen op termijn verbindt de koper van het contract er zich toe om een bepaalde hoeveelheid valuta te kopen of te verkopen op een in de toekomst vastgelegd tijdstip aan een vooraf afgesproken prijs.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december. Voor het notioneel bedrag wordt er een opsplitsing gemaakt tussen te ontvangen (receiver) en te betalen (payer).

(in EUR)	31/12/2015			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	72.894.736,84	67.894.736,84	22.357.543,37	24.252.049,19
- Caps	625.549.557,00	655.000.000,00	1.105.200,67	1.000.095,65
- Swaptions	49.800.000,00	54.000.000,00	5.746,53	6.577,03
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	748.244.293,84	776.894.736,84	23.468.490,56	25.258.721,87
	31/12/2014			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	75.473.684,00	75.473.684,00	25.994.898,34	27.782.689,37
- Caps	725.971.542,30	727.500.000,00	1.895.437,90	1.802.683,19
- Swaptions	74.800.000,00	74.000.000,00	18.671,51	22.513,98
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	876.245.226,30	876.973.684,00	27.909.007,75	29.607.886,54

In 2015 is de portefeuille derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden licht gedaald t.o.v. 2014 door de jaarlijkse afschrijvingen van de swaps met dalend notioneel en vervallen instrumenten.

De Groep past uitsluitend reële-waardeafdekking toe, waarbij het risico van veranderingen in de reële waarde van een actief of verplichting wordt ingedekt. Zowel portefeuilles van activa of verplichtingen (macro-hedging), als individuele activa of verplichtingen (micro-hedging) maken het voorwerp uit van afdekkingrelaties.

Voor wat betreft de reële waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille van financiële activa of verplichtingen werden bij Landbouwkrediet en Centea drie portefeuilles samengesteld die elk afzonderlijk met een portefeuille van renteswaps worden ingedekt :

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons

Sinds 2011 wordt binnen de Groep eveneens reële waarde-afdekking met caps en swaptions toegepast. Crelan creëerde hiervoor synthetische portefeuilles van caps impliciet aan de hypothecaire leningen met herzienbare rentevoet samengesteld als afgedekte positie waarop reële waarde-afdekking wordt toegepast.

Voor alle reële waarde-afdekkingen, worden op elke rapporteringsdatum de vereiste efficiëntietesten uitgevoerd.

Onderstaande tabel detailleert de reële waarde van de afdekkingsinstrumenten aangehouden per 31 december:

31/12/2015				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	2.935.932.467,18	4.734.242.803,22	40.254.636,69	738.325.542,14
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	2.935.932.467,18	4.734.242.803,22	40.254.636,69	738.325.542,14
31/12/2014				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.884.949.206,10	5.025.571.205,00	57.702.673,51	883.863.315,30
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	10.000.000,00	0,00	0,00	7.276.523,58
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.894.949.206,10	5.025.571.205,00	57.702.673,51	891.139.838,88

In de loop van 2015 werden 4 renteswaps met een totale marktwaarde van EUR -9.970.717,36 vroegtijdig stopgezet, wat onmiddellijk in het renteresultaat van 2015 werd opgenomen.

Per 31 december bezit de Groep via Keytrade Bank nog steeds één reële waarde-afdekking van een individueel actief. Een renteswap met een nominale waarde van EUR 10.000.000 wordt aangehouden ter indekking van het renterisico van een obligatielening. Met de voorziene verkoop van Keytrade Bank in 2016 wordt deze renteswap echter op de balans weergegeven in de categorie "Verplichtingen i.v.m. groepen activa die worden afgestoten" (cfr. IFRS 5) en niet meer in de categorie "Derivaten gebruikt ter afdekking" zoals in 2014.

De totale ineffectiviteit opgenomen in resultaat bedroeg per 31 december 2015 EUR -2 miljoen (2014: EUR -5,8 miljoen).

(in EUR)	31/12/2015		31/12/2014	
	Winsten	Verliezen	Winsten	Verliezen
Reële waarde-afdekking van een individueel actief of verplichting				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	797.383,05	0,00	936.343,31	0,00
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0,00	799.678,90	0,00	935.964,83
Reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0,00	127.427.600,03	313.123.345,79	0,00
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	125.425.587,75	0,00	0,00	318.930.673,67
Totaal winsten en verliezen	126.222.970,80	128.227.278,93	314.059.689,10	319.866.638,50
Netto resultaat als gevolg van de administratieve verwerking van afdekl	-2.004.308,13		-5.806.949,40	

16. Reële waarde van financiële activa en financiële verplichtingen

De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen om een actief te verkopen of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen in een regelmatige transactie tussen marktdeelnemers op de waardingsdatum. Op basis van de observeerbaarheid van de inputs wordt de reële waarde onderverdeeld in 3 categoriën:

Level 1: genoteerde prijzen (niet aangepast) in actieve markten voor identieke activa en verplichtingen;

Level 2: gebruik van inputs andere dan genoteerde prijzen, die observeerbaar zijn voor het actief of de verplichting, ofwel direct ofwel indirect;

Level 3: gebruik van niet-waarneembare inputs, of wanneer een waarneembare input een aanpassing vereist met behulp van een niet-waarneembare input en die aanpassing resulteert in een aanzienlijke verandering van de reële waarde.

16.1. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen aan geamortiseerde kostprijs

Onderstaande tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde van de activa en verplichtingen die in de balans aan geamortiseerde kostprijs worden opgenomen.

(in EUR)	31/12/2015				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	15.886.446.737,20	16.459.958.473,69	0,00	0,00	16.459.958.473,69
<i>Interbancaire kredieten</i>	600.650.095,38	600.826.879,25	0,00	0,00	600.826.879,25
<i>Consumentenkredieten</i>	648.330.745,03	648.471.882,35	0,00	0,00	648.471.882,35
<i>Hypothecaire kredieten</i>	9.902.509.754,77	10.286.745.688,48	0,00	0,00	10.286.745.688,48
<i>Landbouwkredieten</i>	1.716.239.130,61	1.830.093.715,88	0,00	0,00	1.830.093.715,88
<i>Professionele kredieten</i>	1.447.398.650,16	1.526.755.111,75	0,00	0,00	1.526.755.111,75
<i>Kredieten op korte termijn</i>	234.975.750,19	232.191.887,36	0,00	0,00	232.191.887,36
<i>Andere</i>	1.336.342.611,06	1.334.873.308,61	0,00	0,00	1.334.873.308,61
Verplichtingen					
Deposito's	14.758.941.185,26	14.795.762.698,68	0,00	13.100.626.391,68	1.695.136.307,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.524.645.479,19	2.609.403.621,89	0,00	0,00	2.609.403.621,89
Achtergestelde verplichtingen	324.091.854,75	351.071.508,96	0,00	0,00	351.071.508,96

(in EUR)	31/12/2014				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	17.172.181.824,30	18.076.531.950,78	0,00	0,00	18.076.531.950,78
<i>Interbancaire kredieten</i>	1.239.383.822,68	1.243.221.060,80	0,00	0,00	1.243.221.060,80
<i>Consumentenkredieten</i>	618.122.494,03	618.284.342,18	0,00	0,00	618.284.342,18
<i>Hypothecaire kredieten</i>	10.313.258.222,86	10.999.207.240,67	0,00	0,00	10.999.207.240,67
<i>Landbouwkredieten</i>	1.925.521.993,70	2.058.239.674,23	0,00	0,00	2.058.239.674,23
<i>Professionele kredieten</i>	1.661.554.673,52	1.746.954.505,63	0,00	0,00	1.746.954.505,63
<i>Kredieten op korte termijn</i>	270.466.255,33	268.267.915,16	0,00	0,00	268.267.915,16
<i>Andere</i>	1.143.874.362,17	1.142.357.212,12	0,00	0,00	1.142.357.212,12
Verplichtingen					
Deposito's	17.578.849.750,68	17.618.512.760,85	0,00	15.921.743.390,32	1.696.769.370,53
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.675.608.262,97	2.793.183.298,25	0,00	20.346,76	2.793.162.951,49
Achtergestelde verplichtingen	330.761.733,18	373.261.431,59	0,00	0,00	373.261.431,59

Voor de deposito's op ten hoogste één jaar wordt de reële waarde verondersteld gelijk te zijn aan de boekwaarde. Voor de overige activa en verplichtingen wordt er een reële waarde bepaald op basis van:

- De evolutie van de risicovrije rentevoet: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele rentevoet. Als risicovrije rentevoet wordt er de IRS rentevoet genomen van een gelijkaardige cash-flow structuur.
- De evolutie van de marges op de activa en verplichtingen: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele marges op de verschillende producten. De marge wordt berekend als de rentevoet die de klant betaalt, verminderd met de risicovrije rentevoet. Als actuele marge wordt het gewogen gemiddelde genomen van de marges op de productie van de laatste 12 maanden van de verschillende producten. Om tot de impact op de reële waarde te komen, wordt de evolutie van de marge vermenigvuldigd met de resterende omloop, en geactualiseerd met de risicovrije rentevoet. Dezelfde marge wordt gebruikt voor de resterende looptijd van het krediet/verplichting en houdt dus geen rekening met eventuele rentewijzigingen.

Zowel in 2015 als in 2014 vonden er geen significante transfers van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

16.2. Waardering van financiële activa en verplichtingen opgenomen aan reële waarde.

Onderstaande tabellen geven de indeling van de reële waarde van de financiële activa en verplichtingen in Level 1, Level 2 en Level 3 afhankelijk van de observeerbaarheid van de gebruikte inputs:

Reële waarde van de financiële activa 2015

<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	23.468.490,56	0,00	22.829.073,96	639.416,60
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	23.468.490,56	0,00	22.829.073,96	639.416,60
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>				
Schuldbewijzen	2.104.177.060,24	2.071.685.074,81	20.869.030,55	11.622.954,88
Fondsen	30.930.538,10	30.930.538,10	0,00	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	2.135.107.598,34	2.102.615.612,91	20.869.030,55	11.622.954,88
<i>Afdek kingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	35.672.964,55	0,00	35.672.964,55	0,00
Swaptions	2.169.624,47	0,00	2.169.624,47	0,00
Caps	2.412.047,67	0,00	2.412.047,67	0,00
TOTAAL	40.254.636,69	0,00	40.254.636,69	0,00
<i>Aangehouden voor verkoop</i>				
Terreinen en gebouwen	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2015

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	25.258.721,87	0,00	25.258.721,87	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	25.258.721,87	0,00	25.258.721,87	0,00
<i>Afdek kingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	738.325.542,14	0,00	738.325.542,14	0,00
Swaptions	0,00	0,00	0,00	0,00
Caps	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	738.325.542,14	0,00	738.325.542,14	0,00

Reële waarde van de financiële activa 2014

<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	5.002.515,66	0,00	5.002.515,66	0,00
TOTAAL	5.002.515,66	0,00	5.002.515,66	0,00
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	27.909.007,75	0,00	26.802.270,51	1.106.737,24
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	27.909.007,75	0,00	26.802.270,51	1.106.737,24
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>				
Schuldbewijzen	4.425.484.173,41	4.266.313.615,60	141.354.077,01	17.816.480,80
Fondsen	1.320.218,90	1.320.218,90	0,00	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	4.426.804.392,31	4.267.633.834,50	141.354.077,01	17.816.480,80
<i>Afdek kingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	50.466.844,01	0,00	50.466.844,01	0,00
Swaptions	3.612.540,11	0,00	3.612.540,11	0,00
Caps	3.623.289,39	0,00	3.623.289,39	0,00
TOTAAL	57.702.673,51	0,00	57.702.673,51	0,00
<i>Aangehouden voor verkoop</i>				
Terreinen en gebouwen	15.775.000,00	0,00	15.775.000,00	0,00
TOTAAL	15.775.000,00	0,00	15.775.000,00	0,00

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2014

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	29.607.886,54	0,00	29.607.886,54	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	29.607.886,54	0,00	29.607.886,54	0,00
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	891.139.838,88	0,00	891.139.838,88	0,00
Swaptions	0,00	0,00	0,00	0,00
Caps	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	891.139.838,88	0,00	891.139.838,88	0,00

Financiële activa en verplichtingen waarvoor geen genoteerde prijs beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van de marktwaarderingen van gerenommeerde externe financiële tegenpartijen. Deze marktwaarderingen worden systematisch gecontroleerd door het departement financiële markten. Omwille van illiquiditeit, worden 3 obligaties gewaardeerd op basis van een modelprijs. Voor deze obligaties worden de cashflows van de obligaties gewaardeerd aan de Euribor 6M swapcurve vermeerderd met de spread van liquide obligaties van dezelfde emittent en met vergelijkbare looptijd of bij gebrek hieraan, liquide obligaties van emittenten met gelijkwaardige rating en vergelijkbare looptijd.

Betreffende derivaten wordt de marktwaarde als volgt bepaald: voor de renteswaps gebeurt de waardering sinds 2013 op basis van de eonia curve. Voor de caps en swaptions wordt gebruik gemaakt van de marktvolatiliteiten die verschillende tegenpartijen in Bloomberg afficheren. Vervolgens gebeurt de marktwaardering van de optie op basis van de karakteristieken van het onderliggende derivaat.

Een sensitiviteitsanalyse van de globale portefeuille gebeurt op maandelijks basis. Zowel het renterisico als het spreadrisico wordt hierbij gemeten en getoetst aan door de Raden van Bestuur opgelegde limieten. Het renterisico wordt gemeten via een cumulatieve nominale rentegap. Het spreadrisico wordt berekend op basis van een spread-value-at-risk (Spread VaR) met een betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, een risicoperiode van 3 maand en op basis van historisch gemeten kredietreads per obligatieklasse over meerdere jaren. Op 31 december 2015 meten we een spread VaR van 47,8 miljoen EUR op de globale portefeuille.

Het renterisico en het spreadrisico voor de obligaties onder level 3 zijn beperkt, vooreerst omwille van het geïnvesteerd bedrag van 11,6 miljoen EUR en vervolgens omdat de meeste obligaties een vlottende coupon betalen. Op basis van een renteschok van 200 basispunten berekenen we een beperkte impact van minder dan 0,1 miljoen EUR. De spread VaR bedraagt 0,08 miljoen EUR.

Voor de assumpties die gebruikt worden voor de berekeningen van Level 3 werden er in 2015, naast de normale marktwaarde aanpassingen, geen materiële aanpassingen doorgevoerd.

In 2014 en 2015 vonden er geen significante transfers van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2014 tot einde 2015:

31/12/2015	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen
Openingsbalans	0,00	1.106.737,24	17.816.480,80
Resultaten			
- via gerealiseerde resultaten	0,00	-467.320,64	510.748,57
- via niet-gerealiseerde resultaten	0,00	0,00	-610.400,91
Aankopen	0,00	0,00	0,00
Verkopen	0,00	0,00	0,00
Op eindvervaldag gekomen	0,00	0,00	-1.479.723,58
Transfers in/uit Level 3	0,00	0,00	0,00
Transfer naar "Aangehouden voor verkoop"	0,00	0,00	-4.614.150,00
Eindbalans	0,00	639.416,60	11.622.954,88

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2013 tot einde 2014:

31/12/2014	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen
Openingsbalans	0,00	1.486.354,91	19.097.566,18
Resultaten			
- via gerealiseerde resultaten	0,00	-379.617,67	-82.062,97
- via niet-gerealiseerde resultaten	0,00	0,00	450.027,86
Aankopen	0,00	0,00	0,00
Verkopen	0,00	0,00	0,00
Op eindvervaldag gekomen	0,00	0,00	-1.649.050,27
Transfers in/uit Level 3	0,00	0,00	0,00
Eindbalans	0,00	1.106.737,24	17.816.480,80

Een bedrag van EUR 43.427,93 uit de winst- en verliesrekening heeft betrekking op financiële activa in level 3 die zich per 31 december 2015 nog in portefeuille bevinden. Hiervan heeft EUR -21.762,08 betrekking op het renteresultaat, EUR 488.986,49 op teruggenomen waardeverminderingen en EUR -467.320,64 op reële waarde schommelingen via resultaat.

17. Saldering van financiële activa en verplichtingen

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement, een CSA (Credit Support Annex) en een GMRA (Global Master Repurchase Agreement) afgesloten. Deze contracten bepalen immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om cash collateral te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten. Bij een positieve netto marktwaarde ontvangt men dus cash collateral.

Er blijft ten allen tijde een residueel risico vermits bij het falen van een tegenpartij, waarmee derivaten werden afgesloten, een nieuwe tegenpartij dient gezocht te worden waarbij de vervangingskost de cash collateral kan overschrijden.

Om het risico op de derivatenhandel verder te beperken, worden nieuwe transacties afgewikkeld via een centrale tegenpartij via een lidmaatschap bij een Clearing Member. Vooral het tegenpartijrisico wordt hierdoor sterk verminderd. Ook bestaande OTC derivaten worden stilaan overgeheveld naar deze centrale tegenpartij.

De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële activa en verplichtingen waarop een afdwingbare ISDA master netting overeenkomst van toepassing is. Dit is van toepassing op derivaten transacties en op verkoop-terugkoopovereenkomsten. De ISDA conventie voldoet niet aan de criteria om financiële activa en verplichtingen te salderen op de balans, maar het laat toe om alle rechten en verplichtingen tegenover een tegenpartij te netten in het geval dat deze tegenpartij in gebreke blijft.

31/12/2015	Saldering onder bepaalde voorwaarden					
	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	63.723.127,25	0,00	63.723.127,25	58.465.000,64	4.302.468,11	955.658,50
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal actief	63.723.127,25	0,00	63.723.127,25	58.465.000,64	4.302.468,11	955.658,50
Financiële verplichtingen						
Derivaten	763.682.724,34	0,00	763.682.724,34	58.465.000,64	705.217.723,70	0,00
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	14.379.248,02	0,00	14.379.248,02	0,00	14.379.248,02	0,00
Totaal passief	778.061.972,36	0,00	778.061.972,36	58.465.000,64	719.596.971,72	0,00

31/12/2014	Saldering onder bepaalde voorwaarden					
	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	85.611.681,26	0,00	85.611.681,26	77.321.991,17	6.393.993,58	1.895.696,51
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal actief	85.611.681,26	0,00	85.611.681,26	77.321.991,17	6.393.993,58	1.895.696,51
Financiële verplichtingen						
Derivaten	920.747.725,42	0,00	920.747.725,42	77.321.991,17	840.219.760,22	3.205.974,03
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	37.042.254,78	0,00	37.042.254,78	0,00	37.042.254,78	0,00
Totaal passief	957.789.980,20	0,00	957.789.980,20	77.321.991,17	877.262.015,00	3.205.974,03

De verkregen en gegeven garanties bestaan grotendeels uit cash collateral. Het garantiebedrag wordt gereguleerd en is bijgevolg juridisch afdwingbaar op basis van een "Credit Support Annex" (CSA)-overeenkomst die wordt toegevoegd aan de ISDA overeenkomst. Voor één renteswap afgesloten in het kader van een kredietverlening werd geen CSA-overeenkomst ondertekend.

18. Eigen Vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december is als volgt:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Aandelenkapitaal	834.972.203,47	914.101.459,30
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	62.866.226,10	126.085.936,26
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	39.774.035,96	0,00
Actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	2.001.194,05	627.974,05
Reserves	202.010.953,46	314.235.666,21
Nettowinst van het boekjaar	40.594.342,50	61.648.057,52
Minderheidsbelangen	0,00	0,00
Totaal eigen vermogen	1.182.218.955,54	1.416.699.093,34

Onderstaande tabel schetst de evolutie van het aandelenkapitaal in 2015 en 2014:

(in EUR)	2015		2014	
	aantal aandelen	kapitaal	aantal aandelen	kapitaal
Openingsbalans	66.589.496	914.101.459,30	50.989.099	720.636.597,93
- aandelen op naam	912.499	99.706.696,23	912.499	99.686.757,66
- coöperatieve aandelen	65.676.997	814.394.763,07	50.076.600	620.949.840,27
Mutaties	746.972	-79.129.255,83	15.600.397	193.464.861,37
- toe- en uitredingen van coöperatoren	1.659.471	20.577.440,40	15.600.397	193.444.922,80
- Aandelenoverdracht Crédit Agricole France	-912.499	-99.706.696,23	0	0,00
- andere	0	0,00	0	19.938,57
Eindbalans	67.336.468	834.972.203,47	66.589.496	914.101.459,30
- aandelen op naam	0	0,00	912.499	99.706.696,23
- coöperatieve aandelen	67.336.468	834.972.203,47	65.676.997	814.394.763,07

De coöperatieve aandelen hebben een nominale waarde van EUR 12,40 per aandeel. Alle aandelen zijn volstort.

Sinds midden 2015 bezit de erkende coöperatieve Kas CrelanCo, samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet, 100% van het totale aantal aandelen en stemrechten in de NV Crelan. Op 22 april 2014 hebben de Franse en de Belgische aandeelhouders namelijk een akkoord gesloten waarbij werd overeengekomen dat de Franse aandeelhouder (de Franse Groep Crédit Agricole) zijn participatie in de NV Crelan, zijnde 50% van het totale aantal aandelen, zou overdragen aan de Belgische aandeelhouders. Deze overdracht werd midden 2015 afgerond en gefinancierd met eigen middelen, voornamelijk door het ophalen van bijkomend coöperatief kapitaal in 2014 en 2015. Sindsdien bestaat het kapitaal van Crelan enkel nog uit coöperatieve aandelen.

De reserves uit herwaardering hebben betrekking op de niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de voor verkoop beschikbare financiële activa en op actuariële winsten en verliezen bij pensioenplannen. De andere reserves hebben betrekking op statutaire reserves en ingehouden winsten. De evolutie van de niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa wordt in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	Bruto	Uitgestelde belastingen	Totaal
Openingsbalans 01/01/2015	190.947.938,36	-64.862.002,10	126.085.936,26
Herwaardering van de activa	-37.234.183,94	12.523.086,52	-24.711.097,42
Verkochte en vervallen effecten	-5.383.842,35	1.829.968,01	-3.553.874,33
Aangelegde waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking micro hedge	601.387,22	-204.411,52	396.975,71
Reële waarde-afdekking macro hedge	6.699.472,58	-2.277.150,73	4.422.321,85
Andere	0,00	0,00	0,00
Eindbalans 31/12/2015	155.630.771,87	-52.990.509,81	102.640.262,06
Waarvan aangehouden voor verkoop	60.254.561,36	-20.480.525,41	39.774.035,96

Van de totale niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa heeft EUR 39.774.035,96 betrekking op financiële activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. Het betreft effecten aangehouden bij Keytrade Bank.

De Raad van Bestuur zal tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 28 april 2016 voorstellen om voor de NV Crelan geen dividend uit te keren aan de erkende coöperatieve kas CrelanCo. De Raad van Bestuur zal ook voorstellen dat CrelanCo aan de coöperatoren 3,25% zal uitkeren op hun aandeel in het coöperatief kapitaal. Het totaal dividend over het boekjaar 2015 zou aldus EUR 26.802.458,46 bedragen (2014: EUR 23.579.610,51).

19. Verzekeringscontracten

Crelan Insurance commercialiseert sinds september 2007 uitsluitend risicoverzekeringen van het type "schuldsaldoverzekering", "tijdelijke overlijdensverzekeringen" en "financieringsaldo verzekering".

Doelgroep van een schuldsaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een lening afsluiten en de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de lening in geval van overlijden van (één van) de leningnemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren. De schuldsaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op (een percentage van) de verwachte evolutie van het nog openstaande saldo van een lening. Daarnaast is het ook mogelijk voor de verzekeringnemer één of meerdere aanvullende verzekeringen te onderschrijven. Deze mogelijke aanvullende verzekeringen dekken de risico's "overlijden door ongeval", "opeenvolgend overlijden" en "arbeidsongeschiktheid".

De aanvullende verzekering arbeidsongeschiktheid wordt niet meer gecommmercialiseerd sinds 1 januari 2010.

Doelgroep van een financieringsaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een krediet (lening op afbetaling) afsluiten en de gehele terugbetaling van de lening op afbetaling in geval van overlijden van (één van) de leningnemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren. De financieringsaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op de totale som van de terug te betalen mensualiteiten van de lening op afbetaling. Maandelijks neemt het verzekerd kapitaal af met één mensualiteit.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verzekeringsverplichtingen, herverzekeringsactiva, baten en lasten die voortvloeien uit de verzekeringscontracten:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Bruto technische voorzieningen		
Voorziening van de verzekeringscontracten	34.423.070	29.376.987
Voorziening voor schadegevallen	545.773	1.011.152
Aandeel van de herverzekeraar		
Voorziening van de verzekeringscontracten	0	0
Voorziening voor schadegevallen	418.550	890.468
Premies		
Brutopremies	21.230.708	18.028.338
Uitgaande herverzekeringspremies	3.262.619	2.385.116
Uitkeringen (excl. beheerslasten)		
Bruto	3.901.184	1.709.969
Deel van de herverzekeraars	2.002.343	1.124.540

De brutotechnische voorzieningen, alsook het aandeel van de herverzekeraar, worden in de balans opgenomen onder de rubriek "voorzieningen".

Onderstaande tabel detailleert de mutaties in de technische voorzieningen in de loop van 2014 en 2015:

(in EUR)	2015		2014	
	Bruto	Herverzekeraar	Bruto	Herverzekeraar
Beginsaldo	30.388.140	890.468	23.632.748	503.894
Brutopremies	21.230.708	0	18.028.338	0
Afhoudingen op premies	-3.542.446	0	-2.985.364	0
Onttrokken risicopremies	-10.986.956	0	-8.471.206	0
Onttrokken kosten	-658.119	0	-517.985	0
Toegekende renteopbrengsten	939.272	0	799.616	0
Uitkeringen (wijziging reserves)	-2.397.505	-471.918	-106.738	386.574
Overige	-4.250	0	8.731	0
Eindsaldo	34.968.843	418.550	30.388.140	890.468

De technische voorziening werd per einde 2015 als voldoende ingeschat. Voor de schuldsaldoverzekering bepalen de Algemene Voorwaarden dat de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische intrestvoeten) kunnen aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen.

Deze herziening is mogelijk:

- indien de verzekeraar van oordeel is dat het evenwicht van de verzekerde portefeuille in gevaar wordt gebracht door een stijging van de risicograad van de betreffende verzekerde gebeurtenis(sen) bij de bevolking, de populatie van de Belgische verzekeringsmarkt of in de eigen portefeuille;
- indien zich omstandigheden voordoen die de verzekeraar volgens de wet toelaten om over te gaan tot een tariefaanpassing;
- indien hij kan aantonen dat de kostprijs om een overeenkomst te beheren gestegen is sinds de onderschrijvingsdatum van de overeenkomst;
- indien de toegepaste intrestvoet niet langer marktconform is.

Dit betekent dat bij een eventuele ontoereikendheid van de voorzieningen om de toekomstige contractuele kasstromen te dekken, de maatschappij de mogelijkheid heeft om een tariefherziening door te voeren.

20. Bezwaarde activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde en niet-bezwaarde activa in 2015 en 2014:

31/12/2015 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	138.462.047,65	635.736.518,34
Voor verkoop beschikbare financiële activa	84.493.122,91	2.060.588.419,23
Leningen en vorderingen	819.961.506,49	15.066.485.230,71
Andere activa	72.080.521,33	3.757.067.543,60
Totaal Activa	1.114.997.198,38	21.519.877.711,88

31/12/2014 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	336.018.714,72	329.671.230,17
Voor verkoop beschikbare financiële activa	138.172.240,35	4.294.210.177,61
Leningen en vorderingen	914.329.343,01	16.262.854.996,95
Andere activa	0,00	981.925.601,71
Totaal Activa	1.388.520.298,08	21.868.662.006,44

Eind 2015 werd 4,93% van de totale activa als bezwaard beschouwd (2014: 5,97%). Deze activa kunnen niet onmiddellijk gebruikt worden door de Groep om toekomstige financiering te ondersteunen. De voornaamste bezwaarde activa binnen de Groep hebben in 2015 betrekking op:

- De monetaire reserve geplaatst bij de Nationale Bank van België (167 miljoen EUR, waarvan 138,5 miljoen EUR onder "Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken en 28,3 miljoen EUR van Keytrade weergegeven onder "Andere activa" die geclassificeerd zijn als aangehouden voor verkoop)
- Effecten die als onderpand dienen in terugkoop-overeenkomsten (30 miljoen EUR, waarvan 14,3 miljoen EUR onder "Voor verkoop beschikbare activa" en 15,7 miljoen EUR van Keytrade weergegeven onder "Andere activa" die geclassificeerd zijn als aangehouden voor verkoop)
- Effecten die als onderpand geplaatst werden bij de Nationale Bank van België, in het kader van het betalingsverkeer (70 miljoen EUR, waarvan 55,8 miljoen EUR onder "Voor verkoop beschikbare activa" en

14,2 miljoen EUR van Keytrade weergegeven onder "Andere activa" die geclassificeerd zijn als aangehouden voor verkoop)

- Gestorte cash collaterals in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (820 miljoen EUR)

Binnen de Groep is er geen ontvangen onderpand dat bezwaard of beschikbaar voor bezwaring is.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde activa en daarmee verbonden verplichtingen:

31/12/2015	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
(in EUR)		
Derivaten	763.584.264,01	819.961.506,49
Deposito's	0,00	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00
Andere financiële verplichtingen	0,00	0,00
Terugkoop overeenkomsten	14.379.248,01	14.401.603,79
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	259.072.832,68	280.634.088,10
Totaal	1.037.036.344,70	1.114.997.198,38

31/12/2014	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
(in EUR)		
Derivaten	913.471.201,84	914.329.343,01
Deposito's	0,00	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00
Andere financiële verplichtingen	0,00	0,00
Terugkoop overeenkomsten	37.042.254,78	42.905.439,65
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	431.281.560,70	431.285.515,42
Totaal	1.381.795.017,32	1.388.520.298,08

De andere verplichtingen zijn allen voorwaardelijk en worden dus niet in de balans opgenomen. Het betreft onder andere de mogelijke verplichtingen verbonden met de monetaire reserves en effecten als onderpand bij de Nationale Bank van België.

21. Geldmiddelen en kasequivalenten

De geldmiddelen en kasequivalenten in het kader van het kasstroomoverzicht zijn als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Contanten	53.616.576,86	53.673.139,88
Tegoeden bij centrale banken	720.581.989,13	612.016.805,00
<i>Waarvan monetaire reserve</i>	<i>138.462.047,65</i>	<i>336.018.714,72</i>
Zichtrekeningen bij andere banken	145.796.548,54	220.591.085,23
Daggeldleningen bij andere banken	0,00	5.683.221,14
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	919.995.114,53	891.964.251,26

De geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit de direct opvraagbare kasgelden en deposito's en uiterst liquide beleggingen waarvan het bedrag bekend is en die geen materieel risico van waardeverandering in zich dragen.

4.22.1.6.2. Jaarrekening 2016

1. Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken

De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Contanten	54.068.576,66	53.616.576,86
Deposito's bij centrale banken	772.876.699,93	582.119.941,48
Monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België	150.375.867,64	138.462.047,65
Totaal geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	977.321.144,23	774.198.565,99
waarvan opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten	977.321.144,23	774.198.565,99

Bovenstaande geldmiddelen en zichtrekeningen worden onderverdeeld in direct opvraagbare kasgelden, deposito's bij centrale banken en monetaire reservedeposito's aangehouden bij de Nationale Bank van België.

De deposito's bij centrale banken zijn gestegen met 190,8 miljoen euro en blijft nog steeds de grootste categorie. Deze stijging is toe te wijzen aan cliëntengelden (vervallen producten) die nog geheinvesteerd moeten worden.

2. Financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Activa		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	24.751.698,59	23.468.490,56
Schuldbewijzen	0,00	0,00
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	24.751.698,59	23.468.490,56
Verplichtingen	0,00	0,00
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	23.526.202,78	25.258.721,87
Schuldbewijzen	0,00	0,00
Totaal verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	23.526.202,78	25.258.721,87

Zowel in 2015 als in 2016 werden er geen financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden als zekerheid verstrekt voor verplichtingen of voor voorwaardelijke verplichtingen.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. De Groep Crelan oefent dus geen trading activiteiten uit. Bij de overname van Centea werd Crelan echter geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden.

3. Voor verkoop beschikbare financiële activa

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Overheidsobligaties		
- genoteerd	1.712.835.744,14	1.662.821.302,92
- niet-genoteerd	34.237.938,91	88.572.912,30
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	311.566.471,65	303.152.908,41
- niet-genoteerd	25.192.396,48	44.223.313,28
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	6.348.740,25	36.337.161,34
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	7.911.751,84	9.973.943,89
Totaal	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	547.575.189,58	163.895.533,91
Langlopend	1.550.517.853,68	1.981.186.008,23

Per einde 2016 bedroeg de boekwaarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa die als zekerheid werden verstrekt voor verplichtingen in diverse terugkoopovereenkomsten 11,2 miljoen euro (2015: 14,4 miljoen euro).

In de loop van 2016 kwamen niet-genoteerde overheidsobligaties op vervaldag ten belope van 65 miljoen euro, waar er voor 10 miljoen euro van deze obligaties werden aangekocht.

Financiële vaste activa hebben betrekking op investeringen in aandelen en fondsen.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de portefeuille voor verkoop beschikbare activa in de loop van de boekjaren 2016 en 2015.

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Openingsbalans	2.145.081.542,14	4.432.382.417,96
Aanschaffingen	206.705.434,03	1.153.582.208,27
Verkopen en op vervaldag gekomen	-207.134.655,34	-720.517.684,69
Actuariële op- en afrentingen	-43.438.047,61	-42.195.512,94
Reële waardeschommelingen via eigen vermogen	-2.866.230,38	-42.618.026,29
Toevoeging van waardeverminderingen	-254.999,59	0,00
Aanwending en terugname van waardeverminderingen	0,00	1.274.236,49
Wisselkoersschommelingen	0,00	0,00
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0,00	-2.636.826.096,65
Eindbalans	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14

In de loop van 2016 werd er voor 207 miljoen euro geïnvesteerd in de financiële portefeuille. Dit stemt overeen met de herinvestering van vervallen obligaties. De investeringen werden gediversifieerd tussen diverse activaklassen en tegenpartijen. Het betreft 159 miljoen euro aan investeringen in Europese overheidsobligaties waaronder België, Nederland, Oostenrijk, Finland, Frankrijk, Italië en Spanje. Ook werd 12 miljoen euro geïnvesteerd in supranationale instellingen en 14 miljoen euro in obligaties uitgegeven door ondernemingen met een investeringsgraad als kredietkwaliteit. Tenslotte werd 21 miljoen euro geïnvesteerd in leningen uitgegeven door Belgische financiële instellingen. Dit betreft voornamelijk Tier 2 effecten.

In de loop van 2016 werd er op één effect een waardevermindering aangelegd ten belope van 254.999,59 euro.

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet-vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2016				
Openingsbalans	0,00	0,00	0,00	0,00
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00	254.999,59	254.999,59
Terugname van waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0,00	0,00	0,00	0,00
Eindbalans	0,00	0,00	254.999,59	254.999,59

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet-vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2015				
Openingsbalans	1.738.986,49	0,00	785.250,00	2.524.236,49
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Terugname van waardeverminderingen	-488.986,49	0,00	-785.250,00	-1.274.236,49
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	-1.250.000,00	0,00	0,00	-1.250.000,00
Eindbalans	0,00	0,00	0,00	0,00

Op een gedeelte van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa wordt macro hedging toegepast. Het renterisico van een portefeuille obligaties met analoge kenmerken wordt afgedekt met behulp van een portefeuille van renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de obligatieportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, geeft aanleiding tot een aanpassing van de boekwaarde van deze obligaties tegenover de resultatenrekening. Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkings-transacties".

4. Activa aangehouden tot einde looptijd

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Overheidsobligaties		
- genoteerd	18.669.182,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Totaal	18.669.182,00	0,00
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	164.127,71	0,00
Langlopend	18.505.054,29	0,00

Europabank besliste om nieuwe investeringen in de financiële portefeuille te documenteren als «_activa aangehouden tot einde looptijd », dit vanaf het laatste trimester van 2016. Eind 2016 belooft het totaal geïnvesteerd bedrag 18,7 miljoen euro.

De groep heeft de intentie en de middelen om deze activa tot eindvervaldag aan te houden.

5. Leningen en vorderingen

5.1. Leningen en vorderingen aan banken

Per 31 december zijn de leningen en vorderingen aan banken als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Plaatsingen bij andere banken	374.160.851,51	600.650.095,38
<i>waarvan opgenomen in kasequivalenten</i>	<i>33.272.754,90</i>	<i>145.796.548,37</i>
Leningen en voorschotten aan andere banken	0,00	0,00
Waardeverminderingen	0,00	0,00
Totaal leningen en voorschotten aan banken	374.160.851,51	600.650.095,38
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	160.149.429,59	356.044.709,66
Langlopend	214.011.421,92	244.605.385,72

Van de leningen en vorderingen bij banken heeft 50,4 miljoen euro (2015: 163,7 miljoen euro) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie (International Swaps and Derivatives Association) op derivaten.

We merken een daling tegenover 2015, doordat een deel van de collaterals is verschoven naar de tegenpartij London Clearing House om het risico te beperken. De collaterals met London Clearing House vinden we terug in het gedeelte Leningen en vorderingen aan cliënten.

Verder merken we ook een daling van meer dan 100 miljoen euro in onze zichtrekeningen met andere banken tegenover 2015. Dit was een tijdelijke stijging in het kader van het operationeel beheer van de liquiditeiten.

Per einde 2016 en 2015 werden er geen bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen aan banken opgenomen.

5.2. Leningen en vorderingen aan cliënten

De leningen en vorderingen aan cliënten zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Totale omloop	16.361.815.847,44	15.500.183.201,33
Consumentenkredieten	731.041.940,34	670.738.050,25
Hypothecaire kredieten	10.630.145.594,31	9.960.003.992,97
Landbouwkredieten	1.534.823.755,87	1.747.268.357,48
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	1.374.583.816,98	1.497.525.007,33
Leningen op korte termijn	251.103.466,78	251.277.856,41
Leasingcontracten	127.523.371,83	119.713.481,92
Andere leningen en voorschotten	1.712.593.901,32	1.253.656.454,98
Bijzondere waardeverminderingen	-229.921.978,26	-214.386.559,51
Consumentenkredieten	-23.556.697,29	-22.407.305,22
Hypothecaire kredieten	-56.860.462,48	-57.494.238,20
Landbouwkredieten	-44.628.744,74	-31.029.226,87
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	-49.121.565,31	-50.126.357,17
Leningen op korte termijn	-14.724.462,08	-16.302.106,22
Leasingcontracten	-10.528.160,33	-9.651.466,61
Andere leningen en voorschotten	-30.501.886,03	-27.375.859,23
Totaal leningen en voorschotten aan cliënten	16.131.893.869,18	15.285.796.641,82
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	2.860.673.151,35	2.630.600.442,39
Langlopend	13.068.289.836,46	12.413.341.938,30
Onbepaald	202.930.881,37	241.854.261,13

Crelan past reële waardeafdekking door portefeuille indekking van het renterisico op een portefeuille van kredieten toe. De portefeuille afgedekte kredieten bestaat uit:

- consumentenkredieten
- investeringskredieten op korte termijn
- investeringskredieten aan de landbouwsector op lange termijn
- investeringskredieten aan KMO's op lange termijn
- hypothecaire kredieten

De afdekkingsinstrumenten bestaan uit renteswapovereenkomsten en sinds 2011 ook uit caps en swaptions. Wijzigingen in de reële waarde van de kredietportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek "Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille". Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

Van de andere leningen en voorschotten heeft 794,9 miljoen euro (2015: 656,3 miljoen euro) betrekking op gestorte collaterals aan een centrale tegenpartij in het kader van de « credit support annexe_ » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten. Sinds eind 2013 is Crelan aangesloten bij een centrale tegenpartij voor het clearen van derivaten. In 2016 werd het overbrengen van bestaande derivaten naar deze centrale tegenpartij verdergezet. Daardoor zien we opnieuw een stijging van 100 miljoen euro. Verder stijgen de Andere leningen en voorschotten door de aangroei van Lange termijn volksleningen.

Volgende tabellen detailleren de evolutie van de bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen in de loop van 2016 en 2015:

31/12/2016	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn			Andere leningen	Totaal
					termijn	Leasingcontracten			
Openingsbalans	22.407.305,22	57.494.238,20	31.029.226,87	50.126.357,16	16.302.106,22	9.651.466,61	27.375.859,23	214.386.559,51	
Toevoegingen	7.182.293,73	10.831.250,07	18.439.353,97	11.241.869,29	5.975.894,47	2.773.477,26	9.754.575,89	66.198.714,68	
Terugnages									
gerecupereerd	3.036.158,21	7.427.457,83	4.715.210,64	8.620.372,51	4.347.978,62	1.105.059,37	2.305.787,72	31.558.024,89	
afgeschreven	2.996.743,45	4.037.567,96	124.625,46	3.626.288,64	3.205.559,99	791.724,17	4.347.451,96	19.129.961,63	
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	24.690,59	24.690,59	
Eindbalans	23.556.697,29	56.860.462,48	44.628.744,74	49.121.565,31	14.724.462,08	10.528.160,33	30.501.886,03	229.921.978,26	

31/12/2015	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn			Andere leningen	Totaal
					termijn	Leasingcontracten			
Openingsbalans	21.415.643,71	61.385.479,52	28.010.775,95	54.319.112,26	20.874.369,69	9.448.549,96	29.365.020,34	224.818.951,42	
Toevoegingen	8.187.040,89	12.852.053,19	9.750.743,47	10.002.818,92	5.686.237,39	2.376.071,35	6.205.458,15	55.060.423,36	
Terugnages									
gerecupereerd	3.268.163,13	10.349.893,77	6.026.080,80	8.515.403,60	5.077.953,40	1.290.394,38	2.528.525,68	37.056.414,76	
afgeschreven	3.927.216,25	6.393.400,74	706.211,74	4.470.728,11	5.180.547,47	882.760,32	3.030.527,73	24.591.392,36	
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-53.345,08	-53.345,08	
Herclassificatie Keytrade	0,00	0,00	0,00	-1.209.442,30	0,00	0,00	-2.582.220,77	-3.791.663,07	
Eindbalans	22.407.305,22	57.494.238,20	31.029.226,87	50.126.357,16	16.302.106,22	9.651.466,61	27.375.859,23	214.386.559,51	

De hoge bedragen van zowel de toevoegingen als terugnames wordt verklaard doordat er geen netting wordt toegepast per contract. Bijgevolg worden waardeverminderingen die in eenzelfde jaar worden aangelegd en teruggenomen twee keer weergegeven (zowel in de toevoegingen als in de terugnames).

De totale omloop stijgt in 2016 met 861 miljoen euro, dit is voor het grootste gedeelte het gevolg van de hypothecaire kredieten.

De financiële lease-vorderingen kunnen per 31 december als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Bruto-investering		
- op ten hoogste één jaar	21.828.619,08	20.177.562,23
- >= 1 jaar en < 5 jaar	121.125.163,25	114.903.966,73
- >= 5 jaar	1.877.471,23	1.520.575,05
Onverdiende financieringsbaten	17.307.881,73	16.888.622,09
Netto-investering in financiële leases		
- op ten hoogste één jaar	20.577.454,33	19.219.827,29
- >= 1 jaar en < 5 jaar	105.430.762,94	99.318.529,28
- >= 5 jaar	1.515.154,56	1.175.125,35

Per einde 2016 bedroeg het totaal van de bijzondere waardeverminderingen op lease-vorderingen 10,5 miljoen euro (2015: 9,7 miljoen euro).

5.3. Forbearance

Vorderingen die onderhevig zijn aan forbearance worden door de EBA gedefiniëerd als contracten waarbij de klant omwille van financiële moeilijkheden zijn verplichtingen niet meer kan nakomen, waardoor de instelling een van de volgende maatregelen moet nemen:

- De looptijd of voorwaarden van het contract aanpassen, zodat de klant zijn schuld kan aflossen.
- Een volledige of gedeeltelijke herfinanciering van het contract.

Voor de Groep zijn het enkel kredieten bij Crelan NV en Europabank die onderhevig zijn aan forbearance. Het verschil van -88,2 miljoen euro tegenover 2015 kan voor een deel verklaard worden door een aanpassing van de procedures als gevolg van verfijning van het begrip forbearance. Anderzijds werden in 2015 de renteherzieningen (met betrekking tot de lagere markrentes) voor het retail cliënteel ook meegerekend. Dit was in 2016 niet meer het geval.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen en vorderingen die binnen de Groep als forborne worden beschouwd :

31/12/2016			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	39.154.278,37	12.311.822,86	51.466.101,23
Omloop met bijzondere waardevermindering	69.458.201,28	13.247.334,53	82.705.535,81
Bijzondere waardevermindering	-18.812.031,12	-3.144.449,98	-21.956.481,10
Totaal forbome Leningen en vorderingen	89.800.448,53	22.414.707,41	112.215.155,94

31/12/2015			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	81.069.669,80	35.704.871,98	116.774.541,78
Omloop met bijzondere waardevermindering	84.099.212,67	14.203.811,37	98.303.024,04
Bijzondere waardevermindering	-13.003.010,38	-2.032.017,82	-15.035.028,20
Totaal forbome Leningen en vorderingen	152.165.872,09	47.876.665,53	200.042.537,62

Bijzondere waardeverminderingen op geherstructureerde kredieten worden pas teruggenomen wanneer volgende voorwaarden zijn voldaan:

- Het contract heeft geen enkele dag achterstand en er zijn geen aanwijzingen meer van problemen met terugbetaling
- Er is minstens 1 jaar voorbij sinds de forbearance maatregelen werden genomen

Wanneer aan beide voorwaarden werd voldaan en de waardevermindering werd teruggenomen, blijft het contract gedurende 2 jaar onder verhoogd toezicht. Dit houdt in dat wanneer het contract meer dan 30 dagen achterstand heeft er opnieuw een bijzondere waardevermindering wordt bepaald. Eind 2016 was er een omloop van 21,2 miljoen euro onder verhoogd toezicht.

Leningen en vorderingen worden niet langer als forbome beschouwd wanneer er aan volgende voorwaarden is voldaan:

- Er werd in de voorbije 2 jaar geen bijzondere waardevermindering geboekt op openstaande vorderingen van de schuldenaar.
- De schuldenaar heeft geen enkele openstaande vorderingen met een achterstand van meer dan 30 dagen.

6. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa per 31 december is als volgt:

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	36.890.518,03	33.851.341,35	17.588.534,00	21.536.862,57	109.867.255,95
Gecumuleerde afschrijvingen	25.041.297,11	29.123.791,94	15.658.195,26	15.881.013,14	85.704.297,45
Nettoboekwaarde	11.849.220,92	4.727.549,41	1.930.338,74	5.655.849,43	24.162.958,50
Mutaties 2016					
Aanschaffingen	55.872,75	2.772.995,73	643.987,76	1.690.321,19	5.163.177,43
Vervreemdingen	0,00	12.079,00	480,92	204.323,09	216.883,01
Afschrijvingen	1.085.257,83	5.645.902,40	680.644,86	2.280.377,96	9.692.183,05
Bijzondere waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	0,00	211.906,04	15.983,34	214.763,97	442.653,35
Eindbalans 31 december 2016	10.819.835,84	2.054.469,78	1.909.184,06	5.076.233,54	19.859.723,22
Eindbalans 31 december 2016					
Aanschaffingsprijs	36.946.390,43	36.352.213,32	18.161.251,99	22.963.021,02	114.422.876,76
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.554,59	34.297.743,54	16.252.067,93	17.886.787,48	94.563.153,54
Nettoboekwaarde	10.819.835,84	2.054.469,78	1.909.184,06	5.076.233,54	19.859.723,22

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2015					
Aanschaffingsprijs	55.903.807,27	41.171.560,72	25.673.413,15	19.390.713,66	142.139.494,80
Gecumuleerde afschrijvingen	43.274.505,97	33.439.941,79	18.941.002,70	16.628.547,25	112.283.997,71
Nettoboekwaarde	12.629.301,30	7.731.618,93	6.732.410,45	2.762.166,41	29.855.497,09
Mutaties 2015					
Aanschaffingen	259.743,22	2.414.356,75	647.914,04	1.599.916,94	4.921.930,95
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	140.396,72	140.396,72
Afschrijvingen	1.136.560,01	4.849.751,08	698.019,41	2.430.412,77	9.114.743,27
Bijzondere waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	-556.067,00	-122.239,00	-735.346,00	-1.413.652,00
Andere	96.736,41	-12.608,19	-4.629.727,34	4.599.921,57	54.322,45
Eindbalans 31 december 2015	11.849.220,92	4.727.549,41	1.930.338,74	5.655.849,43	24.162.958,50

De materiële vaste activa van Keytrade Bank werden in 2015 op een aparte lijn weergegeven als « geclassificeerd als aangehouden voor verkoop » voor een totaal van 1,4 miljoen euro.

De Groep stelde geen materiële vaste activa als zekerheid voor verplichtingen.

7. Goodwill en andere immateriële activa

De samenstelling van de goodwill en andere immateriële activa per 31 december is als volgt:

(in EUR)	Goodwill	Intern ontwikkelde software	Verworven software	Andere immateriële activa	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	23.642.631,79	15.405.850,08	34.925.645,34	1.143.486,59	75.117.613,80
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	5.387.686,60	26.260.378,61	733.737,61	32.381.802,82
Nettoboekwaarde	23.642.631,79	10.018.163,48	8.665.266,73	409.748,98	42.735.810,98
Variations 2016					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0,00	8.458.546,26	5.253.118,97	0,00	13.711.665,23
- via bedrijfscombinaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vervreemdingen	0,00	2.797.035,54	2.566.007,33	0,00	5.363.042,87
Afschrijvingen	0,00	3.660.508,67	4.583.146,07	135.487,02	8.379.141,76
Bijzondere waardeverminderingverliezen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	0,00	171.985,73	272.122,41	21.137,60	465.245,74
Eindbalans 31 december 2016	23.642.631,79	12.191.151,26	7.041.354,71	295.399,56	43.170.537,32
Eindbalans 31 december 2016					
Aanschaffingsprijs	23.642.631,79	21.067.360,80	37.583.622,21	1.143.485,89	83.437.100,69
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	8.876.209,54	30.542.267,50	848.086,33	40.266.563,37
Nettoboekwaarde	23.642.631,79	12.191.151,26	7.041.354,71	295.399,56	43.170.537,32
Openingsbalans 1 januari 2015					
Aanschaffingsprijs	111.009.940,66	14.842.152,95	33.732.335,49	1.958.421,89	161.542.850,99
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	6.607.240,43	25.978.545,21	1.300.922,19	33.886.707,83
Nettoboekwaarde	111.009.940,66	8.234.912,52	7.753.790,28	657.499,70	127.656.143,16
Variations 2015					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0,00	5.264.153,13	5.064.129,80	0,00	10.328.282,93
- via bedrijfscombinaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Afschrijvingen	0,00	2.593.480,17	2.708.234,35	192.960,72	5.494.675,24
Bijzondere waardeverminderingverliezen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	-87.367.308,87	-887.422,00	-1.429.674,00	-103.881,00	-89.788.285,36
Andere	0,00	0,00	-14.745,00	49.091,00	34.346,00
Eindbalans 31 december 2015	23.642.631,79	10.018.163,48	8.665.266,73	409.748,98	42.735.810,98

In 2015 werd de goodwill en immateriële activa van Keytrade Bank op één lijn weergegeven als « vaste activa aangehouden voor verkoop » voor een bedrag van respectievelijk 87,4 miljoen euro en 2,4 miljoen euro.

Alle immateriële activa hebben een beperkte economische levensduur. Voor Goodwill is dit echter niet het geval. Goodwill wordt, in tegenstelling tot de immateriële activa niet afgeschreven, maar wordt jaarlijks onderworpen aan een test op bijzondere waardeverminderingen (impairment test) als gevolg van de toepassing van IAS 36. Indien de boekwaarde van betreffende entiteit de schatting van de realiseerbare waarde van deze entiteit overstijgt, wordt een bijzondere waarde-vermindering (impairment) in resultaat opgenomen.

IAS 36.134 vereist toelichtingen per kasstroom genererende eenheid waarvan de boekwaarde van de goodwill en/of immateriële vaste activa met een oneindige levensduur significant is ten opzichte van het totaal.

Per 31 december wordt enkel de goodwill van Europabank in deze rubriek weergegeven voor 23,6 miljoen euro. De goodwill van Keytrade Bank is verplaatst naar de rubriek « vaste activa aangehouden voor verkoop » op 31 december 2015 en effectief verkocht in de loop van juni 2016.

Het realiseerbare bedrag wordt bepaald op basis van de Discounted Cash Flow-methode. Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt het realiseerbare bedrag van een investering berekend als de netto actuele waarde van alle toekomstige kasstromen van de desbetreffende rapporterende eenheid.

Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt uitgegaan van een aantal veronderstellingen:

Een groeioprognose reflecteert de gemiddelde verwachte groei op lange-termijn van Europabank. Voor 2017 en 2018 werd rekening gehouden met de huidige maatregelen van de ECB om de economische groei te stimuleren via diverse monetaire stimuli. Deze maatregelen hebben tot gevolg dat de rente in de Eurozone nog geruime tijd laag zal blijven en misschien zelfs nog negatiever kan worden. De rente op Belgische overheidsobligaties met looptijden tot 6 jaar zijn negatief. Voor Europabank wordt daarom bij de berekening van de goodwill een daling van de winst voorspeld voor de eerstkomende jaren. Er wordt algemeen aangenomen dat pas ten vroegste eind 2017 en allicht pas in 2018 er opnieuw groei van de economie mag worden verwacht met een stijging van de rente als gevolg.

Voor Europabank wordt een daling van de winst voorspeld van 0,5% tot 1%. Pas na 2018 wordt er terug groei verwacht van om en bij de 2%.

Na 5 jaar wordt een jaarlijkse conservatieve groei voorspeld van 1,5% (idem als in 2016) en dit tot in het oneindige.

De discontovoet

De netto actuele waarde van de verwachte kasstromen van Europabank wordt berekend aan de hand van een toepasselijke discontovoet. De discontovoet reflecteert de rendementseis voor het eigen vermogen. Deze discontovoet is gebaseerd op de CAPM-theorie (Capital Asset Pricing Model) en is samengesteld uit een risicovrije marktrentevoet en een marktriscopremie die vermenigvuldigd wordt met een activiteitsafhankelijke beta. De risicovrije marktrentevoet is gebaseerd op de 10 jaars IRS rentevoet. Deze bedroeg per 31 december 2016 0,54% (in 2015: 1,00%). Beta is het systematische risico van een belegging, afgezet tegenover de markt als geheel. De beta van elke rapporterende eenheid werd bepaald in functie van haar specifiek risicoprofiel. Dit resulteert in een discontovoet van 8,0% voor Europabank (2015: 8,5%).

Kasstroom assumpties Europabank

Op financieel vlak heeft de lage rentestand zich verdergezet, wat een neerwaartse druk op rentemarges tot gevolg had. Voor 2017 en 2018 wordt weinig beterschap verwacht. Er wordt aangenomen dat de rente nog voor geruime tijd laag zal blijven, waardoor rendabele beleggingen van overschotten aan liquiditeit een probleem blijft. Het management gaat daarom uit van de veronderstelling dat voor 2017 en 2018 er geen groei is van het netto bank product. Na 2018 wordt een jaarlijkse groei verwacht van 2% van het netto bank product van Europabank. Het bepalen van de toekomstige exploitatiekosten gebeurt op basis van de verhouding exploitatiekosten/netto bank product van 2016 en er wordt verondersteld dat deze verhouding voor de komende jaren onveranderd blijft.

Er wordt een gedetailleerde prognose gemaakt van de activiteiten voor de eerstvolgende 5 jaar. Na de expliciete voorspellingsperiode van 5 jaar wordt rekening gehouden met de terminale waarde van het bedrijf door middel van een extrapolatie van de kasstromen tot in het oneindige. Hierbij wordt uitgegaan van een terminale groeivoet na 5 jaar van 1,5% op jaarbasis. Deze terminale groeivoet wordt door het management bepaald op basis van de lange termijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit. management bepaald op basis van de langetermijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit.

De sensitiviteit van de netto actuele waarde of realisatiewaarde van de entiteit wordt eveneens berekend. Hierbij wordt de impact op de netto actuele waarde van de entiteit ten gevolge van een respectievelijke incrementele daling en stijging van de risicovrije interestvoet en activiteitsafhankelijke beta gesimuleerd. Eveneens wordt de impact van een daling van de prognose van de groei van de kasstromen tot in het oneindige gesimuleerd. Ten slotte wordt een stress test uitgevoerd door een negatieve jaarlijkse groei van 0,25% toe te passen op de toekomstige kasstromen tot in het oneindige en de netto waarde van toekomstige kasstromen te actualiseren met een gestresseerde actualisatievoet van 12,2%. Zowel de sensitiviteitstesten als de stress test wijzen uit dat de aldus bekomen realisatiewaardes hoger liggen dan de boekwaarden voor Europabank.

8. Actuele en uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de actuele en uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen per 31 december. De uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden per juridische entiteit van de Groep gesaldeerd.

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Actuele belastingen		
Activa	1.901.009,41	1.161.798,61
Verplichtingen	1.306.754,52	1.381.026,91
Totaal actuele belastingen	594.254,89	-219.228,30
Uitgestelde belastingen		
Activa	38.816.225,47	40.114.056,97
Verplichtingen	13.326.579,03	13.729.700,92
Totaal uitgestelde belastingen	25.489.646,44	26.384.356,05

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de uitgestelde belastingvorderingen en verplichtingen per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Opgenomen in de resultatenrekening	57.949.950,58	60.455.866,68
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-22.811.052,17	-22.841.930,32
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	13.374.556,56	14.228.451,30
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	2.809.397,21	3.116.647,47
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	26.820.829,28	29.557.314,99
<i>Personeelsbeloningen</i>	3.693.247,29	3.863.899,64
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	307.636,63	354.170,91
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0,00	0,00
<i>Voorzieningen</i>	1.503.667,08	4.283.105,38
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	45.778.501,57	45.778.501,57
<i>Goodwill</i>	0,00	0,00
<i>Impact overname Centea</i>	-13.527.836,78	-17.885.333,45
<i>Andere</i>	1.003,91	1.039,19
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	-32.460.304,14	-34.071.510,63
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-32.397.627,25	-32.509.984,45
<i>Personeelsbeloningen</i>	-62.676,89	-1.561.526,18
Totaal uitgestelde belastingen	25.489.646,44	26.384.356,05

De stock aan uitgestelde belastingen die afhankelijk zijn van toekomstige winsten en verliezen (impact DBI) wordt op basis van de huidige budgetten verwacht volledig gerecupereerd te worden binnen een periode van 5 tot 10 jaar.

De evolutie van de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen in 2016 en 2015 kan als volgt voorgesteld worden:

(in EUR)	2016	2015
Openingsbalans	26.384.356,04	-17.230.292,51
Opgenomen in resultaat van het boekjaar	-2.505.915,99	11.993.235,65
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	30.878,08	-1.586.501,27
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	-853.894,74	-573.186,57
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-307.250,26	-432.620,49
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	-2.738.143,19	-4.144.098,25
<i>Personeelsbeloningen</i>	-170.652,25	-162.518,61
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	-46.534,28	211.473,65
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0,00	-1.533.872,14
<i>Voorzieningen</i>	-2.779.438,30	-918.310,84
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	0,00	11.950.456,09
<i>Goodwill</i>	0,00	0,00
<i>Opvolging overname Centea</i>	4.357.496,67	9.195.098,30
<i>Andere</i>	1.622,28	-12.684,22
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	1.611.206,38	11.164.391,13
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	112.357,09	11.871.492,29
<i>Personeelsbeloningen</i>	1.498.849,29	-707.101,16
Herclassificatie Keytrade als aangehouden voor verkoop	0,00	20.457.021,78
Eindbalans	25.489.646,44	26.384.356,04

De lichte daling van de netto-balanspositie is voornamelijk het gevolg van de waarde schommeling in de uitgestelde belasting op de derivaten en op de beweging in de provisies. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door de belastingfluctuatie op de personeelsvoordelen en uitgestelde belastingen op de overname van Centea.

In de mutatietafel is het opgenomen bedrag in resultaat 2,5 miljoen euro, exclusief Keytrade Bank. In het « Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat » (pagina 6) is het bedrag opgenomen van 1,39 miljoen euro, dit is inclusief Keytrade Bank (voor de eerste 5 maanden van 2016).

Uitgestelde belastingvorderingen worden uitsluitend opgenomen indien het waarschijnlijk is dat de uitgestelde belastingvordering zal kunnen verrekend worden met verwachte toekomstige winsten.

Per 31 december werden onderstaande uitgestelde belastingvorderingen niet in de balans verantwoord wegens onzekerheid over de toekomstige belastbare winst:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Waardeverminderingen op kredieten	989.205,81	1.260.171,42
Voorzieningen	0,00	0,00
Fiscale verliezen	14.085.627,23	2.029,97
Niet opgenomen impact van definitief belaste inkomsten (DBI)	7.915.393,83	4.317.475,56
Notionele interesten	7.743.147,59	9.704.998,60
in de balans	30.733.374,45	15.284.675,54

De fiscale verliezen zijn het gevolg van de aanleg van bijkomende voorzieningen en de afzonderlijke taxatie van de meerwaarde gerealiseerd op de verkoop van Keytrade Bank.

9. Andere activa en verplichtingen

De andere activa zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Vooruitbetaalde kosten	2.356.564,30	1.582.677,96
Te ontvangen baten	5.243.495,57	8.788.248,83
Edele metalen, goederen en grondstoffen	126.687,52	89.099,71
Andere voorschotten	2.272.201,97	2.851.280,54
Te recupereren belastingen	7.018.987,42	0,00
Overige	1.120.608,69	716.069,56
Totaal overige activa	18.138.545,47	14.027.376,60
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	17.410.236,88	13.674.869,76
Langlopend	728.308,59	352.506,84

Het saldo van te recupereren belastingen vertegenwoordigt het te recupereren bedrag van de bankentaks door de fiscale autoriteiten als gevolg van de aanpassing in de wetgeving.

De andere verplichtingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Toegezegd-pensioenregelingen	11.098.417,08	6.773.678,92
Andere personeelsbeloningen	6.921.130,62	4.700.371,40
Sociale lasten	11.130.261,51	14.707.512,30
Toe te rekenen kosten	15.614.339,61	9.327.891,23
Over te dragen opbrengsten	0,00	1.467,00
Schulden mbt belastingen	3.055.784,96	4.026.097,82
Overige verplichtingen	25.123.364,16	18.705.849,44
Totaal overige verplichtingen	72.943.297,94	58.242.868,11
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	54.923.750,24	46.768.817,79
Langlopend	18.019.547,70	11.474.050,32

De overige verplichtingen bestaan hoofdzakelijk uit nog te ontvangen of te betalen facturen.

10. Vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

10.1. Vaste activa aangehouden voor verkoop

In de loop van 2014 heeft de bank beslist om de terreinen en gebouwen van de oude hoofdzetel van Centea in Antwerpen te verkopen. Bijgevolg werden deze gebouwen aan marktwaarde geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. De marktwaarde werd vastgelegd op 15,8 miljoen euro. In 2015 leidde dit tot een waardevermindering van EUR 302.618,80 in het resultaat onder de categorie "Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop". Deze bijkomende waardevermindering had betrekking op kosten gerelateerd aan deze verkoop.

Begin 2015 werd de verkoop afgerond met een vastgoedontwikkelaar die in de loop van het jaar een deel van de gebouwen in gebruik heeft genomen. Het resterende deel werd onmiddellijk terug verhuurd aan Crelan, tot uiterlijk eind 2016.

10.2. Groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

Op 27 januari van dit jaar maakten de Belgische coöperatieve bank Crelan en de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa bekend dat ze een overeenkomst hadden gesloten over de verkoop van Keytrade Bank. Intussen heeft deze overeenkomst het akkoord gekregen van de toezichhouders en zijn alle formaliteiten vervuld. De verkoop van Keytrade Bank aan Crédit Mutuel Arkéa werd op 6 juni 2016 dan ook volledig afgerond.

Keytrade Bank behoorde al sinds 2005 tot de Groep Crelan (toen nog Groep Landbouwkrediet). Binnen de Crelan Groep groeide Keytrade Bank uit tot een belangrijke referentie op het vlak van onlinebankieren en -beleggen.

In 2015 besliste Crelan om een koper te zoeken voor haar online dochter. Luc Versele, de CEO van Crelan, lichtte toen toe dat het business- en risicomodel van de internetbank minder goed past in dat van een Belgische coöperatief verankerde Groep. Enkele maanden voordien, in juni 2015 was Crelan immers een 100% Belgische en

100% coöperatief verankerde bank geworden, nadat de coöperatieve kas CrelanCo het Crelan-aandelenpakket van de Franse bank Crédit Agricole had overgenomen.

Op 31 december 2015 werden de activa en passiva van Keytrade volgens IFRS 5 aan boekwaarde geklasseerd als « groepen van activa aangehouden voor verkoop ». Er werden geen waardeverminderv verliezen opgenomen.

Omdat Keytrade Bank geen afzonderlijke bedrijfsactiviteit of geografisch bedrijfsgebied vertegenwoordigt, wordt de verkoop niet beschouwd als een beëindigde bedrijfsactiviteit.

De verkoop van Keytrade Bank heeft een meerwaarde van 109,1 miljoen euro gegenereerd in de winst van 2016. Deze winst werd berekend als de verkoopprijs verminderd met de netto-activa van Keytrade Bank op datum van de verkoop (inclusief goodwill en herwaarderingsreserve). Dit bedrag werd verminderd met de kosten gerelateerd aan de verkoop.

De activa en verplichtingen van Keytrade Bank op 31 mei 2016 en op 31 december 2015 worden in onderstaande tabel weergegeven:

Activa	31/05/2016	31/12/2015
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	362.580.517,39	117.807.944,28
Voor verkoop beschikbare financiële activa	2.286.006.318,76	2.636.826.096,65
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	322.987.460,09	228.144.467,13
Materiële vaste activa	1.358.669,06	1.413.658,65
Goodwill	87.367.308,36	87.367.308,36
Immateriële activa	3.059.753,05	2.420.975,95
Belastingvorderingen	577.892,29	680.283,37
Andere activa	4.965.480,03	5.872.265,80
Totaal Activa	3.068.903.399,03	3.080.533.000,19
Verplichtingen	31/05/2016	31/12/2015
Deposito's	2.779.282.104,85	2.811.053.632,38
Andere financiële verplichtingen	10.000.000,00	27.985.469,76
Derivaten gebruikt ter afdekking	6.492.370,69	6.480.788,15
Belastingverplichtingen	24.399.527,02	20.486.860,57
Andere verplichtingen	11.884.358,58	9.484.283,23
Totaal Verplichtingen	2.832.058.361,14	2.875.491.034,09
Netto boekwaarde	236.845.037,89	205.041.966,10

In het eigen vermogen op 31 mei 2016 werd een bedrag van 49,1 miljoen euro (39,8 miljoen euro op 31 december 2015) opgenomen als herwaarderings-reserve voor verkoop beschikbare financiële activa.

Keytrade Bank maakt niet langer deel uit van de consolidatie van de Groep Crelan sinds juni 2016. De resultaten zijn terug te vinden in de resultaten van de Groep voor de eerste 5 maanden in 2016.

Onderstaande tabel geeft de reële waarde weer van de belangrijkste klassen activa en passiva van Keytrade Bank die worden weergegeven als « aangehouden voor verkoop » per 31 december 2015:

(in EUR)	31/12/2015				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Voor verkoop beschikbare financiële activa	2.636.826.096,65	2.636.826.096,65	2.529.128.984,00	102.543.670,00	5.153.442,65
Leningen en Vorderingen	228.144.467,13	229.442.105,13	0,00	0,00	229.442.105,13
<i>Interbancaire kredieten</i>	166.142.543,13	166.972.927,13	0,00	0,00	166.972.927,13
<i>Consumentenkredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Hypothecaire kredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Landbouwkredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Professionele kredieten</i>	24.853.756,00	25.321.010,00	0,00	0,00	25.321.010,00
<i>Kredieten op korte termijn</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Andere</i>	37.148.168,00	37.148.168,00	0,00	0,00	37.148.168,00
Verplichtingen					
Deposito's	2.811.053.632,38	2.811.084.320,38	0,00	2.811.084.320,38	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Achtergestelde verplichtingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten gebruikt ter afdekking	6.480.788,15	6.480.788,15	0,00	6.480.788,15	0,00

11. Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs

11.1. Deposito's

De deposito's zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Deposito's van kredietinstellingen	32.879.108,93	34.963.884,67
- deposito's van centrale banken	1.505.466,88	1.217.423,15
- zichtdeposito's	4.165.654,27	7.667.137,69
- deposito's met vaste looptijd	16.054.326,73	11.700.075,81
- Financiële verplichtingen verbonden aan overgedragen financiële activa (repo's)	11.153.661,05	14.379.248,02
Deposito's (andere dan van kredietinstellingen)	15.770.596.158,09	14.739.573.971,76
- zichtdeposito's	2.610.824.616,40	2.171.565.170,86
- deposito's met vaste looptijd	831.095.708,03	881.276.325,85
- spaardeposito's	12.198.776.582,68	11.547.806.331,43
- overige deposito's	129.899.250,98	138.926.143,62
Totaal deposito's	15.803.475.267,02	14.774.537.856,43
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	15.032.803.839,28	13.975.372.337,83
Langlopend	770.671.427,74	799.165.518,60

Van de deposito's van kredietinstellingen heeft 3,8 miljoen euro (2015: 5 miljoen euro) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De zichtdeposito's bij andere dan kredietinstellingen zijn sterk gestegen tegenover 2015. Ook zien we een sterke stijging bij onze spaardeposito's. De oorzaak van deze stijging komt enerzijds door de kasbons en andere producten buiten balans die op vervaldag zijn gekomen en die niet opnieuw werden geïnvesteerd door de lage rentes. Verder betreft het hier natuurlijke aangroei.

De overige deposito's aan klanten betreft voornamelijk notarisrekeningen en derden rekeningen van advocaten.

De Groep had per 31 december diverse lopende terugkoopovereenkomsten met een maximale looptijd van 3 maanden. Deze verplichtingen hebben een omvang van 11,2 miljoen euro (2015: 14,4 miljoen euro). Inzake deze overeenkomsten werden voor verkoop beschikbare financiële activa met een totale boekwaarde van 11,2 miljoen euro (2015: 14,4 miljoen euro) verkocht en geleverd. De desbetreffende financiële activa blijven op de balans en de Groep blijft onderhevig aan rente- en kredietrisico op deze stukken. Omdat de Groep de contractuele rechten op de cash flows van deze effecten verkoopt, mag het deze effecten niet gebruiken gedurende de looptijd van de terugkoopovereenkomst. Het verschil tussen de boekwaarde van de financiële verplichtingen en activa wordt verklaard door het feit dat de financiële activa tegen marktwaarde worden verantwoord in tegenstelling tot de financiële verplichtingen, welke worden gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van waarde van de overgedragen financiële activa van de Groep:

31/12/2016	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	Voor verkoop beschikbare financiële activa	Leningen en vorderingen
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa		11.240.072,47	
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting		11.153.661,05	
31/12/2015	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0,00	14.401.603,79	0,00
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0,00	14.379.248,02	0,00

Per einde boekjaar waren er geen transacties met betrekking tot securities- of bondlending.

11.2. In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties

De in schuldbewijzen belichaamde schulden bestaan uitsluitend uit kasbons en zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Kasbons	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
Obligaties	0,00	0,00
Totaal in schuldbewijzen belichaamde schulden	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	1.071.029.086,56	734.213.357,72
Langlopend	962.682.862,48	1.790.432.121,47

De daling van 490,9 miljoen euro wordt verklaard door het niet herbeleggen van vervallen kasbons, door de lage rentes, en die verplaatst zijn naar de zichtdeposito's.

Crelan past reële waardeafdekking van het renterisico van zijn portefeuille kasbons toe. De afdekkingsinstrumenten bestaan uitsluitend uit renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de kasbonportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek "Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille". Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie worden in resultaat genomen via de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

11.3. Achtergestelde verplichtingen

De achtergestelde verplichtingen bestaan uitsluitend uit achtergestelde certificaten. De resterende looptijd per 31 december kan als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Vervaldatum		
Lopend jaar	0,00	0,00
Lopend jaar +1	44.297.627,99	4.766.911,63
Lopend jaar +2	35.060.310,48	44.187.006,47
Lopend jaar +3	64.179.444,40	34.971.385,67
Lopend jaar +4	100.196.687,39	64.018.437,51
Meer dan lopend jaar +4	76.384.076,58	176.148.113,47
Totaal achtergestelde verplichtingen	320.118.146,84	324.091.854,75

11.4. Andere financiële verplichtingen

De andere financiële verplichtingen zijn op korte termijn en betreffen voornamelijk te betalen bedragen aan agenten en cliënten, zoals nog te incasseren bankencheques en opeisbare kasbons.

12. Voorzieningen

De voorzieningen kunnen per over de jaren 2015 en 2016 als volgt gedetailleerd worden:

31/12/2016					
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Technische voorziening Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	0,00	4.071.905,62	34.550.293,24	285.998,56	38.908.197,42
Toevoegingen	38.762.000,00	3.252.351,37	21.729.604,00	296.763,69	64.040.719,06
Gebruikte bedragen	0,00	-752.752,39	-15.438.618,00	-113.047,86	-16.304.418,25
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0,00	-4.959,30	0,00	0,00	-4.959,30
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere bewegingen	0,00	39.256,63	0,00	0,00	39.256,63
Eindbalans	38.762.000,00	6.605.801,93	40.841.279,24	469.714,39	86.678.795,56
31/12/2015					
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Technische voorziening Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	0,00	5.257.882,84	29.497.671,77	1.637.748,11	36.393.302,72
Toevoegingen	0,00	1.001.435,33	18.627.533,61	191.531,55	19.820.500,49
Gebruikte bedragen	0,00	-1.020.989,91	-13.574.912,14	-473.526,59	-15.069.428,64
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0,00	-1.041.422,72	0,00	0,00	-1.041.422,72
Toename van het gediscoteerde bedrag (verstrijken van tijd) en gevolg van enige wijziging in de disconteringsvoet	0,00	-124.999,92	0,00	-498.900,00	-623.899,92
Andere bewegingen	0,00	0,00	0,00	-570.854,51	-570.854,51
Eindbalans	0,00	4.071.905,62	34.550.293,24	285.998,56	38.908.197,42

De rubriek provisies is samengesteld uit provisies voor diverse juridische zaken, technische provisies van Crelan Insurance en provisies in het kader van het project « Fit for the Future ».

In de loop van oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan het strategische plan « Fit for the Future » goed. Dit plan richt zich op de reorganisatie van de centrale diensten en op het agentennet. De provisie hiervoor bedraagt 38 miljoen euro en voorziet in een afbouw van het aantal tewerkgestelden over een periode van 4 jaar en in een herstructurering van het agentennet.

De lopende rechtsgeschillen hebben betrekking op diverse juridische zaken en schadegevallen. Het bedrag van de voorziening wordt individueel per dossier berekend door de juridische dienst of door de personeelsdienst indien het een schadegeval met een medewerker betreft. De toevoeging van 3,3 miljoen euro betreft dan ook nieuwe dossiers of verhogingen in reeds bestaande dossiers. Het gaat voornamelijk over rechtsgeschillen met ex-agenten.

De andere voorzieningen hebben voornamelijk betrekking op specifieke dossiers die geen rechtsgeschillen zijn en waarvoor de bedragen gekend en zeker zijn.

Voor een gedetailleerde bespreking van de technische voorziening verwijzen wij naar noot 4.18.

Van het totaal der voorzieningen wordt geraamd dat een bedrag van 15,3 miljoen euro zal verschuldigd zijn in de loop van het boekjaar 2017.

13. Personeelsbeloningen

13.1. Toegezegd-pensioenregelingen

Verplichtingen uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling worden opgenomen onder de 'Overige verplichtingen'. Activa uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling worden opgenomen onder de 'Overige activa'. Crelan heeft twee toegezegd-pensioenregelingen, één van ex-Landbouwkrediet en één van ex-Centea. De andere entiteiten van de Groep hanteerden tot eind 2016 toegezegde-bijdragenregelingen.

Sinds 2012 zijn er geen toetredingen meer tot de toegezegd-pensioenregelingen. Deze zijn gedekt via groepsverzekeringen of individuele pensioenverbintenissen onderschreven bij Belgische verzekeraars. De financiering van deze pensioenplannen gebeurt door een collectieve financiering van de groepsverzekering. De jaarlijkse bijdrage wordt bepaald rekening houdend met de verwachte loonsverhogingen, inflatie, actualisatievoet, pensioenleeftijd en personeelsverloop. Dit alles teneinde de wettelijke minimum financiering te respecteren.

Op de pensioenleeftijd (60 jaar voor ex-Landbouwkrediet, 65 jaar voor ex-Centea) krijgen de werknemers een bepaald kapitaal, berekend op basis van de jaarlijkse remuneratie en anciënniteit. De werknemers hebben ook de mogelijkheid om dit kapitaal gespreid te laten uitbetalen.

De toegezegd-pensioenregelingen zorgen voor een actuair risico, voornamelijk renterisico, marktrisico en inflatierisico.

Tot voor kort had Crelan drie toegezegde-bijdrageregelingen, één voor ex-Landbouwkrediet medewerkers in dienst vanaf 2008 en twee voor de ex-Centea medewerkers, in dienst voor 1999. Ook de ex-Landbouwkredietmedewerkers die een toegezegd-pensioenregeling hadden, werden vanaf de leeftijd van 60 jaar getransfereerd naar een toegezegde-bijdrageregeling. Ook dochteronderneming Europabank had zijn eigen toegezegde-bijdrageregeling voor al zijn werknemers. Al deze pensioenplannen worden gefinancierd door groepsverzekeringen, waarbij de verzekeraar een wettelijk minimumrendement garandeert.

De Belgische toegezegde bijdrageregelingen werden tot voor kort onderworpen aan een door de wet opgelegd minimum rendement van 3,25% op de patronale bijdragen en 3,75% op de bijdragen van de werknemers. Deze gegarandeerde rendementen konden dan door een koninklijk besluit worden gewijzigd. In dat geval was voorzien dat de nieuwe gegarandeerde rendementen worden toegepast op de al gecumuleerde bijdragen uit het verleden en op al de toekomstige bijdragen. Gelet op het beperkte risico werden verzekerde pensioenplannen in essentie als toegezegde bijdrageregelingen geboekt.

Per einde 2015 werd deze regeling door een wetswijziging aangepast waardoor het minimum gegarandeerd rendement varieert in functie van het rendement op de OLO 10 jaar, met een minimum van 1,75% en een maximum van 3,75%. Voor de bijdragen gestort in 2016 bedraagt het minimum gegarandeerd rendement 1,75%. In het geval van verzekerde plannen blijven de hiervoor vermelde 3,25% of 3,75% normaliter echter van toepassing op de gecumuleerde bijdragen per 31 december 2015 tot de datum van uitdiensttreding van de deelnemer. De facto kunnen deze Belgische toegezegde bijdrageregelingen dus vanaf eind 2015 behandeld worden als toegezegd pensioenregelingen.

Als gevolg van deze wetswijziging, heeft de Groep een impactanalyse gemaakt voor de verandering van de boekhoudkundige behandeling van zijn toegezegde-bijdragenregelingen, wat bevestigde dat er geen materieel tekort is voor deze pensioenplannen. De toekomstige verplichtingen worden gedekt door de opgebouwde reserves, inclusief de gegarandeerde rendementen op deze reserves. De activa en verplichtingen van deze pensioenplannen werden per 31/12/2015 opgenomen in onderstaande detail tabellen van toegezegd-pensioenregelingen. In de tabellen m.b.t. actuariële assumpties en toekomstige cash flows werden echter geen gegevens opgenomen van deze voormalige toegezegde-bijdragenregelingen.

In 2016 heeft de Groep de volledige berekening uitgevoerd volgens de regels van IAS 19 die herzien werden voor deze Belgische stelsels van toegezegde-bijdrageregelingen. De brutoverplichting en de schulden werden gewaardeerd met behulp van de methode Protected unit credit « PUC », de activa – in toepassing van paragraaf 115 van IAS 19. Deze preciezere berekeningen hebben tot de verandering van de openingssaldi van de bruto verplichting geleid evenals van de activa van vorige stelsels van toegezegde-bijdrageregelingen waarvan het netto-effect wordt opgenomen via herwaarderingsreserves (effect opgenomen in de actuariële verschillen - aanpassingen gelinkt aan de ervaring en in rendement van activa op hogere / (lagere) regeling aan de discontovoet).

In oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan het plan « Fit for the Future » goed. Dit toekomstplan van Crelan tekent de strategische lijnen van de bank uit, over de periode 2017-2020. Dit plan houdt gedurende de vier volgende jaren een vermindering in van het aantal voltijdse jobs, van 810 tot 650.

Als gevolg van deze herstructurering werd in 2016 een vermindering geboekt voor het verschil tussen de bruto verplichting en de geaccumuleerde verplichting verbonden aan de toegezegd-pensioenregeling. Bovendien werden speciale opzeggingsvergoedingen geboekt voor de door die vergoeding gedekte periode.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de contante waarde van de bruto-verplichting van de toegezegd-pensioenregelingen en de ex-toegezegde-bijdrageregelingen:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen
Openingsbalans	59.500.190,45	44.823.943,95	64.524.852,02	0,00
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	2.539.047,63	2.364.474,98	2.881.403,81	0,00
Rentekosten	919.639,29	1.125.046,17	825.492,27	0,00
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	194.895,92	778.204,43	205.458,58	0,00
Belastingen	-353.042,32	0,00	-420.111,26	0,00
Actuariële winsten en verliezen - ervaring	-749.576,40	25.105.390,08	-407.321,15	0,00
Actuariële winsten en verliezen - demografische assumpties	4.048.490,42	0,00	0,00	0,00
Actuariële winsten en verliezen - financiële assumpties	1.594.821,35	0,00	-1.117.007,19	0,00
Betaalde vergoedingen	-3.398.992,83	-297.156,08	-6.992.576,63	0,00
Werkingskosten vorige periode - verminderingen	-407.499,85	0,00	0,00	0,00
Ontslagvergoeding	40.173,20	0,00	0,00	0,00
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0,00	0,00	0,00	44.823.943,95
Eindbalans	63.928.146,87	73.899.903,54	59.500.190,45	44.823.943,95

De toewijzing van de bruto-verplichting van de toegezegd-pensioenregelingen en de ex-toegezegde-bijdrageregelingen kan als volgt samengesteld worden:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen
Actieve werknemers	58.222.411,00	53.635.920,39	53.218.678,97	32.532.836,64
Ex-werknemers	4.406.498,20	20.157.840,71	5.062.419,58	12.226.726,68
Gepensioneerden	198.852,00	0,00	447.121,30	0,00
Belastingen	1.100.385,66	106.142,43	771.970,60	64.380,63
Saldo	63.928.146,87	73.899.903,54	59.500.190,45	44.823.943,95

Er worden activa (verzekeringscontracten Tak 21) aangehouden tegenover het geheel van de toegezegd-pensioenregelingen en ex- toegezegde-bijdrageregelingen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de reële waarde van de relevante activa:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen
Openingsbalans	52.726.511,42	44.823.943,95	55.192.714,34	0,00
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	827.426,64	1.087.042,52	720.877,92	0,00
Excess rendement op fondsbeleggingen (excl. interesten)	1.261.879,16	24.327.568,68	555.993,77	0,00
Bijdragen van de werkgever	2.894.791,80	2.273.686,77	3.464.154,71	0,00
Bijdragen van de deelnemers aan de regeling	194.895,92	778.204,43	205.458,58	0,00
Betaalde vergoedingen	-3.398.992,83	-297.156,08	-6.992.576,63	0,00
Belastingen	-353.042,32	0,00	-420.111,26	0,00
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0,00	0,00	0,00	44.823.943,95
Eindbalans	54.153.469,79	72.993.290,26	52.726.511,42	44.823.943,95

Het werkelijk rendement op de activa van de toegezegd-pensioenregelingen in de loop van 2016 bedroeg 2,1 miljoen (2015: 1,3 miljoen euro).

Het hoge rendement in 2016 was voornamelijk het gevolg van de daling van de actualisatievoeten op de reële waarde van de individuele verzekeringscontracten. Onder de activa bevinden zich geen door de Groep uitgegeven financiële instrumenten en geen beleggingen in vastgoed of activa in gebruik door de Groep. Het totaal van de activa wordt geïnvesteerd in verzekeringscontracten Tak 21.

Onderstaande tabel detailleert de aansluiting tussen de contante waarde van de bruto-verplichting en de reële waarde van de fondsbeleggingen uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling met de in de balans opgenomen activa en verplichtingen:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen	63.928.146,87	73.899.903,54	59.500.190,45	44.823.943,95
Reële waarde van de fondsbeleggingen	-54.153.469,79	-72.993.290,26	-52.726.511,42	-44.823.943,95
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.774.677,08	906.613,27	6.773.679,04	0,00
Bedragen opgenomen in de balans				
Verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.774.677,08	906.613,27	6.773.679,04	0,00
Activa voor plannen met vaste toezeggingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.774.677,08	906.613,27	6.773.679,04	0,00

Onderstaande tabel detailleert de totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	2.539.047,63	2.364.474,98	2.881.403,81	0,00
Rentelasten	919.639,29	1.125.046,17	825.492,27	0,00
Werkingskosten vorige periode - verminderings	-407.499,85	0,00	0,00	0,00
Ontslagvergoeding	40.173,20	0,00	0,00	0,00
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	-827.426,64	-1.087.042,52	-720.877,92	0,00
Totale lasten opgenomen in de gerealiseerde resultaten	2.263.933,63	2.402.478,64	2.986.018,17	0,00
Herwaarderingsreserves opgenomen in het eigen vermogen	3.631.856,21	777.821,40	-2.007.641,96	-72.679,20
Totale lasten opgenomen in het totaalresultaat	5.895.789,85	3.180.300,04	978.376,21	-72.679,20

De herstructurering aangekondigd eind 2016 ligt aan de basis van de daling van de werkingskosten uit het verleden, dit voor 407.499,85 euro verwerkt in het resultaat. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een extra kost wat betreft ontslagvergoedingen ten belope van 40.173,20 euro.

De herclassificatie uit toegezegde-bijdrageregelingen heeft geen impact gehad op het resultaat van 2015. De lasten met betrekking tot de toegezegd-pensioenregeling worden in de resultatenrekening opgenomen als personeelskosten.

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de toegezegd-pensioenregeling en de ex-toegezegde-bijdrageregeling worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2016		2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,36%-1,75%	1,38%-1,77%	1,50%-2,20%	N/A
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	N/A
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	N/A

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen, worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2016		2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,50%-2,20%	1,38%-1,77%	1,25%-2,00%	N/A
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	N/A
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	N/A

De disconteringsvoet gehanteerd voor het bepalen van de waarde van de verplichtingen m.b.t. de toegezegde pensioenregeling is verschillend voor ex-Centea en ex-Landbouwkrediet aangezien in het Defined Benefits plan ex-landbouwkrediet (relatief) oudere medewerkers zitten. Het DB-plan ex-Centea werd pas ingevoerd vanaf 2009 en is van toepassing voor al wie na 1998 in dienst is gekomen. De gemiddelde te financieren looptijd is langer bij ex-Centea dan bij ex-Landbouwkrediet, met als gevolg een hogere discontovoet voor de berekening van de Defined Benefit Obligations.

De verwachte cashflows in 2017 met betrekking tot de toegezegd-pensioenregelingen en de voormalige ex-toegezegde bijdrageregelingen van de Groep worden in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Bijdragen van de werkgever	2.612.918,46	2.337.349,99
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	200.353,01	799.994,16
Betaalde vergoedingen	5.705.267,60	1.133.797,92
Betaalde vergoedingen door de werknemer	52.965,72	0,00
Belastingen	362.927,51	0,00

De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de toegezegd-pensioenregelingen is 10 jaar voor Crelan en 17 jaar voor ex-Centea.

Onderstaande tabel toont de sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen met +-50bp op de brutoverplichting van beide pensioenplannen (exclusief de voormalige toegezegde bijdrageregelingen):

(in EUR)	31/12/2016
	Toegezegd- pensioenregelingen
1	Brutoverplichting op het einde van de periode gebaseerd op hypothesen van vorig jaar
a.	Brutoverplichting - Nominale waarde 58.652.161,74
2	a. Brutoverplichting - Nominale waarde
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,36%-1,75%
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 1,86%-1,25%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 60.309.482,96
a.	Hypothese - Variatie 2 0,86%-1,25%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 67.859.303,94
3	Sensitiviteit van de verwachte procentuele salarisstijgingen
a.	Oorspronkelijke hypothese 2,80%
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 3,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 69.668.108,56
a.	Hypothese - Variatie 2 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 58.902.539,26
4	Sensitiviteit van het sterftecijfer
a.	Oorspronkelijke hypothese MR-3 / FR-3
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 MR/FR
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 64.657.673,25
5	Sensitiviteit van de verwachte inflatie
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,80%
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 66.724.335,70
a.	Hypothese - Variatie 2 1,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 61.320.826,99

De gevoeligheidsanalyse van de actuariële veronderstellingen van + -50bp op de waarde van de bruto verplichting en op de activa van de voormalige toegezegde bijdrageregelingen op het einde van de periode wordt weergegeven in de onderstaande tabel :

(in EUR)	31/12/2016
	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet +50bp	
Brutoverplichting	69.281.413,65
Activa	68.545.403,76
Disconteringsvoet -50bp	
Brutoverplichting	78.753.315,45
Activa	77.854.912,13

14. Derivaten

Een derivaat is een financieel instrument waarvan de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde onderliggende waarde (rentevoet, valutakoers, aandelenkoers, index ed), waarvoor geen of een geringe aanvangsinvestering nodig is en dat op een tijdstip in de toekomst wordt afgewikkeld.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. Bij de overname van Centea werd Crelan geconfronteerd met derivaten die volgens de eigen risicomodellen niet in aanmerking kwamen als afdekking. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden. Het betreft renteswapovereenkomsten, caps, swaptions en wisselverrichtingen op termijn.

Een renteswap is een overeenkomst waarbij twee partijen akkoord gaan om periodiek rentebetalingen te ruilen. In het vaakst voorkomende geval gaat een partij ermee akkoord om voor de hele looptijd van het contract op afgesproken data vaste rentebetalingen te doen, terwijl de andere partij zich ertoe verbindt rentebetalingen te doen die vlotten ten aanzien van een bepaalde referentierente. Doorgaans ruilen beide partijen enkel interest en geen kapitaal. De Groep houdt eveneens één renteinstrument aan waarvan het ene been afhangt van de vlottende rente en het andere been afhangt van een bepaalde marktstrategie.

Een cap is een rente-optie waarmee de maximale rente voor de koper van de cap beperkt wordt tot een vooraf vastgelegd niveau voor verschillende periodes.

Een swaption is een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Bij wisselverrichtingen op termijn verbindt de koper van het contract er zich toe om een bepaalde hoeveelheid valuta te kopen of te verkopen op een in de toekomst vastgelegd tijdstip aan een vooraf afgesproken prijs.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december. Voor het notioneel bedrag wordt er een opsplitsing gemaakt tussen te ontvangen (receiver) en te betalen (payer).

(in EUR)	31/12/2016			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	70.315.789,47	57.315.789,47	24.081.204,29	22.933.106,80
- Caps	539.741.958,74	565.000.000,00	667.083,71	589.187,15
- Swaptions	49.800.000,00	54.000.000,00	3.410,59	3.908,84
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	659.857.748,21	676.315.789,47	24.751.698,59	23.526.202,79
	31/12/2015			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	72.894.736,84	67.894.736,84	22.357.543,37	24.252.049,19
- Caps	625.549.557,00	655.000.000,00	1.105.200,67	1.000.095,65
- Swaptions	49.800.000,00	54.000.000,00	5.746,53	6.577,03
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	748.244.293,84	776.894.736,84	23.468.490,56	25.258.721,87

De veranderingen in de derivaten zijn het gevolg van afbouw notioneel, marktfluctuaties in de rente en afschrijving van de swaptions en caps.

De Groep past uitsluitend reële-waardeafdekking toe, waarbij het risico van veranderingen in de reële waarde van een actief of verplichting wordt ingedekt. Zowel portefeuilles van activa of verplichtingen (macro-hedging), als individuele activa of verplichtingen (micro-hedging) maken het voorwerp uit van afdekkingrelaties.

Voor wat betreft de reële waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille van financiële activa of verplichtingen werden bij Landbouwkrediet en Centea drie portefeuilles samengesteld die elk afzonderlijk met een portefeuille van renteswaps worden ingedekt :

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

Sinds 2011 wordt binnen de Groep eveneens reële waarde-afdekking met caps en swaptions toegepast. Crelan creëerde hiervoor synthetische portefeuilles van caps impliciet aan de hypothecaire leningen met herzienbare rentevoet samengesteld als afgedekte positie waarop reële waarde-afdekking wordt toegepast.

Voor alle reële waarde-afdekkingen, worden op elke rapporteringsdatum de vereiste efficiëntietesten uitgevoerd.

Bovenstaande principes worden consistent toegepast sinds de opstart.

Onderstaande tabel detailleert de reële waarde van de afdekkingsinstrumenten aangehouden per 31 december:

31/12/2016				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.249.773.458,85	5.208.277.100,25	29.178.564,32	735.723.259,05
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.249.773.458,85	5.208.277.100,25	29.178.564,32	735.723.259,05
31/12/2015				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	2.935.932.467,18	4.734.242.803,22	40.254.636,69	738.325.542,14
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	2.935.932.467,18	4.734.242.803,22	40.254.636,69	738.325.542,14

De totale resultaatsimpact per 31 december 2016 bedraagt -2,76 miljoen euro (2015: -2 miljoen euro).

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Winsten	Verliezen	Winsten	Verliezen
Reële waarde-afdekking van een individueel actief of verplichting				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	85.224,15	0,00	797.383,05	0,00
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0,00	-86.882,86	0,00	-799.678,90
Reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	11.948.999,21	0,00	0,00	-121.934.667,61
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0,00	-11.985.535,45	125.425.587,75	0,00
- afschrijvingen en andere reële waardeaanpassingen	0,00	-2.719.645,57	0,00	-5.492.932,42
Totaal winsten en verliezen	12.034.223,36	-14.792.063,88	126.222.970,80	-128.227.278,93
Netto resultaat als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties		-2.757.840,52		-2.004.308,13

De afschrijvingen en andere waardeaanpassingen vertegenwoordigen de afschrijvingen op swaps overgebracht van hedging naar trading en de correcties van CVA/DVA (Credit value adjustment / Debit value adjustment).

15. Reële waarde van financiële activa en financiële verplichtingen

De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen om een actief te verkopen of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen in een regelmatige transactie tussen marktdeelnemers op de waardingsdatum.

Op basis van de observeerbaarheid van de inputs wordt de reële waarde onderverdeeld in 3 categorieën:

Level 1: genoteerde prijzen (niet aangepast) in actieve markten voor identieke activa en verplichtingen;

Level 2: gebruik van inputs andere dan genoteerde prijzen, die observeerbaar zijn voor het actief of de verplichting, ofwel direct ofwel indirect;

Level 3: gebruik van niet-waarneembare inputs, of wanneer een waarneembare input een aanpassing vereist met behulp van een niet-waarneembare input en die aanpassing resulteert in een aanzienlijke verandering van de reële waarde.

15.1. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen aan geamortiseerde kostprijs

Onderstaande tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde van de activa en verplichtingen die in de balans aan geamortiseerde kostprijs worden opgenomen.

(in EUR)	31/12/2016				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.506.054.720,69	17.056.806.158,04	0,00	0,00	17.056.806.158,04
Interbancaire kredieten	374.160.851,51	374.529.365,49	0,00	0,00	374.529.365,49
Consumentenkredieten	707.485.243,05	706.501.880,40	0,00	0,00	706.501.880,40
Hypothecaire kredieten	10.573.285.129,59	10.922.418.221,34	0,00	0,00	10.922.418.221,34
Landbouw kredieten	1.490.195.011,13	1.615.796.657,80	0,00	0,00	1.615.796.657,80
Professionele kredieten	1.325.462.251,67	1.408.585.346,78	0,00	0,00	1.408.585.346,78
Kredieten op korte termijn	236.379.004,70	232.021.092,28	0,00	0,00	232.021.092,28
Andere	1.799.087.229,03	1.796.953.593,96	0,00	0,00	1.796.953.593,96
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen	18.669.181,99	18.261.380,00	18.261.380,00	0,00	0,00
Verplichtingen					
Deposito's	15.803.475.267,02	15.836.060.925,69	0,00	14.176.388.788,79	1.659.672.136,90
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.033.711.949,04	2.072.799.020,32	0,00	0,00	2.072.799.020,32
Achtergestelde verplichtingen	320.118.146,84	339.137.124,93	0,00	0,00	339.137.124,93

(in EUR)	31/12/2015				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	15.886.446.737,20	16.459.958.473,69	0,00	0,00	16.459.958.473,69
Interbancaire kredieten	600.650.095,38	600.826.879,25	0,00	0,00	600.826.879,25
Consumentenkredieten	648.330.745,03	648.471.882,35	0,00	0,00	648.471.882,35
Hypothecaire kredieten	9.902.509.754,77	10.286.745.688,48	0,00	0,00	10.286.745.688,48
Landbouwkredieten	1.716.239.130,61	1.830.093.715,88	0,00	0,00	1.830.093.715,88
Professionele kredieten	1.447.398.650,16	1.526.755.111,75	0,00	0,00	1.526.755.111,75
Kredieten op korte termijn	234.975.750,19	232.191.887,36	0,00	0,00	232.191.887,36
Andere	1.336.342.611,06	1.334.873.308,61	0,00	0,00	1.334.873.308,61
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Verplichtingen					
Deposito's	14.758.941.185,26	14.795.762.698,68	0,00	13.100.626.391,68	1.695.136.307,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.524.645.479,19	2.609.403.621,89	0,00	0,00	2.609.403.621,89
Achtergestelde verplichtingen	324.091.854,75	351.071.508,96	0,00	0,00	351.071.508,96

Voor de deposito's op ten hoogste één jaar wordt de reële waarde verondersteld gelijk te zijn aan de boekwaarde. Voor de overige activa en verplichtingen wordt er een reële waarde bepaald op basis van:

- De evolutie van de risicovrije rentevoet: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele rentevoet. Als risicovrije rentevoet wordt er de IRS rentevoet genomen van een gelijkaardige cash-flow structuur.
- De evolutie van de marges op de activa en verplichtingen: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele marges op de verschillende producten. De marge wordt berekend als de rentevoet die de klant betaalt, verminderd met de risicovrije rentevoet. Als actuele marge wordt het gewogen gemiddelde genomen van de marges op de productie van de laatste 12 maanden van de verschillende producten.
Om tot de impact op de reële waarde te komen, wordt de evolutie van de marge vermenigvuldigd met de resterende omloop, en geactualiseerd met de risicovrije rentevoet. Dezelfde marge wordt gebruikt voor de resterende looptijd van het krediet/verplichting.

Zowel in 2016 als in 2015 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

15.2. Waardering van financiële activa en verplichtingen opgenomen aan reële waarde.

Onderstaande tabellen geven de indeling van de reële waarde van de financiële activa en verplichtingen in Level 1, Level 2 en Level 3 afhankelijk van de observeerbaarheid van de gebruikte inputs:

Reële waarde van de financiële activa 2016

<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	24.751.698,59	0,00	24.552.476,53	199.222,06
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	24.751.698,59	0,00	24.552.476,53	199.222,06
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	2.088.803.521,94	2.054.633.465,69	24.237.938,91	9.932.117,34
Fondsen	1.377.770,90	1.377.770,90	0,00	0,00
Andere	7.911.752,30	0,00	0,00	7.911.752,30
TOTAAL	2.098.093.045,14	2.056.011.236,59	24.237.938,91	17.843.869,63
<i>Afdekkingsderivaten</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	26.149.510,41	0,00	26.149.510,41	0,00
Swaptions	1.549.124,69	0,00	1.549.124,69	0,00
Caps	1.479.929,22	0,00	1.479.929,22	0,00
TOTAAL	29.178.564,32	0,00	29.178.564,32	0,00
<i>Aangehouden voor verkoop</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2016

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	23.526.202,78	0,00	23.526.202,78	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	23.526.202,78	0,00	23.526.202,78	0,00
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	735.723.259,05	0,00	735.723.259,05	0,00
Swaptions	0,00	0,00	0,00	0,00
Caps	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	735.723.259,05	0,00	735.723.259,05	0,00

Reële waarde van de financiële activa 2015

<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	23.468.490,56	0,00	22.829.073,96	639.416,60
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	23.468.490,56	0,00	22.829.073,96	639.416,60
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	2.104.177.060,24	2.071.685.074,81	20.869.030,55	11.622.954,88
Fondsen	30.930.538,10	30.930.538,10	0,00	0,00
Andere	9.973.943,80	0,00	0,00	9.973.943,80
TOTAAL	2.145.081.542,14	2.102.615.612,91	20.869.030,55	21.596.898,68
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	35.672.964,55	0,00	35.672.964,55	0,00
Swaptions	2.169.624,47	0,00	2.169.624,47	0,00
Caps	2.412.047,67	0,00	2.412.047,67	0,00
TOTAAL	40.254.636,69	0,00	40.254.636,69	0,00
<i>Aangehouden voor verkoop</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2015

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	25.258.721,87	0,00	25.258.721,87	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	25.258.721,87	0,00	25.258.721,87	0,00
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	738.325.542,14	0,00	738.325.542,14	0,00
Swaptions	0,00	0,00	0,00	0,00
Caps	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	738.325.542,14	0,00	738.325.542,14	0,00

Financiële activa en verplichtingen waarvoor geen genoteerde prijs beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van de marktwaarderingen van gerenommeerde externe financiële tegenpartijen. Deze marktwaarderingen worden systematisch gecontroleerd door het departement financiële markten. Omwille van illiquiditeit, worden 2 obligaties gewaardeerd op basis van een modelprijs. Voor deze obligaties worden de cashflows van de obligaties gewaardeerd op basis van de spread van liquide obligaties van dezelfde emittent.

Betreffende derivaten wordt de marktwaarde als volgt bepaald: voor de renteswaps gebeurt de waardering sinds 2013 op basis van de EONIA curve. Voor de caps en swaptions wordt gebruik gemaakt van de marktvolatiliteiten die verschillende tegenpartijen in Bloomberg afficheren. Vervolgens gebeurt de marktwaardering van de optie op basis van de karakteristieken van het onderliggende derivaat.

Een sensitiviteitsanalyse van de globale portefeuille gebeurt op maandelijkse basis. Zowel het renterisico als het spreadrisico wordt hierbij gemeten en getoetst aan door de Raden van Bestuur opgelegde limieten. Het renterisico wordt gemeten via een cumulatieve nominale rentegap. Het spreadrisico wordt berekend op basis van een spread-value-at-risk (Spread VaR) met een betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, een risicoperiode van 3 maand en op basis van historisch gemeten kredietspreads per obligatieklasse over meerdere jaren. Op 31 december 2016 meten we een spread VaR van 43,8 miljoen euro op de globale portefeuille.

Het renterisico en het spreadrisico voor de obligaties onder level 3 zijn beperkt, vooreerst omwille van het geïnvesteerd bedrag van 10 miljoen euro en vervolgens omdat de meeste obligaties een vlottende coupon betalen.

Op basis van een renteschok van 200 basispunten berekenen we een beperkte impact van minder dan 0,1 miljoen euro. De spread VaR bedraagt 0,02 miljoen euro.

Er zijn geen materiële aanpassingen doorgevoerd voor de assumpties die gebruikt worden voor de berekeningen van Level 3 in 2016, naast de normale marktwaarde aanpassingen.

In 2015 en 2016 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2015 tot einde 2016:

31/12/2016	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0,00	639.416,60	11.622.954,88	9.973.943,80
Resultaten				
- via gerealiseerde resultaten	0,00	-440.194,54	-5.545,87	0,00
- via niet-gerealiseerde resultaten	0,00	0,00	164.436,65	-1.259.425,30
Aankopen	0,00	0,00	0,00	1.001.623,21
Verkopen	0,00	0,00	0,00	-1.804.389,41
Op eindvervaldag gekomen	0,00	0,00	-1.849.728,33	0,00
Transfers in/uit Level 3	0,00	0,00	0,00	0,00
Transfer naar "Aangehouden voor verkoop"	0,00	0,00	0,00	0,00
Eindbalans	0,00	199.222,06	9.932.117,33	7.911.752,30

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2014 tot einde 2015. Ten opzichte van de jaarrekening van 2015, hebben we hieronder een kolom « Andere » toegevoegd. Deze heeft betrekking op investeringen in aandelen en fondsen.

31/12/2015	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0,00	1.106.737,24	17.816.480,80	5.578.025,65
Resultaten				
- via gerealiseerde resultaten	0,00	-467.320,64	510.748,57	0,00
- via niet-gerealiseerde resultaten	0,00	0,00	-610.400,91	3.943.904,57
Aankopen	0,00	0,00	0,00	1.924.940,50
Verkopen	0,00	0,00	0,00	-1.466.245,09
Op eindvervaldag gekomen	0,00	0,00	-1.479.723,58	0,00
Transfers in/uit Level 3	0,00	0,00	0,00	0,00
Transfer naar "Aangehouden voor verkoop"	0,00	0,00	-4.614.150,00	-6.681,83
Eindbalans	0,00	639.416,60	11.622.954,88	9.973.943,80

Een bedrag van -445.740,41 euro uit de winst- en verliesrekening heeft betrekking op financiële activa in level 3 die zich per 31 december 2016 nog in portefeuille bevinden. Hiervan heeft -440.194,54 euro betrekking op het renteresultaat, en -5.545,87 euro op reële waarde schommelingen via resultaat.

16. Saldering van financiële activa en verplichtingen

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement, een CSA (Credit Support Annex) en een GMRA (Global Master Repurchase Agreement) afgesloten. Deze contracten bepalen immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om cash collateral te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten. Bij een positieve netto marktwaarde ontvangt men dus cash collateral.

Er blijft ten allen tijde een residueel risico vermits bij het falen van een tegenpartij, waarmee derivaten werden afgesloten, een nieuwe tegenpartij dient gezocht te worden waarbij de vervangingskost de cash collateral kan overschrijden.

Om het risico op de derivatenhandel verder te beperken, worden nieuwe transacties afgewikkeld via een centrale tegenpartij via een lidmaatschap bij een Clearing Member. Vooral het tegenpartijrisico wordt hierdoor sterk verminderd. Ook bestaande OTC derivaten worden stilaan overgeheveld naar deze centrale tegenpartij.

De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële activa en verplichtingen waarop een afdwingbare ISDA master netting overeenkomst van toepassing is. Dit is van toepassing op derivaten transacties en op verkoop-

terugkoopovereenkomsten. De ISDA conventie voldoet niet aan de criteria om financiële activa en verplichtingen te salderen op de balans, maar het laat toe om alle rechten en verplichtingen tegenover een tegenpartij te netten in het geval dat deze tegenpartij in gebreke blijft.

31/12/2016		Saldering onder bepaalde voorwaarden				
(in EUR)	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
Financiële activa						
Derivaten	54.038.746,15	0,00	54.038.746,15	50.754.740,19	3.046.746,63	237.259,33
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal actief	54.038.746,15	0,00	54.038.746,15	50.754.740,19	3.046.746,63	237.259,33
Financiële verplichtingen						
Derivaten	759.249.461,54	0,00	759.249.461,54	50.754.740,19	707.125.175,97	1.369.545,38
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	11.153.661,05	0,00	11.153.661,05	0,00	11.153.661,05	0,00
Totaal passief	770.403.122,59	0,00	770.403.122,59	50.754.740,19	718.278.837,02	1.369.545,38

31/12/2015		Saldering onder bepaalde voorwaarden				
(in EUR)	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
Financiële activa						
Derivaten	63.723.127,25	0,00	63.723.127,25	58.465.000,64	4.302.468,11	955.658,50
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal actief	63.723.127,25	0,00	63.723.127,25	58.465.000,64	4.302.468,11	955.658,50
Financiële verplichtingen						
Derivaten	763.682.724,34	0,00	763.682.724,34	58.465.000,64	705.217.723,70	0,00
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	14.379.248,02	0,00	14.379.248,02	0,00	14.379.248,02	0,00
Totaal passief	778.061.972,36	0,00	778.061.972,36	58.465.000,64	719.596.971,72	0,00

De verkregen en gegeven garanties bestaan grotendeels uit cash collateral. Het garantiebedrag wordt gereguleerd en is bijgevolg juridisch afdwingbaar op basis van een "Credit Support Annex" (CSA)-overeenkomst die wordt toegevoegd aan de ISDA overeenkomst. Voor één renteswap afgesloten in het kader van een kredietverlening werd geen CSA-overeenkomst ondertekend.

17. Eigen Vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december is als volgt:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Aandelenkapitaal	838.774.650,78	834.972.203,47
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	63.096.316,30	62.866.226,10
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	39.774.035,96
Actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-909.633,77	2.001.194,05
Reserves	215.804.178,56	202.010.953,46
Nettowinst van het boekjaar	55.193.383,44	40.594.342,50
Minderheidsbelangen	0,00	0,00
Totaal eigen vermogen	1.171.958.895,31	1.182.218.955,54

Onderstaande tabel schetst de evolutie van het aandelenkapitaal in 2016 en 2015:

(in EUR)	2016		2015	
	aantal aandelen	kapitaal	aantal aandelen	kapitaal
Openingsbalans	67.336.468	834.972.203,47	66.589.496	914.101.459,30
- aandelen op naam	0	0,00	912.499	99.706.696,23
- coöperatieve aandelen	67.336.468	834.972.203,47	65.676.997	814.394.763,07
Mutaties	306.649	3.802.447,31	746.972	-79.129.255,83
- toe- en uitredingen van coöperatoren	306.649	3.802.447,31	1.659.471	20.577.440,40
- Aandelenoverdracht Crédit Agricole France	0	0,00	-912.499	-99.706.696,23
- andere	0	0,00	0	0,00
Eindbalans	67.643.117	838.774.650,78	67.336.468	834.972.203,47
- aandelen op naam	0	0,00	0	0,00
- coöperatieve aandelen	67.643.117	838.774.650,78	67.336.468	834.972.203,47

De coöperatieve aandelen hebben een nominale waarde van EUR 12,40 per aandeel. Alle aandelen zijn volstort.

Sinds midden 2015 bezit de erkende coöperatieve Kas CrelanCo, samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet, 100% van het totale aantal aandelen en stemrechten in de NV Crelan. Op 22 april 2014 hebben de Franse en de Belgische aandeelhouders namelijk een akkoord gesloten waarbij werd overeengekomen dat de

Franse aandeelhouder (de Franse Groep Crédit Agricole) zijn participatie in de NV Crelan, zijnde 50% van het totale aantal aandelen, zou overdragen aan de Belgische aandeelhouders. Deze overdracht werd midden 2015 afgerond en gefinancierd met eigen middelen, voornamelijk door het ophalen van bijkomend coöperatief kapitaal in 2014 en 2015. Sindsdien bestaat het kapitaal van Crelan enkel nog uit coöperatieve aandelen.

De reserves uit herwaardering hebben betrekking op de niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de voor verkoop beschikbare financiële activa en op actuariële winsten en verliezen bij pensioenplannen. De andere reserves hebben betrekking op statutaire reserves en ingehouden winsten. De evolutie van de niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa wordt in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	Bruto	Uitgestelde belastingen	Totaal
Openingsbalans 01/01/2016	155.630.771,87	-52.990.509,81	102.640.262,06
Herwaardering van de activa	-862.429,91	308.178,06	-554.251,84
Verkochte en vervallen effecten	-2.003.800,47	818.428,21	-1.185.372,27
Aangelegde waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking micro hedge	-60.254.561,36	20.480.525,41	-39.774.035,96
Reële waarde-afdekking macro hedge	2.983.963,49	-1.014.249,19	1.969.714,30
Andere	0,00	0,00	0,00
Eindbalans 31/12/2016	95.493.943,62	-32.397.627,33	63.096.316,29

Van de totale niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa van 2016 heeft 39,8 miljoen euro betrekking op financiële activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. Het betreft effecten die aangehouden werden bij Keytrade Bank.

De Raad van Bestuur zal tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 27 april 2017 voorstellen dat CrelanCo aan de coöperatoren 2,75% zal uitkeren op hun aandeel in het coöperatief kapitaal. Het totaal dividend over het boekjaar 2016 zou aldus 22,8 miljoen euro bedragen (2015: 26,8 miljoen euro).

18. Verzekeringscontracten

Crelan Insurance commercialiseert sinds september 2007 uitsluitend risicoverzekeringen van het type "schuldsaldoverzekering", "tijdelijke overlijdensverzekeringen" en "financieringssaldo verzekering".

Doelgroep van een schuldsaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een lening afsluiten en de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de lening in geval van overlijden van (één van) de leningnemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De schuldsaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op (een percentage van) de verwachte evolutie van het nog openstaande saldo van een lening. Daarnaast is het ook mogelijk voor de verzekeringnemer één of meerdere aanvullende verzekeringen te onderschrijven. Deze mogelijke aanvullende verzekeringen dekken de risico's "overlijden door ongeval", "opeenvolgend overlijden" en "arbeidsongeschiktheid". De aanvullende verzekering arbeidsongeschiktheid wordt niet meer gecommmercialiseerd sinds 1 januari 2010.

Doelgroep van een financieringssaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een krediet (lening op afbetaling) afsluiten en de gehele terugbetaling van de lening op afbetaling in geval van overlijden van (één van) de leningnemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren. De financieringssaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op de totale som van de terug te betalen mensualiteiten van de lening op afbetaling. Maandelijks neemt het verzekerd kapitaal af met één mensualiteit.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verzekeringsverplichtingen, herverzekeringsactiva, baten en lasten die voortvloeien uit de verzekeringscontracten:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Bruto technische voorzieningen		
Voorziening van de verzekeringscontracten	40.711.991	34.423.070
Voorziening voor schadegevallen	1.668.856	545.773
Aandeel van de herverzekeraar		
Voorziening van de verzekeringscontracten	0	0
Voorziening voor schadegevallen	1.539.568	418.550
Premies		
Brutopremies	24.778.569	21.230.708
Uitgaande herverzekeringspremies	4.179.609	3.262.619
Uitkeringen		
Bruto	3.847.802	3.901.184
Deel van de herverzekeraars	2.570.006	2.002.343

De brutotechnische voorzieningen, alsook het aandeel van de herverzekeraar, worden in de balans opgenomen onder de rubriek "voorzieningen".

Onderstaande tabel detailleert de mutaties in de technische voorzieningen in de loop van 2015 en 2016:

(in EUR)	2016		2015	
	Bruto	Herverzekeraar	Bruto	Herverzekeraar
Beginsaldo	34.968.843	418.550	30.388.140	890.468
Brutopremies	24.778.569	0	21.230.708	0
Afhoudingen op premies	-4.072.853	0	-3.542.446	0
Onttrokken risicopremies	-13.522.659	0	-10.986.956	0
Onttrokken kosten	-797.439	0	-658.119	0
Toegekende renteopbrengsten	1.023.888	0	939.272	0
Uitkeringen (wijziging reserves)	-6.693	1.121.018	-2.397.505	-471.918
Overige	9.191	0	-4.250	0
Eindsaldo	42.380.847	1.539.568	34.968.843	418.550

De technische voorziening werd per einde 2016 als voldoende ingeschat. Voor de schuldsaldoverzekeringsbepalen de Algemene Voorwaarden dat de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische intrestvoeten) kunnen aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen.

Deze herziening is mogelijk:

- indien de verzekeraar van oordeel is dat het evenwicht van de verzekerde portefeuille in gevaar wordt gebracht door een stijging van de risicograad van de betreffende verzekerde gebeurtenis(sen) bij de bevolking, de populatie van de Belgische verzekeringsmarkt of in de eigen portefeuille;
- indien zich omstandigheden voordoen die de verzekeraar volgens de wet toelaten om over te gaan tot een tariefaanpassing;
- indien hij kan aantonen dat de kostprijs om een overeenkomst te beheren gestegen is sinds de onderschrijvingsdatum van de overeenkomst;
- indien de toegepaste intrestvoet niet langer marktconform is.

Dit betekent dat bij een eventuele ontoereikendheid van de voorzieningen om de toekomstige contractuele kasstromen te dekken, de maatschappij de mogelijkheid heeft om een tariefherziening door te voeren.

19. Bezwaarde activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde en niet-bezwaarde activa in 2016 en 2015:

31/12/2016 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	145.780.104,00	831.541.040,23
Voor verkoop beschikbare financiële activa	39.710.566,17	2.058.382.477,09
Activa aangehouden tot einde looptijd	0,00	18.669.182,00
Leningen en vorderingen	845.663.886,60	15.660.390.834,09
Andere activa	0,00	763.850.337,52
Totaal Activa	1.031.154.556,77	19.332.833.870,92

31/12/2015 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	138.462.047,65	635.736.518,34
Voor verkoop beschikbare financiële activa	84.493.122,91	2.060.588.419,23
Leningen en vorderingen	819.961.506,49	15.066.485.230,71
Andere activa	72.080.521,33	3.757.067.543,60
Totaal Activa	1.114.997.198,38	21.519.877.711,88

Eind 2016 werd 5,06% van de totale activa als bezwaard beschouwd (2015: 4,93%). Deze activa kunnen niet onmiddellijk gebruikt worden door de Groep om toekomstige financiering te ondersteunen. De voornaamste bezwaarde activa binnen de Groep hebben in 2016 betrekking op:

- De monetaire reserve geplaatst bij de Nationale Bank van België (145,8 miljoen euro)
- Effecten die als onderpand dienen in terugkoop-overeenkomsten (11,2 miljoen euro)
- Effecten die als onderpand geplaatst werden bij de Nationale Bank van België, in het kader van het betalingsverkeer (28,5 miljoen euro)
- Gestorte cash collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (845,7 miljoen euro)

Binnen de Groep is er geen ontvangen onderpand dat bezwaard of beschikbaar voor bezwaring is.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde activa en daarmee verbonden verplichtingen:

31/12/2016 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	759.249.461,83	845.257.603,39
Deposito's	0,00	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00
Andere financiële verplichtingen	0,00	0,00
Terugkoop overeenkomsten	11.153.661,05	11.240.072,47
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	165.114.697,91	174.656.880,91
Totaal	935.517.820,79	1.031.154.556,77

31/12/2015 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	763.584.264,01	819.961.506,49
Deposito's	0,00	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00
Andere financiële verplichtingen	0,00	0,00
Terugkoop overeenkomsten	14.379.248,01	14.401.603,79
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	259.072.832,68	280.634.088,10
Totaal	1.037.036.344,70	1.114.997.198,38

De andere verplichtingen zijn allen voorwaardelijk en worden dus niet in de balans opgenomen. Het betreft onder andere de mogelijke verplichtingen verbonden met de monetaire reserves en effecten als onderpand bij de Nationale Bank van België.

20. Geldmiddelen en kasequivalenten

De geldmiddelen en kasequivalenten in het kader van het kasstroomoverzicht zijn als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Contanten	54.068.576,66	53.616.576,86
Tegoeden bij centrale banken	923.252.567,57	720.581.989,13
<i>Waarvan monetaire reserve</i>	<i>150.375.867,64</i>	<i>138.462.047,65</i>
Zichtrekeningen bij andere banken	33.272.754,90	145.796.548,54
Daggeldleningen bij andere banken	0,00	0,00
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	1.010.593.899,13	919.995.114,53

De geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit contanten, tegoeden bij centrale banken, met inbegrip van de monetaire reserve, direct opeisbare tegoeden en zeer liquide beleggingen waarvan het bedrag bekend. Dergelijke producten dragen geen materieel risico van waardeverandering in zich. Er worden geen instrumenten met een

resterende looptijd van meer dan 3 maanden op de overnamedatum opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten.

Tevens kunnen deze producten gemakkelijk worden omgezet in cash. Dit maakt het mogelijk om snel en efficiënt te reageren op veranderende omstandigheden.

4.22.1.6.3. Jaarrekening 2017

1. Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken

De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Contanten	56.015.620	54.068.577
Deposito's bij centrale banken	1.067.771.629	772.876.700
Monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België	166.994.277	150.375.867
Totaal geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.290.781.526	977.321.144
waarvan opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten	1.290.781.526	977.321.144

Deze rubriek omvat alleen zichtrekeningen, deposito's bij centrale banken en monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België.

De deposito's bij centrale banken stegen met EUR 294,9 Mio en zijn nog steeds de grootste categorie in deze rubriek. De stijging is op de eerste plaats het gevolg van de daling van de leningen ten opzichte van banken met 252 Mio, deze post daalt ten gevolge van de eindvervaldag van een plaatsing ten opzichte van Credit Agricole Frankrijk.

2. Financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Activa		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	22.502.871	24.751.699
Schuldbewijzen	0	0
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	22.502.871	24.751.699
Verplichtingen		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	21.816.745	23.526.203
Schuldbewijzen	0	0
Totaal verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	21.816.745	23.526.203

Zowel in 2017 als in 2016 werden er geen financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden als zekerheid verstrekt voor verplichtingen of voor voorwaardelijke verplichtingen.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. De Groep Crelan oefent dus geen trading activiteiten uit. Bij de overname van Centea werd Crelan echter geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden.

De omloop van de portefeuille daalt in functie van de vervaldagen.

3. Voor verkoop beschikbare financiële activa

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Overheidsobligaties		
- genoteerd	1.188.574.707	1.712.835.744
- niet-genoteerd	24.067.377	34.237.939
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	306.934.833	311.566.472
- niet-genoteerd	16.162.115	25.192.396
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	10.322.330	6.348.740
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	9.406.805	7.911.752
Totaal	1.555.468.167	2.098.093.043
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	194.853.501	547.575.189
Langlopend	1.360.614.666	1.550.517.854

Per einde 2017 bedroeg de boekwaarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa die als zekerheid werden verstrekt voor verplichtingen in diverse terugkoopovereenkomsten EUR 8,2 Mio (2016: EUR 11,2 Mio). In de loop van 2017 kwamen niet-genoteerde overheidsobligaties op vervaldag ten belope van EUR 10 Mio, er waren geen nieuwe aankopen. We melden ook verkopen in de financiële portefeuille voor een bedrag van EUR 265 Mio. Het betreft kortlopende overheidsobligaties die vervielen in hetzelfde boekjaar en met sterk negatieve marktrendementen.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de portefeuille voor verkoop beschikbare activa in de loop van de boekjaren 2017 en 2016.

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Openingsbalans	2.098.093.043	2.145.081.542
Aanschaffingen	81.753.501	206.705.434
Verkopen en op vervaldag gekomen	-523.756.664	-207.134.655
Actuariële op- en afrentingen	-64.662.801	-43.438.048
Reële waardeschommelingen via eigen vermogen	-36.213.912	-2.866.230
Toevoeging van waardeverminderingen	0	-255.000
Aanwending en terugname van waardeverminderingen	255.000	0
Wisselkoersschommelingen	0	0
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0
Eindbalans	1.555.468.167	2.098.093.043

In de loop van 2017 werd er voor EUR 82 Mio geïnvesteerd in de financiële portefeuille. Door de lage rente-omgeving werden de vervaldagen ten bedrage van EUR 524 Mio slechts gedeeltelijk geïnvesteed. De investeringen werden gediversifieerd tussen de activaklassen overheidsobligaties (EUR 5 Mio), supranationale instellingen (EUR 6 Mio) en ondernemingsobligaties (EUR 69 Mio).

In de loop van 2016 werd er op één effect een waardevermindering aangelegd ten belope van EUR 255.000. Met de verkoop van dit effect in 2017, werd deze waardevermindering in 2017 teruggedronen.

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet-vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2017				
Openingsbalans	0	0	255.000	255.000
Toevoeging van waardeverminderingen	0	0	0	0
Terugname van waardeverminderingen	0	0	-255.000	-255.000
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	0	0
31/12/2016				
Openingsbalans	0	0	0	0
Toevoeging van waardeverminderingen	0	0	255.000	255.000
Terugname van waardeverminderingen	0	0	0	0
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	255.000	255.000

Op een gedeelte van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa wordt macro hedging toegepast. Het renterisico van een portefeuille obligaties met analoge kenmerken wordt afgedekt met behulp van een portefeuille van renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de obligatieportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, geeft aanleiding tot een aanpassing van de boekwaarde van deze obligaties tegenover de resultatenrekening. Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek « Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkings-transacties ».

4. Activa aangehouden tot einde looptijd

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Overheidsobligaties		
- genoteerd	37.895.896	18.669.182
- niet-genoteerd	0	0
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	0	0
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	0	0
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	0	0
Totaal	37.895.896	18.669.182
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	0	164.128
Langlopend	37.895.896	18.505.054

Europabank NV heeft in het laatste trimester van 2016 beslist om nieuwe investeringen in de financiële portefeuille te documenteren als "Activa aangehouden tot einde looptijd".

De groep heeft de intentie en de middelen om deze activa tot eindvervaldag aan te houden.

5. Leningen en vorderingen

5.1. Leningen en vorderingen aan banken

Per 31 december 2017 zijn de leningen en vorderingen aan banken als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Plaatsingen bij andere banken	122.210.857	374.160.852
<i>waarvan opgenomen in kasequivalenten</i>	<i>34.459.029</i>	<i>33.272.755</i>
Leningen en voorschotten aan andere banken	0	0
Waardeverminderingen	0	0
Totaal leningen en voorschotten aan banken	122.210.857	374.160.852
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	112.207.860	160.149.430
Langlopend	10.002.997	214.011.422

Van de leningen en vorderingen bij banken heeft EUR 41,5 Mio (2016: EUR 50,4 Mio) betrekking op gestorte cashwaarborgen in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie (International Swaps and Derivatives Association) op derivaten.

De daling van het totaal bedrag aan leningen en voorschotten aan banken in 2017 is voornamelijk het gevolg van vervallen plaatsingen bij de groep Crédit Agricole Frankrijk. Zo kwamen eind mei 2017 plaatsingen ten belope van EUR 200 Mio op vervalddag.

Per einde 2017 en 2016 werden er geen bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen aan banken opgenomen.

5.2. Leningen en vorderingen aan cliënten

De leningen en vorderingen aan cliënten zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Totale omloop	16.546.131.857	16.361.815.847
Consumentenkredieten	785.405.871	731.041.940
Hypothecaire kredieten	10.883.924.270	10.630.145.594
Landbouwkredieten	1.337.637.898	1.534.823.756
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	1.272.732.207	1.374.583.817
Leningen op korte termijn	259.130.955	251.103.467
Leasingcontracten	133.760.520	127.523.372
Andere leningen en voorschotten	1.873.540.136	1.712.593.901
Bijzondere waardeverminderingen	-199.243.212	-229.921.978
Consumentenkredieten	-21.589.446	-23.556.697
Hypothecaire kredieten	-49.555.011	-56.860.463
Landbouwkredieten	-40.990.731	-44.628.745
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	-40.671.158	-49.121.565
Leningen op korte termijn	-11.871.137	-14.724.462
Leasingcontracten	-8.740.810	-10.528.160
Andere leningen en voorschotten	-25.824.919	-30.501.886
Totaal leningen en voorschotten aan cliënten	16.346.888.645	16.131.893.869
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	2.770.959.715	2.860.673.151
Langlopend	13.411.034.641	13.068.289.837
Onbepaald	164.894.289	202.930.881

Crelan past reële waarde-afdekking door portefeuille indekking van het renterisico op een portefeuille van kredieten toe. De portefeuille afgedekte kredieten bestaat uit:

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

De afdekkingsinstrumenten bestaan uit renteswapovereenkomsten en sinds 2011 ook uit caps en swaptions. Wijzigingen in de reële waarde van de kredietportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek « Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille ». Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek « Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties ».

Van de andere leningen en voorschotten heeft EUR 667,5 Mio (2016: EUR 794,9 Mio) betrekking op gestorte collaterals aan een centrale tegenpartij in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten. Sinds eind 2013 is Crelan aangesloten bij een centrale tegenpartij voor de clearing van derivaten.

Volgende tabellen detailleren de evolutie van de bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen in de loop van 2017 en 2016:

31/12/2017	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Leasingcontracten	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	23.556.697	56.860.463	44.628.745	49.121.565	14.724.462	10.528.160	30.501.886	229.921.978
Toevoegingen	8.737.276	8.987.883	7.571.498	6.565.122	3.131.464	3.139.225	5.829.146	43.961.614
Terugnages								
gerecupereerd	3.402.901	6.805.918	10.594.287	7.522.492	5.575.549	1.448.370	3.351.939	38.701.456
afgeschreven	7.301.626	9.487.417	615.225	7.493.037	409.239	3.478.204	7.154.174	35.938.924
Andere	0							0
Eindbalans	21.589.446	49.555.011	40.990.731	40.671.158	11.871.138	8.740.811	25.824.919	199.243.212

31/12/2016	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Leasingcontracten	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	22.407.305	57.494.238	31.029.227	50.126.357	16.302.106	9.651.467	27.375.859	214.386.560
Toevoegingen	7.182.294	10.831.250	18.439.354	11.241.869	5.975.895	2.773.477	9.754.576	66.198.715
Terugnages								
gerecupereerd	3.036.158	7.427.458	4.715.211	8.620.372	4.347.979	1.105.060	2.305.788	31.558.025
afgeschreven	2.996.744	4.037.568	124.625	3.626.289	3.205.560	791.724	4.347.452	19.129.962
Andere	0	0	0	0	0	0	24.691	24.690
Eindbalans	23.556.697	56.860.462	44.628.745	49.121.565	14.724.462	10.528.160	30.501.886	229.921.978

De hoge bedragen van zowel de toevoegingen als terugnames wordt verklaard doordat er geen netting wordt toegepast per contract. Bijgevolg worden waardeverminderingen die in eenzelfde jaar worden aangelegd en teruggenomen twee keer weergegeven (zowel in de toevoegingen als in de terugnames).

De totale omloop stijgt in 2017 met EUR 184 Mio, dit is voor het grootste gedeelte het gevolg van de hypothecaire kredieten.

De financiële lease-vorderingen kunnen per 31 december 2017 als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Bruto-investering		
- op ten hoogste één jaar	23.437.301	21.828.619
- >= 1 jaar en < 5 jaar	125.940.584	121.125.163
- >= 5 jaar	2.341.691	1.877.471
Onverdiende financieringsbaten	17.959.056	17.307.882
Netto-investering in financiële leases		
- op ten hoogste één jaar	21.816.516	20.577.454
- >= 1 jaar en < 5 jaar	110.049.740	105.430.763
- >= 5 jaar	1.894.264	1.515.155

Per einde 2017 bedroeg het totaal van de bijzondere waardeverminderingen op lease-vorderingen EUR 7,3 Mio (2016: EUR 10,5 Mio).

5.3. Forbearance

Vorderingen die onderhevig zijn aan forbearance worden door de EBA gedefinieerd als contracten waarbij de klant omwille van financiële moeilijkheden zijn verplichtingen niet meer kan of zal kunnen nakomen, waardoor de instelling een van de volgende maatregelen moet nemen:

- De looptijd of voorwaarden van het contract aanpassen, zodat de klant zijn schuld kan aflossen
- Een volledige of gedeeltelijke herfinanciering van het contract

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen en vorderingen die binnen de Groep als forborne worden beschouwd :

31/12/2017			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	66.095.543	65.322.884	131.418.427
Omloop met bijzondere waardevermindering	75.375.900	8.433.629	83.809.529
Bijzondere waardevermindering	-17.928.069	-2.190.520	-20.118.589
Totaal forborne Leningen en vorderingen	123.543.374	71.565.993	195.109.367
31/12/2016			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	39.154.279	12.311.823	51.466.101
Omloop met bijzondere waardevermindering	69.458.201	13.247.334	82.705.536
Bijzondere waardevermindering	-18.812.031	-3.144.450	-21.956.481
Totaal forborne Leningen en vorderingen	89.800.449	22.414.707	112.215.156

Ingevolge een herziening van het concept forbearance in de loop van het laatste trimester 2017 is het aantal in aanmerking komende dossiers sterk gestegen wat tot uiting komt in de stijging van de omloop met EUR 83 Mio.

Cliënten aan wie binnen de 24 maand een tweede forbearance maatregel wordt toegestaan worden systematisch in kwalitatieve default geplaatst voor een duurtijd van minimum 24 maanden waarbij de boekingsregels inzake default van toepassing zijn. Een waardevermindering wordt bijgevolg geboekt.

Op 31 december 2017 betreft het een omloop van EUR 27,8 Mio en een waardevermindering van EUR 4,0 Mio.

Bijzondere waardeverminderingen op geherstructureerde kredieten worden pas teruggenomen wanneer volgende voorwaarden zijn voldaan:

- Het contract heeft geen enkele dag achterstand en er zijn geen aanwijzingen meer van problemen met terugbetaling
- Er is minstens 1 jaar voorbij sinds de forbearance maatregelen werden genomen

Wanneer aan beide voorwaarden werd voldaan en de waardevermindering werd teruggenomen, blijft het contract gedurende 2 jaar onder verhoogd toezicht. Dit houdt in dat wanneer het contract meer dan 30 dagen achterstand heeft er opnieuw een bijzondere waardevermindering wordt bepaald.

Leningen en vorderingen worden niet langer als forborne beschouwd wanneer er aan volgende voorwaarden is voldaan:

- Er werd in de voorbije 2 jaar geen bijzondere waardevermindering geboekt op openstaande vorderingen van de schuldenaar
- De schuldenaar heeft geen enkele openstaande vorderingen met een achterstand van meer dan 30 dagen.

6. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa per 31 december 2017 is als volgt:

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2017					
Aanschaffingsprijs	36.946.390	36.352.213	18.161.252	22.963.022	114.422.877
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.554	34.297.743	16.252.068	17.886.787	94.563.152
Nettoboekwaarde	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.235	19.859.725
Mutaties 2017					
Aanschaffingen	154.473	2.753.011	1.171.440	2.008.731	6.087.655
Vervreemdingen	0	4.078.262	9.245	754.692	4.842.199
Andere	-1.855.110	-85.723	-4.964.967	5.011.641	-1.894.159
Afschrijvingen	1.016.585	2.129.417	760.852	1.961.939	5.868.793
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	4.077.879	0	716.664	4.794.543
Andere	1.853.243	1.468	4.971.945	-5.104.441	1.722.215
Eindbalans 31 december 2017	9.955.857	2.593.426	2.317.505	4.992.199	19.858.987

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	36.890.518	33.851.341	17.588.534	21.536.863	109.867.256
Gecumuleerde afschrijvingen	25.041.297	29.123.792	15.658.195	15.881.013	85.704.297
Nettoboekwaarde	11.849.221	4.727.549	1.930.339	5.655.850	24.162.959
Mutaties 2016					
Aanschaffingen	55.873	2.772.996	643.988	1.690.321	5.163.178
Vervreemdingen	0	12.079	481	204.323	216.883
Afschrijvingen	1.085.258	5.645.902	680.645	2.280.378	9.692.183
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	0	0	0	0
Andere	0	211.906	15.983	214.764	442.653
Eindbalans 31 december 2016	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.234	19.859.724

Eindbalans 31 december 2016					
Aanschaffingsprijs	36.946.391	36.352.214	18.161.252	22.963.021	114.422.877
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.555	34.297.744	16.252.068	17.886.787	94.563.154
Nettoboekwaarde	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.234	19.859.723

De Groep stelde geen materiële vaste activa als zekerheid voor verplichtingen.

7. Goodwill en andere immateriële activa

De samenstelling van de goodwill en immateriële activa per 31 december 2017 is als volgt:

(in EUR)	Goodwill	Intern ontwikkelde software	Verworven software	Andere immateriële activa	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2017					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	21.067.361	37.583.622	1.143.486	83.437.101
Gecumuleerde afschrijvingen	0	8.876.210	30.542.268	848.086	40.266.564
Nettoboekwaarde	23.642.632	12.191.151	7.041.354	295.400	43.170.537
Variaties 2017					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0	2.981.933	2.404.601	0	5.386.534
- via bedrijfscombinaties	0	0	0	0	0
Vervreemdingen	0	3.913.194	3.806.648	0	7.719.842
Afschrijvingen	0	7.136.386	4.331.249	114.349	11.581.984
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	3.913.194	3.812.237	0	7.725.431
Andere	0	0	193.715	0	193.715
Einbalans 31 december 2017	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391
Einbalans 31 december 2017					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	20.136.101	36.375.289	1.143.486	81.297.508
Gecumuleerde afschrijvingen	0	12.099.403	31.061.279	962.435	44.123.117
Nettoboekwaarde	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	15.405.850	34.925.645	1.143.487	75.117.614
Gecumuleerde afschrijvingen	0	5.387.686	26.260.379	733.738	32.381.803
Nettoboekwaarde	23.642.632	10.018.164	8.665.266	409.749	42.735.811
Variations 2016					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0	8.458.546	5.253.119	0	13.711.665
- via bedrijfscombinaties	0	0	0	0	0
Vervreemdingen	0	2.797.036	2.566.007	0	5.363.043
Afschrijvingen	0	3.660.509	4.583.146	135.487	8.379.142
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	0	0	0	0
Andere	0	171.986	272.122	21.138	465.246
Einbalans 31 december 2016	23.642.632	12.191.151	7.041.354	295.400	43.170.537

Alle immateriële activa hebben een beperkte economische levensduur. Voor Goodwill is dit echter niet het geval. Goodwill wordt, in tegenstelling tot de immateriële activa niet afgeschreven, maar wordt jaarlijks onderworpen aan een test op bijzondere waardeverminderingen (impairment test) als gevolg van de toepassing van IAS 36. Indien de boekwaarde van de betreffende entiteit de schatting van de realiseerbare waarde van deze entiteit overstijgt, wordt een bijzondere waardevermindering (impairment) in resultaat opgenomen.

IAS 36.134 vereist toelichtingen per kasstroom genererende eenheid waarvan de boekwaarde van de goodwill en/of immateriële vaste activa met een oneindige levensduur significant is ten opzichte van het totaal.

Per 31 december 2017 wordt enkel de goodwill van Europabank NV in deze rubriek weergegeven voor EUR 23,6 Mio.

Het realiseerbaar bedrag wordt geschat vanuit de « fair value less costs to sell ». Het wordt bepaald op basis van de « Discounted Cash Flow-methode ». Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt het realiseerbare bedrag van een investering berekend als de netto actuele waarde van alle toekomstige kasstromen van de desbetreffende rapporterende eenheid.

Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt uitgegaan van een aantal veronderstellingen:

Een groeiprognose reflecteert de gemiddelde verwachte groei op lange termijn van Europabank NV. Voor 2018 en 2019 wordt rekening gehouden met het terugdraaien van de stimuleringsmaatregelen van de ECB. Het minder ruime monetaire beleid zal vooral effect hebben op de langlopende leningen. De Eurozone kampt nog altijd met een te lage inflatie. De centrale bank wil daarom de druk op de korte termijn rentes blijven houden. De verwachting is dan ook dat de spaarrente in 2018 gelijk zal blijven. De stijging van de lange termijn rentevoeten met een quasi stabiele korte termijrente leidt normaal gezien tot een stijging van de inkomsten uit rente voor banken. Voor Europabank NV wordt echter bij de berekening van de toekomstige kasstromen vanuit een zekere conservatieve rekening gehouden met een lichte daling met 1,1% van de winst over de eerstkomende twee jaar. Pas na 2019 wordt er terug groei voorspeld van om en bij de 2% (zie onder).

Na 5 jaar wordt een jaarlijkse conservatieve groei voorspeld van 1,5% (idem als in 2017) en dit tot in het oneindige.

De discountvoet

De netto actuele waarde van de verwachte kasstromen van Europabank NV wordt berekend aan de hand van een toepasselijke discountvoet. De discountvoet reflecteert de rendementseis voor het eigen vermogen. Deze discountvoet is gebaseerd op de CAPM-theorie (Capital Asset Pricing Model) en is samengesteld uit een risicovrije marktrentevoet en een marktrisicopremie die vermenigvuldigd wordt met een activiteit afhankelijke bèta. De risicovrije marktrentevoet is gebaseerd op de 10 jaar IRS rentevoet. Deze bedroeg per 31 december 2017 0,89%

(in 2016: 0,54%). Bèta is het systematische risico van een belegging, afgezet tegenover de markt als geheel. De bèta van elke rapporterende eenheid werd bepaald in functie van haar specifiek risicoprofiel. Dit resulteert in een discontovoet van 8,4% voor Europabank NV (2016: 8,0%).

Kasstroom assumpties Europabank NV

Op financieel vlak heeft de lage rentestand zich in 2017 verdergezet, wat een neerwaartse druk op rentemarges tot gevolg had. Voor 2018 en 2019 wordt enigszins beterschap verwacht, aangezien de stimulerende maatregelen van de ECB in 2018 worden teruggeschroefd. Er wordt echter aangenomen dat de rente nog voor enige tijd historisch gezien relatief laag zal blijven, waardoor rendabele beleggingen van overschotten aan liquiditeit nog steeds een probleem blijft. Het management gaat daarom uit van de veronderstelling dat voor 2018 en 2019 er geen groei is van het netto bank product. Na 2019 wordt een jaarlijkse groei verwacht van 2% van het netto bank product van Europabank NV. Het bepalen van de toekomstige exploitatiekosten gebeurt op basis van de verhouding exploitatiekosten/netto bank product van 2017 en er wordt verondersteld dat deze verhouding voor de komende jaren onveranderd blijft.

Er wordt een gedetailleerde prognose gemaakt van de activiteiten voor de eerstvolgende 5 jaar. Na de expliciete voorspellingsperiode van 5 jaar wordt rekening gehouden met de terminale waarde van het bedrijf door middel van een extrapolatie van de kasstromen tot in het oneindige. Hierbij wordt uitgegaan van een terminale groeivoet na 5 jaar van 1,5% op jaarbasis. Deze terminale groeivoet wordt door het management bepaald op basis van de lange termijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit.

De sensitiviteit van de netto actuele waarde of realisatiewaarde van de entiteit wordt eveneens berekend. Hierbij wordt de impact op de netto actuele waarde van de entiteit ten gevolge van een respectievelijke incrementele daling en stijging van de risicovrije interestvoet en activiteit afhankelijke bèta gesimuleerd. Eveneens wordt de impact van een daling van de prognose van de groei van de kasstromen tot in het oneindige gesimuleerd. Ten slotte wordt een stress test uitgevoerd door een negatieve jaarlijkse groei van 0,25% toe te passen op de toekomstige kasstromen tot in het oneindige en de netto waarde van toekomstige kasstromen te actualiseren met een gestresseerde actualisatievoet van 12,5%. Zowel de sensitiviteitstesten als de stress test wijzen uit dat de aldus bekomen realisatiewaardes hoger liggen dan de boekwaarden voor Europabank NV.

8. Actuele en uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen

Naar aanleiding van de wijziging van het vennootschapsbelastingtarief werden de uitgestelde belastingen die zijn opgenomen in de IFRS-balans (tijdverschil) geherwaardeerd, rekening houdend met hun afwikkelingsdatum. Voor de periode van januari 2018 tot december 2019 werden deze geherwaardeerd aan 29,58% en vanaf 2020 aan 25%. Deze herwaardering zorgde voor een bijkomende kost via de resultatenrekening ten behoeve van EUR 3,54 Mio en had een positieve impact op de herwaarderingsreserve ten bedrage van EUR 3,19 Mio.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de actuele en uitgestelde belastingvorderingen en belastingverplichtingen per 31 december 2017. De uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden per juridische entiteit van de Groep gesaldeerd.

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Actuele belastingen		
Activa	826.562	1.901.010
Verplichtingen	330.165	1.306.755
Totaal actuele belastingen	496.397	594.255
Uitgestelde belastingen		
Activa	30.893.164	38.816.225
Verplichtingen	8.603.695	13.326.579
Totaal uitgestelde belastingen	22.289.469	25.489.646

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de uitgestelde belastingvorderingen en belastingverplichtingen op de balans per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Opgenomen in de resultatenrekening	43.601.489	57.949.951
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-17.968.360	-22.811.052
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	10.063.098	13.374.557
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	1.839.690	2.809.397
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	16.063.635	26.820.829
<i>Personeelsbeloningen</i>	2.470.084	3.693.247
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	207.482	307.637
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0	0
<i>Voorzieningen</i>	1.674.311	1.503.667
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	37.680.384	45.778.502
<i>Goodwill</i>	0	0
<i>Impact overname Centea</i>	-8.428.835	-13.527.837
<i>Andere</i>	0	1.004
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	-21.312.020	-32.460.304
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-21.253.991	-32.397.627
<i>Personeelsbeloningen</i>	-58.029	-62.677
Totaal uitgestelde belastingen	22.289.469	25.489.646

De stock aan uitgestelde belastingen die afhankelijk zijn van toekomstige winsten en verliezen (impact DBI) wordt op basis van de huidige budgets en extrapolatie verwacht volledig gerecupereerd te worden binnen een periode van 5 tot 7 jaar. Ook deze stock werd geherwaardeerd naar aanleiding van de wijzigingen van het tarief van de vennootschapsbelasting wat zorgde voor een bijkomende kost van EUR 4,13 Mio.

De evolutie van de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen in 2017 en 2016 kan als volgt voorgesteld worden:

(in EUR)	2017	2016
Openingsbalans	25.489.646	26.384.356
Opgenomen in resultaat van het boekjaar	-14.346.853	-2.505.916
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	4.842.693	30.878
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	-3.311.459	-853.895
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-969.708	-307.250
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	-10.757.193	-2.738.143
<i>Personeelsbeloningen</i>	-1.221.422	-170.652
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	-100.154	-46.535
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0	0
<i>Voorzieningen</i>	170.644	-2.779.438
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	-8.098.118	0
<i>Goodwill</i>	0	0
<i>Opvolging overname Centea</i>	5.099.001	4.357.497
<i>Andere</i>	-1.137	1.622
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	11.146.676	1.611.206
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	11.143.636	112.357
<i>Personeelsbeloningen</i>	2.906	1.498.849
<i>Andere</i>	134	0
Herclassificatie Keytrade als aangehouden voor verkoop	0	0
Eindbalans	22.289.469	25.489.646

De lichte daling van de netto balanspositie is voornamelijk het gevolg van de daling van het nominale tarief van de vennootschapsbelasting op uitgestelde belastingen op derivaten, inkomsten die permanent worden belast en andere, voornamelijk gecompenseerd door de schommeling in belastingen op voor verkoop beschikbare financiële activa en voorzieningen.

Uitgestelde belastingvorderingen worden alleen opgenomen als het waarschijnlijk is dat de uitgestelde belastingvordering zal worden gecompenseerd door toekomstige verwachte winsten.

Per 31 december 2017 werden onderstaande uitgestelde belastingvorderingen niet in de balans verantwoord wegens onzekerheid over de toekomstige belastbare winst:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Waardeverminderingen op kredieten	15.971.863	989.206
Voorzieningen	0	0
Fiscale verliezen	17.859.283	14.085.627
Niet opgenomen impact van definitief belaste inkomsten (DBI)	3.948.738	7.915.394
Notionele interesten	4.542.122	7.743.147
Totaal uitgestelde belastingvorderingen niet opgenomen in de balans	42.322.006	30.733.374

De fiscale verliezen zijn het gevolg van de aanleg van provisies.

9. Andere activa en verplichtingen

De andere activa zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Vooruitbetaalde kosten	1.439.513	2.356.564
Te ontvangen baten	7.622.564	5.243.496
Edele metalen, goederen en grondstoffen	116.221	126.687
Andere voorschotten	2.113.857	2.272.202
Te recupereren belastingen	0	7.018.987
Overige	640.200	1.120.609
Totaal overige activa	11.932.355	18.138.545
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	11.772.174	17.410.237
Langlopend	160.181	728.308

Eind 2016 hadden we een saldo op te recupereren belastingen van de bankentaks als gevolg van de aanpassing in de wetgeving, hierdoor werden in de loop van 2016 initieel teveel taksen aangerekend en betaald welke in de loop van 2017 terugbetaald werden door de overheid.

De andere verplichtingen zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Toegezegde pensioenregelingen	9.949.529	11.098.417
Andere personeelsbeloningen	6.817.243	2.675.889
Sociale lasten	13.314.234	14.447.717
Toe te rekenen kosten	17.750.703	16.542.126
Over te dragen opbrengsten	1.527	0
Schulden mbt belastingen	3.912.271	3.055.785
Overige verplichtingen	24.083.158	25.123.364
Totaal overige verplichtingen	75.828.665	72.943.298
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	53.903.897	54.923.750
Langlopend	21.924.768	18.019.548

De verdeling van andere verplichtingen is herzien geweest in kolom 2016 om de leesbaarheid te verbeteren.

De overige verplichtingen bestaan hoofdzakelijk uit nog te ontvangen of te betalen facturen.

10. Vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

Op 27 januari 2016 maakten de Belgische coöperatieve bank Crelan en de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa bekend dat ze een overeenkomst hadden gesloten over de verkoop van Keytrade Bank NV. De verkoop van Keytrade Bank NV aan Crédit Mutuel Arkéa NV werd op 6 juni 2016 volledig afgerond.

Keytrade Bank NV behoorde al sinds 2005 tot de Groep Crelan (toen nog Groep Landbouwkrediet). Binnen de Crelan Groep groeide Keytrade Bank NV uit tot een belangrijke referentie op het vlak van onlinebankieren en –

beleggen. Keytrade Bank NV werd verkocht doordat het business- en risicomodel van de internetbank minder goed paste in dat van een Belgische coöperatief verankerde Groep.

De verkoop van Keytrade Bank NV heeft een meerwaarde van EUR 109,1 Mio gegenereerd in de winst van 2016. Deze winst werd berekend als de verkoopprijs verminderd met de netto-activa van Keytrade Bank NV op datum van de verkoop (inclusief goodwill en herwaarderingsreserve). Dit bedrag werd verminderd met de kosten gerelateerd aan de verkoop.

11. Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs

11.1. Deposito's

De deposito's zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Deposito's van kredietinstellingen	24.988.319	32.879.109
- deposito's van centrale banken	2.274.814	1.505.467
- zichtdeposito's	1.821.121	4.165.654
- deposito's met vaste looptijd	12.783.887	16.054.327
- Financiële verplichtingen verbonden aan overgedragen financiële activa (repo's)	8.108.497	11.153.661
Deposito's (andere dan van kredietinstellingen)	16.407.590.409	15.770.596.158
- zichtdeposito's	2.877.338.347	2.610.824.616
- deposito's met vaste looptijd	776.467.976	831.095.708
- spaardeposito's	12.629.414.635	12.198.776.583
- overige deposito's	124.369.451	129.899.251
Totaal deposito's	16.432.578.727	15.803.475.267
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	15.761.075.303	15.032.803.839
Langlopend	671.503.424	770.671.428

Van de deposito's van kredietinstellingen heeft EUR 2,8 Mio (2016: EUR 3,8 Mio) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de « credit support annex » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De zichtdeposito's bij andere dan kredietinstellingen zijn gestegen tegenover 2016. Ook zien we een stijging bij onze spaardeposito's. De oorzaak van deze stijging komt door de kasbons die op vervaldag zijn gekomen en die niet opnieuw werden hernieuwd door de lage rentes.

De overige deposito's aan klanten betreft voornamelijk notarische rekeningen en derden rekeningen van advocaten.

De Groep had per 31 december 2017 diverse lopende terugkoopovereenkomsten met een maximale looptijd van 3 maanden. Deze verplichtingen hebben een omvang van EUR 8,1 Mio (2016: EUR 11,2 Mio). Inzake deze overeenkomsten werden voor verkoop beschikbare financiële activa met een totale boekwaarde van EUR 8,2 Mio (2016: EUR 11,2 Mio) verkocht en geleverd. De desbetreffende financiële activa blijven op de balans en de Groep blijft onderhevig aan rente- en kredietrisico op deze stukken. Omdat de Groep de contractuele rechten op de cash flows van deze effecten verkoopt, mag het deze effecten niet gebruiken gedurende de looptijd van de terugkoopovereenkomst. Het verschil tussen de boekwaarde van de financiële verplichtingen en activa wordt verklaard door het feit dat de financiële activa tegen marktwaarde worden verantwoord in tegenstelling tot de financiële verplichtingen, welke worden gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waarde van de overgedragen financiële activa van de Groep:

31/12/2017	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0	8.229.067	0
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0	8.108.497	0
31/12/2016	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0	11.240.072	0
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0	11.153.661	0

Per einde boekjaar waren er geen transacties met betrekking tot securities- of bondlending.

11.2. In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties

De in schuldbewijzen belichaamde schulden bestaan uitsluitend uit kasbons en zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Kasbons	1.175.306.785	2.033.711.949
Obligaties	0	0
Totaal in schuldbewijzen belichaamde schulden	1.175.306.785	2.033.711.949
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	385.756.946	1.071.029.087
Langlopend	789.549.839	962.682.862

De daling van EUR -858,4 Mio (2016: EUR -490,9 Mio) wordt verklaard door het niet herbeleggen van vervallen kasbons.

Het gaat om kasbons waarop werd ingeschreven 5 à 6 jaar geleden op het moment dat de rentevoeten hoger lagen. Deze kasbons komen nu op eindvervaldag en er wordt niet opnieuw geïnvesteerd in nieuwe kasbons gezien de lage rentevoeten.

Crelan past reële waarde-afdekking van het renterisico van zijn portefeuille kasbons toe. De afdekkingsinstrumenten bestaan uitsluitend uit renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de kasbonportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek « Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille ». Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie worden in resultaat genomen via de rubriek « Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties ».

11.3. Achtergestelde verplichtingen

De achtergestelde verplichtingen bestaan uitsluitend uit achtergestelde certificaten. De resterende looptijd per 31 december 2017 kan als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Vervaldatum		
Lopend jaar	0	0
Lopend jaar +1	35.148.185	44.297.628
Lopend jaar +2	64.348.298	35.060.311
Lopend jaar +3	100.454.217	64.179.444
Lopend jaar +4	49.875.646	100.196.687
Meer dan lopend jaar +4	26.698.354	76.384.077
Totaal achtergestelde verplichtingen	276.524.700	320.118.147

11.4. Andere financiële verplichtingen

De andere financiële verplichtingen zijn op korte termijn en betreffen voornamelijk te betalen bedragen aan agenten en cliënten, zoals nog te incasseren bankencheques en opeisbare kasbons.

12. Voorzieningen

De voorzieningen kunnen per soort over de jaren 2017 en 2016 als volgt gedetailleerd worden:

31/12/2017	Technische				
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	38.762.000	6.605.802	40.841.279	469.715	86.678.796
Toevoegingen	250.000	790.629	23.488.885	0	24.529.514
Gebruikte bedragen	-2.006.649	-634.816	-18.096.302	-296.764	-21.034.531
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0	-1.764.873	0	0	-1.764.873
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	-9.520.000	0	0	-172.951	-9.692.951
Eindbalans	27.485.351	4.996.742	46.233.862	0	78.715.954

31/12/2016	Technische				
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	0	4.071.906	34.550.293	285.999	38.908.198
Toevoegingen	38.762.000	3.252.351	21.729.604	296.764	64.040.719
Gebruikte bedragen	0	-752.752	-15.438.618	-113.048	-16.304.418
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0	-4.959	0	0	-4.959
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	0	39.256	0	0	39.256
Eindbalans	38.762.000	6.605.802	40.841.279	469.715	86.678.796

De rubriek provisies is samengesteld uit provisies voor diverse juridische zaken, technische provisies van Crelan Insurance en provisies in het kader van het project « Fit for the Future ».

In oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan het strategisch plan "Fit for the Future" goed voor de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet. De provisies voor dit project bedroegen EUR 38 Mio en hadden betrekking op de geleidelijke afname van het aantal voltijdse banen over een periode van 4 jaar en de herstructurering van het agentennet. Gedurende 2017 werd het gebruik van deze voorzieningen opgenomen voor een bedrag van EUR 2,0 Mio en een toewijzing van EUR 0,3 Mio erkend na een nieuwe schatting van toekomstige behoeften. Tenslotte werd een herclassificatie gedaan tussen voorzieningen en overige verplichtingen voor een bedrag van EUR 9,5 Mio voor pensioenen.

De lopende rechtsgeschillen hebben betrekking op diverse juridische zaken en schadegevallen. Het bedrag van de voorziening wordt individueel per dossier berekend door de juridische dienst of door de personeelsdienst indien het een schadegeval met een medewerker betreft. De toevoeging van EUR 0,8 Mio betreft dan ook nieuwe dossiers of verhogingen in reeds bestaande dossiers. Dit betreft voornamelijk rechtsgeschillen met ex-agenten.

De andere voorzieningen hebben voornamelijk betrekking op specifieke dossiers die geen verband houden met juridische geschillen en waarvan de bedragen bekend en zeker zijn. In 2017 werden deze gebruikt voor een bedrag van EUR 0,3 Mio voor het project waarvoor ze werden opgericht en het saldo EUR 0,2 Mio werd geherklasseerd naar andere verplichtingen betreffende voorzieningen voor invaliditeit.

13. Personeelsbeloningen

13.1. Toegezegde pensioenregelingen

Verplichtingen uit hoofde van de toegezegde pensioenregeling worden opgenomen onder de « Overige verplichtingen ». Activa uit hoofde van de toegezegde pensioenregeling worden opgenomen onder de « Overige activa ». Crelan heeft twee "toegezegde- pensioen regelingen" die de personeelsleden van ex-Landbouwkrediet en ex-Centea dekken. De andere entiteiten van de Groep hebben Belgische toegezegde-bijdrage regelingen opgesteld.

Sinds 2012 is er geen aansluiting bij toegezegde pensioenregelingen mogelijk. Deze worden gefinancierd door groepsverzekeringscontracten of individuele pensioenverplichtingen afgesloten bij Belgische verzekeraars. De door de werkgever gekozen financieringsmethode voorziet in een jaarlijkse dotatie aan de financieringsfonds die rekening houdt met veronderstellingen van loonsverhogingen, inflatie, actualisatievoet, pensioenleeftijd en personeelsverloop, met inachtneming van de wettelijke minimumfinanciering.

Op de pensioenleeftijd krijgen de werknemers een bepaald kapitaal, berekend op basis van de jaarlijkse remuneratie en anciënniteit.

De toegezegde pensioenregelingen zorgen voor een actuariel risico, voornamelijk renterisico, marktrisico en inflatierisico.

De Groep heeft drie "toegezegde-bijdrage regelingen", één voor ex-Landbouwkrediet medewerkers in dienst vanaf 2008 en twee voor de ex-Centea medewerkers, in dienst voor 1999. Bovendien worden werknemers van het voormalige Landbouwkrediet die zijn aangesloten bij de toegezegde pensioenregeling overgedragen naar de toegezegde bijdragenregeling als ze actief blijven na de pensioengerechtigde leeftijd. Ook dochteronderneming Europabank NV had zijn eigen toegezegde bijdrage regeling voor al zijn werknemers. Al deze pensioenplannen worden gefinancierd door groepsverzekeringen, waarbij de verzekeraar een wettelijk minimum rendement

garandeert. Al deze pensioenregelingen worden gefinancierd door groepsverzekeringscontracten volgens welke de verzekeraar een contractuele rentevoet garandeert.

De Belgische toegezegde bijdrageregelingen werden tot voor kort onderworpen aan een door de wet opgelegd minimum rendement van 3,25% op de patronale bijdragen en 3,75% op de persoonlijke bijdragen te garanderen door de werkgever. Dit gegarandeerde rendement kon door een koninklijk besluit gewijzigd worden. In dat geval was voorzien dat de nieuwe rendementen worden toegepast op de al gecumuleerde bijdragen uit het verleden en op de toekomstige bijdragen. Gelet op het beperkte risico werden deze pensioenregelingen beschouwd als toegezegde bijdrageregelingen en als zodanig geboekt onder IAS 19.

Op 1 januari 2016 werd de Belgische wetgeving gewijzigd : het minimum rendement te garanderen door de werkgever varieert in functie van het rendement op de OLO 10 jaar, met een minimum van 1,75% en een maximum van 3,75%. Voor betaalde bijdragen in 2016, 2017 en 2018 is het gegarandeerde minimumrendement 1,75%. Voor de pensioenregelingen gefinancierd door groepsverzekeringscontracten volgens welke de verzekeraar een contractuele rentevoet garandeert, blijft het percentage van 3,25% of 3,75% echter van toepassing op de gecumuleerde bijdragen per 31 december 2015, tot de datum van uitdiensttreding van de actieve medewerker. De facto kunnen deze Belgische toegezegde bijdrageregelingen sindsdien behandeld worden als toegezegde pensioenregelingen onder IAS 19.

Vanaf 2016 heeft de Groep de volledige berekening voor de verplichtingen met de toegezegde bijdrageregeling uitgevoerd volgens de regels van IAS 19 die herzien werden voor deze Belgische stelsels. De bruto verplichting en de schulden werden gewaardeerd met behulp van de methode Protected unit credit « PUC », de activa – in toepassing van paragraaf 115 van IAS 19. Deze preciezer berekeningen hebben in 2016 tot een verandering van de openingssaldi van de bruto verplichting geleid evenals van de activa van deze plannen van toegezegde bijdrageregelingen waarvan het netto-effect werd opgenomen via herwaarderingsreserves.

NB. De methode « Protected Unit Credit » wordt gebruikt om de actuele waarde te bepalen van de bruto verplichting verbonden aan het stelsel van toegezegde pensioenregeling en de kost van de geleverde diensten. Volgens deze methode wordt een « geprojecteerde geaccumuleerde prestatie » berekend in functie van de dienst op de waarderingsdatum, maar wanneer de formule van de berekening van de prestaties gebaseerd is op de toekomstige salaris- en sociale zekerheidsniveaus, door gebruik te maken van hypothesen over de toename van deze geprojecteerde bedragen op de leeftijd waarop de werknemer geacht wordt uit dienst te treden. Normaal is de « geprojecteerde geaccumuleerde prestatie » gebaseerd op de formule van het stelsel. Echter, indien de diensten in de volgende jaren leiden tot aanzienlijk hogere prestaties dan in de voorgaande jaren, zullen de « geprojecteerde geaccumuleerde prestaties » berekend worden door de prestaties lineair toe te wijzen over de beschouwde periode.

Voor het boekjaar 2017 werd de methodologie om de reële waarde van de activa te bepalen lichtjes gewijzigd. Deze nieuwe methodologie leidt tot een iets lagere reële waarde van de fondsbeleggingen, wat leidt tot een klein vermogensverlies in 2017.

De activa werden thans gewaardeerd volgens de methode van de reële waarde van activa (IFRS 13), waarbij de activa gelijk is aan de contante waarde van de toekomstige kasstromen rekening houdend met het standaardrisico. Het standaardrisico wordt als volgt gewaardeerd:

- Voor de reële waarde van activa tot het niveau van de wiskundige reserves is het standaardrisico beschouwd als identiek aan het wanbetalingsrisico van AA-obligaties van ondernemingen. Vandaar dat de disconteringsvoet om de contante waarde te bepalen gelijk is aan de disconteringsvoet die wordt gebruikt om de DBO (Defined Benefit Obligation) te berekenen.
- Voor de reële waarde van activa die de wiskundige reserves overschrijden, wordt een aanvullend wanbetalingsrisico als volgt in de disconteringsvoet verwerkt:
De toegevoegde risicopremie is gelijk aan de rendementen van AA bedrijfsobligaties minus rendementen van financiële instellingen met de rating van de betreffende verzekeringsmaatschappijen.

Deze methode houdt dus rekening met het risico dat de verzekeringsmaatschappij haar verplichtingen niet zal nakomen, d.w.z. niet in staat zal zijn om haar contractueel overeengekomen gegarandeerd rendement te behalen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de contante waarde van de bruto-verplichting van de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Openingsbalans	63.928.147	73.899.904	59.500.190	44.823.944
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	2.845.304	2.430.680	2.539.048	2.364.475
Rentekosten	866.991	1.182.681	919.639	1.125.046
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	191.088	820.362	194.896	778.205
Belastingen	-462.521	-289.126	-353.042	0
Actuariële winsten en verliezen - ervaring	-287.804	0	-749.576	25.105.390
Actuariële winsten en verliezen - demografische assumpties	0	0	4.048.491	0
Actuariële winsten en verliezen - financiële assumpties	503.412	-1.411.296	1.594.821	0
Betaalde vergoedingen	-2.718.193	-2.878.550	-3.398.993	-297.156
Werkingskosten vorige periode - verminderingskosten	0	0	-407.500	0
Ontslagvergoeding	0	0	40.173	0
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0	0	0	0
Eindbalans	64.866.424	73.754.655	63.928.147	73.899.904

De toewijzing van de bruto-verplichting van de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen kan als volgt samengesteld worden:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Actieve werknemers	57.048.272	59.582.735	58.222.411	53.635.920
Ex-werknemers	6.603.767	14.112.918	4.406.498	20.157.841
Begunstigden	177.921	0	198.852	0
Belastingen	1.036.464	59.002	1.100.386	106.143
Saldo	64.866.424	73.754.655	63.928.147	73.899.904

Activa worden aangehouden tegen toegezegde pensioenregelingen en toegezegde bijdrageregelingen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de reële waarde van de relevante activa:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Openingsbalans	54.153.470	72.993.290	52.726.511	44.823.944
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	741.424	1.142.054	827.427	1.087.042
Excess rendement op fondsbeleggingen (excl. interesten)	-14.270	-1.128.575	1.261.879	24.327.569
Bijdragen van de werkgever	3.831.170	2.591.236	2.894.792	2.273.687
Bijdragen van de deelnemers aan de regeling	191.088	820.362	194.896	778.204
Betaalde vergoedingen	-2.718.193	-2.878.550	-3.398.993	-297.156
Belastingen	-462.522	-289.126	-353.042	0
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0	0	0	0
Eindbalans	55.722.167	73.250.691	54.153.470	72.993.290

Het vastgestelde rendement op de activa van de toegezegde pensioenregelingen in de loop van 2017 bedroeg EUR 727.154 (2016 : EUR 2,1 Mio). Het hoge rendement in 2016 was voornamelijk het gevolg van de daling van de actualisatievoeten op de reële waarde van de activa van de verzekeringscontracten. Onder de activa bevinden zich geen door de Groep uitgegeven financiële instrumenten en geen beleggingen in vastgoed of activa in gebruik door de Groep. Alle activa worden belegd in groepsverzekeringscontracten die voorzien in een contractuele rentevoet gegarandeerd door de verzekeraar (contracten in Tak 21).

De onderstaande tabel geeft de details van de reconciliatie tussen de contante waarde van de bruto-verplichting en de reële waarde van de activa met betrekking tot toegezegde pensioenregelingen en Belgische toegezegde bijdrageregelingen, evenals de activa en passiva weergegeven in de balans:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegde pensioenregelingen	64.866.424	73.754.655	63.928.147	73.899.903
Reële waarde van de fondsbeleggingen	-55.722.167	-73.250.691	-54.153.470	-72.993.290
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.144.257	503.964	9.774.677	906.613
Bedragen opgenomen in de balans				
Verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.144.257	503.964	9.774.677	906.613
Activa voor plannen met vaste toezeggingen	0	0	0	0
toezeggingen	9.144.257	503.964	9.774.677	906.613

Onderstaande tabel detailleert de totale lasten die in de loop van het boekjaar in het globaal resultaat werden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	2.845.304	2.430.680	2.539.048	2.364.475
Rentelasten	866.991	1.182.681	919.639	1.125.046
Werkingskosten vorige periode	0	0	-407.500	0
Ontslagvergoeding	0	0	40.173	0
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	-741.424	-1.142.053	-827.426	-1.087.042
Totale lasten opgenomen in de gerealiseerde resultaten	2.970.871	2.471.308	2.263.934	2.402.479
Herwaarderingsreserves opgenomen in het eigen vermogen	229.879	-282.721	3.631.856	777.821
Totale lasten opgenomen in het totaalresultaat	3.200.750	2.188.587	5.895.790	3.180.300

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen worden in de onderstaande tabel weergegeven:

	2017		2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,27%-1,74%	1,29%-1,83%	1,36%-1,75%	1,38%-1,77%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen, worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2017		2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,36%-1,75%	1,29%-1,83%	1,50%-2,20%	1,38%-1,77%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De disconteringsvoet die wordt gebruikt om de waarde van de verplichtingen met betrekking tot de pensioenregelingen te bepalen is verschillend voor ex-Centea, Crelan en voor de Belgische toegezegde pensioenregelingen en toegezegde bijdrageregelingen. In het toegezegde pensioenplan van Crelan zijn er (relatief) oudere werknemers. Het 'Defined Benefit Plan' van ex-Centea werd pas vanaf 2009 ingevoerd en is van toepassing op al degenen die na 1998 in dienst zijn getreden. Aangezien de gemiddelde te financieren periode langer is voor ex-Centea dan voor Crelan, is de disconteringsvoet die wordt gebruikt voor de berekening van de 'Defined Benefit Obligation' hoger voor ex-Centea dan voor Crelan. Dezelfde verklaring is van toepassing op Belgische toegezegde bijdrageregelingen.

De verwachte kasstromen in 2018 voor de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen van de Groep zijn weergegeven in de onderstaande tabel:

(in EUR)	31/12/2018	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Bijdragen van de werkgever	3.938.442	2.466.870
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	196.439	787.670
Betaalde vergoedingen	5.160.596	408.607

De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de toegezegde pensioenregelingen is 10 jaar voor Crelan en 17 jaar voor ex-Centea.

De sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen van +-50bps op de bruto verplichting van de toegezegde pensioenregelingen op het einde van de periode is weergegeven in de onderstaande tabel:

(in EUR)	31/12/2017
Toegezegde pensioenregelingen	
1	Brutoverplichting op het einde van de periode gebaseerd op hypothesen van vorig jaar
a.	Brutoverplichting - Nominale waarde 64.363.012
2	a. Brutoverplichting - Nominale waarde
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,27%-1,74%
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 1,77%-2,24%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 61.310.491
a.	Hypothese - Variatie 2 0,77%-1,24%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 68.726.060
3	Sensitiviteit van de verwachte procentuele salarisstijgingen
a.	Oorspronkelijke hypothese 2,80%
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 3,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 70.252.955
a.	Hypothese - Variatie 2 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 60.063.599
4	Sensitiviteit van het sterftecijfer
a.	Oorspronkelijke hypothese MR-3 / FR-3
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 MR/FR
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 64.654.021
5	Sensitiviteit van de verwachte inflatie
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,80%
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 67.535.942
a.	Hypothese - Variatie 2 1,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 62.369.793

De sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen van +/-50bps op de waarde van de bruto verplichting en activa van de Belgische toegezegde bijdrageregelingen aan het einde van de periode is weergegeven in de onderstaande tabel:

(in EUR)	31/12/2017
Ex-toegezegde bijdrageregelingen	
Disconteringsvoet +50bp	
Brutoverplichting	69.403.601
Activa	68.950.547
Disconteringsvoet -50bp	
Brutoverplichting	78.525.728
Activa	77.965.622
Disconteringsvoet +25bp	
Brutoverplichting	71.529.581
Activa	71.051.687
Disconteringsvoet -25bp	
Brutoverplichting	76.084.634
Activa	75.553.293

14. Derivaten

Een derivaat is een financieel instrument waarvan de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde onderliggende waarde (rentevoet, valutakoers, aandelenkoers, index, ed.), waarvoor geen of een geringe aanvangsinvestering nodig is en dat op een tijdstip in de toekomst wordt afgewikkeld.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. Bij de overname van Centea werd Crelan geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden. Het betreft renteswapovereenkomsten, caps en swaptions.

Een renteswap is een overeenkomst waarbij twee partijen akkoord gaan om periodiek rentebetalingen te ruilen. In het vaakst voorkomende geval gaat een partij ermee akkoord om voor de hele looptijd van het contract op afgesproken data vaste rentebetalingen te doen, terwijl de andere partij zich ertoe verbindt rentebetalingen te doen die vloten ten aanzien van een bepaalde referentierente. Doorgaans ruilen beide partijen enkel interest en geen kapitaal.

Een cap is een rente-optie waarmee de maximale rente voor de koper van de cap beperkt wordt tot een vooraf vastgelegd niveau voor verschillende periodes.

Een swaption is een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip. De uitoefening van de swaption kan ook leiden tot de uitbetaling van de marktwaarde van de onderliggende swap.

Bij wisselverrichtingen op termijn verbindt de koper van het contract zich er toe om een bepaalde hoeveelheid valuta te kopen of te verkopen op een in de toekomst vastgelegd tijdstip aan een vooraf afgesproken prijs.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2017. Voor het notioneel bedrag wordt er een opsplitsing gemaakt tussen « te ontvangen » (receiver) en « te betalen » (payer).

(in EUR)	31/12/2017			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	68.000.000	55.000.000	22.103.155	21.476.668
- Caps	553.435.721	1.010.000.000	399.109	339.405
- Swaptions	39.300.000	39.000.000	607	672
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	547.235.721	587.000.000	22.502.871	21.816.745
(in EUR)	31/12/2016			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	70.315.789	57.315.789	24.081.204	22.933.107
- Caps	539.741.959	565.000.000	667.084	589.187
- Swaptions	49.800.000	54.000.000	3.411	3.909
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	659.857.748	676.315.789	24.751.699	23.526.203

De veranderingen in de derivaten zijn het gevolg van de verdere afbouw "notioneel", marktfluctuaties in de rente en afschrijving van de swaptions en caps.

De Groep past uitsluitend reële waarde-afdekking toe, waarbij het risico van veranderingen in de reële waarde van een actief of verplichting wordt ingedekt. De portefeuilles van activa of verplichtingen (macro-hedging) maken het voorwerp uit van afdekkingsrelaties.

Voor wat betreft de reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille van financiële activa of verplichtingen werden bij Crelan drie portefeuilles samengesteld die elk afzonderlijk met een portefeuille van renteswaps worden ingedekt:

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

Sinds 2011 wordt binnen de Groep eveneens reële waarde-afdekking met caps en swaptions toegepast. Crelan heeft hiervoor synthetische portefeuilles van caps impliciet verbonden aan de hypothecaire leningen met herzienbare rentevoet samengesteld als afgedekte positie waarop reële waarde-afdekking wordt toegepast.

Voor alle reële waarde-afdekkingen, worden op elke rapporteringsdatum de vereiste efficiëntietesten uitgevoerd.

Onderstaande tabel detailleert de reële waarde van de afdekkingsinstrumenten aangehouden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.185.658.313	5.343.360.322	23.694.540	602.013.078
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0	0	0	0
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.185.658.313	5.343.360.322	23.694.540	602.013.078
(in EUR)	31/12/2016			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.249.773.459	5.208.277.100	29.178.564	735.723.259
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0	0	0	0
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.249.773.459	5.208.277.100	29.178.564	735.723.259

De totale resultaatsimpact per 31 december 2017 bedraagt EUR 2,86 Mio (2016: EUR -2,76 Mio).

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Winsten	Verliezen	Winsten	Verliezen
Reële waarde-afdekking van een individueel actief of verplichting				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0	0	85.224	0
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0	0	0	-86.883
Reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0	-123.528.991	11.948.999	0
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	126.055.562	0	0	-11.985.535
- afschrijvingen en andere reële waardeaanpassingen	332.509	0	0	-2.719.646
Totaal winsten en verliezen	126.388.071	-123.528.991	12.034.223	-14.792.064
Netto resultaat als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	2.859.080		-2.757.841	

15. Reële waarde van financiële activa en financiële verplichtingen

De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen om een actief te verkopen of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen in een regelmatige transactie tussen marktdeelnemers op de waardingsdatum.

Op basis van de observeerbaarheid van de parameters wordt de reële waarde onderverdeeld in 3 categorieën:

Level 1: genoteerde prijzen (niet aangepast) in actieve markten voor identieke activa en verplichtingen;

Level 2: gebruik van parameters andere dan genoteerde prijzen, die waarneembaar zijn voor het actief of de verplichting, ofwel direct ofwel indirect;

Level 3: gebruik van niet-waarneembare parameters, of wanneer een waarneembare input een aanpassing vereist met behulp van een niet-waarneembare input en die aanpassing resulteert in een aanzienlijke verandering van de reële waarde.

15.1. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen aan geamortiseerde kostprijs

Onderstaande tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde van de activa en verplichtingen die in de balans aan geamortiseerde kostprijs worden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2017				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.469.099.501	16.918.660.537	0	0	16.918.660.537
<i>Interbancaire kredieten</i>	122.210.857	122.287.303	0	0	122.287.303
<i>Consumentenkredieten</i>	763.816.425	768.289.763	0	0	768.289.763
<i>Hypothecaire kredieten</i>	10.834.369.259	11.118.961.310	0	0	11.118.961.310
<i>Landbouwkredieten</i>	1.296.647.167	1.386.208.899	0	0	1.386.208.899
<i>Professionele kredieten</i>	1.232.061.049	1.302.120.652	0	0	1.302.120.652
<i>Kredieten op korte termijn</i>	247.259.818	247.177.169	0	0	247.177.169
<i>Andere</i>	1.972.734.926	1.973.615.441	0	0	1.973.615.441
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen (HTM)	37.895.896	37.337.330	37.337.330	0	0
Verplichtingen					
Deposito's	16.432.578.727	16.460.720.858	0	14.853.172.475	1.607.548.383
In schuldbewijzen belichaamde schulden	1.175.306.785	1.191.956.084	0	0	1.191.956.084
Achtergestelde verplichtingen	276.524.700	289.242.725	0	0	289.242.725

(in EUR)	31/12/2016				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.506.054.721	17.056.806.158	0	0	17.056.806.158
<i>Interbancaire kredieten</i>	374.160.851	374.529.366	0	0	374.529.366
<i>Consumentenkredieten</i>	707.485.243	706.501.880	0	0	706.501.880
<i>Hypothecaire kredieten</i>	10.573.285.130	10.922.418.221	0	0	10.922.418.221
<i>Landbouwkredieten</i>	1.490.195.011	1.615.796.658	0	0	1.615.796.658
<i>Professionele kredieten</i>	1.325.462.252	1.408.585.347	0	0	1.408.585.347
<i>Kredieten op korte termijn</i>	236.379.005	232.021.092	0	0	232.021.092
<i>Andere</i>	1.799.087.229	1.796.953.594	0	0	1.796.953.594
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen (HTM)	18.669.182	18.261.380	18.261.380	0	0
Verplichtingen					
Deposito's	15.803.475.267	15.836.060.926	0	14.176.388.789	1.659.672.137
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.033.711.949	2.072.799.020	0	0	2.072.799.020
Achtergestelde verplichtingen	320.118.147	339.137.125	0	0	339.137.125

Voor de deposito's op ten hoogste één jaar wordt de reële waarde verondersteld gelijk te zijn aan de boekwaarde. Voor de overige activa en verplichtingen wordt er een reële waarde bepaald op basis van:

- De evolutie van de risicovrije rentevoet: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele rentevoet. Als risicovrije rentevoet wordt de IRS rentevoet genomen van een gelijkaardige cash-flow structuur.
- De evolutie van de marges op de activa en verplichtingen: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele marges op de verschillende producten. De marge wordt berekend als de rentevoet die de klant betaalt, verminderd met de risicovrije rentevoet. Als actuele marge wordt het gewogen gemiddelde genomen van de marges op de productie van de laatste 12 maanden van de verschillende producten. Om tot de impact op de reële waarde te komen, wordt de evolutie van de marge vermenigvuldigd met de resterende omloop en geactualiseerd met de risicovrije rentevoet. Dezelfde marge wordt gebruikt voor de resterende looptijd van het krediet/verplichting en houdt dus geen rekening met eventuele rentewijzigingen.

Zowel in 2017 als in 2016 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

15.2. Waardering van financiële activa en verplichtingen opgenomen aan reële waarde

Onderstaande tabellen geven de indeling van de reële waarde van de financiële activa en verplichtingen in Level 1, Level 2 en Level 3 afhankelijk van de observeerbaarheid van de gebruikte parameters:

Reële waarde van de financiële activa 2017

Tegen reële waarde met verwerking van
waardeveranderingen in de winst- en
verliesrekening
31/12/2017

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	22.502.871	0	22.502.871	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	22.502.871	0	22.502.871	0
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	1.539.668.912	1.509.929.634	22.074.941	7.664.337
Fondsen	6.392.449	6.392.449	0	0
Andere	9.406.806	0	0	9.406.806
TOTAAL	1.555.468.167	1.516.322.083	22.074.941	17.071.143
<i>Afdeckingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	21.701.757	0	21.701.757	0
Swaptions	1.011.991	0	1.011.991	0
Caps	980.792	0	980.792	0
TOTAAL	23.694.540	0	23.694.540	0
<i>Aangehouden voor verkoop</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2017

Aangehouden voor handelsdoeleinden
31/12/2017

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	21.816.745	0	21.816.745	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	21.816.745	0	21.816.745	0
<i>Afdeckingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	602.013.078	0	602.013.078	0
Swaptions	0	0	0	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	602.013.078	0	602.013.078	0

Reële waarde van de financiële activa 2016

Tegen reële waarde met verwerking van
waardeveranderingen in de winst- en
verliesrekening

31/12/2016

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	24.751.699	0	24.552.477	199.222
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	24.751.699	0	24.552.477	199.222
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	2.088.803.522	2.054.633.466	24.237.939	9.932.117
Fondsen	1.377.771	1.377.771	0	0
Andere	7.911.752	0	0	7.911.752
TOTAAL	2.098.093.045	2.056.011.237	24.237.939	17.843.869
<i>Afdeckingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	26.149.510	0	26.149.510	0
Swaptions	1.549.125	0	1.549.125	0
Caps	1.479.929	0	1.479.929	0
TOTAAL	29.178.564	0	29.178.564	0
<i>Aangehouden voor verkoop</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2016

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
<i>31/12/2016</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	23.526.203	0	23.526.203	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	23.526.203	0	23.526.203	0
<i>Afdeckingsderivaten</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	735.723.259	0	735.723.259	0
Swaptions	0	0	0	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	735.723.259	0	735.723.259	0

Financiële activa en verplichtingen waarvoor geen genoteerde prijs beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van de marktwaarderingen van gerenommeerde externe financiële tegenpartijen. Deze marktwaarderingen worden systematisch gecontroleerd door het departement financiële markten en door de back office. Omwille van gebrek aan marktprijzen, worden 2 obligaties gewaardeerd op basis van een modelprijs. Voor deze obligaties worden de cashflows van de obligaties gewaardeerd op basis van de spread van liquide obligaties van dezelfde emittent.

Betreffende derivaten wordt de marktwaarde als volgt bepaald: voor de renteswaps gebeurt de waardering sinds 2013 op basis van de EONIA curve. Voor de caps en swaptions wordt gebruik gemaakt van de marktvolatiliteiten van verschillende tegenpartijen. Vervolgens gebeurt de marktwaardering van de optie op basis van de karakteristieken van het onderliggende derivaat.

Een sensitiviteitsanalyse van de globale portefeuille gebeurt op maandelijks basis. Zowel het renterisico als het spreadrisico wordt hierbij gemeten en getoetst aan door de Raden van Bestuur opgelegde limieten. Het renterisico wordt gemeten via een cumulatieve nominale rente gap. Het spreadrisico wordt berekend op basis van een spread value-at-risk (Spread VaR) met een betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, een risicoperiode van 3 maand en op basis van historisch gemeten kredietreads per obligatieklasse over meerdere jaren. Op 31 december 2017 meten we een spread VaR van EUR 31,6 Mio op de globale portefeuille.

Het renterisico en het spreadrisico voor de obligaties onder level 3 zijn beperkt, vooreerst omwille van het geïnvesteerd bedrag van EUR 10 Mio en vervolgens omdat de meeste obligaties een vlottende coupon betalen. Op basis van een renteschok van 200bps berekenen we een beperkte impact van minder dan EUR 0,1 Mio. De spread VaR is verwaarloosbaar.

Voor de assumpties die gebruikt worden voor de berekeningen van Level 3 werden er in 2017, naast de normale marktwaarde aanpassingen, geen materiële aanpassingen doorgevoerd.

In 2016 en 2017 vonden er geen significante transfers van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2016 tot einde 2017

<i>31/12/2017</i>	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0	0	9.932.117	7.911.752
Resultaten	0	0	0	0
- via gerealiseerde resultaten	0	0	99.125	0
- via niet-gerealiseerde resultaten	0	0	52.982	1.651.310
Aankopen	0	0	0	407.744
Verkopen	0	0	0	-14.000
Op eindvervaldag gekomen	0	0	-2.419.887	-550.000
Transfers in/uit Level 3	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	7.664.337	9.406.806

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2015 tot einde 2016:

31/12/2016	Financiële activa aangehouden		Voor verkoop beschikbare	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0	639.417	11.622.955	9.973.944
Resultaten	0	0	0	0
- via gerealiseerde resultaten	0	-440.195	-5.546	0
- via niet-gerealiseerde resultaten	0	0	164.436	-1.259.425
Aankopen	0	0	0	1.001.623
Verkopen	0	0	0	-1.804.390
Op eindvervaldag gekomen	0	0	-1.849.728	0
Transfers in/uit Level 3	0	0	0	0
Eindbalans	0	199.222	9.932.117	7.911.752

Een bedrag van EUR 99.125 uit de winst- en verliesrekening heeft betrekking op financiële activa in level 3 die zich per 31 december 2017 nog in portefeuille bevinden. Dit bedrag heeft uitsluitend betrekking op het renteresultaat.

16. Saldering van financiële activa en verplichtingen

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement, een CSA (Credit Support Annex) en een GMRA (Global Master Repurchase Agreement) afgesloten. Deze contracten bepalen immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om een cashwaarborg te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten. Bij een positieve netto marktwaarde ontvangt men cashwaarborg.

Er blijft ten allen tijde een residueel risico vermits bij het falen van een tegenpartij, waarmee derivaten werden afgesloten, een nieuwe tegenpartij dient gezocht te worden waarbij de vervangingskost de cashwaarborg kan overschrijden.

Om het risico op de derivatenhandel verder te beperken, worden nieuwe transacties afgewikkeld via een centrale tegenpartij via een lidmaatschap bij een Clearing Member. Vooral het tegenpartijrisico wordt hierdoor sterk verminderd.

De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële activa en verplichtingen waarop een afdwingbare ISDA master netting overeenkomst van toepassing is. Dit is van toepassing op derivaten-transacties en op verkoop-terugkoopovereenkomsten. De ISDA conventie voldoet niet aan de criteria om financiële activa en verplichtingen te salderen op de balans, maar het laat toe om alle rechten en verplichtingen tegenover een tegenpartij te netten in het geval dat deze tegenpartij in gebreke blijft.

31/12/2017	Saldering onder bepaalde voorwaarden					
	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	46.197.411	0	46.197.411	44.144.987	2.052.424	0
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0	0	0	0	0	0
Totaal actief	46.197.411	0	46.197.411	44.144.987	2.052.424	0
Financiële verplichtingen						
Derivaten	623.915.832	0	623.915.832	44.144.987	579.770.845	0
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	8.108.497	0	8.108.497	0	8.229.067	0
Totaal passief	632.024.329	0	632.024.329	44.144.987	587.999.912	0

31/12/2016	Saldering onder bepaalde voorwaarden					
	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	gesaldeerd worden in het kader van een conventie	gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	54.038.746	0	54.038.746	50.754.740	3.046.747	237.259
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0	0	0	0	0	0
Totaal actief	54.038.746	0	54.038.746	50.754.740	3.046.747	237.259
Financiële verplichtingen						
Derivaten	759.249.462	0	759.249.462	50.754.740	707.125.176	1.369.545
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	11.153.661	0	11.153.661	0	11.153.661	0
Totaal passief	770.403.123	0	770.403.123	50.754.740	718.278.837	1.369.545

De verkregen en gegeven garanties bestaan volledig uit cashwaarborgen. Het garantiebedrag wordt gereguleerd en is bijgevolg juridisch afdwingbaar op basis van een « Credit Support Annex » (CSA)-overeenkomst die wordt toegevoegd aan de ISDA overeenkomst.

17. Eigen Vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december 2017 is als volgt:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Aandelenkapitaal	829.133.639,19	838.774.650,78
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	50.787.710,29	63.096.316,30
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	0,00
Actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-853.885,83	-909.633,77
Reserves	248.201.631,27	215.804.178,56
Nettowinst van het boekjaar	49.947.568,77	55.193.383,44
Minderheidsbelangen	0,00	0,00
Totaal eigen vermogen	1.177.216.663,69	1.171.958.895,31

Onderstaande tabel schetst de evolutie van het aandelenkapitaal in 2017 en 2016:

(in EUR)	2017		2016	
	aantal aandelen	kapitaal	aantal aandelen	kapitaal
Openingsbalans	67.643.117	838.774.651	67.336.468	834.972.203
- aandelen op naam	0	0	0	0
- coöperatieve aandelen	67.643.117	838.774.651	67.336.468	834.972.203
Mutaties	-777.501	-9.641.013	306.649	3.802.448
- toe- en uitredingen van coöperatoren	-777.501	-9.641.013	306.649	3.802.448
- Aandelenoverdracht Crédit Agricole France	0	0	0	0
- andere	0	0	0	0
Eindbalans	66.865.616	829.133.638	67.643.117	838.774.651
- aandelen op naam	0	0	0	0
- coöperatieve aandelen	66.865.616	829.133.638	67.643.117	838.774.651

De coöperatieve aandelen hebben een nominale waarde van 12,40 EUR per aandeel. Alle aandelen zijn volstort.

Het kapitaal van Crelan bestaat enkel nog uit coöperatieve aandelen.

De reserves uit herwaardering hebben betrekking op de niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de voor verkoop beschikbare financiële activa en op actuariële winsten en verliezen bij pensioenplannen. De andere reserves hebben betrekking op statutaire reserves en ingehouden winsten. De evolutie van de niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa wordt in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	Bruto	Uitgestelde belastingen	Totaal
Openingsbalans 01/01/2017	95.493.943,62	-32.397.627,33	63.096.316,29
Herwaardering van de activa	-17.582.572,91	9.148.535,64	-8.434.037,27
Verkochte en vervallen effecten	-12.657.515,59	4.302.289,55	-8.355.226,04
Aangelegde waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking micro hedge	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking macro hedge	6.787.846,24	-2.307.188,94	4.480.657,30
Andere	0,00	0,00	0,00
Eindbalans 31/12/2017	72.041.701,36	-21.253.991,07	50.787.710,28

18. Verzekeringscontracten

Crelan Insurance commercialiseert sinds september 2007 uitsluitend risicoverzekeringen van het type "schuldsaldo verzekering", "tijdelijke overlijdensverzekeringen" en "financieringssaldoverzekering".

Doelgroep van een schuldsaldo verzekering zijn personen of vennootschappen die een lening afsluiten en de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de lening in geval van overlijden van (één van) de lening nemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De schuldsaldo verzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op (een percentage van) de verwachte evolutie van het nog openstaande saldo van een lening. Daarnaast is het ook mogelijk voor de verzekeringnemer één of meerdere aanvullende verzekeringen te onderschrijven. Deze mogelijke aanvullende verzekeringen dekken de risico's « overlijden door ongeval », « opeenvolgend overlijden » en « arbeidsongeschiktheid ». De aanvullende verzekering arbeidsongeschiktheid wordt niet meer gecommmercialiseerd sinds 1 januari 2010.

Doelgroep van een financieringssaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een krediet (lening op afbetaling) afsluiten en de gehele terugbetaling van de lening op afbetaling in geval van overlijden van (één van) de lening nemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De financieringssaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op de som van de terug te betalen mensualiteiten van de lening op afbetaling. Maandelijks neemt het verzekerd kapitaal af met één maandelijks afbetaling.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verzekeringsverplichtingen, herverzekeringsactiva, baten en lasten die voortvloeien uit de verzekeringscontracten:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Bruto technische voorzieningen		
Voorziening van de verzekeringscontracten	45.911.137	40.711.991
Voorziening voor schadegevallen	2.087.269	1.668.856
Aandeel van de herverzekeraar		
Voorziening van de verzekeringscontracten	0	0
Voorziening voor schadegevallen	1.764.545	1.539.568
Premies		
Brutopremies	26.711.324	24.778.569
Uitgaande herverzekeringspremies	4.990.967	4.179.609
Uitkeringen		
Bruto	5.157.536	3.847.802
Deel van de herverzekeraars	4.101.791	2.570.006

De bruto technische voorzieningen, alsook het aandeel van de herverzekeraar, worden in de balans opgenomen onder de rubriek « voorzieningen ».

Onderstaande tabel detailleert de mutaties in de technische voorzieningen in de loop van 2017 en 2016:

(in EUR)	2017		2016	
	Bruto	Herverzekeraar	Bruto	Herverzekeraar
Beginsaldo	42.380.847	1.539.568	34.968.843	418.550
Brutopremies	26.711.324	0	24.778.569	0
Afhoudingen op premies	-4.331.990	0	-4.072.853	0
Onttrokken risicopremies	-16.431.522	0	-13.522.659	0
Onttrokken kosten	-951.098	0	-797.439	0
Toegekende renteopbrengsten	1.109.550	0	1.023.888	0
Uitkeringen (wijziging reserves)	-501.257	224.977	-6.693	1.121.018
Overige	12.551	0	9.191	0
Eindsaldo	47.998.406	1.764.545	42.380.847	1.539.568

De technische voorziening werd per einde 2017 als voldoende ingeschat. Voor de schuldsaldo-verzekering bepalen de Algemene Voorwaarden dat de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische interestvoeten) kunnen aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen.

Deze herziening is mogelijk:

- indien de verzekeraar van oordeel is dat het evenwicht van de verzekerde portefeuille in gevaar wordt gebracht door een stijging van de risicograad van de betreffende verzekerde gebeurtenis(sen) bij de bevolking, de populatie van de Belgische verzekeringsmarkt of in de eigen portefeuille
- indien zich omstandigheden voordoen die de verzekeraar volgens de wet toelaten om over te gaan tot een tariefaanpassing
- indien hij kan aantonen dat de kostprijs om een overeenkomst te beheren gestegen is sinds de onderschrijvingsdatum van de overeenkomst
- indien de toegepaste interestvoet niet langer marktconform is

Dit betekent dat bij een eventuele ontoereikendheid van de voorzieningen om de toekomstige contractuele kasstromen te dekken, de maatschappij de mogelijkheid heeft om een tariefherziening door te voeren.

19. Bezwaarde activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde en niet-bezwaarde activa in 2017 en 2016:

31/12/2017 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	156.090.565	1.134.690.961
Voor verkoop beschikbare financiële activa	37.551.784	1.517.916.382
Activa aangehouden tot einde looptijd	0	37.895.896
Leningen en vorderingen	709.738.448	15.759.361.054
Andere activa	0	619.858.643
Totaal Activa	903.380.797	19.069.722.936

31/12/2016 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	145.780.104	831.541.040
Voor verkoop beschikbare financiële activa	39.710.566	2.058.382.477
Activa aangehouden tot einde looptijd	0	18.669.182
Leningen en vorderingen	845.663.887	15.660.390.834
Andere activa	0	763.850.338
Totaal Activa	1.031.154.557	19.332.833.871

Eind 2017 werd 4,52% van de totale activa als bezwaard beschouwd (2016: 5,06%). Deze activa kunnen niet onmiddellijk gebruikt worden door de Groep om toekomstige financiering te ondersteunen. De voornaamste bezwaarde activa binnen de Groep hebben in 2017 betrekking op:

- De monetaire reserve geplaatst bij de Nationale Bank van België (EUR 156,1 Mio)
- Effecten die als onderpand dienen in terugkoop-overeenkomsten (EUR 8,2 Mio)
- Effecten die als onderpand geplaatst werden bij de Nationale Bank van België, in het kader van het betalingsverkeer (EUR 29,3 Mio)
- Gestorte cash collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (EUR 709,7 Mio)

Binnen de Groep is er geen ontvangen onderpand dat bezwaard of beschikbaar voor bezwaring is.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde activa en daarmee verbonden verplichtingen:

31/12/2017 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	623.829.824	709.738.448
Deposito's	0	0
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0	0
Andere financiële verplichtingen	0	0
Terugkoop overeenkomsten	8.108.497	8.229.067
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	175.728.995	185.413.282
Totaal	807.667.316	903.380.797

31/12/2016 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	759.249.462	845.257.603
Deposito's	0	0
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0	0
Andere financiële verplichtingen	0	0
Terugkoop overeenkomsten	11.153.661	11.240.072
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	165.114.698	174.656.881
Totaal	935.517.821	1.031.154.557

De andere verplichtingen zijn allen voorwaardelijk en worden dus niet in de balans opgenomen. Het betreft onder andere de voorwaardelijke verplichtingen verbonden met de monetaire reserves en effecten als onderpand bij de Nationale Bank van België.

20. Geldmiddelen en kasequivalenten

De geldmiddelen en kasequivalenten in het kader van het kasstroomoverzicht zijn als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Contanten	56.015.620	54.068.577
Tegoeden bij centrale banken	1.234.765.906	923.252.567
<i>Waarvan monetaire reserve</i>	166.994.277	150.375.868
Zichtrekeningen bij andere banken	34.459.029	33.272.755
Daggeldleningen bij andere banken	0	0
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	1.325.240.555	1.010.593.899

De geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit contanten, tegoeden bij centrale banken, met inbegrip van de monetaire reserve, direct opeisbare tegoeden en zeer liquide beleggingen waarvan het bedrag bekend. Dergelijke producten dragen geen materieel risico van waardeverandering in zich. Er worden geen instrumenten met een resterende looptijd van meer dan 3 maanden op de overnamedatum opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten.

Tevens kunnen deze producten gemakkelijk worden omgezet in cash. Dit maakt het mogelijk om snel en efficiënt te reageren op veranderende omstandigheden.

4.22.1.7. Toelichting bij de resultatenrekening

4.22.1.7.1. Jaarrekening 2015

1. Rentebaten en rentelasten

De uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten per 31 december wordt in onderstaande tabel weergegeven:

in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Rentebaten		
Zichtrekeningen bij centrale banken	46.400,97	143.266,88
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	2.969.005,26	11.539.072,05
Voor verkoop beschikbare financiële activa	75.037.890,51	81.640.460,16
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	534.535.826,04	593.573.587,60
Derivaten gebruikt ter afdekking	28.603.283,38	47.817.421,89
Andere	0,00	0,00
Totaal rentebaten	641.192.406,16	734.713.808,58
Rentelasten		
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	2.179.900,03	7.360.802,42
Deposito's	81.308.020,02	131.130.583,41
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	75.642.024,25	85.586.562,60
Achtergestelde verplichtingen	14.123.133,34	14.475.945,94
Andere financiële verplichtingen	1.382.244,17	0,00
Derivaten gebruikt ter afdekking	137.462.525,13	152.142.154,47
Totaal rentelasten	312.097.846,94	390.696.048,84
Nettorentebaten	329.094.559,22	344.017.759,74

In 2015 was er zowel een daling in de rentebaten als in de rentelasten, wat resulteerde in een netto impact van -14,9 miljoen EUR op het netto renteresultaat. De belangrijkste evoluties worden waargenomen op de ontvangen rente op leningen en vorderingen (-59 miljoen EUR) en de betaalde rente op deposito's en kasbons (-49,8 miljoen EUR). Dit is het gevolg van de aanhoudende lage rentevoeten op de financiële markten in 2015. Deze lage rentevoeten zorgden in 2015 voor meer herfinancieringen van bestaande kredieten. De ontvangen wederbeleggingsvergoedingen in het renteresultaat van EUR 16.729.051,59 (2014: EUR 7.914.310,03), konden de verminderde rente inkomsten niet compenseren.

De daling van rente-inkomsten op leningen en vorderingen wordt deels gecompenseerd door het vervroegd afsluiten van een aantal plaatsingen bij de vroegere Franse aandeelhouders, waardoor een bedrag van 13,1 miljoen EUR onmiddellijk in renteopbrengsten wordt opgenomen.

De netto rentekosten die voortvloeien uit renteswaps stegen met 7,9 miljoen EUR tot 108,1 miljoen EUR. Deze stijging wordt verklaart door het vervroegd afsluiten van enkele renteswaps met een negatieve marktwaarde van 8,1 miljoen EUR, die onmiddellijk in rentekosten werd opgenomen. De inkomsten uit voor verkoop beschikbare activa daalden met 6,6 miljoen EUR.

De rentelasten uit andere financiële verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op negatieve interesten betaald voor plaatsingen bij kredietinstellingen en bij de Nationale Bank.

2. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De baten en lasten uit provisies en vergoedingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Effecten		
- uitgiften	14.792.950,42	10.212.161,65
- aan- en verkooporders	31.361.330,77	30.250.388,07
- overige	656.087,39	702.682,21
Trust- en zaakwaarnemende activiteiten		
- vermogensbeheer	413.853,52	146.331,70
- bewaring	1.074.723,82	1.133.134,39
Verplichtingen uit hoofde van leningen	3.584.837,46	4.800.562,17
Betalingsdiensten	24.167.177,81	23.575.756,71
Overige financiële diensten	30.033.581,86	26.299.690,95
Totale baten uit provisies en vergoedingen	106.084.543,05	97.120.707,85
Commissies betaald aan tussenpersonen (acquisitiekosten)	97.764.292,37	100.185.404,73
Clearing en afwikkeling	1.956.513,00	2.027.411,00
Overige financiële diensten	5.781.369,80	3.160.856,84
Totale lasten in verband met provisies en vergoedingen	105.502.175,17	105.373.672,57
Nettobaten uit provisies en vergoedingen	582.367,88	-8.252.964,72

De nettobaten uit provisies en vergoedingen stegen in 2015 met 8,8 miljoen EUR. De ontvangen commissies stegen in de loop van het jaar met 9 miljoen EUR ten gevolge van sterke commerciële prestaties op gebied van buiten balans producten (fondsen en notes) en financiële dienstverlening, terwijl de betaalde commissies min of meer constant bleven.

De overige ontvangen financiële diensten omvatten voornamelijk de ontvangen beheerskosten op de coöperatieve aandelen, alsook ontvangen commissies voor het verkopen van fondsen en notes die door andere instellingen beheerd worden.

3. Dividenden

Onderstaande tabel detailleert de ontvangen dividenden in de loop van 2015:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	0,00	0,00
Voor verkoop beschikbare financiële activa	8.748,75	30.507,01
Totaal dividenden	8.748,75	30.507,01

4. Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Gerealiseerde winsten		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.037.913,71	1.118.009,66
Leningen en vorderingen	799.621,81	2.474.160,92
Totaal gerealiseerde winsten	1.837.535,52	3.592.170,58
Gerealiseerde verliezen		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	153.884,80	15.714,07
Leningen en vorderingen	0,00	0,00
Totaal gerealiseerde verliezen	153.884,80	15.714,07
Totaal	1.683.650,72	3.576.456,51

De gerealiseerde winsten en verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa hebben voornamelijk betrekking op meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa (0,8 miljoen EUR).

De gerealiseerde winsten op leningen en vorderingen hebben betrekking op verkochte afgeschreven kredieten. Het betreft voornamelijk afgeschreven kaskredieten en leningen op afbetaling die in het verleden definitief werden afgeboekt.

5. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Rente-instrumenten	-102.072,54	-9.027.751,71
Valutahandel	4.052.645,83	3.398.203,41
Totaal	3.950.573,29	-5.629.548,30

De sterke negatieve evolutie van de rente-instrumenten in 2014 was het gevolg van de algemene daling van de rentevoeten, wat een negatieve impact had op de marktwaarde van derivaten. In 2015 beperkte het verlies op de marktwaardering van de derivaten zich tot -0,1 miljoen EUR, wat aanzienlijk beter is dan het jaar voordien.

6. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015		31/12/2014	
	van de periode	cumulatief	van de periode	cumulatief
Waardeverandering				
Totaal	-2.358,72	0,00	7.375,69	2.358,72
ten gevolge van:				
- marktrisico	-2.358,72	0,00	7.375,69	2.358,72
- kredietrisico	0,00	0,00	0,00	0,00
Waardeverandering gerelateerde kredietderivaten	0,00	0,00	0,00	0,00

Bij het bepalen van veranderingen in waarde afkomstig uit kredietrisico voor leningen waarvoor fair value option wordt toegepast, wordt volgende methode toegepast :

- Bij het bestaan van vergelijkbare leningen of emissies uitgegeven door de kredietnemer met benaderende looptijden, wordt de kredietspread berekend op basis van de laatst observeerbare marktprijs. Met de bekomen spread wordt een marktprijs voor het desbetreffende actief berekend.
- Een getrouw beeld van het kredietrisico zal bepaald worden op basis van de interne kredietbeoordeling en de hiermee gerelateerde gemiddelde kredietspread in de markt voor vergelijkbare emittenten.

Crelan paste in 2015 slechts voor 1 krediet de fair value option toe. Dit krediet is in de loop van het jaar vervallen.

7. Winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties

Voor meer toelichting bij de winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties verwijzen wij naar noot 15 van de toelichting op de balans.

8. Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gerealiseerde winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Winsten		
Materiële vaste activa	27.300,54	68.087,72
Verliezen		
Materiële vaste activa	34.942,10	62.699,39
Totaal winsten en verliezen	-7.641,56	5.388,33

De winsten en verliezen hebben voornamelijk betrekking op de verkoop van rollend materieel.

9. Andere exploitatiebaten en -lasten

De netto-exploitatiebaten kunnen als volgt gedetailleerd worden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten	12.688.416,41	8.384.111,30
Bijdragen m.b.t. deposito's	3.734.364,90	4.288.958,78
Brutopremies op verzekeringscontracten	21.230.707,92	18.028.337,94
Ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij	5.334.143,83	4.930.159,48
Andere exploitatiebaten	8.906.756,31	12.478.855,64
Totaal exploitatiebaten	51.894.389,37	48.110.423,14
Fraude	-44.620.268,00	0,00
Andere exploitatielasten	-1.811.034,34	-1.800.405,80
Totaal exploitatielasten	-46.431.302,34	-1.800.405,80
Totaal netto-exploitatiebaten	5.463.087,03	46.310.017,34

De andere exploitatiebaten hebben voornamelijk betrekking op gerecupereerde kosten ten opzichte van agenten. De gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten hebben voornamelijk betrekking op ontvangen dossierkosten.

Begin 2016 werd er bij Crelan een fraudegeval ontdekt, waarbij de verliezen in 2015 opliepen tot 44,6 miljoen EUR. Dit zorgde voor een sterke stijging van de exploitatielasten t.o.v. 2014.

10. Administratiekosten

10.1. Personeelskosten

Over het boekjaar 2015 had de Groep gemiddeld 1.333,51 voltijds equivalente werknemers in dienst (2014: 1.367,73). De totale personeelskosten kunnen als volgt uitgesplitst worden:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Bezoldigingen	78.948.201,24	80.036.843,07
Sociale lasten	23.270.440,90	22.968.969,08
Premies voor bovenwettelijke verzekeringen	7.414.219,07	7.556.579,03
Rust- en overlevingspensioenen en soortgelijke uitgaven	108.642,96	293.989,45
Andere	5.637.490,01	1.740.960,70
Totaal personeelskosten	115.378.994,18	112.597.341,33

De stijging van de "andere" personeelskosten heeft voornamelijk betrekking op een aangelegde provisie voor brugpensioenen van 3,1 miljoen EUR in 2015.

10.2. Algemene en administratieve uitgaven

De algemene en administratieve uitgaven kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Marketingkosten	15.531.742,38	15.600.925,06
Honoraria	10.776.048,75	9.710.780,55
IT-uitgaven	23.326.328,30	21.064.567,91
Huurgelden	3.376.788,94	3.251.326,73
Bedrijfsbelastingen	27.086.083,59	30.175.851,80
Depositobescherming en resolutiefonds	16.080.708,53	17.874.461,26
Andere	43.235.357,72	46.155.970,69
Totaal	139.413.058,21	143.833.884,00

De bedrijfsbelastingen omvatten voornamelijk de bankenheffingen op deposito's. Deze bedragen in 2015 EUR 28.420.557,81 (2014: EUR 27.889.259,25). Echter, door een uitspraak van het Grondwettelijk Hof in 2015 die de terugwerkende kracht van een belastingverhoging uit het verleden vernietigde, kon de Groep dit jaar een bedrag van 4,5 miljoen EUR belastingen terugvorderen voor belastingen betaald voor het jaar 2013. Dit verklaart de daling van de totale bedrijfsbelastingen in 2015.

De andere uitgaven hebben voornamelijk betrekking op onderhouds- en herstellingskosten van materiële vaste activa, verzekeringsgelden en diverse bijdragen en kosten.

11. Bijzondere waardeverminderingen

De bijzondere waardeverminderingen hebben voor een bedrag van EUR 18.004.008,60 (2014: EUR 17.545.976,66) betrekking op leningen en vorderingen en voor een bedrag van EUR -488.986,49 (2014: EUR -516.302,60) op de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa. De teruggenomen waardeverminderingen op voor verkoop beschikbare financiële activa heeft betrekking op de verbeterde kredietkwaliteit van één effect in portefeuille.

Voor meer informatie met betrekking tot de bijzondere waardeverminderingen verwijzen wij naar noot 4 en noot 5 van de toelichting op de balans.

Er werden in 2015 geen waardeverminderingen geboekt op materiële vaste activa (2014: EUR 4.512.715,93).

12. Winstbelastingen

Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de winstbelastingen in actuele en uitgestelde belastingen:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Actuele belastingen	19.923.673,73	16.481.250,45
Uitgestelde belastingen	-11.993.235,65	-4.405.644,94
Totaal winstbelastingen	7.930.438,08	12.075.605,51

De belastbare winst bevat lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn alsook baten die niet onderworpen zijn aan winstbelasting. Onderstaande tabel verduidelijkt de relatie tussen de werkelijke en de wettelijke winstbelastingen:

(in EUR)	31/12/2015		31/12/2014	
	Belastingvoet	Belastinglast	Belastingvoet	Belastinglast
Winst voor belastingen		48.524.780,58		73.723.663,03
Wettelijk belastingtarief	33,99%	16.493.572,92	33,99%	25.058.673,06
Fiscale gevolgen van belastingtarieven in andere belastingjurisdicties	-0,05%	-22.175,00	-0,60%	-444.438,45
Fiscale gevolgen van de notionele intrestaftrek	-1,49%	-725.068,83	-11,71%	-8.630.769,21
Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten	-17,42%	-8.454.260,09	-10,87%	-8.011.031,53
Fiscale gevolgen van lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn	1,94%	941.092,61	1,67%	1.230.437,23
Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belastingvorderingen	0,00%	0,00	0,00%	0,00
Fiscale gevolgen van een tekort of een teveel aan voorzieningen in voorgaande periodes	-2,50%	-1.211.611,79	0,01%	8.961,59
Boekhoudkundige eliminaties	0,00%	0,00	0,00%	2.717.739,01
Andere	1,87%	908.888,27	0,20%	146.033,80
Effectieve belastinglast van het boekjaar	16,34%	7.930.438,08	12,69%	12.075.605,51

Het wettelijke belastingtarief is gebaseerd op de wettelijke Belgische belastingvoet van 33,99%.

13. Vergoeding van de commissaris

Onderstaande tabel detailleert de vergoeding van het college van commissarissen van de Groep voor het boekjaar:

(in EUR)	31/12/2015
1. Bezoldiging van de commissaris(sen)	543.400,00
2. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door de commissaris(sen)	125.991,00
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	96.584,00
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0,00
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	29.407,00
3. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door personen met wie de commissaris(sen) verbonden is (zijn)	62.805,00
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0,00
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0,00
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	62.805,00
Totaal erelonen betaald aan de revisoren	732.196,00

14. Informatieverschaffing over verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. In 2014 waren dit nog het Franse Crédit Agricole SA en de Franse kassen Crédit Agricole Nord de France en Crédit Agricole du Nord Est. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015 (cfr. Noot 2.4), zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2015 heeft Crelan een uitstaand bedrag van EUR 1.431.345,52 leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité. Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Aan de leden van de Raad van Bestuur werden volgende vergoedingen uitbetaald in 2015 en 2014:

(in EUR)	2015	2014
Korte termijn personeelsbeloningen	4.722.881,60	4.180.466,29
Vergoedingen na uitdiensttredingen	855.930,68	1.923.595,42
Andere langetermijn personeelsbeloningen	0,00	0,00
Ontslagvergoedingen	0,00	0,00
Op aandelen gebaseerde betalingen	0,00	0,00
Totaal	5.578.812,28	6.104.061,71

4.22.1.7.2. Jaarrekening 2016

1. Rentebaten en rentelasten

De uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten per 31 december wordt in onderstaande tabel weergegeven:

in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Rentebaten		
Zichtrekeningen bij centrale banken	0,00	46.400,97
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	2.723.074,05	2.969.005,26
Voor verkoop beschikbare financiële activa	49.067.650,45	75.037.890,51
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	465.835.539,74	534.535.826,04
Derivaten gebruikt ter afdekking	16.331.948,53	28.603.283,38
Andere	38.393,45	0,00
Totaal rentebaten	533.996.606,22	641.192.406,16
Rentelasten		
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	1.893.226,30	2.179.900,03
Deposito's	44.503.154,93	81.308.020,02
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	60.970.106,44	75.642.024,25
Achtergestelde verplichtingen	13.871.299,58	14.123.133,34
Interestkosten op financieel actief	4.921.497,66	1.382.244,17
Derivaten gebruikt ter afdekking	141.171.867,08	137.462.525,13
Totaal rentelasten	267.331.151,99	312.097.846,94
Nettorentebaten	266.665.454,23	329.094.559,22

De neerwaartse trend wordt veroorzaakt door zowel een daling in de rentebaten als in de rentelasten. Dit resulteerde in een netto impact van -62,4 miljoen euro op het netto renteresultaat. De impact hierin door de verkoop van Keytrade Bank bedraagt -22,8 miljoen euro. (Renteresultaat Keytrade 2016 : 11,8 miljoen euro tegenover 34,7 miljoen euro in 2015).

De daling van de rentebaten met 107,2 miljoen euro heeft hierin het grootste aandeel. Dit was grotendeels het gevolg van voor verkoop beschikbare financiële activa (-26 miljoen euro) en leningen en vorderingen (-68,7 miljoen euro). De aanhoudende lage rentevoeten op de financiële markten hebben ook in 2016 hun stempel gedrukt op de rente-inkomsten. De herfinancieringen van bestaande kredieten bleef net zoals in 2015 op een zeer hoog niveau. De wederbeleggingsvergoedingen gerelateerd aan deze herfinancieringen bedroegen 18,6 miljoen euro (2015: 16,7 miljoen euro) en waren niet in staat om de verminderde rentebaten te compenseren.

De rentelasten daalden met 44,8 miljoen euro. De deposito's vertegenwoordigen een daling 36,8 miljoen euro. Deze daling kan verklaard worden door de daling van de rentevoeten op deposito's doorheen de voorbije jaren. Een daling van de rentevoeten houdt dus een kostenbesparing in voor de korte termijn financieringsbronnen van de bank.

De rentelasten uit andere financiële verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op negatieve interesten betaald voor plaatsingen bij kredietinstellingen en bij de Nationale Bank.

De verkoop van Keytrade Bank is mede verantwoordelijk voor de daling van de rentebaten en -lasten, daar het resultaat van Keytrade maar is opgenomen voor de eerste 5 maanden van 2016.

2. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De baten en lasten uit provisies en vergoedingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Effecten		
- uitgiften	8.775.625,34	14.792.950,42
- aan- en verkooporders	17.097.659,70	31.361.330,77
- overige	338.302,01	656.087,39
Trust- en zaakwaarnemende activiteiten		
- vermogensbeheer	462.733,90	413.853,52
- bewaring	859.893,72	1.074.723,82
Verplichtingen uit hoofde van leningen	3.637.163,67	3.584.837,46
Betalingsdiensten	26.048.767,52	24.167.177,81
Overige financiële diensten	31.343.698,51	30.033.581,86
Totale baten uit provisies en vergoedingen	88.563.844,37	106.084.543,05
Commissies betaald aan tussenpersonen (acquisitiekosten)	84.706.349,12	97.764.292,37
Clearing en afwikkeling	621.399,53	1.956.513,00
Overige financiële diensten	2.633.660,26	5.781.369,80
Totale lasten in verband met provisies en vergoedingen	87.961.408,91	105.502.175,17
Nettobaten uit provisies en vergoedingen	602.435,46	582.367,88

Zowel de betaalde commissies als de ontvangen commissies kennen een sterke daling tegenover vorig jaar met een quasi onveranderd resultaat als gevolg. Door de verkoop van Keytrade Bank sinds juni 2016 dalen de nettocommissies met 14,1 miljoen euro. Deze daling wordt volledig gecompenseerd door een stijging van de netto commissies van Crelan en Europabank. De betaalde commissielonen aan agenten zijn aanzienlijk gedaald als gevolg van barema-aanpassingen.

3. Dividenden

Onderstaande tabel detailleert de ontvangen dividenden in de loop van 2016:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	0,00	0,00
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.678.636,60	8.748,75
Totaal dividenden	1.678.636,60	8.748,75

Eind 2016 heeft de Groep een dividend ontvangen van 1,67 miljoen euro op de participatie van Visa Belgium. Van dit bedrag vertegenwoordigt 0,63 miljoen euro een dividend in natura.

4. Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Gerealiseerde winsten		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	17.725,25	1.037.913,71
Leningen en vorderingen	2.963.511,07	799.621,81
Totaal gerealiseerde winsten	2.981.236,32	1.837.535,52
Gerealiseerde verliezen		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	24.644,10	153.884,80
Leningen en vorderingen	0,00	0,00
Totaal gerealiseerde verliezen	24.644,10	153.884,80
Totaal	2.956.592,22	1.683.650,72

De gerealiseerde winsten en verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa hebben voornamelijk betrekking op meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa.

De gerealiseerde winsten op leningen en vorderingen hebben betrekking op verkochte afgeschreven kredieten. De verkoop van deze kredieten is gestart eind 2013 en wordt verdergezet in 2016. Het betreft voornamelijk dubieuze kaskredieten en leningen op afbetaling die in het verleden definitief werden afgeboekt.

5. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december. De daling in valutahandel is volledig toe te schrijven aan de verkoop van Keytrade Bank.

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Rente-instrumenten	-809.155,75	-102.072,54
Valutahandel	1.102.085,16	4.052.645,83
Totaal	292.929,41	3.950.573,29

6. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	van de periode	cumulatief	van de periode	cumulatief
Waardeverandering				
Totaal	0,00	0,00	-2.358,72	0,00
ten gevolge van:				
- marktrisico	0,00	0,00	-2.358,72	0,00
- kredietrisico	0,00	0,00	0,00	0,00
Waardeverandering gerelateerde kredietderivaten	0,00	0,00	0,00	0,00

Crelan paste in 2015 slechts voor 1 krediet de fair value option toe. Dit krediet is vorig jaar vervallen. Voor 2016 werd de fair value option niet gehanteerd.

7. Winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties

Voor meer toelichting bij de winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties verwijzen wij naar noot 14 van de toelichting op de balans.

8. Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gerealiseerde winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Winsten		
Materiële vaste activa	18.083,60	27.300,54
Verliezen		
Materiële vaste activa	0,00	34.942,10
Totaal winsten en verliezen	18.083,60	-7.641,56

De winsten voortvloeiend uit materiële vaste activa hebben voornamelijk betrekking op de verkoop van rollend materieel. Er werd geen verlies gerealiseerd op de verkoop van materiële vaste activa tijdens 2016.

9. Andere exploitatiebaten en -lasten

De netto-exploitatiebaten kunnen als volgt gedetailleerd worden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten	13.319.132,31	12.688.416,41
Bijdragen m.b.t. deposito's	3.430.441,76	3.734.364,90
Brutopremies op verzekeringscontracten	20.598.960,09	21.230.707,92
Ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij	4.312.921,49	5.334.143,83
Andere exploitatiebaten	9.086.081,05	8.906.756,31
Totaal exploitatiebaten	50.747.536,70	51.894.389,37
Fraude	-24.495.222,10	-44.620.268,00
Recuperatie van de verzekering op de fraude	10.000.000,00	0,00
Andere exploitatielasten	-800.135,55	-1.811.034,34
Totaal exploitatielasten	-15.295.357,65	-46.431.302,34
Totaal netto-exploitatiebaten	35.452.179,05	5.463.087,03

De andere exploitatiebaten hebben voornamelijk betrekking op gerecupereerde kosten ten opzichte van agenten.

Begin 2016 werd er bij Crelan een fraudegeval ontdekt, waarbij de verliezen in 2016 opliepen tot 24,5 miljoen euro. Dit werd gedeeltelijk geneutraliseerd door een recuperatie via de verzekering voor 10 miljoen euro. In 2015 werd er hiervoor al 44,6 miljoen euro ten laste genomen.

Het aandeel van de fraude in 2016 was dus 30,1 miljoen euro lager dan in 2015. Hierdoor kennen we een algemene stijging van de netto-exploitatiebaten in 2016 van 30 miljoen euro.

10. Administratiekosten

10.1. Personeelskosten

Over het boekjaar 2016 had de Groep gemiddeld 1.225,84 voltijds equivalente werknemers in dienst (2015: 1.333,51).

De daling van het personeelsbestand is zichtbaar in de personeelskosten. Alle rubrieken vertonen een verminderde kost in vergelijking met 2015. In totaal bedraagt de besparing op de personeelskosten ongeveer 13 miljoen euro. De kosten van Keytrade Bank zijn maar opgenomen gedurende de eerste 5 maanden van het jaar en dragen dus bij aan de daling van de personeelskosten.

De totale personeelskosten kunnen als volgt uitgesplitst worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Bezoldigingen	72.217.088,23	78.948.201,24
Sociale lasten	21.517.170,66	23.270.440,90
Premies voor bovenwettelijke verzekeringen	7.355.166,51	7.414.219,07
Rust- en overlevingspensioenen en soortgelijke uitgaven	73.356,95	108.642,96
Andere	1.249.894,95	5.637.490,01
Totaal personeelskosten	102.412.677,30	115.378.994,18

10.2. Algemene en administratieve uitgaven

De algemene en administratieve uitgaven kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Marketingkosten	11.377.504,19	15.531.742,38
Honoraria	8.779.699,05	10.776.048,75
IT-uitgaven	32.336.265,15	23.326.328,30
Huurgelden	2.329.955,34	3.376.788,94
Bedrijfsbelastingen	21.103.855,22	27.086.083,59
Depositobescherming en resolutiefonds	20.088.662,00	16.080.708,53
Andere	47.159.535,41	43.235.357,72
Totaal	143.175.476,36	139.413.058,21

De stijging van de administratieve uitgaven van 3,8 miljoen euro vertaalt zich in :

- Door de verkoop van Keytrade Bank zien we een daling van 9,1 miljoen euro in de administratieve uitgaven, gezien deze kosten van Keytrade maar tot eind mei 2016 werden verrekend.

- Bij Crelan zien we een stijging in de digitalisatiekosten van 12,2 miljoen euro. Dit geldt ook voor de kosten met betrekking tot outsourcing en consultancy in het kader van de reorganisatie en een project om de veiligheid van de bank te verhogen.

De bedrijfsbelastingen bevinden zich in de « Bedrijfsbelastingen » en « Depositobescherming en resolutiefonds » en bedragen 39,7 miljoen euro (2015: 41,3 miljoen euro).

De overige kosten hebben voornamelijk betrekking op het onderhoud en de reparatie van de vaste activa (4,7 miljoen euro), verzekeringsfondsen en verschillende bijdragen en uitgaven.

11. Bijzondere waardeverminderingen

De bijzondere waardeverminderingen hebben voor een bedrag van 34,6 miljoen euro (2015: 18 miljoen euro) betrekking op leningen en vorderingen en voor een bedrag van 254.999,59 euro (2015: -488.986,49 euro) op de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa.

Voor meer informatie met betrekking tot de bijzondere waardeverminderingen op financiële activa verwijzen wij naar noot 4.3 en noot 4.5.

Er werden in 2016 en in 2015 geen waardeverminderingen geboekt op materiële vaste activa.

12. Winstbelastingen

Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de winstbelastingen in actuele en uitgestelde belastingen:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Actuele belastingen	13.042.945,64	19.923.673,73
Uitgestelde belastingen	1.386.117,51	-11.993.235,65
Totaal winstbelastingen	14.429.063,15	7.930.438,08

De belastbare winst omvat baten die niet onderworpen zijn aan de winstbelasting evenals lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn.

Onderstaande tabel geeft een gedetailleerder zicht op de relatie tussen de wettelijke en de effectieve winstbelasting:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Belastingvoet	Belastinglast	Belastingvoet	Belastinglast
Winst voor belastingen		69.622.446,59		48.524.780,59
Wettelijk belastingtarief	33,99%	23.664.669,60	33,99%	16.493.572,92
Fiscale gevolgen van belastingtarieven in andere belastingjurisdicties	-0,15%	-104.838,90	-0,05%	-22.175,00
Fiscale gevolgen van de notionele intrestafrek	-2,25%	-1.566.825,13	-1,49%	-725.068,83
Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten	-10,53%	-7.329.999,65	-17,42%	-8.454.260,09
Fiscale gevolgen van lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn	1,25%	871.320,11	1,94%	941.092,61
Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belastingvorderingen	0,00%	0,00	0,00%	0,00
Fiscale gevolgen van de bewegingen van voorzieningen of reserves	41,02%	28.556.890,92	-2,50%	-1.211.611,79
Boekhoudkundige eliminaties	29,98%	20.873.780,84	-0,60%	-292.554,63
Afzonderlijk belaste meerwaarden	-73,64%	-51.271.289,74	0,00%	0,00
Andere	1,06%	735.355,10	2,48%	1.201.443,13
Effectieve belastinglast van het boekjaar	20,72%	14.429.063,15	16,34%	7.930.438,08

Het wettelijke belastingtarief is gebaseerd op de wettelijke Belgische belastingvoet van 33,99%. Dit bestaat uit het belastingtarief van 33% met een aanvullende crisisbelasting van 3%. De effectieve belastingvoet bedraagt 20,72% wat een stijging inhoudt in vergelijking met vorig jaar.

13. Vergoeding van de commissaris

Onderstaande tabel detailleert de vergoeding van het college van commissarissen van de Groep voor het boekjaar:

(in EUR)	31/12/2016
1. Bezoldiging van de commissaris(sen)	353.000,00
2. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door de commissaris(sen)	144.052,00
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	45.703,00
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0,00
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	98.349,00
3. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door personen met wie de commissaris(sen) verbonden is (zijn)	416.154,98
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0,00
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0,00
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	416.154,98
Totaal erelonen betaald aan de revisoren	913.206,98

De door Deloitte verleende diensten werden goedgekeurd door het Audit Comité.

14. Informatieverschaffing over verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2016 heeft Crelan een uitstaand bedrag van 3,8 miljoen euro leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité. Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Aan de leden van de Raad van Bestuur werden volgende vergoedingen uitbetaald in 2016 en 2015:

(in EUR)	2016	2015
Korte termijn personeelsbeloningen	5.267.691,18	4.722.881,60
Vergoedingen na uitdiensttredingen	1.559.856,82	855.930,68
Andere langetermijn personeelsbeloningen	0,00	0,00
Ontslagvergoedingen	0,00	0,00
Op aandelen gebaseerde betalingen	0,00	0,00
Totaal	6.827.548,00	5.578.812,28

4.22.1.7.3. Jaarrekening 2017

1. Rentebaten en rentelasten

De uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten per 31 december 2017 wordt in onderstaande tabel weergegeven:

in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Rentebaten		
Zichtrekeningen bij centrale banken	0	0
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	2.406.242	2.723.074
Voor verkoop beschikbare financiële activa	24.511.887	49.067.650
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	427.320.781	465.835.540
Derivaten gebruikt ter afdekking	7.401.469	16.331.949
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	38.582	0
Andere	31.242	38.393
Totaal rentebaten	461.710.203	533.996.606
Rentelasten		
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.955.775	1.893.226
Deposito's	33.925.796	44.503.155
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	32.013.555	60.970.106
Achtergestelde verplichtingen	12.273.849	13.871.300
Interestkosten op financieel actief	7.232.674	4.921.498
Derivaten gebruikt ter afdekking	106.493.841	141.171.867
Andere	149.741	0
Totaal rentelasten	197.045.231	267.331.152
Nettorentebaten	264.664.972	266.665.454

Het aanhoudend lage rentepeil blijft de rentebaten onder druk zetten maar vertaalt zich niet in een even sterke daling van de rentelasten. Toch daalt de NII met 'slechts' EUR 2 Mio. Dit is in feite een te gunstige voorstelling van de achterliggende reële evolutie. De reden hiervan schuilt in de rentewinst van 2016: de herschikkingen binnen de swapportefeuille van Crelan NV verhoogden de rentekosten van de derivaten (met EUR 23,6 Mio) en drukten de rentewinst van 2016.

De daling van de rentebaten met EUR 72 Mio of 14% doet zich voor EUR 38,5 Mio voor in de kredieten. Een deel hiervan is te wijten aan de in 2017 lagere wederbeleggingsvergoedingen, maar de gevolgen van de prepayments en herfinancieringen in 2015 en 2016 zijn eveneens duidelijk voelbaar, naast de lage rentevoorzwaarden van nieuwe kredietdossiers. De inkomsten uit de bancaire beleggingsportefeuille krimpen ook verder. Op de eerste plaats ten gevolge van de verkoop van Keytrade Bank NV waarvoor in 2016 nog 5 maanden in het resultaat werden opgenomen. Daarnaast is de resterende portefeuille in volume gedaald en hebben de nieuw aangekochte effecten een lagere couponrente. De EUR 8,9 Mio lagere opbrengsten uit de derivaten gebruikt ter afdekking worden in hoofdzaak veroorzaakt door de lage kortetermijnrente.

De rentelasten dalen met EUR 70,3 Mio. Hiervan vertegenwoordigen de kasbons een groot deel; de kost halveert bijna (EUR -29 Mio) door de forse volumedaling. Een belangrijk deel van de betreffende portefeuille kwam op eindvervaldag en hiervan is gemiddeld slechts 23% herbelegd door het lage rentepeil. De rentekost van de deposito's daalt EUR 10,6 Mio. Dit is minder sterk dan vorig jaar het geval was (EUR -36,8 Mio). De verklaring is het gegeven dat de rentetarieven van de spaarrekeningen nog dichter aansluiten bij de wettelijk bepaalde bodentarieven waardoor er nauwelijks ruimte overblijft voor tariefdalingen.

De rentelasten uit andere financiële verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op negatieve interesten betaald voor plaatsingen bij kredietinstellingen en bij de Nationale Bank. De sterke afname van de rentelasten van de derivaten gebruikt ter afdekking is – zoals al vermeld – voor een deel het gevolg van de swapherschikkingen die in 2016 plaatsvonden maar is ook te danken aan andere elementen zoals het rentepeil en het uitstaande volume van swaps.

2. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De baten en lasten uit provisies en vergoedingen zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Effecten		
- uitgiften	14.633.238	8.775.625
- aan- en verkooporders	8.808.185	17.097.660
- overige	278.399	338.302
Trust- en zaakwaarnemende activiteiten		
- vermogensbeheer	507.862	462.734
- bewaring	886.217	859.894
Verplichtingen uit hoofde van leningen	586.387	3.637.164
Betalingsdiensten	36.714.015	26.048.767
Overige financiële diensten	32.943.657	31.343.698
Totale baten uit provisies en vergoedingen	95.357.960	88.563.844
Commissies betaald aan tussenpersonen (acquisitiekosten)	93.692.842	84.706.349
Clearing en afwikkeling	0	621.400
Overige financiële diensten	789.705	2.633.660
Totale lasten in verband met provisies en vergoedingen	94.482.547	87.961.409
Nettobaten uit provisies en vergoedingen	875.413	602.435

De ontvangen commissies nemen sterk toe, wat te danken is aan het betalingsverkeer. De hogere inkomsten uit het betalingsverkeer zijn te danken aan de hogere activiteit (ook bij Europabank NV, bijvoorbeeld toename van de fee-inkomsten Cards Acquiring) en aan de gewijzigde tariefstructuur bij Crelan NV vanaf het tweede kwartaal van 2017. Langs de kant van de effectenhandel zien we globaal genomen een lichte daling. De daling van de aan- en verkooporders is het gevolg van de verkoop van Keytrade Bank NV. Maar deze daling kon in belangrijke mate gecompenseerd worden door betere resultaten op niveau van Crelan door een ruim 20% hogere productie in het totaal van fondsen, notes en pensioensparen en door een groei van 15% in de omlopen.

De hogere productie in de effectenhandel leidt ook tot hogere commissielasten, wat evenzeer het geval is met de groei van de omlopen zichtrekeningen, spaarrekeningen en ook beleggingsfondsen & notes. De lagere kredietproductie levert geen lagere commissielasten op vermits ze worden opgenomen in de effectieve rentevoet van de kredieten en bijgevolg niet ressorteren onder de commissielasten maar wel verrekend worden onder de rente-inkomsten.

Het netto saldo uit provisies en vergoedingen evolueert gunstig maar blijft gering, wat logisch is omdat dit saldo inhoudelijk in feite onvolledig is. Immers, de commissielasten betreffen niet enkel de fee-genererende activiteiten, maar hebben ook betrekking op de bankactiviteiten die rentewinst genereren (omzetten cliëntenwerkmiddelen in kredietverlening) en die rentewinst maakt geen deel uit van de inkomsten die in dit netto saldo worden verrekend.

3. Dividenden

Onderstaande tabel detailleert de ontvangen dividenden in de loop van 2017 en 2016 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	0	0
Voor verkoop beschikbare financiële activa	13.020	1.678.637
Totaal dividenden	13.020	1.678.637

4. Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Gerealiseerde winsten		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	4.681.626	17.725
Leningen en vorderingen	1.022.245	2.963.511
Totaal gerealiseerde winsten	5.703.871	2.981.236
Gerealiseerde verliezen		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	84	24.644
Leningen en vorderingen	0	0
Totaal gerealiseerde verliezen	84	24.644
Totaal	5.703.787	2.956.592

De gerealiseerde winsten en verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa hebben voornamelijk betrekking op meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa. Crelan handelt niet actief in effecten, in januari 2017 werd een pakket Italiaans overheidspapier verkocht omwille van het verhoogd kredietrisico wat leidde tot een meerwaarde EUR 0,47 Mio. De resterende opbrengst heeft betrekking op verkopen van Belgische overheidsobligaties die een vervaldag hadden in 2017.

De gerealiseerde winsten op leningen en vorderingen hebben betrekking op verkochte afgeschreven kredieten. Het betreft voornamelijk afgeschreven kaskredieten en leningen op afbetaling die in het verleden definitief werden afgeboekt. Deze dossiers worden verkocht aan een incassobureau.

5. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Rente-instrumenten	-414.471	-809.156
Valutahandel	0	1.102.085
Totaal	-414.471	292.929

De valutahandel had alleen betrekking op Keytrade Bank NV en is in 2017 op nul gebracht als gevolg van de verkoop van deze dochteronderneming.

6. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

Voor 2017 werd de fair value option niet gehanteerd..

7. Winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkings-transacties

Voor meer toelichting bij de winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties verwijzen wij naar noot 14 van de toelichting bij de balans 2017.

8. Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gerealiseerde winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Winsten		
Materiële vaste activa	71.150	18.084
Verliezen		
Materiële vaste activa	11.896	0
Totaal winsten en verliezen	59.254	18.084

De winsten voortvloeiend uit materiële vaste activa hebben voornamelijk betrekking op de verkoop van rollend materieel en van een gebouw van Europabank NV.

9. Andere exploitatiebaten en -lasten

De exploitatiebaten en -lasten kunnen als volgt gedetailleerd worden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten	9.640.190	13.319.132
Bijdragen m.b.t. deposito's	3.422.753	3.430.442
Nettopremies op verzekeringscontracten	21.720.357	20.598.960
Ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij	5.489.087	4.312.922
Andere exploitatiebaten	8.300.255	9.086.081
Totaal andere exploitatiebaten	48.572.642	50.747.537
Fraude	0	-24.495.222
Recuperatie van de verzekering op de fraude	0	10.000.000
Andere exploitatielasten	0	-800.136
Totaal andere exploitatielasten	0	-15.295.358
Totaal andere netto-exploitatiebaten	48.572.642	35.452.179

De totale andere exploitatiebaten nemen in bescheiden mate af met EUR 2,2 Mio. Dit is de resultante van hogere inkomsten uit de verzekeringswerking (zowel bruto premies op verzekeringscontracten als ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij) en lagere recuperaties van kosten inzake kredieten en inzake gerecupereerde kosten ten opzichte van agenten.

De totale overige exploitatielasten worden nog sterk beïnvloed door de fraude in 2015-2016, waarbij de verliezen in 2016 opliepen tot EUR 24,5 Mio, hetgeen gedeeltelijk geneutraliseerd werd door een recuperatie van EUR 10 Mio via de verzekering in 2016.

10. Administratiekosten

10.1. Personeelskosten

Over het boekjaar 2017 had de Groep gemiddeld 1.118,38 voltijds equivalente werknemers in dienst (2016: 1.225,84).

1. In de cijfers van 2016 werden nog 5 maanden personeelskosten (EUR 4,75 Mio) opgenomen voor Keytrade Bank NV; in 2017 zijn deze nihil naar aanleiding van de verkoop van Keytrade Bank NV in de loop van 2016.
2. In het kader van de reorganisatie bij Crelan ('Fit 4 the Future') daalde het aantal VTE in 2017 met 50,1 VTE wat tot uiting komt in sterke terugnames van eerder aangelegde provisies (rubriek Andere).

In totaal bedraagt de besparing op de personeelskosten bijna EUR 8 Mio.

De totale personeelskosten kunnen als volgt uitgesplitst worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Bezoldigingen	71.065.717	72.217.088
Sociale lasten	19.619.550	21.517.171
Premies voor bovenwettelijke verzekeringen	7.037.518	7.355.166
Rust- en overlevingspensioenen en soortgelijke uitgaven	282.303	73.357
Andere	-3.631.816	1.249.895
Totaal personeelskosten	94.373.272	102.412.677

10.2. Algemene en administratieve uitgaven

De algemene en administratieve uitgaven kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Marketingkosten	7.271.437	11.377.504
Honoraria	7.903.403	8.779.699
IT-uitgaven	28.377.535	32.336.266
Huurgelden	2.777.279	2.329.955
Bedrijfsbelastingen	21.471.914	21.103.855
Depositobescherming en resolutiefonds	16.676.105	20.088.662
Andere	43.451.988	47.159.535
Totaal	127.929.661	143.175.476

We zien een scherpe daling van de administratieve uitgaven van EUR 15,2 Mio. Verklaringen zijn te vinden in :

- De verkoop van Keytrade Bank NV in 2016 waardoor we een daling bekomen van EUR 12,3 Mio in de administratieve uitgaven, gezien deze kosten van Keytrade Bank NV tot mei 2016 werden opgenomen en dus in 2017 op 0 vielen.
- Dalende IT-kosten door forse investeringen in 2016.

De bedrijfsbelastingen bevinden zich in de « Bedrijfsbelastingen » en « Depositobescherming en resolutiefonds » en bedragen EUR 38,1 Mio (2016: EUR 39,7 Mio). In realiteit stijgen de taksen echter met EUR 2,7 Mio door het wegvallen van de cijfers van Keytrade Bank NV (EUR 5,8 Mio).

De overige kosten hebben voornamelijk betrekking op portkosten voor EUR 5,8 Mio, bijdragen betaald aan controle instanties voor EUR 4,6 Mio en kosten voor betaalverkeer voor EUR 10,3 Mio. De rest betreft het onderhoud en de reparatie van de vaste activa en verschillende bijdragen en uitgaven.

11. Bijzondere waardeverminderingen

De waardeverminderingen hebben voor een bedrag van EUR 5,3 Mio (2016: EUR 34,6 Mio) betrekking op leningen en vorderingen en voor een bedrag van EUR 255.000 (2016: 255.000 EUR) op de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa.

Er werden in 2017 en in 2016 geen waardeverminderingen geboekt op materiële vaste activa.

12. Winstbelastingen

Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de winstbelastingen in actuele en uitgestelde belastingen:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Actuele belastingen	13.090.931	13.042.946
Uitgestelde belastingen	14.346.854	1.386.117
Totaal winstbelastingen	27.437.785	14.429.063

De belastbare winst omvat baten die niet onderworpen zijn aan de winstbelasting evenals lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn.

Onderstaande tabel geeft een gedetailleerder zicht op de relatie tussen de wettelijke en de effectieve winstbelasting:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Belastingvoet	Belastinglast	Belastingvoet	Belastinglast
Winst voor belastingen		77.385.354		69.622.447
Wettelijk belastingtarief	33,99%	26.303.282	33,99%	23.664.670
Fiscale gevolgen van belastingtarieven in andere belastingjurisdicties	0,00%	0	-0,15%	-104.839
Fiscale gevolgen van de notionele intrestafrek	-1,40%	-1.080.796	-2,25%	-1.566.825
Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten	-29,59%	-22.897.861	-10,53%	-7.330.000
Fiscale gevolgen van lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn	1,22%	943.588	1,25%	871.320
Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belastingvorderingen	-5,13%	-3.966.656	0,00%	0
Fiscale gevolgen van de bewegingen van voorzieningen of reserves	1,39%	1.076.414	41,02%	28.556.891
Boekhoudkundige eliminaties	37,48%	29.000.886	29,98%	20.873.781
Afzonderlijk belaste meerwaarden	0,00%	0	-73,64%	-51.271.290
Andere	-2,51%	-1.941.072	1,06%	735.355
Effectieve belastinglast van het boekjaar	35,46%	27.437.785	20,72%	14.429.063

Het belastingtarief is gebaseerd op de Belgische wettelijke belastingvoet van 33,99%. Bestaande uit het nominaal belastingtarief van 33% met een aanvullende crisisbelasting van 3%. De effectieve belastingvoet bedraagt 35,46% wat een aanzienlijke stijging betekent ten opzichte van vorig jaar.

Die stijging van de effectieve belastingvoet is vooral het gevolg van de herwaardering van de belastinglatenties ten gevolge van de wijziging van de tarieven van de vennootschapsbelasting (zie lijn Boekhoudkundige eliminaties). De ontvangen dividenden waren hoger in 2017 en werden volledig in mindering gebracht op het resultaat van het boekjaar (zie lijn Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten). Een deel van de stock aan Definitief Belaste Inkomsten kan eveneens toegerekend worden (zie Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belasting vorderingen).

Er is ook een sterke daling tegenover 2016 voor wat betreft de aangelegde voorzieningen. In 2016 werd onder andere de voorziening "Fit fort the future" hier opgenomen.

De afzonderlijk te belasten meerwaarden in 2016 waren het gevolg van de verkoop van Keytrade Bank NV.

13. Vergoeding van de commissaris

Onderstaande tabel detailleert de vergoeding van het college van commissarissen van de Groep voor het boekjaar:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
1. Bezoldiging van de commissaris(sen)	305.000	353.000
2. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door de commissaris(sen)	0	144.052
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0	45.703
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0	0
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	0	98.349
3. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door personen met wie de commissaris(sen) verbonden is (zijn)	61.175	416.155
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0	0
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	10.000	0
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	51.175	416.155
Totaal erelonen betaald aan de revisoren	366.175	913.207

De door Ernst & Young verleende diensten werden goedgekeurd door het Audit Comité.

14. Informatieverschaffing over verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2017 heeft Crelan een uitstaand bedrag van EUR 3,4 Mio leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité gegarandeerd door EUR 1,7 Mio Leningsverplichtingen, financiële garanties en overige gedane toezeggingen. Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Aan de leden van de Raad van Bestuur werden volgende vergoedingen uitbetaald in 2017 en 2016:

(in EUR)	2017	2016
Korte termijn personeelsbeloningen	4.426.598	5.267.691
Vergoedingen na uitdiensttredingen	957.409	1.559.857
Andere langetermijn personeelsbeloningen	0	0
Ontslagvergoedingen	0	0
Op aandelen gebaseerde betalingen	0	0
Totaal	5.384.007	6.827.548

4.22.1.8. Toelichting bij de buiten balans

4.22.1.8.1. Jaarrekening 2015

Onderstaande tabel detailleert de buiten balansverplichtingen van de Groep per 31 december:

(in EUR)	31/12/2015	31/12/2014
Verplichtingen uit hoofde van leningen		
- toegekend	920.608.624,20	985.273.017,40
- ontvangen	35.000.000,00	35.000.000,00
Financiële garanties		
- toegekend	43.240.534,08	46.740.296,41
- ontvangen	497.309.039,23	498.514.725,28
Collateral		
- toegekend	1.269.784.801,74	1.437.270.743,87
- ontvangen	16.410.058.832,31	16.497.549.022,18
Verplichtingen uit financiële lease-overeenkomsten		
- ten aanzien van een andere tegenpartij	2.748.044,07	1.930.231,55
- vanwege een andere tegenpartij	8.676.086,44	7.919.685,60

De toegekende verplichtingen uit hoofde van leningen hebben betrekking op de aan cliënten toegestane kredietlijnen die (nog) niet werden opgenomen. De ontvangen verplichtingen uit hoofde van leningen zijn de (nog) niet opgenomen kredietlijnen die de Groep aanhoudt ten aanzien van andere financiële tegenpartijen en die in het kader van een liquiditeitstekort zouden kunnen aangesproken worden.

De ontvangen financiële garanties en collateral dienen als garantie voor het nakomen van de verplichtingen van de cliënten in het kader van de kredietverstrekking. Het grootste deel betreft de ontvangen hypotheek. De toegekende collateral bestaat voor een groot deel uit gestorte cash collateral in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (cfr. paragraaf 4.5).

De verplichtingen ten aanzien van een andere tegenpartij in het kader van financiële lease-overeenkomsten hebben betrekking op de aankoopverbintenissen tegenover leveranciers. De verplichtingen vanwege een andere tegenpartij in het kader van financiële lease-overeenkomsten hebben betrekking op de aankoopties van de cliënten.

4.22.1.8.2. Jaarrekening 2016

Onderstaande tabel detailleert de buiten balansverplichtingen van de Groep per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Verplichtingen uit hoofde van leningen		
- toegekend	1.089.954.762,84	920.608.624,20
- ontvangen	35.000.000,00	35.000.000,00
Financiële garanties		
- toegekend	43.200.002,09	43.240.534,08
- ontvangen	367.471.361,22	497.309.039,23
Collateral		
- toegekend	921.523.761,91	1.269.784.801,74
- ontvangen	17.340.810.580,66	16.410.058.832,31
Verplichtingen uit financiële lease-overeenkomsten		
- ten aanzien van een andere tegenpartij	3.464.406,94	2.748.044,07
- vanwege een andere tegenpartij	9.447.274,81	8.676.086,44

De toegekende verplichtingen uit hoofde van leningen hebben betrekking op de aan cliënten toegestane kredietlijnen die (nog) niet werden opgenomen. De ontvangen verplichtingen uit hoofde van leningen

zijn de (nog) niet opgenomen kredietlijnen die de Groep aanhoudt ten aanzien van andere financiële tegenpartijen en die in het kader van een liquiditeitstekort zouden kunnen aangesproken worden.

De ontvangen financiële garanties en collateral dienen als garantie voor het nakomen van de verplichtingen van de cliënten in het kader van de kredietverstrekking. Het grootste deel betreft de ontvangen hypotheek. De toegekende collateral bestaat voor een groot deel uit gestorte cash collateral in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De verplichtingen ten aanzien van een andere tegenpartij in het kader van financiële lease-overeenkomsten hebben betrekking op de aankoopverbintenissen tegenover leveranciers. De verplichtingen vanwege een andere tegenpartij in het kader van financiële lease-overeenkomsten hebben betrekking op de aankoopopties van de cliënten.

4.22.1.8.3. Jaarrekening 2017

Onderstaande tabel detailleert de buiten balans verplichtingen van de Groep per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Verplichtingen uit hoofde van leningen		
- toegekend	987.609.435	1.089.954.763
- ontvangen	35.000.000	35.000.000
Financiële garanties		
- toegekend	40.647.425	43.200.002
- ontvangen	354.901.333	367.471.361
Collateral		
- toegekend	782.191.051	921.523.762
- ontvangen	17.810.432.558	17.340.810.581
Verplichtingen uit financiële lease-overeenkomsten		
- ten aanzien van een andere tegenpartij	3.317.095	3.464.407
- vanwege een andere tegenpartij	11.207.550	9.447.275

De toegekende verplichtingen uit hoofde van leningen hebben betrekking op de aan cliënten toegestane kredietlijnen die (nog) niet werden opgenomen. De ontvangen verplichtingen uit hoofde van leningen zijn de (nog) niet opgenomen kredietlijnen die de Groep aanhoudt ten aanzien van andere financiële tegenpartijen en die in het kader van een liquiditeitstekort kunnen worden aangesproken.

De ontvangen financiële garanties en collaterals dienen als garantie voor het nakomen van de verplichtingen van de cliënten in het kader van de kredietverstrekking. Het grootste deel betreft de ontvangen hypotheek. De toegekende collateral bestaat voor een groot deel uit gestorte cash collateral in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (cf. paragraaf 4.5).

De verplichtingen ten aanzien van een andere tegenpartij in het kader van financiële leaseovereenkomsten hebben betrekking op de aankoopverbintenissen tegenover leveranciers. De verplichtingen vanwege een andere tegenpartij in het kader van financiële leaseovereenkomsten hebben betrekking op de aankoopopties van de cliënten.

4.22.2. Geconsolideerde bestuursverslagen

In deze sectie worden de geconsolideerde bestuursverslagen van de Groep Crelan met betrekking tot boekjaren 2015 tot 2017 opgenomen. Ze bevatten een bespreking van het leven, de activiteiten en de cijfers van de groep voor de betrokken jaren.

4.22.2.1. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2015

Zo hoort een bank te zijn

Crelan heeft in het afgelopen jaar weer een bewogen verhaal geschreven. De bank is in 2015 100% Belgisch geworden met een 100% coöperatieve verankering. Bovendien hebben we de coöperatieve Kas CrelanCo boven de doopvont gehouden. Daarnaast hebben we ook de verkoop van Keytrade Bank, grondig en met succes, voorbereid. Spijtig genoeg werd de bank begin 2016 slachtoffer van een internationale fraude.

Crelan kreeg in 2015 een nieuwe aandeelhoudersstructuur: de coöperatieve kas CrelanCo is voortaan de enige aandeelhouder van de bank. Crelan is nu 100% Belgisch en volledig coöperatief verankerd en dat hebben we vertaald in een opmerkelijke naam- en notoriëteitscampagne, met als baseline: Crelan, zo hoort een bank te zijn. Hiermee benadrukken we onze coöperatieve waarden die we uitdragen in al onze projecten en toepassen in ons dagelijks beleid: respectvol, verbonden, persoonlijk en verantwoord.

Crelan heeft zich het voorbije jaar dus nog sterker op de kaart gezet, en dit tegen de achtergrond van een nog steeds onzekere financieel-economische context, in een geopolitieke onstabiele omgeving met een in Europa nooit geziene vorm van terreurdreiging.

De rente bleef dalen en het ongezien generous liquiditeitsinfuus van de ECB moest de consumptie, en dus de economische groei aanscherpen. Vooralsnog is de impact op de Europese overheidsschulden positief, maar de Belgische banken krijgen het hierdoor niet gemakkelijker.

Bovendien legden de regelgevers de banken nog zwaardere solvabiliteitseisen op en de gevolgen van de nieuwe bankenwet lieten zich voelen: meer reglementering, meer controle, en een strengere governance. Ook de problematiek van de bankenheffingen kreeg in 2015 nog geen happy end, wel integendeel. De banken in België versterkten hun kapitaalbuffers en zetten vooral in op kostenbesparingen om nog voldoende rentabiliteit te behalen.

Op commercieel vlak woedde het hele jaar een marge-strijd. Door de daling van de rentevoeten vroegen heel wat klanten een herziening of een vervroegde terugbetaling van hun krediet. Het effect daarvan is weliswaar positief op het renteresultaat van 2015, maar het hypothekeert ook de renteresultaten van de volgende jaren.

De banken trachtten de activiteiten te diversifiëren; vooral de buitenbalansproductie nam spectaculair toe, maar het monster van risicovollere aanbiedingen stak ook terug de kop op.

In deze complexe context heeft Crelan mooie resultaten geboekt. Alle entiteiten van de Groep, Crelan, Crelan Insurance, Europabank en Keytrade Bank hebben goede cijfers behaald.

Crelan heeft het voorbije jaar ook de land- en tuinbouwsector gesteund, die in een aantal deelsegmenten met zware moeilijkheden af te rekenen kreeg. In het kader van ons coöperatief gedachtegoed blijven we deze sector steunen in goede en in minder goede tijden.

Begin 2016 hebben we ontdekt dat Crelan het slachtoffer geworden was van externe fraude, georganiseerd vanuit het buitenland. Gelukkig heeft de bank het laatste decennium haar kapitaalbuffer op een zo hoog niveau gebracht dat ze deze klap zonder impact voor de klanten en coöperanten kan verteren. Het resultaat van de Groep Crelan bedraagt 40,6 mio EUR en de kernkapitaalratio (tier one) bedraagt meer dan 13%.

Begin 2016 hebben we aangekondigd dat we een overeenkomst bereikt hebben over de verkoop van Keytrade Bank, waardoor de soliditeit en solvabiliteit de komende jaren nog zal stijgen.

Crelan heeft een ambitieus toekomstplan in de steigers gezet waardoor de bank in de komende jaren haar plaats zal kunnen blijven opeisen in een onvermijdelijk grondig gewijzigd, digitaal gestuurd, bankenlandschap.

Wij zijn ervan overtuigd dat we met ons Belgisch en coöperatief model, ondersteund met een wijdvertakt net van zelfstandige agenten, een blijvend mooi alternatief zullen kunnen bieden aan klanten voor wie persoonlijk contact en vertrouwen een belangrijke troef blijft.

2015 zal dan ook in de annalen van de bank geboekstaafd worden als het jaar waarin Crelan niet alleen uitgroeide tot een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering, maar ook als het jaar waarin de toekomst van de bank meer dan ooit werd verzekerd.

Dat geeft alle vertrouwen om ook van 2016 een successtory te maken.

Luc Versele
CEO Crelan

GECONSOLIDEERD BESTUURSVERSLAG VAN HET BOEKJAAR 2015 VAN DE GROEP CRELAN

A. STRUCTUUR VAN DE GROEP CRELAN, AANDEELHOUDERSCHAP EN GROEISTRATEGIE

Structuur van de Groep Crelan

De NV Crelan en de erkende coöperatieve Kassen CVBA Lanbokas en SCRL Agricaïsse, die hoofdelijk verbonden waren, vormden sinds 1993 samen, volgens artikel 239 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen, een federatie van kredietinstellingen. Op 5 november 2015 vond er een fusie plaats tussen Lanbokas en Agricaïsse en werd er één grote coöperatieve kas gecreëerd, zijnde de CVBA CrelanCo. CrelanCo vormt sindsdien met de NV Crelan een federatie van kredietinstellingen waarvan de NV Crelan de centrale instelling is. Er is volledige solidariteit tussen de beide entiteiten van de federatie. Dit verklaart waarom de resultaten van de NV Crelan en van deze coöperatieve kas worden geglobaliseerd.

De acht regionale coöperatieve vennootschappen die historisch de coöperatieve verankering van de federatie van kredietinstellingen vervulde en die in hun statuten tevens de solidariteit hadden voorzien met de verbintenissen van de andere entiteiten gingen op 5 november 2015 eveneens op in deze fusieoperatie met CrelanCo en hielden dus op te bestaan.

De fusie draagt bij tot de transparantie van de groepsstructuur, realiseert een juridische, boekhoudkundige en administratieve vereenvoudiging maar laat vooral ook toe om de verspreide coöperatieve krachten te bundelen in één enkele solide en solvabele coöperatieve vennootschap.

Het coöperatief kapitaal van CrelanCo is in handen van meer dan 289.000 landbouwers en particulieren. Het Directiecomité van de NV Crelan voert het operationele beleid zowel van de NV Crelan als van de coöperatieve CrelanCo.

Het geheel gevormd door de NV Crelan en CrelanCo wordt in dit verslag "Crelan" of "de Bank" genoemd, terwijl de bredere benaming "Groep Crelan" of "de Groep" verwijst naar alle entiteiten of dochtervennootschappen die hierna vermeld worden en die door volledige integratie in de consolidatie opgenomen zijn.

Sinds 18 juni 2015 bezit CrelanCo met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van CrelanCo en de NV Crelan - 100% van de aandelen en stemrechten in de NV Crelan.

Tot 18 juni 2015 was 50% van de aandelen van de NV Crelan, in handen van de SAS Belgium CA, een vennootschap naar Frans recht.

Het aandeelhouderschap van Belgium CA was samengesteld als volgt: 45% was in handen van de Caisse Régionale de Crédit Agricole Nord de France, 45% was in handen van de Caisse Régionale de Crédit Agricole du Nord Est en 10% was in handen van Crédit Agricole SA.

Op basis van een aandeelhoudersovereenkomst uit 2003 bezat Belgium CA tot 10 juni 2014, 50% van de stemrechten in de NV Crelan.

Begin 2014 hebben de Franse en de Belgische aandeelhouders in onderling overleg beslist deze bestaande aandeelhoudersovereenkomst niet te verlengen.

In de loop van 2014 hebben de Franse en de Belgische aandeelhouders een akkoord bereikt waarbij werd overeengekomen dat de Franse aandeelhouder zijn participatie in de NV Crelan, zijnde 50% van het totale aantal aandelen, zou overdragen aan de Belgische aandeelhouders Lanbokas en Agricaïsse.

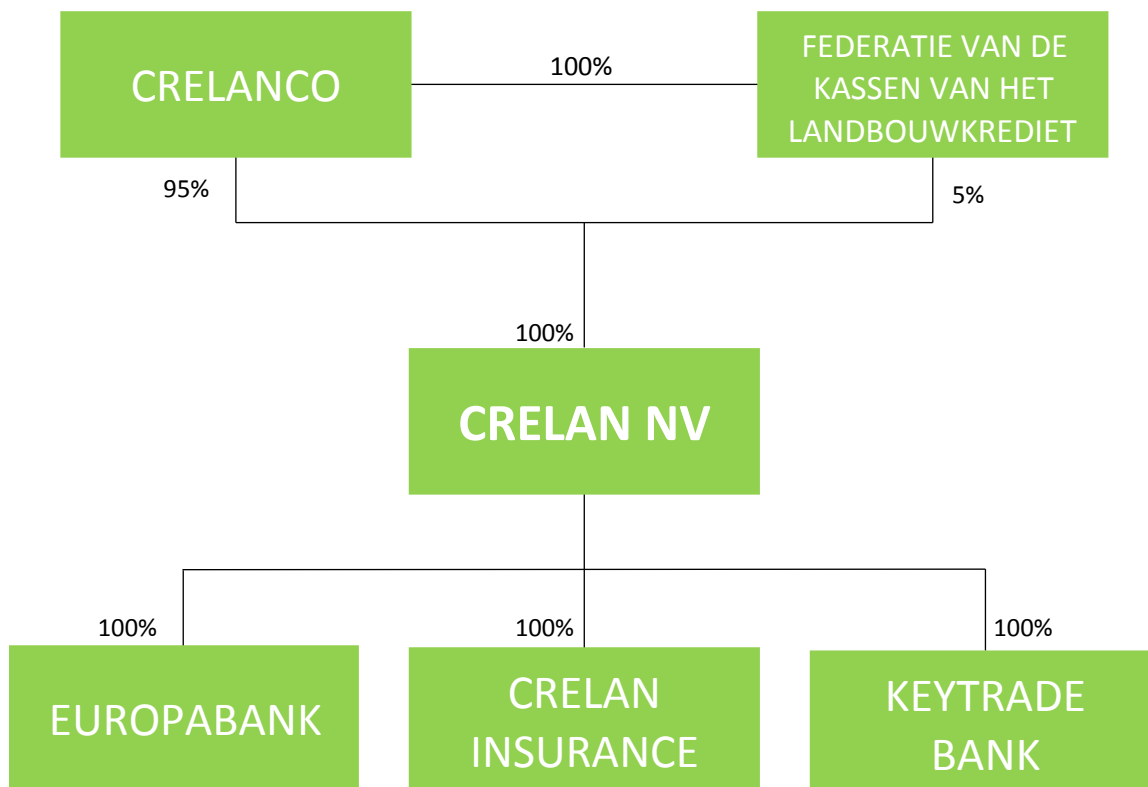
Deze overdracht werd op 18 juni 2015, na goedkeuring door de toezichthoudende overheden, gefinaliseerd.

De transactie werd door de Belgische aandeelhouders gefinancierd met eigen middelen. Om op groepsniveau te blijven voldoen aan de prudentiële vereisten inzake eigen vermogen en solvabiliteit diende Crelan, ingevolge deze operatie, het eigen vermogen te verhogen met +/- 200 mio EUR. Dit werd gerealiseerd door het ophalen van bijkomend coöperatief kapitaal en door winstreservering.

Door deze aandelenoverdracht werd Crelan in 2015 een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering!

De rekeningen van de dochtervennootschappen van de NV Crelan, Europabank sinds 2004, Keytrade Bank sinds 2005, Crelan Insurance sinds 2007, en van de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet zijn inbegrepen in de consolidatieperimeter van de Groep Crelan krachtens het Koninklijk Besluit van 23 september 1992 over de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Het schema hierna geeft een vereenvoudigd overzicht van de structuur van de Groep Crelan.

Aandeelhouderschap en groeistrategie

In het kader van de externe groeistrategie, vonden in de periode tot eind 2011 drie acquisities plaats, één in 2004, één in 2005 en één in 2011. Enerzijds verrijkten deze acquisities de Groep Crelan met zeer specifieke cliëntengroepen en met een financiële spijtstechnologie voor online beurs- en beleggingsverrichtingen, anderzijds zorgden ze ervoor dat de taille van de Groep voldoende groot werd om een gezonde en winstgevende toekomst uit te bouwen.

Zo is Crelan in 2004 voor 100% aandeelhouder geworden van Europabank en werd de overname van Keytrade Bank in verschillende fases uitgevoerd, van 2005 tot 2007. Sinds 2007 heeft de Bank een participatie van 100% in Keytrade Bank.

Crelan heeft in die periode ook een diepgaande reflectie gevoerd over de te volgen strategie inzake haar positionering als bankverzekeraar,. In maart 2007 werd de NV Landbouwkrediet Verzekeringen - in 2013 omgedoopt tot Crelan Insurance - opgericht. Crelan Insurance is een volledige dochter van de Bank, met als maatschappelijk doel de verkoop van eigen producten, hoofdzakelijk schuldsaldoverzekeringen die verbonden zijn met verschillende kredietvormen.

In 2009 heeft de Bank haar activiteiten uitgebreid met het discretionair vermogensbeheer of de Personal & Private Banking-activiteit.

Deze Personal & Private Banking-activiteit past in de groeistrategie van de Bank. Dat geldt ook voor de overname van de 5000 Private Banking-cliënten van ex-Kaupthing Belgium, volgens een overeenkomst die op 16 januari 2009 afgesloten werd met Kaupthing Bank Luxemburg.

In 2010 kreeg de afdeling "Ondernemingen" vorm en werd hiervoor een afzonderlijke directie gecreëerd. In 2012 werd deze afdeling geïntegreerd in de directie Kredieten. Vanuit deze afdeling wordt de dienstverlening aan ondernemingen gecentraliseerd, geoptimaliseerd en verder uitgebreid.

Diversificatie en groei vormen de rode draad doorheen de geschiedenis van de Bank, en dit resulteerde in 2010 in de ontwikkeling van Crelan Direct. Deze internetbankactiviteit maakt het mogelijk om, naast de traditionele kanalen en de bestaande Crelan-online-service, een aantal bankdiensten online aan te bieden, zoals het openen van rekeningen en het aankopen van een aantal financiële producten. Crelan beoogt hiermee een nieuw type van cliënteel te kunnen aantrekken, maar ook haar bestaande klanten nog beter te kunnen bedienen. In dit opzet werden in september 2014 ook de smartphone-applicatie en tablet-applicatie 'Crelan Mobile App' ter beschikking van de cliënteel gesteld.

In 2011 werden de aandelen van Centea die voor 99,5% in handen waren van KBC overgenomen door Crelan. In 2012 kwam via een openbaar uitkoopbod ook de rest van de aandelen in handen van Crelan waardoor Crelan voor 100% eigenaar werd van Centea. Centea was een universele retailbank die werkte met een net van zelfstandige agenten. De strategie en het businessmodel van Centea leunden nauw aan bij die van de Bank en beide entiteiten werden op 1 april 2013 gefusioneerd tot één entiteit die de naam Crelan kreeg.

Dankzij deze operatie klimt het aantal klanten van de Bank tot bijna één miljoen, verdubbelt het balanstotaal en wordt het marktaandeel duidelijk opgekrikt.

Crelan heeft geen bijkantoren.

Beslissing met betrekking tot de verkoop van Keytrade Bank

Nadat Crelan in juni van dit jaar een 100% Belgische bank werd, werd de strategische keuze gemaakt dat Crelan zich nog meer zou focussen op het coöperatieve bankmodel. Binnen deze strategische denkoefening werden de verschillende opties in verband met de toekomst van Keytrade Bank onderzocht.

De uitgangspunten hierbij waren enerzijds de focus die Crelan wil leggen op het coöperatieve bankmodel en anderzijds een goede toekomst verzekeren voor Keytrade Bank.

Er werd geopteerd om op zoek te gaan naar een kandidaat-overnemer die garant kon staan voor de verdere groei en ontwikkeling van deze eerste online bank van België. Een verkoopproces werd opgestart en vele kandidaat-kopers van verschillende nationaliteiten betuigden hun interesse.

Op 7 december kondigde Crelan aan dat ze exclusieve onderhandelingen voerde met de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa over de verkoop van haar dochter Keytrade Bank.

Nadat de personeelsafgevaardigden van de verschillende entiteiten geïnformeerd en geraadpleegd werden, hebben Crelan en Mutuel Arkéa op 27 januari 2016 een akkoord ondertekend over de verkoop van Keytrade Bank.

Na goedkeuring door de toezichthouders zal de verkoop normaliter in de eerste jaarhelft van 2016 worden gefinaliseerd.

B. CORPORATE GOVERNANCE

Raden van Bestuur en Directiecomités

De Raad van Bestuur kwam in 2015 acht keer samen. Onder de bevoegdheid van de Raad van Bestuur functioneren het Auditcomité, het Remuneratiecomité, het Riskcomité, het Nominatiecomité en het Strategisch Comité, dat de strategische krijtlijnen voor de Raad voorbereidt.

De Algemene Vergadering van 23 april 2015 vernieuwde de mandaten van de heer Fernand George, ondervoorzitter in de Raad van Bestuur, voor een periode van 5 jaar en van de heer Hendrik Vandamme voor een periode van 6 jaar, beiden bestuurders-vertegenwoordigers van Lanbokas. Deze Algemene Vergadering vernieuwde eveneens de mandaten van de heer Robert Joly voor een periode van 5 jaar en van de heer Yvan Hayez voor een periode van 6 jaar, beiden bestuurders-vertegenwoordigers van Agricaisse.

Aangezien de mandaten van de heren Jean-Pierre Laporte, Bernard Pacory en François Pinchon allen bestuurders-vertegenwoordigers van Belgium CA, vervielen op de Algemene Vergadering en aangezien de overdracht van de aandelen van Belgium CA aan de Belgische Kassen bijna afgerond was, werden deze mandaten verlengd met een periode van maximum één jaar, deze mandaten zouden vroegtijdig worden beëindigd op datum van overdracht van de aandelen.

De Algemene Vergadering besliste eveneens om het mandaat van de heer Luc Versele, Bestuurder en Voorzitter van het Directiecomité, te verlengen voor een periode van 5 jaar en om het mandaat van de heer Patrick Lewahert, Bestuurder-Lid van het Directiecomité, te verlengen voor een periode van 2 jaar.

Op 18 juni 2015 vond een Buitengewone Algemene Vergadering plaats die, ingevolge de finalisatie van de aandelenoverdracht tussen de Franse en de Belgische aandeelhouders, kennis nam van het ontslag van de bestuurders die Belgium CA vertegenwoordigden, namelijk van de heren François Pinchon, Jean-Pierre Laporte en Bernard Pacory.

Deze Buitengewone Algemene Vergadering nam ook kennis van de stopzetting van het mandaat als Bestuurder van de heer Yves Panneels en benoemde vijf nieuwe bestuurders voor een periode van 6 jaar: mevrouw Ann Dieleman, mevrouw Marianne Streel, de heer Clair Ysebaert, de heer Xavier Gellynck en de heer René Bernaerdt.

Deze Buitengewone Algemene Vergadering benoemde ook drie nieuwe onafhankelijke bestuurders met een mandaat voor een periode van 6 jaar, die naast de heer Freddy Willockx (BVBA Sotelcu) als Onafhankelijk Bestuurder zullen zetelen in de Raad van Bestuur en de diverse comités die werden opgericht in de schoot van de Raad van Bestuur:

Mevrouw Catherine Houssa
Mevrouw Heidi Cortois
De heer Alain Diéval

Vanuit hun kennis en ervaring en omwille van hun onafhankelijk oordeelsvermogen waarborgen deze onafhankelijke bestuurders zowel in de Raad van Bestuur alsook vanuit de diverse comités waarin zij zetelen een objectieve besluitvorming binnen de bank en zien zij onder meer toe op de naleving van de regels inzake risicobeheersing, compliance, ethiek en goede praktijken binnen de bank.

Ingevolge de nieuwe samenstelling van de Raad van Bestuur werd op 18 juni 2015 door de Raad van Bestuur beslist om de comités die werden opgericht in de schoot van de Raad van Bestuur overeenkomstig de wet van 25 april 2014 als volgt samen te stellen:

Auditcomité: Dhr. Freddy Willockx (BVBA Sotelcu) Voorzitter
Mevr. Catherine Houssa
Dhr. Fernand George
Dhr. Yvan Hayez
Dhr. Hendrik Vandamme

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van het Auditcomité.

Remuneratiecomité: Dhr. Alain Diéval Voorzitter
Dhr. Robert Joly
Dhr. Clair Ysebaert

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergadering van het Remuneratiecomité.

Riskcomité: Dhr. Alain Diéval Voorzitter
Mevr. Heidi Cortois
Dhr. Xavier Gellynck
Dhr. Robert Joly

Het lid van het Directiecomité verantwoordelijk voor Risk kan worden uitgenodigd op het Riskcomité

Benoemingscomité: Dhr. Jean-Pierre Dubois Voorzitter
Dhr. Freddy Willockx (BVBA Sotelcu)
Dhr. Fernand George
Dhr. Yvan Hayez
Dhr. Hendrik Vandamme

De Voorzitter van het Directiecomité kan worden uitgenodigd op de vergaderingen van het Benoemingscomité.

Conform artikel 62 § 2 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en de controle op de kredietinstellingen en conform het reglement van de Nationale Bank terzake, is de Bank verplicht de externe functies buiten de Groep Crelan uitgeoefend door haar bestuurders en effectieve leiders openbaar te maken. De Bank voldoet aan deze verplichting via een publicatie op de website van Crelan (www.crelan.be).

Keytrade Bank

Bij Keytrade Bank bleef de samenstelling van het Directiecomité, dat uit drie leden bestaat, ongewijzigd.

De samenstelling van de Raad van Bestuur wijzigde in 2015 als volgt: de heer François Pinchon heeft zijn mandaat als bestuurder neergelegd nadat de Franse bank Crédit Agricole uit het aandeelhouderschap van Crelan is gestapt.

De Raad van Bestuur kwam vijf keer samen.

De verschillende comités (Auditcomité en Remuneratiecomité), opgericht door de Raad van Bestuur, zijn regelmatig samengekomen.

Als gevolg van de niet-verlenging van KPMG als commissaris door de Algemene Vergadering op 27 april 2015, is Deloitte Bedrijfsrevisoren, vertegenwoordigd door de heer Philip Maeyaert, nu de enige commissaris van de bank.

Europabank

Op 30 september 2015 werd afscheid genomen van de heer Rudy Van Hecke, die met pensioen ging, als Voorzitter van het Directiecomité. Hij werd als CEO opgevolgd door de heer Rudi Vanlangendyck.

De Raad van Bestuur heeft op zijn vergadering van 21 september kennisgenomen van het ontslag van de heer Rudy Van Hecke als bestuurder. Rudy Van Hecke zetelde sinds 1996 in de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur benoemde de heer Rudi Vanlangendyck als bestuurder in opvolging van de heer Van Hecke.

De heer Rudi Vanlangendyck was tot 30 september Directeur Boekhouding en Beheerscontrole bij de NV Crelan.

Crelan Insurance

De Raad van Bestuur kwam in 2015 vier keer samen.

De samenstelling van het Directiecomité en de Raad van Bestuur bleef ongewijzigd.

College van commissarissen

De geconsolideerde rekeningen van de Groep Crelan worden sinds 2005 gecontroleerd door Deloitte. Op 24 april 2014 heeft de Algemene Vergadering het mandaat van Deloitte als commissaris hernieuwd en dit voor een periode van 3 jaar. Het kabinet Deloitte wordt hierbij vertegenwoordigd door de heren Philip Maeyaert en Bernard De Meulemeester.

Statutaire wijzigingen

De statuten van de NV Crelan werden voor het laatst gewijzigd op 10 juni 2014, dit ingevolge de stopzetting van de aandeelhoudersovereenkomst en de ondertekening van de kaderovereenkomst tot aandelenoverdracht tussen de Belgische en de Franse aandeelhouders. De artikelen werden op dat moment ook aangepast met de verwijzingen naar de bankenwet van 25 april 2014.

De statuten werden nadien niet meer gewijzigd.

Deugdelijk bestuur

Overeenkomstig de circulaire van 20 december 2011 van de NBB (Nationale Bank van België) over de evaluatie van de interne controle heeft het management van de Bank zijn systeem van interne controle geëvalueerd en voert de Bank progressief een permanente tweedelijnscontrole in.

Het verslag van de effectieve leiding inzake de beoordeling van de interne controle is gebaseerd op self-assessments van de directies van de Bank. De bedoeling is om na te gaan of deze voldoende 'compliant' zijn ten opzichte van het geldende reglementaire kader. Voor de vastgestelde punten die voor verbetering vatbaar zijn, werden maatregelen ter verbetering genomen. De entiteit Permanente Controle staat in voor de opvolging hiervan.

Het jaarverslag over de interne controle werd in februari overgemaakt aan de Nationale Bank van België.

Remuneratiebeleid

De Raad van Bestuur heeft in zijn midden een Remuneratiecomité opgericht dat belast is met het overmaken van aanbevelingen aan de Raad van Bestuur. De voorstellen van het Comité behelzen het

pecuniair statuut van de uitvoerende en niet-uitvoerende leiders van de Bank en haar filialen, alsook het pecuniair statuut van de personen die verantwoordelijk zijn voor de onafhankelijke controlefuncties. Dit zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

Het Remuneratiecomité houdt bij zijn aanbevelingen rekening met de langetermijnbelangen van de aandeelhouders, investeerders en andere belanghebbenden van de Bank alsook met het algemeen belang.

Het Remuneratiecomité is zodanig samengesteld dat het een gedegen en onafhankelijk oordeel kan geven over het verloningsbeleid en de prikkels die daarvan uitgaan voor de risicobeheersing, de eigenvermogensbehoeften en de liquiditeitspositie.

Het Remuneratiecomité komt minstens eenmaal per jaar samen, en meer indien nodig, op vraag van de Voorzitter van dit comité, van een lid van het Remuneratiecomité, van de Voorzitter van het Directiecomité van de Bank of de Voorzitter van de Raad van Bestuur, na overleg met de Voorzitter van het Remuneratiecomité.

De vergoeding van de leden van het Directiecomité bevat een vast basisgedeelte en een variabele component. Voor het variabele gedeelte stelt het Remuneratiecomité elk jaar een bedrag voor in functie van het economisch resultaat van de Bank. Dit bedrag mag behoudens uitzonderlijke omstandigheden en met uitdrukkelijke beslissing door de Raad van Bestuur op voorstel van het Remuneratiecomité niet meer dan 30% van de basisvergoeding bedragen.

De ontslagvergoedingen worden berekend op basis van de basisvergoeding, exclusief variabel gedeelte en zijn beperkt tot maximaal 18 maanden vergoeding. In geval van overname of fusie kan die vergoeding hoger zijn. Indien de vergoeding hoger is dan 12 maanden of op gemotiveerd advies van het Remuneratiecomité hoger is dan 18 maanden dan dient de Algemene Vergadering hierover vooraf een goedkeuring te geven.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben recht op een forfaitaire vergoeding.

Ook de Voorzitter van de Raad van Bestuur en de onafhankelijke bestuurder(s) ontvangen een jaarlijkse forfaitaire vergoeding.

In 2015 bedroeg de totale vergoeding van de bestuurders van de NV Crelan 3 miljoen EUR. De totale vergoeding van de bestuurders van de Groep Crelan beliep 5,6 miljoen EUR.

Toezicht op de toepassing van dit beloningsbeleid wordt uitgeoefend door Interne Audit.

C. RISK MANAGEMENT: EVOLUTIE VAN DE BELANGRIJKSTE OPDRACHTEN

De piramidale structuur van de comités voor Kredietrisico, Financiële risico's, Operationele risico's, Informaticarisico's en de opvolging van de filialen die rapporteren aan het Global Risk Comité of rechtstreeks aan het Directiecomité, bleven ongewijzigd.

Algemeen Risk Management

De operationele structuren voor de opvolging van de risico's binnen de Bank zijn gecentraliseerd onder leiding van de Chief Risk Officer, die lid is van het Directiecomité. In deze directie bevindt zich het departement voor de kredietrisicomodellering, de kredietrisico-opvolging, de financiële risico-opvolging en de permanente controles & operationele risico-opvolging.

Sedert 2014 zijn de analisten grote risico's geïntegreerd in de directie Risk Management. Eén van de taken van deze analisten is het uitbrengen van onafhankelijke en gemotiveerde adviezen in (krediet)dossiers die vanwege hun bedragen en/of risicograad een beslissing vereisen van het Directiecomité.

De nieuwe bankenwet voorziet de oprichting van een Riskcomité onder het voorzitterschap van een onafhankelijk bestuurder. De functionering van dit comité is in 2015 geïmplementeerd.

Kredietrisico

Het beheersen van het kredietrisico blijft gebaseerd op het kredietbeleid enerzijds en op een systeem van scheiding van de machten in de kredietactiviteit anderzijds. Zo volgen verschillende comités de 'risk-appetite' op.

De bevoegdheden inzake krediettoekenning zijn verdeeld tussen het Directiecomité en het Kredietverbintissencomité, en dit volgens bepaalde niveaus van kredietomloop en rating van de klanten. Bovendien is er ook een bevoegdheidsdelegatie binnen het kredietdepartement.

Het Krediettoezichtcomité is bevoegd voor het beheer van de kredietomloop, onder meer voor de kredieten op de 'kredietbewakingslijst'. Het Kredietprovisioneringscomité heeft de bevoegdheid om klanten in 'kwalitatieve default' te plaatsen, waardeverminderingen te bepalen en aan te passen, kredieten op te zeggen en schuldvorderingen af te schrijven.

De kredietlimieten werden geactualiseerd in het kader van het globale kredietrisico van de Bank en werden goedgekeurd door de Raad van Bestuur.

Het kredietrisico wordt beheerd aan de hand van ratingmodellen die een score toekennen aan elke kredietklant. De performantie ervan wordt regelmatig opgevolgd en de resultaten worden goedgekeurd door het Globale Risicocomité van Crelan. De rating van de klant is doorslaggevend voor de beslissingen inzake krediettoekenning en kredietbeheer.

In 2015 werd de nieuwe regelgeving inzake forbearance geïmplementeerd. Het gaat over het identificeren van tegenpartijen waarvan de toestand verslechterd is.

Renterisico, liquiditeitsrisico, marktrisico

Nadat in 2012 werd besloten om het financiële risico-opvolgingssysteem binnen de Groep Crelan uit te breiden naar alle entiteiten binnen de Groep, werd in 2013 gestart met de gecentraliseerde systematische opvolging van de financiële risico's voor alle bancaire entiteiten binnen de Groep. Op deze manier wordt via de financiële risico-opvolging de groepsstructuur verder versterkt en worden alle filialen operationeel geïntegreerd in het financiële beleid en de risico-opvolging van de Groep. Voor Crelan Insurance wordt enkel het tegenpartijrisico geïntegreerd in de opvolging op groepsniveau.

De belangrijkste risico-indicatoren zijn de globale Value at Risk voor alle financiële risico's, een vastrentende reverse cumulatieve gap voor het renterisico, de LGD-limieten (Loss Given Default) voor het tegenpartij- en landenrisico en ratio's voor het liquiditeitsrisico (LCR).

De scope van het VaR-model (Value at Risk), dat volledig binnen het departement RMF (Riskmanagement Finance) werd ontwikkeld, omvat alle financiële risico's van de volledige Groep. Dit zowel onder normale (i.e. VaR-berekening), als onder stressomstandigheden. Omwille van het belang van dit model werd het eind 2012 door een gespecialiseerd extern bureau in detail gevalideerd.

Het ALM-departement is verantwoordelijk voor de opvolging van het renterisico, optierisico en liquiditeitsrisico binnen de bank. De ontwikkeling van de modellen die dienen voor de identificatie, analyse, bewaking en rapportering van het renterisico, optierisico en liquiditeitsrisico binnen de bank gebeurt door het ALM-departement. De afdeling RMF daarentegen heeft de rol van validator van deze modellen.

Zowel de interne vastrentende gap als de reglementaire rapportering van het renterisico worden door RMF gecontroleerd.

De verantwoordelijkheid voor het beheer en rapportering van de financiële risico's, alsook de controle van de geldende limieten liggen in eerste instantie bij de diverse business-lijnen zelf. RMF is verantwoordelijk voor de tweedelijnscontrole van deze financiële limieten. Het betreft hier een bijkomende onafhankelijke validatie door RMF van de gerapporteerde gegevens door ALM en Financieel Beleid met als doel de kans op foutieve rapporteringen aan de regelgevende instanties, het Financieel Comité, het Directiecomité of de Raad van Bestuur uit te sluiten.

Operationele risico's

Deze activiteit wordt uitgevoerd door het departement CPRO (Permanente Controle & Operationele risico's).

Een waarschuwingsmechanisme bestaat om belangrijke operationele incidenten op te sporen. Ter herinnering, Permanente Controle stelt ook sleutelindicatoren in werking om na te gaan in hoeverre processen risicogevoelig zijn en om de kwaliteit van de meldingen van incidenten door de verschillende departementen op te volgen.

Op hiërarchisch vlak hangt het departement CPRO af van de Risk Manager die op zijn beurt ressorteert onder de Chief Risk Officer (CRO).

Een Comité OpRisk, samengesteld uit de belangrijkste actoren van het beheer van de operationele risico's, verzekert de sturing van deze risico's. Dit comité vergadert om de zes weken en maakt de balans op van de markante feiten en de te ondernemen acties.

Naast dit comité werd er ook een IT-riskcomité opgericht onder het voorzitterschap van Risk Management.

Op functioneel vlak kan de beheerder van de operationele risico's rekenen op een netwerk van een dertigtal correspondenten die actief zijn in de verschillende domeinen van de Bank. De correspondenten werden opnieuw bewust gemaakt van het belang van de rapportering van de operationele incidenten van hun processen.

Om een systematische opvolging van de naleving van de geldende regels tussen agent en de Bank te kunnen verwezenlijken, heeft de afdeling Inspectie het Crelan Charter geïntroduceerd. Het is een systematische opvolging, verduidelijking en precisering van de voornaamste afspraken.

Recoveryplan

In 2015 werd een herstelplan (recovery plan) opgesteld conform de mededeling van de NBB van 8 april 2015.

Dit rapport werd opgesteld op geconsolideerd niveau voor de groep Crelan, met uitzondering van Crelan Insurance. Crelan Insurance wordt op dit ogenblik als immaterieel beschouwd, maar zal in de toekomst mogelijks wel deel uitmaken van herstelplannen.

Meerdere risico-indicatoren werden opgesteld in de domeinen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit.

Voor elke indicator werden waarschuwingdrempels en een kritische hersteldrempel gedefinieerd waarbij in geval van overschrijding zware herstelopties potentieel in uitvoering kunnen worden gesteld.

Er werden 6 scenario's ontwikkeld: liquiditeitscrisis, lage rente voor lange tijd, crisis in de overheidsobligaties, crisis met betrekking tot retail/wholesale kredieten, algemene crisis (systeemcrisis) en een bijzonder en specifiek scenario.

Voor elk van deze 6 scenario's werden 4 mogelijke herstelopties geïdentificeerd die snel in de praktijk kunnen worden omgezet. Volgens de beoogde scenario's worden 1, 2, 3 of alle 4 de opties gelijktijdig in de praktijk omgezet.

In elk van deze gevallen laten de beoogde herstelopties de groep Crelan toe om uit de gevarenzone te komen.

Integriteitbeleid

Ingevolge de aandelenoverdracht tussen de Franse en de Belgische aandeelhouders werd de samenwerking met Crédit Agricole Frankrijk inzake de screening van de financiële transacties, afgebouwd.

Dat kon vlot gerealiseerd worden in de tweede jaarhelft. Crelan heeft de nodige tools op punt gesteld om autonoom de transacties van klanten te monitoren op het eigen platform.

In het kader van de permanente waakzaamheidsplicht voor atypische transacties werden in de loop van 2015 de interne richtlijnen verduidelijkt en verder toegelicht naar agenten en hun medewerkers toe en dit zowel inzake repatriëring van gelden uit het buitenland als inzake cashtransacties. Daarbij werd ook een “Compliance Info”- nieuwsbrief uitgewerkt rond de meest frequent voorkomende atypische situaties.

De jaarlijkse informatiesessies voor agenten die in mei en juni 2015 plaatsvonden, hadden de waakzaamheidsplicht als centraal thema en zoomden daarnaast ook in op het thema van de mogelijke strafrechtelijke aansprakelijkheid in de context van de antiwitwaswet. Een e-learningmodule rond witwassen van gelden is eind 2015 uitgewerkt en zal in 2016 opengesteld worden voor de agenten.

Inzake de MiFID-richtlijn ter bescherming van de beleggers, wenst Crelan dat haar agenten in alle omstandigheden als beleggingsadviseur kunnen optreden en op die wijze een toegevoegde waarde kunnen bieden aan de klanten. Dit vormt meer dan ooit een belangrijke uitdaging nu klanten moeizaam hun weg vinden binnen de nieuwe realiteit van de erg lage rentevoeten voor beleggingen. Die fundamentele rol van de agent als beleggingsadviseur vertaalt zich in het feit dat beleggingsorders in principe altijd onder advies uitgevoerd worden en bijgevolg een geschiktheidstest vereisen. De vragenlijst die bij de klanten de vereiste informatie inwint met het oog op deze geschiktheidstest werd grondig herwerkt. Een toelichting hierover is opgenomen in de nieuwe klantenbrochure over MiFID. Tevens volgden alle agenten en alle medewerkers uit de agentschappen sensibiliseringssessies over een correcte toepassing van MiFID, gevolgd door een e-learningssessie omtrent de concrete aanpak.

Vaststelling van fraude begin 2016 :

Op 14 januari 2016 werd vastgesteld dat de bank het slachtoffer was geworden van een grote fraude. Het betreft een zogenaamde “fake president fraude”. Dit betekent dat fraudeurs valselijk de identiteit van de CEO aannemen en op die manier interne medewerkers instructies geven om via valse voorwendsels geld over te schrijven. Het gaat om een van de vernuftigste fraudetechnieken in de bedrijfswereld, die via criminele organisaties met vertakkingen in verschillende landen de laatste jaren heel vaak toegepast werden. De bank werd op die manier opgelicht door fraudeurs uit het buitenland. Er gelden bij Crelan nochtans strikte procedures om fraude te voorkomen en Crelan sensibiliseert haar medewerkers hierover dan ook voortdurend. Het betreft een fraude van bijna 70 mio EUR.

De feiten kwamen aan het licht bij de interne controles. Als gevolg van de feiten werden bijkomende, uitzonderlijke maatregelen genomen om de interne veiligheidsprocedures en het toezicht hierop te versterken.

De klanten en coöperanten werden niet geïmpacteerd door deze schade.

Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kan worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact en de solvabiliteitsratio blijft boven de 13%.

Er werd zowel een intern als een extern onderzoek bevolen en Crelan verleent haar volledige medewerking aan het gerecht dat dit fraudegeval onderzoekt.

De omvangrijke fraude die in januari 2016 aan het licht kwam, noopt tot een doorgedreven interne sensibilisering rond fraudepreventie in het voorjaar 2016.

Audit

De Bank beschikt over een onafhankelijke auditfunctie. Het is de taak van Audit om de interne controle te bevorderen en in derde lijn toe te zien op de performantie en de effectieve toepassing van het bestaande controlesysteem. Audit evalueert of de risico's die de Bank loopt adequaat geïdentificeerd, geanalyseerd en ingedekt zijn.

De scope van Audit omvat het geheel van de Groep Crelan. Voor sommige filialen of bijkantoren worden de auditactiviteiten geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan een lokale (interne of externe) auditdienst. De specifieke modaliteiten van de outsourcing van de interne-auditfunctie aan het departement Audit van Crelan worden toegelicht in een Service Level Agreement.

De algemene missie en de waarden van het departement Audit worden beschreven in het Auditcharter. De rollen en verantwoordelijkheden in het Auditcharter en het Auditcomitécharter werden afgestemd op de Bankenwet van 25 april 2014.

In de context van een 'Risk Based Auditing'-aanpak heeft het departement Audit ook in 2015 het "Audit Universum" geüpdatet naar aanleiding van nieuwe reglementeringen of nieuwe of gewijzigde activiteiten.

De opdrachten van Audit die het voorbije jaar uitgevoerd werden, hadden betrekking op verschillende domeinen: onder meer op CRD IV, Kredieten, Risk management en Compliance.

Het departement Audit voert de opvolging uit van de correctieve acties. De status van de auditaanbevelingen wordt regelmatig opgevolgd en gerapporteerd, zowel aan het Directiecomité als aan het Auditcomité.

Het departement Audit van de Bank rapporteert over het geheel van de auditactiviteit binnen de Groep aan het Auditcomité van de moedermaatschappij.

Het Auditcomité is in 2015 vier keer samengekomen. Het heeft zich gebogen over de organisatie van het systeem van interne controle van de Bank en over de activiteiten van Audit, Risk management, Inspectie, Permanente Controle & Operationele Risico's en Compliance, maar eveneens over de toezichtactiviteiten die uitgeoefend worden binnen de Auditcomités van de dochters Europabank, Keytrade Bank en Crelan Insurance.

Binnen de Groep werden de auditmethodologie en de rapportering aan het Auditcomité geüniformiseerd.

Inspectie van het Net

De missie van Inspectie bestaat uit het realiseren van een efficiënt en gedifferentieerd inspectiesysteem dat naast zijn puur controlerende en sanctionerende rol, tevens een systeem is dat preventief werkt en aldus fraude en schade voorkomt.

Met andere woorden de opdracht van Inspectie naar de agentschappen is zowel repressief als preventief. Hiervoor werd een kwaliteitsmodel ontwikkeld dat aan elk agentschap een volwaardige risicoscore toekent.

De organisatie van de dienst Inspectie is rond dit kwaliteitsmodel opgebouwd. De afdeling Inspectie is onderverdeeld in 3 teams nl.

- team Inspecteurs
- team Dossierbeheerders
- team Risicopreventie Agentschappen

De dossierbeheerders houden zich bezig met de voorbereiding van de inspectiedossiers voor de inspecteurs. Zij voeren tevens een nacontrole uit op deze dossiers wanneer deze terug op hoofdkantoor toekomen na de inspectie ter plaatse. Daarenboven wordt door de interne medewerkers een periodieke controle uitgeoefend op alle agentschappen, dus los van de voorbereiding en nacontrole van de inspecties ter plaatse.

De controles die uitgeoefend worden door de dossierbeheerders zijn van administratieve en boekhoudkundige aard.

De inspecteurs voeren onaangekondigde controles uit in de agentschappen. Zowel de frequentie van de controles als de omvang van de steekproefcontrole zijn bepaald in functie van de scoring van het betrokken agentschap.

Naast standaardinspecties worden eveneens kascontroles en eventuele ad-hoc-thema-inspecties uitgevoerd.

De medewerkers van het team Risicopreventie Agentschappen staan in voor een aantal punctuele en gevoelige onderzoeken zoals: voorafgaande screening en advies met betrekking tot kandidaat-agenten, voorafgaande screening en advies met betrekking tot kandidaat-agentschapsmedewerkers, behandeling van klachten waarbij een medewerker van een verkooppunt betrokken is (agent en/of agentschapsmedewerker), saldobestemmingen, speciale onderzoeken in het kader van fraudepreventies, controles na hold-ups, ...

De vaststellingen tijdens de controles worden in eerste instantie opgevolgd via het COK (Comité Opvolging Kwaliteitsmodel). Het COK is een intern overlegorgaan binnen Inspectie dat de lopende dossiers bespreekt en de passende maatregelen voorstelt.

Indien de oplossing voor een probleem afdelingsoverschrijdend is, zal het dossier vanuit het COK doorverwezen worden naar het BAC (Bemiddelings- en Adviescomité) dat samengesteld is uit vertegenwoordigers van verschillende afdelingen en beschikt over een grotere beslissingsbevoegdheid. De resultaten van de besprekingen in het BAC-comité worden gerapporteerd aan het Directiecomité en het Auditcomité.

Om een systematische opvolging van de naleving van de geldende regels tussen agent en de Bank te kunnen verwezenlijken, introduceerde Inspectie het Crelan Charter. Het is een systematiek van opvolging, verduidelijking en precisering van de voornaamste afspraken tussen de agenten en de bank.

Door deze instructies te volgen, zal de agent in principe automatisch:

- de witwaswetgeving respecteren;
- de MiFID-reglementering correct uitvoeren;
- bijzondere mechanismen vermijden;
- de FSMA-aanbevelingen correct naleven.

Vanuit de Raad van Bestuur en het Auditcomité werd expliciet aan de directie en aan de dienst Inspectie gevraagd om streng toe te zien opdat deze regels strikt zouden worden gerespecteerd.

D. KRACHTLIJNEN EN COMMERCIEEL BELEID

Human Resources

Op 31 december 2015 maken 1.422 personeelsleden deel uit van de Groep Crelan waarvan er 948 voor Crelan werken, 10 voor Crelan Insurance, 329 voor Europabank en 135 voor Keytrade Bank.

Indien bij het bezoldigd personeel in de verschillende entiteiten van de Groep, de 1.926 medewerkers gevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als bezoldigde van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 3.348 personen.

Niettegenstaande een globale daling van het personeelsbestand, voornamelijk door de niet vervanging van pensioengerechtigde medewerkers, werden in 2015 24 nieuwe medewerkers, waarvan 16 met een contract van onbepaalde duur en 8 met een contract van bepaalde duur, verwelkomd bij Crelan.

Op het vlak van het HR-beleid en concrete realisaties in 2015, lag het accent op :

- de verdere uitbouw en informatisering van HR-processen. Er werd een geïntegreerd payroll- en personeelsinformatiesysteem geïmplementeerd, alsook technologische ondersteuning van rekrutering, performance- en talentmanagement, opleiding en vorming van medewerkers op de hoofdzetel en in het agentennet
- het stimuleren en intensifiëren van continue procesverbetering binnen de bank onder andere ter voorbereiding van de grote IT-projecten
- het initiëren en begeleiden van wijzigingen binnen de organisatiestructuur in functie van een verhoogde efficiëntie en een end-to-endgerichte procesaanpak
- de verdere vormgeving van een flexibel remuneratiebeleid
- het implementeren van een aantal eindeloopbaanmogelijkheden
- de screening van de HR-practices in samenwerking met het Top Employers Institute
- de hertekening van het opleidingstraject voor nieuwe medewerkers in het net met de bedoeling om vanuit het vormingsaanbod bij te dragen tot de accurate en kwaliteitsvolle dienstverlening aan de klanten

- het aanbod van competentie- en vaardigheidstrainingen voor medewerkers binnen de bank
- investeringen op het vlak van e-learning

1. Project HR-improve : een geïntegreerd personeelsinformatiesysteem + ondersteuning HR-processen

In 2015 werd de bestaande HR-software voor de loonberekening en het HR-data- en informatiesysteem vervangen door een nieuwe geïnformatiseerde toepassing en dit in functie van een vlot, efficiënt en integraal beheer van HR-data en -rapporteringen.

Daarnaast werden diverse andere HR-processen, waaronder rekrutering, vorming, performance en talentontwikkeling, geïnformatiseerd en dit alles binnen een nieuwe geïntegreerde informatica-oplossing, 'My Talent Tool'.

My Talent Tool biedt medewerkers en leidinggevenden uitgebreide mogelijkheden om de voor hen relevante data te consulteren, te beheren en te actualiseren. Zo kunnen medewerkers op elk ogenblik hun persoonlijk remuneratie-overzicht, opleidingshistoriek, evaluaties, persoonlijke objectieven, voortgang, consulteren. Zij hebben ook de mogelijkheid om hun interesses en ambities aan te geven, een eigen ontwikkelingsplan te beheren, alsook de eigen persoonsgegevens te actualiseren; ...

My Talent Tool is opgebouwd in functie van een maximale ondersteuning van medewerkers en leidinggevenden in de "ontwikkeling van talent" vanuit diverse invalshoeken:

- "performance" dat toelaat om het evaluatie- en feedbackproces tussen leidinggevenden en medewerkers alsook het vastleggen van ontwikkelingsplannen en jaarobjectieven in de organisatie op een accurate wijze te organiseren en op te volgen.
- "learning" waardoor het mogelijk wordt om het opleidingsaanbod voor het personeel en de medewerkers in de agentschappen op een volledig geautomatiseerde wijze te beheren en op een vlotte manier onder meer e-learning aan te bieden.
- "job search" gericht op een dynamische ondersteuning van de interne arbeidsmarkt en het rekruteringsproces van externe kandidaten met een link naar de sociale media en de vlotte communicatie met kandidaat-medewerkers.
- "talent view" gericht op het detecteren van ambities en talenten van medewerkers en de actieve uitbouw van de eigen loopbaan in functie van de noden binnen de bank op korte en langere termijn.

2. Continue procesverbetering

In het kader van "T4C" (together for our clients), een bankbreed project rond klantgerichtheid, lag de focus in 2015 op "continue procesverbetering" in functie van de noden van de klant.

Daartoe werden leidinggevenden, procesanalisten en procesmanagers vanuit diverse businessunits getraind in de toepassing van specifieke methodieken om op een projectmatige wijze procesverbeteringen te realiseren in het eigen domein en hierdoor reeds te anticiperen op en richting te geven aan de implementatie van nieuwe toekomstige IT-applicaties.

3. Vormingsinitiatieven

In het kader van learning & development lag de focus in 2015 op de volgende initiatieven:

- Het opleidingstraject voor agenten en medewerkers van agenten werd hertekend met het oog op een betere onderlinge afstemming van product-, applicatie- en commerciële trainingen en een meer gerichte benadering op maat van de individuele deelnemer.
- Het trainingsaanbod voor de hoofdzetel werd uitgebreid met diverse competentie- en vaardigheidstrainingen die beantwoorden aan specifieke behoeften van bepaalde doelgroepen

onder meer teamcoachingstrajecten, 'workshops begeleiden met impact', 'strategic planification', 'win-win-onderhandelen', ...

- Het voorbije jaar werden ook drie sessies van Crelan Inspirations georganiseerd voor de medewerkers van Crelan. Hierbij kwam telkens een externe gastspreker een boeiend en actueel thema doorlichten. Peter Hinssen had het over "Collaboration & Innovation", Geert Noels gaf toelichting over het coöperatieve bankmodel en Bjön Joos sprak over Marketing in digitale tijden.

Het digitaal leren (e-learning) kreeg het voorbije jaar structureel vorm binnen de bank en werd uitgebreid toegepast onder meer in het kader van MiFID en compliance.

4. Screening HR-practices : Crelan 'Top Employer 2016'

Crelan gecertificeerd als Top Employer België/Belgique 2016 !

Crelan is gecertificeerd voor het uitstekende personeelsbeleid van het bedrijf.

Het jaarlijkse internationale onderzoek van het Top Employers Institute erkent toonaangevende werkgevers wereldwijd: bedrijven die uitstekende arbeidsvoorwaarden bieden, ondersteuning geven voor de ontwikkeling van talent op alle niveaus binnen het bedrijf en ernaar streven om de arbeidsomstandigheden constant te verbeteren. Op 10 februari 2016 heeft Crelan de exclusieve certificering Top Employer België/Belgique 2016 ontvangen.

In het kader van de Top Employersprocedure moeten de deelnemende bedrijven een uitgebreid onderzoeksproces doorlopen: het internationale HR Best Practices Onderzoek van het Top Employers Institute.

Als waarborg voor de authenticiteit van het proces worden alle antwoorden door een onafhankelijke partij aan een audit onderworpen. Dit betekent dat de uitmuntende arbeidsomstandigheden door onderzoek zijn bewezen, hetgeen Crelan een plaatsje binnen de selecte club van gecertificeerde Top Employers heeft opgeleverd.

Het Top Employers Institute heeft beoordeeld wat Crelan zijn werknemers aanbiedt aan de hand van de volgende criteria:

- Talent Strategy
- Workforce Planning
- On-boarding
- Learning & Development
- Performance Management
- Leadership Development
- Career & Succession Management
- Compensation & Benefits
- Culture

Steven Van Raemdonck, deputy country manager voor het Top Employers Institute: "Optimale werkomstandigheden zorgen ervoor dat werknemers zich op zowel persoonlijk als professioneel vlak kunnen ontwikkelen. Ons grondig onderzoek heeft aangetoond dat Crelan een uitstekende werkomgeving biedt en een brede waaier aan creatieve initiatieven voorstelt, van secundaire arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden tot goed doordachte performancemanagementprogramma's die uitstekend aansluiten op de bedrijfscultuur."

Maatschappelijke projecten

In 2015 heeft Crelan haar coöperatieve verankering verder versterkt: zij is een 100% Belgische bank geworden, met een 100% coöperatieve verankering. CrelanCo is de nieuwe sterke coöperatieve Kas achter Crelan. Crelan wil meer dan ooit het coöperatieve gedachtegoed uitdragen, zowel in haar dagelijks beleid als in de initiatieven die de bank steunt. Verbonden, persoonlijk, verantwoord en respectvol: op die manier wil Crelan omgaan met de klanten en de coöperanten, op die manier wil Crelan het coöperatief gedachtegoed kracht bij zetten.

Steun aan de landbouw

Crelan werd in 1937 opgericht als bank voor de landbouw en heeft sinds de jaren zestig een partnership met de coöperatieve Kassen, ondertussen CrelanCo, die ook als steun voor de landbouw ontstaan zijn. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Crelan een zeer bijzondere band heeft met de land- en tuinbouwsector. Deze sterke verbondenheid met de landbouwsector komt ook tot uiting in een aantal duurzame engagementen van de bank binnen deze sector.

Crelan Leerstoel

In 2015 werd de Crelan Leerstoel voor de promotie van de innovatie in de duurzame landbouw opgericht aan de Universiteit Gent. Deze leerstoel wil nagaan hoe de kennis over de primaire sector, die beschikbaar is aan de faculteit bio-ingenieurswetenschappen, beter kan worden gevaloriseerd en omgezet in daadwerkelijke innovatie. De faculteit en Crelan hopen op die wijze het innovatiepotentieel van de landbouw zowel in Vlaanderen als wereldwijd te versterken en natuurlijk ook het onderzoek om dit mogelijk te maken te stimuleren. In november bevestigde de bank aan de Universiteit Gent dan ook opnieuw haar engagement voor deze leerstoel in 2016.

Crelan Agri Academy

In 2015 organiseerde de Crelan Agri Academy, een kennis- en opleidingscentrum voor de landbouw, in samenwerking met het CCAB (Centrum voor Agrarische Boekhouding), diverse opleidingen voor de medewerkers en de agenten van de bank. Die gingen onder meer over de nieuwe hulp VLIF en ADISA of nog, de oplossingen van Crelan voor eventuele tijdelijke liquiditeitsproblemen van bepaalde land- en tuinbouwers.

Crelan Agri Innovation Awards

Sinds 2007 reikt Crelan tweejaarlijks Awards uit aan studenten die een verdienstelijk eindwerk gemaakt hebben in het domein van de rurale economie.

Crelan heeft beslist om haar concept te moderniseren en aan te passen. De Awards kregen dan ook een nieuwe naam: de "Crelan Agri Innovation Awards", waarbij de nadruk komt te liggen op innovatie en praktijkgerichtheid, dit in de lijn van de Crelan Leerstoel. Zo deelde de bank 4 Awards uit: 2 voor het academiejaar 2013-2014 en 2 voor het academiejaar 2014-2015. Twee masters in de biowetenschappen en twee masters in de bio-ingenieurswetenschappen alsook hun hogeschool of universiteit ontvingen naast de trofee ook een geldbedrag.

Crelan is ook sponsor van de BVLE-prijs (Belgische Vereniging voor Landbouweconomie) voor het beste doctoraatswerk die tijdens hetzelfde event werd uitgereikt.

Voortaan zal de uitreiking van de Crelan Agri Innovation Awards jaarlijks afwisselend in Vlaanderen en Wallonië plaatsvinden.

In 2015 werden deze prijzen uitgereikt tijdens het symposium 'Innovatie als voedingsbodem voor ondernemerschap' dat doorging in de gebouwen van de faculteit bio-ingenieurswetenschappen van de UGent.

Landbouwvertrouwensindex

Sinds 2007 peilt Crelan elk jaar naar het vertrouwen van de landbouwers in de toekomst van hun sector. Naar aanleiding van de 81ste editie van de Beurs voor landbouw, bosbouw en agrovoeding in Libramont, die de bank voor de 41ste keer sponsorde, stelde de bank de 9de editie van de vertrouwensindex voor. Zoals elk jaar maakt Crelan aan de hand van deze unieke peiling een stand van zaken op van de verschillende thema's die leven in de sector. In 2015 stelden we een algemene daling van het vertrouwen in de sector vast. Toch biedt de toekomst mogelijkheden. Een stabiele en duidelijke regelgeving, een aanvaardbaar milieukader en eerlijke prijzen zijn wel belangrijke voorwaarden die het vertrouwen opnieuw moeten opkrikken.

Evenementen en beurzen voor land-en tuinbouw

In 2015 was Crelan aanwezig als hoofdsponsor of medesponsor van diverse manifestaties in de land- en tuinbouwsector zoals: Libramont, Agridagen in Geel, Agro-Expo in Roeselare, Foire de Battice, Foire Agricole de Tournai alsook op diverse lokale evenementen in de land- en tuinbouwsector. Crelan is ook de trouwe partner van Agribex, de Internationale Beurs voor Landbouw, Veeteelt, Tuin en Groene Zones. Voor de 12de keer op rij was de bank hoofdsponsor van de Beurs die zich, in 2015, richtte op vier thema-eilanden ter bevordering van de interactie met het publiek: smart farming, feed the future, workshop live en garden passion.

Mecenaat

Sinds 1998 voert Crelan een actief mecenaatbeleid: ze organiseert tentoonstellingen in de inkomhal van de hoofdzetel waarbij ontluikende kunstenaars hun werk kunnen tonen aan het grote publiek. Op die manier krijgen ze de kans om te groeien in hun vak. Om hen verder een duwtje in de rug te geven, organiseert Crelan bij elke tentoonstelling een vernissage waar zakenrelaties, kunstliefhebbers, personeelsleden en de gespecialiseerde pers op uitgenodigd worden. De bank biedt de artiesten ook de nodige logistieke steun bij de realisatie van hun uitnodigingen en folders.

Om deze startende kunstenaars extra te steunen, koopt Crelan ook regelmatig zelf werken van deze artiesten aan. Ze worden gebruikt om de verschillende ruimtes van de bank stijlvol aan te kleden.

Liefdadigheid en Microfinanciering

Zoals elk jaar heeft Crelan ook een aantal liefdadigheidsprojecten gesteund. Het gaat om projecten waarbij ook de medewerkers van Crelan betrokken worden. Een liefdadigheidsproject is voor Crelan meer dan het storten van geld, het betekent een engagement van de bank en van haar medewerkers.

Bovendien heeft Crelan in 2015 beslist om samen te werken met INCOFIN. Met deze investering geeft Crelan haar steun aan ontwikkelingslanden.

Het fonds INCOFIN verschaft financiële middelen aan microfinancieringsinstellingen in derdewereldlanden, die worden geselecteerd onder meer op basis van hun impact op de sociale ontwikkeling van de kansarme lokale bevolking. De microfinancieringsinstellingen gebruiken deze middelen vervolgens om "microkredieten" te verschaffen aan de lokale kleinschalige -maar rendabele- projecten. Op deze manier levert INCOFIN een belangrijke bijdrage tot de economische ontwikkeling van derdewereldlanden, en verzekert zij zich ervan dat haar middelen goed worden besteed.

Sportsponsoring

Sinds 2008 is Crelan de trouwe partner van Sven Nys. Dat leidde in 2014 ook tot de oprichting van Crelan AA Drink, het eerste professionele veldritteam in België dat de band met de fans en de volgers heel concreet versterkte. De liefhebbers konden zich immers gratis aansluiten bij de ploeg en doorheen het seizoen tal van voordelen genieten. Het was een van de initiatieven waarmee Crelan het veldrijden nog dichterbij de liefhebbers wil brengen. Crelan is een bank op mensenmaat, een bank die dicht bij haar klanten staat. De sponsoring van de wielersport sluit daar perfect bij aan.

In maart 2016 zette Sven Nys een punt achter zijn prachtige carrière, maar dit betekent niet dat Crelan de wielersport niet blijft steunen. In januari 2016 zag de nieuwe wielploeg Crelan-Vastgoedservice het licht. Crelan blijft dus aanwezig in het veldrijden en komt terug op de weg. Crelan is verheugd om op die manier Wout Van Aert; de gedoodverfde opvolger van Sven Nys, te kunnen ondersteunen. Wout maakte zijn favorietenrol ook meteen waar en werd in januari 2016 zowel Belgisch als Wereldkampioen en eindigde het seizoen met een grand slam.

Crelan heeft haar naam sinds 2011 ook verbonden aan de Belgische atletiek, met de sponsoring van publiekslievelingen Olivia, Jonathan, Kevin en Dylan Borlée. De naam van de bank prijkt op de startnummers van alle Belgische atleten en sinds 2014 is Crelan hoofdpartner van de Belgian Tornados (de ploeg van de 4x400 meter heren) en van de Belgische atletiekliga.

In maart 2015 pakten onze Belgian Tornados goud op het EK indoor in Praag en zetten zij een nieuw Europees record indoor neer. In de maand mei behaalde de Belgische aflossingsploeg op de 4x400m een schitterende derde plaats op het WK aflossingen in de Bahama's en tijdens de wereldkampioenschappen in Peking slaagden zij er eens te meer in het Belgische record te verbeteren. Enerzijds steunt de bank dus de grote namen in de Belgische atletiek en op die manier promoot ze de sport als dusdanig, anderzijds zet de bank in op het steunen van iedereen die atletiek wil beoefenen in clubverband. Ook hier zijn teamspirit en doorzettingsvermogen de kernbegrippen en ook hier kiest Crelan met de broers Borlée bewust voor atleten die zich graag identificeren met de coöperatieve waarden van de bank.

Crelan is sinds enkele jaren ook aanwezig in het basketbal en werd, in 2015, hoofdsponsor van de ploeg Okapi Aalstar die werd omgedoopt tot "Crelan Okapi Aalstar". Deze basketbalploeg uit Aalst, beroemd omwille van het enthousiaste en familiale onthaal, speelt steeds een rol bovenaan het klassement. Zij kwalificeerde zich voor de halve finales van de Beker van België. Dankzij deze naamgeving en enkele ingrijpende aanpassingen in 'het Forum', de thuisbasis van deze ploeg, wordt Crelan nog sterker in beeld gebracht bij alle basketballiefhebbers in België.

Crelan beschouwt sport als een belangrijk element voor een gezonde en evenwichtige levensstijl en als een factor van sociale cohesie die de mensen dichterbij elkaar brengt. Door het engagement in het wielrennen, de atletiek en het basketbal kan Crelan die principes in de praktijk brengen.

Commercieel net

Op 31 december 2015 telt de Groep Crelan 733 verkooppunten, dat zijn er 45 minder dan eind 2014. De daling van het aantal agentschappen in de loop van 2015 is hoofdzakelijk te verklaren door de samenwerking en de fusie van een aantal agentschappen van ex-Landbouwkrediet en ex-Centea die zich in elkaars nabijheid situeerden.

Behoudens het agentschap van de zetel in Brussel, dat wordt geleid door een bezoldigd medewerker, worden alle 685 verkooppunten van de NV Crelan gerund door zelfstandige agenten. Eind 2015 zijn de agentschappen uitgerust met 247 selfbanks, waarvan 80 toestellen met een cash-in/recycling functie en 36 cashless-toestellen.

Europabank beschikt over 47 agentschappen, gelegen in de stedelijke centra en allemaal gerund door bezoldigden.

De volledige activiteit van Keytrade Bank is toegespitst op onlineverrichtingen. Keytrade Bank beschikt, met uitzondering van een kantoor op de hoofdzetel, dan ook niet over agentschappen.

Naast het traditionele net van zelfstandige agenten heeft de Bank sedert 2014 het online verkoopkanaal "Crelan Direct" verder ontwikkeld. In 2015 werd naast de reeds bestaande smartphone-applicatie 'Crelan Mobile, die in 2014 werd gelanceerd, tevens een meer uitgebreide app voor tabletgebruikers ontwikkeld en ter beschikking van de cliënteel gesteld.

Nieuwe IT-ontwikkelingen

In het eerste kwartaal van 2015 werd een studie afgerond over hoe Crelan de bankapplicaties ziet evolueren in de volgende 10 jaar. Er werd beslist om de meeste operationele systemen, op die van de

financiële markten en de verzekeringen na, te vervangen door een gestandaardiseerde suite van applicaties van Sopra, Sopra Banking Platform (SBP). Dit grote project kreeg de naam "NEXT" mee.

Voor de rekeningen en effecten van klanten betekent dat een uitgebreide upgrade van de applicaties Thaler en Kyudo die in gebruik zijn sinds 2004, en voor de kredieten betekent dit de vervanging van applicaties in-house die ontwikkeld en in gebruik zijn sinds 1999.

De bedoeling van deze standaardisering is performante applicaties aan te schaffen op gespecialiseerde softwaremarkten, die alleen nog geparametriseerd mogen worden zonder de code aan te passen aan de lokale gebruiken. Dit om de werkingskosten voor de gebruikers te beperken, om onderhoudskosten te besparen (onder meer door upgrades aan een lagere kost mogelijk te maken), om sneller te kunnen voldoen aan nieuwe (vaak reglementaire) vereisten en om meer ontwikkelaars te kunnen inzetten op de strategisch belangrijke domeinen. We denken hierbij onder meer aan de vernieuwing van de klantenapplicaties op tablet en PC, aan CRM (customer relationship management), geautomatiseerde documentherkenning en het elektronisch ondertekenen van documenten.

Volgens de planning zal het project NEXT volledig gerealiseerd zijn halfweg 2018. De nodige projecten hiervoor werden gedefinieerd, ingepland en gestart. Het volledige programma is ingedeeld in een 5-tal loten, gespreid over de komende 2,5 jaar. Elk jaar worden 2 loten in productie genomen. Finaal zal bijna de volledige backoffice-informatica van de bank vernieuwd zijn.

Parallel hieraan worden een aantal projecten over het thema 'digitale bank' gedefinieerd en gestart. Deze verschillende projecten beogen een vernieuwing van de door onze klanten en agentschappen gebruikte applicaties met gebruik van de modernste technieken. Dit project kreeg de naam "Bank van de Toekomst" mee.

Daarnaast werd ook een studie aangevat om de hardware en systeemsoftware aan te passen aan de nieuwe vereisten rekening houdend met de wens tot vereenvoudiging en kostenbesparing. Een eerste fase werd afgerond en de nodige systemen werden aangekocht om de vernieuwing van de applicaties te kunnen ondersteunen. Een tweede fase over de evolutie op langere termijn loopt nog verder in 2016.

In 2015 werd een volledig nieuw intranet uitgerold, dat de gebruiksvriendelijkheid en efficiëntie nog moet verhogen.

2015 was dus een jaar waarin een veelheid aan strategische IT-beslissingen werd genomen en vele projecten werden opgestart. Daarnaast was er de gebruikelijke aandacht voor infrastructuurvernieuwingen (centrale servers en storage), het vernieuwen van de printers op de hoofdzetel, wettelijke projecten (MiFID-reglementering), mobiele applicaties (smartphone en tablet), Cash & More-toestellen (de Crelan bankautomaten) met recycling functie, het uniformiseren van scanners in agentschappen, enzovoort.

Synergieën

De gerealiseerde commerciële synergieën van de afgelopen jaren tussen de verschillende entiteiten van de Groep werden voortgezet. De Bank commercialiseert leasings van Europabank, terwijl Europabank woonkredieten van de Bank verkoopt. Elke entiteit heeft een directe toegang tot het platform van Keytrade Bank, die optreedt als broker voor beursverrichtingen. Europabank treedt dan weer op als centraal punt voor het binnenlands betaalverkeer.

Sinds Crelan Insurance haar activiteiten opgestart heeft, verkoopt ze haar financiële verzekeringsproducten via het agentennet van de Bank.

Sinds oktober 2009 commercialiseert ook Europabank de financieringssaldoverzekering van Crelan Insurance. Daarvoor stelde de Bank de IT-modules voor de onderschrijving van dit type schuldsaldoverzekeringscontracten ter beschikking van Europabank.

De samenwerking met Econopolis Wealth Management, de beheersvennootschap rond Geert Noels, werd verdergezet. De inschrijvingen op de compartimenten van Crelan Fund (EconoFuture, EconoStocks en EconoNext) bedroegen gezamenlijk meer dan het dubbele van de inschrijvingen in 2014.

Ook de nauwe samenwerking met Amundi werd bestendig en verder geïntensifieerd. Zo is er een permanente uitwisseling van know-how en informatie tussen de teams van Amundi en de afdelingen productmanagement en investeringspolitiek van Crelan en wordt een uitgebreide selectie aan Amundi-

fondsen door Crelan gecommmercialiseerd. In 2015 werd er voor iets meer dan 562 mio EUR onderschreven in deze fondsen, een toename van ruim 46% tegenover de intekeningen in 2014. Verder werd binnen de bevek Crelan Invest (waarbij Amundi instaat voor het beheer van de beleggingsportefeuille) een nieuw compartiment gelanceerd : Lock In, waarop in 2015 voor meer dan 100 mio EUR werd ingetekend. Crelan lanceerde samen met Amundi ook twee gestructureerde producten onder de vorm van notes. Hiermee is Crelan in België de belangrijkste partner voor Amundi.

Voor de Private Banking-activiteit bestaat een samenwerking met Crédit Agricole Luxembourg.

Crelan werkt op diverse vlakken ook samen met CACEIS dat deel uitmaakt van de Groep Crédit Agricole (Frankrijk). Zo is CACEIS Luxembourg bewaarder voor een aantal fondsen alsook voor de onderliggende instrumenten van Crelan Fund en Crelan Invest. Voor deze laatste fondsen vervult CACEIS Belgium de rol van fund administrator en transfer agent. In 2015 werd de activiteit van deponhoudende bank voor Crelan Fund overgedragen aan CACEIS Luxembourg- Brussels branch.

In het kader van een financieel groepsbeleid besteden bijna alle entiteiten van de Groep de frontoffice voor het beheer van hun financiële portefeuille uit aan de Bank.

E. MARKANTE FEITEN IN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN

Crelan

In 2015 werd Crelan een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering. Dit dankzij de coöperanten. Het aantal coöperanten nam in de loop van 2015 verder toe zodat nu reeds meer dan 289.000 klanten een stukje eigenaar zijn van Crelan.

Zij werden via een brief formeel op de hoogte gebracht over deze belangrijke evolutie in de structuur en de identiteit van de bank. Als blijk van erkenning voor hun vertrouwen konden zij meedingen naar een van de 1.000 duotickets voor de Crelan City Tours. Dit waren ruim 30 exclusief voor Crelan-coöperanten georganiseerde begeleide wandelingen met een gastronomische toets in 11 van de mooiste Belgische steden. Dit illustreerde niet alleen de hechte band en de geprivilegieerde relatie tussen de bank en haar coöperatieve aandeelhouders, maar bevorderde ook de interactie en het community-gevoel onder de coöperanten zelf.

Productie

Algemeen werden de ambitieuze productiedoelstellingen gerealiseerd op vermogens-, krediet- en verzekeringsvlak. Vooral de feebusiness kende hierbij opnieuw een stevige toename.

De klantendeposito's bereikten 16,5 mia EUR en hielden aldus, ondanks de historische lage rentestand, globaal goed stand.

Het volume op de spaarboekjes stabiliseerde. De uitstaande volumes op kasbons en termijnrekeningen namen met iets minder dan 5% af wat evenwel meer dan gecompenseerd werd door de sterke toename van meer dan 9% van de uitstaande saldi op zichtrekeningen.

Maar het blijft nog steeds voornamelijk het gevarieerde aanbod van buitenbalansproducten dat door de klanten gesmaakt werd. De verkoop van Fondsen en Notes steeg in 2015 globaal met meer dan 20%. Vooral de gediversifieerde fondsen genoten veel belangstelling.

Eind 2015 had Crelan 907.762 klanten, wat een lichte daling (-2,16%) inhoudt tegenover het jaar ervoor. Deze evolutie is grotendeels een logisch gevolg van de herstructurering van het net.

In 2015 werd naast de reeds bestaande smartphone-applicatie 'Crelan Mobile' tevens een meer uitgebreide app voor tabletgebruikers ontwikkeld en ter beschikking van de cliënteel gesteld. Inzake betaalverkeer realiseerde de bank een mooie groei in het aantal actieve online- en mobile-gebruikers. Gemiddeld noteerde men een groei van 1.600 actieve online-gebruikers en van 2.800 actieve mobile-gebruikers per maand. Bijna 87% van alle overschrijvingen gebeurt nu via de pc, via smartphone en via tablet.

Langs kredietzijde werd voor meer dan 1,6 mia EUR aan hypothecaire woningkredieten verstrekt. Een recordbedrag dat sterk beïnvloed werd door de vloed aan herfinancieringen in de markt. Quasi de helft

van de productie woningkredieten bij Crelan bestond uit herfinancieringen. Bij bijna 80% van deze herfinancieringen handelde het om een krediet dat initieel door een andere financiële instelling werd toegekend. De productie van leningen op afbetalingen aan particulieren kende mede ondersteund door het aantrekkelijke renteklimaat met 114 miljoen EUR een opmerkelijke toename (+27%). Niettegenstaande de recordproductie aan woningkredieten, nam de omloop van woningkredieten onder meer door een sterke toename van de vervroegde terugbetalingen (bijna 3 keer zoveel als in 2014) met +/- 4% af. Dit fenomeen kan worden verklaard door het zeer lage renteklimaat.

Het professionele segment (Kleine en Middelgrote Ondernemingen & Zelfstandigen) werd in 2015 gekenmerkt door de stabiliteit van het klantenaantal, met name 103.000 waarvan 70% niet onder vennootschapsvorm.

De markt blijft voorzichtig en moeilijk. Dat blijkt uit de berg aan liquiditeiten die op de rekening van de Belgische ondernemingen blijven staan, het hoge aantal faillissementen, de zwakke vraag naar kredieten en de sterke druk op de tarieven ten gevolge van een stijgende concurrentie.

Na de vastgestelde daling in 2014 heeft de productie kredieten aan kleine ondernemingen en zelfstandigen zich in 2015 toch opnieuw gedeeltelijk hersteld. De globale productie van deze kredieten is gestegen met 7,5% in vergelijking met 2014. In de langetermijninvesteringskredieten tekende men zelfs een stijging op van 15%. Verder kan men de volgende evoluties opmerken: een continue stijging van de productie professionele leningen op afbetaling (+ 10% in vergelijking met 2014) en een toename van de productie Straight Loans met 12,5% in vergelijking met vorig jaar.

Landbouw

De Belgische landbouwsector is gericht op de export van zijn productie en is dus gevoelig voor conjuncturele en geopolitieke gebeurtenissen. De Chinese beurscrash en de verlenging van het Russische embargo op de Europese landbouwproducten leidden tot een daling van de vraag. Bovendien heeft de daling van de Europese subsidies waartoe beslist werd in het kader van de hervorming van het GLB een weerslag op de beschikbare middelen van de landbouwers op het einde van het jaar.

De bank houdt rekening met al deze elementen en ontwikkelt, sinds juli 2015, een specifieke communicatie voor het Crelan-agentennet.

Crelan nam ook deel aan diverse vergaderingen georganiseerd door Febelfin die tot doel hadden om de banksector te laten nadenken over maatregelen die de landbouwsector kunnen ondersteunen. Zij nam ook deel aan de verschillende vergaderingen die georganiseerd werden op het niveau van de regionale en federale overheden bevoegd voor de land- en tuinbouw.

Sinds oktober worden binnen de bank concrete oplossingen voorgesteld om de land- en tuinbouwers te ondersteunen en om zo te kunnen inspelen op elke vraag naar betalingsfaciliteiten.

Desalniettemin heeft deze minder gunstige conjunctuur een beperkte impact gehad op de kredietproductie. De productie van landbouw kredieten is met 1,8% gedaald tegenover de productie in 2014.

De kortetermijnkredieten kennen een belangrijke stijging in 2015. Deze stijging is de weergave van de concrete impact van de maatregelen die de bank voor de landbouwklanten heeft voorgesteld.

De kwaliteit van de kredietportefeuille blijft goed en wordt opgevolgd door het risicomodel Agrilan.

Het marktaandeel van Crelan in de Belgische landbouwsector blijft stabiel.

De tevredenheid van de Crelan-klanten in de land- en tuinbouwsector is hoog met een score van 8,5/10, wat blijkt uit onze bevraging bij deze doelgroep voor onze jaarlijkse vertrouwensindex.

Notoriëteit

De notoriëteit van de Bank nam in 2015 verder toe, mede dankzij de sponsoring van de immens populaire Sven Nys die aan zijn laatste seizoen als veldrijder is begonnen en het opstarten van een nieuwe wielerploeg Crelan-Vastgoed-service die van start ging op 1 januari 2016 maar ook dankzij een grote communicatiecampagne.

In het najaar rolde de bank immers het eerste luik van een grote communicatiecampagne uit. Deze moest de stijgende naambekendheid van het relatief jonge merk Crelan verder ondersteunen en het grote publiek helpen een betere invulling te geven aan dit merk. De campagne, die in 2016 overigens wordt voortgezet, was gebouwd rond 4 begrippen die representatief zijn voor het DNA van Crelan en voor de waarden die het beleid van de bank sturen:

“Verantwoord”

“ Respectvol”

“Verbonden “

“Persoonlijk”

Dit alles werd samengevat in een nieuwe slogan:

“Zo hoort een bank te zijn”

De communicatie ging eind oktober van start met de publicatie (in de dagbladen en digitaal) van een manifest met een duidelijke visie op de bank die Crelan wil zijn. In de weken daarop volgden een reeks advertenties in de kranten, reclamespots op televisie en een digitale campagne (o.m. via banners op nieuwssites, posts op sociale media en advertenties op zoekpagina's). De Crelan-agentschappen droegen de campagne en haar boodschappen enthousiast verder uit op het terrein.

Duurzaamheid

Crelan, een bank met 100% coöperatieve verankering, engageert zich tot een ander soort van bankieren. Verantwoord, verbonden, persoonlijk en respectvol zijn de waarden die de bank belangrijk vindt en waarvoor Crelan wil staan. Dat doet Crelan met lokaal verankerde kantoorhouders en met een ruim aanbod bank- en verzekeringsproducten voor de particulieren, de zelfstandigen, de ondernemers en de land- en tuinbouwers. Behoorlijk bankieren dat is het motto, een bank zoals een bank hoort te zijn.

Crelan streeft hierbij naar een jaarlijkse winstoptimalisatie en niet naar winstmaximalisatie op korte termijn.

Heel wat initiatieven kaderen in het duurzaamheidsbeleid van de bank, zoals het mecenaatsbeleid, de initiatieven rond innovatie in duurzame landbouw, de investering in Incofin (microfinanciering in ontwikkelingslanden). De duurzame aanpak van Crelan blijkt ook uit het transparant producten- en dienstenaanbod, de focus op een stabiele en gezonde werkomgeving voor alle medewerkers en de werking met zelfstandige agenten met de focus op een vertrouwensrelatie met de klanten.

Crelan ging in 2015 van start met het verder uitwerken van een duurzaamheidsbeleid per domein binnen de bank. Dit wordt in 2016 verdergezet.

Keytrade Bank

Keytrade Bank is in België al 16 jaar lang leider en pionier in online trading en beschikt over een ruim gamma financiële producten en diensten op maat voor iedereen die zelf op een eenvoudige en transparante wijze zijn financiën wenst te beheren.

In september 2014 heeft Keytrade Bank een volledige rebranding van haar site doorgevoerd. Concreet gaat het om een gloednieuwe website die via alle dragers toegankelijk is (laptop, tablet, smartphone), een nieuw logo en een sterkere communicatie.

Keytrade Bank bracht ook haar nieuwe Keyplan op de markt. Hiermee kunnen de klanten op basis van hun gekozen beleggingsstijl gemakkelijk, op hun eigen tempo en zonder instapkosten investeren in een automatisch beleggingsplan in een korf van vooraf bepaalde beleggingsfondsen.

Daarnaast heeft Keytrade Bank met Keyprivate een unieke online oplossing voor discretionair vermogensbeheer gelanceerd. Door te investeren in een uitgekiende selectie van 12 kostenefficiënte trackers over 4 verschillende activaklassen bekomt men een optimale en efficiënte spreiding van vermogen.

Keytrade Bank steunt ook MyMicroInvest, de Belgische leider in crowdfunding, die het mogelijk maakt in start-ups te investeren.

Met Keypack heeft Keytrade Bank het meest voordelige pack om dagelijks te bankieren in de markt gezet.

Keytrade Bank is actief in België sinds 1998, in Luxemburg ('Keytrade Bank Luxembourg' – opgericht in 1999 en bankstatuut in 2009) en in Zwitserland (filiaal onder de naam 'Strateo Bank' met banklicentie in 2009).

De resultaten zijn opnieuw goed, zowel op commercieel als op financieel gebied. Eind 2015 telde de onlinebank meer dan 200.000 klanten met klantentegoeden voor meer dan 8,5 mia EUR.

Het resultaat (BE GAAP) van Keytrade Bank bedraagt 15,3 mio EUR

Europabank

Europabank vierde zijn 50e verjaardag in 2015. Dit ging gepaard met diverse festiviteiten voor zijn cliënteel en personeel. De cliënten konden tevens genieten van verschillende commerciële acties.

Ondanks de minder goede economische omstandigheden is in 2015 een productierecord in kredieten gehaald van 319 mio EUR. Hierdoor stijgt de kredietomloop met 3,9%. De deposito's van cliënten stegen met 6,4%.

De vernieuwde verkoopaanpak zorgde ook dit jaar dat het kredietkaartincasso verder steeg met 6,7% en dit in een markt waar de concurrentie sterk is toegenomen door de komst van buitenlandse spelers.

Het resultaat (BE GAAP) van Europabank in 2015 bedraagt 18,4 mio EUR.
Het rendement op eigen vermogen blijft op een hoog niveau en bedraagt 14,0%.

In 2015 werd de expansie van het net verdergezet met de opening van een nieuw kantoor te Jette waardoor het aantal agentschappen op 47 komt. Dankzij deze expansie groeide het personeelsbestand verder aan. Eind 2015 waren 329 personeelsleden werkzaam bij Europabank.

Europabank blijft ook inzetten op nieuwe technologieën. Dit jaar werd het Management Information System (MIS) operationeel, waardoor de diverse afdelingen een overzicht krijgen van de beschikbare statistische informatie en deze kunnen raadplegen wanneer nodig. In de 2e jaarhelft werd voor de leasingcliënten de e-facturatie ingevoerd. Vandaag werkt reeds 30% van deze cliënten hiermee.

Crelan Insurance

2015 was in alle opzichten een sterk jaar voor Crelan Insurance. Het personeelsbestand werd in de loop van het jaar uitgebreid met 5 bijkomende tijdelijke medewerkers. Dit mede wegens de toevloed van aanvragen voor schuldsaldoverzekeringen, als gevolg van het grote aantal herfinancieringen van woonkredieten op de markt alsook omwille van de verwerking van de stopzetting van bestaande schuldsaldoverzekeringen, indien het krediet elders werd geherfinancierd.

Op het vlak van de productie werden het voorbije jaar 14.759 schuldsaldoverzekeringen en 6.769 financieringssaldoverzekeringen onderschreven.
Daarmee werden nieuwe records gevestigd.

Via het verkoopnet van Crelan werden 2.025 contracten financieringssaldoverzekeringen afgesloten, d.w.z. 60% meer dan in 2014. Hiervan werden 31% verzekeringen afgesloten op 2 hoofden.

Het Tandem-product, een niet-fiscale schuldsaldoverzekering op 2 hoofden, nam 29,8% van de productie schuldsaldoverzekeringen voor zijn rekening. Dit aandeel blijft aldus stabiel.

Wijzigingen in procedures werden doorgevoerd omwille van de inwerkingtreding van de wet Partyka en de overgang van Solvency I naar Solvency II in 2016.

Het incasso bedroeg 21,231 mio EUR in 2015.

Crelan Insurance heeft een samenwerkingsovereenkomst voor de distributie van de levensverzekeringsproducten met Delta Lloyd Life en voor de schadeverzekeringen met Fidea.

De verkoop van nieuwe contracten van Delta Lloyd Life bereikte in 2015 een incasso van 127,43 mio EUR, wat eveneens een record betekent.

Ook in de verkoop van de varia producten van Fidea werd een nieuw record gevestigd met meer dan 9,5 mio EUR nieuwe premies.

Crelan Insurance sloot het jaar 2015 af met een positief resultaat (BE GAAP) van 3,3 mio EUR.

F. Financieel beleid

2015 kan voor Europa het best omschreven worden als een overgangsjaar. Hoewel de groei erg matig bleef, verbeterden de economische omstandigheden. De Europese Centrale Bank nam hier via haar beleid een belangrijk aandeel in. Immers, door de kwantitatieve verruimingsmaatregelen – de ECB pompt maandelijks 60 mia euro in de economie – daalden de korte en middellange rentevoeten verder. Zowel de gezinnen als de bedrijven konden hierdoor aan goedkope rentetarieven ontlene of bestaande leningen herfinancieren. Een aantal kern-Europese overheden financierde zich hierdoor aan negatieve rentevoeten op de middellange looptijden. De verzwakkende euro als onrechtstreeks gevolg van de maatregelen van de ECB verleende daarenboven een bijkomend competitief voordeel voor de exporterende bedrijven. De lage grondstoffen- en energieprijzen vervolledigden de cocktail van economische stimuli.

Toch blijven er een aantal donkere wolken boven het Europese economische landschap hangen. Zo dienen de Europese overheden hun structurele tekorten verder terug te dringen. De besparingsmoeheid bij de bevolking alsmede de vluchtelingencrisis hangen als een politiek zwaard van Damocles boven Europa. De impact van de rentestijgingen van de FED op de economische activiteit in de Verenigde Staten en de economische ontwikkelingen in China blijven eveneens een factor van onzekerheid. Ten slotte passen ook de geopolitieke ontwikkelingen in het Midden Oosten en de internationale profileringsdrang van Rusland in dit rijtje.

De krachtlijnen en het limietenkader die het financieel beleid kenmerkten sinds 2013, werden aangehouden. Een optimale verhouding tussen rendement en het vrijwaren van het eigen vermogen en van het resultaat per boekjaar, dit onder gesimuleerde stress-omstandigheden, vormt de basisdoelstelling van het beleid. Een uniforme financiële politiek werd door alle entiteiten binnen de groep onderschreven en wordt strikt opgevolgd. Dit laat toe om de financiële risico's zowel per entiteit als op geconsolideerde basis te berekenen en te beheren.

Het renterisicobeheer in 2015 werd beïnvloed door de verwachtingen dat de Europese rentetarieven laag zouden blijven. Mede door de hoger dan voorziene vervroegde terugbetalingen en herfinancieringen op de woonleningen, bleef de renterisicopositie vrij constant en waren bijkomende dekkingen via derivaten niet nodig. De omloop van de financiële portefeuille werd met 0,4 mia EUR verhoogd, voornamelijk in overheidsobligaties uit de core Europese landen, covered bonds met de hoogste kredietkwaliteit en corporate bonds met een degelijke kredietkwaliteit (minimaal externe rating van BBB+). De stijging is het gevolg van de optimalisatie van de cashoverschotten die bij de Europese Centrale Bank aan negatieve rendementen werden geplaatst.

Het liquiditeitsbeheer wordt centraal beheerd bij Crelan NV. Geconsolideerd beschikt de groep Crelan in dat opzicht over een ruim overschot aan liquiditeiten, dit gemeten zowel onder diverse interne liquiditeitsmodellen als onder stress-scenario's die door de regelgever worden opgelegd. Zo noteren we op groepsniveau een overschot van meer dan 3 mia EUR op de Liquidity Coverage Ratio (LCR). De Net Stable Funding Ratio (NSFR) toont een ruim overschot van meer dan 5 mia EUR .

G. GECONSOLIDEERDE BOEKHOUDKUNDIGE CIJFERS IN IFRS

Waarderingsregels

Er waren in 2015 geen aanpassingen aan de waarderingsregels met een boekhoudkundige impact.

Geconsolideerde balans

Onderstaande tabel geeft het verloop 2015/2014 weer van de grote posten van de geconsolideerde activa en passiva en van het geconsolideerd eigen vermogen.

Activa (mio EUR)	31.12.15	31.12.14	Δ	%
Interbancaire activa	774,2	665,7	108,5	16,3%
Financiële portefeuille	2.168,6	4.465,3	-2.296,7	-51,4%
Leningen en vorderingen (incl. financiële leases)	15.886,4	17.172,2	-1.285,7	-7,5%
Vaste activa	154,3	157,5	-3,2	-2,1%
Diverse activa	658,2	780,7	-122,5	-15,7%
Activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	2.993,2	15,8	2.977,4	18874,1%
TOTAAL ACTIVA	22.634,9	23.257,2	-622,3	-2,7%

Verplichtingen (mio EUR)	31.12.15	31.12.14	Δ	%
Deposito's van cliënteel	17.264,2	20.224,5	-2.960,3	-14,6%
Achtergestelde certificaten	324,1	330,8	-6,7	-2,0%
Interbancaire schulden	35,0	69,1	-34,1	-49,4%
Voorzieningen	38,9	36,4	2,5	6,9%
Andere passiva	915,0	1.179,8	-264,8	-22,4%
Passiva geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	2.875,5	0,0	2.875,5	100,0%
TOTAAL VERPLICHTINGEN	21.452,7	21.840,5	-387,8	-1,8%

(mio EUR)	31.12.15	31.12.14	Δ	%
TOTAAL EIGEN VERMOGEN, incl. coöperatief kapitaal	1.182,2	1.416,7	-234,5	-16,6%

(mio EUR)	31.12.15	31.12.14	Δ	%
TOTAAL VERPLICHTINGEN EN EIGEN VERMOGEN	22.634,9	23.257,2	-622,3	-2,7%

Het totaal van de activa bedraagt op 31 december 2015, **22.634,9** miljoen EUR wat neerkomt op een daling van **2,7%** ten opzichte van eind 2014. De activa van Keytrade Bank worden zoals voorgeschreven door de IFRS-regels op een aparte lijn weergegeven in de balans, als aangehouden voor verkoop.

De leningen en vorderingen vertegenwoordigen het grootste deel (**70,2%**) van de totale activa. De financiële portefeuille bedraagt **2.168,6** miljoen EUR en daalt met 51,4%. Deze daling is volledig het gevolg van de classificatie van de portefeuille van Keytrade Bank als "aangehouden voor verkoop" (**-2.636,8** miljoen EUR) De financiële portefeuille zonder Keytrade Bank vertegenwoordigt **9,6%** van de totale activa. Er wordt geïnvesteerd in overheids- en bedrijfsobligaties met een laag kredietrisico.

De vaste activa omvatten onder meer goodwill voor een bedrag van 111,0 miljoen EUR.

Het totaal van de passiva bedraagt **21.452,7** miljoen EUR, en is voor **82%** samengesteld uit deposito's van cliënteel en achtergestelde certificaten. De passiva van Keytrade worden zoals voorgeschreven door de IFRS-regels op een aparte lijn weergegeven in de balans, als aangehouden voor verkoop. De daling van de deposito's aan het cliënteel (**-2.960,3** miljoen EUR) en andere posten op het passief zijn bijna volledig het gevolg van de classificatie van Keytrade Bank als "aangehouden voor verkoop" (**-2.803,0** miljoen EUR)

Geconsolideerd eigen vermogen

Onder de IFRS-normen bedraagt het geconsolideerd eigen vermogen op 31 december 2015 **1.182,2** miljoen EUR tegenover **1.416,7** miljoen EUR het jaar daarvoor. De daling van het eigen vermogen is voornamelijk het gevolg van de terugbetaling van **250** miljoen EUR aan de Franse aandeelhouders in

juni 2015. Deze terugbetaling werd voor een deel gecompenseerd door een stijging van het coöperatief kapitaal met **20,6** miljoen EUR. Het coöperatief kapitaal bedraagt op 31/12/2015 **835,0** miljoen EUR.

De CAD-ratio bedraagt **17,36%** tegenover **17,67 %** eind 2014, wat hoger is dan de reglementaire vereiste. De Tier 1 ratio bedraagt eind 2015 13,6% tegenover 14,04% eind 2014.

Geconsolideerd resultaat

(mio EUR)	31.12.15	31.12.14	Δ	%
nettorenteopbrengsten	329,1	344,0	-14,9	-4,3%
overige netto-opbrengsten	10,8	31,0	-20,2	-65,2%
nettobankproduct	339,9	375,0	-35,1	-9,4%
bedrijfskosten, waarvan	-269,4	-272,6	3,2	-1,2%
personeelskosten	-115,4	-112,6	-2,8	2,5%
andere bedrijfskosten	-139,4	-143,8	4,4	-3,1%
afschrijvingen	-14,6	-16,2	1,6	-9,7%
brutobedrijfsresultaat	70,5	102,4	-31,9	-31,2%
voorzieningen	-4,1	-7,1	3,0	-41,8%
waardeverminderingen (impairment)	-17,5	-21,5	4,0	-18,7%
Winsten en verliezen op activa geassocieerd met aangehouden voor verkoop	-0,3	0,0	-0,3	100,0%
resultaat voor belastingen	48,5	73,7	-25,2	-34,2%
belastingen	-7,9	-12,1	4,1	-34,3%
nettoresultaat	40,6	61,6	-21,1	-34,2%

Het **nettobankproduct** daalt met **9,4%**, vooral ten gevolge een fraudegeval dat een negatieve impact heeft op de "overige netto-opbrengsten" van **44,6** miljoen EUR (**65,2%**). Verder is er een stijging te zien van de netto commissie-inkomsten van **8,8** miljoen EUR, stijgt het tradingresultaat met **9,1** miljoen EUR (derivaten waarvoor geen hedge-relatie wordt gedocumenteerd en wisselresultaten bij Keytrade Bank) en stijgt het hedgingresultaat met **3,8** miljoen EUR. De door Crelan Insurance ontvangen premies stijgen met **2,3** miljoen EUR.

De **bedrijfskosten dalen met 1,2%**, voornamelijk als gevolg van lagere overige bedrijfskosten. Deze daling is het gevolg van een recuperatie van **4,6** miljoen EUR op bankentaksen die betaald werden voor 2013 naar aanleiding van een beslissing van het Gondwettelijk Hof. De stijging van de personeelskosten is onder andere het gevolg van het opnemen van een provisie voor brugpensioenen van **3,1** miljoen EUR.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR stijgt tot **79,3%** tegenover **72,7%** eind 2014, met name als gevolg van de fraude die het netto bankproduct negatief impacteert.

Het **brutobedrijfsresultaat** daalt bijgevolg met **31,2%** tot **70,5** miljoen EUR.

De kost van de **waardeverminderingen** (impairment) daalt met **18,7%** ten opzichte van eind 2014. Vorig jaar werd namelijk negatief geïmpacteerd door een waardevermindering van **-4,5** miljoen EUR op het gebouw van ex-Centea dat begin 2015 verkocht werd.

De waardeverminderingen op de kredietportefeuille en effectenportefeuille blijven relatief stabiel ten opzichte van 2014.

Het nettoresultaat van de Groep bedraagt **40,6** miljoen EUR, tegenover **61,6** miljoen EUR in 2014, wat een daling is van 34,2%. Zonder impact van de fraude zou het resultaat van 2015 **71,0** miljoen EUR bedragen, of een stijging van 9,3 miljoen EUR t.o.v. 2014.

Het **rendement op eigen vermogen** bedraagt **3,43%** op 31/12/2015. Per einde 2015, bedroeg het **rendement van de activa** (berekend door het netto resultaat te delen door het balanstotaal per einde jaar) **0,18%** tegenover **0,26%** per einde 2014.

Het fraudegeval liep zowel over het boekjaar 2015 als 2016. De impact voor 2016 bedraagt **24,5** miljoen EUR, en zal volgens de IFRS-regels in het boekjaar 2016 geboekt worden.

Op dit fraudegeval na, zijn er begin 2016 geen andere belangrijke gebeurtenissen die de in dit verslag gepubliceerde resultaten significant zouden kunnen beïnvloeden.

H. BESTEMMING VAN DE WINST VAN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN VAN DE GROEP

De Raad van Bestuur van CrelanCo zal voorstellen om aan de coöperanten een dividend van **3,25%** uit te keren voor een totaalbedrag van **26,8** miljoen EUR. Dit nettodividend vormt in de huidige rentecontext een zeer mooie vergoeding voor dit soort belegging.

Het nettoverlies BE GAAP van het boekjaar 2015 in de NV Crelan bedraagt **31,4** miljoen EUR ten gevolge van het fraudegeval. De Raad van Bestuur van de NV Crelan zal voorstellen om geen dividend uit te keren en om een bedrag van **0,1** miljoen EUR toe te wijzen aan de wettelijke reserve. De rest zal worden toegewezen aan de overgedragen resultaten.

De BE GAAP-winst 2015 in de NV Europabank bedraagt **18,4** miljoen EUR. De Raad van Bestuur van de NV Europabank zal voorstellen om een dividend van **16,6** miljoen EUR uit te keren aan de NV CRELAN.

De BE GAAP-winst 2015 in de NV Keytrade Bank bedraagt **15,3** miljoen EUR. De Raad van Bestuur van de NV Keytrade Bank zal voorstellen om geen dividend uit te keren aan de NV CRELAN, omwille van de verkoop van Keytrade Bank in 2016.

Het boekjaar van de NV CRELAN INSURANCE wordt afgesloten met een BE GAAP-resultaat van **3,3** miljoen EUR. De Raad van Bestuur van de NV Crelan Insurance zal voorstellen om een dividend van **1,7** miljoen EUR uit te keren aan de NV CRELAN.

De Raad houdt eraan alle medewerkers te danken voor het bereikte resultaat, alsook voor de toewijding en de bijzondere inspanningen die zij hebben geleverd voor de verdere ontplooiing van de Groep Crelan .

Tom Olinger
Bestuurder-Directeur

Luc Versele
CEO

4.22.2.2. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2016

Woord vooraf

Met het volste vertrouwen de toekomst tegemoet

2016 zal geboekstaafd worden als één van de meest getormenteerde jaren van de laatste decennia, niet alleen voor de bank zelf, maar ook op zowel economisch-financieel als op politiek-sociaal vlak.

22 maart 2016 zal in het collectief geheugen gegrift blijven als de dag van de dodelijke terroristische aanvallen in België, maar niet alleen die dag en niet alleen bij ons. Ook in Duitsland, in Frankrijk, en daarbuiten werden terroristische aanslagen, politieke conflicten en mensonterende toestanden in de migratieproblematiek bijna gemeengoed. Een en ander leidde wellicht ook tot onverwachte geopolitieke beslissingen, zoals de Brexit, het “neen” in Italië en de verkiezingsoverwinning van Donald Trump in de USA. Bepaalde politieke leiders kregen steeds meer dictatoriale trekken met een nefaste impact op de universele mensenrechten en een bedreiging van de wereldvrede. Het Europees model werd zwaar op de proef gesteld. In heel wat politieke kringen voerden protectionisme en populisme de boventoon.

2016 was ook een ongelooflijk bewogen jaar voor Crelan, een rollercoaster van het begin tot het einde, met zowel fantastische realisaties, alsook pijnlijke tijdingen. De ontdekking van de fraude begin januari

kwam als een donderslag bij heldere hemel en sneeuwde de positieve berichtgeving over de resultaten van 2015 en de commerciële en vennootschappelijke objectieven en uitdagingen voor 2016 onder. Dankzij een onmiddellijke volledige en transparante communicatie kreeg het fraudegeval geen negatieve bijwerkingen en bleven de klanten, de coöperanten, de buitenwereld en de regelgevers het model van Crelan steunen, en terecht.

In de lente werd Keytrade Bank verkocht aan het Franse Crédit Mutuel Arkéa, wat niet alleen een aanzienlijke meerwaarde opleverde en een versterking van de al zeer goede solvabiliteit van de bank, ook de risicopositie van de groep Crelan werd hierdoor aanzienlijk afgebouwd.

Een belangrijk deel van de meerwaarde werd gebruikt om de bank toe te laten de noodzakelijke projecten en investeringen door te voeren, om van Crelan een nog modernere, duurzame bank te maken en het bankmodel aan te passen aan een bankomgeving in een steeds verder gedigitaliseerde wereld.

Het project “Fit for the Future” werd boven de doopvont gehouden en ook een ambitieus strategisch plan 2017 – 2020 werd door de raad van bestuur goedgekeurd. Het plan 2020 verzekert niet alleen blijvende uitstekende solvabiliteits- en liquiditeitsratio's, maar tevens een versterking van de rentabiliteit van de bank.

Dit vereist, in een aanhoudend lage-renteklimaat, een bijzondere inspanning op het vlak van de commerciële activiteit en een aanhoudende zorg voor de beheersing van de kosten. Daarom zal de interne organisatie efficiënter en slanker gemaakt worden, waarbij het coöperatieve Crelan haar sociale rol, ook op het vlak van personeelsbeleid, trouw zal blijven. Als coöperatieve bank willen wij persoonlijk, verbonden, verantwoord en respectvol bankieren. Dat passen we niet alleen toe in ons dagelijks beleid, maar ook in onze klantenbenadering en in de uitvoering van onze coöperatieve projecten. Ook in 2016 heeft Crelan haar mecenaatsbeleid verdergezet en een aantal sociale projecten gesteund.

Crelan zet bovendien onverminderd in op een sterk net van zelfstandige agenten, waarbij de persoonlijke dienstverlening cruciaal blijft.

2016 werd uitstekend afgesloten met de ondertekening van een duurzame commerciële verzekeringsovereenkomst met onze trouwe partner Fidea. Dit biedt uitstekende troeven om onze buitenbalansactiviteit verder uit te bouwen en onze klanten een volledig pallet bank- en verzekeringsproducten en -diensten aan te bieden.

Ten slotte werd ook de governance van de bank verder geprofessionaliseerd. Ik ben bijzonder vereerd dat de raad van bestuur mij gevraagd heeft vanaf eind april 2017 het voorzitterschap van de raad van bestuur van Crelan te bekleden. Philippe Voisin, vandaag directielid en Chief Risk Officer, zal dan de nieuwe Voorzitter van het directiecomité worden en met een vernieuwd team de toekomst van de bank verder uittekenen.

Dankzij de uitstekende commerciële resultaten, de constante zorg voor efficiëntieverbetering en kostenbeheersing en de inzet van alle medewerkers van de bank is het resultaat 2016 bemoedigend en dankzij het proactief en voorzichtig beleid ten aanzien van de komende, commercieel en financieel, moeilijkere jaren voor de sector, is Crelan uitstekend gewapend om met het volste vertrouwen 2017 en de volgende jaren in te gaan.

Luc Versele
CEO Crelan

De Raad houdt eraan alle medewerkers te danken voor het bereikte resultaat, alsook voor de toewijding en de bijzondere inspanningen die zij hebben geleverd voor de verdere ontplooiing van de Groep Crelan.

GECONSOLIDEERD BESTUURSVERSLAG VAN HET BOEKJAAR 2016 VAN DE GROEP CRELAN

A. STRUCTUUR VAN DE GROEP CRELAN, AANDEELHOUDERSCHAP EN GROEISTRATEGIE

Structuur van de Groep Crelan

De NV Crelan vormt met de erkende coöperatieve Kas de CVBA CrelanCo een federatie van kredietinstellingen overeenkomstig artikel 239 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen, waarvan de NV Crelan de centrale instelling is. Er is volledige solidariteit tussen de beide entiteiten van de federatie. Dit verklaart waarom de resultaten van de NV Crelan en van deze coöperatieve kas worden geglobaliseerd.

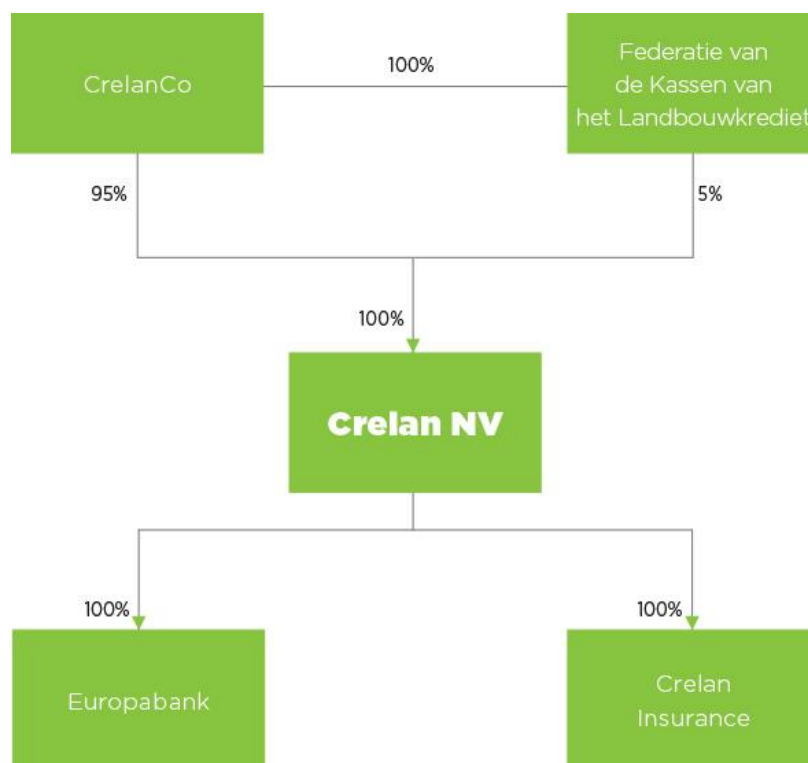
Het coöperatief kapitaal van CrelanCo is in handen van meer dan 290.000 coöperanten. Het Directiecomité van de NV Crelan voert het operationele beleid zowel van de NV Crelan als van de coöperatieve CrelanCo.

Het geheel gevormd door de NV Crelan en CrelanCo wordt in dit verslag "Crelan" of "de Bank" genoemd, terwijl de bredere benaming "Groep Crelan" of "de Groep" verwijst naar alle entiteiten of dochtervennootschappen die hierna vermeld worden en die door volledige integratie in de consolidatie opgenomen zijn.

CrelanCo bezit samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van CrelanCo en de NV Crelan - 100% van de aandelen en stemrechten in de NV Crelan en aldus is Crelan een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering!

De rekeningen van de dochtervennootschappen van de NV Crelan, Europabank sinds 2004, Crelan Insurance sinds 2007, en van de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet zijn inbegrepen in de consolidatieperimeter van de Groep Crelan krachtens het Koninklijk Besluit van 23 september 1992 over de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Het schema hierna geeft een vereenvoudigd overzicht van de structuur van de Groep Crelan.

Aandeelhouderschap en groeistrategie

In het kader van de externe groeistrategie, vonden in de periode tot eind 2011 drie acquisities plaats, één in 2004, één in 2005 en één in 2011. Enerzijds verrijkten deze acquisities de Groep Crelan met specifieke know how, anderzijds zorgden ze ervoor dat de taille van de Groep voldoende groot werd om een gezonde en winstgevende toekomst uit te bouwen.

Zo is Crelan in 2004 voor 100% aandeelhouder geworden van Europabank en werd de overname van Keytrade Bank in verschillende fases uitgevoerd, van 2005 tot 2007. Sinds 2007 had de Bank een participatie van 100% in Keytrade Bank, en dit tot 2016.

Crelan heeft in die periode ook een diepgaande reflectie gevoerd over de te volgen strategie inzake haar positionering als bankverzekeraar. In maart 2007 werd de NV Landbouwkrediet Verzekeringen - in 2013 omgedoopt tot Crelan Insurance - opgericht. Crelan Insurance is een volledige dochter van de Bank, met als maatschappelijk doel de verkoop van eigen producten, hoofdzakelijk schuldsaldoverzekeringen die verbonden zijn met verschillende kredietvormen.

In 2009 heeft de Bank haar activiteiten uitgebreid met het discretionair vermogensbeheer of de Personal & Private Banking-activiteit.

Deze Personal & Private Banking-activiteit past in de groeistrategie van de Bank. Dat geldt ook voor de overname van de 5.000 Private Banking-cliënten van ex-Kaupthing Belgium, volgens een overeenkomst die op 16 januari 2009 afgesloten werd met Kaupthing Bank Luxemburg.

In 2010 kreeg de afdeling "Ondernemingen" vorm en werd hiervoor een afzonderlijke directie gecreëerd. In 2012 werd deze afdeling geïntegreerd in de directie Kredieten. Vanuit deze afdeling wordt de dienstverlening aan ondernemingen gecentraliseerd, geoptimaliseerd en verder uitgebreid.

Diversificatie en groei vormen de rode draad doorheen de geschiedenis van de Bank, en dit resulteerde in 2010 in de ontwikkeling van Crelan Direct. Deze internetbankactiviteit maakt het mogelijk om, naast de traditionele kanalen en de bestaande Crelan-online-service, een aantal bankdiensten online aan te bieden. In dit opzet werden sinds september 2014 ook de smartphone-applicatie en tablet-applicatie 'Crelan Mobile App' ter beschikking van de cliënteel gesteld.

In 2011 werden de aandelen van Centea die voor 99,5% in handen waren van KBC overgenomen door Crelan. In 2012 kwam via een openbaar uitkoopbod ook de rest van de aandelen in handen van Crelan waardoor Crelan voor 100% eigenaar werd van Centea. Centea was een universele retailbank die

werkte met een net van zelfstandige agenten. De strategie en het businessmodel van Centea leunden nauw aan bij die van de Bank en beide entiteiten werden op 1 april 2013 gefusioneerd tot één entiteit die de naam Crelan kreeg.

Dankzij deze operatie klom het aantal klanten van de Bank tot bijna één miljoen, verdubbelde het balanstotaal en werd het marktaandeel duidelijk opgekrikt.

In 2015 werd na een strategische reflectie de keuze gemaakt dat Crelan zich nog meer zou focussen op het coöperatieve bankmodel. Binnen deze strategische denkoefening werden de verschillende opties in verband met de toekomst van Keytrade Bank onderzocht.

De uitgangspunten hierbij waren enerzijds de focus die Crelan wil leggen op het coöperatieve bankmodel en anderzijds een goede toekomst verzekeren voor Keytrade Bank.

Er werd geopteerd om op zoek te gaan naar een kandidaat-overnemer die garant kon staan voor de verdere groei en ontwikkeling van deze eerste online bank van België. Een verkoopproces werd opgestart en vele kandidaat-kopers van verschillende nationaliteiten betuigden hun interesse.

Op 27 januari 2016 hebben Crelan enerzijds en het Franse Fortuneo en Crédit Mutuel Arkéa anderzijds een akkoord ondertekend over de verkoop van Keytrade Bank.

Na goedkeuring door de toezichthouders werd op 6 juni 2016 de verkoop van Keytrade Bank gefinaliseerd.

Crelan heeft geen bijkantoren.

B. CORPORATE GOVERNANCE

Raden van Bestuur en Directiecomités

De Raad van Bestuur kwam in 2016 tien keer samen. Onder de bevoegdheid van de Raad van Bestuur functioneren het Auditcomité, het Remuneratiecomité, het Riskcomité, het Nominatiecomité en het Strategisch Comité, dat de strategische krijtlijnen voor de Raad voorbereidt.

De Algemene Vergadering van 28 april 2016 vernieuwde de mandaten van de heer Jean-Pierre Dubois, als Bestuurder-Voorzitter van de Raad van Bestuur voor een periode van 4 jaar en van de heer Freddy Willockx, als onafhankelijk bestuurder, voor een periode van 2 jaar.

De Algemene Vergadering heeft tevens beslist om de het mandaat van de heer Tom Olinger als Bestuurder, Lid van het Directiecomité dat ten einde liep op de Algemene Vergadering van 28 april 2016, niet te vernieuwen.

De Raad van Bestuur heeft op 17 november beslist om Mevrouw Heidi Cortois, die zetelt als onafhankelijk bestuurder in de Raad van bestuur, te benoemen als Lid van het Directiecomité, met ingang van 1 januari 2017. Dit met het oog op de vervanging van de heer Patrick Lewahert die omwille van pensioengerechtigde leeftijd zijn mandaat als Bestuurder-Lid van het Directiecomité ter beschikking zal stellen per 1 maart 2017.

Mevrouw Heidi Cortois zetelt derhalve vanaf 17 november als Bestuurder en niet langer als onafhankelijk Bestuurder in de Raad van Bestuur.

De Raad van bestuur heeft op 17 november beslist om de heer Jan Annaert, professor in de Economische Wetenschappen aan de UA voor te stellen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voor het mandaat van Onafhankelijk Bestuurder als opvolger van Mevrouw Heidi Cortois.

Dit mandaat werd op 19 januari 2017 goedgekeurd door de Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

De heer Jan Annaert zetelt sinds 20 januari 2017 aldus samen met Mevrouw Catherine Houssa, de heer Freddy Willockx en de heer Alain Diéval, als onafhankelijk bestuurder.

Vanuit hun kennis en ervaring en omwille van hun onafhankelijk oordeelsvermogen waarborgen deze onafhankelijke bestuurders zowel in de Raad van Bestuur alsook vanuit de diverse comités waarin zij zetelen een objectieve besluitvorming binnen de bank en zien zij onder meer toe op de naleving van de regels inzake risicobeheersing, compliance, ethiek en goede praktijken binnen de bank.

De Raad van Bestuur van 15 december heeft beslist om de heer Luc Versele, huidige Voorzitter van het Directiecomité, voor te stellen als Voorzitter van de Raad van Bestuur en dit met ingang op de statutaire vergadering van 2017. De heer Luc Versele maakt sinds 1993 deel uit van het Directiecomité en staat sinds 2004, als Voorzitter van het Directiecomité, aan het roer van de bank. De heer Philippe Voisin Bestuurder, Lid van het Directiecomité zal met ingang op dezelfde datum de heer Luc Versele opvolgen als Voorzitter van het Directiecomité. Deze beslissingen werden genomen onder voorbehoud van goedkeuring door de toezichhoudende overheid.

De heer Jean-Pierre Dubois, Voorzitter van de Raad van Bestuur zal op dezelfde datum ondervoorzitter worden van de Raad van Bestuur.

Op 23 februari 2017 heeft de Raad van Bestuur aan de Buitengewone Algemene Vergadering der aandeelhouders voorgesteld om de heer Filip De Campenaere te benoemen als Bestuurder, Lid van het Directiecomité. De heer Filip De Campenaere zal binnen het Directiecomité de functie van CFO opnemen.

De Buitengewone Algemene Vergadering heeft dit voorstel aanvaard en de heer De Campenaere is op 1 maart 2017 in functie getreden.

De samenstelling van de comités die werden opgericht in de schoot van de Raad van Bestuur overeenkomstig de wet van 25 april 2014, is op 31 december 2016 als volgt :

<u>Auditcomité:</u>	De heer Freddy Willockx Mevrouw Catherine Houssa De heer Fernand George De heer Yvan Hayez De heer Hendrik Vandamme	Voorzitter
---------------------	---	------------

Het auditcomité is in 2016 8 keer samengekomen.
Daarnaast vonden ook 5 gezamenlijke vergaderingen van het audit- en riskcomité plaats.

<u>Remuneratiecomité:</u>	De heer Alain Diéval De heer Robert Joly De heer Clair Ysebaert	Voorzitter
---------------------------	---	------------

Het remuneratiecomité is in 2016 4 keer samengekomen.

<u>Riskcomité:</u>	De heer Alain Diéval De heer Jan Annaert * De heer Xavier Gellynck De heer Robert Joly	Voorzitter (*vanaf 19/01/2017)
--------------------	---	-----------------------------------

Het riskcomité is in 2016 8 keer samengekomen.

<u>Benoemingscomité:</u>	De heer Jean-Pierre Dubois De heer Freddy Willockx De heer Fernand George De heer Yvan Hayez De heer Hendrik Vandamme	Voorzitter
--------------------------	---	------------

Het benoemingscomité is in 2016 3 keer samengekomen.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van de diverse comités waarin ze niet zetelen.

Conform artikel 62 § 2 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en de controle op de kredietinstellingen en conform het reglement van de Nationale Bank ter zake, is de Bank verplicht de externe functies buiten de Groep Crelan uitgeoefend door haar bestuurders en effectieve leiders openbaar te maken. De Bank voldoet aan deze verplichting via een publicatie op de website van Crelan (www.crelan.be).

Europabank

Bij Europabank werden in de Raad van Bestuur de mandaten van de heren Luc De Wilde, Gérald Bogaert, Marc Claus, Luc Versele, Fernand George, Jean-Pierre Dubois, Jan Annaert, Peter Venneman en Hendrik Vandamme verlengd voor een termijn van 6 jaar.

In het Directiecomité van Europabank werden de mandaten van de heren Luc De Wilde, Gérald Bogaert en Marc Claus als leden van het Directiecomité verlengd voor een termijn van 6 jaar.

De Raad van Bestuur kwam in 2016 zeven keer samen.

Crelan Insurance

De Raad van Bestuur kwam in 2016 vier keer samen.

De samenstelling van het Directiecomité en van de Raad van Bestuur bleef ongewijzigd.

Commissaris

De geconsolideerde rekeningen van de Groep Crelan worden gecontroleerd door Deloitte. Op 24 april 2014 heeft de Algemene Vergadering het mandaat van Deloitte als commissaris hernieuwd en dit voor een periode van 3 jaar. Het kabinet Deloitte wordt hierbij vertegenwoordigd door de heren Philip Maeyaert en Bernard De Meulemeester.

Statutaire wijzigingen

De statuten van de NV Crelan werden voor het laatst gewijzigd op 10 juni 2014, dit ingevolge de stopzetting van de aandeelhoudersovereenkomst en de ondertekening van de kaderovereenkomst tot aandelenoverdracht tussen de Belgische en de Franse aandeelhouders. De artikelen werden op dat moment ook aangepast met de verwijzingen naar de bankenwet van 25 april 2014.

De statuten werden nadien niet meer gewijzigd.

Deugdelijk bestuur

Overeenkomstig de circulaire van 20 december 2011 van de NBB (Nationale Bank van België) over de evaluatie van de interne controle heeft het management van de Bank zijn systeem van interne controle geëvalueerd en voert de Bank een permanente tweedelijnscontrole in.

Het verslag van de effectieve leiding inzake de beoordeling van de interne controle is vanaf 2016 gebaseerd op een gedetailleerde risico-cartografie van de processen van de Bank.

Het jaarverslag over de interne controle werd in maart overgemaakt aan de Nationale Bank van België.

Remuneratiebeleid

De Raad van Bestuur heeft in zijn midden een Remuneratiecomité opgericht dat belast is met het overmaken van aanbevelingen aan de Raad van Bestuur. De voorstellen van het Comité behelzen het pecuniair statuut van de uitvoerende en niet-uitvoerende leiders van de Bank en haar filialen, alsook het pecuniair statuut van de personen die verantwoordelijk zijn voor de onafhankelijke controlefuncties, dit zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

Het Remuneratiecomité houdt bij zijn aanbevelingen rekening met de langetermijnbelangen van de aandeelhouders, investeerders en andere belanghebbenden van de Bank alsook met het algemeen belang.

Het Remuneratiecomité is zodanig samengesteld dat het een gedegen en onafhankelijk oordeel kan geven over het verloningsbeleid en de prikkels die daarvan uitgaan voor de risicobeheersing, de eigenvermogensbehoeften en de liquiditeitspositie.

Het Remuneratiecomité komt minstens eenmaal per jaar samen, en meer indien nodig, op vraag van de Voorzitter van dit comité, van een lid van het Remuneratiecomité, van de Voorzitter van het Directiecomité van de Bank of de Voorzitter van de Raad van Bestuur, na overleg met de Voorzitter van het Remuneratiecomité.

De vergoeding van de leden van het Directiecomité bevat een vast basisgedeelte en een variabele component. Voor het variabele gedeelte stelt het Remuneratiecomité elk jaar een bedrag voor in functie van het economisch resultaat van de Bank. Dit bedrag mag behoudens uitzonderlijke omstandigheden en met uitdrukkelijke beslissing door de Raad van Bestuur op voorstel van het Remuneratiecomité niet meer dan 30% van de basisvergoeding bedragen.

De ontslagvergoedingen worden berekend op basis van de basisvergoeding, exclusief variabel gedeelte en zijn beperkt tot maximaal 18 maanden vergoeding. In geval van overname of fusie kan die vergoeding hoger zijn. Indien de vergoeding hoger is dan 12 maanden of op gemotiveerd advies van het Remuneratiecomité hoger is dan 18 maanden dan dient de Algemene Vergadering hierover vooraf een goedkeuring te geven.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben recht op een forfaitaire vergoeding.

In 2016 bedroeg de totale vergoeding van de bestuurders van de NV Crelan 5 miljoen EUR. De totale vergoeding van de bestuurders van de Groep Crelan beliep 6,8 miljoen EUR.

Toezicht op de toepassing van dit beloningsbeleid wordt uitgeoefend door Interne Audit.

C. RISK MANAGEMENT: EVOLUTIE VAN DE BELANGRIJKSTE OPDRACHTEN

De piramidale structuur van de comités voor Kredietrisico, Financiële risico's, Operationele risico's, Informaticarisico's en de opvolging van de filialen die rapporteren aan het Global Risk Comité of rechtstreeks aan het Directiecomité, bleven ongewijzigd.

Algemeen Risk Management

De operationele structuren voor de opvolging van de risico's binnen de Bank zijn gecentraliseerd onder leiding van de Chief Risk Officer, die lid is van het Directiecomité. In deze directie bevindt zich het departement voor de kredietrisicomodellering, de kredietrisico-opvolging, de financiële risico-opvolging en de permanente controles & operationele risico-opvolging.

Sedert 2014 zijn de analisten "grote risico's" geïntegreerd in de directie Risk Management. Eén van de taken van deze analisten is het uitbrengen van onafhankelijke en gemotiveerde adviezen in (krediet)dossiers die vanwege hun bedragen en/of risicograad een beslissing vereisen van het Directiecomité.

Het Riskcomité dat overeenkomstig de bankenwet werd opgericht komt minimum 4 keer per jaar samen.

Kredietrisico

Het beheersen van het kredietrisico blijft gebaseerd op het kredietbeleid enerzijds en op een systeem van scheiding van de machten in de kredietactiviteit anderzijds. Zo volgen verschillende comités de 'risk-appetite' op.

De bevoegdheden inzake krediettoekenning zijn verdeeld tussen het Directiecomité en het Kredietverbintnissencomité, en dit volgens bepaalde niveaus van kredietomloop en rating van de klanten. Bovendien is er ook een bevoegdheidsdelegatie binnen het kredietdepartement.

Het Krediettoezichtcomité is bevoegd voor het beheer van de kredietomloop, onder meer voor de kredieten op de 'kredietbewakingslijst'. Het Kredietprovisioneringscomité heeft de bevoegdheid om klanten in 'kwalitatieve default' te plaatsen, waardeverminderingen te bepalen en aan te passen, kredieten op te zeggen en schuldvorderingen af te schrijven.

De kredietlimieten werden geactualiseerd in het kader van het globale kredietrisico van de Bank en werden goedgekeurd door de Raad van Bestuur.

Het kredietrisico wordt beheerd aan de hand van ratingmodellen die een score toekennen aan elke kredietklant. De performantie ervan wordt regelmatig opgevolgd en de resultaten worden goedgekeurd door het Globale Risicocomité van Crelan. De rating van de klant is doorslaggevend voor de beslissingen inzake krediettoekenning en kredietbeheer.

Renterisico, liquiditeitsrisico en marktrisico

Nadat in 2012 werd besloten om het financiële risico-opvolgingssysteem binnen de Groep Crelan uit te breiden naar alle entiteiten binnen de Groep, werd in 2013 gestart met de gecentraliseerde systematische opvolging van de financiële risico's voor alle bancaire entiteiten binnen de Groep. Op deze manier wordt via de financiële risico-opvolging de groepsstructuur verder versterkt en worden alle filialen operationeel geïntegreerd in het financieel beleid en de risico-opvolging van de Groep. Voor Crelan Insurance wordt enkel het tegenpartijrisico geïntegreerd in de opvolging op groepsniveau.

De belangrijkste risico-indicatoren zijn de globale Value at Risk voor alle financiële risico's, een vastrentende reverse cumulatieve gap voor het renterisico, de LGD-limieten (Loss Given Default) voor het tegenpartij- en landenrisico en ratio's voor het liquiditeitsrisico (LCR).

De scope van het VaR-model (Value at Risk), dat volledig binnen het departement RMF (Riskmanagement Finance) werd ontwikkeld, omvat alle financiële risico's van de volledige Groep. Dit zowel in normale omstandigheden als onder stressomstandigheden.

Het ALM-departement is verantwoordelijk voor de opvolging van het renterisico, optierisico en liquiditeitsrisico binnen de bank. De ontwikkeling van de modellen die dienen voor de identificatie, analyse, bewaking en rapportering van het renterisico, optierisico en liquiditeitsrisico binnen de bank gebeurt door het ALM-departement. De afdeling RMF daarentegen vervult de rol van validator van deze modellen.

Zowel de interne vastrentende gap als de reglementaire rapportering van het renterisico worden door RMF gecontroleerd.

De verantwoordelijkheid voor het beheer en rapportering van de financiële risico's, alsook de controle van de geldende limieten liggen in eerste instantie bij de diverse business-lijnen zelf. RMF is verantwoordelijk voor de tweedelijnscontrole van deze financiële limieten. Het betreft hier een bijkomende onafhankelijke validatie door RMF van de gerapporteerde gegevens door ALM en Financieel Beleid met als doel de kans op foutieve rapporteringen aan de regelgevende instanties, het Financieel Comité, het Directiecomité of de Raad van Bestuur uit te sluiten.

Operationele risico's

Deze activiteit wordt uitgevoerd door het departement CPRO (Permanente Controle & Operationele risico's).

Een waarschuwingsmechanisme is in voege om belangrijke operationele incidenten op te sporen. Ter herinnering, Permanente Controle stelt ook sleutelindicatoren in werking om na te gaan in hoeverre processen risicogevoelig zijn en om de kwaliteit van de meldingen van incidenten door de verschillende departementen op te volgen.

Op hiërarchisch vlak hangt het departement CPRO af van de Risk Manager die op zijn beurt ressorteert onder de Chief Risk Officer (CRO).

Een Comité OpRisk, samengesteld uit de belangrijkste actoren van het beheer van de operationele risico's, verzekert de sturing van deze risico's. Dit comité vergadert om de zes weken en maakt de balans op van de markante feiten en de te ondernemen acties.

Naast dit comité werd er ook een IT-riskcomité opgericht onder het voorzitterschap van Risk Management.

Op functioneel vlak kan de beheerder van de operationele risico's rekenen op een netwerk van een dertigtal correspondenten die actief zijn in de verschillende domeinen van de Bank. De correspondenten werden verder gesensibiliseerd over het belang van de rapportering van de operationele incidenten van hun processen.

Als gevolg van het fraudegeval in 2016, heeft Risk Management een programma opgezet met als doel het versterken van de interne controlesystemen. Deze controlesystemen rusten o.a. op het in kaart brengen van de processen van de bank en op een diepgaande analyse van de risico's eigen aan informatiebeveiliging.

Om een systematische opvolging van de naleving van de geldende regels tussen agent en de Bank te kunnen verwezenlijken, heeft de afdeling Inspectie het Crelan Charter geïntroduceerd. Het is een systematische opvolging, verduidelijking en precisering van de voornaamste afspraken.

Permanente Controle

Het jaar 2016 werd ook gekenmerkt door een zeer belangrijke versterking van Permanente Controle.

Eenzijds werden 9 projecten opgezet die meer bepaald betrekking hebben op de eerste verdedigingslijn en die als doel hebben : het limiteren van het aantal interne rekeningen, het versterken van de controles in de betalingen, het beter coördineren van het beheer van identificaties en toegangen, de rol van de thesaurie versterken, meer samenhang brengen in de interne delegaties,...

Anderzijds werden ook meerdere sensibiliseringsacties gevoerd.

Bovendien heeft de bank een gedetailleerde cartografie van de risico's opgesteld (Entreprise Risk Management) met als doel het opmaken van een beschrijving van de processen in de vorm van flowcharts, het identificeren van inherente risico's en van de bestaande controles, het identificeren van residuele risico's en de herstelmaatregelen.

19 sleutelprocedures van de bank werden herbekeken ; waaronder kredieten, deposito's, compliance, de marktenzaal en de thesaurie, HR, boekhouding, facturatie, beheer van de interne rekeningen, ICT, beheer van de fraude, beveiliging van de informatie, business continuity plan en beheer van de risico's.

Recoveryplan

In 2015 werd een eerste herstelplan (recovery plan) opgesteld conform de aanbevelingen van de toezichthouder.

Als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank, werd in september 2016 een nieuw herstelplan opgemaakt.

Dit rapport werd opgesteld op geconsolideerd niveau voor de groep Crelan, met uitzondering van Crelan Insurance. Crelan Insurance wordt tot op heden als immaterieel beschouwd, maar zal in de toekomst mogelijk wel deel uitmaken van herstelplannen.

Meerdere risico-indicatoren werden opgesteld in de domeinen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit. De risico-indicatoren werden gekozen op basis van de EBA-oriëntaties.

Voor elke indicator werden waarschuwingdrempels en een kritische hersteldrempel gedefinieerd waarbij in geval van overschrijding zware herstelopties in uitvoering kunnen worden gesteld.

Er werden 6 scenario's ontwikkeld: liquiditeitscrisis, lage rente voor lange tijd, crisis in de overheidsobligaties, crisis met betrekking tot retail/wholesale kredieten, algemene crisis (systeemcrisis) en een bijzonder en specifiek scenario.

Voor elk van deze 6 scenario's werden 2 mogelijke herstelopties geïdentificeerd die snel in werking kunnen worden gebracht. Volgens de beoogde scenario's worden 1, 2 of alle 2 de opties gelijktijdig in werking gebracht.

In elk van deze gevallen laten de beoogde herstelopties de groep Crelan toe om uit de gevarezone te komen.

Integriteitsbeleid

Op het vlak van het integriteitsbeleid werd de politiek rond bijzondere mechanismen tot belastingontduiking geüpdatet en aan de hand van concrete voorbeelden uitgebreid toegelicht aan agenten en aan de personeelsleden van de belangrijkste domeinen van de bank.

Alle vermogensoverdrachten vanuit het buitenland worden strikt gescreend op hun overeenstemming met de repatriëringsrichtlijnen van de bank. Ook van deze richtlijnen werd een geactualiseerde versie verspreid en verder becommentarieerd via de maandelijkse nieuwsbrieven "compliance info". Ruim 100 agenten namen deel aan specifieke vormingssessies waarin zowel de compliance aspecten als de commerciële aspecten aan bod kwamen inzake repatriëring van gelden. Tevens werd een e-learning over dat onderwerp ter beschikking gesteld van de agenten.

Onder de noemer "Safe & Sound" werden verschillende projecten opgezet om een brede waaier aan frauderisico's te identificeren en te analyseren, met de bedoeling fraude in de toekomst te vermijden. Bovendien werd een sensibilisering opgestart rond fraudepreventie, waarbij telkens een specifiek fraudescenario onder de aandacht werd gebracht.

Inzake de MiFID-richtlijn ter bescherming van de beleggers, wenst Crelan dat haar agenten in alle omstandigheden als beleggingsadviseur kunnen optreden en op die wijze een toegevoegde waarde kunnen bieden aan de klanten. Die fundamentele rol van de agent als beleggingsadviseur vertaalt zich in het feit dat beleggingsorders in principe altijd onder advies uitgevoerd worden en bijgevolg een geschiktheidstest vereisen. De vragenlijst voor rechtspersonen en voor feitelijke verenigingen werd verder op punt gesteld en de eerstelijnscontroles werden uitgebreid.

Verder waren er sensibiliseringssessies voor alle personeelsleden rond onder meer klantenidentificatie en –acceptatie, discretieplicht, vermijden van belangenconflicten, repatriëren van gelden en het vermijden van bijzondere mechanismen.

De jaarlijkse informatiesessies voor agenten hadden de loyale uitvoering van het integriteitsbeleid als centraal thema en focusten daarnaast op de waakzaamheidsplicht, discretieplicht en enkele domeinspecifieke regels onder meer inzake de terugbetalingscapaciteit bij kredieten, inzake MiFID en inzake cashverrichtingen.

Al deze informatie- en sensibiliseringssessies beogen tevens bij te dragen tot verantwoord en respectvol bankieren, wat voor Crelan kernwaarden zijn.

Vaststelling van fraude

Op 14 januari 2016 werd vastgesteld dat de bank het slachtoffer was geworden van een grote internationale fraude. Het betreft een zogenaamde "fake president fraude". Dit betekent dat fraudeurs valselijk de identiteit van de CEO aannemen en op die manier interne medewerkers instructies geven om via valse voorwendsels transacties uit te voeren.

Het gaat om een van de vernuftigste fraudetechnieken in de bedrijfswereld, die via criminele organisaties met vertakkingen in verschillende landen over de hele wereld, de laatste jaren vaak toegepast werden. De bank werd op die manier opgelicht door fraudeurs uit het buitenland.

Er gelden bij Crelan nochtans strikte procedures om fraude te voorkomen en Crelan sensibiliseert haar medewerkers hierover dan ook voortdurend.

Het bedrag van de fraude bedraagt bijna 70 miljoen EUR.

De feiten kwamen aan het licht bij de interne controles. Als gevolg van de feiten werden bijkomende, uitzonderlijke maatregelen genomen om de interne veiligheidsprocedures en het toezicht hierop te versterken.

De klanten en coöperanten werden niet geïmpacteerd door deze schade.

Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kon worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact, ook de solvabiliteit werd niet aangetast.

Er werd zowel een intern als een extern onderzoek bevolen en onder de noemer "Safe & Sound" werden verschillende interne projecten opgezet om een brede waaier aan frauderisico's te identificeren en te analyseren met de bedoeling fraude in de toekomst te vermijden. Bovendien werd een grote sensibilisering opgestart rond fraudepreventie, waarbij telkens een specifiek fraudescenario onder de aandacht werd gebracht.

Crelan verleent haar volledige medewerking aan de gerechtelijke instanties die dit fraudegeval onderzoeken.

Audit

De algemene missie en de waarden van het departement Audit worden beschreven in het Auditcharter. De rollen en verantwoordelijkheden in het Auditcharter en in het Auditcomitécharter werden afgestemd op de Bankenwet van 25 april 2014.

Interne audit verschaft op een onafhankelijke manier redelijke zekerheid aan de Raad van bestuur, via het Auditcomité, en aan het Directiecomité over de kwaliteit en doeltreffendheid van de interne controle, het risicobeheer en de systemen en processen van deugdelijk bestuur van de bank. Interne audit staat de Raad van bestuur, via het Auditcomité, en het Directiecomité bij in hun opdracht ter zake.

De scope van Audit omvat het geheel van de Groep Crelan. Binnen de Groep werden de auditmethodologie en de rapportering aan het Auditcomité geüniformiseerd.

Voor sommige dochtermaatschappijen worden de auditactiviteiten geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan een lokale auditdienst.

In juni 2016, na de verkoop van Keytrade Bank, werd de auditfunctie van Keytrade bank overgedragen aan Crédit Mutuel Arkéa.

In de context van een 'Risk Based Auditing'-aanpak heeft Audit ook in 2016 het "Audit Universum" geüpdatet naar aanleiding van nieuwe reglementeringen en nieuwe of gewijzigde activiteiten.

De opdrachten van Audit die het voorbije jaar uitgevoerd werden, hadden betrekking op verschillende domeinen: onder meer op CRD IV, Kredieten, Risk management, Betalen & Beleggen, IT en Compliance.

Audit voert de opvolging uit van de correctieve acties. De status van de auditaanbevelingen wordt regelmatig opgevolgd en gerapporteerd, zowel aan het Directiecomité als aan het Auditcomité.

Audit rapporteert over het geheel van de auditactiviteit binnen de Groep aan het Auditcomité van de moedermaatschappij.

Het heeft zich gebogen over de organisatie van het systeem van interne controle van de Bank en over de activiteiten van Audit, Risk management, Inspectie, Permanente Controle en Compliance, maar eveneens over de toezichtactiviteiten die uitgeoefend worden binnen de Auditcomités van de dochtermaatschappijen. Het Auditcomité had hierbij regelmatig overleg met de commissarissen.

Inspectie van het Net

De controle van het net van zelfstandige agenten van de Bank gebeurt traditioneel door de afdeling Inspectie. Oorspronkelijk lag de nadruk op de Inspecties ter plaatse. Dit betekent dat op regelmatige tijdstippen een inspecteur ter plaatse, dus in het agentschap zelf, een aantal controles uitvoert waarbij onder meer een aantal verrichtingen op hun correctheid worden nagekeken en een kascontrole wordt uitgevoerd. Daarbij nam Inspectie een puur controlerende en sanctionerende rol op zich.

Deze eerder eenzijdige kijk op Inspectie werd herzien en de missie van Inspectie werd in 2016 herdefinieerd. Het opzet bestaat in de realisatie van een efficiënt en gedifferentieerd inspectiesysteem dat naast zijn puur controlerende en sanctionerende rol, evolueert naar een systeem dat preventief werkt en aldus fraude en schade voorkomt.

Met andere woorden de accenten in de missie van Inspectie naar de agentschappen toe werden verlegd van repressief naar preventief. Dit betekende wel dat organisatie van Inspectie diende te worden aangepast .

Teneinde een gedifferentieerde aanpak toe te laten van de agentschappen werd een kwaliteitsmodel ingevoerd, dat aan elk agentschap een volwaardige risicoscore toekent. De organisatie van de dienst Inspectie werd rond dit kwaliteitsmodel opgebouwd. De afdeling Inspectie is onderverdeeld in 3 teams :

- team Inspecteurs
- team Dossierbeheerders
- team Risicopreventie Agentschappen

De inspecteurs voeren onaangekondigde globale inspecties uit in de kantoren. Naast deze standaardinspecties voeren de inspecteurs ook onaangekondigde kascontroles uit waarbij enkel een telling van de kasgelden wordt uitgevoerd en vindt er jaarlijks een controle van de kluizen plaats indien het agentschap over een kluizenzaal beschikt.

De inspectiedossiers voor de inspecteurs worden voorbereid door de dossierbeheerders op de zetel. Diezelfde dossierbeheerders voeren eveneens een post-evaluatie uit van het inspectiedossier, nadat de inspectie in het agentschap heeft plaatsgevonden.

Het team Risicopreventie Agentschappen houdt zich voornamelijk bezig met fraudepreventie-onderzoeken. Daarnaast voeren zij onderzoek naar de solvabiliteitspositie van de agentschappen en staan zij in voor een aantal punctuele en specifieke onderzoeken zoals voorafgaande screening en advies van kandidaat-agenten en kandidaat-agentschapsmedewerkers, behandeling van klachten waarbij een agent of een medewerker van een verkooppunt betrokken is , saldobestemmingen, controles na hold-ups, ...

Bovendien zijn zij verantwoordelijk voor de opvolging van het Crelan Charter. Het Crelan Charter is een bundeling van de voornaamste afspraken die bestaan tussen de Bank en de zelfstandige agentschappen. Het Charter dient als leidraad om tot een correcte samenwerking te komen tussen de agent en de Bank opdat enerzijds de Wet en de reglementaire bepalingen gerespecteerd worden en anderzijds de klanten correct en efficiënt worden bediend.

De vaststellingen tijdens de verschillende controles binnen Inspectie worden in eerste instantie opgevolgd via het Comité Opvolging Kwaliteitsmodel (COK). Het COK is een intern overlegorgaan binnen Inspectie dat de lopende dossiers bespreekt en de passende maatregelen voorstelt.

Indien de oplossing voor een probleem afdelingsoverschrijdend is, wordt het dossier vanuit het COK doorverwezen naar het Bemiddelings- en Adviescomité (BAC) dat samengesteld is uit vertegenwoordigers van verschillende afdelingen en beschikt over een grotere beslissingsbevoegdheid. De resultaten van de besprekingen in het BAC-comité worden gerapporteerd aan het Directiecomité en het Auditcomité.

D. KRACHTLIJNEN EN COMMERCIEEL BELEID

Human Resources

Op 31 december 2016 maken 1.252 personeelsleden deel uit van de Groep Crelan waarvan er 901 voor Crelan werken, 12 voor Crelan Insurance en 339 voor Europabank;

Indien bij het bezoldigd personeel in de verschillende entiteiten van de Groep, de 1.866 medewerkers gevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als bezoldigde van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 3.118 personen.

Ondanks een globale daling van het personeelsbestand, voornamelijk door de niet vervanging van pensioengerechtigde medewerkers, werden in 2016 21 nieuwe medewerkers verwelkomd bij Crelan, onder wie 14 met een contract van onbepaalde duur en 7 met een contract van bepaalde duur,.

**

Op het vlak van de concrete realisaties in het HR-beleid lag het accent in 2016 op :

- de implementatie van een systematiek van “continue feedback & coaching”, als eerste stap naar een cultuur van open dialoog en waardevolle opbouwende feedback.
- ontwikkeling en start van een opleidingsprogramma voor alle leidinggevendenden met betrekking tot “continue feedback en coaching”.
- bijsturing van het verloningsbeleid met toepassing vanaf 2017.
- sensibiliseringsproject in het kader van fraudepreventie.
- ontwikkeling en lancering van leerprogramma’s in functie van de uitrol van nieuwe bankapplicaties (project Next).
- het ontwikkelen van een toekomstplan voor Crelan op het vlak van HR genaamd ‘Fit For The Future’.
- de screening van de HR-practices in samenwerking met het Top Employers Institute.

1. Continue feedback & Coaching

In 2016 werd afgestapt van het klassieke jaarlijkse evaluatiegesprek om plaats te maken voor een systematiek van continue feedback & coaching.

Crelan wenst daarmee de dialoog tussen leidinggevendenden en medewerkers centraal te stellen en een kader aan te reiken waarbij in alle openheid en met de focus op de toekomst gesproken wordt over resultaten, functioneren, samenwerken en ook de persoonlijke groei en loopbaanperspectieven van de medewerker. Het initiatief daartoe kan zowel van de medewerker als van de leidinggevende uitgaan.

Dit initiatief wordt gezien als een eerste stap naar een “cultuur van open feedback” die bijdraagt tot duidelijke doelstellingen, een goede samenwerking, kwaliteitsvolle resultaten, leren door feedback en een aangename en constructieve werksfeer.

Gezien het belang van deze aanpak en wijziging van cultuur werd tevens een opleidingstraject opgestart voor alle leidinggevendenden van Crelan.

2. Safe & sound

Het voorbije jaar ging belangrijke aandacht naar fraudepreventie. Binnen dit opzet dat de naam Safe & Sound kreeg, ontwikkelde een groep van medewerkers op vrijwillige basis een sensibiliseringsfilmje dat in elk team gebruikt werd als introductie van een teamoverleg rond dit thema.

Dit overleg werd georganiseerd met de bedoeling binnen elk team mogelijke risico’s te detecteren, in kaart te brengen en acties ter voorkoming te realiseren.

3. Opleiding & change in het kader van het project "NEXT"

Ter voorbereiding van de eerste fase in de uitrol van de nieuwe bankapplicaties via het project Next werd een opleidingstraject uitgewerkt voor de medewerkers in de agentschappen en op de hoofdzetel.

Daarbij werd gekozen voor voorbereidende e-learning modules in combinatie met klassikale praktijksessies. Daarmee werd de definitieve stap gezet naar 'blended learning', een methodiek die in de toekomst verder zal worden aangewend omwille van de accuraatheid, efficiëntie en flexibiliteit voor de deelnemer.

De e-learningmodules kregen de naam "Road to NEXT" en laten de deelnemer toe om stap voor stap meer diepgaand kennis te maken met de nieuwe bankapplicaties en op welke manier zij een belangrijke meerwaarde kunnen bieden in de dienstverlening naar de klant toe.

Ook voor de medewerkers van de hoofdzetel betekent het project NEXT een grote verandering. Intern werden dan ook zgn. 'change agents' aangesteld met de bedoeling om maximale ondersteuning te bieden en oog te hebben voor behoeften aan opleiding en/of begeleiding in de werkomgeving.

4. Fit for the Future

Crelan heeft in 2016 ook hard gewerkt aan haar toekomstplan. Het toekomstplan van Crelan tekent de strategische lijnen van de bank uit, over de periode 2017-2020. In het kader van de moeilijke economische context, de aanhoudende lage rente en de hoge bankentaksen enerzijds en van de digitalisering en de wijzigende bankgewoonten van de klanten anderzijds, zijn de banken genoodzaakt om na te denken over hun toekomstig model. Ook Crelan heeft haar plan uitgetekend om de toekomst van de bank veilig te stellen.

Om concurrentieel te blijven en het strategisch plan te kunnen uitvoeren en bijgevolg de toekomst van de bank veilig te stellen zal Crelan haar organisatie aanpassen. De bank wil bijkomende inkomsten verwerven door een efficiëntere aansturing en ondersteuning van het net van zelfstandige agenten en door een betere beheersing van de kosten. Daardoor moet de Cost Income Ratio (CIR) dalen tot een voor een coöperatieve bank aanvaardbaar niveau. Om de vooropgestelde doelstellingen te halen, zal Crelan in de toekomst nauwlettend toezien op de kosten. De kostendaling zal bereikt worden enerzijds door een efficiëntere werking van de diensten en een aangepaste organisatie, en anderzijds door een vermindering van het aantal voltijdse jobs.

Crelan heeft de intentie om het aantal voltijdse jobs tussen 2017 en 2020 te verminderen van 810 tot 650. De bank wil dit doen op een sociaal verantwoorde manier en met respect voor haar coöperatieve waarden.

5. Informatisering HR

In het kader van de verdere informatisering van de HR-processen werd het afgelopen jaar in hoofdzaak geïnvesteerd in het optimaliseren van de administratie inzake aan- en afwezigheden met een nieuw tijdsregistratiesysteem en werd op het HR-platform voor medewerkers 'My Talent tool' de ondersteuning van gesprekken en afspraken in het kader van "continue feedback" ontwikkeld en ter beschikking gesteld van medewerkers en leidinggevenden.

Daarnaast ging de aandacht naar de ontwikkeling van de "careersite" waardoor Crelan sollicitanten in het sollicitatieproces een grotere transparantie en openheid biedt; waarden die Crelan hoog in het vaandel draagt.

6. Screening HR-practices : Crelan 'Top Employer 2016'

Crelan werd in 2016 voor het eerst gecertificeerd voor een uitstekende personeelsbeleid. Het jaarlijkse internationale onderzoek van het Top Employers Institute erkent toonaangevende werkgevers wereldwijd: bedrijven die uitstekende arbeidsvoorwaarden bieden, ondersteuning geven voor de ontwikkeling van talent op alle niveaus binnen het bedrijf en ernaar streven om de arbeidsomstandigheden constant te verbeteren. Op 8 februari 2017 heeft Crelan de exclusieve certificering Top Employer België/Belgique 2017 opnieuw ontvangen.

In het kader van de Top Employersprocedure moeten de deelnemende bedrijven een uitgebreid onderzoeksproces doorlopen: het internationale HR Best Practices Onderzoek van het Top Employers Institute.

Als waarborg voor de authenticiteit van het proces worden alle antwoorden door een onafhankelijke partij aan een audit onderworpen. Dit betekent dat de uitmuntende arbeidsomstandigheden door onderzoek zijn bewezen, hetgeen Crelan een plaatsje binnen de selecte club van gecertificeerde Top Employers heeft opgeleverd.

Het Top Employers Institute heeft beoordeeld wat Crelan zijn werknemers aanbiedt aan de hand van de volgende criteria:

- Talent Strategy
- Workforce Planning
- On-boarding
- Learning & Development
- Performance Management
- Leadership Development
- Career & Succession Management
- Compensation & Benefits
- Culture

Steven Van Raemdonck, deputy country manager voor het Top Employers Institute: "Optimale werkomstandigheden zorgen ervoor dat werknemers zich op zowel persoonlijk als professioneel vlak kunnen ontwikkelen. Ons grondig onderzoek heeft aangetoond dat Crelan een uitstekende werkomgeving biedt en een brede waaier aan creatieve initiatieven voorstelt, van secundaire arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden tot goed doordachte performancemanagementprogramma's die uitstekend aansluiten op de bedrijfscultuur."

7. Nieuwe regionale zetel in Antwerpen

De regionale zetel Antwerpen van Crelan is voortaan gehuisvest op de Borsbeeksebrug 30 in Antwerpen-Berchem. In januari 2017 namen de collega's van de regionale zetel Antwerpen hun intrek in de nieuwe gebouwen. Daar werken ze in een nieuw gebouwd kantoor dat ingericht werd met de modernste technieken en waar veel aandacht besteed werd aan open ruimte en mogelijkheid tot vlotte samenwerking

Maatschappelijke projecten

Een duurzame bank: zo hoort een bank te zijn.

Crelan, is een bank met 100% coöperatieve verankering. Meer dan 290.000 coöperanten participeren via de maatschappelijke aandelen van CrelanCo in het kapitaal van de bank.

Crelan wil zich dan ook engageren tot een ander soort van bankieren. Vier waarden staan hierbij centraal: verantwoord, verbonden, persoonlijk en respectvol.

Het zijn de waarden die Crelan elke dag opnieuw in de praktijk zet via een correct en professioneel advies met transparante producten en Crelan-bankagenten die dicht bij de klanten staan en met hen een langetermijnrelatie opbouwen.

Als 100% Belgische coöperatieve bank wil Crelan niet enkel een financieel adviseur zijn, maar zich ook engageren in het Belgische maatschappelijke leven. Dat engagement uit zich via verschillende initiatieven.

Een hart voor de landbouw

In 1937 bij het ontstaan van de bank, heette Crelan nog NILK (Nationaal Instituut voor de Landbouw), een overheidsinstelling, met als voornaamste taak de Belgische land- en tuinbouwers via kredietverstrekking te ondersteunen. Nu, 80 jaar later, is Crelan een middelgrote bank met ongeveer 900.000 klanten en meer dan 290.000 coöperanten. De hechte band met de land- en tuinbouwsector is in al die jaren nog sterker geworden. Ze komt tot uiting via de samenwerking met onze unieke aandeelhouder, de coöperatieve kas CrelanCo en via het gespecialiseerd aanbod en adviesverlening voor de land- en tuinbouwers.

Om dit engagement verder te onderstrepen, onderneemt Crelan ook verschillende initiatieven in en voor de sector :

De Crelan Leerstoel aan de UGent

Sinds 2015 wordt met onze Crelan Leerstoel aan de UGent de nadruk gelegd op innovatie en duurzaamheid in de landbouw. Aan de faculteit bio-ingenieurswetenschappen worden talrijke wetenschappelijke onderzoeksprojecten uitgevoerd die vaak te weinig hun weg vonden naar de praktijk.

Met deze Leerstoel wordt daar verandering in gebracht, niet alleen door studies over innovaties te maken, maar ook door daadwerkelijk een aantal innovatietrajecten op het vlak van “smart farming” op te starten.

Sinds de opstart van de Crelan Leerstoel werden al heel wat studies gerealiseerd en in de praktijk omgezet. Zo kwamen onder andere volgende thema's aan bod: bodembeheer, bemesting, biologische zuiveringssystemen, kippen in de bestrijding van insecten bij de kweek van zachte vruchten en het thuisgebruik van pesticiden. De stakeholdersmeeting voor gewasbescherming en de “Crelan Leerstoel Dag voor Crelan-agenten” waren eveneens gesmaakte initiatieven in 2016. Bij dat laatste initiatief konden de in landbouw gespecialiseerde bankagenten in het kader van een permanente vorming kennis maken met het Hof ten Bosch in Huldenberg en de Bayer Forward Farming, een landbouwbedrijf en tevens kennisplatform rond duurzame landbouwpraktijken

Meer informatie over de Crelan Leerstoel aan de UGent op www.bioengineering.ugent.be/crelan-leerstoel/duiding.

De Crelan Vertrouwensindex

Reeds één decennium lang, stelt Crelan jaarlijks de resultaten van haar “Vertrouwensindex land- en tuinbouw “ voor.

Met dit marktonderzoek peilt Crelan naar het vertrouwen van de land- en tuinbouwers in hun sector. Het onderzoek geeft een beeld over de toekomstverwachtingen, over de manier waarop de landbouwer zijn inkomen ziet evolueren en over zijn investeringsbereidheid. Crelan voerde dit onderzoek voor de eerste maal in 2007, de resultaten van de tiende editie werden in juli 2016 bekendgemaakt. In die 10 jaar heeft het vertrouwen van de land- en tuinbouwers een hobbelig parcours gekend met pieken en dalen.

Het vertrouwen kende het afgelopen jaar een ferme knauw en dat heeft vooral te maken met de toegenomen druk op het inkomen van de land- en tuinbouwers. Een degelijke financiële planning en bedrijfsvoering worden daardoor nog belangrijker. Bij de voorstelling maakte Crelan ook duidelijk dat het haar doel is om de sector blijvend te ondersteunen via allerhande initiatieven, maar vooral door een degelijk financieel advies met een gespecialiseerd productenpakket aan deze doelgroep te blijven aanbieden.

Meer info over de resultaten van de Vertrouwensindex 2016 op www.crelan.be/pers>2016>Vertrouwensindex

De Crelan Agri Innovation Awards

In november reikte Crelan voor de zesde maal de Crelan Agri Innovation Awards uit aan afgestudeerde studenten met een verdienstelijk eindwerk in het kader van de land- en tuinbouwsector.

Onder meer met de uitreiking van de Crelan Agri Innovation Awards wil de bank de creativiteit en de innovatie binnen de sector ondersteunen. De Awards zijn een erkenning voor de intellectuele bijdrage en het onderzoekswerk dat pas afgestudeerde studenten en hun faculteit leveren.

Sinds 2015 heeft Crelan de formule in een ander kleedje gestoken en reikt ze deze Awards afwisselend in Vlaanderen en Wallonië uit. In 2016 was het de beurt aan de Franstalige studenten van de academiejaren 2013-2014 tot 2015-2016. Op die manier stonden niet minder dan zes afgestudeerde masters op het podium in de gebouwen van de ULg Gembloux Agro-Bio Tech die als gastheer optrad.

Naast de Award ontvangen de laureaten en hun universiteit of hogeschool ook een geldprijs van 1.500 EUR voor de masters in de biowetenschappen en 2.000 EUR voor de masters in de bio-ingenieurswetenschappen. Tijdens de avond werd ook de door Crelan gesponsorde BVLE-prijs (Belgische Vereniging voor Landbouweconomie) voor beste doctoraatswerk ter waarde van 2.500 EUR toegekend.

De uitreiking werd voorafgegaan door een symposium over de korte ketens in de landbouw. Deze Awards zijn een initiatief dat door de sector en niet in het minst door de universiteiten wordt geapprecieerd. De minister voor Middenstand, Zelfstandigen, KMO's, Landbouw en Maatschappelijke integratie, de heer Willy Borsus, woonde de plechtigheid bij en reikte samen met de heer Luc Versele de Awards uit.

Meer info over de Crelan Agri Innovation Awards op www.crelan.be>Crelan Agri Innovation Awards.

Onze aanwezigheid op en steun aan landbouwbeurzen

Vanzelfsprekend is Crelan vertegenwoordigd op de belangrijkste land- en tuinbouwbeurzen. Het zijn de ideale locaties om kennis te maken met de nieuwigheden in de sector, om klanten en prospecten te ontvangen en om ze kennis te laten maken met de dienstverlening van de bank.

Zo was Crelan in 2016 voor de 4de maal sponsor en voor de eerste maal hoofdsponsor van de Agridagen in Ravels en liefst voor de 42ste keer sponsor van de beurs van Libramont die dit jaar bijna 200.000 bezoekers mocht verwelkomen. Op deze laatste beurs had Crelan bijzondere aandacht voor de gezinnen met jonge kinderen.

Daarnaast was Crelan ook aanwezig als hoofdsponsor en/of als standhouder op diverse manifestaties in de land- en tuinbouwsector zoals: Agro-Expo in Roeselare, Foire Agricole de Battice, Jardin Expo Liège, ...

Crelan Agri Academy

In 2016 werden de opleidingen in de Crelan Agri Academy, een kennis- en opleidingscentrum voor de landbouw, in samenwerking met het CCAB (Centrum voor Agrarische Boekhouding) verdergezet. Diverse opleidingen rond belangrijke thema's zoals VLIF en ADISA werden georganiseerd voor de medewerkers en de agenten van de bank.

Aandacht voor jonge landbouwers

Op 10 november vond het eerste 'Feed the future-jongerencongres' plaats in de Thomas More Hogeschool in Geel. Het congres richtte zich op jonge landbouwers in spe en bood hen nuttige informatie en tips voor het opstarten van een landbouwbedrijf. Crelan steunde graag actief dit initiatief van Fedagrim en nam ook de organisatie en presentatie van een van de workshops voor haar rekening.

In 2017 volgen nog nieuwe edities in Oost- en West-Vlaanderen en in Wallonië.

Aandacht voor crowdfunding

Miimosa is een platform voor crowdfunding dat zich uitsluitend toelegt op landbouw en voeding. Miimosa is oorspronkelijk ontstaan in Frankrijk en is sinds eind 2016 ook actief in België.

Tijdens de uitreiking van de Crelan Agri Innovation Awards kondigde Crelan aan dat ze een samenwerkingsakkoord heeft gesloten met MiiMOSA. In de loop van 2017 zal deze samenwerking verder vorm krijgen.

Een hart voor sport

Crelan beschouwt sport als een belangrijk onderdeel van een gezonde en evenwichtige levensstijl en als een factor van sociale cohesie die de mensen dichter bij elkaar brengt.

Crelan is sinds jaar en dag actief als sponsor van een aantal sportdisciplines. De bank kiest hierbij bewust voor disciplines waar er een grote interactie bestaat tussen de supporters en de atleten. De atleten die worden gesponsord zijn professioneel met hun discipline bezig, gaan volop voor resultaat en staan tegelijkertijd ook dicht bij hun supporters. Het zijn waarden waar ook Crelan zich perfect in herkent.

Wielrennen en veldrijden

Crelan is actief als sponsor in het wielrennen sinds het jaar 2000, toen nog onder de naam Landbouwkrediet. Voor heel wat jong aankomend talent betekende onze ploeg in al die jaren een springplank naar een mooie carrière op de weg.

Van 2008 tot maart 2016 was de bank hoofdsponsor van veldrijder Sven Nys waarmee samen een heel mooi en bijzonder succesvol parcours werd afgelegd. In maart zette Sven Nys een punt achter zijn indrukwekkende carrière en kwam er een einde aan de acht jaar durende samenwerking met Crelan. Tijdens een spectaculaire afscheidsshow in het Sportpaleis werd Sven uitvoerig bedankt voor zijn loyaliteit en sportieve successen. De bank kan erg tevreden terugblikken op deze sponsoring, die voor haar naamsbekendheid en imago absoluut een schot in de roos is gebleken.

In Wout van Aert vond Crelan een nieuw opkomend talent, waarmee sinds januari 2016 een sponsorovereenkomst werd afgesloten. En van een start gesproken, met de trui van Belgisch en wereldkampioen en als leider van de belangrijkste klasseringen sloot hij het seizoen 2015 – 2016 onmiddellijk met een grand slam af.

In 2016 ging ons continentaal wielerteam door het leven als Crelan – VastgoedService. In het najaar hebben Crelan, Willems Veranda's en Charles onder impuls van Crelan en Nick Nuyens de handen in elkaar geslagen om een nieuwe pro-continentale ploeg te vormen, "Crelan – Charles" in het veld en "Veranda's Willems – Crelan" op de weg. Deze nieuwe structuur is actief sinds 1 januari 2017 en zorgt ervoor dat zowel de weg- als de veldrijders zullen kunnen rekenen op een nog bredere ondersteuning en omkadering zodat zij zich nog beter kunnen ontwikkelen.

Atletiek

Crelan heeft haar naam sinds 2011 ook verbonden aan de Belgische atletiek, met de sponsoring van publiekslievelingen Olivia, Jonathan, Kevin en Dylan Borlée. De bank is eveneens sponsor van de Belgische Atletiekbond en van de Belgian Tornados (de ploeg van de 4x400 meter heren).

Alle atleten mikten dit jaar op topprestaties tijdens het EK in Amsterdam en de Olympische Spelen in Rio De Janeiro. Naar aanleiding van het EK organiseerde Crelan de wedstrijd 'Herken de atleet', waarbij er uit meer dan 6.000 deelnemers drie winnende duo's werden geselecteerd. Zij wonnen een VIP-weekendje Amsterdam en zagen de Belgian Tornados goud nemen op de 4x400m. Enkele weken later strandden de Tornados op een zucht van een Olympische medaille in Rio.

Basketbal

Sinds 2002 is Crelan sponsor van Okapi Aalstar en deze samenwerking is sindsdien enkel maar verder uitgegroeid.

Nadat Crelan al twee jaar deel uitmaakte van de 'Big 4', de 4 hoofdpartners van Okapi Aalstar, besloot de bank om haar engagement verder uit te breiden en voor het seizoen 2016-2017 als enige hoofdsponsor van deze talentvolle basketbalclub op te treden. Crelan gelooft in de club, in haar aanpak en in haar sportieve ambities die sindsdien onder de nieuwe naam Crelan Okapi Aalstar speelt.

Ook Crelan Okapi Aalstar sloot het seizoen 2016 schitterend af wat de naambekendheid van de bank ten goede komt.

De play-offs draaiden uit op een spannende finale tussen BC Oostende en Crelan Okapi Aalstar. Crelan Okapi Aalstar moest in die finale de duimen leggen voor Oostende en werd dus knap tweede in de competitie.

Meer informatie over het sponsorbeleid van Crelan op www.crelan.be>sponsoring.

Samen sporten

Ter ondersteuning van een gezonde levensstijl en om de sociale interactie tussen de medewerkers verder te bevorderen, organiseerde of stimuleerde Crelan ook enkele sportieve events waaraan de medewerkers konden deelnemen.

Op 29 mei namen 31 sportieve medewerkers deel aan de 20km. door Brussel. Vervolgens verlegden de sportieve prestaties zich naar het voetbal. Op 15 juni streeden vijftien ploegen van personeelsleden om de hoogste eer, "de Crelan Cup". Met dit voetbalfeest organiseerde de bank haar eigen mini-versie van het WK voetbal met de nadruk op teamspirit en verbondenheid. Op zaterdag 27 augustus trinden dan weer enkele Crelan-agenten mee met Wout van Aert en zijn ploegmakers. Ze hadden de keuze uit een fietsparcours van 25 en 75 km. in de streek van Mol. Ook enkele klanten konden dankzij Crelan deelnemen en dit initiatief werd dan ook sterk gesmaakt.

Op woensdag 14 september, de dag van de GP de Wallonie, haalden 45 Crelan-medewerkers opnieuw hun fiets boven om een deel van het parcours van deze klassieker te rijden, inclusief de beklimming van de citadel van Namen.

Aandacht voor kunst en cultuur

Mecenaat

Aan het onthaal van de hoofdzetel in Anderlecht stelt Crelan een mooie expositieruimte ter beschikking van kunstenaars, de galerie Crelan.

Doorheen het jaar organiseert de bank een aantal exposities. De bank zorgt niet alleen voor een mooie expositieruimte maar zorgt ook voor het drukwerk voor de uitnodigingen en een verzorgde receptie bij de vernissage. Op die manier biedt Crelan de kunstenaars de gelegenheid om hun werk bekend te maken aan het grote publiek. De bank koopt ook regelmatig een kunstwerk aan dat een plaats krijgt in haar gebouwen. Op die manier komen ook de medewerkers en de klanten van de bank regelmatig in contact met kunst van eigen bodem.

In 2016 vonden vier exposities plaats in de Galerie Crelan: 'Momentum in Motus' met schilderijen van Dominique Romeyer en Aimée Terburg, 'Contrasten' met schilderijen van Luc Dulac en beeldhouwwerk van Peter Hauwaert, 'Assemblages' met collages van Frédérique Souny en keramiek van Leen Tack en als afsluiter van het jaar de expositie 'Vlaggen en blauwe luchten' met werken van Geert Van Doorselaere.

Meer info over de Galerie Crelan op www.crelan.be>mecenaat.

Fêtes de Wallonie

In september 2016 was Crelan voor de eerste maal presenting partner van dit grootschalige evenement met gratis concerten en folklore in de Naamse binnenstad.

Aandacht voor de derde wereld

Scholieren lopen stage voor Zuiddag

Jongeren die voor één dag de schoolbanken inruilen voor een job en hun loon afstaan voor een project van geëngageerde jongeren wereldwijd: dat is het idee achter de Work for Change campagne van Zuiddag (nu ook bekend onder de nieuwe naam Youca – Youth for change and action).

En Crelan deed mee: vijf scholieren tekenden op 20 oktober 2016 present op de regionale zetel van Crelan in Antwerpen.

Het was een ideale gelegenheid om deze jongeren vertrouwd te maken met de financiële wereld en met Crelan in het bijzonder en tegelijkertijd bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige samenleving.

Microfinanciering via Incofin

Sinds 2015 werkt Crelan samen met Incofin via een participatie in het kapitaal en een lening aan het fonds.

Het fonds INCOFIN verschaft financiële middelen aan microfinancieringsinstellingen in derdewereldlanden, die worden geselecteerd onder meer op basis van hun impact op de sociale ontwikkeling van de kansarme lokale bevolking. De microfinancieringsinstellingen gebruiken deze middelen vervolgens om "microkredieten" te verschaffen aan de lokale kleinschalige -maar rendabele- projecten. Op deze manier levert Incofin een belangrijke bijdrage tot de economische ontwikkeling van derdewereldlanden, en verzekert zij zich ervan dat haar middelen goed worden besteed.

Aandacht voor de Crelan-familie

Welzijn op het werk en sociale cohesie onder de medewerkers vindt Crelan belangrijk. Ook in dat kader nam de bank een aantal initiatieven.

Crelan Inspirations

Met de Crelan Inspirations nodigt de bank op regelmatige basis sprekers uit die inspirerende en verfrissende ideeën aanbrengen voor de Crelan-medewerkers. Zo had in juni Crelan, Bernard Gustin, de CEO van Brussels Airlines te gast. Onder het thema 'Turn a deep crisis into opportunities' bracht hij het boeiende verhaal van zijn dynamische bedrijf voor een geïnteresseerd Crelan-publiek.

Fight Cancer

Crelan zette graag ook haar schouders onder een project 'Fight Cancer' van een zoon van een van de Crelan-collega's. Deze jongeman werd als zeventienjarige in 2016 zelf geconfronteerd met lymfeklierkanker en volgde tijdens de medische behandeling zijn schoollessen verder via Bednet.

Bednet was voor hem een grote hulp, het liet hem toe de lessen te blijven volgen en bovenal om contact te houden met zijn vrienden van school. Hij wou daarom zelf een actie opzetten om Bednet, het Kinderkankerfonds en de Make A Wish Foundation te steunen.

Hij ontwierp zelf armbandjes met de boodschap 'Fight Cancer – I can'. Deze bandjes werden ook onder de Crelan-medewerkers verkocht. Zo werd op de hoofdzetel en bij de agenten in totaal 2.345 euro opgehaald. De bank heeft het bedrag vermeerderd tot 5.000 euro. Crelan wenst hem een volledig herstel toe.

Commercieel net

Op 31 december 2016 telt de Groep Crelan 701 verkooppunten, dat zijn er 32 minder dan eind 2015. De daling van het aantal agentschappen in de loop van 2016 is opnieuw hoofdzakelijk te verklaren door de samenwerking en de fusie van een aantal agentschappen van ex-Landbouwkrediet en ex-Centea die zich in elkaars nabijheid situeerden.

Behoudens het agentschap van de zetel in Brussel, dat wordt geleid door een bezoldigd medewerker, worden alle 653 verkooppunten van de NV Crelan gerund door zelfstandige agenten. Eind 2016 zijn de agentschappen uitgerust met 256 selfbanks, waarvan 164 toestellen met een cash-in/recycling functie en 35 cashless-toestellen.

Europabank beschikt over 48 agentschappen, gelegen in de stedelijke centra en allemaal gerund door bezoldigden.

Naast het traditionele net van zelfstandige agenten heeft de Bank sedert 2014 het online verkoopkanaal "Crelan Direct" verder ontwikkeld. Tevens werden in 2014 de smartphone applicatie 'Crelan Mobile' ontwikkeld en in 2015 een meer uitgebreide app voor tabletgebruikers.

Nieuwe IT-ontwikkelingen

Ingevolge de beslissing die in 2015 reeds werd genomen, werd er in 2016 verder zwaar ingezet op het programma NEXT. Het programma NEXT voorziet om de meeste operationele systemen, op die van de financiële markten en de verzekeringen na, te vervangen door een gestandaardiseerde opeenvolging van applicaties van Sopra en Sopra Banking Platform (SBP).

Voor de rekeningen en effecten van klanten betekent dat een uitgebreide upgrade van de applicaties Thaler en Kyudo die in gebruik zijn sinds 2004, en voor de kredieten betekent dit de vervanging van applicaties die in-house werden ontwikkeld en die in gebruik zijn sinds 1999.

De bedoeling van deze standaardisering is performante applicaties aan te schaffen op gespecialiseerde softwaremarkten, die alleen nog geparametriseerd mogen worden zonder de code aan te passen aan de lokale gebruiken. Dit om de werkingskosten voor de gebruikers te beperken, om onderhoudskosten te besparen (onder meer door upgrades aan een lagere kost mogelijk te maken), om sneller te kunnen voldoen aan nieuwe (vaak reglementaire) vereisten en om meer ontwikkelaars te kunnen inzetten op de strategisch belangrijke domeinen. Dit betreft onder meer de vernieuwing van de klantenapplicaties op tablet en PC, CRM (customer relationship management), geautomatiseerde documentherkenning en het elektronisch ondertekenen van documenten.

Volgens de planning zal het project NEXT volledig gerealiseerd zijn in 2018. De nodige stappen hiervoor werden gedefinieerd, ingepland en gestart. Het volledige programma is ingedeeld in een 5-tal fasen (loten). Fase 2 zal in maart 2017 in productie genomen worden.

Parallel hiermee lopen een aantal projecten in het kader van het opzet 'digitale bank'. Deze verschillende projecten beogen een vernieuwing van de door onze klanten en agentschappen aangewende applicaties met gebruik van de modernste technieken.

Een studie werd aangevat met als doelstelling de strategische infrastructuurkeuzes voor de toekomst te vervolledigen alsook de wijze te bepalen waarop Crelan de IT-infrastructuur wil beheren om zowel de nodige flexibiliteit te garanderen als een optimale "cost of ownership" te bekomen. Deze studie werd eind 2016 afgerond en onderhandelingen werden gestart met betrokken partijen om het geheel contractueel rond te krijgen en de nodige projecten op te starten.

De Crelan Information Security Policy, werd geactualiseerd in lijn met de best practices die van toepassing zijn in de sector. Om dit securitybeleid te onderbouwen en Crelan klaar te maken voor de security-uitdagingen van de toekomst, werd een uitgebreide analyse gemaakt van de huidige status en werd een multidisciplinair plan opgesteld.

Een aantal projecten werden gestart en ondertussen deels gerealiseerd. Dit moet een betere controle toelaten van de gebeurtenissen en dient eveneens tot het reduceren van potentieel negatieve impacten ; dit rekening houdend met een blijvend gebruikscomfort.

Daarnaast waren er nog heel wat bedrijfsprojecten, zoals "Optimaliseren papierarchief", "Safe & Sound", de wettelijke projecten zoals "MiFID-revisie", FATCA-rapportering", ... en de gebruikelijke aandacht voor infrastructuurvernieuwingen.

Synergieën

De gerealiseerde commerciële synergieën van de afgelopen jaren tussen de verschillende entiteiten van de Groep werden voortgezet. De Bank commercialiseert leasings van Europabank, terwijl Europabank woonkredieten van de Bank verkoopt. Europabank treedt ook op als centraal punt voor het binnenlands betaalverkeer.

Sinds Crelan Insurance haar activiteiten opgestart heeft, verkoopt ze haar financiële verzekeringsproducten via het agentennet van de Bank. De financieringssaldoverzekering wordt tevens door Europabank gecommmercialiseerd. Daarvoor stelt de Bank de IT-modules voor de onderschrijving van dit type schuldsaldoverzekeringscontracten ter beschikking van Europabank.

Crelan en Fidea hebben op 30 december 2016 een akkoord ondertekend m.b.t. de verlenging en de uitbreiding van de huidige bankverzekeringsovereenkomst, voor een periode van 10 jaar. Dankzij dit akkoord zal de bank haar bankverzekeringsmodel nog verder uitbouwen, haar activiteiten verder diversifiëren en de dienstverlening aan de klanten nog verhogen. Fidea, met wie de bank al langer een samenwerking had, verruimde haar activiteiten naar levensverzekeringen toe en is derhalve de preferente partner in schade- én levensverzekeringen geworden.

De samenwerking met Econopolis Wealth Management, de beheersvennootschap rond Geert Noels, werd verder uitgebreid. De inschrijvingen op de compartimenten van Crelan Fund (EconoFuture, EconoStocks en EconoNext) groeiden verder aan.

Ook werd in samenwerking met Crédit Suisse een note uitgegeven met als onderliggende waarde Crelan Fund EconoFuture en werden de voorbereidingen opgestart om begin 2017 een nieuwe compartiment "Sustainable" te lanceren.

Ook de nauwe samenwerking met Amundi werd verdergezet. Zo wordt een uitgebreide selectie aan Amundi-fondsen door Crelan gecommmercialiseerd. In 2016 werd er voor meer dan 245 miljoen EUR onderschreven in deze fondsen. Verder werd binnen de bevek Crelan Invest (waarbij Amundi instaat voor het beheer van de beleggingsportefeuille) een nieuw compartiment gelanceerd "Opportunities", waarop in 2016 voor meer dan 46 miljoen EUR werd ingetekend.

Op het vlak van gestructureerde producten werkt Crelan samen met een aantal preferente partners. Dankzij de notes van Crédit Suisse, Société Générale, BNP Paribas, LCL en Natixis werd er een productie van meer dan 361 miljoen EUR gerealiseerd.

Eind 2015 werden 3 pensioenspaarfondsen opgericht onder de naam Crelan Pension Fund die als feeder fungeren van de pensioenspaarfondsen van BNP Paribas. Eind 2016 was de omloop in de 3 compartimenten van Crelan Pension Fund reeds meer dan 219 miljoen EUR.

Voor de Private Banking-activiteit bestaat een samenwerking met Crédit Agricole Luxembourg.

Crelan werkt op diverse vlakken ook samen met CACEIS dat deel uitmaakt van de Groep Crédit Agricole (Frankrijk). Zo is CACEIS Bank Luxembourg Branch bewaarder voor een aantal fondsen. Voor Crelan Fund en Crelan Invest is CACEIS Bank Belgium Branch aangesteld als deponhouderende bank en vervult CACEIS Belgium de rol van fund administrator en transfer agent.

In het kader van een financieel groepsbeleid besteden bijna alle entiteiten van de Groep de frontoffice voor het beheer van hun financiële portefeuille uit aan de Bank.

E. MARKANTE FEITEN IN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN

Crelan

In 2015 werd Crelan een 100 % Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering. Dankzij het vertrouwen van de coöperanten heeft Crelan haar coöperatieve model nog kunnen versterken: het aandeelhouderschap van de bank is nu voor 100 % in handen van coöperatieven. Het aantal coöperanten nam in de loop van 2016 verder toe zodat nu reeds meer dan 290.000 klanten een stukje eigenaar zijn van Crelan. Crelan vaart zo tegen de stroom in. Terwijl Belgische ondernemingen vaak in buitenlandse handen terechtkomen en een aantal banken enkele jaren geleden financiële steun van de overheid nodig hadden, heeft Crelan de financiële crisis op eigen benen doorstaan. Meer nog, Crelan is vandaag een bank met een 100% Belgisch beslissingscentrum. Dat is een goede zaak voor een coöperatieve bank die dicht bij haar klanten wil staan.

Productie

Algemeen werden de productiedoelstellingen langs kredietzijde behaald, dit dankzij een buitengewoon sterke productie op het vlak van woningkredieten. Op het vlak van vermogen werden de vooropgestelde objectieven binnenbalans gehaald, er was de zeer sterke productie in gestructureerde notes, terwijl de fondsenproductie minder snel dan voorzien evolueerde.

De klantendeposito's bereikten 16,8 miljard EUR en hielden aldus, ondanks de historisch lage rentestand, globaal goed stand.

De saldi op de spaarboekjes en zichtrekeningen namen met respectievelijk met 6% en 19% toe. De uitstaande volumes op kasbons en termijnrekeningen daarentegen namen met 19% af. Het algemeen lage renteklimaat zorgde bij de klanten dus voor minder bereidheid om gelden voor langere periodes vast te leggen.

Inzake buitenbalansproducten constateerden we een duidelijke toename van de vraag naar gestructureerde notes (voornamelijk met 100% kapitaalbescherming) ten nadele van de permanente fondsen. Tegenover 2015 nam de productie notes (met een productie van 361 miljoen EUR) toe met 47%, terwijl de fondsenproductie (met een productie van 494 miljoen EUR) met 29% afnam.

Inzake betaalverkeer realiseerde de bank een grote groei in het aantal actieve online- en mobile-gebruikers, 90,50% van alle overschrijvingen gebeurt nu via de pc, via smartphone of via tablet. Langs kredietzijde werd voor meer dan 3,5 miljard EUR aan hypothecaire woningkredieten verstrekt. De productie zonder de interne herfinancieringen steeg tussen 2015 en 2016 met 37 %, waardoor het marktaandeel van Crelan toenam. Ondanks de verdere toename van de vervroegde terugbetalingen, nam de omloop van de woningkredieten met 7 % toe.

De productie van leningen op afbetalingen aan particulieren kende, mede ondersteund door het aantrekkelijke renteklimaat, een opmerkelijke groei van 131 miljoen EUR (+15%).

Inzake de kredieten verleend aan de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Zelfstandigen (KMOZ), zette het in 2015 gestarte herstel zich door. Zo stegen de kredieten aan de KMOZ met 23% (tegenover een stijging van 3% voor de Landbouw). Hiermee overschreed de kredietproductie aan de KMOZ voor de eerste maal de kredietproductie in de Landbouw.

Eind 2016 had Crelan 888 646 klanten, wat een lichte daling inhoudt tegenover het jaar ervoor. Deze evolutie is grotendeels een logisch gevolg van de herstructurering van het net (sluitingen kantoren) en de impact van de wetgeving inzake slapende rekeningen. In het professionele segment KMOZ en Landbouw stabiliseert het aantal cliënten over het algemeen met een kleine afname in het segment Landbouw.

De markt blijft voorzichtig en moeilijk. Dat blijkt uit de berg aan liquiditeiten die op de rekening van de Belgische ondernemingen blijven staan, het hoge aantal faillissementen en de sterke druk op de tarieven ten gevolge van een stijgende concurrentie.

Landbouw

De Belgische land- en tuinbouw wordt de laatste jaren gekenmerkt door een stijgend professionalisme. Dit is nodig om de juiste beslissing te nemen in het dagelijks management van een bedrijf dat continu onder invloed staat van externe factoren. Van weersomstandigheden tot volatiliteit van de prijzen. Deze elementen kunnen een impact hebben op het niveau van liquiditeit binnen een land- en tuinbouwbedrijf.

De bank hield al rekening met een conjunctureel tekort aan cash binnen landbouwbedrijven en ontwikkelt, sinds juli 2015, een specifieke communicatie dienaangaande voor het agentennet. Ook in 2016 zijn de maatregelen verlengd. Zo zijn sinds oktober binnen de bank een aantal concrete oplossingen voorgesteld om de land- en tuinbouwers te ondersteunen en om zo te kunnen inspelen op eventuele liquiditeitsspanningen binnen het bedrijf.

De mindere gunstige conjunctuur, voor sommige deelsectoren van de landbouw, heeft geen impact gehad op de kredietproductie van de Bank. De productie van landbouwkredieten is met 3,2% gestegen tegenover de productie in 2015. Deze stijging van productie werd voornamelijk gerealiseerd door de tuinbouwsector.

De kwaliteit van de kredietportefeuille blijft goed en wordt opgevolgd door het risicomodel Agrilan.

Het marktaandeel van Crelan in de Belgische landbouwsector blijft stabiel.

De tevredenheid van de Crelan-klanten in de land- en tuinbouwsector is hoog met een score van 8,2/10, wat blijkt uit onze bevraging bij deze doelgroep voor onze jaarlijkse vertrouwensindex.

Naambekendheid en imago

De verhoging van de naambekendheid van het nog relatief jonge merk Crelan bleef in 2016 een van de belangrijkste doelstellingen in het communicatiebeleid van de bank. Om dit doel te bereiken werden reclamespots het hele jaar door ingezet op televisie en in digitale campagnes op het internet (o.m. via de sociale media). Deze spots waren gericht op het positioneren van Crelan als een bank met een op menselijke waarden geënt DNA

“Verantwoord”

“Respectvol”

“Verbonden”

“Persoonlijk”

en dit via de slogan **“Zo hoort een bank te zijn”**.

De investering in mediacampagnes wierp vruchten af. In het najaar van 2016 toonde marktonderzoek aan dat het merk Crelan amper 3 jaar na de lancering van het merk al dezelfde naambekendheid genoot als andere banken van vergelijkbare grootte. Inzake spontane naambekendheid scoorde Crelan zelfs beter.

Opvallend was ook de inhaalbeweging van de naambekendheid in Wallonië, waar de naam Crelan het de eerste jaren iets moeilijker had gehad om ingeburgerd te raken. Er werden in 2016 dan ook meer middelen uitgetrokken om de naambekendheid in het zuiden van het land te ondersteunen. Er waren niet alleen de uitgebreide klassieke en digitale campagnes met de Crelan-reclamespots, maar ook een opgemerkte aanwezigheid van het merk op twee van de belangrijkste massamanifestaties in Wallonië, de landbouwbeurs in Libramont en de Fêtes de Wallonie.

Europabank

2016 was een uitstekend jaar voor Europabank.

Ondanks de minder goede economische omstandigheden werd in 2016 tien maal een recordmaandproductie gerealiseerd. De totale kredietproductie in 2016 bedraagt 340,2 miljoen EUR. Hiermee werd het productierecord van 2015 verbroken. De totale kredietomloop steeg met 3,0%.

De deposito's van cliënten groeiden aan met 2,8%.

Het kredietkaartincasso steeg met 23,6%, dankzij de vernieuwde verkoopaanpak en dit in een markt waar de concurrentie sterk is toegenomen door de komst van buitenlandse spelers en verscherpte prijzen.

De Cost/Income Ratio over 2016 bedraagt 53%, wat aantoont dat de bank over een performante en solide structuur beschikt.

Dit maakt dat Europabank het jaar 2016 afsluit met een schitterend resultaat van 18,9 miljoen EUR (BE GAAP).

Het rendement op eigen vermogen blijft op een hoog niveau en bedraagt 14,5%.

In 2016 werd de expansie van het kantorennet verdergezet met de opening van een nieuw kantoor te Seraing waardoor het aantal agentschappen op 48 komt. Dankzij deze expansie groeide het personeelsbestand verder aan. Eind 2016 waren 339 personeelsleden werkzaam bij Europabank.

Europabank blijft inzetten op nieuwe technologieën.

Dit jaar werd het online platform “eb online” vernieuwd en responsive gemaakt. Cliënten kunnen nu ook internetbankieren via hun smartphone of tablet en hebben de mogelijkheid om zelf online spaar- en termijnrekeningen te openen.

De uitgifte van de contactloze visakaart en acquiring van de contactloze kredietkaarten zijn sinds dit jaar operationeel. Daarnaast hebben de invoering van de tablets in de diverse kredietcomités en de

digitalisering van het validatieproces van de onkostennota's ervoor gezorgd dat de automatisering toeneemt en de papierberg verder afneemt.

Crelan Insurance

2016 was in alle opzichten een sterk jaar voor Crelan Insurance.

Op het vlak van de productie werden het voorbije jaar 16.138 schuldsaldoverzekeringen en 7.121 financieringssaldoverzekeringen onderschreven. Daarmee werden nieuwe records gevestigd.

Het Tandem-product, een niet-fiscale schuldsaldoverzekering op 2 hoofden, nam voor 28,1% van de productie schuldsaldoverzekeringen voor zijn rekening. Dit aandeel blijft aldus stabiel.

Via het verkoopnet van Crelan werden 2.233 contracten financieringssaldoverzekeringen afgesloten, d.w.z. 10% meer dan in 2015. Hiervan werden 30% verzekeringen afgesloten op 2 hoofden.

Het incasso bedroeg 24,779 miljoen EUR in 2016.

De samenwerkingsovereenkomst voor de distributie van de levensverzekeringsproducten met Delta Lloyd Life leverde een incasso op van van 64,162 miljoen EUR.

De samenwerkingsovereenkomst voor de schadeverzekeringen met Fidea leverde een incasso op van 12,788 miljoen EUR, een nieuw record.

Een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor 10 jaar werd afgesloten met Fidea, zowel voor de distributie van de levensverzekeringsproducten als voor de variaproducten.

Deze overeenkomst treedt in voege vanaf 1 januari 2017.

Crelan Insurance sloot het jaar af met een positief resultaat (BE GAAP) van 3,6 miljoen EUR.

F. FINANCIËEL BELEID

Op 24 juni 2016 schrokken de markten van de keuze voor Brexit. Op 8 november won Trump onverwacht de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten en op 5 december stemden de Italianen massaal "Nee" op de voorgestelde constitutionele wijzigingen. De drie op zich losstaande evenementen hadden één gevolg gemeen: de verdwijnende onzekerheid leidde tot euforische financiële markten. Het politieke landschap wordt echter ook in 2017 geconfronteerd met tal van onzekerheden. In Europa zijn er de verkiezingen in Frankrijk, Duitsland en Nederland en de kans is reëel dat de centropartijen het gelag betalen voor de stijgende onrust rond de vluchtelingen crisis en de aanslagen. Rusland profileert zich duidelijker op het internationale schaakbord en men bemerkt meer landen waar machthebbers een nieuwe invulling geven aan de democratische waarden. Vanuit historisch perspectief vormen dergelijke evoluties een potentieel kruisvat voor verdere onstabieleit.

2016 werd gekenmerkt door een gematigde groei, die weliswaar verder aantrok in het laatste trimester. De verkiezingsbeloftes van president Trump met een beoogde groei van 3 tot 4% via investeringen in infrastructuur en het repatriëren van buitenlandse winsten en jobs, stemden de consumenten positief. Voegen we de sterke stijging van de olieprijs en industriële metalen hieraan toe, dan bekomen we een cocktail van hogere verwachte groei en inflatie. Ongetwijfeld zal de FED zijn beleidsrente in 2017 verder verhogen.

De Europese Centrale Bank verlaagde in maart 2016 zijn beleidsrente een laatste maal naar -0,40%. De sterk dalende rentevoeten waren echter vooral het gevolg van de niet conventionele maatregelen waaronder de aankoop van overheids- en ondernemingsobligaties. De combinatie van lage rentevoeten en de zwakkere euro droegen ongetwijfeld bij aan de groei. Toch rijzen twijfels rond potentiële gevaren om dergelijke stimuli langdurig aan te houden. Immers, de lage rentevergoedingen leiden tot een lager inkomen uit kapitaal en tot een grotere risico-inname. Dit laatste kan leiden tot gevaarlijke luchtballen op de aandelen- en obligatiemarkten.

Bij Crelan werden de krachtlijnen en het limietenkader van het financieel beleid licht aangepast. Een optimale verhouding tussen rendement en risico en het vrijwaren van het eigen vermogen en van het resultaat per boekjaar, dit onder gesimuleerde stress-omstandigheden, zijn de basisdoelstellingen van het beheer. Een uniforme financiële politiek werd door alle entiteiten binnen de groep onderschreven

en wordt strikt opgevolgd. In 2016 werd hieraan een gedegen liquiditeitspolitiek toegevoegd waarbij een liquiditeitsmarge wordt nagestreefd die de bank toelaat om zowel onder normale als onder gestresseerde omstandigheden de liquiditeitsbehoeften het hoofd te bieden. De financiële risico's worden zowel per entiteit als op geconsolideerde basis berekend en beheerd.

Het renterisicobeheer werd tot het laatste trimester van 2016 gekoppeld aan de verwachtingen dat de centrale bank de rentetarieven erg laag wenste te houden om de groei maximaal te stimuleren. De rentetarieven stegen echter lichtjes in het laatste trimester door de verbeterde economische omstandigheden en de verhoogde inflatieverwachtingen. De nodige derivaten werden dan ook afgesloten om het verhoogde renterisicobeeld in te dekken.

Dankzij de beperkte vervaldagen in de financiële portefeuille voor 2016, konden nieuwe investeringen aan de uiterst lage rentevoeten beperkt worden. De omloop van de portefeuille daalde lichtjes bij een vrij stabiele latente waarde. Investeringen in de financiële portefeuille beperken zich tot titels die in aanmerking komen voor de reglementaire liquiditeitsratio's. Het defensieve karakter komt ook tot uiting in het investeringspercentage van meer dan 99% van de totale omloop in obligaties met een kredietscore van investeringsgraad.

Het liquiditeitsbeheer wordt centraal beheerd bij Crelan NV. De geconsolideerde cijfers tonen een substantiële daling van de liquiditeitsoverschotten als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank. Ondanks de evolutie beschikt de groep nog steeds over een voldoende ruim overschot, dit zowel gemeten onder het interne liquiditeitsmodel als onder stress-scenario's die door de regelgever worden opgelegd. Zo noteren we op groepsniveau een overschot van 1,5 miljard EUR op de Liquidity Coverage Ratio van 100% (LCR 224%). De Net Stable Funding Ratio toont een ruim overschot van 3,4 miljard EUR (NSFR 125,7%) .

G. GECONSOLIDEERDE BOEKHOUDKUNDIGE CIJFERS IN IFRS

Waarderingsregels

Er waren in 2016 geen aanpassingen aan de waarderingsregels met een boekhoudkundige impact. Europabank boekt haar effecten, gekocht vanaf december 2016, in de IFRS-categorie "Held to Maturity".

Geconsolideerde balans

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde activa en passiva en van het geconsolideerd eigen vermogen tussen 2015 en 2016.

Activa (mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
Interbancaire activa	977,3	774,2	203,1	26,2%
Financiële portefeuille	2.141,5	2.168,6	-27,0	-1,2%
Leningen en vorderingen (incl. financiële leases)	16.506,1	15.886,4	619,6	3,9%
Vaste activa	63,0	66,9	-3,9	-5,8%
Diverse activa	676,1	658,2	17,8	2,7%
Activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	3.080,5	-3.080,5	-100,0%
TOTAAL ACTIVA	20.364,0	22.634,9	-2.270,9	-10,0%

Verplichtingen (mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
Deposito's van cliënteel	17.804,3	17.264,2	540,1	3,1%
Achtergestelde certificaten	320,1	324,1	-4,0	-1,2%
Interbancaire schulden	32,9	35,0	-2,1	-6,0%
Voorzieningen	86,7	38,9	47,8	122,8%
Andere passiva	948,0	915,0	33,1	3,6%
Passiva geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	2.875,5	-2.875,5	-100,0%
TOTAAL VERPLICHTINGEN	19.192,0	21.452,7	-2.260,6	-10,5%

(mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
Geplaatst kapitaal	838,8	835,0	3,8	0,5%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	63,1	62,9	0,2	0,4%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, ,,,,,,geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	39,8	-39,8	-100,0%
Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-0,9	2,0	-2,9	-145,5%
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	215,8	202,0	13,8	6,8%
Baten uit het lopende jaar	55,2	40,6	14,6	36,0%
TOTAAL EIGEN VERMOGEN, incl. coöperatief kapitaal	1.172,0	1.182,2	-10,3	-0,9%

(mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
TOTAAL VERPLICHTINGEN EN EIGEN VERMOGEN	20.364,0	22.634,9	-2.270,9	-10,0%

Het totaal van de activa bedraagt op 31 december 2016, **20.364,0** miljoen EUR, wat neerkomt op een daling van **-10%** ten opzichte van eind 2015. Deze vermindering is te wijten aan de verkoop van Keytrade. Haar activa werden in 2015, zoals voorgeschreven door de IFRS regels, op een aparte lijn weergegeven in de balans als "activa aangehouden voor verkoop". De leningen en vorderingen vertegenwoordigen nog steeds het grootste deel (**81,1%**) van de totale activa.

De interbancaire activa tbv 977,3 mio EUR betreffen voornamelijk plaatsingen bij de Nationale Bank van België. De financiële portefeuille vertegenwoordigt **10,5%** van de totale activa en bedraagt **2.141,5** miljoen EUR. Ze is relatief stabiel gebleven tegenover 2015. Er werd geïnvesteerd in overheids- en bedrijfsobligaties met een laag kredietrisico. Aangezien de rentevoeten historisch laag blijven, heeft de bank ervoor gekozen om op een zeer gematigd ritme te herinvesteren.

De vaste activa omvatten onder meer goodwill voor een bedrag van **23,6** miljoen EUR.

De andere activa bestaan voor het grootste deel uit dekkingsverrichtingen.

Het totaal van de passiva bedraagt **19.192,0** miljoen EUR en is voor **94,4%** samengesteld uit deposito's van cliënteel en uit achtergestelde certificaten. Ook de vermindering van de totale passiva met **-10%** is een gevolg van de verkoop van Keytrade. Haar passiva werden, zoals voorgeschreven door de IFRS regels, op een aparte lijn weergegeven in de balans als "passiva aangehouden voor verkoop" in 2015. De deposito's van het cliënteel stijgen met **+3,1%** in 2016. De stijging van de schulden tegenover cliënten bevindt zich vooral in de zichtrekeningen en de spaarboekjes. De termijnrekeningen en de kasbons daarentegen zijn doorheen het jaar gedaald o.w.v. de historisch lage rentevoeten.

De voorzieningen verhogen met **+47,8** miljoen EUR (+122,8%), hoofdzakelijk door de voorziening geboekt voor de restructurering (zetel en netwerk) die in oktober 2016 meegedeeld werd, en ook door een verhoging van de voorzieningen voor de kredieten (vooral voor de landbouwsector).

Geconsolideerd eigen vermogen

Onder de IFRS-normen bedraagt het geconsolideerd eigen vermogen op 31 december 2016 **1.172,0** miljoen EUR tegenover **1.182,2** miljoen EUR het jaar daarvoor. De daling van het eigen vermogen is voornamelijk het gevolg van de terugbetaling van de verkoop van Keytrade en het verdwijnen van de meerwaarde op haar portefeuille (**-39,8** miljoen EUR). Deze verkoop werd gedeeltelijk gecompenseerd door de stijging van het coöperatief kapitaal met **+3,8** miljoen EUR en door de jaarwinst van **+55,2** miljoen EUR, verminderd met de in 2016 uitgekeerde dividenden (**-26,8** miljoen EUR). Het coöperatief kapitaal bedraagt op 31/12/2016 **838,8** miljoen EUR.

De CAD-ratio bedraagt eind 2016 **20,17%** tegenover **17,36%** eind 2015, wat hoger is dan de reglementaire vereiste. De Tier 1 ratio bedraagt per einde 2016 **17,04%** t.o.v. **13,6%** per einde 2015.

Geconsolideerd resultaat

(mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
netto-renteopbrengsten	266,7	329,1	-62,4	-19,0%
overige netto-opbrengsten	40,1	10,8	29,3	272,2%
nettobankproduct	306,8	339,9	-33,1	-9,7%
bedrijfskosten, waarvan	-263,7	-269,4	5,7	-2,1%
personeelskosten	-102,4	-115,4	12,9	-11,2%
andere bedrijfskosten	-143,2	-139,4	-3,8	2,7%
afschrijvingen	-18,1	-14,6	-3,5	23,7%
brutobedrijfsresultaat	43,1	70,5	-27,4	-38,8%
voorzieningen	-47,7	-4,1	-43,6	1054,3%
waardeverminderingen (impairment)	-34,9	-17,5	-17,4	99,2%
Winsten en verliezen op activa geassocieerd als aangehouden voor verkoop	109,1	-0,3	109,4	-36152,4%
resultaat voor belastingen	69,6	48,5	21,1	43,5%
belastingen	-14,4	-7,9	-6,5	81,9%
nettoresultaat	55,2	40,6	14,6	36,0%

Het **nettobankproduct** daalt met **-9,7%**, vooral door de gedaalde netto-renteopbrengsten (-19%). Deze daling is ook het gevolg van de verkoop van Keytrade: in 2016 werd het resultaat van Keytrade opgenomen tot op het moment van de verkoop (begin juni). Daarnaast is er een daling van de rentelasten (voornamelijk op de spaarrekeningen als gevolg van een daling van de rentevoeten), die kleiner is dan de daling van de rente-opbrengsten. Onze klanten hebben de historische lage interestvoeten aangegrepen om hun kredieten met hoge rentes te herfinancieren via kredieten met veel lagere rentes, wat een negatief effect heeft op de interestmarge van de bank.

De overige netto-opbrengsten stijgen sterk. In 2015 was onder deze post de kost van het fraudegeval opgenomen tbv **44,6** miljoen EUR. Deze fraude had betrekking op de jaren 2015 en 2016. In 2016 geeft de fraude een negatieve impact van **14,5** miljoen EUR (een kost van 24,5 miljoen EUR gedeeltelijk gecompenseerd door een tussenkomst van de verzekeraar t.w.v. 10 miljoen EUR). Buiten deze impact, zijn de overige opbrengsten relatief stabiel gebleven.

De **bedrijfskosten** dalen licht met **-2,1%**, voornamelijk dankzij een vermindering van de personeelskosten van **-11,2%**. De overige bedrijfskosten stijgen met **+2,7%**, hoofdzakelijk door het boeken van de kosten verbonden aan de IT-veranderingen t.w.v. **+4,6** miljoen EUR.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR daalt naar 76,7% tegenover 79,3% eind 2015. Deze coëfficiënt houdt geen rekening met de impact van de fraude noch met de niet-operationele kosten verbonden aan de digitalisatie.

Het **brutobedrijfsresultaat** daalt bijgevolg met **-27,4** miljoen EUR tot **43,1** miljoen EUR in 2016.

De voorzieningen verhogen in 2016 met **+43,6** miljoen EUR door het boeken van voorzieningen in het kader van het project Fit for the Future en van de herstructurering van het netwerk voor **+38,8** miljoen EUR, door de verhoging van overige voorzieningen (o.a. juridische) t.w.v. **+3,4** miljoen EUR en door een verhoging van technische voorzieningen van Crelan Insurance t.w.v. **+1,2** miljoen EUR.

De kost van de **waardeverminderingen** (impairment) stijgt met **+17,4** miljoen EUR ten opzichte van eind 2015 door het boeken van bijkomende voorzieningen op de kredietportefeuille (vooral in de landbouwsector).

Het **nettoresultaat van de Groep** bedraagt **55,2** miljoen EUR tegenover **40,6** miljoen EUR in 2015, wat een stijging betekent van **36%**. Zonder impact van de fraude zou het resultaat 69,7 miljoen EUR geweest zijn, vergeleken met **70** miljoen EUR in 2015.

Het **rendement op eigen vermogen** bedraagt **6,24%** op 31/12/2016. Het rendement van de activa (berekend op basis van het nettoresultaat zonder fraude-impact gedeeld door het balanstotaal per einde jaar) wordt per einde 2016 becijferd op **0,34%** t.o.v. **0,18%** per einde 2015.

Er zijn begin 2017 geen andere belangrijke gebeurtenissen geweest die de in dit verslag gepubliceerde resultaten significant zouden kunnen beïnvloeden.

H. BESTEMMING VAN DE WINST VAN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN VAN DE GROEP.

De Raad van Bestuur van CrelanCo zal voorstellen om aan de coöperanten een dividend uit te keren van **2,75%** voor een totaalbedrag van **22,8** miljoen EUR. Dit dividend vormt in de huidige rentecontext een zeer mooie vergoeding voor dit soort beleggingen.

4.22.2.3. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2017

WOORD VOORAF

Samen anders bankieren

Crelan heeft in 2017 bemoedigende resultaten behaald. De nettowinst komt uit op 49,9 miljoen EUR. Deze resultaten hebben we gehaald in een moeilijke context met lage rentevoeten, hoge bankenheffingen en onzekere politieke en institutionele vooruitzichten. De kredieten toegekend aan de klanten zijn op groepsniveau met 1,3% gestegen tot 16,4 miljard EUR, terwijl de klantendeposito's met 4% toenamen tot 16,4 miljard euro.

De exploitatiekosten en de risicokost bleven onder controle en de dekkingsgraad steeg.

Met een tier 1-kapitaalratio van 18,11 % is onze solvabiliteit bij de beste in België en in Europa.

Deze voorzichtige aanpak in ons beleid past in onze coöperatieve cultuur waarbij de constante van de resultaten onze prioriteit is. In een wereld die onophoudelijk evolueert werken wij aan een innovatieve en duurzame bank.

Vandaag worden wij geconfronteerd met een maatschappelijke evolutie waar het consumptiepatroon grondig wijzigt, met een reglementaire evolutie zoals de komst van PSD2, GDPR, ..., maar ook met een niet aflatende technologische revolutie, zoals artificiële intelligentie. Crelan grijpt deze verandering aan om de dienstverlening voor haar klanten te verhogen en de maatschappelijke waarde te verrijken.

2017 was een jaar van grondige verandering op het vlak van governance. Luc Versele werd op 27 april 2017 Voorzitter van de Raad van Bestuur, het Directiecomité werd in sterke mate vernieuwd en er werd een nieuw groeiplan opgemaakt dat de link maakt tussen de digitale strategie en de lokale verankering via de zelfstandige agenten, de hoeksteen van onze klantenrelatie.

Crelan is de enige Belgische bank met 100% coöperatieve roots. De klant is een stuk mede-eigenaar van de bank.

Wij zijn ervan overtuigd dat onze bank een belangrijke pijler is van onze maatschappij en de verantwoordelijkheid heeft om daar een rol te spelen. Crelan bewijst haar nut door zich te engageren en te handelen in het belang van de maatschappij.

In dat kader hebben we de Crelan Foundation gelanceerd, waarmee de bank een nieuwe dimensie geeft aan haar maatschappelijk engagement. De coöperanten kunnen een aanvraag indienen voor steun aan een maatschappelijk project waar ze zelf actief in zijn. Ook de medewerkers van de bank worden actief betrokken in de Crelan Foundation via verschillende interne initiatieven.

We hebben ook onze engagementen in de land- en tuinbouwsector versterkt via steunacties, die we uitgewerkt hebben om soelaas te bieden bij sectorproblemen, menselijke moeilijkheden en heel wat crisissen. Daarnaast hebben we een plan uitgewerkt om onze dienstverlening aan ondernemingen uit te breiden.

2017 was dus een intens maar vruchtbaar jaar.

In naam van de Raad van Bestuur en van het voltallige Directiecomité hou ik er dan ook aan alle medewerkers van de hoofdzetel en de agenschappen te bedanken voor de bijzondere inspanningen die ze het voorbije jaar geleverd hebben. Graag willen wij ook oprecht onze klanten danken voor het vertrouwen in onze bank.

Samen pakken we het anders aan.

Samen gaan we voor een persoonlijke en verantwoorde aanpak.

Samen anders bankieren.

Philippe Voisin,
CEO Crelan

GECONSOLIDEERD BESTUURSVERSLAG VAN DE GROEP CRELAN OVER HET BOEKJAAR 2017
--

A. STRUCTUUR VAN DE GROEP CRELAN, AANDEELHOUDERSCHAP EN GROEISTRATEGIE

Structuur van de Groep Crelan

Overeenkomstig artikel 239 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014, vormt de NV Crelan met de erkende coöperatieve Kas de CVBA CrelanCo een federatie van kredietinstellingen waarvan de NV Crelan de centrale instelling is. Er is volledige solidariteit tussen de beide entiteiten van deze federatie. Dit verklaart waarom de resultaten van de NV Crelan en de CBVA CrelanCo worden geglobaliseerd.

Het coöperatief kapitaal van de CVBA CrelanCo is in handen van bijna 283.000 coöperanten.

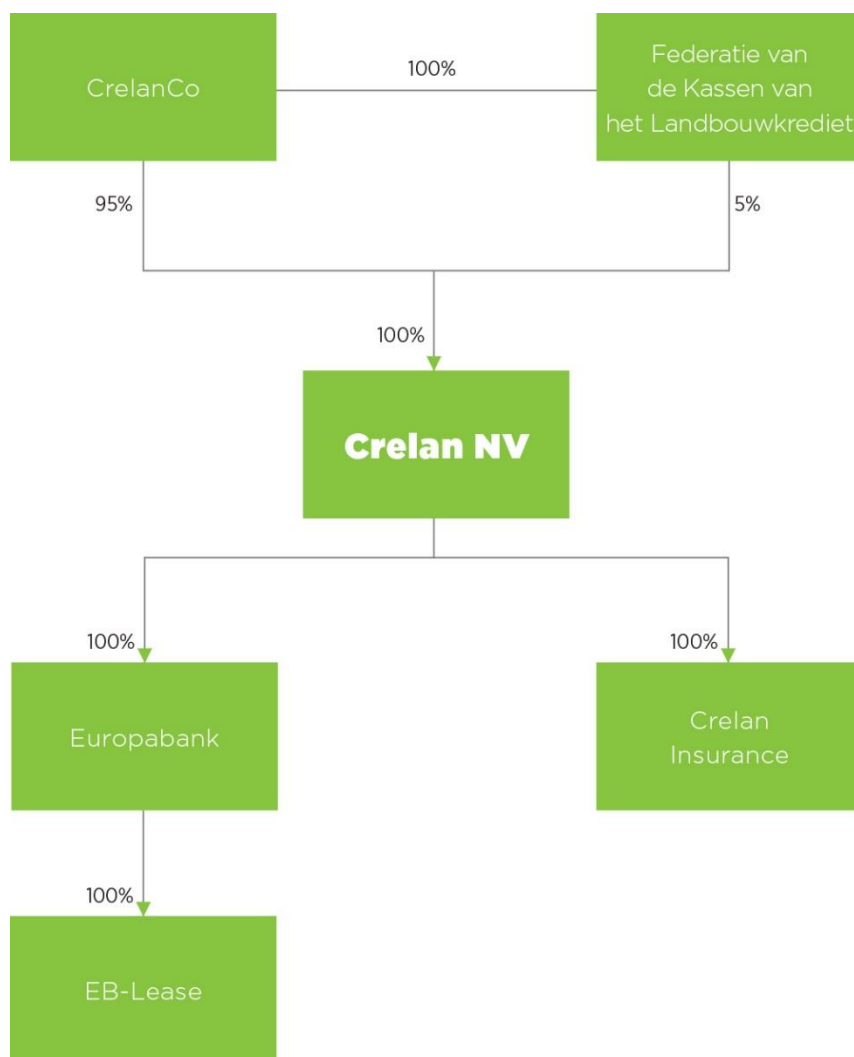
Het Directiecomité van de NV Crelan voert het operationele beleid van zowel de NV Crelan als de CVBA CrelanCo.

Het geheel gevormd door de NV Crelan en de CVBA CrelanCo wordt in dit verslag "Crelan" of "de Bank" genoemd, terwijl de bredere benaming "Groep Crelan" of "de Groep" verwijst naar alle entiteiten of dochtervennootschappen die hierna vermeld worden en die door volledige integratie in de consolidatie opgenomen zijn.

De CVBA CrelanCo bezit samen met de CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van de CVBA CrelanCo en de NV Crelan - 100% van de aandelen en stemrechten in de NV Crelan. Op die manier is Crelan dus **een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering!**

De rekeningen van de dochtervennootschappen van de NV Crelan, namelijk Europabank sinds 2004 en Crelan Insurance sinds 2007, en van de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet zijn inbegrepen in de consolidatieperimeter van de Groep Crelan krachtens het Koninklijk Besluit van 23 september 1992 over de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Het schema hierna geeft een vereenvoudigd overzicht van de structuur van de Groep Crelan.

Aandeelhouderschap en groeistrategie

In het kader van de externe groeistrategie, vonden in de periode tot eind 2011 drie acquisities plaats. Enerzijds verrijkten deze acquisities de Groep Crelan met specifieke knowhow, anderzijds zorgden ze ervoor dat de taille van de Groep voldoende groot werd om een gezonde en winstgevende toekomst uit te bouwen.

Zo werd Crelan in 2004 voor 100% aandeelhouder van Europabank en werd in de periode 2005-2007 de overname van Keytrade Bank in verschillende fases uitgevoerd. Sinds 2007 had de Bank een participatie van 100% in Keytrade Bank en dit tot 2016.

Crelan voerde in die periode ook een diepgaande reflectie over de te volgen strategie voor haar positionering als bankverzekeraar. In maart 2007 werd in dat kader de NV Landbouwkrediet Verzekeringen - omgedoopt tot Crelan Insurance in 2013 - opgericht. Crelan Insurance is een volledige dochter van de Bank en heeft als maatschappelijk doel de verkoop van eigen verzekeringsproducten, hoofdzakelijk schuldalldoverzekeringen die verbonden zijn met verschillende kredietvormen.

In 2009 breidde de Bank haar activiteiten uit met het discretionair vermogensbeheer of de Personal & Private Banking.

Deze Personal & Private Banking paste uitstekend in de groeistrategie van de Bank. Dat gold ook voor de overname van de 5.000 Private Bankingcliënten van ex-Kaupthing Belgium, volgens een overeenkomst die op 16 januari 2009 afgesloten werd met Kaupthing Bank Luxemburg.

In 2010 kreeg de afdeling “Ondernemingen” vorm en werd hiervoor een afzonderlijke directie gecreëerd. In 2012 werd deze afdeling geïntegreerd in de directie Kredieten. Vanuit deze afdeling wordt de dienstverlening aan ondernemingen gecentraliseerd, geoptimaliseerd en verder uitgebreid.

Diversificatie en groei vormen de rode draad doorheen de geschiedenis van de Bank, en dit resulteerde in 2010 in de ontwikkeling van Crelan Direct. Deze internetbankactiviteit maakte het mogelijk om, naast de traditionele kanalen en de bestaande Crelan Onlineservice, een aantal bankdiensten online aan te bieden. In dit opzet werden sinds september 2014 ook de smartphone- en tabletapplicatie ‘Crelan Mobile App’ ter beschikking van het cliënteel gesteld. In 2017 kregen deze tools een upgrade met enerzijds de lancering van MyCrelan dat op termijn Crelan Online zal vervangen en anderzijds met een totaal vernieuwde app Crelan Mobile met tal van extra functionaliteiten (Crelan Sign, QR code, Zoomit).

In 2011 werden de aandelen van Centea die voor 99,5% in handen waren van KBC overgenomen door Crelan. In 2012 kwam via een openbaar uitkoopbod ook de rest van de aandelen in handen van Crelan waardoor Crelan voor 100% eigenaar werd van Centea. Centea was een universele retailbank die werkte met een net van zelfstandige agenten. De strategie en het businessmodel van Centea leunden nauw aan bij die van de Bank en beide entiteiten werden op 1 april 2013 gefusioneerd tot één entiteit die de naam Crelan kreeg.

In 2015 werd na een strategische reflectie de keuze gemaakt dat Crelan zich nog meer zou focussen op het coöperatieve bankmodel. Binnen deze strategische denkoefening werden de verschillende opties in verband met de toekomst van Keytrade Bank onderzocht.

De uitgangspunten hierbij waren enerzijds de focus die Crelan wilde leggen op het coöperatieve bankmodel en anderzijds een goede toekomst verzekeren voor Keytrade Bank.

Er werd geopteerd om op zoek te gaan naar een kandidaat-overnemer die garant kon staan voor de verdere groei en ontwikkeling van deze eerste volledig online bank van België. Een verkoopproces werd opgestart en vele kandidaat-kopers van verschillende nationaliteiten toonden hun interesse.

Op 27 januari 2016 ondertekenden Crelan enerzijds en het Franse Fortuneo en Crédit Mutuel Arkéa anderzijds een akkoord over de verkoop van Keytrade Bank. Na goedkeuring door de toezichthouders werd op 6 juni 2016 uiteindelijk de verkoop van Keytrade Bank gefinaliseerd.

Crelan heeft geen bijkantoren.

B. CORPORATE GOVERNANCE

Raden van Bestuur en Directiecomités

CRELAN NV

In 2017 wijzigde de samenstelling van het Directiecomité fundamenteel.

Op 27 april 2017 nam Philippe Voisin het voorzitterschap van het Directiecomité over van Luc Versele, die na 13 jaar als CEO vanaf die datum Voorzitter van de Raad van Bestuur werd.

Daarnaast traden 3 nieuwe Bestuurders-Directeurs toe tot het Directiecomité: Heidi Cortois als CIO en COO vanaf 1 januari 2017, Filip De Campenaere als CFO vanaf 1 maart 2017 en Joris Cnockaert als CRO vanaf 5 juli 2017.

Dit leidde tot volgend organogram

Philippe VOISIN CEO	Jean-Paul GREGOIRE CCO	Heidi CORTOIS CIO/COO	Joris CNOCKAERT CRO	Filip DE CAMPENAERE CFO
Audit	Commerciële Directie	ICT	Risk Management & Permanente Controle	Financieel Beleid
Secretariaat- Generaal	Commercieel Beleid & Marketing	Transformation Office	General Compliance	Reporting & Beheerscontrole
Communication & Complaint management	<i>Crelan Insurance*</i>	Operations	Inspectie van het Net	Kredieten
			Legal	Human Resources & Facilitaire Diensten

* *aparte vennootschap*

De Raad van Bestuur kwam in 2017 negen keer samen.

Overeenkomstig artikel 27 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014 werden in de schoot en onder de bevoegdheid van de Raad van Bestuur een Auditcomité, Remuneratiecomité, Risicocomité en Benoemingscomité opgericht en daarnaast ook nog een Strategisch Comité, dat de strategische krijtlijnen voor de Raad van Bestuur voorbereidt.

De Raad van Bestuur van 17 november 2016 besliste om mevrouw Heidi Cortois, die in de Raad van Bestuur zetelde als Onafhankelijk Bestuurder, te benoemen als Bestuurder-Lid van het Directiecomité, met ingang van 1 januari 2017. Dit met het oog op de vervanging van de heer Patrick Lewahert die omwille van pensioengerechtigde leeftijd per 1 maart 2017 zijn mandaat als Bestuurder-Lid van het Directiecomité ter beschikking stelde.

De Raad van Bestuur van 17 november 2016 besliste om aan de Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders de heer Jan Annaert, professor in de Economische Wetenschappen aan de UA, voor te stellen als Onafhankelijk Bestuurder ter vervanging van mevrouw Heidi Cortois.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 19 januari 2017 keurde dit mandaat goed.

De Raad van Bestuur van 23 februari 2017 besliste om aan de Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders voor te stellen om de heer Filip De Campenaere te benoemen als Bestuurder-Lid van het Directiecomité waarin hij sinds 1 maart 2017 de functie van CFO opneemt.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 23 februari 2017 keurde dit voorstel goed.

De Raad van Bestuur van 15 december 2016 besliste om aan de Statutaire Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 27 april 2017 voor te stellen om de heer Luc Versele, toenmalig Voorzitter van het Directiecomité, te benoemen als Voorzitter van de Raad van Bestuur en de heer Philippe Voisin, toenmalig Bestuurder-Lid van het Directiecomité (CRO), te benoemen als zijn opvolger als Voorzitter van het Directiecomité.

De Statutaire Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 27 april 2017 keurde deze voorstellen goed en hernieuwde tegelijk het mandaat van de heer Philippe Voisin voor een periode van zes jaar.

De Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 27 april 2017 aanvaardde het ontslag van de heer Fernand George die te kennen had gegeven zijn mandaat van Ondervoorzitter van de Raad van Bestuur ter beschikking te willen stellen.

De heer Jean-Pierre Dubois, toenmalig Voorzitter van de Raad van Bestuur nam vanaf 27 april 2017 de functie van Ondervoorzitter van de Raad van Bestuur over van de heer Fernand George.

Naar aanleiding van de stopzetting van de samenwerking met de heer Peter Venneman, Bestuurder-Lid van het Directiecomité (CCO), op 20 juni 2017, besliste de Raad van Bestuur van 22 juni 2017 om aan de Buitengewone Vergadering der Aandeelhouders van 5 juli 2017 voor te stellen om de heer Joris Cnockaert, die al jaren actief was als Secretaris-Generaal en Directeur Juridische Zaken binnen Crelan, te benoemen als Bestuurder-Lid van het Directiecomité waarin hij sinds 5 juli 2017 de functie van CRO opneemt.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 5 juli 2017 keurde dit voorstel goed.

Naar aanleiding van het bereiken van de leeftijdslimiet van de heer Freddy Willockx op 2 september 2017, besliste de Raad van Bestuur van 22 juni 2017 om aan de Buitengewone Vergadering der Aandeelhouders mevrouw Agnes Van den Berge, economiste die gedurende haar ganse actieve carrière werkzaam was in verschillende leidinggevende functies binnen de Nationale Bank van België, voor te stellen als Onafhankelijk Bestuurder ter vervanging van de heer Freddy Willockx vanaf het bereiken van de leeftijdslimiet.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 5 juli 2017 keurde dit voorstel goed.

Vanuit hun kennis en ervaring en omwille van hun onafhankelijk oordeelsvermogen waarborgen de vier Onafhankelijke Bestuurders – de heer Jan Annaert, de heer Alain Diéval, mevrouw Catherine Houssa en mevrouw Agnes Van den Berge - zowel in de Raad van Bestuur alsook vanuit de diverse comités waarin zij zetelen een objectieve besluitvorming binnen de Bank en zien zij onder meer toe op de naleving van de regels inzake risicobeheersing, compliance, ethiek en goede praktijken binnen de bank.

De samenstelling van de comités die werden opgericht in de schoot van de Raad van Bestuur overeenkomstig artikel 27 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014, is op 31 december 2017 als volgt :

Auditcomité

Mevrouw Agnes Van den Berge*	Voorzitter – Onafhankelijk Bestuurder
De heer Jean-Pierre Dubois	Bestuurder
Mevrouw Catherine Houssa	Onafhankelijk Bestuurder

* *sinds 3 september 2017*

Het Auditcomité kwam zeven keer samen in 2017.

Daarnaast vonden ook twee gezamenlijke vergaderingen van het Audit- en Risicocomité plaats.

Remuneratiecomité

De heer Alain Diéval	Voorzitter – Onafhankelijk Bestuurder
De heer Jan Annaert*	Onafhankelijk Bestuurder
De heer Robert Joly	Bestuurder
De heer Clair Ysebaert	Bestuurder

* *sinds 27 november 2017*

Het Remuneratiecomité kwam vijf keer samen in 2017.

Risicocomité

De heer Alain Diéval	Voorzitter – Onafhankelijk Bestuurder
De heer Jan Annaert *	Onafhankelijk Bestuurder
De heer Xavier Gellynck	Bestuurder
De heer Robert Joly	Bestuurder

* *sinds 19 januari 2017*

Het Risicocomité kwam zeven keer samen in 2017.

Benoemingscomité

De heer Luc Versele	Voorzitter
De heer Jean-Pierre Dubois	Bestuurder
De heer Yvan Hayez	Bestuurder
De heer Hendrik Vandamme	Bestuurder
Mevrouw Agnes Van den Berge*	Onafhankelijk Bestuurder

* *sinds 3 september 2017*

Het Benoemingscomité kwam zeven keer samen in 2017.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van de diverse comités waar ze geen deel van uitmaken.

Overeenkomstig artikel 62 §2 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen en het overeenkomstig reglement van de Nationale Bank van België is de Bank verplicht de externe functies buiten de Groep Crelan uitgeoefend door haar Bestuurders en effectieve leiders openbaar te maken. De Bank voldoet aan deze verplichting via een publicatie op de website van Crelan (www.crelan.be).

CRELAN INSURANCE

De Raad van Bestuur kwam vier keer samen in 2017.

In navolging van de vermelde wijzigingen binnen de NV Crelan onderging de Raad van Bestuur enkele wijzigingen. De samenstelling op 31 december 2017 is als volgt :

Voorzitter:	de heer Philippe Voisin*
Bestuurders:	de heer Jean-Pierre Dubois de heer Jean-Paul Grégoire** mevrouw Sigrid Van Geet de heer Luc Versele

* *sinds 11 april 2017*

** *sinds 26 oktober 2017*

Ook het Directiecomité onderging de nodige wijzigingen. De samenstelling op 31 december 2017 is als volgt :

Voorzitter:	de heer Jean-Paul Grégoire*
Leden:	de heer Joris Cnockaert** mevrouw Heidi Cortois** de heer Filip De Campenaere** mevrouw Sigrid Van Geet

* *sinds 17 juli 2017*

** *sinds 26 oktober 2017*

EUROPABANK

De Raad van Bestuur kwam zeven keer samen in 2017.

In navolging van de vermelde wijzigingen bij de NV Crelan werd de Raad van Bestuur in de loop van 2017 uitgebreid en is nu samengesteld uit twaalf leden waaronder zes leden als vertegenwoordiger van de hoofdaandeelhouder, vier leden van het Directiecomité en twee Onafhankelijke Bestuurders.

De heer Luc Versele werd als voorzitter van de Raad van Bestuur opgevolgd door de heer Philippe Voisin, Voorzitter van het Directiecomité van Crelan NV. Er werd ook afscheid genomen van de heer Fernand George, die zijn mandaat ter beschikking stelde.

De samenstelling van de Raad van Bestuur op 31 december 2017 is als volgt:

Voorzitter:	de heer Philippe Voisin
Bestuurders:	de heer Jan Annaert (Onafhankelijk Bestuurder) de heer Gérald Bogaert (lid Directiecomité) de heer Marc Claus (lid Directiecomité) de heer Joris Cnockaert de heer Filip De Campenaere de heer Luc De Wilde (lid Directiecomité) de heer Jean-Pierre Dubois de heer Hendrik Vandamme mevrouw Agnes Van den Berge (onafhankelijk bestuurder) de heer Rudi Vanlangendyck (Voorzitter Directiecomité) de heer Luc Versele

Commissaris

Aangezien het mandaat van Deloitte ten einde kwam in 2017 besliste de Statutaire Algemene Vergadering van 27 april 2017 om de erkende revisorenvennootschap EY te benoemen tot commissaris en dit voor een periode van 3 jaar. EY wordt hierbij vertegenwoordigd door de heer Jean-François Hubin.

De geconsolideerde rekeningen van de Groep Crelan worden bijgevolg gecontroleerd door EY.

Statutaire wijzigingen

De statuten van de NV Crelan werden voor het laatst gewijzigd op 10 juni 2014, dit ingevolge de stopzetting van de aandeelhoudersovereenkomst en de ondertekening van de kaderovereenkomst tot aandelenoverdracht tussen de Belgische en de Franse aandeelhouders. De artikelen werden op dat moment ook aangepast met de verwijzingen naar de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014.

De statuten werden nadien niet meer gewijzigd.

Deugdelijk bestuur

Overeenkomstig de Circulaire van de Nationale Bank van België van 20 december 2011 over de evaluatie van de interne controle evalueerde het management van de Bank zijn systeem van interne controle en voerde de Bank een permanente tweede- en derdelijnscontrole in.

Het 'Verslag van de effectieve leiding inzake de beoordeling van de interne controle' is vanaf 2016 gebaseerd op de gedetailleerde risicocartografie van de processen van de Bank.

Het 'Verslag van de effectieve leiding betreffende de beoordeling van de interne controle' werd in maart 2017 overgemaakt aan de Nationale Bank van België.

Beloningsbeleid

Binnen de Raad van Bestuur is een Remuneratiecomité actief dat belast is met het overmaken van aanbevelingen aan de Raad van Bestuur. De voorstellen van het Comité omvatten het geldelijk statuut van de uitvoerende en niet-uitvoerende leiders van de Bank en haar filialen, alsook het geldelijk statuut van de personen die verantwoordelijk zijn voor de onafhankelijke controlefuncties, dit zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

Het Remuneratiecomité houdt bij zijn aanbevelingen rekening met de langetermijnbelangen van de aandeelhouders, investeerders en andere belanghebbenden van de Bank alsook met het algemeen belang.

Het Remuneratiecomité is zodanig samengesteld dat het een gedegen en onafhankelijk oordeel kan geven over het verloningsbeleid en de prikkels die daarvan uitgaan voor de risicobeheersing, de eigenvermogensbehoeften en de liquiditeitspositie.

Het Remuneratiecomité komt minstens eenmaal per jaar samen, en meer indien nodig, op vraag van de Voorzitter van dit comité, van een lid van het Remuneratiecomité, van de Voorzitter van het Directiecomité van de Bank of de Voorzitter van de Raad van Bestuur, na overleg met de Voorzitter van het Remuneratiecomité.

De vergoeding van de leden van het Directiecomité is samengesteld uit een vaste basisvergoeding en een variabele component. Voor het variabele gedeelte stelt het Remuneratiecomité elk jaar een bedrag voor in functie van het economisch resultaat van de Bank. Dit bedrag mag behoudens uitzonderlijke omstandigheden en met uitdrukkelijke beslissing door de Raad van Bestuur op voorstel van het Remuneratiecomité niet meer dan 30% van de basisvergoeding bedragen.

De ontslagvergoedingen worden berekend op basis van de basisvergoeding, exclusief variabel gedeelte en zijn beperkt tot maximaal achttien maanden vergoeding. In geval van overname of fusie kan die vergoeding hoger zijn. Indien de vergoeding hoger is dan twaalf maanden of op gemotiveerd advies van het Remuneratiecomité hoger is dan achttien maanden, dan dient de Algemene Vergadering der Aandeelhouders hier vooraf haar goedkeuring voor te geven.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben recht op een forfaitaire vergoeding.

In 2017 bedroeg de totale vergoeding van de bestuurders van Crelan 3,9 miljoen EUR.
De totale vergoeding van de Bestuurders van de Groep Crelan bedroeg 5,4 miljoen EUR.

Interne Audit oefent jaarlijks toezicht uit op de correcte toepassing van dit beloningsbeleid en rapporteert hierover aan het Remuneratiecomité.

C. MARKANTE FEITEN IN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN

CRELAN

Klanten en Coöperanten

Eind 2017 had de bank 282.873 coöperanten die hiermee elk een stukje eigenaar van Crelan zijn. Dit betekende een lichte daling van 2,48% van het aantal tegenover eind 2016.

Eind 2017 telden we 769.051 klanten die bij Crelan effectief titularis zijn van minstens één product (krediet, rekening, belegging,...). Een daling van 3% tegenover eind 2016.

Omloop

De klantendeposito's bereikten een totaal van 16,6 miljard EUR (tegenover 16,8 miljard EUR eind 2016) en hielden op die manier globaal goed stand ondanks de historisch lage rentestand.

De saldi op de spaar- en zichtrekeningen namen met respectievelijk 3,8% en 9,7% toe.

De uitstaande volumes op kasbons, termijnrekeningen en achtergestelde certificaten namen daarentegen met 33,6% af. Het algemeen lage renteklimaat had voor gevolg dat klanten sneller de stap zetten naar buitenbalansbeleggingsproducten of minder bereid bleken om gelden voor langere periodes vast te leggen en opteerden voor kortetermijnoplossingen

De omloop buitenbalansbeleggingen steeg tot ruim 5,4 miljard EUR.

Langs kredietzijde nam de globale omloop met 2,1% toe, voornamelijk dankzij een toename in het segment Particulieren (+2,6%) en KMOZ (Kleine en Middelgrote Ondernemingen & Zelfstandigen) (+3,0%), terwijl de kredietomloop in het landbouwsegment quasi stabiliseerde (-0,2%).

Productie

Voor de buitenbalansbeleggingsproducten merkten we een duidelijke toename van de vraag naar doorlopende fondsen ten nadele van de gestructureerde producten. Tegenover 2016 nam de fondsenproductie met 52,9% (755,3 miljoen EUR) toe, terwijl de productie gestructureerde producten met 21,6% afnam (283,3 miljoen EUR).

Op vlak van kredietverlening bedroeg de productie, exclusief interne herfinancieringen, net geen 2,5 miljard EUR. Hoewel ongeveer een kwart onder het niveau van 2016, bereikte de kredietproductie hiermee toch een behoorlijk niveau.

Voor de kredietverlening aan de Particulieren tekende de grootste daling op (-32%) wat grotendeels valt te verklaren doordat in 2017 de golf van herfinancieringen fors afnam, de concurrentie heviger woedde en de markt algemeen daalde met bijna 10%.

Ook in de landbouwsector ging de kredietverlening er met iets minder dan 10% op achteruit, niettegenstaande een opmerkelijke toename met 33,5% van de niet-gereguleerde leningen op afbetaling.

De toenemende focus op het segment KMOZ werd ook in 2017 onderlijnd en bevestigd in de productiecijfers.

De kredieten KMOZ bevestigden met een groei van 3,9% het sinds 2015 ingezette herstel.

Net als in landbouw noteerden we binnen het segment KMOZ een verdere toename (+5,1%) van de niet-gereguleerde leningen op afbetaling.

Naambekendheid en imago

De mediacampagnes van Crelan bleven in 2017 hoofdzakelijk gericht op de consolidatie en de versterking van de merkbekendheid.

De bank introduceerde hiervoor een nieuwe reclamespot, die in een aangepaste vorm ook de kern uitmaakte van onze digitale merkcampagnes. In al deze boodschappen werden de 4 basiswaarden van het merk - verantwoord, respectvol, verbonden, persoonlijk - omgezet naar bancaire competenties die tekenend zijn voor de bank Crelan en haar agenten.

De sponsoring van programma's op de publieke omroepen was een van de andere instrumenten die werden ingezet om de naambekendheid van Crelan te bevorderen.

Boodschappen over de eigenheid en de producten van Crelan werden in 2017 ook veelvuldig verspreid via campagnes op de sociale media.

Zo gebruikten we o.a. onze sportsponsoring om de bancaire waarden van Crelan extra te versterken. De berichten en filmpjes met Wout van Aert of de Borlées werden dan ook veelvuldig bekeken, gelijktijdig en gedeeld op Facebook en Twitter.

Ter illustratie: het filmpje waarin Wout van Aert zich verkleedde als oude man om enkele jonge veldrijders te verrassen, haalde een bereik van meer dan 1 miljoen mensen op Facebook.

Al deze media-initiatieven leidden tot een nationale naambekendheid van ruim 60%.

Synergieën

De gerealiseerde commerciële synergieën tussen de verschillende entiteiten van de Groep Crelan van de afgelopen jaren werden voortgezet.

De Crelan-agenten commercialiseren niet alleen leasings, maar sinds 2017 ook rentings van Europabank en verwijzen klanten met specifieke financieringsnoden door naar Europabank. De kantoren van Europabank verkopen op hun beurt woonkredieten van Crelan.

Europabank treedt ook op als centraal punt voor het binnenlands betaalverkeer.

In 2017 intensifieerde Crelan ook de verkoop van de betaaloplossingen via terminals die Europabank aanbiedt.

Sinds 2007 verkoopt Crelan Insurance haar financiële verzekeringsproducten (schuldsaldo- en financieringssaldoverzekering) via het agentennet van Crelan. De financieringssaldoverzekering wordt eveneens door Europabank gecommmercialiseerd.

In het kader van een financieel groepsbeleid besteden de entiteiten van de Groep Crelan de frontoffice voor het beheer van hun financiële portefeuille uit aan Crelan.

Partnerships

In het kader van het eind 2016 afgesloten samenwerkingsakkoord verruimde Fidea (met wie de bank al langer een samenwerking had op vlak van schadeverzekeringen) begin 2017 haar activiteiten met spaar- en beleggingsverzekeringen (Tak 21 en 23).

De samenwerking met Econopolis Wealth Management, de beheersvennootschap rond Geert Noels, werd sterk uitgebreid. Binnen Crelan Fund, waarvoor Econopolis Wealth Management het beheer van de beleggingsportefeuille waarneemt, werden twee nieuwe compartimenten opgericht ("Sustainable" en "Global Equity DBI-RDT") en werden de voorbereidende werkzaamheden opgestart voor de lancering van een vastgoedcompartiment begin 2018. De inschrijvingen op de bestaande compartimenten van Crelan Fund (EconoFuture, EconoStocks en EconoNext) verdrievoudigden tegenover 2016.

Ook de nauwe samenwerking met Amundi werd verdergezet. Crelan commercialiseert een uitgebreide selectie aan Amundi-fondsen en fondsen beheerd door dochterondernemingen van Amundi. Zo werd het gamma in 2017 uitgebreid met een aantal fondsen van KBI GI (Kleinwort Benson Investors Global Investors) en met het fonds CPR-Global Disruptive Opportunities van CPR-Invest.

Binnen de bevek Crelan Invest, waar Amundi instaat voor het beheer van de beleggingsportefeuille, werd één nieuw compartiment gelanceerd : "Lock In July" en werden de voorbereidingen gestart voor de lancering van 3 profielfondsen in 2018.

Op het vlak van gestructureerde producten werkt Crelan samen met een aantal bevoorrechte partners, namelijk BNP Paribas, Crédit Suisse, Société Générale, Natixis en CACIB. In 2017 werd er in deze gestructureerde producten een productie van meer dan 283 miljoen EUR gerealiseerd.

Eind 2015 werden er 3 pensioenspaarfondsen opgericht onder de naam Crelan Pension Fund die als feeder fungeren van de pensioenspaarfondsen van BNP Paribas. Eind 2017 bedroeg de omloop in de 3 compartimenten van Crelan Pension Fund reeds meer dan 258 miljoen EUR.

Voor de Private Banking-activiteit bestaat een samenwerking met Crédit Agricole Luxembourg.

CRELAN INSURANCE

Crelan Insurance biedt levensverzekeringsproducten aan, verbonden aan de kredieten van Crelan. Het betreft schuldsaldo- en financieringssaldoverzekeringen en tijdelijke verzekeringen overliden met constant kapitaal.

Rekening houdend met de gedaalde productie woonkredieten gaf 2017 toch opnieuw een goed resultaat voor Crelan Insurance.

Er werden het voorbije jaar 11.857 schuldsaldoverzekeringen en 6.725 financieringssaldoverzekeringen onderschreven. De productie was wel beduidend lager dan deze van 2016, te wijten aan een lagere productie van woonkredieten via de Crelan-agentschappen.

Het Tandem-product, een niet-fiscale schuldsaldoverzekering op twee hoofden, nam 27,9% van de productie schuldsaldoverzekeringen voor zijn rekening. Dit aandeel blijft aldus stabiel.

1.571 financieringssaldoverzekeringen (waarvan 30% op 2 hoofden) werden afgesloten via het verkoopnet van Crelan, de overige 5.154 via Europabank.

Ondanks het lagere aantal nieuwe zaken steeg het incasso 2017 naar 26,7 miljoen EUR of 7,8% hoger dan in 2016.

Crelan Insurance sloot het jaar 2017 af met een positief resultaat (Be-Gaap) van 4,5 miljoen EUR, 25% hoger dan in 2016.

EUROPABANK

Net zoals 2016 was 2017 een uitstekend jaar voor Europabank.

In 2017 werd elf keer een recordmaandproductie gerealiseerd. De totale kredietproductie in 2017 bedraagt 398 miljoen EUR. Hiermee werd het productierecord van 2016 verbroken. De totale kredietomloop steeg met 7,6%.

De deposito's van cliënten groeiden aan met 0,8%.

De omzet in de kaarttransacties steeg met 21,9% dankzij de vernieuwde verkoopaanpak en dit in een markt waar de concurrentie sterk is toegenomen door de komst van buitenlandse spelers en verscherpte prijzen.

De Cost/Income Ratio over 2017 bedraagt 54,6%, wat aantoont dat de bank over een performante en solide structuur beschikt.

Dit maakt dat Europabank het jaar 2017 afsluit met een schitterend resultaat van 19,8 miljoen EUR in IFRS (en 19,1 miljoen EUR in Be-Gaap)

Het rendement op eigen vermogen blijft op een hoog niveau en bedraagt 15,3%.

Europabank telt 47 kantoren. Eind 2017 werkten 337 personeelsleden bij Europabank, gelijk gespreid over de kantoren en de hoofdzetel.

Europabank blijft inzetten op innovatie en nieuwe technologieën.

In 2017 werd het product 'Renting' gelanceerd. De Crelan-agentenkunnen nu ook dit product verkopen.

Leningen aangevraagd via de website worden sinds korte tijd gescoord, wat op termijn de service naar de cliënten zal verbeteren.

Diverse Europabankkantoren werden gerenoveerd met het nieuwe concept, wat de dienstverlening en het cliëntencontact nog verbeterde.

De website werd volledig vernieuwd en responsive gemaakt, waardoor internetbankieren via de tablet en de smartphone gebruiksvriendelijker is geworden. Dit jaar werd het vernieuwde online platform 'eb online' uitgerold.

Daarnaast heeft de digitalisering van het validatieproces van de facturen en procedures ervoor gezorgd dat de automatisering toeneemt en de papierberg verder afneemt.

D. KRACHTLIJNEN EN COMMERCIEEL BELEID

HUMAN RESOURCES

Op 31 december 2017 maakten 1.189 personeelsleden deel uit van de Groep Crelan, waarvan er 836 voor Crelan werken, 16 voor Crelan Insurance en 337 voor Europabank.

Als bij het loontrekkend personeel in de verschillende filialen van de Groep, de 1.795 medewerkers toegevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als loontrekkende medewerker van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, dan bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 2.984.

Niettegenstaande een globale daling van het personeelsbestand, voornamelijk door de niet-vervanging van pensioengerechtigde medewerkers, werden in 2017 ook negentien nieuwe medewerkers verwelkomd bij Crelan, waarvan dertien met een contract van onbepaalde duur en zes met een contract van bepaalde duur,.

Op vlak van het HR-beleid en concrete realisaties in 2017, lag het accent op :

- een nieuwe organisatiestructuur
- de uitwerking en implementatie van een nieuwe beloningssystematiek
- de ontwikkeling, lancering en begeleiding van opleidingsprogramma's in functie van de uitrol van nieuwe bankapplicaties
- acties in het kader van employer branding
- de voorbereiding van een employee engagement onderzoek
- de screening van de HR-practices in samenwerking met het Top Employers Institute

Een nieuwe organisatiestructuur

In functie van de uitvoering van het Strategisch Plan en de toekomstige uitdagingen voor de bank werd een nieuwe organisatiestructuur uitgerold met de volgende doelstellingen:

- de ambitieuze commerciële objectieven vervat in het Strategisch Plan zo optimaal mogelijk realiseren door het versterken van de commerciële slagkracht
- onze organisatie accurater laten groeien in functie van de maatschappelijke veranderingen en de toekomstige behoeften van de klanten op het vlak van digitalisering, efficiëntie, kwaliteit en servicegerichtheid.

Een nieuwe beloningssystematiek

In 2017 werd een nieuwe beloningssystematiek toegepast die erop gericht is om gedurende de ganse loopbaan de beloning van medewerkers op een evenwichtige manier te laten groeien in functie van hun prestaties en doorgroeipotentieel. Daarbij wordt ook een sterke focus gehouden op de marktconformiteit van de beloning.

De toepassing van deze nieuwe beloningssystematiek vindt plaats in een ruimer kader van overleg met leidinggevenden, waarbij de aandacht zowel gaat naar de prestaties en de mogelijke perspectieven in de verdere loopbaan, als naar de actuele positionering inzake beloning van de medewerker.

Opleidingsprogramma's bankapplicaties

In functie van de uitrol van nieuwe bankapplicaties werd een opleidings- en coachingstraject uitgewerkt voor de medewerkers van de agentschappen en de hoofdzetel.

Daarbij werd voor het eerst gekozen voor voorbereidende e-learningmodules in combinatie met klassikale praktijksessies. Deze 'blended learning'-methodiek zullen we in de toekomst verder blijven ondersteunen omwille van de accuraatheid, efficiëntie en flexibiliteit voor de deelnemers.

Employer branding

2017 stond ook in het teken van de uitbouw van onze employer branding.

Zo kreeg e-recruiting via social media een ruime aandacht om de bekendheid van Crelan als werkgever te verhogen en op die manier sterker te staan in een krappe arbeidsmarkt aan de aanbodzijde.

Ook de eigen medewerkers werden betrokken bij de zoektocht naar nieuw talent voor de bank. We organiseerden met succes een programma "Bring your friend to Crelan" dat de medewerkers aanmoedigde om potentiële kandidaten uit hun kennissenkring aan te brengen.

Eind 2017 lanceerde de HR-afdeling in samenwerking met de commerciële directie zowel voor de vacatures in het agentennet als op de hoofdzetel een bijkomende rekruteringscampagne via social media. Deze campagne richtte zich tot specifieke groepen van kandidaten die nu en in de toekomst belangrijk zijn voor de verdere uitbouw van Crelan.

Employee engagement onderzoek

Einde 2017 werden de nodige voorbereidingen getroffen om in samenwerking met Korn Ferry Hay Group, een vooraanstaand internationaal organisatieadviesbureau, een 'employee engagement onderzoek' te lanceren.

Het onderzoek zelf gaat begin 2018 van start en geeft alle medewerkers van Crelan de gelegenheid om in een confidentieel kader rechtstreekse input te geven over wat goed loopt en wat beter of anders kan.

Dit initiatief kadert in het continu streven van het management van Crelan om verder te groeien naar een effectieve, aangename en kwaliteitsvolle organisatie waar mensen graag werken en het beste van zichzelf kunnen geven.

Het onderzoek richt zich niet alleen op de tevredenheid en betrokkenheid van medewerkers, maar ook naar de mate waarin Crelan haar medewerkers ondersteunt en faciliteert in hun engagement.

Screening HR-practices : Crelan 'Top Employer 2018'

Op basis van een kwaliteitsaudit van de HR-activiteiten in 2017 werd Crelan in februari 2018 voor het derde jaar op rij gecertificeerd voor haar uitstekende personeelsbeleid.

Het jaarlijkse internationale onderzoek van het Top Employers Institute erkent toonaangevende werkgevers wereldwijd: bedrijven die uitstekende arbeidsvoorwaarden bieden, ondersteuning geven voor de ontwikkeling van talent op alle niveaus binnen het bedrijf en ernaar streven om de arbeidsomstandigheden constant te verbeteren.

In het kader van de Top Employers procedure moeten de deelnemende bedrijven een uitgebreid onderzoeksproces doorlopen: het internationale HR Best Practices Onderzoek van het Top Employers Institute.

Als waarborg voor de authenticiteit van het proces worden alle antwoorden door een onafhankelijke partij aan een audit onderworpen. Dit betekent dat de zeer goede arbeidsomstandigheden door onderzoek zijn bewezen, hetgeen Crelan een plaatsje binnen de selecte club van gecertificeerde Top Employers heeft opgeleverd.

In de sector Bank & Verzekeringen is Crelan één van de zes gecertificeerde bedrijven.

Het Top Employers Institute heeft beoordeeld wat Crelan zijn werknemers aanbiedt op het vlak van:

- Talent Strategy
- Workforce Planning
- On-boarding
- Learning & Development
- Performance Management
- Leadership Development
- Career & Succession Management
- Compensation & Benefits
- Culture

Uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat Crelan de voorbije jaren vooral gegroeid is op het vlak van 'cultuurvorming' en vooral zeer sterke resultaten neerzet op het vlak van workforce planning en performance management.

MAATSCHAPPELIJKE PROJECTEN

Een duurzame bank: zo hoort een bank te zijn.

Crelan is een bank met een 100% coöperatieve verankering. Eind 2017 participeerden bijna 283.000 coöperanten via de coöperatieve aandelen van CrelanCo CVBA in het kapitaal van de bank.

Crelan wil zich dan ook engageren tot een ander soort bankieren waarbij **vier waarden centraal staan: verantwoord, verbonden, persoonlijk en respectvol.**

Het zijn de waarden die elke dag opnieuw in de praktijk gezet worden via een correct en professioneel advies met transparante producten en door Crelan-bankagenten die dicht bij de klanten staan en met hen een langetermijnrelatie opbouwen.

Maatschappelijk engagement

Als 100% Belgische coöperatieve bank wil Crelan niet enkel een financieel adviseur zijn, maar zich ook engageren in het Belgische maatschappelijke leven. Dat engagement uit zich in verschillende initiatieven.

Crelan Foundation

In het najaar van 2017 hield Crelan een denkoefening over haar maatschappelijk engagement en over de manier waarop ze dit nog nadrukkelijker kan uitdragen.

Deze oefening leidde in januari 2018 tot de oprichting van Crelan Foundation.

Met Crelan Foundation richt Crelan zich specifiek tot haar coöperanten, waardoor ze deze rechtstreeks betreft in haar maatschappelijk engagement. Via Crelan Foundation zal Crelan jaarlijks een bedrag reserveren in functie van de winst van de bank en dit bedrag gebruiken om onze samenleving beter en waardevoller te maken.

Coöperanten die actief zijn in een vereniging of als vrijwilliger meewerken aan een initiatief met een relevante en duurzame maatschappelijke weerslag, kunnen voor deze vereniging of dit initiatief een aanvraag tot financiële steun indienen.

Het Crelan Foundation comité zal jaarlijks een aantal van deze initiatieven selecteren en financieel ondersteunen.

Met Crelan Foundation zal de bank actief initiatieven ondersteunen binnen de domeinen opleiding, gezondheid, cultuur, milieu en sport. Dit is een bewuste keuze, omdat Crelan deze domeinen ook ziet als sleutels die bijdragen tot een gelukkige en evenwichtige samenleving.

Daarnaast zal Crelan Foundation ook maatschappelijk relevante initiatieven lanceren, waarbij de medewerkers van Crelan actief betrokken worden, zoals een actie om het strand schoon te maken of deelname aan een liefdadigheidsactie.

De bestaande initiatieven zoals de samenwerking met MiiMOSA, de leerstoelen aan de universiteiten van Gent en Gembloux en de Galerie Crelan worden ook ondergebracht onder de noemer Crelan Foundation.

Aandacht voor de Crelan-familie

Welzijn op het werk en sociale cohesie onder de medewerkers vindt Crelan belangrijk. Ook in dat kader nam de bank een aantal initiatieven.

De overdracht van het voorzitterschap van het Directiecomité ging niet onopgemerkt voorbij in de bank. Op dinsdag 25 april 2017 vierden collega-bankiers, vertegenwoordigers van Febelfin en de toezichhouders, collega-bestuurders, zakenrelaties, familie en vrienden het mooie parcours van Luc Versele tijdens een academische zitting in de Aula van de UGent.

Op donderdag 27 april 2017 waren alle Crelan-medewerkers dan te gast op de hoofdzetel voor een feest ter ere van de afscheidnemende en de nieuwe CEO.

Aandacht voor de derde wereld

Scholieren lopen stage voor Youca

Jongeren die voor één dag de schoolbanken inruilen voor een job en hun loon afstaan aan een project van geëngageerde jongeren wereldwijd: dat is het idee achter de Work for Change campagne van Youca – Youth for change and action (voorheen bekend onder de naam Zuiddag).

Crelan deed mee: acht scholieren tekenden op 19 oktober 2017 present op de hoofdzetel van Crelan in Anderlecht.

Het was een ideale gelegenheid om deze jongeren vertrouwd te maken met de financiële wereld en met Crelan in het bijzonder en tegelijkertijd bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige samenleving.

Microfinanciering via Incofin

Sinds 2015 werkt Crelan samen met Incofin via een participatie in het kapitaal en een lening aan het fonds.

Het fonds Incofin verschaft financiële middelen aan microfinancieringsinstellingen in derdewereldlanden, die worden geselecteerd onder meer op basis van hun impact op de sociale ontwikkeling van de kansarme lokale bevolking.

De microfinancieringsinstellingen gebruiken deze middelen vervolgens om “microkredieten” te verschaffen aan de lokale kleinschalige projecten. Op deze manier levert Incofin een belangrijke bijdrage tot de economische ontwikkeling van derdewereldlanden en verzekert zij zich ervan dat haar middelen goed worden besteed.

Een hart voor de landbouw

In 1937, bij het ontstaan van de bank, heette Crelan nog NILK (Nationaal Instituut voor de Landbouw), een overheidsinstelling met als voornaamste taak de Belgische land- en tuinbouwers via kredietverstrekking te ondersteunen.

De focus ligt vandaag minder exclusief op landbouw, maar de hechte band met de land- en tuinbouwsector is in al die jaren overeind gebleven. Ze komt tot uiting via het gespecialiseerd aanbod en de gespecialiseerde adviesverlening van Crelan voor de land- en tuinbouwers.

2017 was een jaar met contrasten voor de Belgische land- en tuinbouwsector. Voor de varkens- en melkveehouderij waren er positieve signalen en dit zeker tijdens de eerste zes maanden van het jaar.

Kenmerkend voor het eerste semester waren ook de uitzonderlijke late vrieskou en de droogte, die beide door het Rampenfonds erkend werden als landbouwcrisis. Crelan heeft zich dan ook snel gepositioneerd als duurzame partner van de land- en tuinbouwsector en specifieke maatregelen genomen. Dit sterk signaal naar de ondernemers kon de sector enorm appreciëren.

De Fipronilcrisis heeft een zeer beperkt aantal klanten van de bank geïmpacteerd. De betrokken bedrijven worden individueel opgevolgd.

In het algemeen deed de tuinbouwsector het zeer goed. De kredietproductie van dit sub-segment vertegenwoordigt een derde van de totale jaarproductie.

De tevredenheid van de Crelan-klanten in de land- en tuinbouwsector ligt met een score van 8/10 iets hoger dan het globale klantentevredenheidscijfer van 7,5/10.

Om haar engagement verder te onderstrepen onderneemt Crelan ook verschillende initiatieven in en voor de sector.

De Crelan Leerstoel aan de UGent

Sinds 2015 legt de bank met haar Crelan Leerstoel aan de UGent de nadruk op innovatie en duurzaamheid in de landbouw. Aan de faculteit bio-ingenieurswetenschappen worden talrijke wetenschappelijke onderzoeksprojecten uitgevoerd die vaak moeilijker hun weg vonden naar de praktijk.

De Crelan Leerstoel bracht daar verandering in, niet alleen door studies over innovaties te stimuleren, maar ook door te communiceren over de wetenschappelijke inzichten naar belanghebbenden en door de samenwerking tussen onderzoekers te bevorderen.

Sinds de opstart van de Crelan Leerstoel werden al heel wat studies gerealiseerd en in de praktijk omgezet. In 2017 werd in het kader van de Crelan Leerstoel onder andere gecommuniceerd over het telen van tomaten met zout water, onderzoek naar mycotoxines en schimmels en het inzetten van schimmels tegen de aanhoudende droogte op Cubaanse koffieplantages.

De Inspiring Mornings (ontbijtvergaderingen met diverse stakeholders) over een gezonde bodem, over de korte ketens en over een duurzame varkenshouderij waren eveneens gesmaakte initiatieven in 2017.

Tijdens de Crelan Leerstoeldag konden de in landbouw gespecialiseerde bankagenten in het kader van een permanente vorming dan weer kennis maken met het Agrotopia-project in Roeselare. Hier werken de UGent, Inagro (het instituut voor onderzoek en advies in de land- en tuinbouw) en de REO-Verlenging samen aan de nieuwste ontwikkelingen rond innovatieve glastuinbouw en vertical/urban farming.

Meer informatie over de Crelan Leerstoel aan de UGent is terug te vinden via <https://www.ugent.be/bw/nl/onderzoek/ugent-crelanleerstoel>.

De Crelan Leerstoel aan Gembloux Agro-Bio Tech – ULiège

Op 20 februari 2017 kondigden de faculteit Agro-bio Tech van Gembloux en Crelan de oprichting aan van de Crelan Leerstoel ter bevordering van de korte ketens. Met dit initiatief willen de faculteit en Crelan het verwerven van kennis over de korte ketens en de brede verspreiding ervan onder alle actoren stimuleren.

De korte keten biedt de land- en tuinbouwer een mogelijkheid om zijn inkomen te diversifiëren. Door een deel van zijn producten via de lokale markt te verhandelen, wordt hij immers minder afhankelijk van de macro-economische factoren. De recente initiatieven, zowel in stedelijke als landelijke gebieden, tonen het groeiend succes van deze korte ketens aan. Omwille van de lokale aanpak kunnen ze ook een positieve bijdrage leveren tot een meer efficiënte en ecologische inzet van middelen. Bovendien zijn de klanten vaak nauwer betrokken bij de bedrijfsactiviteit wat voor een betere communicatie zorgt tussen de producent en de consument.

Onze aanwezigheid op en steun aan landbouwbeurzen

Vanzelfsprekend was Crelan vertegenwoordigd op de belangrijkste land- en tuinbouwbeurzen. Het zijn de ideale locaties om kennis te maken met de nieuwigheden in de sector, om klanten en prospecten te ontvangen en om ze de dienstverlening van de bank voor te stellen.

Crelan was in 2017 voor de 43ste keer sponsor van de landbouwbeurs van Libramont die door 212.000 bezoekers bezocht werd. Op de Crelan-stand die een nieuwe look and feel had gekregen, werden

enkele duizenden klanten ontvangen, net als een aantal politieke en publieke prominenten. Medewerkers en coöperanten maakten kans om een Family Day- arrangement te winnen waarbij ze samen met hun familie nader kennis konden maken met de evoluties in de landbouwsector.

Aandacht voor jonge landbouwers

Op 9 maart 2017 vond het 'Feed the future'-jongerencongres' plaats in de Odisee Hogeschool in Sint-Niklaas; op 14 november 2017 streek het congres neer in Ciney. Het congres richt zich op jonge landbouwers in spe en biedt hen nuttige informatie en tips voor het opstarten van een landbouwbedrijf. Crelan steunt graag actief dit initiatief van Fedagrim (de Belgische Federatie van Toeleveranciers van machines, gebouwen en uitrustingen voor de Landbouw en Groenvoorzieningen) en neemt ook de organisatie en presentatie van een van de workshops voor haar rekening.

Ook voor 2018 staan er edities van dit congres op de planning, onder andere in La Reid (provincie Luik).

Aandacht voor crowdfunding

MiiMOSA is een platform voor crowdfunding dat zich uitsluitend toelegt op landbouw en voeding. MiiMOSA is oorspronkelijk ontstaan in Frankrijk en is sinds eind 2016 ook actief in België.

Dat was meteen het moment waarop Crelan een partnership is aangegaan met MiiMOSA wat begin 2017 leidde tot een eerste gezamenlijke oproep voor nieuwe projecten. Zestien deelnemers sloegen er tijdens deze campagne in om voldoende fondsen te verzamelen.

Crelan kondigde bovendien aan dat het een 'Coup de coeur' en een bijhorende geldprijs van 500 EUR zou uitloven aan de zes deelnemers die de jury het meest konden overtuigen. Die prijsuitreiking vond plaats op 29 juli 2017 tijdens de landbouwbeurs van Libramont.

Ook in 2018 zal Crelan met MiiMOSA een gezamenlijke oproep tot projecten lanceren.

Een hart voor sport

Crelan beschouwt sport als een belangrijk onderdeel van een gezonde en evenwichtige levensstijl en als een factor van sociale cohesie die de mensen dichter bij elkaar brengt. Fairplay en teamspirit maken sport groots en het zijn dan ook waarden die Crelan graag ondersteunt.

Crelan is sinds jaar en dag actief als sponsor van een aantal sportdisciplines. De bank kiest hierbij bewust voor disciplines waar er een grote interactie bestaat tussen de atleten en de supporters. De atleten die we sponsoren zijn professioneel met hun discipline bezig, gaan volop voor resultaat en staan tegelijkertijd dicht bij hun supporters. Het zijn waarden waar Crelan zich perfect in herkent.

2017 was trouwens ook het jaar waarin Crelan alle communicatie over de atleten die als merkambassadeurs optreden (de wielploegen Crelan-Charles en Veranda's Willems-Crelan, basketbalclub Crelan Okapi Aalstar, de Borlée Family en de Belgian Tornados), samenbracht onder de slogan 'Tussen sporter en supporter' en hierrond succesvolle campagnes uitrolde op sociale media.

Wielrennen en veldrijden

Crelan is actief als sponsor in het wielrennen sinds 2000, toen nog onder de naam Landbouwkrediet. Voor heel wat jong aankomend talent betekende deze ploeg in al die jaren een springplank naar een mooie carrière op de weg.

Sinds 1 januari 2017 is Crelan hoofdsponsor van de nieuwe pro-continentale wielploeg die plaats biedt aan zowel een veldritploeg (Crelan - Charles) als een wegploeg (Veranda's Willems – Crelan).

Sinds januari 2016 is Wout van Aert het speerpunt van onze ploeg. Met meerdere Belgische titels en wereldtitels in het veldrijden – opnieuw in 2018 na een schitterende overwinning in Valkenburg - heeft hij de verwachtingen meer dan ingelost. Wout van Aert heeft de ambitie om zowel in het veld als op de

weg te schitteren. Hij reed daarom bewust een aangepast programma in het veldrijden met het oog op het wegseizoen 2018.

Atletiek

Crelan heeft haar naam sinds 2011 verbonden aan de Belgische atletiek, met de sponsoring van publiekslievelingen Olivia, Jonathan, Kevin en Dylan Borlée. De bank is eveneens hoofdpartner van de Belgische atletiekliga en van de Belgian Tornados (de ploeg van de 4x400 meter heren).

Deze estafetteploeg greep in 2017 op het wereldkampioenschap atletiek in Londen net naast de bronzen medaille: net als op de Olympische Spelen in Rio een jaar eerder, strandde ons Belgisch viertal op de vierde plaats.

In december 2017 ging de Gouden Spike voor het Team van het Jaar dan ook verdiend naar de Belgian Tornados (Robin Vanderbemden, Jonathan Borlée, Dylan Borlée, Kevin Borlée, Julien Watrin en Jonathan Sacoor).

Basketbal

Sinds 2002 is Crelan sponsor van Okapi Aalstar en deze samenwerking is sindsdien enkel maar verder uitgegroeid.

Nadat Crelan al twee jaar deel uitmaakte van de 'Big 4', de 4 hoofdparters van Okapi Aalstar, besloot de bank om haar engagement verder uit te breiden en voor het seizoen 2015-2016 als enige hoofdsponsor van deze talentvolle basketbalclub, die sindsdien als Crelan Okapi Aalstar door het leven gaat, op te treden.

Crelan Okapi Aalstar sloot het reguliere seizoen 2016-2017 mooi af als vierde maar sneuvelde te snel in de play-offs. En ook in het lopende seizoen 2017-2018 ligt de club op koers voor de play-offs.

Samen sporten

Ter ondersteuning van een gezonde levensstijl en om de sociale interactie tussen de medewerkers verder te bevorderen, organiseerde of stimuleerde Crelan ook enkele sportieve events waaraan de medewerkers konden deelnemen.

Crelan mocht in 2017 tachtig kaarsjes uitblazen. Om dat te vieren, organiseerde Crelan op 28 september 2017 de 2de editie van de Crelan Cup voetbal voor de personeelsleden.

Op 28 mei 2017 steeg de temperatuur tot dertig graden en meer, maar dat weerhield 26 sportieve medewerkers er niet van om deel te nemen aan de 20km door Brussel.

Op 16 september 2017 vierden Crelan en UGent het tweehonderdjarige bestaan van de universiteit met de Willem-I fietstocht: een parcours van 200 km tussen de universiteiten van Gent en Luik. Crelan mocht als partner en sponsor van de feestelijkheden een groep wielierliefhebbers afvaardigen, drieëntwintig kilometerverters gingen op dat aanbod in.

Aandacht voor kunst en cultuur

Mecenaat

Op de gelijkvloerse verdieping van de hoofdzetel in Anderlecht stelt Crelan een mooie expositieruimte ter beschikking van kunstenaars, de Galerie Crelan.

Doorheen het jaar organiseert de bank een aantal exposities. De bank zorgt niet alleen voor een mooie expositieruimte, maar ook voor het drukwerk voor de uitnodigingen en een verzorgde receptie bij de vernissage.

Op die manier biedt Crelan de kunstenaars de gelegenheid om hun werk bekend te maken aan het grote publiek. In 2017 vonden drie exposities plaats in de Galerie Crelan: 'Werken met Vang Dong' met werken van Marc Ver Elst, 'Brût' met de schilderijen van Martijn Figeys en de keramiek van Lut Vanden Broeck en als afsluiter van het jaar de expositie 'Instant' met werken van Veerle Verhoeven en van Peter Troucheau.

De bank koopt ook regelmatig een kunstwerk aan voor haar gebouwen. Op die manier komen ook de medewerkers en de klanten van de bank regelmatig in contact met kunst van eigen bodem.

Fêtes de Wallonie

In september 2017 was Crelan voor de tweede maal presenting partner van dit grootschalige evenement met gratis concerten en folklore in de Naamse binnenstad.

COMMERCIEEL NET

Op 31 december 2017 telde Crelan NV 624 verkooppunten, wat er 29 minder zijn dan eind 2016.

De daling van het aantal verkooppunten in de loop van 2017 is een gevolg van het lokaal samensmelten van agentschappen met het oog op competentieverhoging en verdere specialisatie van agentschapsmedewerkers.

Zowel de evolutie inzake regelgeving als de wijzigende klantenverwachtingen - adviesverlening in plaats van uitvoeren van transacties – liggen mee aan de grondslag van deze evolutie die zich ook in de toekomst zal verderzetten. .

Met uitzondering van het agentschap van de hoofdzetel in Brussel, worden alle verkooppunten van Crelan NV gerund door zelfstandige agenten.

Eind 2017 waren deze agentschappen uitgerust met 270 selfbanks, waarvan 189 met een cash-in/recycling functie en 33 cashless toestellen.

Nieuwe aansturing van het Net

In 2017 werd de organisatiestructuur aangepast.

Van een regionale commerciële werking werd overgegaan naar een nationale aanpak met een expliciete focus op de verschillende klantensegmenten waarin Crelan actief is, namelijk Retail enerzijds en Business anderzijds.

In de doelgroep Business onderscheiden we de doelgroep 'Agri & Food' en de doelgroep 'KMOZ' (zelfstandigen, vrije beroepen en KMO's).

De nationale aansturing van elk van deze klantensegmenten wordt geleid door een commercieel directeur.

Elke commerciële directie wordt voor haar klantensegment ondersteund door een team van experts op vlak van verzekeringen enerzijds en vermogen anderzijds. De overige ondersteunende diensten worden verstrekt vanuit een centrale organisatiestructuur.

Agentschappen worden competentiecenters voor Businessklanten

Crelan wil zoveel mogelijk competenties zo dicht mogelijk bij haar klanten blijven ontwikkelen, wat het uitgebreide netwerk van Crelan-agentschappen verklaart.

Voor de businessklanten (Agri & Food en KMOZ) werkt Crelan met lokale agentschappen die een dubbele rol vervullen, namelijk competentiecenter voor lokale klanten, maar ook in ondersteuning van de omliggende agentschappen die minder expertise hebben ontwikkeld in dit Business-segment.

Klanten kunnen uiteraard ook blijvend terecht in hun vertrouwde agentschap. Het agentschap zal dan in functie van de behoefte van de klant contact leggen met het nabij gelegen competentiecenter.

Naar aanleiding van het Zomerakkoord informeerde Crelan deze agenten over de belangrijke fiscale implicaties voor ondernemingen en zelfstandigen. In oktober werden dan regionale meetings georganiseerd waarin de bancaire opportuniteiten van dit akkoord toegelicht werden, namelijk de nieuwe mogelijkheid van pensioenopbouw voor zelfstandigen, de DBI (Definitief Belaste Inkomsten) Bevek voor ondernemingen en de verhoogde noodzaak van voorafbetalingen. Tijdens de 'Maand van de Ondernemer' ten slotte nodigden de gespecialiseerde agenten hun professionele klanten uit om in gefundeerde adviesgesprekken deze opportuniteiten aan te kaarten.

In de nabije toekomst zullen deze competentiecenters ook visueel zichtbaar zijn voor de klanten en prospecten via een extern aangebracht 'label'.

IT ONTWIKKELINGEN

Aangepaste ICT-strategie

Ter uitvoering van de beslissing genomen in 2015, werd in 2017 overgestapt van de Thaler-toepassingen (gebruikt sinds 2004) naar een meer recente versie van het Sopra banking platform.

De migratie naar dit nieuwe beheerplatform werd in maart 2017 opgestart met de oplevering van een nieuw Core-banking-platform en een migratie vanuit de oude ICT-omgeving.

Parallel aan deze migratie en de ermee gepaard gaande functionele aanpassingen, werden bijkomend inspanningen geleverd om alle gewijzigde processen binnen de context van de financiële rekeningen en betalingen te stroomlijnen.

De zware ICT-investeringen hebben op bepaalde ogenblikken een impact gehad op het functioneren van specifieke agentschaps- en klantenapplicaties.

Om de dienstverlening kwalitatief te blijven garanderen, heeft de bank daarom midden 2017 beslist om in eerste instantie prioriteit te geven aan het stabiliseren van de uitgevoerde uitrol en om de verdere uitrol van de Sopra-oplossing on hold te plaatsen.

Deze pauze liet tevens toe om de volgende geplande fasen van het in 2015 uitgestippelde strategisch ICT-plan, waarbij de bestaande front-toepassingen voor kantoren worden aangepast, te optimaliseren. Daarbij wordt rekening gehouden met de technologische evoluties op de markt enerzijds en de wijzigende klantennoden anderzijds.

Het aangepaste plan werd in de herfst van 2017 door de Raad Van Bestuur goedgekeurd en garandeert dat de commerciële ambities van Crelan op langere termijn zullen ondersteund worden door een aangepaste ICT-infrastructuur.

Oprichting Transformation Office

Om de vele projecten binnen Crelan te stroomlijnen en te prioriteren en om te garanderen dat de ICT- en businessprojecten op elkaar afgestemd zijn, werd in 2017 het Transformation Office opgericht. Deze nieuwe afdeling rapporteert rechtstreeks aan de CIO/COO.

Het Transformation Office wil de projectinitiatie op een professionele manier laten verlopen. De verantwoordelijkheid van de business-departementen bij projecten, hierin ondersteund door het Transformation Office, wordt immers verhoogd door het invoeren van verplichte vaste stappen: problem statement, business case, project charter.

Na elk van deze stappen is er een formele go/no go voorzien door het Transformation Office en/of het Directiecomité.

De globale opvolging van de milestones en het budget van de strategische projecten die in de Crelan-roadmap zijn opgenomen, is eveneens een kerntaak van het Transformation Office.

Uitbesteding ICT-infrastructuur

Eind 2016 rondde Crelan de studie af over het al dan niet uitbesteden van haar ICT-infrastructuur. Bij haar beslissing om haar datacenteractiviteiten uit te besteden aan next hield de bank rekening met zowel de noodzakelijke flexibiliteit als een optimale “cost of ownership”.

In 2017 werden de contractbesprekingen met deze gespecialiseerde externe leverancier afgerond en werd het traject opgestart. Hierbij werden gradueel beheerstaken overgeheveld naar Cegeka in functie van de eerste verhuistesten die eind 2017 plaatsvonden.

In 2018 zal het project volledig afgerond worden en zal Cegeka de dienstverlening voor de ICT-infrastructuur en het beheer ervan op zich nemen.

Cyber security

In het kader van het securitybeleid van Crelan en meer specifiek met betrekking tot de belangrijke nieuwe Europese regelgevingen GDPR (General Data Protection Regulation) en PSD2 (Payment Services Directive) werd een uitgebreide security risicoanalyse uitgevoerd op basis waarvan actieplannen opgesteld werden die momenteel uitgerold worden.

Daarnaast werd veel aandacht geschonken aan het voorkomen van nieuwe vormen van cybercriminaliteit, zoals phishing, wat tot een continue succesvolle incidentafhandeling in een vroeg stadium geleid heeft.

Digitaal bankieren

De bank realiseerde een verdere groei van het aantal actieve online- en mobile-gebruikers.

Vandaag zijn er 310.000 klanten met een actief online abonnement en 120.000 klanten met een actief mobile abonnement. Per maand stijgt dit aantal met gemiddeld 1.800 nieuwe online-gebruikers en 2.850 nieuwe mobile-gebruikers. 90% van alle overschrijvingen gebeurt nu via pc, smartphone en tablet.

Om onze positie verder te versterken, ontwikkelde en lanceerde Crelan in 2017 de totaal nieuwe online-banking tool, myCrelan, die op termijn Crelan Online volledig zal vervangen. De nadruk werd gelegd op de gebruiksvriendelijkheid en op een moderne ‘look and feel’ en dit aangevuld met heel wat nieuwe features, zoals:

- Het aanmelden en verrichtingen tekenen met ‘Crelan Sign’ (beschikbaar in Crelan Mobile);
- Een dashboard dat de klant zelf kan beheren;
- Het beheren van de online en mobile abonnementen en limieten van de minderjarige kinderen.

Ook in Crelan Mobile, de app beschikbaar voor de smartphone, werden een aantal nieuwe features toegevoegd, onder andere:

- Crelan Sign, een nieuwe applicatie in Crelan Mobile als alternatief voor de Digipass.

In myCrelan wordt een QR-code getoond: de klant scant de QR-code met zijn smartphone en tekent met zijn mobiele pin.

Bij online aankopen met debet- en kredietkaart kan de klant ook de QR-code inscannen met de smartphone en tekenen met zijn mobiele pin

- Zoomit

Aangezien de ouders nu ook zelf de online-abonnementen van hun minderjarige kinderen kunnen beheren via myCrelan werd Crelan Mobile ook opengesteld voor minderjarigen vanaf de leeftijd van 12 jaar.

Daarnaast volgt Crelan ook nauwgezet enkele nieuwe ontwikkelingen op:

- ITSME is een nieuwe app ontwikkeld door ‘Belgian Mobile ID’ waarmee elke Belg online ondubbelzinnig zijn identiteit kan bewijzen. Met deze digitale identiteit krijgt een gebruiker toegang tot allerlei onlinetoepassingen zowel bij bankzaken, e-commerce of overheidsdiensten. Crelan zal ook de mogelijke toepassingen van ITSME benutten om nieuwe klanten makkelijker te identificeren en om bestaande klanten makkelijker toegang te geven tot de online- en mobilekanalen.

- PSD 2 (Payment Services Directive)

Deze Europese richtlijn scherpert de bescherming van de consument aan en wil innovatie en concurrentie aanmoedigen. In België is de omzetting van deze richtlijn naar Belgische wetgeving nog lopende. Verwacht wordt dat PSD2 in het voorjaar van 2018 in werking zal treden.

PSD2 verruimt het toepassingsgebied voor betaaldiensten naar nieuwe, niet-bancaire spelers. Via de banken zullen die derde partijen toegang kunnen verkrijgen tot de betaalrekening van de consument, op voorwaarde dat deze laatste hiermee uitdrukkelijk akkoord gaat en uitsluitend in het kader van de aangeboden betaaldiensten.

E. RISK MANAGEMENT

ALGEMEEN RISK MANAGEMENT

De operationele structuren voor de opvolging van de risico's van de Bank zijn gecentraliseerd binnen de directie Risk Management. De Risk Manager staat in voor deze opvolging onder leiding van de Chief Risk Officer, die lid is van het Directiecomité.

Risk Management legt zich toe op diverse specialisaties:

- identificeren, meten, opvolgen en sturen van krediet-, financiële en operationele risico's;
- advies verstrekken in alle (grotere) kredietdossiers die gepresenteerd moeten worden aan het Directiecomité;
- ontwikkelen en valideren van interne modellen die gebruikt worden in het kader van IRB (Internal Rating Based aanpak);
- opmaken, coördineren en valideren van de reglementaire rapporten RACI (Risk Assessment Contrôles Internes), ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process), ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process), het Recovery Plan, ...

Om zo goed mogelijk het beheer van de risico's te organiseren, werden verschillende interne risicocomités opgericht.

Deze risicocomités bewaken de krediet-, financiële, operationele (inclusief de permanente controles) en informaticarisico's en ook de risico's die verband houden met de filialen.

Kredietrisico

Het beheersen van het kredietrisico blijft gebaseerd op het kredietbeleid enerzijds en op een systeem van scheiding van de machten in de kredietactiviteit anderzijds. Zo volgen verschillende comités de risico-appetijt op.

De bevoegdheden inzake krediettoekenning zijn verdeeld tussen het Directiecomité en het Kredietverbintissencomité, en dit volgens bepaalde niveaus van kredietomloop en rating van de klanten. Bovendien is er ook een bevoegdheidsdelegatie binnen het kredietdepartement.

Het Krediettoezichtcomité is bevoegd voor het beheer van de kredietomloop, onder meer voor de kredieten op de 'kredietbewakingslijst'.

Het Kredietprovisioneringscomité heeft de bevoegdheid om klanten in 'kwalitatieve default' te plaatsen, waardeverminderingen te bepalen en aan te passen, kredieten op te zeggen en schuldvorderingen af te schrijven.

De kredietlimieten werden geactualiseerd in het kader van het globale kredietrisico van de Bank en werden goedgekeurd door de Raad van Bestuur.

Het kredietrisico wordt beheerd aan de hand van ratingmodellen die een score toekennen aan elke kredietklant. Deze rating van de klant is doorslaggevend voor de beslissingen inzake krediettoekenning en kredietbeheer. De performantie van de modellen wordt regelmatig opgevolgd en de resultaten worden gevalideerd en goedgekeurd door een nieuw opgericht comité, met name Comeri.

Voor elk dossier dat binnen de bevoegdheid van het Directiecomité valt, is een onafhankelijk advies van Risk Management noodzakelijk.

Rente-, liquiditeits- en marktrisico

Nadat in 2012 werd besloten om het financiële risico-opvolgingsstelsel binnen Crelan Groep uit te breiden naar alle entiteiten binnen de Groep, werd in 2013 gestart met de gecentraliseerde systematische opvolging van de financiële risico's voor alle bancaire entiteiten binnen de Groep. Op deze manier wordt via de financiële risico-opvolging de groepsstructuur verder versterkt en worden alle entiteiten operationeel geïntegreerd in het financiële beleid en de risico-opvolging van de Groep. Voor Crelan Insurance wordt enkel het tegenpartijrisico geïntegreerd in de opvolging op groepsniveau.

De belangrijkste risico-indicatoren zijn de globale Value at Risk (VaR) voor alle financiële risico's, een vastrentende reverse cumulatieve gap voor het renterisico, de LGD-limieten (Loss Given Default) voor het tegenpartij- en landenrisico en ratio's voor het liquiditeitsrisico (LCR).

De scope van het VaR-model (Value at Risk), dat volledig binnen het departement RMF (Risk Management Finance) werd ontwikkeld, omvat alle financiële risico's van de volledige Groep. Dit zowel in normale omstandigheden als onder stressomstandigheden.

ALM (Asset Liabilities Management) is verantwoordelijk voor de opvolging van het rente-, optie- en liquiditeitsrisico binnen de Bank. De ontwikkeling van de modellen die dienen voor de identificatie, analyse, bewaking en rapportering van deze risico's binnen de bank, gebeurt door deze afdeling. Risk Management daarentegen vervult de rol van valideerder van deze modellen.

Zowel de interne vastrentende gap als de reglementaire rapportering van het renterisico worden door Risk Management gecontroleerd.

De verantwoordelijkheid voor het beheer en de rapportering van de financiële risico's, alsook de controle van de geldende limieten liggen in eerste instantie bij de diverse business-lijnen zelf. Risk Management is verantwoordelijk voor de tweedelijnscontrole van deze financiële limieten. Het betreft hier een bijkomende onafhankelijke validatie van de gerapporteerde gegevens door ALM en Financieel Beleid met als doel de kans op foutieve rapporteringen aan de regelgevende instanties, het Financieel Comité, het Directiecomité of de Raad van Bestuur uit te sluiten.

Operationele risico's

Deze activiteit wordt uitgevoerd door Risk Management.

Een waarschuwingsmechanisme is in voege om belangrijke operationele incidenten op te sporen.

Risk Management stelt ook sleutelindicatoren in werking om na te gaan in hoeverre processen risicogevoelig zijn en om de kwaliteit van de meldingen van incidenten door de verschillende departementen op te volgen.

Op functioneel vlak kan Risk Management, als beheerder van de operationele risico's, rekenen op een netwerk van een dertigtal risicocorrespondenten die actief zijn in de verschillende domeinen van de Bank. De risicocorrespondenten werden ook in 2017 verder gesensibiliseerd over het belang van de rapportering van de operationele incidenten van hun processen.

In 2016, heeft Risk Management een programma opgezet met als doel de interne controlesystemen te versterken.

Deze controlesystemen zijn onder andere gebaseerd op een gedetailleerde cartografie van de risico's (Entreprise Risk Management) met als objectief

- een beschrijving te maken van de processen in de vorm van flowcharts;
- inherente risico's en de bestaande controles te identificeren;
- residuele risico's te onderkennen;
- geschikte herstelmaatregelen voor de geïdentificeerde risico's uit te werken.

Negentien sleutelprocedures van de bank werden herbekeken, waaronder kredieten, deposito's, compliance, de marktenzaal en de thesaurie, HR, boekhouding, facturatie, beheer van de interne rekeningen, ICT, beheer van de fraude, beveiliging van de informatie, business continuity plan en beheer van de risico's.

Deze werkzaamheden zullen in 2018 in een specifieke tool (Hopex) ingevoerd worden, die de monitoring en het beheer op een meer geautomatiseerde manier zal mogelijk maken.

Herstelplan

Zoals in 2015 werd op vraag van de toezichthouder een herstelplan opgesteld op geconsolideerd niveau voor Crelan Groep, met uitzondering van Crelan Insurance dat tot op heden als immaterieel beschouwd werd. In de toekomst zal Crelan Insurance wel deel uitmaken van de herstelplannen.

Meerdere risico-indicatoren werden op basis van de EBA-richtsnoeren (European Banking Authority) opgesteld in de domeinen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit. Voor elke indicator werden waarschuwingdrempels en een kritische hersteldrempel gedefinieerd waarbij in geval van overschrijding zware herstelopties in uitvoering kunnen worden gesteld.

Er werden vijf scenario's ontwikkeld: liquiditeitscrisis, rentestijging, kredietcrisis, algemene (systeem)crisis wegens een operationeel incident en een specifiek scenario gelinkt aan de entiteit Europabank.

Voor elk van deze vijf scenario's werden drie mogelijke herstelopties geïdentificeerd die snel in werking kunnen worden gebracht. Volgens de beoogde scenario's kunnen de opties gelijktijdig in werking worden gebracht.

In elk van deze gevallen laten de beoogde herstelopties Crelan Groep toe om uit de gevarenzone te komen.

IFRS 9

In het kader van de implementatie van de nieuwe boekhoudkundige standaard IFRS 9 heeft Risk Management de nieuwe vereisten ingevoerd met betrekking tot de modellering van de risicoparameters.

COMPLIANCE

2017 was rijk aan nieuwe regelgeving inzake integriteitsbeleid. Begin oktober werd de omzetting naar Belgisch recht gepubliceerd van de vierde Europese anti-witwasrichtlijn. In functie daarvan implementeerde Crelan in het vierde kwartaal van 2017 een eerste reeks maatregelen, onder meer met betrekking tot de uiteindelijke begunstigen van rechtspersonen en andere juridische structuren en de uitbreiding van de definitie van politiek gevoelige personen. Voor een aantal andere maatregelen loopt de implementatie verder in 2018.

Hetzelfde geldt voor de Europese MiFID II richtlijn (Markets in Financial Instruments Directive II) ter bescherming van de beleggers. Crelan opteert ervoor dat haar agenten ten opzichte van elke beleggingsklant kunnen optreden als adviseur teneinde een pertinente toegevoegde waarde te bieden. Deze keuze weerspiegelt zich in het feit dat alle beleggingstransacties, met uitzondering van transacties in beursgenoteerde aandelen, uitgevoerd worden onder advies en bijgevolg onderworpen zijn aan de geschiktheidstest van de klant. De MiFID vragenlijst die aan de basis ligt van deze geschiktheidstest, werd aangepast voor bepaalde specifieke doelgroepen. Ook een aantal eerstelijnscontroles werden verder op punt gesteld.

Een derde omvangrijke nieuwe Europese regelgeving waarvan de implementatie opgestart werd, is de GDPR verordening (General Data Protection Regulation) die onder meer een aantal extra rechten regelt inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Binnen het domein van de voorkoming van witwassen en terrorismefinanciering werd permanent een verscherpte aandacht aan de dag gelegd met betrekking tot cashverrichtingen en repatriëring van gelden uit het buitenland. De volumes daarvan blijven substantieel, wat aansluit bij de in de pers gepubliceerde informatie dat het aantal fiscale regularisaties van buitenlandse tegoeden eind 2017 sterk gestegen is.

Omtrent de repatriëring van gelden uit het buitenland werkt Crelan met strikte richtlijnen die via het intranet van de bank beschikbaar zijn voor de agenten en de medewerkers van de zetels. Deze werden

aangevuld met specifieke opleidingssessies waarin deze richtlijnen op basis van concrete voorbeelden herhaald werden en werden gekoppeld aan de commerciële aspecten omtrent fidelisering van gerepatrieerde vermogens.

De actualisatie van het beleid omtrent de voorkoming van bijzondere mechanismen, opgestart in 2016, werd verder geconcretiseerd via interne richtlijnen met praktische situaties van te vermijden bijzondere mechanismen, meer specifiek in de context van nalatenschappen en kredietverlening.

Fraudepreventie bleef eveneens een belangrijk aandachtspunt. Periodiek werd via het intranet toelichting gepubliceerd bij mogelijke fraudescenario's, gekoppeld aan praktische tips ter voorkoming. Ook in de onlineklantentoepassing werd via het opstartscherm continu aandacht gevraagd voor veilig bankieren.

Daarnaast werd ook regelmatig gesensibiliseerd voor andere compliancedomeinen, zowel naar agenten en hun medewerkers als naar medewerkers van de zetels, onder meer via publicatie van een maandelijkse compliance info en de agentensessies rond compliance-actua. Daarin zijn onder meer de volgende thema's aan bod gekomen: fraudepreventie, misbruik van vennootschapsgoederen, waakzaamheidsplicht bij nieuwe klantenrelaties en de nieuwe antiwitwaswet.

INTERNE AUDIT

De algemene missie en de waarden van Interne Audit worden beschreven in het Auditcharter. De rollen en verantwoordelijkheden opgenomen in het Auditcharter en het Auditcomitécharter zijn afgestemd op de Bankenwet van 25 april 2014.

Interne Audit verschaft op een onafhankelijke manier enerzijds de Raad van Bestuur, via het Auditcomité, en anderzijds het Directiecomité redelijke zekerheid over de kwaliteit en doeltreffendheid van de interne controles, het risicobeheer en de systemen en processen van deugdelijk bestuur van de bank. Interne Audit staat de Raad van Bestuur via het Auditcomité, en het Directiecomité bij in hun opdracht ter zake.

De scope van Interne Audit omvat het geheel van de activiteiten van de Groep Crelan. Binnen de Groep werden de auditmethodologie en de rapportering aan het Auditcomité geüniformiseerd. Voor bepaalde dochtermaatschappijen worden de auditactiviteiten geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan een eigen specifieke auditdienst.

In de context van een 'Risk Based Auditing'-aanpak heeft Interne Audit naar aanleiding van nieuwe reglementeringen en nieuwe of gewijzigde activiteiten ook in 2017 het "Audit Universum" geüpdatet.

De opdrachten van Interne Audit die in 2017 uitgevoerd werden, hadden betrekking op verschillende domeinen: onder meer op CRD IV (Capital Requirements Directive), Kredieten, het ERM framework (Enterprise Risk Management), Betalen & Beleggen, IT en Compliance.

Interne Audit voert ook de opvolging uit van de correctieve acties. De status van de auditaanbevelingen wordt periodiek opgevolgd en gerapporteerd, zowel aan het Directiecomité als via het Auditcomité aan de Raad van Bestuur.

Interne Audit rapporteert over het geheel van de auditactiviteit binnen de Groep Crelan aan het Auditcomité van de moedermaatschappij.

Het heeft zich gebogen over de organisatie van het systeem van interne controle van de Bank en over de activiteiten van Interne Audit, Risk management, Inspectie, Permanente Controle en Compliance, maar eveneens over de toezichtactiviteiten die uitgeoefend worden binnen de Auditcomités van de dochtermaatschappijen.

INSPECTIE VAN HET NET

Inspectie is een onafhankelijke directie die de goede werking van de zelfstandige agentschappen controleert door het verzamelen van informatie. Deze informatie staat haar toe na te gaan of het beheer van het agentschap gebeurt volgens de vereisten van de Bank.

Zij controleert de activiteiten van de verkooppunten van de Bank, namelijk:

- het net van zelfstandige agenten;
- het loontrekkend agentschap van de hoofdzetel in Anderlecht;
- de afdeling Personal & Private Banking (PPB).

Enerzijds voert een team van inspecteurs controles ter plaatse in de agentschappen uit, waarbij een onaangekondigde globale inspectie van verschillende thema's gebeurt: correctheid van de aanwezige kasgelden, volledigheid van de kantooradministratie, verwerking van boekhoudkundige documenten, het respecteren van compliance- en andere regelgeving, verwerking kredietdossiers, ...

De medewerkers op de zetel bereiden deze inspecties voor en verwerken nadien de resultaten van de controles. Verder bezoeken de inspecteurs de agentschappen ook in het kader van kascontroles, kluizencontroles en het respecteren van de wettelijke bepalingen.

Anderzijds bestaat er op de hoofdzetel een periodiek systeem van basiscontroles waarbij de kasverrichtingen van de agentschappen worden gecontroleerd. Deze onderzoeken die door de verschillende betrokken departementen worden uitgevoerd, zorgen voor een gestructureerde aanpak en een frequente opvolging die het mogelijk maken om signalen snel op te vangen en te verwerken.

Naast het verzorgen van de inspectiedossiers, staan de teams van Inspectie ook in voor de fraudepreventieonderzoeken en de controle op de solvabiliteit van onze agenten.

Deze controles omhelzen zeer specifieke materies zoals voorafgaande screening van en advies over kandidaat-agenten en kandidaat-agentschapsmedewerkers, behandeling van klachten waarbij een agent of een agentschapsmedewerker betrokken is, saldobestemmingen, controles na hold-ups, ...

Inspectie is daarnaast verantwoordelijk voor de uitwerking, actualisatie en coördinatie van het Crelan Charter, waarin de belangrijkste afspraken tussen de Bank en de zelfstandige agentschappen opgenomen zijn. Het Charter dient als belangrijk referentiekader om tot een correcte samenwerking te komen tussen de agent en de Bank, opdat enerzijds de wettelijke en reglementaire bepalingen gerespecteerd worden en anderzijds de klanten correct en efficiënt bediend worden.

De frequentie van controles en de aard van onderzoeken en inspecties worden gestuurd vanuit het kwaliteitsmodel van Inspectie. De resultaten van de onderzoeken leveren een risicoscore op – opgedeeld in vijf categorieën van low tot high risk - die wordt toegekend aan elk agentschap op basis van drie elementen: de administratieve en boekhoudkundige correctheid, de financiële gezondheid en de inbreuken op het Crelan Charter.

In de loop van 2017 werden 1.041 globale inspecties in de agentschappen uitgevoerd, 443 kascontroles en 44 thema-inspecties. Elk agentschap werd minimaal een keer en maximaal 4 keer bezocht, afhankelijk van de risicoscore. In elk agentschap met kluizen werd tevens een kluizeninspectie uitgevoerd.

De vaststellingen tijdens de verschillende controles binnen Inspectie worden in eerste instantie opgevolgd door het Comité voor Opvolging van het Kwaliteitsmodel (COK) dat bepaalt welke herstelacties er precies nodig zijn voor de eventuele knipperlichten.

Het COK behandelt daarnaast klachten wanneer de betrokkenheid van de agent in vraag wordt gesteld en bespreekt elke melding van een vastgestelde anomalie door een andere directie teneinde te beslissen over de gepaste actie naar de agent toe.

Wanneer de beslissingsbevoegdheid overschreden wordt of de vaststellingen domeinoverschrijdend moeten behandeld worden, wordt het dossier vanuit het COK doorverwezen naar het Bemiddelings- en Adviescomité (BAC).

Het BAC is samengesteld uit 2 leden van het Directiecomité en vertegenwoordigers van Compliance, Commerciële Directie, Juridische Zaken en Inspectie en beschikt over een grotere beslissingsbevoegdheid. De resultaten van de besprekingen in het BAC worden gerapporteerd aan het Directiecomité en het Auditcomité.

F. FINANCIËEL BELEID

2017 kunnen we bestempelen als het jaar waarin de groei voor Europa en op wereldniveau sterk verbeterde.

De bedrijfsinvesteringen verhoogden als gevolg van het vooruitzicht van dalende lasten. Bovendien stegen de consumentenuitgaven door de verbeterende arbeidsmarkt en een zekere spaarmoeheid. De landen die de scherpste invloeden van de crisis ondervonden, werden in 2017 de koplopers. België surfte mee op deze groeigolven, maar bleef toch wat achter op de ons omringende landen.

Ondanks de verbeterde economische toestand, bleef de Europese Centrale Bank (ECB) vasthouden aan de lage vergoeding van -0.40% voor overtollige liquiditeiten en hield ze haar aankoopprogramma van obligaties in 2017 ongewijzigd. Pas in het laatste trimester van 2017 was er de aankondiging van een geleidelijke afbouw in 2018.

De rentevoeten handhaafden zich op extreem lage niveaus, wat leidde tot euforie op de financiële markten met stijgende aandelenmarkten en een daling van de spreads op (risicovolle) obligaties als resultaat. Het hoeft geen betoog dat investeerders hun risicoprofiel opwaarts dienden aan te passen om hun rendementen te handhaven.

Binnen Crelan bleven zowel het financieel als het investeringsbeleid in de obligatieportefeuille gestoeld op veiligheid en zekerheid. Door de lage rentestand werd de voorkeur gegeven om de overtollige liquiditeiten te mobiliseren in de kredietportefeuille eerder dan in de obligatieportefeuille. Ter vergelijking, het wettelijke minimum van 0,11% op de gereguleerde spaartegoeden stemde op basis van de rentecurve eind 2017 overeen met een investering in een Belgische overheidsobligatie op 6,5 jaar. Voegen we hier bovenop de taksen en operationele kosten toe, dan bekomen we al snel investeringslooptijden van meer dan 12 jaar. De vervaldagen in de obligatieportefeuille werden dan ook slechts gedeeltelijk herbelegd in bedrijfsobligaties met een hoge kredietkwaliteit.

Het basisprincipe van het financieel beleid is gebaseerd op het vrijwaren van het inkomen per boekjaar en op het eigen vermogen, dit bij diverse gestreste marktomstandigheden. Zo worden de invloeden van verschillende rentescenario's berekend op alle rentegevoelige posten binnen en buiten balans. Bij een ernstige verstoring buiten de opgelegde grenzen worden dekkingen uitgevoerd. In 2017 werden zo, als gevolg van de waargenomen groeiversnelling, bijkomende dekkingen op de langlopende kredietportefeuille uitgevoerd die de bank dienden te beschermen tegen een mogelijke stijging van de rentecurve.

De liquiditeitspolitiek hanteert hetzelfde basisprincipe. De bank dient te allen tijde voldoende cashbeleggingen en gemakkelijk te mobiliseren obligaties aan te houden om een potentiële liquiditeitsstress eenvoudig te overbruggen. Deze gezonde beleidsprincipes hebben ertoe geleid dat Crelan tijdens de diverse crisissen in de voorbije 10 jaar geen noemenswaardige problemen hiervan ondervond.

G. GECONSOLIDEERDE BOEKHOUDKUNDIGE CIJFERS IN IFRS

Waarderingsregels

Er waren in 2017 geen aanpassingen aan de waarderingsregels met een boekhoudkundige impact.

Geconsolideerde balans

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde activa en passiva en van het geconsolideerd eigen vermogen tussen 2016 en 2017.

Activa	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.291	977	313	32%
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	23	25	-2	-9%
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	0	0	0	0%
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.555	2.098	-543	-26%
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	38	19	19	103%
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	16.469	16.506	-37	0%
Derivaten gebruikt ter afdekking	24	29	-5	-19%
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	473	588	-115	-20%
Materiële vaste activa	20	20	0	0%
Goodwill	24	24	0	0%
Immateriële activa	14	20	-6	-31%
Belastingvorderingen	32	41	-9	-22%
<i>Actuele belastingen</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>-1</i>	<i>-57%</i>
<i>Uitgestelde belastingen</i>	<i>31</i>	<i>39</i>	<i>-8</i>	<i>-20%</i>
Andere activa	12	18	-6	-34%
Totaal Activa	19.973	20.364	-391	-2%

Het totaal van de activa bedraagt op 31 december 2017 **20** miljard EUR wat neerkomt op een zeer beperkte daling van **2%** ten opzichte van eind 2016. De leningen en vorderingen vertegenwoordigen nog steeds het grootste deel (**82,5%**) van de totale activa.

De belangrijkste evolutie langs de actiefkant van de balans betreft de afbouw van de beleggingsportefeuille (voor verkoop beschikbare financiële activa) van de bank. Aangezien de rentevoeten historisch laag blijven, heeft de bank ervoor gekozen om op een zeer gematigd ritme te herinvesteren.

De rubriek leningen en vorderingen tov kredietinstellingen (-252 miljoen EUR) daalt eveneens ten voordele van de geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken.

Een sterke kredietproductie zorgde voor een stijging van 215 miljoen EUR voor de leningen en vorderingen tov klanten. De totale post leningen en vorderingen daalde op die manier met 37 miljoen EUR.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde passiva tussen 2016 en 2017.

Verplichtingen	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	22	24	-2	-7%
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.006	18.252	-246	-1%
Deposito's	16.433	15.803	629	4%
<i>Kredietinstellingen</i>	25	33	-8	-24%
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	16.408	15.771	637	4%
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	1.175	2.034	-858	-42%
Achtergestelde verplichtingen	277	320	-44	-14%
Andere financiële verplichtingen	121	95	27	28%
Derivaten gebruikt ter afdekking	602	736	-134	-18%
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	3	6	-4	-57%
Voorzieningen	79	87	-8	-9%
Belastingverplichtingen	9	15	-6	-39%
<i>Actuele belastingen</i>	0	1	-1	-75%
<i>Uitgestelde belastingen</i>	9	13	-5	-35%
Andere verplichtingen	76	73	3	4%
Totaal Verplichtingen	18.796	19.192	-396	-2%

Het passief bestaat op de eerste plaats uit de financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Dit is de som van de depositowerving (zicht-, spaar- en termijnrekeningen) en de in schuldbewijzen belichaamde schulden (kasbonactiviteit).

De depositoportefeuille stijgt met 629 miljoen EUR of 4%. De kasbonportefeuille anderzijds daalt met 858 miljoen EUR of 42%. Gezien de lage marktrentevoeten wensen de klanten, wiens kasbons op eindvervaldag komen niet meer actief te beleggen in producten met langere looptijden. Bovendien focust Crelan op de verdere uitbouw van de buitenbalansactiviteit waarbij de klanten aangemoedigd worden te beleggen in fondsen of gestructureerde producten. De verkoop van buitenbalansproducten bereikte een record in 2017 (1,2 miljard EUR) en de buitenbalansportefeuille (incl. beleggingsverzekeringen) bedraagt ondertussen 5,4 miljard EUR.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van het geconsolideerde eigen vermogen tussen 2016 en 2017.

Eigen vermogen	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Geplaatst kapitaal	829	839	-10	-1%
Gestort kapitaal	829	839	-10	-1%
Opgevraagd niet-gestort kapitaal	0		0	0%
Andere componenten van het eigen vermogen	50	62	-12	-20%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	51	63	-12	-20%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, <i>geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>	0	0	0	0%
Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-1	-1	0	-6%
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	248	216	32	15%
Baten uit het lopende jaar	50	55	-5	-10%
Minderheidsbelangen	0		0	0%
Totaal Eigen Vermogen	1.177	1.172	5	0%
Totaal verplichtingen en eigen vermogen	19.973	20.364	-391	-2%

Geconsolideerd eigen vermogen

Onder de IFRS-normen bedraagt het geconsolideerd eigen vermogen op 31 december 2017 **1,177** miljard EUR tegenover **1,172** miljard EUR eind 2016. De herwaarderingsreserve daalt licht als gevolg van de vervaldagen in de portefeuille. Het coöperatief kapitaal daalt licht tot 829 miljoen EUR. De aangroei van de reserves is het gevolg van het verschil tussen het dividend dat werd uitbetaald in 2017 (over het boekjaar 2016) en het resultaat over 2016.

De CAD-ratio bedraagt eind 2017 **20,42%** tegenover **20,17%** eind 2016, wat hoger is dan de reglementaire vereiste. De Tier 1 ratio bedraagt per einde 2017 **18,11%** t.o.v. **17,04%** per einde 2016. Deze kapitaalratio's behoren tot de beste van de Belgische markt.

Geconsolideerd resultaat

Resultatenrekening	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Financiële en exploitatiebaten en –lasten	324	307	17	6%
Rentebaten	462	534	-72	-14%
Rentelasten	-197	-267	70	-26%
Dividenden	0	2	-2	-99%
Baten uit provisies en vergoedingen	95	89	7	8%
Lasten uit provisies en vergoedingen	-94	-88	-7	7%
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	6	3	3	93%
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	0	0	-1	-241%
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	3	-3	6	-204%
Herwaarderings van valutakoersverschillen	1	2	0	-21%

Andere exploitatiebaten	49	51	-2	-4%
Andere exploitatielasten		-15	15	-100%
Administratiekosten	-222	-246	23	-9%
Personeelsuitgaven	-94	-102	8	-8%
Algemene en administratieve uitgaven	-128	-143	15	-11%
Afschrijvingen	-17	-18	1	-3%
Materiële vaste activa	-6	-10	4	-39%
Immateriële activa (andere dan goodwill)	-12	-8	-3	38%
Voorzieningen	-2	-48	46	-96%
Bijzondere waardeverminderingen	-5	-35	30	-86%
Bijzondere waardevermindervingsverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	-5	-35	30	-86%
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>	-5	-35	29	-85%
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0	109	-109	-100%
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG	77	70	8	11%
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	-27	-14	-13	90%
<i>Actuele belastingen</i>	-13	-13	0	0%
<i>Uitgestelde belastingen</i>	-14	-1	-13	935%
NETTOWINST OF -VERLIES	50	55	-5	-10%

In 2016 was er nog gedurende een periode van 5 maanden een resultaat opgenomen voor Keytrade Bank. Dit verklaart de daling in de verschillende rubrieken van de resultatenrekening ten opzichte van vorig jaar. De netto bijdrage aan het resultaat door Keytrade Bank bedroeg in 2016 slechts 0,7 miljoen EUR.

Vanwege de aanhoudende marktomstandigheden met zeer lage rentevoeten, blijven zowel de **renteopbrengsten als de rentekosten** dalen. Langs de kant van de rentekosten zorgt de daling van de kasbonportefeuille (langere looptijden met een hogere rentevergoeding) voor een daling. Langs de kant van de rentebaten zorgt de afbouw van de beleggingsportefeuille en de herfinanciering van hoogrentende hypothecaire kredieten aan lagere rentevoeten voor een daling van de inkomsten. Grosso modo zakt de zuivere rentemarge zeer beperkt met 2 miljoen EUR tot 265 miljoen EUR.

De globale **feebusiness** activiteit (som van de baten en lasten uit provisies en vergoedingen) blijft op niveau, ondanks het verdwijnen van een nettoresultaat van 5 miljoen EUR op niveau van Keytrade Bank. Het verlies voor Keytrade Bank werd volledig gecompenseerd door een hoger resultaat in hoofde van Crelan waar de strategie om te focussen op de buitenbalansactiviteit aanslaat.

De andere **exploitatielasten** liggen 15 miljoen EUR lager dan in 2016, deze daling is gerelateerd aan het fraudegeval dat begin 2016 aan het licht kwam en een bijkomende kost van 14,5 miljoen EUR betekende.

De **bedrijfskosten** dalen sterk met 10% of 23 miljoen EUR. 17,8 miljoen EUR van deze daling heeft betrekking op het wegvallen van de kosten gerelateerd aan Keytrade Bank. De resterende daling is het gevolg van de blijvende en doorgedreven focus op kostenbesparing en efficiëntieverbetering.

In de loop van 2017 werd bovendien een niet-recurrente afschrijving geboekt van 4,8 miljoen EUR op het NEXT project dat tot doel had om een nieuw Core banking platform te implementeren met het oog

een verhoging van de digitale slagkracht van de bank. Midden 2017 besliste de bank om in eerste instantie prioriteit te geven aan het stabiliseren van de uitgevoerde uitrol en om de verdere uitrol on hold te plaatsen met het gevolg dat bepaalde investeringen versneld moesten worden afgeschreven.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR (cost/income ratio) daalt naar **73,7%** tegenover **76,7%** eind 2016. In 2016 werd voor de berekening van deze coëfficiënt geen rekening gehouden met de impact van de fraude noch met de niet-operationele kosten verbonden aan de digitalisatie.

In 2016 waren de voorzieningen uitzonderlijk hoog door het boeken van voorzieningen in het kader van het project Fit for the Future (herstructurering van de centrale diensten) en van de herstructurering van het netwerk voor +38,8 miljoen EUR. Dit jaar werd -2 miljoen EUR gebruikt. De technische voorziening van Crelan Insurance stijgt dit jaar met 5,4 miljoen EUR. Verder zijn de rechtsgeschillen gedaald met 1,8 miljoen EUR.

De kost van de **waardeverminderingen** (impairments) daalt met 30 miljoen EUR ten opzichte van eind 2016. In 2016 werden nog bijkomende voorzieningen aangelegd op de kredietportefeuille (vooral in de landbouwsector). In 2017 bleven de waardeverminderingen zeer beperkt dankzij de voorzichtige acceptatiepolitiek van de afgelopen jaren.

In 2016 werd op de verkoop van Keytrade Bank een meerwaarde gerealiseerd van **109,1** miljoen EUR.

Het **resultaat voor belasting** stijgt met 8 miljoen EUR tot 77 miljoen EUR.

Op vlak van belastingen heeft de wijziging van de tarieven in de vennootschapsbelasting gezorgd voor een herwaardering van de latente belastingen. De daling van het tarief van de vennootschapsbelasting leidde aldus tot een bijkomende kost van 7,7 miljoen EUR.

Het **nettoresultaat** van de Groep Crelan bedraagt **50** miljoen EUR tegenover **55** miljoen EUR in 2016.

Het **rendement op eigen vermogen** bedraagt **4,24%** eind 2017.

Er zijn begin 2018 geen andere belangrijke gebeurtenissen geweest die de in dit verslag gepubliceerde resultaten significant zouden kunnen beïnvloeden.

BESTEMMING VAN DE WINST VAN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN VAN DE GROEP

De Raad van Bestuur van de CVBA CrelanCo zal voorstellen om aan de coöperanten een dividend uit te keren van **3%** voor een totaalbedrag van **24,7** miljoen EUR. Dit dividend vormt in de huidige rentecontext een zeer mooie vergoeding voor dit soort beleggingen.

4.22.3. Controle van de financiële informatie

De jaarrekeningen van de Groep Crelan voor boekjaar 2015 en 2016 werden gecontroleerd en goedgekeurd door Deloitte bedrijfsrevisoren CVBA, Gateway building, Luchthaven Nationaal 1 J, 1930 Zaventem, vertegenwoordigd door de heer Philippe Maeyaert en de heer Bernard De Meulemeester, leden van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren.

De jaarrekening voor boekjaar 2017 werd gecontroleerd en goedgekeurd door Ernst & Young Bedrijfsrevisoren bcvba, De Kleetlaan 2, 1831 Diegem, vertegenwoordigd door dhr. Jean-François Hubin.

Deloitte Bedrijfsrevisoren
Berkenlaan 8b
1831 Diegem
Belgium
Tel. + 32 2 800 20 00
Fax + 32 2 800 20 02
www.deloitte.be

Groep Crelan NV

Verslag van de commissaris aan de algemene vergadering over de geconsolideerde jaarrekening afgesloten op 31 december 2015

Aan de aandeelhouders

Overeenkomstig de wettelijke bepalingen, brengen wij u verslag uit in het kader van ons mandaat van commissaris. Dit verslag omvat ons verslag over de geconsolideerde jaarrekening, en omvat tevens ons verslag over andere door wet- en regelgeving gestelde eisen. Deze geconsolideerde jaarrekening omvat de geconsolideerde staat van financiële positie op 31 december 2015, de geconsolideerde winst- en verliesrekening, het geconsolideerde overzicht van het totaalresultaat, het geconsolideerde mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerde kasstroomoverzicht voor het boekjaar eindigend op die datum, alsmede een overzicht van de belangrijkste gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en toelichtingen.

Verslag over de geconsolideerde jaarrekening – Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de controle uitgevoerd van de geconsolideerde jaarrekening van Groep Crelan NV (“de vennootschap”) en haar dochterondernemingen (samen “de groep”), opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften. De totale activa in de geconsolideerde staat van financiële positie bedragen 22.634.875 (000) EUR en de geconsolideerde winst (aandeel van de groep) van het boekjaar bedraagt 40.594 (000) EUR.

Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften, alsook voor het implementeren van een interne controle die ze noodzakelijk acht voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat, die het gevolg is van fraude of van fouten.

Verantwoordelijkheid van de commissaris

Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel over deze geconsolideerde jaarrekening tot uitdrukking te brengen op basis van onze controle. Wij hebben onze controle volgens de internationale controlestandaarden (International Standards on Auditing - ISA) uitgevoerd. Die standaarden vereisen dat wij aan de deontologische vereisten voldoen alsook de controle plannen en uitvoeren teneinde een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de geconsolideerde jaarrekening geen afwijking van materieel belang bevat.

Een controle omvat werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen bedragen en toelichtingen. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de beoordeling door de commissaris, met inbegrip van diens inschatting van de risico's van een afwijking van materieel belang in de geconsolideerde jaarrekening als gevolg van fraude of van fouten. Bij het maken van die risico-inschatting neemt de commissaris de interne controle van de groep in aanmerking die relevant is voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die een getrouw beeld geeft, teneinde controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet gericht zijn op het geven van een oordeel over de effectiviteit van de interne controle van de groep. Een controle omvat tevens een evaluatie van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving, de redelijkheid van de door de raad van bestuur gemaakte schattingen, alsmede de presentatie van de geconsolideerde jaarrekening als geheel. Wij hebben van de aangestelden en van de raad van bestuur van de groep de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Deloitte Bedrijfsrevisoren / Réviseurs d'Entreprises
Burgerlijke vennootschap onder de vorm van een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid
Maatschappelijke zetel: Berkenlaan 8b, B-1831 Diegem
BTW BE 0429.053.863 - RPR Brussel - IBAN BE 17 2300 0465 6121 - BIC GEBABEBB

Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om daarop ons oordeel te baseren.

Oordeel zonder voorbehoud

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening van Groep Crelan NV een getrouw beeld van het vermogen en van de financiële toestand van de groep per 31 december 2015, en van haar resultaten en kasstromen over het boekjaar dat op die datum is afgesloten, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften.

Verslag over andere door wet- en regelgeving gestelde eisen

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen en voor de inhoud van het jaarverslag over de geconsolideerde jaarrekening.

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde internationale controlestandaarden, is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, de naleving van bepaalde wettelijke en reglementaire verplichtingen na te gaan. Op grond hiervan doen wij de volgende bijkomende verklaring die niet van aard is om de draagwijdte van ons oordeel over de geconsolideerde jaarrekening te wijzigen:

- Het jaarverslag over de geconsolideerde jaarrekening behandelt de door de wet vereiste inlichtingen, stemt overeen met de geconsolideerde jaarrekening en bevat geen van materieel belang zijnde inconsistenties ten aanzien van de informatie waarover wij beschikken in het kader van ons mandaat.

Diegem, 6 april 2016

De commissaris
DELOITTE Bedrijfsrevisoren
BV o.v.v.e. CVBA
Vertegenwoordigd door

Philip Maeyaert

Bernard De Meulemeester

Verslag van de commissaris aan de algemene vergadering van Groep Crelan NV over de geconsolideerde jaarrekening afgesloten op 31 december 2016

Overeenkomstig de wettelijke bepalingen, brengen wij u verslag uit in het kader van ons mandaat van commissaris. Dit verslag omvat ons verslag over de geconsolideerde jaarrekening, en omvat tevens ons verslag over andere door wet- en regelgeving gestelde eisen. Deze geconsolideerde jaarrekening omvat de geconsolideerde balans op 31 december 2016, het geconsolideerde overzicht van het totaalresultaat (inclusief het geconsolideerde resultaat), het geconsolideerde kasstroomoverzicht en het geconsolideerde overzicht van de eigenvermogenswijzigingen voor het boekjaar eindigend op die datum, alsmede een overzicht van de belangrijkste gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en toelichtingen.

Verslag over de geconsolideerde jaarrekening – Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de controle uitgevoerd van de geconsolideerde jaarrekening van Groep Crelan NV ("de vennootschap") en haar dochterondernemingen (samen "de groep"), opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften. De totale activa in de geconsolideerde balans bedragen 20.363.988 (000) EUR en de geconsolideerde winst (aandeel van de groep) van het boekjaar bedraagt 55.193 (000) EUR.

Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften, alsook voor het implementeren van een interne controle die ze noodzakelijk acht voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat, die het gevolg is van fraude of van fouten.

Verantwoordelijkheid van de commissaris

Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel over deze geconsolideerde jaarrekening tot uitdrukking te brengen op basis van onze controle. Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens de internationale controlestandaarden (International Standards on Auditing - ISA) zoals deze in België werden aangenomen. Die standaarden vereisen dat wij aan de deontologische vereisten voldoen alsook de controle plannen en uitvoeren teneinde een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de geconsolideerde jaarrekening geen afwijking van materieel belang bevat.

Een controle omvat werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen bedragen en toelichtingen. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de beoordeling door de commissaris, met inbegrip van diens inschatting van de risico's van een afwijking van materieel belang in de geconsolideerde jaarrekening als gevolg van fraude of van fouten. Bij het maken van die risico-inschatting neemt de commissaris de interne controle van de groep in aanmerking die relevant is voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die een getrouw beeld geeft, teneinde controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet gericht zijn op het geven van een oordeel over de effectiviteit van de interne controle van de groep. Een controle omvat tevens een evaluatie van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving, de redelijkheid van de door de raad van bestuur gemaakte schattingen, alsmede de presentatie van de geconsolideerde jaarrekening als geheel. Wij hebben van de aangestelden en van de raad van bestuur van de groep de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om daarop ons oordeel te baseren.

Deloitte Bedrijfsrevisoren / Réviseurs d'Entreprises

Burgerlijke vennootschap onder de vorm van een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid /

Société civile sous forme d'une société coopérative à responsabilité limitée

Registered Office: Gateway building, Luchthaven Nationaal 1 J, B-1930 Zaventem

VAT BE 0429.053.863 - RPR Brussel/RPM Bruxelles - IBAN BE 17 2300 0465 6121 - BIC GEBABEBB

Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Oordeel zonder voorbehoud

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening van Groep Crelan NV een getrouw beeld van het vermogen en van de financiële toestand van de groep per 31 december 2016, en van haar resultaten en kasstromen over het boekjaar dat op die datum is afgesloten, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften.

Verslag over andere door wet- en regelgeving gestelde eisen

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen en voor de inhoud van het jaarverslag over de geconsolideerde jaarrekening.

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde internationale controlestandaarden, is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, de naleving van bepaalde wettelijke en reglementaire verplichtingen na te gaan. Op grond hiervan doen wij de volgende bijkomende verklaring die niet van aard is om de draagwijdte van ons oordeel over de geconsolideerde jaarrekening te wijzigen:

- Het jaarverslag over de geconsolideerde jaarrekening behandelt de door de wet vereiste inlichtingen, stemt overeen met de geconsolideerde jaarrekening en bevat geen van materieel belang zijnde inconsistenties ten aanzien van de informatie waarover wij beschikken in het kader van ons mandaat.

Zaventem, 7 april 2017

De commissaris

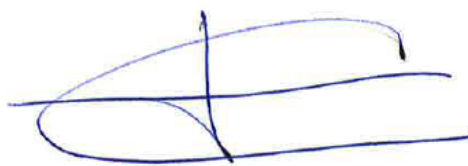
DELOITTE Bedrijfsrevisoren

BV o.v.v.e. CVBA

Vertegenwoordigd door

Philip Maeyaert

Bernard De Meulemeester

4.22.3.3. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2017

Ernst & Young
Réviseurs d'Entreprises
Bedrijfsrevisoren
De Kleetlaan 2
B - 1831 Diegem

Tel: +32 (0)2 774 91 11
Fax: +32 (0)2 774 90 90
ey.com

Verslag van de commissaris aan de algemene vergadering van Groep Crelan over het boekjaar afgesloten op 31 december 2017

Overeenkomstig de wettelijke en statutaire bepalingen, brengen wij u verslag uit in het kader van ons mandaat van commissaris van Groep Crelan (de "Vennootschap") en van de dochterondernemingen (samen de "Groep"). Dit verslag omvat ons oordeel over het geconsolideerde overzicht van de financiële positie op 31 december 2017, het geconsolideerde overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerde mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht van het boekjaar dat afgesloten werd op 31 december 2017 en de toelichting (alle stukken gezamenlijk "de Geconsolideerde Jaarrekening") en omvat tevens ons verslag betreffende de overige door de wet en regelgeving gestelde eisen. Deze verslagen zijn één en ondeelbaar.

Wij werden als commissaris benoemd door de algemene vergadering op 27 april 2017, overeenkomstig het voorstel van het bestuursorgaan uitgebracht op aanbeveling van het auditcomité en op voordacht van de ondernemingsraad. Ons mandaat loopt af op de datum van de algemene vergadering die zal beraadslagen over de Jaarrekening afgesloten op 31 december 2019. We hebben de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening van de Groep uitgevoerd gedurende één boekjaar.

Verslag over de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening

Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de wettelijke controle uitgevoerd van de Geconsolideerde Jaarrekening van Groep Crelan, die het geconsolideerd overzicht van de financiële positie op 31 december 2017 omvat, alsook het geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht over het boekjaar afgesloten op die datum en de toelichting, met een geconsolideerd balanstotaal van € 19.973.103.733 en waarvan de geconsolideerde resultatenrekening afsluit met een winst van het boekjaar van € 49.947.569.

Naar ons oordeel geeft de Geconsolideerde Jaarrekening een getrouw beeld van het geconsolideerde eigen vermogen en van de geconsolideerde financiële positie van de Groep op 31 december 2017 alsook van de geconsolideerde resultaten en de geconsolideerde kasstromen voor het boekjaar afgesloten op die datum, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese

Unie ("IFRS") en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften.

Basis voor ons oordeel zonder voorbehoud

We hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met de International Standards on Auditing ("ISA's"). Onze verantwoordelijkheden uit hoofde van die standaarden zijn nader beschreven in het gedeelte "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening" van ons verslag.

Wij hebben alle deontologische vereisten die relevant zijn voor de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening in België nageleefd, met inbegrip van deze met betrekking tot de onafhankelijkheid.

Wij hebben van het bestuursorgaan en van de aangestelden van de Vennootschap de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Kernpunten van de controle

De kernpunten van onze controle betreffen die aangelegenheden die volgens ons professioneel oordeel het meest significant waren bij onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening van de huidige verslagperiode.

Deze aangelegenheden werden behandeld in de context van onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening als een geheel en bij het vormen van ons oordeel hieromtrent en derhalve formuleren wij geen afzonderlijk oordeel over deze aangelegenheden.

Kredietrisico met betrekking tot de kredietportefeuille

- Beschrijving van het punt en het auditrisico :

Groep Crelan verschaft kredieten aan particulieren en bedrijven. Per 31 december 2017 bedraagt de totale kredietportefeuille € 16.469.099.501, wat 82% vertegenwoordigt van het balanstotaal.

Deze kredieten worden op individuele basis door Groep Crelan beoordeeld, en voor de kredieten die als dubieus worden beschouwd, worden er individuele waardeverminderingen geboekt. Deze waardeverminderingen zijn gebaseerd op de terugbetalingscapaciteit van de klant, rekening houdend met de invorderingswaarde van de waarborgen.

Bovendien worden collectieve waardeverminderingen geboekt op de kredietportefeuille gebaseerd op statistische gegevens van de voorbije jaren.

Het bepalen van deze individuele en collectieve waardeverminderingen vereist significante inschattingen van het management.

- Samenvatting van de uitgevoerde controleprocedures:

We hebben de volgende procedures uitgevoerd:

- reconciliatie van de inventaris van de leningen van de Vennootschap en haar dochterondernemingen met de vorderingen opgenomen in de Geconsolideerde Jaarrekening;
- analyse van het ontwerp en de werking van de interne controles met betrekking tot de opvolging van kredieten; en in het bijzonder, de procedures om kredietdossiers met een grote betalingsachterstand te identificeren;

- voor de grootste dossiers met een grote betalingsachterstand en voor een steekproef van dossiers met een grote betalingsachterstand, bespreking en beoordeling van de analyse door het management van de terugbetalingscapaciteit, inclusief de waardering en mogelijkheid tot uitwinning van waarborgen. Voor elk van deze dossiers in de steekproef werd vervolgens nagegaan of er een adequate waardevermindering werd geboekt;
- en een analyse van de adequaatheid van de berekening van collectieve waardeverminderingen door een aansluiting met de inventaris en de verificatie van de gehanteerde statistische verliespercentages.

Tenslotte hebben we de geschiktheid van de informatie over het kredietrisico in toelichtingen 4.5, 7.2 en 8.4.1 van de Geconsolideerde Jaarrekening beoordeeld.

Opvolging van de wachtrekeningen

- Beschrijving van het punt en het auditrisico:

Ten gevolge van de externe fraude die ontdekt werd begin 2016 ('fake president fraud') heeft Groep Crelan opgemerkt dat de maatregelen genomen om de wachtrekeningen op te volgen destijds onvoldoende waren (wachtrekeningen worden gebruikt in het kader van transacties in verwerking of nog toe te wijzen transacties). Groep Crelan heeft vervolgens een project tot versterking van de interne controles aangaande de opvolging van de wachtrekeningen uitgevoerd gedurende 2016 en 2017.

Een inadequate opvolging van de wachtrekeningen verhoogt het risico op het niet detecteren van fouten, alsook op fraude, met een potentieel effect op de resultatenrekening.

- Samenvatting van de uitgevoerde controleprocedures:

Met betrekking tot het geïdentificeerde auditrisico van een mogelijke foutieve of frauduleuze boeking in één of meerdere wachtrekeningen, hebben we de volgende specifieke procedures uitgevoerd:

- analyse van het ontwerp en de werking van de interne controles met betrekking tot de opvolging van de wachtrekeningen.

Hierbij werd zowel aandacht besteed aan de controles met betrekking tot de reconciliatie en justificatie, als de interne controles met betrekking tot de ouderdomsanalyse;

- voor de wachtrekeningen met de grootste saldi en voor een steekproef van wachtrekeningen werd nagegaan of een adequate opvolging per 31 december 2017 door het management was uitgevoerd, en in het bijzonder of een adequate reconciliatie, ouderdomsanalyse en een justificatie beschikbaar waren.

Waardering van derivaten en boekhoudkundige verwerking van indekkingen

- ▶ Beschrijving van het punt en het auditrisico:

Groep Crelan heeft renteswaps (IRS) en renteopties (caps en swaptions) afgesloten om zijn renterisico af te dekken. Deze derivaten worden tegen reële waarde geboekt, met wijzigingen in deze reële waarde via de winst- en verliesrekening.

Om het effect van deze wijzigingen in reële waarde via de winst- en verliesrekening te beperken, heeft Groep Crelan de meerderheid van deze derivaten toegewezen aan indekkingsrelaties op renterisico van portefeuilles van financiële activa of passiva (« portfolio fair value hedging »), zodanig dat deze portefeuilles van financiële activa of passiva eveneens worden gewaardeerd tegen reële waarde voor wat betreft het ingedekte renterisico. Deze herwaardering tegen reële waarde wordt geboekt in aparte daartoe bestemde lijnen van het actief of passief op de balans (« wijzigingen in de reële waarde van de ingedekte portefeuilles »).

Deze twee herwaarderingen tegen reële waarde (i.e. deze van de derivaten en deze van de ingedekte portefeuilles) neutraliseren elkaar in de winst- en verliesrekening, met enkel een netto effect voor de eventuele ineffectiviteit van de indekkingsrelatie.

Op 31 december 2017 hadden de derivaten gebruikt voor indekking positieve en negatieve reële waarden van respectievelijk € 23.694.540 en € -602.013.078. De herwaarderingen van de financiële portefeuilles ingedekte activa en passiva bedroegen respectievelijk

€ 472.975.773 en € -2.781.291. Een ineffectiviteit van € 2.859.080 (winst) werd geboekt in de winst- en verliesrekening.

Het auditrisico situeert zich enerzijds in de waardering van de derivaten (via complexe waarderingstechnieken) en anderzijds in de correcte boekhoudkundige verwerking van de indekkingsrelaties (waarvan de documentatie aan zekere vereisten moet voldoen en die gebaseerd zijn op een aantal veronderstellingen inzake verwachte toekomstige vervroegde terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types leningen).

- ▶ Samenvatting van de uitgevoerde auditprocedures :

We hebben de volgende procedures uitgevoerd:

- vergelijking van de reële waarde van de derivaten met de reële waarde zoals bevestigd door de externe tegenpartijen, in het kader van de zogenaamde « collateralisering ». Met de hulp van onze eigen waarderingsspecialisten hebben we de adequaatheid van de waardering modellen beoordeeld, de gebruikte parameters (rentecurves, volatiliteitscurves) vergeleken met marktgegevens en de reële waarde nagerekend voor een steekproef van derivaten;
- beoordeling van de bestaande indekkingsdocumentatie om vast te stellen of deze aan de criteria voldoet zoals beschreven in de « carved-out » versie van IAS 39 zoals goedgekeurd door de Europese Unie, en beoordeling van de effectiviteitstoetsen om na te gaan of de indekkingsrelaties nog steeds effectief waren en of het ineffectieve gedeelte correct werd berekend. In het bijzonder hebben we het volume aan derivaten waarop indekking werd toegepast vergeleken met het geprojecteerde volume aan hypothecaire (en andere) leningen in de toekomst, rekening houdend met de veronderstellingen aangaande verwachte toekomstige terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types hypothecaire leningen, om eventuele over-indekking te identificeren die de effectiviteit van de indekkingsrelatie in het gedrang zou kunnen brengen;

- onderzoek, met de hulp van onze eigen specialisten, van het model ter voorspelling van toekomstige terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types hypothecaire leningen zoals gebruikt door de Groep en beoordeling van het correcte functioneren ervan in de afgelopen boekjaren;
- testen van de spreadsheets die worden gebruikt door de Groep om de indekkingsmodellen te bepalen om na te gaan of de boekingen correct waren en of de derivaten, waarvan de reële waarde op het moment van aanvang van de indekkingsrelatie niet nul was, correct werden verwerkt. We hebben deze spreadsheets afgestemd met enerzijds de onderliggende bronsystemen en anderzijds de Geconsolideerde Jaarrekening.

Tenslotte hebben we de geschiktheid van de informatie betreffende de derivaten zoals die werd toegelicht in de Geconsolideerde Jaarrekening in de toelichtingen 4.14, 4.15.2, 7.3.1 en 8.9 beoordeeld.

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met IFRS en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften alsook een systeem van interne beheersing dat het bestuursorgaan noodzakelijk acht voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten.

In het kader van de opstelling van de Geconsolideerde Jaarrekening, is het bestuursorgaan verantwoordelijk voor het inschatten van de mogelijkheid van de Venootschap om haar continuïteit te handhaven, het toelichten, indien van toepassing, van aangelegenheden die met continuïteit verband houden en het gebruiken van de continuïteitsveronderstelling tenzij het bestuursorgaan het voornemen heeft om de

Venootschap te vereffenen of om de bedrijfsactiviteiten stop te zetten of geen realistisch alternatief heeft dan dit te doen.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle over de Geconsolideerde Jaarrekening

Onze doelstellingen zijn het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid over de vraag of de Geconsolideerde Jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten en het uitbrengen van een commissarisverslag waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoog niveau van zekerheid, maar is geen garantie dat een controle die overeenkomstig de ISA's is uitgevoerd altijd een afwijking van materieel belang ontdekt wanneer die bestaat. Afwijkingen kunnen zich voordoen als gevolg van fraude of fouten en worden als van materieel belang beschouwd indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij, individueel of gezamenlijk, de economische beslissingen genomen door gebruikers op basis van de Geconsolideerde Jaarrekening, beïnvloeden.

Als deel van een controle uitgevoerd overeenkomstig de ISA's, passen wij professionele oordeelsvorming toe en handhaven wij een professioneel-kritische instelling gedurende de controle. We voeren tevens de volgende werkzaamheden uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de Geconsolideerde Jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten, het bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden die op deze risico's inspelen en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Het risico van het niet detecteren van een van materieel belang zijnde afwijking is groter indien die afwijking het gevolg is van fraude dan indien zij het gevolg is van fouten, omdat bij fraude sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten om transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van het systeem van interne beheersing;

- ▶ Het verkrijgen van inzicht in het systeem van interne beheersing dat relevant is voor de controle, met als doel controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet zijn gericht op het geven van een oordeel over de effectiviteit van het systeem van interne beheersing van de Vennootschap en van de Groep;
- ▶ Het evalueren van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van de door het bestuursorgaan gemaakte schattingen en van de daarop betrekking hebbende toelichtingen;
- ▶ Het concluderen van de aanvaardbaarheid van de door het bestuursorgaan gehanteerde continuïteitsveronderstelling, en op basis van de verkregen controle-informatie, concluderen of er een onzekerheid van materieel belang bestaat met betrekking tot gebeurtenissen of omstandigheden die significante twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de Vennootschap en de Groep om de continuïteit te handhaven. Als we besluiten dat er sprake is van een onzekerheid van materieel belang, zijn wij ertoe gehouden om de aandacht in ons commissarisverslag te vestigen op de daarop betrekking hebbende toelichtingen in de Geconsolideerde Jaarrekening, of, indien deze toelichtingen inadequaat zijn, om ons oordeel aan te passen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot op de datum van ons commissarisverslag. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de continuïteit van de Vennootschap of van de Groep niet langer gehandhaafd kan worden;
- ▶ Het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van de Geconsolideerde

Jaarrekening, en of deze jaarrekening, de onderliggende transacties en gebeurtenissen weergeeft op een wijze die leidt tot een getrouw beeld.

Wij communiceren met het auditcomité binnen het bestuursorgaan, onder andere over de geplande reikwijdte en onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante controlebevindingen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing die we identificeren gedurende onze controle.

Omdat we de eindverantwoordelijkheid voor ons oordeel dragen, zijn we ook verantwoordelijk voor het organiseren, het toezicht en het uitvoeren van de controle van de dochterondernemingen van de Groep. In die zin hebben wij de aard en omvang van de controleprocedures voor deze entiteiten van de Groep bepaald.

We verstrekken aan het auditcomité binnen het bestuursorgaan een verklaring dat we de relevante deontologische vereisten inzake onafhankelijkheid naleven en we melden hierin alle relaties en andere aangelegenheden die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid zouden kunnen beïnvloeden, alsook, voor zover van toepassing, de bijbehorende maatregelen die we getroffen hebben om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Aan de hand van de aangelegenheden die met het auditcomité binnen het bestuursorgaan besproken worden, bepalen we de aangelegenheden die het meest significant waren bij de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening over de huidige periode en die daarom de kernpunten van onze controle uitmaken. We beschrijven deze aangelegenheden in ons verslag, tenzij het openbaar maken van deze aangelegenheden is verboden door wet- of regelgeving.

Verslag betreffende de overige door wet- en regelgeving gestelde eisen

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen en de inhoud van het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, de verklaring van niet-financiële informatie gehecht aan dit jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport.

Verantwoordelijkheden van de commissaris

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm (Herzien) bij de in België van toepassing zijnde ISA's, is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, de verklaring van niet-financiële informatie gehecht aan dit jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport te verifiëren, alsook verslag over deze aangelegenheden uit te brengen

Aspecten betreffende het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening en andere informatie opgenomen in het jaarrapport

Naar ons oordeel, na het uitvoeren van specifieke werkzaamheden op het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, stemt dit jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening overeen met de Geconsolideerde Jaarrekening voor hetzelfde boekjaar, enerzijds, en is dit jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening opgesteld overeenkomstig artikel 119 van het Wetboek van vennootschappen, anderzijds.

In de context van onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening zijn wij tevens verantwoordelijk voor het overwegen, op basis van de kennis verkregen in de controle, of het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport een afwijking van materieel belang bevatten, hetzij informatie die onjuist vermeld is of anderszins misleidend is. In het licht van de werkzaamheden die wij hebben uitgevoerd, hebben wij geen afwijking van materieel belang te melden. Verder drukken wij geen redelijke mate van zekerheid uit over het jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport.

De niet-financiële informatie zoals vereist op grond van artikel 119, § 2 van het Wetboek van vennootschappen, werd opgenomen in een afzonderlijk verslag gevoegd bij het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening. Dit verslag van niet-financiële informatie bevat de door artikel 119, § 2 van het Wetboek van vennootschappen vereiste inlichtingen en is in overeenstemming met de Geconsolideerde Jaarrekening voor hetzelfde boekjaar. De Groep heeft zich bij het opstellen van deze niet-financiële informatie niet gebaseerd op een Europees of internationaal erkend referentiemodel. Verder drukken wij geen enkele mate van zekerheid uit over individuele elementen opgenomen in deze niet-financiële informatie.

Vermeldingen betreffende de onafhankelijkheid

Ons bedrijfsrevisorenkantoor en ons netwerk heeft geen opdrachten verricht die onverenigbaar zijn met de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening en is in de loop van ons mandaat onafhankelijk gebleven tegenover de Vennootschap.

De honoraria voor de bijkomende opdrachten die verenigbaar zijn met de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening bedoeld in artikel 134 van het Wetboek van vennootschappen werden correct vermeld en uitgesplitst in de toelichting bij de Geconsolideerde Jaarrekening.

Andere vermeldingen

- ▶ Huidig verslag is consistent met onze aanvullende verklaring aan het auditcomité bedoeld in artikel 11 van de verordening (EU) nr. 537/2014.

Brussel, 12 april 2018

Ernst & Young Bedrijfsrevisoren bvba
Commissaris
Vertegenwoordigd door

Jean-François Hubin*
Vennoot

* Handelend in naam van een bvba
18JFH0150